"સારો કવિ તો માત્ર કાવ્યનેજ રચે છે, પણ તેને પ્રખ્યાતિ પમાડનાર તો સુજનજ છે. જળ કમળનું પોષણ કરે છે, પણ તે કમળને પ્રફુલ્લિત કરવું એ સૂર્યનું કામ છે"

—ભોજપ્રબન્ધ.

અર્પણા.

સ્વર્ગસ્થ શ્રી ગોવર્દ્ધનરામભાઇ માધવરામ ત્રિપાઠી.

આપ જે દેહે અમારે વિષે આપના સુંદર જ્ઞાન અને સુંદર ચારિત્ર્યથી પ્રસિદ્ધ થયા હતા તે દેહે હવે અમારે વિષે અવિદ્યમાન છો; તથાપિ તે દેહે આપે કરેલા પુરૂષાર્થના કારણે અમારી દૃષ્ટિમાં આપ આબાદ વિદ્યમાન છો. આપે પ્રાચીન ગુર્જરસાહિત્યને પ્રકાશમાં લાવવા, અને નુતન ગર્જરસાહિત્યને ઉન્નતદશાએ પહોંચાડવા જે પ્રયત્નો કર્યા છે તે ગુર્જરસૃષ્ટિ કદી વીસરે તેમ નથી; કુળ ધર્મ જૈન નહીં છતાં આપનું ચારિત્ર્ય જૈન વૃત્તિને શોભાવે તેવું હતું તે જૈનિયોની સ્મૃતિમાં સ્થિર છે; ગુર્જરભાષાને જન્મથીજ પોષણ આપવામાં જૈનિયોનો સર્વથી વિશેષ હિસ્સો છે એ પ્રમાણસિદ્ધ બાબતને સુદૃઢ કરવામાં આપનો નિષ્પક્ષપાત શ્રમ સાક્ષરોને અમર આનંદ આપનાર છે; જે પુરૂષના સ્મારક નિમિત્તે આ પ્રાચીન ગુર્જરજૈનસાહિત્ય પ્રકાશમાં લાવવા પ્રયત્ન થયો છે તે પુરૂષના વિચારોનું અધ્યયન કરવાની આપની જિજ્ઞાસા દેહનિર્બળતાએ પૂર્ણ ન થઇ તે વાત આ લેખકને વારંવાર શોચ કરાવે છે એ આદિ કારણોથી આ લેખક આ પ્રકાશનની સાથે આપનું નામ સ્થિર કરી પ્રકાશનની અર્પણા આપના પ્રત્યે કરેલી માને છે.

મનસુખલાલ.

INDIANS OF TO-DAY.

(From The Pioneer. 22nd May 190.)

We have already quoted a short account from the Bombay papers of Shrimad Rajchandra Ravjibhai, (popularly known as Kavi) a rising Jain reformer, who died on April 9th, 1901, in Rajkot, Kathiawar at the premature age of 33. Shrimad had the reputation of being the only *Shatavadhani* poet of India, when he was only nineteen. *Avadhana* means attention. *Shatavadhana* means attention to a hundred things at a time. A poet is styled *Shatavadhani*, when he stores up a hundred things in his memory,—be they verses in different languages whose words are recited to him at random, or some games such as chess, cards, &c., or any other things, and reproduces them in their proper order from memory. During the performance the strokes of a bell are counted, and arithmetical problems are solved by the poet. This feat of memory power, coupled with poetic gifts,—for the *Shatavadhani* poet. has also to compose poetry *extempore*,—can be realised better by sight than description.

Shrimad Rajchandra was a living psychological instance of how far memory can be developed. He was considered by his admirers to be one of the greatest moral teachers of our time and country, and the enlightened portion of the Jain community regarded him as its youngest great philosopher in this *Pancham Kal*. He was born in Vavanya, Kathiawar, in 1867, of *Vanika* parentage. As a boy at school he showed extraordinary powers of memory. He finished within two years the vernacular course of his studies, which generally requires six years to complete. His teachers regarded him as a prodigy of intellect and memory. At a very early age he showed a predilection for poetry. At the age of nine,

he wrote small *Ramayana* and *Mahabharata* in Padya (poetry). At the age of twelve, he wrote three hundred stanzas on a clock in three days. This shows that Shrimad was a born poet. He also began to contribute to several monthly magazines and newspapers, and wrote an essay on the importance of female education. When he was thirteen, he went to Rajkot to study English. At the age of fourteen or fifteen, he went to Morvi, and performed an *Ashthavadhana* (in which eight things are attended to at a time) feat before a circle of friends. He then increased the *Avandhanas* from eight to twelve, and gave a public performance of the same. He gradually increased his powers of memory to such an extent that from twelve *Avadhanas* he began to perform sixteen, and from sixteen fifty two and lastly, one hundred, and thus at the age of nineteen, he became a *Shatavadhani* poet. He went to Bombay and gave a public performence of his *Shatavadhans*, in the Framji Kawasji Institute and other places. For these wonderful feats of memory he was awarded a gold medal by the Bombay public, and was given the name of *Sakshat Saraswati* (સાક્ષાત્ સરસ્વતિ.) Mr. Malabari, the well-known social reformer, after witnessing the performance wrote in his paper, the *Indian Spectator*, a very admirable article calling Shrimad, ' a prodigy of intellect and memory." Shortly after this, at the instance of the late Sir Charles Sargent, the then Chief Justice of the High Court of Bombay, Dr. Peterson, Mr. Yajnik, and such other well-known citizens, arrangements were made for a big public meeting to witness Shrimad's *Shatavadhna*. The public and the Press expressed their high appreciation and admiration of the Young prodigy. Sir Charles advised him to visit Europe and exhibit his powers there, but he could not do so, as he thought he could not live in Europe as a pure Jain ought to live.

After such public recognition of sudden change seemed

to come over him At the age of twenty, he completely disappeared from the public gaze He determined to use his powers and abilities for the instruction and enlightment of his community and the people at large From his very early age he was a voracious reader He studied the six schools of religions (ષડ્દર્શન) and other systems of Oriental and Western philosophy Strange though it might seem it was a fact that a book was required to be read only once in order to be digested, and without any regular study of Sanskrit and Prakrit he could accurately understand works in those languages and explain them to others, as only learned scholars could be expected to do Shrimad now began to inculcate his taste for knowledge in others and soon attracted a large number of disciples, whom he guided to the proper study of the Jain philosophy He found that the *Acharyas* (religious teachers) of the time held narrow and secatrian viewas, and did not appreciate the change of times. Again those who renounced the world were generally lacking in some of the good things of the world, and had some reason or other to be dissatisfied with their lot in the world Such men could not impress their congregations by their example He believed that if a man of wealth, and social position renounced the world, he could work real good by his example, convinced of his sincerity and disinterestedness, the people would more readily follow his guidance and profit by his preaching Holding such views he had believed that he had not sufficiently qualified himself to appear before the public as an ascetic and a spiritual guide, and he continued steadily a man of the world though his inclinations were all the other way

When he was twenty one, he took to business and in a very short time gained the credit of being a capable jeweller. The cares of a flourishing business, however, did not keep him from his favourite study of religion and philosophy. In

the midst of his busy life he was quietly extending his studies and was always found surrounded by his books Again, for some months of the year, he would leave Bombay with instructions to the members of the firm not to correspond with him unless he wrote to them He used to retire into the forests of Gujerat and there pass days and weeks in meditation and *yoga* He always tried to conceal his identity and whereabouts and in spite of that, he was often found out followed by a large number of people eager to listen to his preaching and advice

After ten years of business life he felt that he had accomplished the object with which he had entered business He expressed his desire to sever his connection with it Knowledge, possession of wealth, social position the enjoyment of family happiness (for Shrimad had parents, one married brother, four married sisters a wife two sons and two daughters, all living), he was preparing to renounce the world and lead the life of an ascetic In the meantime, in his 32nd year, his health gave way He was treated by a number of competent medical men And once there was a change for the better A relapse, however, followed and after an illness of more than a year, in spite of competent medical treatment and good nursing by devoted disciples, he quietly passed away on the 9th ultimo (April, 1901) at Rajkot, Kathiawad During his long and painful illness he never uttered a sigh or a groan He was cheerful while all others around him were despondent

Besides scattered poems he has written several works His *Moksha Mala* has already been published This work is the keynote of Jainism Thi he had written at the age of seventeen Among his unpublished works there are *Atman-Siddhi-Upaya* and *Panchastikaya* and several essays on the *Atman* or soul The corner stone of the Jain religion and

philosophy is the theory of Karma, in which he strongly believed He thought of writing a convincing treatise on this theory, and a series of works on the principles taught by the Great Mahavira but unfortunately he was prevented from doing so by his long illness He had also solved several difficult problems of religion After careful study of the Jain and the Buddhist literature, he had come to the conclusion that both Mahavira and Budha were different personages their principles were *quite different and the belief of Euro pean scholars, that Jainism was the offspring of Buddhism* was not well founded He said, that in the Jain manuscripts of two thousand years old, it was clearly stated that the great Mahavira and the Great Buddha were hard religious competitors Shrimad had also maintained that the two chief sects of Jainism—the Digambara and the Swetambara—were the *outcome of irregular condition of the country*

The above short sketch of his life is sufficient to show that, Shrimad Rajchandra was in every way a remarkable man His mental powers were extraordinary At the same time the moral elevation of his character was equally striking His regard for truth, his adherence to the strictest moral principles in business his determination to do what he believed to be right in spite of all opposition and his lofty ideal of duty inspired and elevated those who came in contact with him His exterior was not imposing, but he had a serenity and gravity all his own On account of his vast and accurate knowledge of religious and philsophy, his wonderful powers of exposition and his lucid delivery, his discourses were listened with the utmost attention His self control under irritating circumstances was so complete his persuasive powers so great and his presence so inspiring that those who came to discuss with him in a defiant and combative frame of mind, returned quite humiliated and full of admiration

Shrimad Rajchandra deplored the present condition of India, and was always solictious for its amelioratiou. His views on the social and political questions of that day were liberal. He said there ought not to be anything like caste-distinction amongst the Jains, as those who were Jains were all ordered to lead similar life. Among all the agencies for reform, he assigned the highest place to the religious reformer, working with the purest of motives and without ostentation. He found fault with the religious teachers of the present day because, they preached sectarianism, did not realise the change of the times, and often forgot their real sphere in the desire to proclaim themselves as *avatars* of God, and arrogated to themselves powers which they did not possess. In his later years, it was clear that he was preparing to fulfil his life's mission in that capacity. But unfortunately death intervened and the mission remained unfulfilled. Shrimad had, however, succeeded in creating a new spirit among the Jains in the Bombay Presidency. It is generally believed that had he lived long, he would have revolutionised the whole system of the present Jain religion, and would have taught the people what the Great Mahavira had actually taught. He wanted to do away with the numerous sects of the Jain religion in order to establich one common religion, founded by Mahavira. That such an useful life should have been cut short at this premature age was a distinct loss to the country.

His admirers have already collected about Rs. 11,000 to perpetuate his memory. A movement is still going on to increase the fund. It is expected that an institution to collect old manuscripts and to publish the works of the Jain religion which remain unpublished, in several *Bhandaras*, will be started, bearing his honoured name. It is hoped that some one of his numerous disciples may give the public a comprehensive account of his life and work.

આજના હિંદીઓ.

[અલાહબાદના 'પાયોનીયર' (૨૨, મે, ૧૯૦૧) પત્ર ઉપરથી.]

અમે મુંબઈના વર્તમાનપત્રોમાંથી શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર રવજીભાઇ (પ્રસિદ્ધિમાં 'કવિ તરીકે જ્ઞાત થયેલા) અને ઉગતા જૈનસુધારક કે જે કાઠિયાવાડમાં આવેલ રાજકોટમાં ૩૩ વર્ષની અકાલ ઉમરે ૧૯૦૧ ના એપ્રિલની નવમીએ ગત થયા તેનું ટુંક વર્ણન કયારનું ટાંકેલ છે. જ્યારે ૧૯ વર્ષના હતા ત્યારે હિંદીના શતાવધાની કવિ તેઓ એકજ છે એવું માન શ્રીમદ્‌ને મળ્યું હતું. અવધાન એટલે લક્ષ. શતાવધાન એટલે એકી વખતે સો વસ્તુપર ધ્યાન આપવું તે. એક કવિ જ્યારે પોતાની સ્મરણશક્તિમાં એક સો બાબતોનો સંગ્રહ કરી રાખે છે ત્યારે તે શતાવધાની કહેવાય છે. આ બાબતોમાં જુદી જુદી ભાષાઓની કવિતાઓ કે જેમાંના શબ્દો આડાઅવળા ક્રમમાં ગમે તેમ કહેવામાં આવે છે, અથવા શેતરંજ, પાનાં આદિ કેટલીક રમતો અને બીજી કેટલીક બાબતોનો સમાવેશ થાય છે. આ અવધાનક્રિયામાં ઘંટ વગાડવામાં આવે છે તેના ટકોરા ગણતાં ગણતાં ગણિતના દાખલાઓ કરી આપે છે. કવિત્વની બક્ષીસ સાથેની—કારણ કે શતાવધાની કવિને પૂછેલી કવિતા તાત્કાલિક અને શિઘ્ર રીતે કરવી પડે છે—સ્મરણશક્તિનું આવી રીતે વ્યક્તવ વર્ણન કરતાં દૃષ્ટિએ જોયાથીજ તેનો ખરો ખ્યાલ આવી શકે છે

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર, સ્મરણશક્તિનો કેટલોબધો વિકાસ કરી શકાય છે તેના અધ્યાત્મશાસ્ત્રદષ્ટયા પ્રત્યક્ષ ઉદાહરણરૂપ હતા. તેમના સ્તુતિકારો તેઓ આપણા સમય અને દેશના મહત્તમ નીતિશાસ્ત્રના ઉપદેશકોમાંના એક હતા એમ ગણતા; અને જૈનસમુદાયના સુશિક્ષિત પુરૂષો તેઓને આ પંચમકાલના એક ઉછરતા મહાન્ ફિલસુફ તરીકે લેખતા. તેમનો જન્મ કાઠિયાવાડના વવાણિયા ગામમાં વણિકજ્ઞાતિમાં ૧૮૬૭ માં થયો હતો. નાનપણમાં જ્યારે તેઓ શાળામાં જતા ત્યારે તેઓએ અદ્‌ભુત સ્મરણશક્તિ દર્શાવી હતી. ગુજરાતી ભાષામાંનો અભ્યાસક્રમ કે જે પૂરો કરવાને છ વર્ષ લાગતાં હતાં તે તેમણે બે વર્ષની અંદર પૂરો કર્યો. તેમના શિક્ષકો તેમને બુદ્ધિ અને સ્મરણશક્તિ વિષયે અસાધારણ લેખતા. ઘણીજ નાની ઉમરથીજ તેમને કવિતા

પ્રત્યે અનુરાગ હતો. નવ વર્ષની વયમાં તેમણે પદ્યમાં નાના રામાયણ અને મહાભારત લખ્યાં હતા. બાર વર્ષની વયમાં ત્રણ દિવસમાં ઘટિકાયંત્ર પર ત્રણસો વૃત્ત લખ્યા હતા. આ દર્શાવે છે કે શ્રીમદ્ આજન્મસિદ્ધ કવિ હતા. તેમણે કેટલાક માસિક અને જાહેર વર્તમાનપત્રોમાં લખાણ લખવા માંડ્યાં હતાં, અને સ્ત્રીકેળવણીની ઉપયોગિતા ઉપર એક નિબંધ લખ્યો હતો તેર વર્ષની ઉમરે તેઓ ઇંગ્લિશ ભાષાનો અભ્યાસ કરવા રાજકોટ ગયા. ૧૪ કે ૧૫ વર્ષથી ઉમરે તેઓએ મોરબી જઇ મિત્રમંડળ પાસે અષ્ટાવધાન (એકી વખતે આઠ બાબતોમાં ચિત્ત રાખવાની ક્રિયા) કર્યાં. પછી આઠમાંથી બાર અવધાન કરવાની શક્તિ વધારી અને પછી તે બાર અવધાનો પ્રજા સમક્ષ કર્યાં. તેમણે ધીમે ધીમે પોતાની સ્મરણશક્તિ એટલા બધા પ્રમાણમાં વધારી કે બારમાંથી સોળ અવધાન કર્યાં, સોળમાંથી બાવન અવધાન કર્યાં અને અંતે સો અવધાન કર્યાં, અને આવી રીતે ઓગણીશ વર્ષની ઉમરે તેઓ શતાવધાની કવિ થયા. તેઓએ મુંબઈ જઇ પોતાની શતાવધાન કરવાની શક્તિ ફ્રામજી કાવસજી ઇન્સ્ટિટ્યુટ અને અન્ય સ્થળોએ પ્રજાસન્મુખ કરી બતાવી આ આશ્ચર્યભૂત સ્મરણશક્તિની ક્રિયાઓથી તેમને પ્રજાએ સુવર્ણચંદ્રક (ચાંદ) આપ્યો અને 'સાક્ષાત્ સરસ્વતિ'નું બિરૂદ આપવામાં આવ્યું. પ્રસિદ્ધ સુધારક મિ. મલબારીએ ઉપરોક્ત શતાવધાનક્રિયા જોઇ પોતાના પત્ર નામે 'ઇન્ડિઅન સ્પેક્ટેટર' માં તે વિષયે ,ઘણોજ સ્તુતિપ્રદર્શક લેખ લખ્યો અને તેમાં શ્રીમદ્‌ને "બુદ્ધિ અને સ્મરણશક્તિ અદ્દભુત રીતે ધરાવનાર" (a prodigy of intellect and memory). કહ્યા આ પછી થોડાક વખતમાં મુંબઇની હાઇકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ સર ચાર્લ્સ સારજન્ટ, ડૉક્ટર પીટર્સન, મિ યાજ્ઞિક અને અન્ય પ્રતિષ્ઠિત પુરૂષોની પ્રેરણાથી શ્રીમદ્‌ના શતાવધાન જોવાને માટે એક મહાન્ લોકસભા બોલવવાને વ્યવસ્થા કરવામાં આવી. આ અસાધારણ શક્તિવાળા યુવકની સ્તુતિ અને કદર લોકોએ અને પત્રવાળાઓએ* ઉત્તમ રીતે પ્રદર્શિત કરી. સર ચાર્લ્સે તેમને યુરોપમાં

---

*જુદા જુદા વર્તમાનપત્રોએ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના સબંધમાં લખેલ લેખોમાંથી અહી તા. ૪, ડિસેમ્બર, ૧૮૮૬ (સવત્ ૧૯૪૩ ના માગશર શુદ ૮, શનિ) ના અંકમાં 'મુંબઇ સમાચાર' પત્રે લખેલો એક અગ્રલેખ (Leading article) મુકીએ છીએ–

જઈ ત્યાં પોતાની શક્તિઓ દર્શાવવાને ભલામણ કરી પણ તેઓ તેમ કરી શકયા નહિ, કારણ કે તેમણે વિચાર્યું કે, યુરોપમાં પોતે જૈનધર્માનુસાર રહી શકે નહિ.

આવી રીતે સમગ્ર પ્રજામાં ખ્યાતિ થયા પછી તેમના પર એકાએક નવું પરિવર્તન આવ્યું હોય તેમ જણાયું. વીસ વર્ષની વયે પ્રજાની દૃષ્ટિમાં પૂર્ણ રીતે તેઓ અદૃશ્ય થયા. પોતાની શક્તિ અને બુદ્ધિબળનો ઉપયોગ પોતાના સમુદાયવર્ગમાં અને વિસ્તારથી સમગ્ર લોકને શિક્ષા અને જ્ઞાનબોધ આપવામાં કરવા માટે તેમણે નિશ્ચય કર્યો. તેઓ ઘણી નાની ઉમરથી અતિશય પરિમાણમાં વાંચનાર હતા. તેમણે ષડ્દર્શનની આલોચના કરી; અને તેની સાથે પૂર્વ તેમજ પશ્ચિમની ફિલસુફીનાં દર્શનો જોયાં. જો કે આશ્ચર્યકારક

અદ્‌ભુત સ્મરણશક્તિ તથા કવિતાશક્તિ ધરાવનાર એક જવાન હિંદુની અત્રે પધરામણી, અને તેના તરફથી થતા શતાવધાનના પ્રયોગ.

મોરબીથી કવિશ્રી રાયચંદ્રજી રવજીભાઈ નામનો માત્ર ઓગણીશ વરસની વયનો એક હિંદુ ગૃહસ્થ અત્રે આવી સ્મરણશક્તિ તથા કવિતાશક્તિનાં જે અદ્‌ભુત કૃત્યો કરી દેખાડે છે તેનાથી વાંચનારાઓને અમે વાકેફ કરતા જઇએ છીએ. એવી મહાન્ શક્તિના પુરૂષો એકથી વધારે આવી ગયા છે, અને ખુદ મુંબઇમા શીઘ્ર કવિ પંડિત ગટુલાલજી તેવી શક્તિ ધરાવનાર તરીકે જાણીતા છે; પણ હમણા આવેલો સદરહુ પુરૂષ તેઓ કરતાં ચઢતી શક્તિનો કહેવાય છે; એટલે બીજાઓ જ્યારે અષ્ટાવધાનના એટલે એકીવેળા આઠ પ્રકારના પ્રયોગો કરી બતાવે છે ત્યારે આને શતાવધાની એટલે એકસો પ્રયોગો કરી દેખાડનારો સમજવામા આવે છે. તેમનામાં રહેલી શક્તિની મોટી ખુબી એ છે, કે, તેઓ એકી વેળા અનેક બાબત પોતાના મનમાં યાદ રાખી તથા રમી શકે છે; અને તે બાબત જેમ સેહેલી તેમ કવિતા; ગણીત અને ભાષાના સરખી અઘરી પણ હોય છે. ગમે એવા કઠણ છંદમાં તેઓ બોલ બોલતામાં કવિતા રચે છે; ગમે એવી અંગ્રેજી અને પારશી ભાષામાં કહેલા ઉલટ પાલટ શબ્દોના વાક્યોને સરખાં ગોઠવી આપે છે; અને તે સઘળું એક બીજાની સાથે વચ્ચે વચ્ચે કરે છે.

એ શક્તિઓ ખરેજ અદ્‌ભુત અને અસાધારણ છે; અને તે કેમ ખીલે છે તથા કામે લાગે છે તેની તપાસ કરી તેનો લાભ લેવાની તજવીજ કરવી જોઇએ

લાગશે, પરંતુ આતો વાસ્તવિક સત્ય છે કે તેમને પુસ્તકને પૂર્ણ રીતે ગ્રહણ કરવાને ફક્ત એકજ વખત વાંચવાની જરૂર રહેતી અને સંસ્કૃત અને પ્રાકૃતના નિયમિત અભ્યાસ વગર તેઓ તે ભાષામાંના પુસ્તકો મ્હોટા પંડિતોની પેઠે તેવી રીતે તેઓ યથાર્થ રીતે સમજી શકતા અને બીજાને સમજાવી શકતા.

તેઓએ જોયું કે ધર્મગુરૂઓ વર્તમાનમાં સાંપ્રદાયિક દૃષ્ટિથી સંકુચિત —ટુંક મર્યાદાવાળા—વિચારો ધરાવે છે અને કાલના પરિવર્તનઅનુસાર કેવી રીતે વર્તન કરવું જોઇએ તે સમજતા નથી. વિશેષ જેઓ આ સંસારનો ત્યાગ કરી ત્યાગવૃત્ત સ્વીકારે છે તેઓમાં કેટલાક સાંસારિક સંપત્તિઓના અભાવે તથા સંસારથી એક યા બીજા કારણથી થયેલા અસંતોષને પરિણામે

છે. આટલું તો ખરૂં છે કે, એવી શક્તિ કુદરતની એક બક્ષીશ માત્ર છે, અને તે કોઇજ ભાગ્યશાળી ગૃહસ્થને અર્પણ થયેલી હોય છે; પણ તે ખીલી કે વધી શકે કે નહીં અને માણસ જાતના કારોબાર તથા વહેવારમાં આવી શકે કે નહીં તે નક્કી કરવાની જરૂર છે. કેટલીક તરફથી એવું માનવામાં આવે છે કે, તે તેવા ઉપયોગમા આવી શકે નહી; અને જો લેવા માગે, તો તેનું બળ ઓછું થતું જાય આમા કેટલી સચાઇ છે તે પણ શોધી કાઢવું જોઇએ જો એ શક્તિ એવા ઉપયોગમાં આવી શકે નહીં તો પછી તે માત્ર જોવાની અને નવાઇનીજ થઇ પડે. પણ આપણે એકદમ તેમ માનીશું નહીં. માણસ જાતમાં ઇશ્વરે મેલેલી હરેક શક્તિઓ ખીલવીને વધારી શકાય છે, તેમ ઉપલી અદ્ભુત શક્તિઓના સંબંધમાં પણ થવું જોઇએ; અને જો તેમ હોય તો પછી આવા ચમત્કારિક પુરૂષોને ઉત્તેજન આપી તેમની શક્તિ ખીલવવા અને તેને લોકઉપયોગી કામમા આણવાની કોશેશ કરવાથી આપણે પછાત પડવું જોઇતું નથી એવા પુરૂષો જો યુરોપ કે અમેરિકામાં હોય તો તેઓ મોટાં માન અને દોલતે પોષાય, તથા પ્રજા અને સરકાર તેમને ઉત્તેજન આપી આગળ વધાર્યા વગર રહે નહીં. અત્રે પણ તેમજ થવું જોઇએ છે; અને તેમ થશે તોજ એવા નામીચા પુરૂષોનો આપણામાં વધારો થશે. આ વાત પણ તપાસવા જોગ છે કે, એવા પુરૂષો અત્યાર સુધી હિંદુ કોમમાંથીજ મળી આવે છે, મોહમેદન, પારસી વગેરે કોમમાંથી તેઓ મળી આવતાં નથી એનું કારણ શું ? શું એવા પુરૂષો ચોક્કસ જાતમાંજ જન્મ પામે છે અથવા વંશપરંપરા ઉતરે છે ? એ સર્વે બાબતોની તપાસ કરતાં અગત્યના ખુલાસા મળશે, અને તેથી એવા પુરૂષો ઉત્પન્ન થવાનો કાંઇ નિયમ જણાવા જોડે તેમની વૃદ્ધિથી પ્રજાને ફાયદો થશે

તેમ કરે છે. આવા પુરુષો પોતાના ચારિત્ર્યની અસર તેઓના સમુદાય પ્રત્યે પાડી શકતા નથી. શ્રીમદ્‌ની એવી માનીનતા હતી કે ધનવાન અને સાંસારિક સારી સ્થિતિવાળો પુરુષ સંસારનો ત્યાગ કરે તો પોતાના ચારિત્ર્યથી સંગીન-હિત કરી શકે. જનસમાજ તેના શુદ્ધ હૃદય અને નિઃસ્વાર્થના સદ્‌ગુણની ખાત્રી થવાથી તેના કહેવા પ્રમાણે દોરાવામાં ઘણીજ તત્પર રહે અને તેના ઉપદેશથી લાભ મેળવતી થાય. આવા વિચાર શ્રીમદ્‌ના હતા અને તેની સાથે જનસમાજ આગળ એક સાધુ અને ધાર્મિક નાયક તરીકે રજુ થવા યોગ્ય સ્થિતિમાં મૂકાયા નથી એમ તેઓ માનતા હતા; અને તેથીજ ગૃહસ્થ-દશાએજ જીવન ગાળવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું. જ્યારે તેના આંતરિક વિચારો સંસારપ્રત્યે તદ્દન ઉદાસીન વર્ત્તતા હતા.

જ્યારે શ્રીમદ ૨૧ વર્ષના હતા, ત્યારે તેમણે ધંધામાં પ્રયાણ કર્યું; અને ઘણા ટુંક વખતમાં એક બાહોશ ઝવેરી તરીકેની નામના મેળવી. વધતા જતા વ્યાપારની ઉપાધિઓમાં પણ ધર્મ અને તત્ત્વજ્ઞાનના પોતાના પ્રિય અભ્યાસમાં તેઓએ ખલેલ આવવા દીધી નહિ. પોતાના ઉદ્યોગરત જીવનમાં ચૂપકીદીથી જ્ઞાનવૃદ્ધિ કરતા હતા. તેમજ હમેશાં પુસ્તકોમાં ગુંથાયેલા રહેતા હતા. વળી, વર્ષમાં કેટલાક મહિનાઓ તો પોતે મુંબઇ છોડી ચાલ્યા જતા અને પોતાની પેઢીએ કહી જતા કે જ્યાં સુધી પોતે લખે નહિ ત્યાં સુધી કોઇએ પોતાની સાથે પત્રવ્યવહાર પણ ચલાવવો નહિ. ગુજરાતના વનોમાં તેઓ એકાંત વાસ ગાળતા અને ત્યાં રહી ચિંતન અને યોગમાં, દહાડા અને અઠવાડીઆઓ વ્યતીત કરતા. તેઓ રખેને પોતે ઓળખાઈ જાય અથવા પોતાના સ્થળની ખબર પડી જાય તેવી ધાસ્તીથી ઘણા ગુપ્ત રહેવાનો હમેશ પ્રયાસ કરતા, છતાં તેઓ વારંવાર ઓળખાઈ જતા અને લોકોની મ્હોટી સંખ્યા તેમનાં ઉપદેશ અને શિક્ષા વચનો શ્રવણ કરવાની જીજ્ઞાસાપૂર્વક તેમની પાછળ આવતા.

વ્યાપાર કર્યાને દશવર્ષ થયા પછી તેમને લાગ્યું કે જે હેતુથી વ્યાપાર-ધંધામાં પ્રયાણ કર્યું હતું તે હેતુ તેઓએ પૂર્ણ કર્યો હતો. તેથી વ્યાપારની સાથેનો પોતાનો સંબંધી નિવૃત્તાની ઇચ્છા તેમણે જણાવી. જ્ઞાન, ધનસંપત્તિ, સાંસારિક પદવી, કૌટુંબિક સુખ (કારણકે તેમને હયાત માતાપિતા, એક પરિણિત બંધુ, ચાર પરિણિત બ્હેનો, સ્ત્રી, બે પુત્ર અને બે પુત્રીઓ, હતી) પ્રાપ્ત કરી સંસારનો ત્યાગ કરી સાધુ-મુનિનું જીવન ગાળવાની તેમણે તૈયારી કરી. એટ-

લામાં ૩૨ મા વર્ષની વયે તેમની શારીરિક પ્રકૃતિ નબળી પડી. અનેક કુશળ ડાક્ટરોની સારવાર નીચે રાખવામાં આવ્યા અને એક વખત તો તેમની પ્રકૃતિ સુધરી જવાની આશા રખાઇ પરંતુ વ્યાધિએ ફરીવાર દેખાવ દીધો અને કાબેલ્યતવાળી સારવાર અને તેમના ભક્તશિષ્યોની માવજત છતાં એક વર્ષ કરતાં વધારે વખત બીછાનાવશ રહીને કાઠિયાવાડના રાજકોટ શહેરમાં ગયા માસની નવમી તારીખે (૧૯૦૧ ના એપ્રિલ માસમાં) તેઓ શાંતિથી કાલશરણ થયા. તેમની લાંબી અને તીવ્ર માંદગી દરમ્યાન તેમણે કદી પણ નિઃશ્વાસ અથવા આર્ત્તતા દાખવી ન હોતી જ્યારે તેમના બીછાનાની આસપાસના બીજા બધાઓ દીલગીર થતા ત્યારે પણ પોતે આનંદસમેત રહેતા.

છૂટી છવાયી કવિતા શિવાય તેમણે કેટલાંક પુસ્તકો લખ્યાં છે.* તેમની **મોક્ષમાલા** ક્યારની પ્રસિદ્ધિ પામી ગઇ છે; આ ગ્રંથ જૈનધર્મની કુંચી સમાન છે. આ તેમણે સત્તરવર્ષની વયે રચ્યો હતો. તેમના અપ્રસિદ્ધ ગ્રંથોમાં **આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર**+ તથા **પંચાસ્તિકાય** અને આત્માના વિષય પર કેટલાક નિબંધો છે. જૈનધર્મ તથા તેના તત્વજ્ઞાનનો મુખ્ય સિદ્ધાંત કર્મવાદ છે. કર્મવાદમાં તેમને અખંડ શ્રદ્ધા હતી. તેમણે આ કર્મવાદ પર પ્રમાણો સાથે એક પુસ્તક લખવાનો અને ભગવાન્ મહાવીરે પ્રકાશેલા સિદ્ધાંતો પર ગ્રંથમાલા લખવાનો વિચાર હતો પરંતુ દુર્ભાગ્યે તેમ તેનાથી લાંબા માંદગીને સબબે થઇ શકયું નહિ. વળી તેમણે ધર્મના કેટલાક કઠિન સિદ્ધાંતો પ્રતિપાદિત કર્યા હતા. જૈન અને બૌદ્ધ સાહિત્યનું સંભાળપૂર્વક નિરિક્ષણ કર્યા પછી તેઓ એવા નિર્ણય પર આવ્યા હતા કે મહાવીર અને બુદ્ધ બંને ભિન્ન મહાન્ પુરૂષો હતા, તેઓના સિદ્ધાંતો તદ્દન જુદા હતા અને જૈનધર્મ એ બૌદ્ધ ધર્મની શાખા છે એવી યુરોપીય પંડિતોની જે માનીનતા હતી તે બરાબર પ્રમાણ સહિત નથી. તેઓ કહેતા કે જૈનોના બે હજાર વર્ષના પ્રાચીન હસ્તલિખિત પુસ્તકોમાં સ્પષ્ટ રીતે જણાવે છે કે મહાન્

---

* શ્રીમદ્ રાજ્યચંદ્રના લખેલા જે જે લેખો મળી આવ્યા તેનો સંગ્રહ કરી *પરમશ્રુતપ્રભાવક મંડળે ' રૉયલ ચાર પેજી ૭૦૦ પાનાનો ભવ્ય ગ્રંથ બહાર પાડયો છે.

+ આ લખાયા પશ્ચાત આ ગ્રંથની ત્રણ આવૃત્તિઓ પ્રસિદ્ધ થઇ ચૂકી છે.

મહાવીર અને મહાન્ બુદ્ધ એ ધાર્મિક પ્રતિસ્પર્ધિઓ હતા. શ્રીમદ્ આ પણ નિશ્ચિત રીતે પ્રતિપાદિત કરતા કે જૈનની બે મુખ્ય શાખાઓ નામે દિગંબર અને શ્વેતાંબર દેશની અનિયમિત સ્થિતિને લઈને જન્મ પામેલ છે.

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર દરેક રીતે લાક્ષણિક ચિન્હથી અંકિત પુરૂષ હતા એ દર્શાવવાને તેમની જીંદગીની ઉપર દર્શાવેલી લઘુ રેખા પૂરતી છે. તેમની માનસિક શક્તિઓ અદ્ભુત રીતે ચમત્કૃતિવાળી હતી, તેમજ તેમના ચારિત્રની નૈતિક ઉન્નતિ ચકિત કરાવનાર હતી. સત્યપ્રત્યે તેમનો આદર, વ્યાપારમાં અત્યંત ચીવટથી નૈતિક તત્વોને વળગી રહેવાનું વર્તન ગમે તેટલી વિરૂદ્ધતા છતાં જે ખરૂં તેઓ માનતા તે કરવાની તેમની નિશ્ચય વૃત્તિ, અને તેમનો કર્તવ્ય સંબંધિ ઉચ્ચ આદર્શ જેઓ તેમના સહવાસમાં આવતા તેમનામાં પ્રેરણા કરી તેમને ઉન્નતિની શ્રેણિપર ચડાવતા. તેમની બાહ્યકૃતિ ડીમાકવાળી ન હતી, પરંતુ આંતરિક શાંતિ અને ગાંભીર્ય તો તેમનાંજ હતાં. તેમનું ધર્મો તથા તત્વજ્ઞાન સંબંધી વિશાલ અને યથાસ્થિત જ્ઞાન, તેમની સમજાવવાની અદ્ભુત શક્તિ, અને ઉપદેશ કરવાની તેમની દીવ્ય પદ્ધત્તિ હોવાથી તેમના ઉપદેશો પૂર્ણ લક્ષપૂર્વક સાંભળવામાં આવતા હતા. ઉશ્કેરનાર સંજોગો હોય ત્યારે પણ તેમનો આત્મસંયમ એટલો બધો પૂર્ણ હતો, તેમની મધ્યસ્થ રીતે સમજાવવાની શક્તિ એટલી બધી મહાન્ હતી, અને તેમની હાજરી એટલી બધી પ્રેરણાત્મક હતી કે જેઓ તેમની સાથે વાદવિવાદ કરી તેમના ઉપર જય મેળવવાની બુદ્ધિએ આવતા તેઓ તદ્દન તેઓથી વશ થઇને તેમની આદરપૂર્વક સ્તુતિ કરતા જતા હતા.

હિંદની વર્તમાન દશા પર શ્રીમદ્ રાજચંદ્રને ખેદ થતો અને તે દૂર કરવાને હમેશાં ઇચ્છા ધરાવતા હતા. વર્તમાન સામાજિક અને રાજકીય પ્રશ્નોપરના તેમના વિચારો ઉદાર હતા. તેઓ કહેતા કે જૈનોમાં જ્ઞાતિભેદ જેવું કંઇ પણ હોવું જોઇએ નહિ કારણ કે જેટલા જૈનો છે તેમને એકજ પ્રકારનું જીવન વર્તન રાખવાનું હોય છે. બધા સુધારકોમાં જે સુધારક પવિત્રતમ આશયથી, અને દાંભિક વૃત્તિ વગર સુધારાનું કાર્ય કર્યાં જાય છે તેમને શ્રીમદ્ ઉચ્ચતમ પંક્તિ આપતા. વર્તમાનકાલના ધર્મગુરૂઓનો દોષ એ કારણુથી કાઢતા હતા કે તેઓ સ્વસંપ્રદાયના મોહથી આગ્રહી ઉપદેશ કરી કાલના ફેરફારનું લક્ષ રાખતા નથી. પોતાને પ્રભુના અવતાર તરીકે કહે

ડાવવાની ઇચ્છાથી પોતાનું ખરું કર્તવ્ય વારંવાર ભૂલી જાય છે અને જે શક્તિ પોતાનામાં ન હોય છતાં તેનો દાવો કરવાનો ગર્વ રાખે છે. તેના પાછલાં વર્ષોમાં એ તો સ્પષ્ટ જણાતું હતું કે શ્રીમદ્ પોતાના જીવનનો સંદેશ ધર્મગુરુ તરીકે આપવાની તૈયારી કરતા હતા. પરંતુ દુર્ભાગ્યે મરણે વચમાં પડી તે સંદેશ પૂર્ણ થતાં અટકાવ્યો છે, છતાં મુંબઇ ઇલાકામાં જૈનોમાં એક નવીન જીવન ઉપજાવવામાં શ્રીમદ્ વિજય પામ્યા છે. સાધારણ રીતે એવું મનાય છે કે જો તેઓ વધુ વખત જીવ્યા હોત તો હાલના જૈનધર્મની સંપૂર્ણ દર્શનની ક્રાંતિ કરી હોત અને મહાન્ મહાવીરે જે વાસ્તવિક ઉપદેશ આપ્યો છે તે ઉપદેશ લોકોને શિખાવ્યો હોત જૈન ધર્મના અનેક ગચ્છભેદો કાઢી નાંખી મહાવીરે સ્થાપેલો એક સામાન્ય ધર્મ સ્થાપવાનો તેઓનો વિચાર હતો. આવી ઉપયોગી જીંદગી અપક્વ વયે ઉપયોગમાં આવતી બંધ પડી તેથી દેશને ચોખ્ખો ગેરલાભ થયો છે.

તેમનું નામ ચિરંજીવ રાખવાને તેમના સ્તુતિ પાઠકોએ આશરે રૂ. ૧૧૦૦૦ કયારના સંગ્રહીત કર્યા છે. તે ફંડને વધારવાની હિલચાલ હજુ પણ ચાલી રહી છે. અને એવી આશા રખાય છે કે જૂનાં હસ્તલિખિત પુસ્તકોને એકત્ર કરી જૈનધર્મવિષયક પુસ્તકો કે જે કેટલાક ભંડારો અપ્રગટ દશામાં પડ્યા છે તેને પ્રગટ કરનારી સંસ્થા તેમના માનવંતા નામ સાથે સ્થાપવામાં આવશે* આશા રહે છે કે તેમના અનુયાયીઓમાંના કોઇ શ્રીમદ્ના જીવનવૃત્તાંત અને કાર્યનો સર્વગામી અને સમજી શકાય તેવો અહેવાલ પ્રજાસમક્ષ રજુ કરશે.

---

*પરમશ્રુતપ્રભાવકમંડલે જૈન ધર્મના બે મુખ્ય સંપ્રદાય—શ્વેતામ્બર અને દિગમ્બરના પ્રાચીન શાસ્ત્રો શ્રીમદ્ રાજચંદ્રનું નામ જોડી "રાજચંદ્ર જૈન શાસ્ત્રમાલા" ના નામથી પ્રકટ કરવાનું શરૂ કર્યું છે, અને તે યોજનાનુસાર નીચે પ્રમાણે ગ્રંથો મૂળ તથા હિંદી અનુવાદસહિત બહાર પણ પડી ચૂક્યાં છે:—૧ સપ્તભંગી તરંગિણી ૨. તત્ત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર. ૩ પુરૂષાર્થસિદ્ધિઉપાય ૪ પંચાસ્તિકાય. ૫. જ્ઞાનાર્ણવ ૬. સ્યાદ્વાદમંજરી. ૭. બૃહત્દ્રવ્ય સંગ્રહ ૮. દ્રવ્યાનુયોગતર્કણા.

અનુક્રમ.

પ્રસ્તાવના.

જૈનકાવ્યોના સંગ્રહરૂપ આ ગ્રંથને જનસમાજ સમીપ મૂકતાં મને હર્ષ થાય છે. જૈનવિદ્વાનોએ લખેલું ગુજરાતીસાહિત્ય ઘણા મોટા જથામાં છે. આ સઘળું એકત્ર કરી ક્રમે ક્રમે પ્રકટ કરવાની ધારણા મેં રાખી છે. આવી ધારણા કરાવવામાં મુખ્ય નિમિત્ત મારા સ્વર્ગસ્થ જ્યેષ્ઠ બંધુ શ્રીમાન રાજચંદ્ર હોવાથી, આ સંગ્રહની સાથે તેઓનું નામ જોડવાનું મેં કર્યું છે. આ સંગ્રહને 'જૈનકાવ્યમાલા' એવું નામ આપી તેની સાથે મારા જ્યેષ્ઠ બંધુનું ઉપર્યુક્ત કારણે નામ જોડતાં 'રાયચંદ્રજૈનકાવ્યમાલા' થયું છે.

મારા તરફથી પ્રકટ થનારા ગુજરાતીજૈનકાવ્યના સંગ્રહમાં આ પ્રથમ છે; અને તેથી તેને 'કાવ્યમાલા' નો પ્રથમ ગુચ્છક કહેશે છે. આ ગુચ્છકમાં જૈનના ત્રણ કવિઓની કૃતિઓ આવી છે. શ્રીમાન્ આનંદઘનની સ્તવનાવલિ, અને 'બહોતેરી', શ્રી નેમવિજયનો 'શીલવતીનો રાસો' અને શ્રી ધર્મમંદિરનો 'મોહ–વિવેકનો રાસો.' આનંદઘનસ્તવનાવલિ તથા બહોતેરી જૈનસમાજમાં અતિ વિખ્યાત છે. શીલવતીનો રાસો મુંબઇ યુનિવર્સિટિની એમ. એ. ની પરીક્ષા માટે મંજુર થયેલ છે. 'મોહ–વિવેક' નો રાસ એક આધ્યાત્મિક ગ્રંથ હોઇ સંસ્કૃતમાં 'પ્રબોધ ચિંતામણિ' નામનો ગ્રંથ છે તેનું ગુજરાતી કાવ્યરૂપે છે.

દરેક ગુચ્છકમાં એક મુખ્ય કવિનું જીવનચરિત્ર આપવાનો વિચાર રાખ્યો છે. આ વિચાર અનુસાર આ પ્રથમ ગુચ્છકમાં શ્રીમાન્ આનંદઘનજીનું ચરિત્ર આપ્યું છે.

મારી પ્રબલ ઇચ્છા પ્રત્યેક ગુચ્છકને અંતે ગહન અને પારિભાષિક શબ્દોના કોષ આપવાની છે; પરંતુ અવકાશના અભાવે આ ગુચ્છકમાં તો આપી શક્યો નથી.

મારા મનને એવી લાગણી રહ્યા કરે છે કે, જો આ પ્રથમ ગુચ્છક સમાજની પ્રીતિ સંપાદન કરશે, તો અનુક્રમે આ કાવ્યમાલાના ક્રમવાર ગુચ્છકરૂપે ગુજરાતીજૈનકાવ્યસાહિત્ય બહાર પાડવું. હું આશા રાખું છું કે, આ ગુચ્છક સમાજને રૂચિકર થઇ પડશે. આટલા મોટા કદનું પુસ્તક પાકા પુંઠા સહિત માત્ર બાર આના જેટલી અલ્પ કિંમતે આપવાનો વિચાર રાખ્યો છે તેનું કારણ પણ આ કાર્યને સમાજની પ્રીતિ સંપાદન કરાવવાનો છે.

જો સમાજની પ્રીતિ પ્રાપ્ત થશે, તો કાંઇ પણ નફાની ઇચ્છા રાખ્યા

વગર, અને દ્રવ્ય સંબંધી થોડું ઘણું સહન કરવું પડશે, તો તે સહન કરીને પણ હું ગુજરાતીજૈનકાવ્યસાહિત્ય બહાર પાડવાનું ચાલુ રાખીશ.

મારો વ્યવહાર વ્યાપાર સંબંધીનો હોઇ, તેમજ, **'સનાતન જૈન'** પ્રકટ કરવાનું હોવાથી, આવાં કાર્યો માટે, તીવ્ર અભિલાષા છતાં મને જોઇએ તેટલો અવકાશ મળતો નથી. મારી આ મુશ્કેલી જોઈ મારા સ્નેહી ભાઇ કેશવલાલ પ્રેમચંદ વકીલ, બી. એ. એલ. એલ. બી.એ જે સૂચના કરી છે તે સૂચના અમલમાં લાવવાની મારી વૃત્તિ રહે છે. ભાઇ કેશવલાલે એવી ઇચ્છા બતાવી છે કે, પ્રોફેસર મેક્સમુલરની દેખરેખ તળે પ્રોફેસર હર્મન જેકોબી આદિ વિદ્વાનો "Sacred Books of the East" પ્રકટ કરતાં, તેમ મારી દેખરેખ તળે અન્ય ગૃહસ્થોને આ કાવ્યમાલાના ગુચ્છકોને તૈયાર કરાવવાનું કામ સોંપવું. ભાઇ કેશવલાલે, પોતે મને આવા પ્રકારની સહાયતા આપવાનું સ્વીકાર્યું છે, અને તે માટે હું તેઓનો આભાર માનું છું.

આ પ્રથમ ગુચ્છક તરફ સમાજની રૂચિ થશે, તો અનુક્રમે બીજા ગુચ્છકો બની શકે તેટલા જાતે, અને બીજા ભાઇ કેશવલાલની સૂચના પ્રમાણેની સહાયતાદ્વારાએ તૈયાર કરાવી પ્રકટ કરવાનું કરીશ. મારે જૈનસમાજને ખાસ કરી આગ્રહપૂર્વક જણાવવું પડે છે કે, જો તેઓ આ કાર્યની કદર કરશે, તો ઓછામાં ઓછા આવા ૧૦૦ ગુચ્છકો તૈયાર કરી પ્રકટ કરવાની હું સામગ્રી ધરાવું છું. જો આવા ૧૦૦ ગ્રંથો પ્રકટ થાય તો ગુજરાતીજૈનકાવ્યસાહિત્યના સંબંધમાં કેટલો પ્રકાશ પડે, અને કેવો કલ્યાણક ઉદ્ધાર થાય એ વિચારી, આ ગુચ્છકની કદર જૈન સમાજ કરશે એવી આશા છે.

અહીં ખાસ ધ્યાન ખેંચવા રજા લઉં છું કે, આ કાર્યદ્વારાએ કાંઈ પણ દ્રવ્યસંબંધી લાભ મેળવવાની ઇચ્છા નથી, જો કે આવો ગ્રંથ આવી જુજ કિંમતે આપતાં લાભ પણ રહેવાનો નથી—પરંતુ ઉલટી એવી ઇચ્છા છે કે, પ્રભુકૃપાથી આવાં જ્ઞાનકાર્યો માટે થોડો ઘણો દ્રવ્યવ્યય કરવાની સ્થિતિ છે તે અનુસાર આની પછવાડે કાંઇ સહન કરવું પડે તો કરવું. મારું આ કાર્ય પ્રીતિશ્રમ (Labour of love) છે.

આ કાવ્યમાલાનો ગુચ્છક ૨ જો છપાવવો શરૂ થઇ ગયો છે.

આ ગુચ્છક પ્રકટ કરતાં રા. હિંમતલાલ ગણેશજી અંજારીઆ એમ૦ એ૦ એ આ પ્રકાશન સંબંધી જે વિચારો જણાવ્યા છે તે માટે તેઓનો આભાર માની તે વિચારો સાથે આ જોડું છું.

'સનાતન જૈન' કાર્યાલય.
ઝવેરી બજાર મુંબઈ.
અશાડ શુદ ૨, ૧૯૬૪.

મનસુખલાલ રવજીભાઈ મેહતા.
અધિપતિ, સનાતન જૈન.

એક સાક્ષરના વિચારો.

બૃહત્ કાવ્યદોહનના પહેલા ભાગને બહાર પડયે આજે સત્તર વર્ષ થઇ ગયાં. દશ ભાગમાં બધો સંગ્રહ બહાર પાડવાની મૂળ કલ્પના હતી, તેમાંથી છ તો બહાર પડી પણ ચૂકયા છે, અને સાતમાની તૈયારી થાય છે. આ સંગ્રહની કલ્પના કરતી વખતે દશ ભાગમાં સર્વ ભંડાર પ્રકટ થઇ જશે એવી માન્યતા હતી. પણ શોધખોળના લાગેલા રંગને પરિણામે પ્રાચીન સાહિત્યનો શોધ વધતો ગયો અને શોધખોળની વૃત્તિ અને વાંચકોનો શોખ બંને પરસ્પર મદદરૂપ થઈ એક એકને વૃદ્ધિંગત કરતાં ગયાં, તેનું જે શુભ ફળ આવ્યું છે તેના એક અંશનું જ્ઞાન આ ગ્રન્થસમૃદ્ધિના પ્રકાશથી પ્રત્યક્ષ થશે.

બૃહત્ કાવ્યદોહનના પહેલા ભાગમાં જૈન કવિઓ માત્ર બેજ આવ્યા છે, અને ૯૧૦ પાનાંના ગ્રંથમાં છેલ્લાં પાંચ પાનાંથી તેમની કૃતિની પિછાન આપવામાં આવી છે.

આમ થવાનાં કારણો નહોતાં એમ નથી. જૈન કવિઓનાં લખાણો જૈનોનેજ કામનાં હોય; જેટલું સર્વવ્યાપિત્વ હિન્દુ ધર્મને મળેલું છે તેટલું જૈનધર્મને મળેલું નહિં હોવાને લીધે જૈનકવિઓનાં લખાણમાં લોકને રૂચે તેવું હોવાનો સંભવજ ન હોય; જૈનભાઇઓ તો વ્યાપાર અને જીંદગીના બીજા સાદા અને વ્યવહાર ઉદ્યોગોમાંજ લાગી રહેલા હોવાથી વાચન–લેખન તરફ ઉદાસીનતા ધરાવનાર હશે; આવાં આવાં કારણોથી તેના ગુપ્ત ભંડારમાં પ્રવેશ કરવાનું પણ કોઇને સુઝયું ન હોય એ સ્વાભાવિકજ છે.

પરંતુ જેમ જેમ ગુજરાતી ભાષાના જૂના ઇતિહાસનો શોખ વધતો ગયો, તે મેળવવા માટે શોધખોળ થતી આવી, જુના ગુજરાતીનાં સ્વરૂપજ્ઞાન માટે પ્રયાસો થતા ગયા તેમ તેમ જણાવા લાગ્યું કે જૈન લેખકોએ તો ગુજરાતી ભાષામાં ઘણું લખ્યું છે. એવું લખ્યું છે કે જે ભાષાવ્યુત્પત્તિની સાંકળો તપાસનારને બહુ ઉપયોગી મદદ કરે; એટલું બધું લખ્યું છે કે ગુજરાતી ભાષાનાં બીજાં લખાણ સાથે બહુ સારૂં પ્રમાણ ધરાવી શકે; એવે વખતે લખ્યું છે કે તેનાં લખાણોપરથી દેશસ્થિતિનું અને ઇતિહાસનું જ્ઞાન મેળવવામાં ઘણી સુગમતા થઇ પડે.

આવાં જ્ઞાનનાં પ્રથમ કિરણો પહેલાં અન્ય ધર્મી સાક્ષરોપર પડયાં તે ઉજાસનો લાભ લઇ પાટણ જૈન ભંડાર જોવાનો પ્રસંગ શોધાયો અને સ્વ૦ સાક્ષર શ્રી મણીલાલ નભુભાઇએ કેટલાંક જૈન પુસ્તકોનું ભાષાંતર કરવાનું માથે લીધું. આજ સુધીમાં માન્ય સાક્ષરોમાંથી કોઇએ જૈનસાહિત્યનો આવી જાતનો ઉદ્ધાર કર્યો હોય તો ઉક્ત ગૃહસ્થજ છે. ત્યાર પછી ગુજરાતી

ભાષા સાહિત્યના ઐતિહાસિક અભ્યાસમાં જૈન સાહિત્યની ઉપયોગિતા જોનાર સ્વ. ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠી તથા સાક્ષર શ્રી કેશવલાલ હર્ષદરાય ધ્રુવ થયા. ત્યાર પછી જૈનોમાં સ્વધર્માભિમાનના અને સ્વસાહિત્યાભિમાનનાં અંકુરો ફુટવા લાગ્યાં સ્વધર્મીભાઇઓને મદદ કરવા ધનસંચય થવા લાગ્યો; સ્વધર્મવિવેચન માટે સભાઓ અને મંડળો ભરાવા લાગ્યાં, સ્વધર્મ વિચારના ફેલાવા માટે માસિકો અને પત્રો પ્રકટ થવા લાગ્યાં અને છેવટે સ્વધર્મી ભાઇઓના સમસ્ત સંમેલનની પણ શરૂઆત થઈ ગઈ. આમ જૈન ભાઇઓ પોતેજ પોતાના સાહિત્યની સેવામાં દાખલ થયા અને જો કે હજી સમગ્ર સાહિત્યના સરકારી અભ્યાસથી, દેશી વિદેશી પુસ્તકોના યોગ્ય પરિશીલનથી, અને નવીન તેજથી દીપી આવતા અવનવા સુંદર રંગોનાં દર્શનથી ભાગ્યશાળી થયેલ કોઇ નાયકવ્યક્તિ બનાવી શકાય તેવું નથી, તોપણ સમસ્ત ભૂમી તૈયાર થઇ હોય એવું દેખાય છે, બોધ વારિનું સિંચન થવા કરે છે, અહિં તહિં બીજની વાવણી થતી માલમ પડે છે અને આશા રાખી શકાય છે કે થોડા વખતમાં સારાં ફળ આવે તેવાં સુંદર વૃક્ષથી શોભતો એક બગીચો તૈયાર થઈ જશે.

આવા પ્રયાસોનાં શુભ ફળ તરીકે "રાયચંદ્ર જૈન કાવ્યમાળા"નો આ સંગ્રહ સર્વ-સ્વધર્મી અને અન્યધર્મી સર્વ-ગુજરાતી વાંચકોને આદરણીય થશે એમાં તો શક લાગતો નથી તેના સંગ્રહ કરનારા રા. મનસુખલાલ આશા રાખે છે કે આજ કદના લગભગ ૪૦ થી ૫૦ પુસ્તકો છપાવાય તેટલા લેખો તો તેની પાસે તૈયાર છે. આ હકીકતજ બતાવી આપશે કે ગુજરાતી ભાષામાં લખાયેલ પુસ્તકોમાંથી કેટલા થોડાંજ હજી પ્રકાશમાં આવી શક્યાં છે !

ઉપર કહ્યું છે કે, જૂનાં જૈનસાહિત્યનો પરિચય આપણા ભાષાના ઇતિહાસના અધ્યયનમાં પણ ઉમદા લાભ આપી શકશે. તેના કારણો સ્ફુટજ છે. અત્યાર સુધી ગુજરાતી ભાષામાં સૌથી જુનામાં જુનો ગ્રંથ પદ્મનાભ કૃત કાનડદે પ્રબંધ પદ્ય સંવત ૧૫૧૨ મા લખાયેલો ગણાતો હતો. જો કે ભાલણમાં જૂની ગુજરાતીના પ્રયોગો પુષ્કળ માલમ પડે છે તો પણ તેનાથી જૂની ગુજરાતીના ઇતિહાસની સાંકળ જોડી શકાય તેવું નથી. નરસિંહ મહેતા લગભગ ભાલણના અરસામાંજ થઇ ગયા, તોપણ તેની ભાષામાં કાં તો પાછળથી ફેરફાર થયા કર્યા, તેને લીધે અને કાં તો કાંઇ બીજાં અગમ્ય કારણને લીધે હાલની ભાષાથી બહુ ઝાઝો તફાવત માલમ પડતો નથી. ત્યાર પછીના લેખકોના સમયમાં તો ભાષાનું બદલાયેલું સ્વરૂપજ બંધાઇ ગયું. જૂની ગુજરાતી માટે પદ્મનાભ, ભાલણ, ભીમ અને નરહરિ એ ચાર સિવાય બીજા ઉપયોગી થઇ શકે તેવા થોડાજ હાથ લાગ્યા છે જૈનેતર સાહિત્યમાં જ્યારે

આવી સ્થિતિ છે ત્યારે જૈન સાહિત્યમાં તેવુ નથી તેમાં તો લગભગ ઇ. સ. એક હજારમા લખેલા પુસ્તક મળી આવે છે અને ત્યારપછી પુસ્તકોની સાકળ તુટી જતી નથી, પણ તે વખતથી તે આજસુધી એક પછી એક પુસ્તકો લખાનાંજ રહ્યા છે એવુ આપણા જોવામા આવે છે ઇ સ એક હજાર અને તે અરસામા લખાએના બધા પુસ્તકો ગુજરાતીમા નથી તેઓ પણ સસ્કૃતની[1] વિશ્વવિમોહક મોહનીથી દુર રહી શકયા નથી સસ્કારી ગણાતા ઉચ્ચ લોકોમા પોતાનુ કહેવુ સમજાય અને પોતાનુ કરેલુ કઇ દેખાય એટલા માટે તેમને સસ્કૃતમા લખવાની ફરજ પડી હતી એમ કહીએ તો ચાલે પણ તેનાં ધર્મ પુસ્તકો પહેલવહેલા લખાયા ત્યારે તે વખતની બોલાતી ભાષામા લખાયેલા હોવાથી જૈનોનો બોલાતી ભાષા માટેનો પક્ષપાત તદ્દન નિર્મૂળ થયો નહોતો અને અવારનવાર કોઈ કોઈ પુસ્તક લોકભાષામા લખાયેનુ મળી આવે છે, અને ગુજરાતી ભાષાના ઐતિહાસિક વિકાસમા આપણને મદદરૂપ થઇ પડે છે

તે વખતની બોલાતી ભાષામા પુસ્તકો લખ્યા ઉપરાત જૈન વિદ્વાનોમાથી કોઇ કોઇએ ભાષા શાસ્ત્રના સ્વતત્ર પુસ્તકો લખીને પણ ગુજરાતી ભાષાની સેવા કરી છે આવા વિદ્વાનોમા હેમાચાર્ય સૌથી પ્રથમ પદ્વી ભોગવે છે 'શબ્દાનુશાસન' નામનો કોશ, 'દેશીનામમાળા' નામનો દેશી શબ્દોનો સંગ્રહ અને 'પ્રાકૃત વ્યાકરણ' એ ત્રણ ગ્રથો ગુજરાતી ભાષાના અભ્યાસીને માટે અમૂલ્ય છે.

આવી રીતે જૈન લેખકોએ તે વખતની બોલાતી ભાષામા પુસ્તકો રચીને અને બીજી રીતે પણ ગુજરાતી સાહિત્યની ઉપકારક સેવા બજાવી છે અને તેથી તેમના લેખો પ્રકાશમા આવે એ ગુજરાતી સાહિત્યને બહુ લાભકારક થશે એ નિર્વિવાદ છે આ ગ્રથથી પ્રારભ પામતો આ પ્રયાસ જારી રહે અને ગુજરાતીના ભક્તોને ફળદાયી થાય તેવી રીતે સસ્કારી, શુદ્ધ અને ભરોસો રાખવા લાયક રીતે સર્વ પુસ્તકોનુ સશોધન થઈ, ગ્રથો એક પછી એક બહાર પડતા જાય એમ સૌ ઇચ્છા રાખશે

---

૧ ઘણાને નવાઇ જેવુ લાગશે કે જૈનોજ નહિ, પણ પારસીઓને પણ સસ્કૃતની મોહની વળેથી હતી, અને પારસીના ઘણાખરા બધા ધર્મ પુસ્તકોના પહેલવીમાથી સસ્કૃતમા તરજુમા કરવામા આવ્યા હતા

આ સાથે બીજુ નવુ જાણવાનુ એવુ મળે છે કે જૈનોની પેઠે, પણ પ્રમાણમા થોડે અશે, પારસીઓએ પણ જુની ગુજરાતીના સાહિત્યમા ઉમેરો કર્યો છે 'અર્દાય વિરાફનામા'નો, મુળ પહેલવીમાથી સસ્કૃતમા થયેના ભાષાતર ઉપરથી ગુજરાતીમા તરજુમો કરવામા આવ્યો છે અને તેની લિખિત પ્રતની સાલ સવત ૧૫૦૭ ની છે તેના લખનારનુ નામ 'બહેરામ લખમીધર' છે!

બીજુ જુનુ પુસ્તક 'મિનોખરદ' છે તે પણ મુળ પહેલવીમા છે અને તેના સસ્કૃત ભાષાતર પરથી ગુજરાતીમા લખવામા આવ્યુ છે તે લખાયાની સાલ સવત ૧૬૧૩ ની છે એમ સાબિત્યુ છે

જૈન પુસ્તકોનાં વાંચન અને અધ્યયન વખતે એક વાત યાદ રાખવા જેવી છે. જેમ બ્રાહ્મણોમાં બોલાતી ભાષા કરતાં સંસ્કૃત માટે પક્ષપાત વધારે રહેલો છે અને સંસ્કૃત પછી હિન્દી માટે માન હતું તેમ જૈનોમાં પણ બોલાતી ભાષા હમેશાં પૂજાતી હોય તેવું માલમ પડતું નથી. પોતાના ધર્મપુસ્તકો માગધીમાં લખાયેલાં હોવાથી માગધી પ્રયોગો માટે તેમનું વલણ રહે એ સ્વાભાવિકજ છે. જૂની ગુજરાતીમાં માગધી અને અપભ્રંશનું ઘણુ પ્રમાણુ હોવાથી ઘણા જૂના સમયના લેખકોમાં આ અંતર બહુ દેખાઈ આવે એવું નથી. પણ જેમ જેમ બોલાતી ભાષામાં ફેર પડતો ગયો તેમ તેમ લેખકોના જૂના શબ્દો અને જૂના પ્રયોગો માટે શોખ વધતો ગયો. વિ. સં. ૧૭૦૦ માં લખાયેલા પુસ્તકોની ભાષા આપણે જોઇશું તો તે વખતના બ્રાહ્મણોનાં લખેલાં પુસ્તકોથી બહુ જૂદી પડે છે. બ્રાહ્મણો એક ગુજરાતી બોલતા અને જૈની બીજી બોલતા એવું માનવાને કશું કારણ નથી. લોકભાષા તો એકજ હતી. પણ પ્રેમાનંદના નાટકો અને ઉચ્ચ વર્ગ માટે લખાયલા આખ્યાનોમાં જેમ તેણે સંસ્કૃત શબ્દો તરફ પક્ષપાત બતાવ્યો છે, તેમજ જૈન કવિઓએ જુના ગુજરાતીનાં રૂપો અને પ્રયોગો માટે પક્ષપાત બતાવ્યો છે. આ ગ્રંથમાંજ છપાએલું શ્રીમાન્ આનંદઘનજીનું લખાણુ વાંચવાથી જણાશે કે તેનો ગુજરાતીનો પરિચય ગાઢ અને સંસ્કારી હતો અને તે જે સૈકામાં થઇ ગયા છે તે સૈકાની ગુજરાતીની છાપ તેનાં લખાણોમાં મોજુદ છે. તોપણુ જૂની ગુજરાતીના પ્રયોગોનો ટોટો નથી. આ પ્રયોગો ઉપર કહેલા પક્ષપાતનુંજ કારણુ હોય એમ માન્યા સિવાય છુટકો નથી. આવું હોવાને લીધે જો કે બધા જૈન લેખો ગળગ બોલાતી ભાષામાં લખાયેલા કહી શકાય તેવું નથી, તોપણુ તેથી તેની ઉપયોગિતામાં ન્યૂનતા આવતી નથી. અને પ્રાચીન સમયના લેખો પૂરા પાડનારા એકલા જૈનજ હોવાને લીધે ગુજરાતી ભાષાના વંશાવતારમાં ખુટતા મંકોડા આપવા માટે તેનો જેટલો ઉપકાર મનાય તેટલો થોડો છે.

(જૈન સાહિત્ય ગુજરાતીની પેઠે દેવરહસ્ય, દેવકથા અને દેવભક્તિથી ભરપુર હોવાને લીધે) જૈન ધર્મીઓ પોતાનાં સાહિત્યનાં પ્રકાશન માટે ઉત્કંઠા ધરાવનારા હોય એ સ્વાભાવિક છે. પરંતુ અન્યધર્મીઓ પણુ આવા સંગ્રહનાં પ્રકાશનથી ભાષા, ભાષાશાસ્ત્ર અને દેશના ઇતિહાસમાં લાભ થવાના સંભવ જુએ છે અને તેથી આશા રાખે છે કે આ ગ્રંથપ્રકાશનપ્રયાસ જેવા ઉત્સાહથી શરૂ થયો છે તેવાજ ઉત્સાહથી જારી રહેશે.

હીમતલાલ ગણેશજી અંજારીઆ
એમ૦ એ૦

ગુજરાતીજૈનપદ્ય સાહિત્ય.

It is only in recent years that the vast and intricate literature of Jainism has been partially explored, and there is still much to be done in the way of translation and investigation before the History of the Order can be written.

Imperial Gazetter, 1907.

જૈન ધર્મસંબંધી સાહિત્ય વિશાળ, તેમજ ગહન છે, અને તેની શોધ બહુ થોડી થયેલી છે; અને તે પણ થોડુંક થયાં, એટલે તે ધર્મ સંબંધી ઇતિહાસ યોજવા પૂર્વે ભાષાંતર અને શોધ ખોળરૂપે હજુ ઘણું કરવાનું છે.

—ઇમ્પીયરલ ગેઝીટીયર, ૧૯૦૭.

ઉદ્દેશ.

મારા પરમ પૂજ્ય સ્વર્ગીય વડીલ ભાઇ શ્રીમાન્ રાજચંદ્રે પોતાના દેહોત્સર્ગ પહેલાં એક એવી ઇચ્છા પ્રકટ કરી હતી કે, જૈનનું પ્રાચીન સાહિત્ય પ્રસિદ્ધિમાં લાવવા પ્રબળ પુરૂષાર્થ થાય એવી ખાસ જરૂર છે. તેઓના દેહોત્સર્ગ પૂર્વે થોડા વખતપર સ્થપાયેલ 'પરમશ્રુતપ્રભાવક મંડલ'ના ફંડનો આ પ્રકારના કાર્યમાં ઉપયોગ કરવાનો હતો, પરંતુ તે કયા કાર્યમાં ઉપયોગી વિશેષપણે થશે એ સંબંધી કોઇ નિશ્ચિત અભિપ્રાય દર્શાવવામાં નહોતો આવ્યો. મને એમ વિચાર આવ્યો કે, જૈનનું પ્રાચીન સાહિત્ય પ્રકટ કરવું એ ખરૂં; તથાપિ તે એવા પ્રકારે કરવું કે, જેથી વિશેષમાં વિશેષ લાભ થવાના અનેક કારણોમાંનું એક કારણ ઉત્પન્ન થાય. વિશેષમાં વિશેષ લાભ કયા પ્રકારે થાય એ સંબંધી વિચાર કરતાં એમ ભાસ્યું કે, જૈનના બે મુખ્ય સંપ્રદાય શ્વેતામ્બર અને દિગમ્બર છે; એ બન્નેના સર્વોત્કૃષ્ટ તત્ત્વજ્ઞાનના ગ્રંથો એવી રીતે તૈયાર કરાવવા કે, શ્વેતામ્બર દિગમ્બરગ્રંથોનો અને દિગમ્બર શ્વેતામ્બરગ્રંથોનો લાભ લઇ શકે; અને એક બીજાના અભિપ્રાયોમાં શું શું ભેદ પડે છે તે જોઇ શકે. જૈનનાં શાસ્ત્રો ચાર પ્રકાર અથવા અનુયોગમાં વહેંચાયેલાં છે. દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ, ચરણાનુયોગ, અને ધર્મકથાનુયોગ. આ ચારે અનુયોગોમાં સર્વોત્કૃષ્ટ અનુયોગ દ્રવ્ય સંબંધીનો ગણાય

છે, કેમકે તેમા વિશ્વના કારણભૂત દ્રવ્યેની વસ્તુસ્થિતિ બતાવી છે આ અનુયોગમા જૈનનુ ઉત્તમોત્તમ તત્ત્વજ્ઞાન સમાયેલુ છે જૈનના તત્ત્વજ્ઞાનનો પ્રકાશ થવો એ શ્રીમાન્ ગજચદને પરમોલ્લાસનુ કારણ હતુ, કેમકે તેથી વિશેષ ઉપકાર થવો અસભવિત જ એટલે મે ઉપર કહ્યુ તેમ શ્વેતામ્બર અને દિગમ્બર સપ્રદાયના વિખ્યાત પ્રથમગોના આ દ્રવ્યાનુયોગ સબધી લખાએલા ગ્રથો એક બીજાની સાથેસાથ પ્રકટ થાય એવી વ્યવસ્થા રચી પ્રથમ બન્ને સપ્રદાયના ગ્રથોની ચોક્કસ સખ્યા નક્કી કરી જે સખ્યા નક્કી કરી તેમા અર્ધ ભાગમા શ્વેતામ્બરગ્રથો અને અર્ધ ભાગમા દિગમ્બરગ્રથો ગોઠવ્યા. જે પ્રકારનો વિષય શ્વેતામ્બરગ્રથમા હોય તેજ પ્રકારનો વિષય દિગમ્બરગ્રથમા હોવો જોઇએ એમ સાધારણ રીતે દૃષ્ટિ રાખી. બની શક્યુ ત્યાસુધી પ્રાચીનમા પ્રાચીન ગ્રથોની પસદગી કરી પ્રાચીન ગ્રથો બધા સસ્કૃત અને પ્રાકૃતમા હોવાથી તેનો લાભ સર્વ સામાન્યને મળવો મુશ્કેલ એમ ધારી એમ વિચાર કર્યો કે તેના દેશભાષામા ભાષાન્તરો કરાવવા દેશભાષા કઈ ગણવી? એ એક પ્રશ્ન હતો અત્યાર સુધીમા સ્થિતિ એવી પ્રકારની ચાલી આવે છે કે, શ્વેતામ્બરગ્રથો ઘણુ કરી ગુજરાતીભાષામાજ અનુવાદિત થયા છે અને દિગમ્બરગ્રથો હીદિ ભાષામાજ અનુવાદિત થયા છે આનુ પરિણામ એ આવ્યુ હતુ કે, શ્વેતામ્બરોના ગ્રથોનો લાભ ગુજરાતીભાષા નહી જાણનારા એવા દિગમ્બરો (કે જે વિશેષે હીદિભાષા જાણનારા જ છે કેમકે તે ઉત્તર હિદુસ્થાનમા વિશેષ રહે છે) ને નહોતો મળતો અને દિગમ્બર હીદિ ગ્રથોનો લાભ ગુજરાતી ભાષા જાણનાર એવા ગુજરાતીઓને નહોતો મળતો અને લાભ ન મળે, તો બન્નેમા અભિપ્રાયભેદ શુ છે તે ક્યાથી જોઇ અને નિર્ણીત કરી શકાય? આ ઉપરથી વિશેષ લાભદાયક ગ્રતો લેવાનુ નક્કી કર્યું અને તેમ કરતા એમ લાગ્યુ કે બન્ને સપ્રદાયના ગ્રથોના હીદિ ભાષામા અનુવાદ તૈયાર કરાવવા આ નવી થયેલી ગોઠવણ પ્રમાણે 'રાયચ જૈનશાસ્ત્રમાળા" નામની સીરિઝ પ્રત્યેક બે માસે 'પરમશ્રુતપ્રભાવક મડલ' તરફથી બહાર પડે છે જેમા અત્યાર સુધીમા ઘણી સારી સખ્યામા મહાન્ તત્ત્વજ્ઞાનના ગ્રથો બહાર પડી ચૂક્યા છે અને પડે છે

આ 'શાસ્ત્રમાલા' નુ કામ 'પરમશ્રુતપ્રભાવક મડળ' દ્વારા થતુ જોઈ, મે ખાનગી સાહસથી સાહિત્યના પ્રકાશ માટે કોઇ બીજી દિશામા,—પણ

શ્રીમાન્ રાજચંદ્રની પ્રાચીન સાહિત્યની પ્રકટતા થાય એ ઇચ્છાને અનુકૂળ-પ્રયત્ન કરવાનો વિચાર કર્યો. વિચાર કરતાં કરતાં એમ લાગ્યું કે, હમણાં હમણાંમાં સંસ્કૃત પ્રાકૃતના ભાષાંતરરૂપે જૈનગદ્યસાહિત્ય પ્રકટ કરવાની ઇચ્છા સમાજમાં ઉત્પન્ન થઇ છે; પરંતુ પદ્યસાહિત્યસંબંધમાં હજી સમાજ કેવળ ઉદાસીન છે; તો તે દિશામાં યત્ન કરવો યોગ્ય છે. પદ્યસાહિત્યમાં પહેલાં કઇ ભાષાના પદ્ય તરફ વલણ રાખવું; એ વિચાર કરતાં યોગ્ય, તો એમ લાગ્યું કે, જેમ "રાયચંદ્રજૈન-શાસ્ત્રમાળા" માં શ્વેતામ્બર અને દિગમ્બર બન્નેના ગ્રંથોપર સમાન દૃષ્ટિ રાખી હતી, તેમ આ પદ્યના સંબંધમાં પણ સમાનદૃષ્ટિ રાખી કામ લેવું: એટલે કે, દિગમ્બરોનું દેશભાષાનું પદ્યસાહિત્ય હીંદિ ભાષામાં લખાયું છે માટે હીંદિજૈનપદ્યસાહિત્ય, અને શ્વેતામ્બરોનું ગુજરાતી ભાષામાં લખાયું છે છે માટે ગુજરાતીજૈનપદ્યસાહિત્ય એમ બે યુગપદ આકારે બહાર પાડવાં.

સસ્તું સાહિત્ય.

જેમ સાહિત્યપ્રકાશમાં લાવવાની શ્રીમાન્ રાજચંદ્રની ઇચ્છાએ કરેલી પ્રેરણા મારે વિષે ઉત્પન્ન થઇ હતી, તેમ એક બીજી પ્રેરણા એવા પ્રકારની થઇ હતી કે, સાહિત્ય પ્રકટ તો કરવું, પણ જેમ અંગ્રેજીમાં Cheap Literature (સસ્તું સાહિત્ય) બહાર પડે છે તેમ પાડવાની ગોઠવણ થાય તોજ એ પ્રયત્ન કરવો. સસ્તું સાહિત્ય, એટલે સુંદર રીતે સારા કાગળ ઉપર છપાયેલા, સરસ બંધાઇ અને શુદ્ધિવાળી છપામણીવાળાં પુસ્તકો ઘણીજ જુજ કીંમતમાં આપવાં. મારૂં અનુભવ ઉપરથી એમ માનવું છે કે, જે કાર્ય પોતાની મેળે પોતાનું ખર્ચ નીભાવી શકે તેવું હોય તેજ કાર્ય લાંબો સમય સુધી ટકી રહે છે. આ અનુભવને અનુસરી મેં એવો પ્રયોગ અજમાવવાનું ધાર્યું કે, સસ્તામાં સસ્તી કિંમતે આપવાના ઇરાદાથી ગુજરાતીજૈનપદ્યસાહિત્ય ઉપર કહ્યું તેમ શુદ્ધ અને સુંદર રીતે પ્રથમ છપાવવું; અને જો સમાજની રૂચિ આવાં કાર્ય તરફ વધે, અને તેવું કાર્ય પોતાનું ખર્ચ નીભાવી શકે, તો પછી આગળ વધવું. અહીં પ્રશ્ન થવાયોગ્ય છે કે, હીંદિ અને ગુજરાતી બન્ને પર સમાનબુદ્ધિ રાખી સાથે સાથે પ્રકટ કરવાની ઉપર કહ્યું તેમ ઇચ્છા છતાં પ્રયોગ ગુજરાતી સંબંધમાં પહેલો કેમ કર્યો ? તો તેનાં કારણો અનેક છે; પરંતુ એટલું કહીએ કે, " ઉંટ મરે, તોપણ મારવાડ

સામું જુએ" એવી જે કહેવત છે એ અનુસાર મારો પ્રયાસ ગણી લેવામાં આવે, તો કાંઈક અંશે ખરૂં છે.

જ્યારે મેં ગુજરાતીભાષામાં લખાએલું જૈનપદ્યસાહિત્ય એકત્ર કરી બહાર પાડવાની ઈચ્છા કરી ત્યારે સ્વાભાવિક રીતે મને પહેલી એ તપાસ કરવાની જરૂર લાગી કે, ગુજરાતીભાષામાં જે જૈનકાવ્ય સાહિત્ય છે તે માત્ર શ્વેતામ્બર સંપ્રદાયનુંજ છે કે દિગમ્બરનું પણ છે ? મારી અત્યાર સુધીની તપાસના પરિણામમાં જે માલમ પાડ્યું છે તે ઉપરથી કહી શકું છું કે ગુજરાતી ભાષામાં શ્વેતામ્બર આમ્નાયનુંજ સાહિત્ય જોવામાં છે; અને દિગમ્બર આમ્નાયનું જોવામાં આવતું નથી. બીજી તપાસ મેં એ કરી કે ભલે શ્વેતામ્બર આમ્નાયનું હો, પણ તે જૈનકાવ્યસાહિત્યનો વિસ્તાર કેટલો હશે. આજ સુધીમાં હું જે જે સાધનો એકઠાં કરી શક્યો છું તે ઉપરથી કહી શકું છું કે, ગુજરાતી જૈનકાવ્યસાહિત્યનો એટલો બધો વિસ્તાર છે કે, જો તેની પુરેપુરી શોધખોળ કરવામાં આવે તો એટલો સંગ્રહ મળી શકે તેમ છે કે, એક બાજુએ માત્ર જૈનનુંજ લખેલું ગુજરાતીકાવ્યસાહિત્ય મૂકીએ, અને બીજી બાજુ અન્યદર્શનના વિદ્વાનોનું અને ખાસ સાહિત્યકારોનું ગુજરાતીકાવ્યસાહિત્ય મૂકીએ, તો જૈનના વિદ્વાનોથી ગુજરાતીભાષામાં લખાએલું સાહિત્ય ઘણું વધી જશે. આ વાત મારો જૈનધર્મપ્રત્યેનો રાગ અથવા પક્ષપાત છે તેને અનુસરી કહેતો નથી; પણ મને વસ્તુસ્થિતિ તેમ કહેવરાવે છે. ખુદ ગુજરાતીભાષાનું જે કાવ્યસાહિત્ય ગણાય છે, એટલે કે નરસિંહ મહેતા આદિ કવિઓથી લખાએલું જે કાવ્યસાહિત્ય ગણાય છે તે સાહિત્યનો સંગ્રહ કેટલાંક વર્ષો થયાં રા. ઇચ્છારામ સૂર્યરામ દેશાઇ કરે છે: અને તેમ કરતાં તેઓ તરફથી 'બૃહત્ કાવ્યદોહન' છપાય છે; એવાં ખુદ ગુજરાતીકાવ્યસાહિત્યના ગણવામાં આવતાં કાવ્યદોહનના જેટલા ભાગ વધારેમાં વધારે થશે તે કરતાં ઘણી મોટી સંખ્યામાં માત્ર જૈનગુજરાતીકાવ્યસાહિત્યના થશે એમ હું ખાત્રીપૂર્વક માનું છું; મારૂં આ માનવું માત્ર કલ્પનાદ્વારાએ નથી થયું. મારી પાસે જેટલો સંગ્રહ એકઠો થયો છે તે સંગ્રહ તરફ જ્યારે હું દૃષ્ટિ કરૂં છું ત્યારે રા. ઇચ્છારામના 'બૃહત્ કાવ્યદોહન' જેવાં લગભગ ૫૦ થી ૬૦ ભાગ, તો જૈનકાવ્યસાહિત્યના જોતજોતામાં થઈ જાય તેમ છે એમ હું જોઈ શકું છું.

જૈનસાહિત્ય અપ્રકટ રહેવાનાં કારણો.

જો આટલા મોટા વિસ્તારવાળું ગુજરાતી જૈનકાવ્યસાહિત્ય છે, તો અત્યારસુધીમાં તે પ્રકાશમાં કેમ આવ્યું નથી એ પ્રશ્ન થવાયોગ્ય છે. આનાં ઘણાં કારણો છે. મુખ્યમાં મુખ્ય અને પ્રથમમાં પ્રથમ કારણ એ છે કે, જૈનસમાજમાં એક એવા પ્રકારનો ખ્યાલ બેસી ગયેલો કે, જો ગ્રંથો છપાવવામાં આવે, અને તેની વિશેષ પ્રસિદ્ધિ થાય, તો તેનું બહુમાન ઓછું થઇ, કાળે કરી આશાતના થાય છે. આ ખ્યાલ જ્યારે ઉત્પન્ન થયેલો ત્યારે જો કે, સકારણ હતો. જ્યારે મુસલમાની સમય હતો, અને જ્યારે હિંદમાં જૂદા જૂદા ધર્મો વચ્ચે પરસ્પર કલેશ ચાલતો હતો ત્યારે એક બીજાનાં ધર્મપુસ્તકોનો નાશ કરવાનું કેટલાક ધર્મઝનુનીઓએ કરેલું. આવા ઝનુનના પરિણામથી બચાવવા માટે વિચારવાન પુરૂષોએ શાસ્ત્રો અને ગ્રંથોની કોઇ પ્રકારે આશાતના ન થાય તે અર્થે ગુપ્ત ભંડારો કરાવ્યા હતા. આ આશાતનાનો વસ્તુતઃ હેતુ કાળ જતાં ભૂલી જવાયો; અને તેના પરિણામમાં એવો ખ્યાલ ઉત્પન્ન થયો કે, શાસ્ત્રોને પ્રસિદ્ધિ અપાય નહીં. પશ્ચિમભણીના વિદ્યાના સંસ્કારોના પરિચયે હવે આ ખ્યાલ બહુજ ઓછો થઇ ગયો છે; પરંતુ પ્રથમ કેવો ગંભીર હશે તેનો સહેજ આભાસ આપવા માટે એક દાખલો અત્ર આપું છું. જૈનોના ગ્રંથો છપાવવાની પ્રથમ શરૂઆત કરનાર કચ્છી જૈનગૃહસ્થ શા. ભીમશી માણેકે જ્યારે ગ્રંથો છપાવવાની શરૂઆત કરી ત્યારે આ ખ્યાલને આધીન એવો જૈનસમાજનો મોટો ભાગ એમ કહેતો કે, તે ગૃહસ્થ નરકે જશે. મને ચોકસ સ્મૃતિ છે કે, લગભગ દશેક વર્ષ પહેલાં એક જૈનની સાથે પ્રસંગોપાત વાત થતાં તેણે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે કઠોર વાણીનો પ્રયોગ કર્યો હતો. આટલાં વર્ષો સુધી, જૈનનું તત્ત્વજ્ઞાન જો અપ્રકાશિત રહ્યું, તો પછી આ કાવ્ય સંબંધીના પ્રકાશનનો વિચાર ન થાય એ સ્પષ્ટ છે. બીજું કારણ એ છે કે, જૈનમાં શ્રાવકવર્ગ તો લગભગ વિદ્યાજ્ઞાનથી ઉદાસીન છે. જે વર્ગ વિદ્યાજ્ઞાનનો કોઇ અંશે પરિચય રાખનાર હોય, તે તે સાધુવર્ગ છે. આ સાધુવર્ગ પણ એક વેળા કહ્યા પ્રમાણે આધીન હતો, અને હજી પણ ઘણે અંશે છે, અને બીજું સાધુવર્ગ પોતાના વ્યવહારમાં એટલાં બધાં સજ્જડ અને ચીવટથી ... કરે છે કે, તેને શાસ્ત્રપ્રકાશનસંબંધમાં વિચાર કરવાનો અવકાશ

નથી. આ કારણ પણ અત્યારસુધી જૈનસાહિત્ય અપ્રકટ રહેવામાં એક અગ્રેસર પદ ધરાવે છે. એમ જે કહ્યું કે, શ્રાવક વર્ગ વિદ્યાજ્ઞાન સંબંધમાં ઉદાસીન છે; તેનું કારણ એ છે કે બધા જૈનિયો વ્યાપાર રસ્તે હોવાથી આ કાર્ય પ્રત્યે તેઓનો સ્વાભાવિક રીતે લક્ષ્ય રહી શકે નહીં. એમ પ્રશ્ન કરવામાં આવે કે, અન્ય દર્શનોનો કેળવાયેલો વર્ગ પોતપોતાના સાહિત્યના પ્રકાશન અને પ્રચારને માટે જે પ્રયત્ન કરે છે, તો પછી જૈનનો કેળવાયેલો વર્ગ એ સંબંધમાં કેમ પ્રયત્નવંત થયો નથી? આનું કારણ એ છે કે, એક તરફથી જૈનકેળવાયેલા વર્ગમાં આવશ્યક ધર્મ જાગૃતિ રાખવા માટે, શાસન રક્ષક એવા સાધુવર્ગ તરફથીલગભગ પ્રમત્ત ભાવજ સેવવામાં આવે છે; અને બીજી તરફથી તેઓને પાશ્ચાત્ય વિદ્યાના સંસ્કારોદ્વારાએ જડવાદનો પરિચય થવાથી, ધર્મપ્રતિનો વાત્સલ્યભાવ જોઇએ તેવા પરિમાણમાં ઉત્પન્ન થનો નથી એ. ટલે પછી તેને વિષે જૈનસાહિત્યપ્રકાશનની વૃત્તિ જનમજ કયાંથી પામે! આ. ઉપરાંત એક કારણ એ છે કે, બીજાં દર્શનોમાં જેવી કદરશક્તિ જોવામાં આવે છે તેવી જૈનમાં જોવામાં આવતી નથી. દાખલા તરીકે, પ્રોફેસર હર્મન જે કૉબી આદિ પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનો જૈનસાહિત્ય પ્રકટ કરવા માટે જે ભગીરથ પુરૂષાર્થ કરે છે તે પુરૂષાર્થને પ્રશંસવાને બદલે, તેણે કરેલા પુરૂષાર્થમાં કયે કયે સ્થળે દોષો છે તે દોષો શોધવામાંજ કર્ત્તવ્ય માની લેવામાં આવ્યું છે. આ સ્થળે મારૂં કહેવું એમ નથી કે, અન્ય વિદ્વાનોથી થયેલા દોષોની શુદ્ધિ ન કરવી, પરંતુ કહેવું એમ છે કે, એવા દોષો જોઇશકનાર વર્ગે, દોષ રહિત કાર્ય કરી બતાવવું જોઇએ. દોષ જોવાની બુદ્ધિ કેવી તીવ્ર છે તેનો એકજ દાખલો અત્રે આપીશ. મરહુમ સાક્ષરવર્ય મણીલાલ નભુભાઈએ શ્રીમાન્ હરિભદ્રાચાર્ય પ્રણીત' ષડ્દર્શનસમુચ્ચય, ગ્રંથનું ભાષાંતર કરેલું. આ ભાષાંતરમાં હું જાણું છું કે, ઘણા દોષો છે પરંતુ એ દોષો ટાળવા માટે જ્યારે એ પુસ્તક બહાર પડયું ત્યારે જે ચર્ચા કરવામાં આવી હતી તે ચર્ચાનો પ્રકાર કોઇ રીતે ઇચ્છવા યોગ્ય નહોતો; પ્રોફેસર મણીલાલ પ્રત્યે તે વખતે જે આક્ષેપો કરવામાં આવેલા તેથી તેઓના ઉલાસને મોટો આઘાત થયેલો. ખરી રીતે એવો પુરૂષાર્થ કરવો આવશ્યક હતો કે, જૈનશૈલીને જાણનાર વિદ્વાનોના આશ્રય વડે તેવું બીજું કાર્ય તે આરંભવાનું ઇચ્છે તેવી વૃત્તિ તેઓને વિષે ઉત્પન્ન કરવી જોઇતી હતી.

તેઓનો વિષય માત્ર સાહિત્ય સબંધીનો છે, તો જૂદા જૂદા જૈન શિવાયના માર્ગને માનનારા ગુજરાતી કવિઓના વિચારો પ્રગટમા લાવવાનુ તેઓને સુઝ્યુ, અને જૈનના એક પણુ ગુજરાતી કવિની કૃતિ બહાર લાવવાને ન મળી ? આ સબધમા વિશેષ નહી કહેતા, હુ તો એમ માનીશ કે, ઉપર કહેલા ઝેરનો વ્યક્ત નહી તો અવ્યક્ત ભાગ હજુ સુધી મૂળમા રહ્યો છે, નહી તો આમ થવા ન પામત અત્ર પ્રસગવશાત્ કહેવુ પડે છે કે, 'ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાઇટી'ને પ્રથમમા પ્રથમ સહાયતા આપનાર જૈનિયો છે, પરતુ તે સહાયતા જેટલો તો નહી, પણ કોઈ અશે પણ આ સસ્થા તરફથી બીજા કવિઓ કે, વિદ્વાનોની સરખામણીએ જૈનને બદલો વાળવા માજ આવ્યો નથી એક રીતે એમા જૈનસહાયકોનો પણ દોષ જોઉ છુ જો તેઓ મદદ આપે છે તો તેઓ એવો આગ્રહ કેમ બતાવતા નથી , જૈનપ્રત્યે જે સંસ્થાના કાર્યવાહકો ઉપેક્ષા રાખે છે તે હવે વિશેષ વખત સુધી ચલાવી લેવામા નહી આવે ઉપર કહેલા ઝેરનો અવ્યક્ત ભાગ જૈન નહી એવા સાક્ષરોમા રહ્યો છે કે નહી તે બતાવવાનુ એક નિમિત્ત મને મળ્યુ હતુ તે અહી ટાકયા વિના હુ રહી શકતો નથી ગયા વર્ષે 'ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાઇટી તરફથી પ્રગટ થતા 'બુદ્ધિપ્રકાશ'મા સાહિત્ય સબધીનો એક અહેવાલ આપવામા આવ્યો હતો તેમા વેદાતાદિ દર્શનાનુયાયીઓ તરફથી પ્રગટ થતા માસિક પત્રોની નોધ લેવામા આવી હતી આ નોધ જોતા, સામાન્યમા સામાન્ય એવા અન્ય દર્શનોના માસિકની નોધ લીધેલી જોવામા આવી પરતુ જૈનના એક પણ માસિકપત્રની તેમા નોધ લેવાયેલી દૃષ્ટિગોચર ન થઈ! આ હેતુપૂર્વક થયુ છે એમ કહેવુ તેના કરતા એમ કહેવુ કે ઉપલા ઝેરે પોતાની અવ્યક્ત અસર કોઇ અશે રહેવા દીધી છે તેનુ પરિણામ છે તો તે વધારે યોગ્ય છે

આ કાળનો ઉપકાર માનવા જેવુ છે કે, હવે આ પ્રકારનુ ઝેર દિન પ્રતિદિન ઘટવા ઉપર છે, અને એમ કહીએ કે તે ઘણુખરુ સત્ત્વરહિત થયુ છે તો તે અવલોકન ખોટુ નહી ગણાય જેમ જેમ આ ઝેર સત્ત્વરહિત થતુ જાય છે, તેમ તેમ સ્થિતિ સુધરતી જાય છે આ સુધારાની શરૂઆતનુ મૂળ કારણ જો કોઇ ગણાય, તો તે વડોદરાના નામદાર ગાયકવાડ સરકાર શ્રીમત સયાજિરાવ અને તેના મરહુમ દિવાન સાહેબ મણીલાલ જશાભાઇ છે નામ

દાર ગાયકવાડ સરકારને પાટણ વગેરેના ભંડારોના જૈન ગ્રંથો છપાવવાની ઉપકારક ઇચ્છા થવાથી, અને તે ઇચ્છાનો અમલ મરહુમ મણીભાઇ સાહેબ દ્વારા થવાથી, અન્ય વિદ્વાનોને તે તરફ લક્ષ્ય કરવાનું કારણ મળ્યું. નામદાર ગાયકવાડ સરકારની આજ્ઞાથી રા. હરગોવદદાસ કાટાવાળાએ "જૈન ગ્રંથો" છપાવવાની શરૂઆત કરી અને તેમાં તેઓએ મરહુમ મી૦ મણીલાલ નભુભાઇ આદિ સાક્ષરોને ગોઠવ્યા. તેના પરિણામમાં તે વિદ્વાનોને જૈન સાહિત્ય જોવાની તક મળી. રા. હરગોવીંદદાસે 'ગુજરાતી પ્રાચીન ગ્રંથમાળા' કાઢવી શરૂ કરી અને તેમાં હાલમાં યુનિવર્સિટીમાં એમ૦ એ૦ ના અભ્યાસમાં ચાલતો શીલવતીનો રાસ પ્રકટ કર્યો. ધીમે ધીમે પ્રોફેસર મણીલાલ નભુભાઇની વૃત્તિ ગુજરાતીસાહિત્ય જોવા સંબંધમાં થઇ. તેઓએ જે કાંઇ જોયું તે ઉપરથી તેઓનો જે અનુભવ થયો તે હવે પછી જણાવીશ.

રા. ગોવર્ધનરામ ભાઇની પછી રા. કેશવલાલ હર્ષદરાય ધ્રુવે એ આત્મ આસ્તિકતાના કારણે જૈન અને વેદ વચ્ચેના ઝેરનો પાસો વિરોધ વિશેષ દૂર કર્યો. મુંબઇ ખાતે મળેલી બીજી 'ગુજરાતીસાહિત્યપરિષદ'ના પ્રમુખપદેથી રા૦ કેશવલાલભાઇએ ગુજરાતી ભાષાને જૈન સાહિત્ય કેટલું સહાયક હતું તે વિષયમાં બોલતા એવા આશયમાં કહ્યું હતું કે નરસિંહ મહેતાના યુગ પહેલાના યુગમાં ગુજરાતીસાહિત્યનો મોટો આધાર જૈનસાહિત્યનો—જૈનસાહિત્યકારોનો હતો.

કહેવાનો હેતુ એવો છે કે, હવે ક્રમે ક્રમે જૈન અને વેદાશ્રિત ધર્મો વચ્ચેનો ક્લેશ ઓછો થવા લાગ્યો છે અને તે લેશરૂપ ઝેર જેમ જેમ ઓછું થતું જશે તેમ તેમ ગુજરાતીભાષાસાહિત્યના ઉપાસકો જૈનસાહિત્ય પ્રત્યે બીજા ગુજરાતી સાહિત્યની સાથે શોધખોળ અને પ્રકાશન સંબંધમાં, નિષ્પક્ષપાતી થતા જશે એવો સંભવ છે. એક દૃષ્ટિએ અન્ય ધર્મના વિદ્વાનોને હાથે જૈનસાહિત્યપ્રકાશન ઇચ્છવું ન જોઇએ કેમકે સ્વાવલંબન એજ ઉત્તમોત્તમ સાધન છે એમ મારૂં માનવું છે. મેં જે દૃષ્ટિએ ગુજરાતી સાક્ષરોનું જૈનસાહિત્ય સંબંધમાં કર્ત્તવ્ય બતાવ્યું છે તે માત્ર સાહિત્યદૃષ્ટિએ છે. સાહિત્યદૃષ્ટિએ આ જૈનનું છે, અને આ અમારા સંપ્રદાયનું છે એમ ધારવું જોઇએ નહી.

આ પ્રમાણે જૈન કાવ્યસાહિત્ય અત્યારસુધીમાં જેવું જોઇએ તેવું પ્રકાશન પામ્યું નથી એના મને લાગ્યા તે કારણો બતાવ્યા. હવે

જૈનિયોની ગુજરાતીભાષાના બંધારણમાં મુખ્ય સહાયતા

સંબંધમાં થોડુંક વિવેચન કરીશ. મુબઇ ખાતે મળેલી બીજી 'ગુજરાતીસાહિત્યપરિષદ'મા મોરબીવાળા ભાઇ મનસુખલાલ કીરચંદ મેહતાએ "ગુજરાતી ભાષામાં જૈનિયોનો ફાળો" એ વિષયપર આપેલ વ્યાખ્યાનમાં તેઓએ બહુ સારી રીતે સાબીત કર્યું છે કે, જૈનિયોએ ગુજરાતીભાષાના બંધારણને મુખ્ય અને પ્રાચીન સહાયતા આપી હતી. વડોદરાવાળા રાવબહાદુર હરગોવીંદદાસ કાંટાવાળાએ પ્રથમ 'ગુજરાતીસાહિત્યપરિષદ' વખતે કહ્યું હતું કે,

"જૈન લોકોના ઘણા રાસા અને કવિતાઓ અદ્યાપિ પ્રકટ થયા નથી જૈન લોકોના રાસા ગુજરાતીના બધારણ તથા શુદ્ધતા ઉપર સારો પ્રકાશ પાડે એમ છે. જૈન લોકોનું પ્રાકૃત અને પરિમાત્રામા લખાણ એ જૂની ગુજરાતીનું અનુમાન કરવાને કારણભૂત થાય છે"

પ્રોફેસર મણીલાલ નભુભાઇનો અનુભવ આ પ્રમાણે છે.

"મધ્ય પ્રાચીન સમયમા જૈન લોકોએ કેટલાક કાવ્ય પ્રબધ રાસાદિથી ઐતિહાસિક બાબતો નોધી રાખી છે, અને તે ઘણી ઉપયોગી છે હેમચંદ્રાચાર્યે જે ઇતિહાસ 'દ્વાશ્રય'મા આપ્યો છે તે એટલો બધો અગત્યનો છે કે, તેના આધારે ફાર્બસે પોતાની રાસમાળાનો ભાગ લખેલો છે જૈન ગ્રથો ઇતિહાસને લગતા છે, તે બધાનું નિશ્ચયપૂર્વક ભાષાતર થવાની પૂરી આવશ્યકતા છે"

સ્વર્ગસ્થ ગોવર્ધનરામ ભાઇએ ચૌદમા શતકથી જૈનો ગુજરાતીસાહિત્યના સબંધમાં કેવો અગત્યનો ભાગ બજાવતા આવ્યા છે તે ઉપર બોલતાં કહ્યુ છે કે,

"(શતક ૧૪ મુ) ગુજરાતમા તેજસિંહના એક ગ્ર વિનાના સર્વ ગ્રથો માત્ર જૈન સાધુઓના રચેલા છે એ ગ્રથો પણ મોટા ભાગે ધર્મસાહિત્યના અને સસ્કૃત સાથે પ્રાકૃતમા પણ છે એ સાધુઓએ તેમના ગચ્છોનો આશ્રય પામી આટલો સાહિત્યવૃક્ષ ઉગવા દીધો છે ઇત્યાદિ"

"ગુજરાતીસાહિત્યનુ મૂળ પ્રથમ રોપાયુ તે વેળા દીલ્હીના બાદશાહો, ગુજરાતના સુબાઓ, અને અન્ય નાના મોટા સરદારનો વિગ્રહ આ યુગના આરંભથી ૧૩૫૦ સુધી ચાલ્યો અને તેનો ક્ષોભ ઝાલાવાડ, જુનાગઢ, ગોંડળ, વગેરે સાહીસાવાડના ગામોમા અને બાકીના ગુજરાતમા ચાલી રહ્યો હતો તેવામા જૈન ગચ્છોના ચાર પાચ સાધુઓ ક્રમ ગની સાહિત્યના એકલા આધારભૂત હતા તે પછીના પચીશેક વર્ષમા ... ૧ બીજા પાચેક જૈન સાધુઓ એવા આધારભૂત હતા."

"જૈન સાધુઓ જેટલી સાહિત્યધારા ટકાવી શક્યા તેનો કાંઇ અંશ પણ અન્ય વિદ્વાનોમાં કેમ ન દેખાયો ? એઓ ક્યાં ભરાઈ બેઠા હતા ?"

"જૈન ગ્રંથકારોની ભાષા તેમના અસંગ જીવનના બળે શુદ્ધ અને સરળરૂપે તેમના સાહિત્યમાં સ્ફુરે છે ત્યારે આખા દેશના પ્રાચીન ભીલ આદિ અનાર્ય જાતિઓ, અને રાજ તો મુસલમાન વર્ગ એ ઉભયના સંસર્ગથી બ્રાહ્મણ, વાણીઆઓની નવી ભાષા ક્રી ગીને જુદુ ધાવણ ધાવી, બંધાઇ, એ પણ તેમના (બ્રાહ્મણાદિ સંસારીઓના) આ ભ્રમણના ઇતિહાસથી સમજાશે એ સાધુઓની અને આ સંસારીઓની ઉભયની ગુજરાતી ભાષા આમ જુદે જુદે રૂપે બંધાવા પામી"

"(શતક ૧૫ મું ઉત્તરાર્ધ) પાટણ નગરમાં જૈન સાધુઓ પ્રથમની પેઠે પાછા સંસ્કૃત પ્રાકૃતમાં સાહિત્યને રચવા લાગ્યા હતા અને રાજકીય સ્થાન મળી, એ પણ તે કાળે તીર્થ જેવુંજ આ સાધુઓએ કર્યું જણાય છે"

—સ્વ૦ ગો૦ ત્રિ૦

સ્વર્ગસ્થ ગોવર્ધનરામભાઇના આ વિચારોએ કેમ જાણે ર૦ કેશવલાલ ભાઇને વિશેષ શોધખોળ કરવાને પ્રેર્યા ન હોય કે તેણે ગુજરાતીભાષાના સમય સંબંધમાં નવોજ પ્રકાશ પાડયો છે ર૦ કેશવલાલભાઇએ, ગુજરાતી ભાષા સમયની મર્યાદા આજ સુધી બાંધવામાં આવતી હતી તે શિથિલ કરી નાખતા ગુજરાતીભાષાનો સમય ઘણો વહેલો સિદ્ધ કર્યો છે આ સમય સિદ્ધ કરતા તેઓએ જૈનને અગ્રપદ આપ્યું છે બીજી 'ગુજરાતીસાહિત્ય પરિષદ્‌ના પ્રમુખપદેથી ર૦ કેશવલાલ ભાઇએ એમ સારી રીતે સિદ્ધ કર્યું છે કે, ગુજરાતી ભાષામાં લખાએલું જૂનામાં જૂનું સાહિત્ય જૈનિઓના હાથનું મળી આવે છે ર૦ કેશવલાલભાઇનો આ પ્રયોજન જૈનસમાજ ઉપર મોટો ઉપકાર થયો છે

ર૦ કેશવલાલભાઇ કહે છે કે "અત્યાર સુધીમાં આદિ કવિનું માન નરસિંહ મેહતાને સર્વાનુમતે અપાય છે વિશેષમાં એમ પણ માનવું છે કે, એ રસિક નાગરકવિના સમય પહેલાનું સાહિત્ય તે પ્રાકૃત કે અપભ્રંશ સાહિત્ય, ગુજરાતી સાહિત્ય નહીં આ રીતે એ ભક્તરાજનું નામ કવિઓની કાલાનુપૂર્વી દર્શાવવામાંજ નહી, પણ ભાષાઓની મર્યાદા બાંધવામાં પણ કામે લગાડાય છે અત્યાર સુધીમાં જે જૂજ શોધખોળ થઇ છે તેમાં નરસિંહ મેહતાની પૂર્વે થઇ ગએલા કોઇ સમર્થ કવિનું નામ મળી આવતું નથી, કે

જે એમને આદિ કવિના સ્થાનથી ઉથલાવી પાડે. પરંતુ ભાષાની બાબતમાં તો કહેવું જોઇએ કે, ઇસ્વીસનના પંદરમા શતકની મર્યાદા જે બંધાયેલી તે ચારસેં પાંચસેં વર્ષ અથવા તેથી પણ બે એક સદી વધારે પાછી હઠાવવી પડશે."

રા૦ કેશવલાલભાઇ ગુજરાતી ભાષાની મર્યાદાને પંદરમા શતકની મર્યાદાથી ચારસેં પાંચસેં વર્ષ પાછળ હઠવતાં ચારસેં પાંચસે વર્ષનું કેવું ગુજરાતી હતું એવું બતાવવા માટે અગ્યારમા, બારમા શતકનું અને તેરમા શતકનું ગુજરાતી જૈનગ્રંથોપરથી ટાંકી બતાવે છે. વળી, તેઓ પ્રાકૃતભાષાના પાણિની તરીકે જૈનાચાર્ય શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યને કહી, ગુજરાતી ભાષાની ઓળખ હેમચંદ્રાચાર્યથી કરાવે છે.

ગુજરાતી ભાષાનો જન્મ જૈનિયોથી હોવાયોગ્ય છે?

આ તો હવે નિર્વિવાદિત વાત છે કે, ગુજરાતી ભાષાના બંધારણમાં મુખ્ય સહાયતા જૈનિયોની છે એ વાત સર્વ સાક્ષરો સ્વીકારે છે. ઘણા ખરા ગુજરાતીભાષાના વિદ્વાનોનું એમ માનવું છે કે જૈનિયોએ ગુજરાતી ભાષાના બંધારણમાં સેંકડે પોણોસો ટકા ભાગ ભજવ્યો છે. રાવ૦ હરગોવિંદદાસ, રા. મણીલાલ નભુભાઇ, રા. ગોવર્દ્ધનરામભાઇ અને રા. કેશવલાલ ભાઇના વિચારોનું પૃથક્કરણ કરી જોતાં આ નિર્ણય શિવાય બીજો કોઇ નિર્ણય નીકળવો સંભવતો નથી. રા. કેશવલાલ ભાઇના વિચારો વાંચ્યા પછી મને ગુજરાતી-ભાષાની શોધખોળ કરવા સંબંધી જે ઇચ્છા થઇ તે ઇચ્છા, મને એમ મનાવે છે કે, ગુજરાતી ભાષાનો જન્મ જૈનિયોથી હોવા યોગ્ય છે. મારો જે આ અભિપ્રાય થયો છે તે કયા કારણોથી તે અહીં સંક્ષેપમાં જણાવીશ.

સંસ્કૃત ભાષાને જેમ તમામ આર્ય ભાષાઓનું મૂળ ગણવામાં આવે છે તેમ એમ પણ માનવામાં આવે છે કે, હાલની સંસ્કાર પામેલી ગુજરાતી ભાષાની પૂર્વસ્થિતિ અર્થાત્ પ્રાચીનગુજરાતી એ પ્રાકૃત નામથી પ્રસિદ્ધ એવી અપભ્રંશ ભાષા હતી. આ વાતને રા. ગોવર્દ્ધનરામભાઈ અનુમોદન આપે છે. રા. કેશવલાલ ભાઇએ પોતાના વ્યાખ્યાનમાં નરસિંહ મહેતાની ભાષાને અપભ્રંશ કહી તેને ગુજરાતી તરીકે ઓળખાવેલ છે; તેમજ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યની અપભ્રંશ ભાષાને પણ ગુજરાતી તરીકે ઓળખાવેલ છે. વળી, હેમ-

ચંદ્રાચાર્યને પ્રાકૃત બોલીઓના 'પાણિની' તરીકે કેશવલાલભાઇએ ઓળખાવેલ છે એ ઉપરથી એમ કહેવામાં આવે કે, વહેલામાં વહેલી ગુજરાતી ભાષાની ઓળખ આપણને હેમચંદ્રાચાર્યથી થ.ય છે તો તે અયોગ્ય નહીં કહેવાય. રા. કેશવલાલ ભાઇનો કહેવાનો આશય જે ગર્ભિતપણે–અવ્યક્તપણે સમાયેલો હું માનું છું તે બરાબર હોય તો મને લાગે છે કે રા. કેશવલાલ ભાઇનો અભિપ્રાય ગુજરાતીભાષાનો આરંભ કેટલેક દરજ્જે જૈનિયોથી થયેલો માનવા સંબંધીનો હોવાયોગ્ય છે. રા. કેશવલાલભાઇએ ગુજરાતી ભાષાનો 'આરંભ ક્યારથી ?" એવા પ્રશ્ન નીચે જે ઉત્તમ વિચારો સાહિત્યપરિષદ્‌ના પ્રમુખપદથી બતાવ્યા છે તે વાંચતાં જો કે, એવી સર્વથા સ્પષ્ટતા નથી થતી કે, રા. કેશવલાલભાઇનો અભિપ્રાય, ગુજરાતીભાષાનો આરંભ જૈનિયોથી જ થયો છે એવું સ્વીકારવાનો છે; પરંતુ તેની સાથે એટલું તો સ્પષ્ટ દેખાય છે કે, ગુજરાતીભાષાનું વિશેષમાં વિશેષ પ્રાચીન સાહિત્ય દેખાડવા માટે જૈન સિવાય અન્ય કોઇનું સાહિત્ય વિદ્યમાનતા ધરાવતું કેશવલાલ ભાઇની સમર્થ શોધકદૃષ્ટિને જોવામાં આવ્યું નથી.

ગુજરાતીભાષા કઇ ભાષાપરથી થઇ ?

ગુજરાતીભાષાનો જન્મ કોનાથી થયો સંભવિત છે એ વાતપર વિચાર બાંધવા માટે ગુજરાતીભાષા કઇ ભાષા પરથી થઈ એ સંબંધી વિચાર કરવો અગત્યનો છે. અત્યાર સુધી વિદ્વાનો તરફથી એમ અભિપ્રાયો બંધાયેલ છે કે, ગુજરાતીભાષા પ્રાકૃતભાષા પરથી થઈ છે, અથવા કેટલાક એમ કહે છે કે તે અર્ધમાગધી પરથી થઇ છે. હેમચંદ્રાચાર્ય મહારાજે જે ભાષામાં સાહિત્ય લખ્યું છે તે ભાષાને 'પ્રાકૃત' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, જ્યારે શ્રીજિનાગમ જે ભાષામાં લખાયેલ છે તે અર્ધમાગધી તરીકે ઓળખાય છે (જુઓ. 'પ્રબંધચિંતામણિ' ગ્રંથ). રા. કેશવલાલભાઇએ સાહિત્યપરિષદ્‌ના પ્રમુખપદેથી પ્રાકૃત શબ્દની કેવી બહોળી વ્યાખ્યા થઇ શકે તેમ છે તે સંબંધી વિવેચન કર્યું છે. જો એમ કહેવામાં આવે કે, જે પ્રાકૃતભાષા હેમચંદ્રાચાર્યની છે તે ભાષાનો અપભ્રંશ તે ગુજરાતી છે તો તે વાત સ્વીકારવા અત્યારસુધી એકત્ર થયેલ સાધનો જોતાં અયોગ્ય નથી.

ગુજરાતી ભાષાની પહેલાં માગધી, અર્ધ માગધી–મહારાષ્ટ્રી, શૌરસેની અને

પૈશાચી ભાષાઓ હતી; એની કોઈથી ના પાડી શકાય તેમ નથી. હેમચંદ્રાચાર્યની અર્ધમાગધી, કે પ્રાકૃતભાષા જેવી ભાષા પરથી ગુજરાતી ભાષા થઇ છે; એ વાતને જો ખરી શોધ તરીકે સ્વીકારવામાં આવે. તો પછી જોવાનુંજ એ રહે છે કે, અર્ધમાગધી કે પ્રાકૃતનો પરિચય વિશેષ કોને હતો, કે જે પરિચયના પરિણામે ગુજરાતીભાષાની ઉત્પત્તિ થઇ હોય ? અત્યાર સુધીમાં જે જે શોધ ખોળો થઇ છે, જે જે ગ્રંથો કે શાસ્ત્રો મળ્યાં છે તે ઉપરથી એમ હિમ્મત પૂર્વક કહી શકાય કે, જૈનને વિષે અર્ધ માગધીનો સર્વથી વિશેષ પરિચય અને વિશેષ વપરાશ હતો; અને હજુ સુધી છે. જૈનનું માગધી કે અર્ધ માગધી ભાષામાં જેટલું સાહિત્ય લખાએલું અત્યાર સુધી મળી આવ્યું છે તેટલું અન્ય દર્શનોમાં લખાએલું મળી આવતું નથી. વિક્રમ સંવતની બહુ પહેલાંની સ્થિતિ કેવી હતી તે કહેવું ઇતિહાસના અભાવે મુશ્કેલ છે, પરંતુ આટલું તો ઐતિહાસિક પૂરાવાના આધારે કહી શકાય કે, વિક્રમ સંવતની શરૂઆત પહેલાંના નજીકના સમયથી તે વિક્રમ સંવતની શરૂઆત પછી ઘણા સૈકાઓથી તે અત્યાર સુધી કેમ જાણે અર્ધ માગધી અને પ્રાકૃત ભાષા જૈનિયોની અંગિત મીલકત જેવી છે તો તે અયોગ્ય નહીં કહેવાય. જો પ્રાકૃત ભાષા પરથી ગુજરાતીની ઉત્પત્તિ થઇ છે એમ ગણવામાં આવે, તો પછી એમ કહેવું કે, જેઓની આ અંગિત મીલકત જેવી આ પ્રાકૃત ભાષા હતી તેઓથી ગુજરાતી ભાષાના પ્રથમ સ્વરૂપરૂપ અપભ્રંશ ભાષાને આકાર અપાયો હતો તો તે કેમ અસંભવિત ગણાય ?

એક તરફથી પ્રાકૃતભાષા પરથી ગુજરાતીનો જન્મ કહેવામાં આવે છે, અથવા એમ કહેવામાં આવે છે કે પ્રાકૃત ભાષાનું અપભ્રંશ તે ગુજરાતી. બીજી તરફથી જૈન જેટલો કોઈને માગધી, અર્ધ કે માગધી પ્રાકૃતનો પરિચય નહીં. ત્રીજી તરફથી જૈન શિવાય કોઇ પણ સંપ્રદાય પ્રાકૃત કે અર્ધમાગધી ભાષાનું સાહિત્ય જૈન જેટલું બતાવી શકે નહી; તો એમ કહેવું વધારે સહી સલામત છે કે, જેનાથી વિશેષ પરિમાણમાં માગધી–અર્ધમાગધી કે પ્રાકૃત વપરાતી હતી તેવા જૈનિઓથી આ ગુજરાતીનો અપભ્રંશ થયો છે કે, બીજી કોઇ જાતિ કે જેને આ ભાષાઓનો પરિચય જૈનના જેટલો બહુ હોય એવું સિદ્ધ થતું નથી એવી કોઇ જાતિ તરફથી અપભ્રંશ થયો છે એમ કહેવું વધારે સહીસલામત છે ? મને તો એમ લાગે છે કે, વનરાજ ચાવડાને જૈન યતિ શ્રી શીલગુણસૂરિએ

આપેલી સહાયતાથી જૈનિયોનું રાજ્યમાં બળ વધ્યું; એટલે જૈનિયો રાજકાજમાં વધારે ભાગ લેતા થયા, અને બીજી તરફ વ્યાપાર ઉપર પણ પોતાનું વિશેષ બળ ધરાવતા થયા એટલે વિદ્યા–જ્ઞાન સંબંધમાં ક્રમે ક્રમે ઉપેક્ષિત થવા લાગ્યા; એથી કરી અર્ધ માગધી કે પ્રાકૃત ભાષાનો નિયમસર અભ્યાસ તેઓમાંથી ઓછો થવા લાગ્યો; અને ઓછો થતાં થતાં તે ભાષાઓ ઘસાતી ચાલી. આ ઘસારાનું સ્વરૂપ તે અપભ્રંશ; અને એ અપભ્રંશ ક્રમે કરી ખેડાતાં ખેડાતાં અત્યારના ગુજરાતીના આકારમાં આવેલ સંભવે છે. કોઇ પણ ભાષાનો અપભ્રંશ થવો શરૂ થાય છે તો તે અપભ્રંશનું સ્થૂલ સ્વરૂપ થતાં કેટલાક સૈકાઓ જવા જોઇએ રા. કેશવલાલભાઇ બારમા અગ્યારમા શતકનું જૈનગ્રંથોપરથી ગુજરાતીનો જે આકાર ટાંકે છે તે ગુજરાતીનું સ્વરૂપ મૂળ ભાષાપરથી થવાને માટે ઓછામાં સો બસો વર્ષો જવાં જોઇએ. આ હિસાબે રા. કેશવલાલ ભાઇએ અગ્યારમા–બારમા શતકના ટાંકેલ ગુજરાતીના આકારને અર્ધ માગધી–કે પ્રાકૃતપરથી તે સ્થૂળ આકારમાં આવતાં જ્યારથી જૈનિયો વિદ્યા–જ્ઞાનથી ઉપેક્ષિત થયા ત્યારથી તે અગ્યારમા બારમા શતક સુધીના સમય જેટલો સમય ગયો હોવો જોઇએ. વનરાજ ચાવડાના સમયથી તે કરણ વાઘેલાના સમય સુધી કોઇ વખતે કાંઇ ઓછું તો કોઈ વખતે ઘણું વધારે જૈનિયોનું જોર ગુજરાતમાં હતું. તેમાં પણ વનરાજ, કુમારપાળ અને વસ્તુપાળ તેજપાળના વખતમાં જૈનિયોનું જોર ગુજરાતની રાજ્યસત્તામાં એટલું મહત્વવાળું હતું કે, જૈનિયોથી બીજાઓને દોરાવું પડતું હતું. આવું જેનું જોર હતું તેના તરફથી જે ભાષાનો ઉપયોગ વધારે થનો હતો તે ભાષાનું અનુકરણ બીજી જાતો કરે એ સ્વાભાવિક હતું; એટલે પ્રાકૃતના અપભ્રંશરૂપ થતી જતી ગુજરાતી ભાષાનો ઉપયોગ જૈનિયોની પછવાડે બીજી જાતિઓએ કર્યો હોય એ અસંભવિત નથી.

આ વાતની સાથે જૂનામાં જૂની ગુજરાતી કોના હાથની મળી આવે છે, અને ગુજરાતીના ખેડાણના ઉગ્ર સમયમાં વિશેષ પરિમાણમાં ગુજરાતી સાહિત્ય કોનું લખાએલું છે, એ બે બાબનો પર વિચાર કરવામાં આવે, તો મારો મત વિદ્વાનોના વિચારને પાત્ર છે કે નહીં તે જણાય. અત્યારસુધીમાં જૈન શિવાય બીજા કોઈના હાથથી લખાએલું ગુજરાતી સાહિત્ય મળતું નથી. તેમ જ્યારથી ગુજરાતીસાહિત્ય લખાવું શરૂ થયેલું મળી આવે છે ત્યારથી તે ગુજરાતીના ખેડાણના ઉગ્ર સમય સુધીમાં વિશેષ જૈનિઓના હાથે તે લખાયેલું

છે એમ જો શોધ કરવામાં આવે તો સહજમાં જણાય તેમ છે.

વળી, રા. કેશવલાલભાઇએ હેમચંદ્રાચાર્યને પ્રાકૃત બોલીઓના પાણિની તરીકે ઓળખાવતાં, હેમચંદ્રાચાર્યના "અષ્ટાધ્યાયી" ની જે શાખ આપે છે. તે શું બતાવે છે? શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યની 'શબ્દનામમાળા' એ ગુજરાતીભાષાને કેટલી સહાયતા આપી છે?

જો પ્રાકૃતભાષા પરથી થએલ અપભ્રંશ તે ગુજરાતી હોય, જો અર્ધ માગધી અને પ્રાકૃત મૂળ ભાષાનો પરિચય સર્વ કરતાં જૈનિયોને વિષે હોય, જો જૈનિયો રાજકાજમાં પડતાં વિદ્યા-જ્ઞાન તરફ ઉપેક્ષિત થતાં પ્રાકૃતની અપભ્રંશતા થઇ હોય, જો, અપભ્રંશના ખેડાણ કરવાનાં સાધનોની મૂળ પ્રયત્ના જૈનિયોએ કરી હોય, જો જૂનામાં જૂનું ગુજરાતી જૈનિયોનું મળતું હોય, જો ગુજરાતીના ઉગ્ર ખેડાણ સમય સુધીમાં જૈનિયોનું વિશેષ લખાએલું ગુજરાતી સાહિત્ય મળતું હોય, તો એમ કહેવું કે ગુજરાતીની મૂળ ઉત્પત્તિ જૈનિયોથી થઈ છે તો તે કોઇ રીતે અયોગ્ય છે?

મારા આ અનુમાનની સાથે જૈનિયોએ ગુજરાતી ભાષાના બંધારણ અને સ્થિતિને આપેલી પોણોસો ટકા સહાયતા આપી છે એ વાતને લક્ષ્યમાં લેવામાં આવે, તો સરળતાપૂર્વક સ્વીકાર થાય કે, ગુજરાતી ભાષાનું મૂળ સ્થાન જૈનિઓથી માનવું વધારે યોગ્ય છે. રા. હરગોવિંદદાસ કહે છે કે "જૈન લોકોના રાસા ગુજરાતીના બંધારણ તથા શુધ્ધતા ઉપર સારો પ્રકાશ પાડે છે" રા. ગોવર્ધનરામ ભાઈ પણ તેરમા શતકથી ભ્રમણ યુગ સુધીમાં જૈનિઓને ગુજરાતી ભાષાના આધારરૂપ માને છે. રા. કેશવલાલભાઇએ તો અગયારમા શતકથી જૂનામાં જૂનું ગુજરતી જૈનિયોનું શોધી બતાવ્યું છે. આ સઘળું બીજાં કોઇ કરતાં જૈનિયોના લાભમાં વિશેષ જતું નથી?

જેમ બીજા સાક્ષરોએ આ સંબંધમાં અનેક અનુમાનો કર્યાં છે તેમ મેં પણ આ એક પ્રકારનું અનુમાન કર્યું છે. આ અનુમાન પાયાદાર છે કે નહીં તે જોવાનું કાર્ય શોધખોળ કરનારાઓનું છે. મારૂં અનુમાન સત્યરૂપ ઠરે, અથવા ન ઠરે તેનો મને આગ્રહ નથી; પરંતુ જો મારા અનુમાનને કસોટીએ ચઢાવી અભિપ્રાય બાંધવામાં આવશે, તો મને ઘણો સંતોષ થશે. ગુજરાતી ભાષાનો જન્મ જૈનિયોથી છે એવું સિદ્ધ થાય તો મને એક નવા પ્રકાશ પાડનાર અભિપ્રાય માટે હર્ષ જો કે થશે; પરંતુ મને સાંપ્રદાયિક

મોહ તો ઉત્પન્ન નહીં થાય કે, ગુજરાતીભાષાના જન્મદાતાએ મારા પૂર્વજો છે. એથી ઉલટું, જો અર્ધમાગધી કે પ્રાકૃતભાષાનો અપભ્રંશ કરનાર જૈનિયો હોય, તો મને સામો ખેદ થશે. કેમકે જે ભાષાને અગ્રપદ એક સમયે અપાતું હતું તેનો ગુજરાતીભાષામાં અપભ્રંશ કરી અવનતિ કરવામાં જૈનિયો નિમિત્ત થયા છે. આમ મને લાગ્યા વિના ન રહે. જો કે હું સમજું છું કે રા. મનસુખલાલ કીરચંદે કહ્યુ છે તેમ જૈની વિદ્વાનોએ લોકભાષામાં ઉપદેશ આપવો ઉપકારક સમજી તેમ કર્યું છે.

જૂનામાં જૂની ઉત્તમ ગુજરાતી જૈનીની છે?

નરસિંહ મેહેતાનું ગુજરાતી અત્યારસુધીમાં વિશેષ મસ્કારી ગણાયું છે. મારી પણ આ પ્રકારની માનીનતા અત્યાર સુધી છે, તથાપિ જૂનામાં જૂની ઉત્તમ ગુજરાતી તરીકે પોતાની ભાષા ગણાવાની કીર્ત્તિ તો એક જૈન વિદ્વાન ખાટી જાય તેમ લાગે છે. આ ગ્રંથને માટે જ્યારે હું સંગ્રહ કરતો હતો ત્યારે મને જૂનામાં જૂની ઉત્તમ ગુજરાતીમાં જૈન વિદ્વાનથી લખાએલ એક લેખ મળી આવ્યો. આ લેખે મારી ઉપરની માનીનતા ઉત્પન્ન કરી છે. આ લેખ "ગૌતમરાસો" એ નામનો છે. આ લેખ નરસિંહ મહેતા પહેલાં ઓછામાં ઓછા ૭૫ વર્ષે લખાએલ છે. 'ગૌતમરાસા'ની પૂર્ણતા કરતાં લેખના સમયસબંધમાં લખ્યું છે કે,

ચઉદ્દહસય બારોત્તર વરસેં, ગોયમ ગણહર કેવળ દિવસેં,
કિઉ કવિત ઉપગાર કરો, આદિહિં મંગલ એહ પભણીજે;
પરવ મહોચ્છવ પહિલો લીજે, ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ કલ્યાણ કરો.

"ચૌદ સહ બારોત્તર વર્ષે" આ શબ્દોથી લેખનો સમય જણાય છે. નરસિંહ મેહતા પંદરમા શતકની અંતમાં થયા છે. જ્યારે આ ગૌતમરાસા વાળા ઉદયવંતમુનિ પંદરમા શતકની શરૂઆતમાં થયા છે.

ગૌતમ રાસમાં વત્થુ (વસ્તુ) છંદ લખાએલ છે તે જો કે ગુજરાતી ભાષામાં લખાએલ છે એમ જણાય છે, તથાપિ તે ગુજરાતી પંદરમા શતક પહેલાનું સંભવે છે. જ્યારે રાસામાં ભાષા લખાએલ છે તે પંદરમા શતકનું ગુજરાતી છે. મતલબ કે વસ્તુછંદના લેખક કોઇ બીજા પણ હોય. વત્થુ (વથ્થુ) ની ગુજરાતી ભાષા અને ભાષાછંદની ગુજરાતી ભાષા આ રાસમાં મૂકેલ છે તેપરથી તે ભાષાનું સ્વરૂપ જોઇ શકાશે.

વસ્તુછંદના ગુજરાતીનો નમુનો —

દાણ અનુક્રમે ઈણિ અનુક્રમે નાણસંપન્ન,
પન્નરકસય પરવરિય હરિય દિય દુરિતણુનાહ વંદે,
જાણવિ જગગુરુ વયણ તિહ નાણ અપાણ નિંદે,
ચરમ જિણેસર ઇમ ભણે, ગોયમ મ કરિસ ખેઉ,
છેહ જઇ આપણ સહી, હોસું તુલા બેઉ

ભાષાછંદના ગુજરાતીનો નમુનો —

જિમ સુરતરુવર સોહે શાખા જિમ ઉત્તમ મુખ મધુરી ભાષા,
જિમ વન કેતકી મહમહે એ, જિમ ભૂમિપતિ ભુયબલ ચમકે,
જિમ જિનમંદિર ઘંટા રણકે, તિમ ગોયમ લબ્ધે ગહગહે એ

આ ' ગૌતમ રાસો ' એક એવી વસ્તુ છે કે જે નરસિંહ મેહતાની પહેલાના સમયનું ઉત્તમ ગુજરાતી બતાવી શકે છે

' ગૌતમ રાસો નરસિંહ મેહતાને આદિ કવિના સ્થાનથી ઉથલાવી શકે ?

આજ સુધીમા પરમ ભક્તરાજ શ્રી નરસિંહ મહેતાને આદિ કવિ તરીકે સ્વીકારવામા આવ્યા છે રા ગોવર્ધનરામભાઇ અને રા કેશવલાલભાઇ ગુજરાતીભાષાના સમયની મર્યાદાને શિથિલ કરી શક્યા છે, તથાપિ શ્રી નરસિંહ મહેતાને આદિ કવિના સ્થાનથી ઉથલાવી પાડે એવા સાધનો વિદ્યમાન નથી એમ રા. કેશવલાલ ભાઇના કહેવાનો આશય છે નરસિંહ મહેતાએ લખેલ પદ્યસાહિત્ય જેટલું મળી શકે છે, તથા તેના પદ્યની જે અસર સમાજ ઉપર થઇ છે તે કારણે તેમજ નરસિંહ મહેતાનું ગુજરાતી વિશેષ સરસ્મરી છે તે કારણે તેઓને આદિ કવિનું સ્થાન નિવાજવું એ મને પણ કેવળ વાસ્તવિક લાગે છે પરંતુ જો નરસિંહ મેહતાનું કાવ્યસાહિત્ય સર્વથી પહેલું ઉત્તમ ગુજરાતીમા લખાયેલું છે એવી દલીલથી તેઓને તે સ્થાનને પાત્ર ગણવામા આવે, તો મારા પામર અભિપ્રાય પ્રમાણે ગૌતમરાસાના કર્તાને અન્યાય આપવા જેવું થશે ગૌતમરાસાના ગુજરાતીને ઉત્તમ ગુજરાતી તરીકે ગણવામા કોઇ રીતે વાંધો ઉઠાવી શકાય તેમ લાગતું નથી, આ કારણથી તેમજ તેઓ નરસિંહ મેહતાની પૂર્વે થયા છે તે કારણથી તેઓને આદિ કવિના સ્થાનના દાવાદાર બનાવવા પ્રયત્ન કરવો એ જેમ નરસિંહ મહેતાને

અન્યાય આપવા જેવું નથી, તેમ ગૌતમરાસાના કર્ત્તાને ન્યાય આપવા જેવું છે. એટલું ખરૂં છે કે, નરસિંહ મેહેતા જેટલું ગૌતમરાસાના કર્ત્તાનું સાહિત્ય-ભંડોળ મળતું નથી; પણ એનો અર્થ એ ઉપરથી એવો ન કરાય કે, તેઓમાં ગુજરાતી ભાષામાં કવિતા લખવાની શક્તિ ઓછી હતી. ગૌતમરાસાના કર્ત્તાના હસ્તે બીજા લેખો લખાયા હોય, તથાપિ તેનો કાળે કરી નાશ થયો હોય તોપણુ ના કેમ કહેવાય ! કવિત્વશક્તિ થોડું સાહિત્ય લખ્યું હોય અથવા થોડું સાહિત્ય મળતું હોય તો તે ઉપરથી બીજાની સાથે સરખાવી ન શકાય. તે શક્તિ તો તેની કૃતિ ઉપરથી પારખી શકાય. ગૌતમરાસાની કૃતિ ઉપરથી જોઇ શકાય તેમ છે કે, તેના કર્ત્તાની કવિત્વશક્તિ તે સમય જોતાં પ્રસંશનીય હતી. ગૌતમરાસો જોવાથી તેઓની કવિત્વશક્તિ અને તેઓનું ગુજરાતી કેવું ઉત્તમ હતું તે જણાશે. જો quantity ભંડોળ ઉપરથી નિર્ણય કરવામાં આવે, તો ગૌતમરાસાના કર્ત્તા નરસિંહ મેહતાનું આદિકવિનું સ્થાન ઉથલાવી શકે નહીં. પરંતુ જો જાત (quality) અને સમય ઉપરથી નિર્ણય કરવામાં આવે, તો ગૌતમરાસાના કર્ત્તા "આદિકવિ" નું સ્થાન લેવાને અવશ્ય ભાગ્યશાળી થાય. આ વાત લખતાં મારે ગુજરાતીસાહિત્યના રક્ષકોને એટલું જણાવવાની જરૂર છે કે, નરસિંહ મહેતા જેવા મહાત્મા પ્રત્યે અવિનય કરવાના ઉદ્દેશથી, અથવા તો તેઓને માત્ર મારા સંપ્રદાયમોહના કારણથી આદિ કવિના પદથી અસ્થિર કરવાના હેતુએ આ પ્રશ્ન મેં ઉદ્ભવાવ્યો નથી. હું પણ બીજાઓની સાથે એમ માનનાર છું કે, ગુજરાતી ભાષાને જે સહાયતા આ ભક્તશિરોમણિ નરસિંહમહેતાએ આપી છે તેવી સહાયતા તે સમયમાં બીજા કોઇએ આપી નથી. આ પ્રશ્ન હું જે કારણથી ઉત્પન્ન કરૂં છું તે કારણ સાહિત્યદૃષ્ટિનું છે.

ગુજરાતીભાષા સાથે જૈનિયોના સંબંધ વિષે આ પ્રમાણે થોડુંક વિવેચન કરી, આ સંગ્રહ સમાજસન્મુખ રજુ કરૂં છું. આ સંગ્રહ કરવામાં ઉદ્દેશ માત્ર એટલોજ છે કે, જેટલું બની શકે તેટલું પ્રાચીન ગુજરાતી જૈન સાહિત્ય પ્રકટ કરવું. આ શિવાય બીજો કંઇ હેતુ નથી. જૈનસમાજ આ સંગ્રહ પ્રત્યે કદરબુદ્ધિથી જુએ, એમાં તેના કર્ત્તવ્ય શિવાય અન્ય કાંઇ હોય એમ મારૂં માનવું નથી. જૈન શિવાય ગુજરાતીભાષાની સૃષ્ટિ આ સંગ્રહનો સત્કાર કરશે, તો અવશ્ય ગુજરાતીસાહિત્યના સંબંધમાં નવો નવો પ્રકાશ પડતો જશે.

મ૦ ૨૦ મે૦

આનંદઘન.

સત્તરમા શતકમાં જે વિદ્વાનો થયા તેમાં એક આત્મજ્ઞાની મહાત્મા તરીકે કોઇએ સર્વથી વિશેષ ખ્યાતિ, શ્વેતામ્બર સમ્પ્રદાયમાં મેળવી હોય તો આનંદઘનજી મહારાજે મેળવી છે આ ગ્રંથમા આનંદઘનજી મહારાજના લખેલા બે લેખો પ્રકટ થાય છે એક તેઓની રચેલી 'સ્તવનાવલિ' અને બીજી તેઓની રચેલી 'બહોતેરી' આ બે કૃતિઓ શિવાય કોઇ વિશેષ કૃતિ આ મહાત્માની હજી સુધી મળી શકી નથી, અને હવે પછી મળવાનો સંભવ પણ ઓછો છે ઘણાખરા લખનારાઓની, અને તેમા પણ ખાસ જૈન લખનારાઓની એક એવી શૈલી જોવામા આવે છે કે, ગ્રંથપૂર્ણતાએ, ગ્રંથકાર પોતે કયા સમ્પ્રદાયમાં થયા છે, પોતે કયા ગુરુના શિષ્ય છે, કયા સ્થળમા અને કયા વર્ષમા ગ્રંથ લખ્યો એ વગેરે હકીકત આપે છે જે મહાત્માનુ ચરિત્ર અહી લખવા પ્રયાસ થાય છે તે મહાત્માએ આ શૈલીનુ અનુકરણ કર્યું જણાતુ નથી, એટલે આપણે તેઓ સંબંધી આ પ્રકારની ઐતિહાસિક હકીકત મેળવવા નસીબવંત નથી.[1]

આનંદઘને આ શૈલીનુ અનુકરણ શા માટે નહી કર્યું હોય એવી શંકા થવા યોગ્ય છે. પરંતુ તે શંકાનુ સમાધાન બહુ સરળ છે. આનંદઘનજીની દશા એવી આત્મમગ્ન થઇ ગઇ હતી કે, તેઓને તે શિવાયના

---

૧ આનંદઘનજી મહારાજની બે કૃતિઓમા 'બહોતેરી' ના અંતમા આ ક્રમ લીધેલો જોવામા આવતો નથી 'સ્તવનાવલિ' મા લીધો હતો કે નહી તે કહી શકાય એમ નથી, કારણ કે, તેઓએ લખેલી સ્તવનાવલિમા ૨૨ તીર્થંકરની સ્તવનાઓ મળે છે બાકીના બે તીર્થંકરોની મળતી નથી બાકીની જે બે મળતી નથી તેમા છેલ્લા મહાવીરસ્વામીના સ્તવનને અંતે આ ક્રમ આપ્યો હોય તો કહી શકાતુ નથી વડોદરાવાળા ભાઈ માણેકલાલ ઘેલાભાઇ ઝવેરીને હાલમા બે સ્તવનાઓ મળી છે તેઓને જેના તરફથી આ બે સ્તવનાઓ મળી છે તેનુ કહેવુ એમ છે કે, એ આનંદઘનજી મહારાજની રચેલી છે આ વાતનો નિર્ણય થવાની જરૂર છે ભાઇ માણેકલાલને મળેલી સ્તવનાઓમા પણ આ ઐતિહાસિક ક્રમ નથી

—સંગ્રહકર્તા.

બધા કાર્ય જંજાળરૂપ લાગતા કેટલોક સમય થયા મને એવી અભિલાષા વર્ત્તતી હતી કે, બની શકે તેટલો પુરૂષાર્થ કરી, આ મહાત્માનુ ઐતિહાસિક ચરિત્ર મેળવી સમાજસન્મુખ રજુ કરવુ જૂદા જૂદા આકારે ઘણો શ્રમ કરવા છતા, હુ દિલગિર છુ કે, હજી સુધી કાઇ પણ દૃઢ ઐતિહાસિક વૃત્તાંત હુ મેળવી શક્યો નથી[1]

---

૧ મે જૂદા જૂદા સ્થળોએ પૂછપરછ કરી હતી, તે ઉપરાંત નીચેનુ પ્રશ્ન પત્ર પ્રકટ કર્યું હતુ, પણ દિલગિર છુ કે, એકે પ્રશ્નનો ઉત્તર મળી શક્યો નહોતો —

મને નીચેની હકીકત શ્રીમાન આનંદઘનજી મહારાજ સબધી પુરી પાડશો તો ઘણો આભાર થશે નીચે પુછેલી હકીકતમાથી જેટલી જાણવામા હોય તેટલી પણ મોકલવા વિનતિ છે

૧ શ્રીમાન્ આનંદઘનજી મહારાજનો જન્મ ક્યારે અને કયા સ્થળે થયો હતો ?

૨ તેઓશ્રી જ્ઞાતે કેવા હતા ? તેઓના પિતા તથા માનુ નામ શુ હતુ ? તેઓના માબાપનો મુળ પ્રદેશ કયો ?

૩ તેઓના વંશ અથવા કુલ સબધી કંઈ હકીકત જોવામા છે ?

૪ તેઓને દીક્ષા લેવાનુ નિમિત્ત શુ મળ્યુ હતુ ? દીક્ષા કોની પાસે લીધી હતી ? કેટલા વર્ષની વયે, અને કઈ સાલમા તથા કયા ગુરૂ પાસે લીધી હતી ?

૫ તેઓનુ સસાર દશામા શુ નામ હતુ ? અને દીક્ષા લીધા પછી શુ નામ રાખવામા આવ્યુ હતુ ? તેઓનુ "લાભાનંદજી" નામ કઇ અવસ્થાનુ હતુ ? અજ્ઞાન લોક તેઓશ્રીને "ભગડભુતા" કહી ભાડતા હતા તે સબધી જાણવામા કંઇ હકીકત છે ?

૬ તેઓએ કયા કયા પ્રદેશોમા વિચરવાનુ રાખ્યુ હતુ ? મારવાડ ગુજરાત, કાઠિયાવાડ (ઝાલાવાડ) કચ્છના ભાગમા તેઓએ વિહાર કર્યો હતો ?

૭ આનંદઘનજી મહારાજ મૂળ કાશી તરફના વતની હોવાનો સભવ છે ? કાશી તરફથી તેઓ મારવાડ અથવા ગુજરાતના પ્રદેશમા આવ્યાનો સભવ છે ?

૮ તેઓએ રચેલા "આનંદઘન ચોવીશી" તથા "આનંદઘન બહોતેરી" "ક્યારે રચાયા હોવાનો સભવ છે ? પ્રથમ "ચોવીશી" લખાઈ હશે કે "બહોતેરી ?"

૯ એમ જે કહેવામા આવે છે કે તેઓ અને ઉપાધ્યાય યશોવિજયજી મહારાજનુ મળવુ થયુ હતુ તે કઇ સાલમા તથા કયા સ્થળે ? યશોવિજયજી મહારાજે આનંદઘનજી મહારાજની સ્તુતિ કયા પ્રકાર માટે કરી હશે ?

આનંદઘનજી મહારાજનો જન્મ કયા પ્રદેશમાં થયો હતો, તેઓએ સંસારત્યાગ ક્યારે કર્યો, કયા ગુરૂ સમીપે કયા દીક્ષિત થયા, એ સબંધી કિંચિત્ માત્ર પણ હકીકત મળતી નથી આવી હકીકતના અભાવે તેઓ કયા પ્રદેશમા વિશેષ રહ્યા હોવા જોઇએ એટલુ શોધી કાઢવાની હુ તજવીજ કરવા ધારૂ છુ આ શોધવુ, તે પણ કાઇ ઐતિહાસિક સાધનદ્વારા નથી. તેઓ સબંધી આ હકીકત હુ 'ભાષાવિવેકશાસ્ત્ર' (Philology)ની સહાયતા વડે શોધવા પ્રયત્ન કરીશ. 'ભાષાવિવેકશાસ્ત્ર' એ એક એવી ચીજ છે કે જે પુરૂષનુ વૃત્તાત ચિતરવુ હોય તે પુરૂષના લખેલા લેખો મળી આવે, તો તે લેખોની ભાષાની જાતિ-પ્રકાર ઉપરથી કેટલીક હકીકત મેળવી આપે છે આનંદઘનજીની ઉપર કહ્યા પ્રમાણે, 'સ્તવનાવલિ' અને 'બહોતેરી' એ બે કૃતિઓ મળી આવે છે આ કૃતિની ભાષાના પ્રકાર ઉપરથી, તેઓ કયા પ્રદેશમા વિશેષ રહ્યા હોવા જોઇએ એટલુ શોધવાની પ્રયત્ન કરીશ. આ પ્રયત્ન કરતા હુ જે અનુમાન ઉપર આવુ તે અનુમાન સહજ હોય એવુ કાઇ નથી મારૂ અનુમાન યોગ્ય અથવા સત્ય ન હોય એમ નથી

'સ્તવનાવલિ' અર્થાત્ ચોવીશ જિનેશ્વરની સ્તુતિ સ્તવનારૂપ કૃતિ આ સ્તવનાવલિ જેને શુદ્ધ સરકારી ગુજરાતી કહીએ (જુઓ, શરૂઆતમા આપેલ મી૦ અજારીઆનો અભિપ્રાય) તેમા લખાએલ છે જો કે કેટલાક જૈન પારિભાષિક પ્રાકૃત શબ્દોનો પ્રયોગ અવાર નવાર થયો છે ખરો

---

૧૦ " આનંદઘન ચોવીશી " અને " આનંદઘન બહોતેરી " ના સિવાય બીજા કોઇ તેઓના બનાવેલા ગ્રથો છે ? ?

૧૧ આનંદઘન ચોવીશીની ભાષા વધારે કયા પ્રદેશને લગતી છે ? ગુજરાત, મારવાડ કે કાઠિયાવાડને લગતી છે ? મારવાડી, કાઠિયાવાડી કે ગુજરાતી શબ્દો કયા કયા સ્થળે ચોવીશીમા જોવામા આવે છે ?

૧૨ તેઓનો દેહોત્સર્ગ ક્યારે અને કયા સ્થળે થયો ?

૧૩ તેઓ કયા ગચ્છમા થયા છે ? અને તેઓના ગુરૂભાઇ અથવા કોઈ શિષ્યના નામ જાણવામા છે ?

ઉપલી હકીકત મારા તરફથી પ્રગટ થનારા "જૈન ગ્રન્થમાળા" માટે આનંદઘનજી મહારાજનુ ઐતિહાસિક ચરિત્ર લખવુ છે, તેટલા માટે જોઇએ છે કૃપા કરી જેનાથી જેટલી હકીકત મોકલી શકાય તેટલી મોકલાવશો, તો ઘણો આભાર થશે

'બહોતેરી'એ હીંદિભાષામાં લખાએલ પદોનો સંગ્રહ છે. 'બહોતેરી' સંજ્ઞા ઉપરથી સામાન્ય રીતે એમ માની શકાય કે, તેમાં બહોતેર પદ હશે; પરંતુ આમાં તેમ નથી. આ કૃતિમાં એકસો ઉપરાંત પદ છે. 'બહોતેરી' સંજ્ઞા શા કારણે અપાઈ તે કહી શકાતું નથી. જો 'સ્તવનાવલિ'નું ગુજરાતી, ગુજરાતી ભાષા જે જૂદા જૂદા ભાગમાં બોલાય છે તેમાં કયા ભાગનું છે તે નક્કી કરી શકાય, તેમજ 'બહોતેરી' કયા પ્રદેશની હિંદુસ્થાની ભાષામાં લખાએલ છે તે ધારી શકાય, તો આનંદઘનજી મહારાજ કયા પ્રદેશમાં વિશેષે વિચર્યા હતા, અથવા કયા પ્રદેશનો તેમને વિશેષ પરિચય રહ્યો હતો તે સંબંધી વિચાર બાંધી શકાય. કેટલાકનું એમ માનવું છે કે, આનંદઘનજી મહારાજ મારવાડમાં વિશેષે રહેતા હતા. કેટલાકનું તો વળી એમ પણ માનવું છે કે, તેઓ મારવાડના મૂળ વતની હોઇ તે તરફમાં વિશેષ કાળ રહ્યા હતા. કેટલાક તેઓની ભાષાને મારવાડી સંસ્કારવાળી પણ ગણે છે. વળી, કોઈ કોઇ ગુજરાતને પણ તેઓનો વિચરવાનો પ્રદેશ માને છે. જ્યારે મેં આનંદઘનજી મહારાજ સંબંધી ઐતિહાસિક હકીકત મેળવવાની તજવીજ શરૂ કરી ત્યારે મને જો કે એટલી હકીકત મળી કે, મારવાડના ચોકસ નાના ગામમાં આનંદઘનજી મહારાજનો ઉપાશ્રય છે; પરંતું એ ઉપરથી હું હજુ સુધી એમ માનવાને દોરાયો નથી કે, તેઓ વિશેષે મારવાડમાં વિચર્યા હતા. 'બહોતેરી'ની ભાષાનું પૃથક્કરણ કરવાનું હવે પછીને માટે રાખી હું પ્રથમ 'સ્તવનાવલિ'ની ભાષાનું પૃથક્કરણ કરવા એટલા માટે તજવીજ કરીશ કે, આનંદઘનજી મહારાજની ગુજરાતી ભાષા, ગુજરાતી બોલાતા કયા પ્રદેશને વિશેષ બંધબેસતી થાય છે.

પ્રાચીનશોધખોળદર્શક વસ્તુની કેટલી કિમ્મત છે તેનો ખ્યાલ હજુ સુધી આપણા લોકોમાં જોઇએ તેવો નહીં હોવાથી તેઓ પ્રાચીન વસ્તુમાં ફેરફાર કરી નાંખે છે; અને ઘણી વખતે એટલો મોટો ફેરફાર કરી નાંખે છે કે, મૂળ વસ્તુનો સહેજ પણ ખ્યાલ આવી શકવો મુશ્કેલ. કેવો મોટો ફેરફાર કરી નાંખે છે તેનો એકજ દાખલો અહીં આપવો બસ થશે. શ્રી શેત્રુંજય ઉપર જૈનરાજ્યકર્ત્તા શ્રી સંપ્રતિરાજાનું દેવાલય છે. આ દેવાલય જીર્ણ થતાં તેના ઉપર થોડી ઘણી ન ચાલી શકે તેવી મરામત

એ ખાસ જરૂરનુ છે, પરતુ અત્યારે એ દેવાલયના સબધમા એવો મોટો ફેરફાર કરી નાખવામા આવ્યો છે કે, શ્રી સપ્રતિ રાજાના વખતનુ તે કરાવેલું છે એવો સહેજ પણ ખ્યાલ આવવો મુશ્કેલ એટલુજ નહી, પણ અત્યાર-ના પ્રવાહ પ્રમાણે રગ, ચિત્રો, કાચ, વગેરે પદાર્થોનો એટલો અને એવા પ્રકારનો ઉપયોગ કર્યો છે કે, અત્યારના માણસો તો એમ સમજે કે, સુધારણા કરી છે, પણ બસો વર્ષ પછીના માણસોને સપ્રતિ રાજાના વખતનુ તે દેવાલય છે એમ કહેવામા આવે, તો તે અવશ્ય શકાની નજરથી જોયા વિના ન રહે પ્રતિમાવિષયક તામ્રપત્રના સબધમા સપ્રતિ રાજાના વખતની પ્રતિમાઓનો દાખલો આપવામા આવે છે, પરતુ મારૂ તો પ્રમાણિક એમ માનવુ છે કે, સો બસો વર્ષ પછીના માણસો ઘણુ કરીને, કરેલા ફેરફારના કારણે એ દાખલો બનાવટી છે એમ કહેવાને પણ તૈયાર થાય તો ના નહી

આજ રીતે બીજો ફેરફાર એવો કરવામા આવે છે કે, જે વિશેષ આ શકા કરતા શીખવે ખભાતના બિબને બિહારમા સ્થાપવામા આવે. એ બિબ ઉપર સવત્ આદિ સમયસૂચક ચિન્હો પ્રાચીન હોય, અન્ય ભૂમિ દર્શક હોય છતા તે બિહારમા સ્થાપવામા આવે, તો ભવિષ્યના પ્રાચીન શોધ-ખોળ કરનારાઓની શોધને આડે આવવા જેવુ થાય કે નહી ?

જેમ પ્રાચીન શોધખોળ વસ્તુઓના સબધમા આવો ફેરફાર કરી નાખવામા આવે છે તેમ પ્રાચીન ભાષામા પણ ફેરફાર કરવામા આવે છે આથી જે નુકસાન સમાજને થાય છે તેનો ખ્યાલ માત્ર શોધકોનેજ આવી શકે વડોદરા સરકાર તરફથી છપાએલ 'શીતલનીના ગરબા'મા ભાષા સબધનો ફેરફાર કરી નાખવામા આવ્યો છે જો કે તે પુરવાર કરવાની સ્થિતિમા નથી પરતુ મારૂ તો એમ માનવુ છે કે નરસિહ મહેતાના મૂળ ગુજરાતીમા પણ પાઠ ભેદથી ફેરફાર થયો હોય એ સભવિત છે આજના ચરિત્રનાયકની આ અવલોકન હેઠળની 'સ્તવનાવલિ'ની આવૃત્તિઓ જૂદા જૂદા અનેક સ્થળોએથી છપાએલ છે અને દરેક જૂદા જૂદા છપાવનારાએ પોતાની મતિ પ્રમાણે ફેરફાર કર્યો છે હુ દિલગિર છુ કે, આ ગુચ્છકમાજ મારા તરફથી પણ આજ જાતની ભૂલ શરૂઆતમા થઇ ગએલ છે હુ પણ ભાષાને શુદ્ધ કરવાના ખ્યાલમા પ્રથમ ખેચાઇ ગયો હતો, અને તેથી તે ભૂલ શરૂઆતમા કરી છે.

દાખલા તરીકે, કેટલીક આવૃત્તિઓવાળાએ આનંદઘનજી મહારાજની જૂની ભાષામાં 'ઈમ' શબ્દ હોવો જોઇએ તેને બદલે 'એમ' કરી નાંખેલ છે. 'કિમ' ને બદલે 'કેમ' કરી નાંખેલ છે. 'કિરિયા' ને બદલે 'ક્રિયા' કરી નાંખેલ છે. અત્યારના શુદ્ધ ગુજરાતીની નજર આગળ જૂની ભાષા અશુદ્ધ લાગશે અથવા ઉત્તમ પ્રકારની નહીં લાગે; પરંતુ 'ભાષાવિવેકશાસ્ત્ર' (Philology) દષ્ટિએ આવા ફેરફારો પણ જૂની શોધખોળને કેટલું ગંભીર નુકસાન કરે છે તે તો જાણનારાજ જાણી શકે.

આનંદઘનજી મહારાજની ભાષા ઉપરથી તે સમયની સ્થિતિ વગેરે શોધવામાં, છપાવનારાઓએ કરેલા ફેરફારો, ઘણા વિઘ્નકર્તા થાય તેમ છે. એટલે નિરૂપાયતાથી અસાર મળતી પ્રતો ઉપરથી ભાષાવિવેકશાસ્ત્રની દષ્ટિએ તે વખતની જે સ્થિતિ અનુમાનાય તેટલી અનુમાનવી પડે છે.

આપણામાં એક કહેવત છે કે, "બાર ગાઉએ બોલી બદલાય." આ કહેવત પ્રમાણે જો કે મૂળ ભાષા એકજ હોય છે, છતાં તેમાં સ્થાનિક ફેરફાર હોય છે. ગુજરાતી ભાષા મુખ્ય કરી ત્રણ પ્રદેશમાં બોલાય છે. ગુજરાત, કચ્છ અને કાઠિયાવાડ. ગુજરાતની અંદર અમદાવાદના ગુજરાતીમાં અને સુરતના ગુજરાતીમાં સ્થાનિક ફેરફાર નાનો નથી, આજ રીતે અમદાવાદ જીલ્લાના ગુજરાતીમાં અને તળ અમદાવાદના ગુજરાતીમાં પણ ફેરફાર જોવામાં આવે છે. જો એક તાલુકા અને બીજા તાલુકાની ભાષા વચ્ચે ફેર પડતો હોય, જો એક જીલ્લા ને બીજા જીલ્લાની વચ્ચે પણ તફાવત રહેતો હોય, તો એ સ્પષ્ટ છે કે એક પ્રાંત અને બીજા પ્રાંત વચ્ચે તફાવત રહેવો જ જોઇએ. આ રીતે ગુજરાત, કાઠિયાવાડ અને કચ્છના ગુજરાતીમાં ઘણો ફેરફાર માલમ પડે છે તેમ હોવો જ જોઇએ.

ગુજરાત, કચ્છ અને કાઠિયાવાડના ગુજરાતીમા જે તફાવત નજરે પડે છે તે પ્રથમ કેવા પ્રકારનો છે તે જોઇએ. આ ત્રણે પ્રદેશના ગુજરાતીમાં મુખ્ય ફેર કેટલાક અક્ષરોના ઉચ્ચારણમાં, કેટલાક સ્થાનિક પદ્ધતિએ અક્ષરો વાપરવામાં અને કેટલાક સ્થાનિક શબ્દો વાપરવામાં પડે છે, આ ઉપરાંત જાતિ અથવા વિભક્તિના પ્રત્યયો વાપરવામાં પણ ફેરફાર પડે છે. ગુજરાતમાં **એલ્યા** કહેવામાં આવે છે તો કાઠિયાવાડમાં **ઓલ્યા** કહેવામાં આવે છે. ગુજરાતમાં

કહાડવુ કહેવાય છે તો કચ્છ કાઠિયાવાડમા કાઢવુ' કહેવાય છે. ગુજરાતમા ત્હાડ બોલાય છે તો કચ્છ કાઠિયાવાડમા તાઢ બોલાય છે ગુજરાતના કેટલાક સ્થળે 'શ' જ્યા વપરાય છે ત્યા કચ્છ કાઠિયાવાડમા 'સ' વપરાય છે ગુજરાતમા 'મલશું' બોલાય તો કચ્છ કાઠિયાવાડમા 'મળશું' માનો શુ તાલવ્ય કરતા દન્ત્યના આકારમા વધારે વપરાય છે એટલે લગભગ 'મળસુ' ના આકારે વધારે મનાતો જોવામા આવે છે જાતિમા પણ આવા પ્રકારનો ફેરફાર દેખાતિ વગેરે છે 'ચા' ગુજરાતમા નારિજાતિમા વપરાય છે, તો કાઠિયાવાડમા નરજાતિમાં વપરાય છે કચ્છમા મુબઈના પરિચયે નારિજાતિમાં વપરાય છે આ રીતે ગુજરાત કચ્છ કાઠિયાવાડની બોલીમા ફેરફાર જોવામા આવે છે ઉપર કહ્યુ તેમ તાલુકા અથવા પેટા પ્રાંતોમા પણ પાછો તફાવત પડે છે કાઠિયાવાડજ લઈએ કાઠિયા વાડના હાલાર પ્રાતમા 'કેમ' વપરાય છે તો ઝાલાવાડ પ્રાતમા કિમ વપરાય છે ગોહીલવાડમા સોપારી નરજાતિમા વપરાય છે, તો બીજા ભાગમા નારિજાતિમાં વપરાય છે

આવા પ્રકારના જે ભાષાના તફાવતો છે તે ઉપરથી કઇ લખનાર કે બોલનારના પ્રદેશનો ખ્યાલ બાધવો હોય તો ઘણુકરી ચેટીક પ્રતેહમદીથી બાધી શકાય આનદઘનજી મહારાજની આ સ્તવનાવલિ ઉપરથી આપણે આવો ખ્યાલ બાધવાનો છે

શ્રીઆનદઘનજીની સ્તવનાવલિની ભાષા જોતા તુ પ્રથમથીજ કહી દઉશ કે તે ગુજરાત કરતા કાઠિયાવાડને વધારે અનુકૂળ છે આનદઘનજીની ભાષામા કાઠિયાવડી ભાષાવલણનુ તત્ત્વ વધારે દૃષ્ટિગોચર થાય છે પ્રથમમા, જેમ ઉપર કહ્યુ તેમ કાઠિયાવાડની પેઠે આનદઘનજીની ભાષામા તાલવ્ય 'શ'ને બદલે દન્ત્ય 'સ' નો પ્રયોગ વિશેષ થયેલો જણાય છે ઋષભ જિનની સ્તવનામા ત્રીજા પદમા બીજા ચરણમા કહ્યુ છે કે,

મળસુ કત (થ)નેધાય.

જો ગુજરાતની ભાષામા અને ખાસ કરી લખવાની ભાષામા ક્વચિતજ 'સુ' વપરાશે જ્યારે કાઠિયવાડમા 'સુ' વપરાવો એ રોજનો વિષય છે આ જ રીતે 'દર્શન' શબ્દના સબધમા છે 'દર્શનનુ' અપભ્રશ 'દરસણુ'

કરીનાખ્યું છે. એ ગુજરાતમાં અપભ્રંશ થયું હોત તો દરશણ થાત. જ્યારે કાઠિયાવાડમાં ' દરસણ થયું જોઈએ.

મલ્લિનાથ સ્તવનામાં ચોથાપદમાં બીજા ચરણમાં

—સપરિવારસું ગાઢી

એમ કર્યું છે, અને ચોથા ચરણમાં

—ઘરથી બાહિર કાઢી હો.

એમ કર્યું છે. ગુજરાતીમાં 'ગાઢાડી' ને બદલે, 'ગાઢી' કહાડી 'કાઢી' ને બદલે ઘણુંકરી વપરાય છે. મતલબ કે કાઠીયાવાડમાં 'ઢ' નો ઉપયોગ આવા સ્થાનકે ગુજરાત કરતાં વધારે થાય છે. ગુજરાતમાં શબ્દને છેડે કેટલેક સ્થળે ઈ વપરાય છે અને કાઠિયાવાડમાં 'ણી' વપરાય છે. દાખલા તરીકે ગુજરાતમાં રીસાઈ વપરાય છે તો કાઠિયાવાડમાં 'રીસાણી' વપરાય છે. આનંદઘનજી મહારાજે મલ્લિનાથ સ્વામિના સ્તવનમાં ત્રીજા પદમાં ત્રીજા ચરણમાં જે કર્યું છે કે

—નિદ્રાસુપન દશા **રીસાણી** તેમાં 'રીસાણી' કાઠિયાવાડના ગુજરાતીનો ભાસ આપે છે.

આજરીતે શબ્દોમાં પણ જે સ્થાનિકપણું જોવામાં આવે છે તે ગુજરાત કરતાં કાઠિયાવાડને વધારે અનુકૂળ છે, કાઠિયાવાડી સ્થાનિક શબ્દોનો ઘણો મોટો જથો જોવામાં આવે છે. 'સગાઈ' શબ્દ જો કે ગુજરાતી ભાષાનો છે, છતાં તેનો ઉપયોગ વધારે કચ્છ કાઠિયાવાડમાં થાય છે. **સગાઈ** એટલે 'વેશવાળ' ગુજરાતમાં 'વેશવાળ' શબ્દ વધારે વપરાય છે; જ્યારે કાઠિયાવાડમાં **સગાઈ** શબ્દ વધારે વપરાશમાં લેવામાં આવે છે. આનંદઘનજી મહારાજે ' સગાઈ ' શબ્દનો પ્રયોગ સારી રીતે કરેલો છે. ઋષભજિનનાંજ પહેલા સ્તવનમાં બીજા ચરણમાં બીજા, ત્રીજા અને ચોથા પદમાં 'સગાઇ' શબ્દ વપરાયો છેઃ

પ્રીત સગાઈ જગમાં સહુ કરે,
પ્રીત **સગાઈ** ન કોય,
પ્રીત **સગાઈ** રે જગમાં સહુ કરે—

વળી મલ્લિનાથસ્તવનાના પહેલા ચરણ

—સમકેત સાથે **સગાઈ** કીધી.

મા 'સગાઇ' શબ્દ વાપરેલ છે, 'મેગ઼ો' શબ્દ જો કે ગુજરાતની અંદર વપરાશમા લેવાય છે, પણ કાઠિયાવાડમા તેનો ઉપયોગ ઘણો વધારે છે સંભવ સ્તવનામા ત્રીજાપદમા 'મેગ઼ો' શબ્દ બે વાર વપરાયેલ છે કાઠિયાવાડમા કાણુ **માંડવી** એ વાક્ય બહુ બોલાય છે 'કાણુ' શબ્દનો જો કથા એવો અર્થ થાય છે, પરતુ લાબી લાબી વાત કર્યા કરવી તેને 'કાણુ માડી એમ તુ કાઠિયાવાડમા કહેવાય છે આનદઘનજીએ મલ્લિનાથના સ્તવનામા 'કાણુ' શબ્દનો પ્રયોગ કર્યો છે થોથું' શબ્દ કુંથુજિનની સ્તવનામા વપરાયેલો છે 'ગોહુની દોહલી' કેટલીક પ્રતોમા જોવામા આવે છે પણ કેટલાક વર્ષ અગાઉ મારા હાથમા એક પ્રત જોવામા આવી હતી તેમા ગોયની દેયની જોવામા આવેલ અનતનાથજીના સ્તવનમા પહેલા ચરણમા જ કહ્યુ છે કે

ધાર તરવારની સોયલી દોયલી

આ પ્રમાણે દરેક સ્તવનામા કાઠિયાવાડમા વિશેષ વપરાશમા લેવામાં આવતા શબ્દોના પ્રયોગો થયેલા જોવામા આવે છે 'બાપડા', 'તત' 'રણુરોઝ' 'દોયલો' આ શબ્દો નમુનાની ખાતર મૂકુ છુ આખી કૃતિ જો જોવામા આવે તો કાઠિયાવાડી ધ્યાન વધારે આવશે ગુજરાત અને સુરતના ભાગમા 'સાલો' શબ્દ જોકે ઘણો વપરાય છે પરતુ કાઠીયાવાડમા '**મારો સાલો**' વધારે વપરાતો જણાય છે કુંથુજિનની સ્તવનામા મન પ્રત્યે આક્ષેપ કરતા કહ્યુ છે કે

—સમજે ન મારો સાલો હો.

કાઠિયાવાડમા કેટલીકવાતને પ્રસગે 'હે૰ મારા સાળા' એમ બોલવામા આવે છે અથવા કોઈ પ્રત્યે આક્ષેપ કરતા એમ કહેવામા આવે છે કે 'મારો સાળો લુચ્ચોને'

આનદઘનની ભાષામા સર્વત્ર કાઠીયાવાડી બોલીનુ તત્ત્વજ રહ્યુ છે એમ મારૂ કહેવુ નથી ગુજરાતની ગુજરાતીના શબ્દો પણ જોકે કોઈ કોઇ સ્થળે જોવામા આવે છે દાખલા તરીકે 'મેરુ કોઈ ન સાથ દીહા નહી **દીદાર** કાઠિયાવાડમા દેદાર બોલાત જેમ ગુજરાતમા બોલાતી ગુજરાતી બોલીનો અંશ આનદઘનજીની ભાષામા જોવામા આવે છે તેમ કોઇ કોઇ સ્થળે કચ્છ અને મારવાડનો અશ પણ જોઈ શકાય છે, કાઠિયાવાડમા '**કરી**'

ને બદલે 'કીધી' શબ્દ જવલ્લેજ વપરાય છે. ગુજરાતમાં ક્વચિત્ વપરાતો હોય તો ભલે. 'કરી' ને બદલે 'કીધી' કર્યું ને બદલે 'કીધું' એવા પ્રકારની શૈલી કચ્છ જેટલી કોઈ ઠેકાણે પ્રચલિત નથી. તેમાં પણ ખાસ કરીને 'સગાઇ કરી' એવી જે ખાસ કાઠિયાવાડ બોલી તે કચ્છમાં 'સગાઇ કીધી' એ આકારમાં હમેશાં બોલાય છે, મલ્લિનાથજીની સ્તવનામાં જે એમ કહ્યું છે કે.

—સમકેત સાથે સગાઇ કીધી

તેવો પ્રયોગ અત્યારે પણ કચ્છમાં સતત પ્રચલિત છે. હવે મારવાડી આભાસ ક્યાંય આવે છે કે નહિં તે જોઇએ: શાંતિનાથની સ્તવનામાં સાતમા પદના ચોથા ચરણમાં

—ઇસ્યો આગમે બોધ રે.

એમ કહ્યું છે. તેમજ અજિત સ્તવનામાં પહેલા પદમાં ચોથા ચરણમાં કહ્યું છે કે,

— પુરષ કિશ્યું મુજ નામ.

—સેગુ કોઇ ન સાથ.

(અભિનંદન સ્તવન)

અહિં નિર્ણીત કરી અટકવાનું નથી. કાઠિયાવાડી છતાં કાઠિયાવાડના કયા પ્રાંતની તે છે તે પણ નક્કી કરવાનું છે, કેમકે તેમ કર્યાથીજ આનંદઘનજી મહારાજને કયા પ્રદેશનો વિશેષ પરિચય હતો એ સંબંધીની વિચારણા થઇ શકે.

કાઠિયાવાડના હાલારને લગતા પ્રાંતો, અને ઝાલાવાડને લગતા પ્રાંતોની ભાષામાં પણ જેને provincial difference of languages "ભાષાના પ્રાંતિક તફાવત" કહેવામાં આવે છે તેવો તફાવત નજરે પડે છે. હાલારને લગતા પ્રદેશમાં 'કેમ' વપરાય છે, ત્યારે ઝાલાવાડને લગતા પ્રદેશમાં 'કિમ' વપરાય છેઃ આજ રીતે 'એમ'ને બદલે 'ઇમ' આવો ફેર જોવામાં આવે છે. આવો પ્રકાર આનંદઘનજીની સ્તનાવલિમાં પણ છે. સ્તવનાવલિમાં કોઇ પણ ઠેકાણે 'એમ' કે 'કેમ' એવો પ્રયોગ જોવામાં આવતો નથી. વળી ઝાલાવાડમાં 'કોણ'ને બદલે 'કુણ' વપરાય છે તેમ આનંદઘનજીના પદમાં 'કુણ ગંજે નરએટ' એ ચરણમાં કુણ શબ્દ વપરાયો છે. એટ શબ્દ પણ ઝાલાવાડને મળતો છે. ઘણા ખરા જૈનિ કવિઓના કાવ્યમાં ઇમ આદિ શબ્દો વપરાયેલા જોવામાં આવે છે એટલે એમજ નિશ્ચિતપણે ન કહી શકાય કે એવા પ્રકારનો ઇમ આદિનો ઉપયોગ કરનારા ઝાલાવાડને લગતા હતા. પરંતુ જો એમ અનુમાન કરીએ કે હાલારના કરતાં ઝાલાવાડીને મળતી આવતી ગુજરાતીભાષાના પ્રદેશને લગતી આનંદઘનજીની ભાષા વધારે હોવાનો સંભવ છે તો તે તદનજ ખોટું નહીં ગણાય.

હવે સ્તનાવલિ મૂકીએ. બહોતેરી લઇએ, અને છેવટે આનંદઘનજી મહારાજનો વિશેષ પરિચયનો પ્રદેશ નિર્ણીત કરીએ. 'બહોતેરી' ગ્રંથ ઉપર કહી ગયા કે હિંદુસ્થાની ભાષામાં છે. મને હિંદુસ્તાનની ભાષાનો નિયમસર અભ્યાસ નથી એટલે આનંદઘનજીની હિંદુસ્થાની ભાષાના ગુણદોષમાં ઉતરી શકું નહીં. તથાપિ સામાન્ય પરિચયના કારણે એટલું તો કહી શકું છું કે જેવી હિંદુસ્થાની ખુદ ઉત્તર હિંદુસ્થાનમાં વપરાય છે તેવી શુદ્ધ હીંદિ, તો આ નથી. આ હીદિમાં ગુજરાતી ભાષાનું મિશ્રણ ઘણું જોવામાં આવે છે. દાખલા તરીકે, આપણે પદ્યરત્ન કડાનું રામશ્રીવાળું પદ લઇએઃ

માહરો બાલુડો સંન્યાસી, દેહ દેવલ મઠવાસી; (આંકણી.)
ઇડ પિંગલા મારગ તજ યોગી, સુખમના ઘરવાસી.
બ્રહ્મરંધ્રમધિ આસન પૂરી બાબુ, અનહદ તાન બજાસી. માહરો૦

યમ નિયમ આસન જયકારી, પ્રાણાયામ અભ્યાસી;
પ્રત્યાહાર ધારણા ધારી, ધ્યાન સમાધિ સમાસી. માહરો૦
મૂલ ઉત્તર ગુણ મુદ્રા ધારી, પર્યંકાસનવાસી;
રેચક, પૂરક, કુંભ સારી, મન ઇંદ્રિય જયકાસી. માહરો૦
થિરતા, જોગ યુગતિ અનુકારી, આપોઆપ વિલાસી;
આત્મ પરમાત્મઅનુસારી, સીઝે કાજ સમાસી. માહરો૦

નમુના દાખલ હું આ એકજ પદ અહીં મૂકું છે: જો આવી રચના જોવામાં આવશે, તો મારો અભિપ્રાય કાંઇક વ્યાજબીપણાના તત્ત્વસમેત જણાશે. ગુજરાતી ભાષાના મિશ્રણવાળી હીંદિ ભાષા છતાં મારે કહેવું જોઇએ કે આનંદઘનજીની હિંદી ભાષા એવા પ્રકારની નથી કે, તે માત્ર પરિચયથીજ આવડેલી હોય. ગુજરાતના રહેનારને હિંદનો પરિચય હોય અને હીંદિ પરિચિત થતાં આવડી ગયેલું તેઓનું હીંદિ નથી. આ ચરિત્રમાં જૂદે જૂદે ઠેકાણે હીંદિ પદો મૂકવામાં આવ્યા છે એ પરથી જણાશે કે તેઓની હીંદિ ભાષા ઉત્તરહિંદમાં બોલાતી ભાષાને કેટલીક રીતે મળતી આવે છે. ફેર માત્ર એટલોજ છે કે, ગુજરાતીભાષાના ઘણા પરિચયના કારણે તે લખતાં ગુજરાતીભાષાનો શબ્દસમૂહ વધારે વપરાઇ ગયો છે.

કબીરજીની હીંદિભાષાને મળતી હીંદિભાષા આનંદઘનજી મહારાજની જણાય છે, તેમ વિચારો પરથી એવો આભાસ પણ આવી શકે કે કબીરજીને મળતા ઉપદેશ વિચારો જણાવવાનો તેમનો પ્રકાર હતો. ઉપદેશવિચારો અને સિદ્ધાંતવિચાર એ બન્ને ભિન્ન વસ્તુ છે, ઉપદેશવિચાર આત્માને વૈરાગ્યાદિ જાગૃતિમાં લાવવા તે છે; જ્યારે સિદ્ધાંતવિચાર, આત્માનું સ્વરૂપ, તેની સ્થિતિ, વિશ્વરચના આદિને લગતાં છે. આનંદઘનજીના સિદ્ધાંતવિચાર પરમ જૈનિ છે; જ્યારે કબીરજીના વિચારોમાં સિદ્ધાંતજ્ઞાન જોવામાં આવતું નથી. કહેવાનો હેતુ એટલોજ છે કે વૈરાગ્યાદિ વિચારણાની ભાષાશૈલી બન્નેની મળતાપણાવાળી છે.

આનંદઘનની આ બે કૃતિઓની ભાષારચનાદ્વારાએ તેઓને કયા પ્રદેશની સાથે વિશેષ પરિચય થયો હતો તેનું અનુમાન બાંધવા માટે જેટલાં સાધનો એકઠાં થયાં તે હમણાં એક બાજુ ઉપર રાખીએ; અને તેઓના સંબંધમાં મળતી હકીકત હવે અહીં મૂકાએ એ મૂકાઇ ગયા બાદ આપણે અનુમાનનિર્ણય ઉપર આવીશું.

આનંદઘનજીના સંબંધમાં જે હકીકત અત્યાર સુધીમાં મેળવવા હું ભાગ્યશાળી થયો છું તે સંક્ષેપે આ પ્રમાણે છે. તેઓનું મૂળ નામ લાભાનંદજી હતું. તેઓ શ્વેતામ્બર સંપ્રદાયને વિષે થયા છે. આનંદઘનજી મહારાજ અને યશોવિજયજી મહારાજનો સમાગમ થયો હતો. યશોવિજયજી મહારાજ આનંદઘનજી પ્રત્યે એક વખત એવી વિનંતિ કરવા આવેલા કે, શાસનની સ્થિતિના ઉપકાર માટે આપ જેવા સમર્થ પુરૂષે પુરૂષાર્થ કરવો જોઇએ. તે આ વખતે આનંદઘનજી મહારાજે ઉપાધ્યાયજીને એમ કહેવું કે તમે સ્વહિત કરશો તો પરહિત કરી શકશો. અર્થાત્ જગતમાં ધર્મ પ્રવર્તાવવાની એકાંત બુદ્ધિ ન રાખતાં સ્વાત્માકલ્યાણ કરવાની પ્રથમ આવશ્યકતા છે. મહારાજ સાહેબના વચનથી ઉપાધ્યાયજી અંતર્જ્ઞાન તરફ વધારે આકર્ષાયા અને દિવસે દિવસે તેઓની આત્મદશા વિશેષ ઉન્નત થઈ. કાશીમાં ઉપાધ્યાયજીને મહારાજશ્રીના સમાગમનો લાભ મળ્યો હતો. સંપ્રદાયમોહને આધીન થયેલા જીવો બાહ્ય માર્ગમાં રાચી રહેલા હોવાથી આનંદઘનજી મહારાજની તેઓ અદ્‌ભુત આત્મદશા જોઇ શકતા નહી અને તેથી તેઓ પ્રત્યે પરિતાપ આપતા હતા. મહારાજ સાહેબે લોકપરિચય છોડવાના કારણે જૈન વેષ બદલી એક કફની તથા તંબુરો લઇ પરમ જૈન દશાના ધ્યાનમાં રહેવાનું કર્યું હતું. મારવાડમાં મહારાજ સાહેબના નામથી ઓળખાતો એક ઉપાશ્રય એક નાના ગામમાં છે. શ્રીમદ્ વિજ્યાનંદસૂરિ (આત્મારામજી મહારાજ) પોતાના જૈન તત્ત્વાદર્શમાં લખે છે કે, "શ્રી સત્યવિજય ગણિજી ક્રિયા ઉદ્ધાર કરી શ્રી આનંદઘનજીની સાથે બહુ વર્ષ સુધી વનવાસમાં રહ્યા.' આ ઉપરથી, તેમજ તેઓએ દ્રવ્ય પૂજાનો જે વિધિ સ્તવનાવળીમાં બતાવી છે તે ઉપરથી લાગે છે કે તેઓ તપગચ્છમાં થયા હોવા જોઇએ.

આટલી હકીકત મેળવવા ઉપરાંત બીજી વિશેષ હકીકત મળી શકતી નથી. પ્રથમ આ હકીકતનું અવલોકન કરીએ. જો જેમ હકીકત મળી છે તેમ આનંદઘનજીનું મૂળ એટલે સંસારદશાને વિષે અને નહીં કે દીક્ષિત અવસ્થાને વિષેનું નામ લાભાનંદજી હોય, તો તે નામ ગુજરાત કે કોઇ બીજા પ્રદેશના કરતાં ઉત્તરહિંદને લગતું વધારે ગણાય. તેમ ઉપાધ્યાયજીની સાથેનો સમાગમ જો કાશીમાં થયો હોય તો તેઓ હિંદુસ્થાનમાં પણ વિચરતા હતા એમ માની શકાય.

જો આનંદઘનજી મહારાજનું સંસારી નામ ઉત્તરહિંદને અનુકૂળ લાભાનંદજી હોય, અને તેઓના 'બહોતેરી' ગ્રંથનું હીંદિ ગુજરાતી ભાષાના મિશ્રણવાળું હોવા છતાં પરિચિત નહિં, પણ મૂળ વતનીના જેવા સંસ્કારોવાળું હોય, તો આપણે પહેલું જે અનુમાન કરી શકીએ તે એજ કે તેઓનો જન્મ ઉત્તરહિંદની તરફમાં થયો હોવો જોઇએ. તેઓના 'સ્તવનાવલિગ્રંથ' શુદ્ધ પ્રકારના ગુજરાતીનો હોવાથી એમ અનુમાન કરી શકીએ કે, તેઓના જીવનનો વિશેષ ભાગ ગુજરાતના પ્રદેશમાં વ્યતીત થયો હોવો જોઇએ. ગુજરાતમાં પણ કાઠિયાવાડ અને તેમાં કદાચ્ ઝાલાવાડને વિષે વિશેષ વિચરવું થયું હોવું જોઇએ; કેમકે ભાષા તે પ્રદેશને લગતી વિશેષ છે. કચ્છનો પણ પ્રદેશ તેઓની ભાષામાં કચ્છી–ગુજરાતીનું તત્ત્વ આવવા પામે તેટલો સમય વિહારમાં આવ્યો હોવો જોઇએ; કેમકે આપણે ઉપર જોઇ ગયા કે તેમની ભાષામાં કચ્છી–ગુજરાતી પણ જોઈ શકાય છે. મારવાડમાં તેઓનો ઉપાશ્રય છે તેથી. તેમજ તેઓના ગુજરાતીમાં મારવાડી તત્ત્વ પણ સમાયેલું છે એટલે મારવાડમાં પણ તેઓનું વિચરવું થયું હોવું જોઇએ.

તેઓના સંબંધમાં છેવટના અનુમાન ઉપર આવતાં પહેલાં એક વધારે વાત ધ્યાનમાં લેવાયોગ્ય છે. આ વાત એ છે કે 'સ્તવનાવલિગ્રંથ' જોતાં જણાય છે કે, આનંદઘનજી મહારાજના સમયમાં શ્વેતામ્બર સંપ્રદાયને વિષે ગચ્છના ભેદો ઘણા વર્તતા હતા; અને ક્રિયાજડત્વપ્રત્યે સમાજ દોરાયેલી હતી. ઉપર કહેવામાં આવ્યું કે, તેઓને લોકપરિષહના કારણે કફની તંબુરો લઇ જૈન વેષ બદલાવવો પડયો હતો; એક તો શ્વેતામ્બર સંપ્રદાયનું વિશેષ પ્રબળ ગુજરાતમાં છે. અને બીજું જૈન ઇતિહાસના સાધનો જોતાં જણાય છે કે, ગચ્છભેદાદિની તકરારો વિશેષે ગુજરાતમાં હતી એટલે ગુજરાતના લોકોએ સંપ્રદાયમોહના કારણે તેઓ પ્રત્યે પરિષહ આપ્યા હોય; અને આ પરિષહના કારણે તેઓએ કફની આદિનું અંગીકરણ કરી ગુજરાતના પ્રદેશમાંથી ચાલ્યું જવાનું કર્યું હોય; મારવાડમાં જો તેઓના નામનો ઉપાશ્રય હોય તો ગુજરાતમાંથી નીકળી મારવાડમાં કેટલોક વખત કાઢ્યો હોય; અને છેવટના ભાગમાં જ્યારે ઉપાધ્યાયજીનો કાશીને વિષે સમાગમ થયો હોય તે વેળાએ હિંદના એ પ્રદેશમાં વિચરવું કર્યું હોય.

આ સઘળી બાબતોનો એકંદર સર્વાંગ કરતા હુ એવા અનુમાન પર આવી શકું લાભાનંદજી એ મસારીનામ હોય, અને તેઓનુ હીંદિ ગુજરાતીના મિશ્રણ છતા ઉત્તરહિંદના મગવતનીને મળતું હોય, તો તેઓનો જન્મ ઉત્તરહિંદના કોઈ ભાગમા થયો હોય નાનીવયમા ઉત્તરહિંદના પ્રદેશ માથી નીકળી ગુજરાતી ભાષા બોલાતા એવા પ્રદેશમા આવ્યા હોવા જોઇએ ગુજરાત કરતા કાઠિયાવાડ અને તેમા કદાચ ઝાલાવાડમા જીદગીનો મોટો ભાગ વ્યતીત કર્યો તેવો જોઇએ અવાર નવાર કચ્છમા જવુ થયુ હોય, ગુજરાતમા ગચ્છના કલેશોથી કટાળી મારવાડમા જઈ સ્થિતિ કરી હોય, ગુજરાતમા વિચરતી વખતે અથવા મારવાડની સ્થિતિ દરમ્યાન 'સ્તવનાવલિ' ગ્રંથ લખ્યો હોય અને મારવાડથી નીકળી જીવનનો છેલ્લો ભાગ કાશી જેવા પ્રદેશમા પૂર્ણ કર્યો હોય અને એ સમયમા 'બહોતેરી' ગ્રંથ કદાચ લખ્યો હોય

મને ચોકસ સ્મૃતિ રહી નથી, પણ એવો ખ્યાલ રહ્યો છે કે, એક વખત એક દિગમ્બરીઓએ મારી પાસે એવી ફરિયાદ કરી હતી કે, આનદઘનજીની 'બહોતેરી' ગ્રથ દિગમ્બર વિદ્વાનના ગ્રન્થ ગ્રથનો આભારી છે મે આ દિગમ્બર ગૃહસ્થને એવો સવાલ કર્યો હતો કે, તમે કહો છો, તે દિગમ્બર વિદ્વાન ક્યારે થયા છે? ત્યારે તેણે તે દિગમ્બર વિદ્વાનનો જે સમય બતાવેલો તે આનદઘનજી પછીનો હતો, આથી તેના મનનુ સમાધાન થયેલુ અને કદાચ તેના મનને એવી પણ આશકા થઈ હશે કે તે દિગમ્બર વિદ્વાનની કૃતિ આનદઘનજીની બહોતેરીનો આભારી કેમ નહિ હોય આ પ્રસગ અહી દોરવાનો હેતુ એ છે કે, એવા કોઈ સાધનોદ્વારા 'બહોતેરી' ગ્રંથ ગુજરાતમા કાશી તરફથી આવ્યો હોય આ વાત ઉપર હુ બહુ ભાર મૂકતો નથી આનદઘનજી મહારાજ પ્રત્યે ઉપાધ્યાયજી શ્રી યશોવિજયજી મહારાજનો બહુ ભક્તિભાવ થયેલો અને આ કારણથી એમ પણ બન્યુ હોય કે, જ્યારે કાશી તરફ સમાગમ થયેલો ત્યારે ઉપાધ્યાયજીને આ બહોતેરી ગ્રંથ પ્રાપ્ત થયો હોય અને ત્યાથી ગુજરાતમા આવ્યો હોય આ ગ્રથ ક્યા લખાયો અથવા ક્યાથી ક્યા આવ્યો, એ સબધીનુ આ અનુમાન ઘણુજ પામર છે

આ રીતે મે શ્રી આનદઘનના સબધમા અનેક અનુમાન કર્યાં આ સઘળા અનુમાનોમા વિશેષ દૃઢ અનુમાન મારૂ એ છે કે, તેઓએ કાઠિયા-

વાદના પ્રદેશમાં વિશેષ સ્થિરતા કરી હોવી જોઇએ; અને તે કારણે તેઓને એ પ્રદેશ વિશેષ પરિચયવાળો હોવો જોઇએ. અનુમાન એ એવી ચીજ છે કે જે નિર્ણય ન કહી શકાય. અનુમાન સત્ય રૂપ તો કદાચ્ નીકળી આવે; બાકી અસત્ય રૂપ તો ઘણીવાર નીકળે છે. 'ભાષાવિવેકશાસ્ત્ર'દ્વારાએ કેટલી માહીતિ, પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનો મેળવે છે એ હજુ હિંદમાં અને ખાસ કરી જૈનસમાજમાં બહુ ઓછું જાણવામાં છે. 'ભાષાવિવેકશાસ્ત્ર'દ્વારાએ કેટલી વખત બહુ મોટી શોધખોળ થઇ શકે છે. મહાન્ દેશભક્ત શ્રીયુત બાળગંગાધર તીલકે, વેદનો ઘણો જૂનો સમય છે એવો નિર્ણય કરી વિદ્વાનો પાસે તેનો સ્વીકાર કરાવ્યો તે આ ભાષાવિવેકશાસ્ત્રને આભારી છે. બૌધની જૈન શાખા નથી એવું પ્રતિપાદન પ્રોફેસર હર્મન જેકોબીએ કર્યું; અને તે આપણને પ્રિય થઇ પડયું તે પણ કેટલેક અંશે આ ભાષાવિવેકશાસ્ત્રને આભારી છે. કદાચ્ કોઇ અનુભવી આનંદઘનજી મહારાજના સંબંધમાં ઐતિહાસિક હકીકત જાણતાં હોય, અને તેની સરખામણીએ મારાં ઉપરનાં અનુમાનો અસત્ય નીકળે, તો મારા પ્રતે આક્ષેપ નહીં કરતાં મારા પ્રયત્નને જોઇ ક્ષમા આપશો. તેમજ હું પણ એટલું કરવાને બંધાઉં છું કે, જો કોઇ અનુભવી શ્રી આનંદઘનજીના સંબંધમાં ઐતિહાસિક હકીકત બહાર મૂકશે, અથવા મારાં અનુમાન કરતાં બીજું વધારે દઢ અનુમાન બાંધી દેખાડશે, તો હું ઉપકાર સમેત સ્વીકારી લઇશ. મારે આ પ્રસંગે જણાવવું જોઇએ કે શ્રી આનંદઘનના સંબંધમાં ઐતિહાસિક હકીકત મેળવવા માટે જાહેર વર્તમાનપત્રદ્વારાએ માંગણી કરી હતી; પણ કોઇ પણ તરફથી કાંઈ પણ ઐતિહાસિક હકીકત મને પૂરી પાડવામાં આવી નહોતી. એકાદ સ્થળેથી દંતકથા જેવી હકીકત આવી હતી, પરંતુ તે બહાર મૂકતાં કલ્પિત લાગે તેવી હોવાથી મેં મૂકી નથી.

આનંદઘનનું જ્ઞાનસામર્થ્ય.

શ્રી આનંદઘનના જ્ઞાનસામર્થ્ય વિષે અભિપ્રાય બાંધવાનો વિચાર કરવો એ પણ મારા જેવા પામર જીવની શક્તિની બહારનું કામ છે, તો પછી તેઓના જ્ઞાનસામર્થ્યનો નિર્ણય કરવા બેસવું એ મહાસમુદ્ર તરવા જેવું અશક્ય કાર્ય કરવાના પ્રયત્ન જેવું દેખીતું છે. આમ છતાં પણ હું પૂર્વપુરૂષોએ તેઓના સામર્થ્ય વિષે કરેલા વિચાર અનુસાર અહીં થોડા શબ્દો

લખ્યા વિના રહી શકતો નથી. શ્રીમાન્ રાજચંદ્રે એક સ્થળે કહ્યું છે કે, "આનંદઘનજીને સિદ્ધાંત સંબંધી તીવ્ર જ્ઞાન હતું." ઘણા ગ્રંથો લખવા એ જો કે મહા પાંડિત્યનું કામ છે; પરંતુ ઘણા ગ્રંથો ન લખતાં એકાદ બે કૃતિ પણ તત્ત્વભરપુર લખાઇ હોય, તો તેથી જ્ઞાનસામર્થ્ય કાંઇ ઓછું હોય એમ કહેવાય નહી. એકજ કૃતિ હોય પરંતુ તે તત્ત્વોનો સંક્ષેપ હોય, તો તેના કર્ત્તાના જ્ઞાનસામર્થ્યનો ખ્યાલ આવી શકે છે. આનંદઘન મહારાજની બે કૃતિઓ શિવાય, ઉપર કહ્યું તેમ, બીજી કોઇ કૃતિ હજુ સુધી મળવામાં નથી. પરંતુ આ બે કૃતિઓજ તેઓના જ્ઞાનસામર્થ્યનો ખ્યાલ આપવાને બસ છે. 'આનંદઘનસ્તવનાવલિ,' અને 'આનંદઘન બહોતેરી' એ બે ગ્રંથો પૈકી 'સ્તવનાવલિ' તેઓના જ્ઞાનસામર્થ્યનો ખ્યાલ આપે છે, જ્યારે 'બહોતેરી' તેઓની અદ્ભુત આત્મદશાનું ભાન કરાવે છે. 'સ્તવનાવલિ' જો કે ચોવીશ જિનેશ્વરોની સ્તુતિઓરૂપ છે, છતાં તેમાં આખા જિનાગમનો અથવા સિદ્ધાંતનો સાર આવી જાય છે. 'સ્તવનાવલિ' એ એવો ગ્રંથ છે કે, મારા અવલોકન પ્રમાણે અત્યારે હું જૈનસમાજમાં એક પણ પુરૂષ જોઈ શકતો નથી કે, જે તેનામાં રહેલ અદ્ભુતતાને ખરી રીતે ચીતરી શકે. આનંદઘનજી મહારાજની આ 'સ્તવનાવલિ' ઉપર જે પુરૂષે પ્રથમ અર્થ ભર્યાં છે તેઓએ ગ્રંથનું માહાત્મ્ય દર્શાવતાં જે કહ્યું છે કે,

બાળક બાંહ પસારીને, કહી ઉદધિ વિસ્તાર;
આશય આનંદઘન તણો, અતિ ગંભીર ઉદાર

તેજ વાક્ય આ ગ્રંથની અસાધારણતા બતાવવા માટે બસ છે. આ નાના પણ અતિ ગંભીર ગ્રંથના અવલોકન પરથી સહજમાં જણાઇ શકે તેમ છે કે, શ્રી આનંદઘનનું જૈનદર્શનનું સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ જ્ઞાન સમ્યગ્દર્શનની અપેક્ષાએ-તે દશાના પ્રમાણમાં અનુભવ સમેત હતું. શ્રી જૈનદર્શનનું સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ જ્ઞાન હતું એ તો સ્વાભાવિક છે, પરંતુ ષડ્દર્શનનું તેઓનું જ્ઞાન તેટલુંજ સામર્થ્યવાન્ હોવું જોઇએ તેમ હતું. એકવીશમી સ્તવના શ્રીનમિજિનની છે. આ સ્તવના કરતાં ષડ્દર્શન પ્રત્યે સમદૃષ્ટિ રાખતાં તેઓએ સાંખ્યાદિ દર્શનોનો જે સાર ગાઇ બતાવ્યો છે તે, તેઓના ષડ્દર્શનના સૂક્ષ્મજ્ઞાનની ઝાંખી કરાવે છે.

ઉપર કહી જવામાં આવ્યું છે કે, ઉપાધ્યાયજી મહારાજે શાસનજાગૃતિ

કરવા અર્થે આનંદઘનજી મહારાજને વિનંતિ કરી હતી. શાસનજાગૃતિ કરવામાં એકલી આધ્યાત્મિક દશા જસ થતી નથી; પરંતુ ષટ્દર્શનનું સમર્થ-જ્ઞાન પણ આવશ્યક છે. ઉપાધ્યાયજી મહાપંડિત તરીકે સત્તરમા શતકથી તે આજ સુધીમાં ગણાય છે, અને કેટલાક તેઓને સત્તરમા શતકના હેમચંદ્રાચાર્યની ઉપમા આપે છે. આવા ઉપાધ્યાયજી જેવા સમર્થ પુરૂષે જ્યારે મહારાજ સાહેબને શાસનજાગૃતિ માટે અરજ કરી હશે ત્યારે તેઓ કરતાં પાંડિત્યના સંબંધમાં આનંદઘનજી મહારાજ કેટલા વિશેષ પ્રબળ હશે એ સહેજે સમજી શકાય તેમ છે. શાસનજાગૃતિ એકલાં જૈનદર્શનના જ્ઞાનથી થતી નથી, પરંતુ ષટ્-દર્શનનું પણ સંપૂર્ણ જ્ઞાન હોય છે ત્યારે થાય છે. શ્રીમાન્ રાજચંદ્રે પોતાના 'આત્મસિદ્ધિ' ગ્રંથમાં સદ્ગુરૂના લક્ષણો બતાવતાં કહ્યું છે કે,

આત્મજ્ઞાન, સમદર્શિતા, વિચરે ઉદય પ્રયોગ;
અપૂર્વ વાણી, પરમશ્રુત, સદ્ગુરૂ લક્ષણયોગ્ય.

અર્થઃ—આત્મજ્ઞાનને વિષે જેમની સ્થિતિ છે; એટલે પરભાવની ઇચ્છાથી જે રહિત થયા છે, તથા શત્રુ, મિત્ર, હર્ષ, શોક, નમસ્કાર તિરસ્કારાદિ ભાવ પ્રત્યે જેને સમતા વર્ત્તે છે; માત્ર પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલાં એવાં કર્મોના ઉદયને લીધે જેમની વિચરવા આદિ ક્રિયા છે; અજ્ઞાની કરતાં જેની વાણી પ્રત્યક્ષ જુદી પડે છે; અને ષટ્દર્શનના તાત્પર્યને જાણે છે, તે સદ્ગુરૂનાં ઉત્તમ લક્ષણો છે

અન્ય વિદ્વાનોની સાક્ષીઓ આપવા કરતાં સ્તવનાવલિની કૃતિનોજ સંપૂર્ણ અભ્યાસ તેઓના જ્ઞાનસામર્થ્યનો ખ્યાલ આપશે. જો આ કૃતિનો અભ્યાસ થશે તો તેનો બેવડો લાભ થશે. એક તો મહારાજ સાહેબના જ્ઞાનસામર્થ્યનો ખ્યાલ આવશે, અને બીજું અભ્યાસીની દશા જાગૃત થશે.

આનંદઘનની અદ્ભુત દશા.

આનંદઘનજી મહારાજ આત્માનુભવી પુરૂષ હતા એ, તો તેઓ સાહેબની કૃતિનો સહજ અભ્યાસજ પ્રતીત કરાવે છે; તથાપિ તેઓ કેવા અદ્ભુત આત્માનુભવી પુરૂષ હતા તે સંબંધી થોડુંક બોલીએ.

એક એવો ખ્યાલ રહ્યો છે કે, એક વેળા શ્રીમાન્ રાજચંદ્ર પ્રત્યે એવો પ્રશ્ન કરવામાં આવ્યો હતો કે, " શ્રીમાન્ હેમચંદ્રાચાર્યની દશા વધે કે આનંદઘનની ?" તેનો ઉત્તર એમ મળ્યો હતો કે, હેમચંદ્રાચાર્યે શાસનરક્ષણ માટે જે પરમ પુરૂષાર્થ કર્યો હતો તે તેઓને 'તીર્થંકરગોત્ર'

બંધાવવાને પાત્ર છે; પરંતુ વર્ત્તમાન દેહે આત્મદશા જો વિશેષ તીવ્ર રાખવા પ્રયત્નવંત રહ્યા હોય તો તે આનંદઘન રહ્યા જણાય છે. આવા પુરૂષની સરખામણી કરતાં શ્રીમાન્ રાજચંદ્રે બતાવેલું સ્વરૂપ ખરા આકારમાં મૂકાયું છે કે નહીં તે, મને શક છે, તથાપિ આવો કાંઇક આભાસ રહ્યો છે. હું આ સંબંધમાં વિશેષ નથી લખતો, કેમકે જેમાંથી એક મહાત્માપ્રત્યે વખતે અજ્ઞાનતાને લઈને અવિનય થઇ જાય. આનંદઘનજીએ પોતાને આત્માનુભવ થયા સંબંધમાં પોતાની આ બન્ને કૃતિઓમાં વારંવાર કહ્યું છે:

અવધૂ અનુભવકલિકા જાગી, મતિ મેરી આતમ સમરન લાગી;
જાયે ન કહું કુર દ્રિગ નેરી, તેરી વિનતાવેરી
માયા ચેરી કુંટુંબ કરી હાથે, એક ડેઢ દિન ઘેરી; અવધૂ૦
જરા જનમ મરન વસ સારી, અસરન દુનિયાં જેતી,
દેઢવ કાંઇ ન બાગમેં મીયાં, કીસ પર મમતા એતી; અવધૂ૦
અનુભવરસમેં રોગ ન સોગા, લોકવાદ સબ મેટા;
કેવલ અચલ અનાદિ અબાધિત, શિવશંકરકા ભેટા; અવધૂ૦
વર્ષા બુંદ સમુદ્ર સમાની, ખબર ન પાવે કોઈ,
આનંદઘન વ્હે જ્યોતિ સમાવે, અલખ કહાવે સોઈ. અવધૂ૦

આનંદઘનના આત્મત્વ પ્રાપ્તિનાં ઉદ્ગારો.

જે જે મહાત્માઓ થયા, તે તે મહાત્માઓને જ્યારે પોતાની દશા સંબંધમાં કોઇ અનુભવ થયેલો ત્યારે તેઓએ તે નિડરપણે લખેલ છે. આનંદઘનજી મહારાજના અંતર્ આત્માપણું પામ્યાના ઉદ્ગારો તેઓની કૃતિમાં નજરે પડે છે.

અહો અહો હું મુજને કહું, નમો મુજ નમો મુજરે;
અમિત ફળ દાન દાતારની, જેહની ભેટ થઇ તુજરે,
—શાંતિ સ્તવના, સ્તવનાવલિ.

આ ઉપરથી જોઇ શકાશે કે, આનંદઘનજી મહારાજે આત્મત્વ પ્રાપ્તિના ઉદ્ગારો વિલક્ષણ રચનામાં લખ્યા છે. આ પ્રસંગે એક વાત લખવાનું મને નિમિત્ત મળે છે. "શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર" નામનો જે બૃહત્ ગ્રંથ બહાર પડ્યો છે તેની અંદર શ્રીમાન્ રાજચંદ્રના કેટલાક લેખોમાં આનંદઘનજી મહારાજની શૈલીને મળતી શૈલી વપરાયેલી જોઇ કવિઓની ભાષા શૈલીથી અજ્ઞાન એવા

તેઓ અનેક પ્રકારના કુતર્કો કરે છે. દાખલા તરીકે, "શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર" ગ્રંથમાં ૨૧૫ પૃષ્ટપર ૨૪૫ વાળા આંકના લેખના અંતમાં જે લખ્યું છે કે, "અવિષમપણે જ્યાં આત્મધ્યાન વર્ત્તે છે, એવા જે "શ્રી રાયચંદ્ર" તે પ્રત્યે ફરી ફરી નમસ્કાર કરી આ પત્ર અત્યારે પુરૂં કરીએ છીએ." તે ઉપરથી કેટલાક એવા કુતર્ક ઉપર જાય છે કે, આ શબ્દો માનાર્થે લખ્યા હશે. હવે જ્યારે આનંદઘનજી મહારાજની ઉપર ટાંકેલ પદમાં શૈલી જોઇએ છીએ ત્યારે તેની તેજ જોવામાં આવે છે; કેમકે—

અહો અહો હું મુજને કહુ,
નમો મુજ નમો મુજ રે;
અમિત ફળ દાન દાતારની,
જેહની ભેટ થઇ તુજ રે.

એની અંદર અને શ્રીમાન્ રાજચંદ્રની શૈલીની અંદર કાંઈ પણ તફાવત જોવામાં આવતો નથી. 'સમયસાર નાટક' ના હીંદિ ભાષામાં પદ્યાનુવાદકર્ત્તા કવિવર બનારસીદાસજીએ પોતાનું જીવનચરિત્ર (Autobiography) લખેલ છે તેમાં પણ આ પ્રકારની શૈલી જોવામાં આવે છે.

આનંદઘનની લોકોત્તર માર્ગપ્રત્યે દૃષ્ટિ.

આ માનુભવી પુરૂષની દૃષ્ટિ લૌકિક હોતી નથી, પરંતુ લોકોત્તર હોય છે. તેઓની દૃષ્ટિ ધર્માંધ હોતી નથી, પરંતુ ધર્માંધતારહિત હોય છે. તેઓની દૃષ્ટિ બાહ્ય નથી હોતી, પરંતુ આંતર્ હોય છે. આ કારણથી આનંદઘનજીની લોકોત્તર દૃષ્ટિ બતાવવાનું કાંઇ પ્રયોજન નથી, છતાં તેઓએ ગાયેલી લોકોત્તર દૃષ્ટિ આપણને પરમોપકારક હોવાથી લક્ષ્ય ખેંચવા અર્થે એક બે નમુના તેઓની 'બહોતેરી' ઉપરથી અહીં ટાંકું છું;

તેરી હું તેરી હું એસી કહુંરી, તેરી૦
ઇન બાતમેં દગો તું જાને, તો કરવત કાશી જાય ગહુરી
વેદ પુરાણ કિતાબ કુરાનમેં આગમ, નિગમ કછુ ન લહૂરી તેરી૦
વાચા ફેર સિખાઇ સેવનકી મેં તેરે રસ રંગ રહૂરી. તેરી૦
મૈરે તો તું રાજી ચહિયેં, ઔરકે બોલમેં લાખ સહૂરી;
આનંદઘન પિય વેગ મીલો પ્યારે, નહી તો ગંગતરંગ વહૂરી તેરી૦

—પદરત્ન ૪૪ મું.

વળી,

અવધૂ રામ રામ જગ ગાવે, વિરલા અલખ લખાવે; અવધૂ૦
મતવાલા તો મતમેં માતા, મઠવાલા મઠરાતા;
જટાજટાધર પટાપટાધર, છતા છતાધર તાતા, અવધૂ૦
આગમ પઢી આગમધર થાકે, માયા ધારી છાકે;
દુનિયાદાર દુનીસેં લાગે, દાસા સબ આશાકે, અવધૂ૦
બહિરાતમ મૂઢા જગજેતા, માયાકે ફંદ રહેતા;
ઘટ અંતરપરમાતમ ભાવે, દુર્લભ પ્રાણી તેરા અવધૂ૦
ખગપદ ગગન મીન પદજલમેં જો ખોજે સો બૌરા;-
ચિત પંકજ ખોજે. સો ચિન્હે, રમતા આનંદ ભૌરા. અવધૂ૦

—પદ્યરત્ન ૨૭ મું.

આ તો મેં અહીં બેજ નમુના ટાંકયા છે. પરંતુ આખી કૃતિ તેવાજ લોકોત્તર રસથી ભરપૂર છે. ભાષારચના એવા પ્રકારની છે કે, સર્વ કોઇ દર્શનિના અનુયાયીને તે તીવ્ર અસર કર્યા વિના રહે નહીં. આવા આત્મજાગૃતિકારક વચનો કોના આત્માને ન પલાળે ?

આનંદઘનની સર્વદર્શનો પ્રતિ સમદર્શિતા.

આ, ઉપર બે ટાંકયા તે નમુનાઓ આનંદઘનની સર્વ દર્શનો પ્રતિ સમદર્શિતા પણ ઉત્તમ રીતે બતાવે છે. 'આગમનિગમ' જૈન માનનારા છે. વેદપુરાણ વેદને માનનારાઓના છે. કીતાબ કુરાન મુસલમાન માને છે. આ અને શીખાઈ મતવાળાઓ તથા બીજા મતવાળા બધા પ્રત્યે સરખી દષ્ટિએ આ ૪૪ પદ્યરત્નમાં ટીકા કરી છે. પદ્યરત્ન ૨૭ માં આગમધર કહેતાં જૈનિયો, જટાધારીઓ અને માત્ર મુખેથી રામરામ બોલનારા એ સઘળા પ્રત્યે લૌકિકમાર્ગને લઈને મતાંધતા થઈ જોઇ જાગૃતિ કરાવેલ છે. આનંદઘનજીએ 'સ્તવનાવલિ'માં જૈનદર્શનને બીજાં દર્શનોના વિરોધી ગણી કલેશકર્ત્તા વાદ વિવાદને ઉત્તેજન આપવાને બદલે, જૂદાં જૂદાં દર્શનોને જૈનના અંગ કહી વર્ણવેલ છે. અભિપ્રાય સ્થાપવા અર્થે બે પ્રકારની શૈલી શાસ્ત્રકારોએ યોજી છે. એક, નિષેધક અને બીજી પ્રતિપાદક. નિષેધકશૈલી એ છે કે, અસત્ય અભિપ્રાયનો જે નિષેધ કરી બતાવે તે અને પ્રતિપાદકશૈલી એ છે કે, સત્ય વસ્તુનું પ્રતિપાદન કરી બતાવે તે. ઘણું કરી નિષેધકશૈલી ઉપકાર થોડો કરી

-શકે છે; અને કલેશરૂપ હાનિ વધારે કરી શકે છે. પ્રતિપાદનશૈલી હાનિ કરી શકતી નથી; પરંતુ લાભ કરી શકે છે. હિંદુસ્થાનના તમામ સંપ્રદાયોમાં નિષેધકશૈલીને અનુસરનારાઓનું વિશેષ પરિમાણ જોવામાં આવે છે; જ્યારે પ્રતિપાદકશૈલીના અનુયાયીઓ બહુ થોડા જોવામાં આવે છે. 'નિષેધકશૈલીએજ હિંદુસ્થાનમાં આટલા ધર્મસંબંધીના ઝગડાઓ ઉત્પન્ન કર્યા છે એમ મારું માનવું છે. આનંદઘનજીની શૈલી, સ્તવનાવલિમાં, પ્રતિપાદક જોવામાં આવે છે. શ્રી નમિનાથસ્તવનામાં ષડ્દર્શનને જૈનના જૂદા જૂદા અંગ ગણી જે પ્રતિપાદક શૈલી ગ્રહણ કરી, આનંદઘનજી મહારાજે સર્વ દર્શનો પ્રત્યે સમાનદષ્ટિ બતાવી છે તે જોઇએ.

ષડ્ દર્શન જિન અંગ ભણીજે, ન્યાસ ષડંગ જો સાધે રે;
નમિ જિનવરના ચરણ ઉપાસક, ષડ્ દરશન આરાધે રે. ૫૮૦

"છએ દર્શનો શ્રીજિનના અંગ કહેવાય છે શી રીતે ? તો કે જિન ભગવાનની આકૃતિમા છ અંગોને વિષે છ દર્શનોની સ્થાપના સાધવામાં આવે. આ છ પદ કોણ આરાધે, તો કે એકવીશમા નમિનાથ જિનેશ્વરના ચરણ ઉપાસક અર્થાત્ ખરા જૈનો. હવે છ ન્યાસની રીત બતાવતાં કહે છે કે,

જિન સુરપાદપ પાય વખાણો, સાંખ્ય જોગ દોય ભેદે રે,
આતમસત્તા વિવરણ કરતા, લહો દુગ અંગ અખેદે રે, ।

એટલે કે, જિનેશ્વર ભગવાનરૂપ કલ્પતરૂ તેના પાય (મૂળીઆં) રૂપે બે પગો વખાણો. હવે જિનેશ્વરના તે બે કયા અંગો? સાંખ્ય અને યોગ. આ બન્ને દર્શનો આત્માની સત્તા માને છે. આ અપેક્ષા શ્રી જૈનની પણ હોવાથી તે અપેક્ષાએ સાંખ્ય અને યોગને બે પગરૂપ કહ્યા છે. ગ્રંથકાર પોતાની તો મતાંતરરહિતતા દર્શાવે છે, પરંતુ વાચકને પણ ભલામણ કરે છે કે, આ વાત ખેદરહિતપણાએ લહો.

ભેદવાદી, અને અભેદવાદી અથવા સુગતબુદ્ધપ્રણીત બૌદ્ધ દર્શન અને જૈમિનિમુનિપ્રણીત પૂર્વમીમાંસા તથા વ્યાસમુનિપ્રણીત વેદાંતરૂપ ઉત્તરમીમાંસ મળી મીમાંસક દર્શનને જૈનના બે હાથ કહેતાં કહ્યું છે કે,

ભેદ અભેદ સુગત મીમાંસક, જિનવર દોય કર ભારી રે;
લોકાલોક અવલંબન ભજિયે, ગુરૂગમથી અવધારી રે. ૫૮૦

શ્રીજિનદર્શનમાં સ્વભાવમાં જૂદા જૂદા જ્ઞેયના જ્ઞાનરૂપ અને કિ

ભાવમાં કર્મને આશ્રિત પુદ્ગલથી પ્રાપ્ત થએલ દેહોમાં પર્યાયને ક્ષણે ક્ષણે બદલાતા માન્યા છે; એટલે બૌદ્ધ દર્શને પર્યાયનો ફેરફાર મૂળના ફેરફારરૂપ માન્યો છે. આ રીતે પર્યાયાર્થિક નય પ્રમાણે બૌદ્ધદર્શન ખરું છે; અને જિનેશ્વરના અંગરૂપ છે. પર્યાયથી આત્મા ક્ષણે ક્ષણે બદલાય છે, એમ કહેવું અસત્ય નથી; પણ કેટલેક અંશે સત્ય છે. વ્યવહાર નયથી પર્યાયાંતર કાળથી આત્માને જોતાં બૌદ્ધદર્શન યથાર્થ છે.—(ભાઈ માણેકલાલ ઘેલાભાઈએ લખેલ 'સ્તવનાવલિ'ના અર્થ ઉપરથી) મીમાંસકો આત્મા એકજ છે, નિત્ય છે, અબંધ છે, ત્રિગુણ બાધક નથી એમ માને છે. જૈનદર્શનના નિશ્ચયનયની અપેક્ષાએ આ વાત યોગ્ય કહેવાય છે, કેમકે તે કહે છે કે, સર્વ આત્માઓ સત્તાએ એક સરખા હોવાથી આત્મા એકજ ગણી શકાય. તેમજ શ્રી જૈનદર્શન પ્રમાણે આત્માને બંધ નથી. આ અપેક્ષાએ મીમાંસક જૈનનું એક અંગ કહેલ છે. બૌદ્ધદર્શન વ્યવહારનયપૂર્વક સિદ્ધ છે એટલે તેને ડાબો હાથ કહેલ છે, અને મીમાંસક નિશ્ચયનયની અપેક્ષાએ યોગ્ય છે એટલે તેને જમણો હાથ કહેલ છે.

જૂદાં જૂદાં ધર્મદર્શનો પ્રત્યે આવી ઉત્તમદષ્ટિ રાખી, શ્રીઆનંદઘને વિચારણા બાંધી પોતાનું અદ્ભુત મતાંતરસહિતપણું દર્શાવ્યું છે, પરંતુ એથીએ વિશેષ વાત તો એ છે કે, ચાર્વાક અથવા નાસ્તિક મતનું તેઓએ ખંડન નહીં કરતાં જૈનદર્શન ભણી વાળવાને પરમગંભીર શૈલી ગ્રહી છે. તેઓએ કહ્યું છે કે,

લોકાયતિક કુખ જિનવરની, અંશ વિચાર જો કીજે;
તત્ત્વવિચાર સુધારસ ધારા, ગુરૂગમ વિણ કિમ પીજે. ૫૬૦

આ પદમાં ચાર્વાકમતને જિનેશ્વરની કુખ (પેટ) કહેલ છે; એવા હેતુથી કે, ચાર્વાકો જે એમ માને છે કે, જગતનો કોઇ કર્ત્તા નથી; પણ વસ્તુસ્વભાવાનુસાર અનાદિકાળથી જગતમાં, ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને લય પામ્યા કરે છે, તે વાત જૈન પણ માને છે.

જૈન દર્શનને ઉત્તમાંગ કહેતાં મસ્તકરૂપ કહેલ છે.

જૈન જિનેશ્વર ઉત્તમ, અંગ રંગ બહિરંગે રે;
અક્ષર ન્યાસ ધરા આરાધક, આરાધે ધરી સંગે રે. ૫૬૦

આવા પ્રકારની શૈલીએ જો અન્યદર્શનોનું સ્વરૂપ બતાવી સ્વદર્શનનું

સ્વરૂપ પ્રતિપાદન કરવામાં આવતું હોય તો કેટલું ઉપકારક થાય એ સહજ સમજી શકાય તેવી વાત છે. આનંદઘનજી મહારાજ જેવી શૈલી ઘણાજ થોડા લખનારાઓએ ગ્રહેલી જણાય છે. જે લેખમાં સ્વમતસ્તુતિ અને પરમતનિંદા હોય તેવા લેખો ઉપયોગી ન થાય એ વાતને આ દાખલો સિદ્ધ કરે છે. નમસ્કાર છે, મહાત્મા તમારી પરમોપકારક શૈલીને!

ભક્તિરસ અને ગુરૂમાહાત્મ્ય.

આનંદઘનજી મહારાજની 'સ્તવનાવલિ' અદ્ભુત ભક્તિરસથી ભરપુર છે. એકએક સ્તવનામાં ભક્તિરસ શ્રેષ્ઠ પ્રકારનો દૃષ્ટિગોચર થાય છે. ગુજરાતી સાહિત્યમાં એમ કહેવાય છે કે, નરસિંહ મહેતાની ભક્તિ અત્યુત્તમ હતી. જૈનને વિષે ભક્તિમય કોઇ પુરૂષનું જીવન જોવું હોય, તો આ આનંદઘનજી મહારાજનું છે.

(૧) ઋષભ જિનેશ્વર પ્રીતમ માહરો, ઓર ન ચાહું કંત;
રીઝ્યો સાહિબ સંગ ન પરિહરે રે, ભાંગે સાદિ અનંત. ઋષભ. ૧
પ્રીત સગાઇ રે જગમાં સહુ કરે, પ્રીત સગાઇ ન કોઈ,
પ્રીત સગાઇ રે નિરૂપાધિક કહી, સોપાધિક ધન ખોય,

(૨) દુઃખ દોહગ દુરે ટળ્યાં રે, સુખ સંપદસું ભેટ;
ધીંગ ધણી માથે કિયો રે, કુંણ ગંજે નર ખેટ. વિમલ જિન૦ ૨
દીઠા લોયણુ આજ, મારા સીધા વાંછિત કાજ,
મુજ મન તુજ પદપંકજે, લીણો ગુણુ મકરંદ;
રંકગણે મંદિર ધરા, ઇંદ્ર ચંદ્ર નાગેંદ્ર. વિ૦ દી૦ ૩
સાહેબ સમરથ તું ધણી રે, પામ્યો પરમ ઉદાર;
મન વિસરામી વાલહો રે, આતમચો આધાર. વિ૦ દી૦ ૪
અમિયભરી મૂરતી રચી રે, ઓપમ ન ઘટે કોય;
શાંત સુધારસ ઝીલતી રે, નિરખત તૃપ્તિ ન હોય. વિ૦ દી૦ ૫
એક અરજ સેવક તણી રે, અવધારો જિન દેવ;
કૃપા કરી મુજ દીજિયે રે, આનંદઘન પદ સેવ. વિ૦ દી૦ ૬

(૩) દરસણુ દરસણુ રટતો જો ફરૂં, તો રણુરોઝ સમાન;
જેહને પીપાસા હો અમૃતપાનની, કિમ ભાંજે વિષપાન. અભિનંદન૦

તરસ ન આવે હો, મરણ જીવનતણો, સીઝે જો દરિસણ કાજ;
દરિસણ દુર્લભ સુલભ કૃપા થકી, આનંદઘન મહારાજ. અભિનંદન૦

(૪) તુજ મુજ અંતર અંતર ભાજસે રે, વાજસે મંગળ તૂર;
જીવ સરોવર અતિશય વાધસે રે, આનંદઘન રસપૂર. પદ્મ૦

(૫) દેખણ દે રે, સખી મુને દેખણ દે, ચંદ્રપ્રભ મુખચંદ. સખી૦
ઉપશમ રસનો કંદ, સખી૦ ગત કલિમલ દુઃખદંદ. સખી૦

(૬) તે માટે ઉભો કર જોડી, જિનવર આગળ કહિયે રે;
સમય ચરણ સેવા શુદ્ધ દેજો, જિમ આનંદઘન લહિયે રે.

તેઓની ભક્તિનો સહેજ ખ્યાલ આપવા સાથે આ છ ભિન્ન ભિન્ન કાવ્ય મૂકું છું. નરસિંહ મેહતાના પદ એક વખત વાંચીએ, અને બીજી વખત આનંદઘનજી મહારાજના પદ વાંચીએ, તો ભક્તિરસના સંબંધમાં તે બન્નેમાં સમાન રસ આવે; જોકે ફેર એટલો: પડે કે, બન્નેની કહેણીની શૈલી જુદા પ્રકારની છે.

આનંદઘનજીએ ગુરૂમાહાત્મ્ય પણ ઉત્તમરીતિએ ગાયેલું દષ્ટિગોચર થાયછે:—

(૧) નિર્મળ સાધુ ભગતિ લહી, સખી મુને દેખણદે.
યોગ અવંચક હોય. સખી૦ કિયા અવંચક તિમ સહી. સખી૦
ફળ અવંચક જોય. સખી૦ મુને દેખણ દે, ચંદ્રપ્રભ મુખચંદ.

(૨) દેવ ગુરૂધર્મની શુદ્ધિ કહો કેમ રહે,
કેમ રહે શુદ્ધ શ્રદ્ધા ન આણો;
શુદ્ધ શ્રદ્ધાન વિણુ સર્વ ક્રિયા કરે,
છારપર લીંપણું તેહ જાણો. ધાર૦

(૩) આગમધર ગુરૂ સમકિતિ,
કિરિયા સંવર સાર રે;
સંપ્રદાયી અવંચક સદા,
સુચી અનુભવા ધાર રે. શાંતિ૦

(૪) દુષ્ટ જન સંગતિ પરિહરી,
ભજે સુગુરૂ સંતાન રે;
જોગ સામર્થ્ય ચિત્ત ભાવ જે,
ધરે મુગતિ નિદાન રે.

આ પદો પોતાની મેળે આનંદઘનજી મહારાજે વર્ણવેલી ભક્તિ તથા ગુરૂમાહાત્મ્ય બોલે છે એટલે એ સંબંધમાં વિશેષ વિવેચન કરવું જરૂરનું છે એમ હું માનતો નથી. જેઓ એમ કહે છે કે, જૈનમાં ભક્તિ તથા ગુરૂ માહાત્મ્ય બહુ વર્ણવેલ નથી તેઓ આ વિચારો જોઈ પોતાની ભૂલ જોઈ શકશે ખરા કે ?

આનંદઘનની કાવ્યચમત્કૃતિ અને નિષ્પક્ષપાતતા.

આનંદઘનજી મહારાજની હીંદિ તેમજ ગુજરાતીમાં જે ચમત્કૃતિ દૃષ્ટિ-ગોચર થાય છે તેની નોંધ લીધા વિના આ લેખ રહે એ મને યોગ્ય નહીં લાગવાથી અહીં બે એક નમુના બન્ને ભાષાના મૂકવા પડે છે;

અવધૂ ઐસો જ્ઞાન બિચારી, વામે કોણ પુરૂષ કોણ નારી. અવધૂ૦
બમ્મનકે ઘર ન્હાતી ધોતી, જોગીકે ઘર ચેલી;
કલમા પઢપઢ ભઈરે તુરકડી તો, આપહી આપ અકેલી; અવધૂ૦
સસરો હમારો બાલો ભોલો, સાસુ બાલ કુમારી;
પીયુજી હમારો પ્હોઢે પારણીએ તો, મેં હું ઝુલાવનહારી. અવધૂ૦
નહીં હું પરણી નહીં હું કુંવારી, પુત્ર જણાવન હારી;
કાલી દાઢીકો મેં કોઇ નહીં છોડયો, તો હજુએ બાલ કુંવારી. અવધૂ૦
અઢી દ્વીપમેં ખાટ ખટૂલી, ગગન ઓશીકું તલાઈ;
ધરતીકો છેડો આભકી પીછોડી, તોય ન સોડ ભરાઇ. અવધૂ૦
ગગનમંડલમેં ગાય વીઆણી, વસુધા દૂધ જમાઇ;
સઉ રે સુનો ભાઈ વલોણું વલોવે તો, તત્ત્વ અમૃત કોઇ પાઇ. અવધૂ૦
નહીં જાઉ સાસરીયે ને નહીં જાઉ પીયરીયે, પીયુજીકી સેજ બીસાઇ;
આનંદઘન કહે સુનો ભાઈ સાધુ તો, જ્યોતસેં જ્યોત મિલાઇ. અવધૂ૦

—પદરત્ન ૯૯ મું.

આ ઉપરથી કાવ્યની ચમત્કૃતિનો ખ્યાલ વાચકને એની મેળે આવે એવું છે એટલે વિશેષ વિવેચન અનાવશ્યક છે. રા. હીમતલાલ અંજારીઆએ આ પદજ વાંચતાં એવો શેરો કર્યો છે કે "આમાં જૈન જેવું કાંઈ નથી" (Nothing Jain-like in this) તેમજ એજ ગૃહસ્થ આ રચનાને **ધીરાભક્તની** રચના જેવી કહે છે બીજો નમુનો આ પ્રમાણેનીજ ચમત્કૃતિ દર્શક મૂકું છું;

અવધૂ નામ હમારા રાખે, સૌ પરમ મહારસ ચાખે, અવધૂ૦
નહીં હમ પુરૂષા નહીં હમ નારી, વરન ન ભાત હમારી;

જાતિ ન પાતિ ન સાધન સાધક, નહી મહ લઘુ નહી ભારી અવધૂ૦
નહીં હમ તાતે નહી હમ સીરે, નહી દીર્ઘ નહી છોટા,
નહી હમ ભાઈ નહી હમ ભગિની, નહી હમ બાપ ન બેટા અવધૂ૦
નહી હમ મનસા નહી હમ શબ્દા, નહી હમ તરણકી ધરણી,
નહી હમ ભેખા ભેખ ધર નાહી, નહી હમ કરતા કરણી અવધૂ૦
નહી હમ દરસન નહી હમ પરસન, રસ ન ગંધ કછુ નાહી,
આનંદઘન ચેતનમય મૂરતિ, સેવક જન બલિ જાહી અવધૂ૦

હવે એક ગુજરાતી કાવ્ય મૂકવું યોગ્ય ગણું છું,

—પદરત્ન ૨૯ મું.

ધાર તરવારની સોહલી દોહલી, ચૌદમા જિનતણી ચરણસેવા,
ધારપર નાચતા દેખ બાજીગરા, સેવના ધારપર રહે ન દેવા ધાર૦
એક કહે સેવિયે વિવિધ કિરિયા કરી, ફળ અનેકાંત લોચન ન દેખે;
ફળ અનેકાંત કિરિયા કરી બાપડા, રડવડે ચાર ગતિ માંહે લેખે ધાર૦
ગચ્છના ભેદ બહુ નયણ નીહાળતા, તત્ત્વની વાત કરતા ન લાજે,
ઉદરભરણાદિ નિજ કાજ કરતા થકા, મોહ નડિયા કળિકાળ રાજે ધાર૦
વચન નિરપેક્ષ વ્યવહાર જૂઠો કહ્યો, વચન સાપેક્ષ વ્યવહાર સાચો,
વચન નિરપેક્ષ વ્યવહાર સંસાર ફળ, સાંભળી આદરી કાંઇ રાચો ધાર૦
દેવ ગુરૂ ધર્મની શુદ્ધિ કહો કિમ રહે કિમ રહે શુદ્ધ શ્રદ્ધા ન આણો;
શુદ્ધ શ્રદ્ધાન વિણુ સર્વ ક્રિયા કરે, છારપર લીંપણું તેહ જાણો ધાર૦
પાપ નહી કોઇ ઉત્સૂત્ર ભાષણ જીસો, ધર્મ નહી કોઇ જગસૂત્ર સરીખો;
સૂત્ર અનુસાર જે ભવિક ક્રિયા કરે, તેહનું શુદ્ધ ચારિત્ર પરીખો ધાર૦
એહ ઉપદેશનો સાર સંક્ષેપથી, જે નરા ચિત્તમાં નિત્ય ધ્યાવે,
તે નરા દિવ્ય બહુ કાળ સુખ અનુભવી, નિયત આનંદઘન રાજ પાવે ધાર૦

હીંદિ કાવ્યોની અંદર કેવી ચમત્કૃતિ મૂકી છે તેમજ તેમાં તત્ત્વ કેવું ઉત્તમ સમાયેલું છે એ જેમ જોઇ શકાય છે તેમ ગુજરાતી કાવ્યમાં ઝમઝમાટ અથવા ભાષાની તીક્ષ્ણતા જોઇ શકાય છે કોઇ પણ સરકારી ગુજરાતીને રોડે મૂકાય તેવી આનંદઘનજી મહારાજની ગુજરાતી ભાષા છે. સત્તરમા શતકની ગુજરાતી ભાષાનો ખ્યાલ બહુ સારી રીતે આનંદઘનજીની ભાષા આપી શકે છે. હીંદિકાવ્યમાં ગુજરાતી મિશ્રણ જોઇ શકાય છે એ તો પહેલેથી કહેવાઇ ગયું છે.

આનંદઘનને લોકોએ આપેલ પરિષહો.

શ્રીમાન્ રાજચંદ્ર કહેતા કે, જ્ઞાનીઓની હૈયાતિમાં તેઓના ઉપર પથરા પડે છે; અને તેઓની હૈયાતિ પછી તેઓના પથરા (પ્રતિમા) પૂજાય છે. મતલબ કે, જ્યારે સત્પુરૂષ પ્રત્યક્ષપણે બિરાજતા હોય છે ત્યારે જગતને તેનું ઓળખાણ નથી થતું. સત્પુરૂષનો ઉપદેશ લોકોત્તર માર્ગનો હોય છે, અને જગતનો લૌકિક માર્ગ છે; એટલે જ્ઞાનીનું કથન જગતને અનુકૂળ પડતું નથી; અને અનુકૂળ પડતું ન જાણી તેઓ તેના પ્રત્યે પરિષહો આપવા તત્પર થાય છે. જ્યારે જ્ઞાની અવિદ્યમાન થાય છે ત્યારે, જેમ જેમ તેના સામર્થ્યની ખબર પડતી જાય છે તેમ તેમ પછી તેની પ્રશંસા કરતાં શીખે છે; અને તેનું પરિણામ એ આવે છે કે, પછી તેની પ્રતિમા પૂજવાને તૈયાર થાય છે. શ્રીઆનંદઘનજીના સમયમાં આવું જ બન્યું કહેવાય છે. આનંદઘનજીના સમયમાં લોકોનો લક્ષ્ય આત્મનાન અધ્યાત્મ-ભણી લગભગ ઉપેક્ષિત થઇ ગયેલો. ક્રિયામાર્ગ માત્ર હેતુ સમજ્યા વિના અનુસરાતો હતો. ગચ્છના ભેદોની જંજાળ વધી પડેલી. આવી સ્થિતિ જોઇ આનંદઘનજી મહારાજે તે સંબંધી વિચારો જણાવવાનું કર્યું એટલે લોકો તેઓને 'પડવાઇ'-ધર્મથી પતીત-થઇ ગયેલા માનવા લાગ્યા. કેટલાકો તો તેઓને 'ભંગડભૂતા' નું અનઇચ્છવા યોગ્ય વિશેષણ પણ આપતા. આનંદઘનજી મહારાજના સંબંધમાં ઉપર કહી જવામાં આવ્યું તેમ કહેવાય છે કે, તેઓએ જૈનવેષ ત્યાગી કફની અને તંબુરો લીધાં હતાં. આ જો કે દંતકથા છે, પરંતુ તે દંતકથા પ્રમાણે થયું હોય એ અસંભવિત નથી. જેઓ અંતરથી પરમ જૈની હતા તેઓએ જૈની વેષ ત્યારેજ ત્યાગ્યો હશે કે, જ્યારે ગચ્છના કલેશોમાં રાચી રહેલા જીવો તેઓના પ્રત્યે ઘણા આત્મઘાતક પરિષહો આપતા હશે. હજુ વીશ વર્ષ પહેલાં સુધી કેટલાક તેઓને અનઇચ્છવા યોગ્ય આશયમાં અધ્યાત્મી કહી તેઓનું સ્વરૂપ વિચારી શકતા નહોતા. હવે તેઓનું ખરું ઓળખ થવું શરૂ થયું છે.

પ્રતિમા સંબંધે આનંદઘનનું વલણ.

સત્તરમા શતકમાં જૈન શ્વેતામ્બર સંપ્રદાયને લગતી એક ઐતિહાસિક હકીકત સંબંધી આનંદઘનના લેખ ઉપરથી શું અજવાળું પડી શકે છે તે સંબંધી વિચાર કરવાનો પ્રસંગ અહીં લીધેલો નિરર્થક નહીં ગણાય. આ

ઐતિહાસિક હકીકત પ્રતિમાને લગતી છે. સોળમા શતકમાં જૈન શ્વેતામ્બર સંપ્રદાયને વિષે બે મુખ્ય ભેદ પડયા. સોળમા શતક પહેલાં જિનપ્રતિમા સંબંધમાં જૈનમાં બે ભેદ નહોતા; એટલે જિનપ્રતિમાનું અવલંબન સ્વીકારનાર આખો શ્વેતામ્બર સંપ્રદાય પણ હતો. સોળમા શતકમાં આ સંબંધે શ્વેતામ્બરમાં નવો ભેદ પડ્યો; એ નવો ભેદ જે પડ્યો તે પ્રતિમાનું અવલંબન સ્વીકારતો નથી. પ્રતિમાનું અવલંબન લેનાર વર્ગ પોતાના મતના આગ્રહે ગમે તેવી રીતે પ્રતિમાનિષેધકને ચિતરે, પરંતુ હું તેને તે આકારે ચીતરી શકતો નથી. મારી માનીનતા એવી છે કે, જે સમયે પ્રતિમાનો નિષેધ થયો તે સમયે તેમ થવાનું કારણ પ્રતિમા માનનાર વર્ગેજ ઉત્પન્ન કર્યું હતું. આ વાત તો ઐતિહાસિક છે કે, શાસનરક્ષક ધર્મગુરૂઓ તરીકે પ્રથમ યતિવર્ગ શ્રીપાટે ચાલ્યો આવતો હતો. શ્વેતામ્બરવૃત્તિએ લાધેલ સકારણ તેમજ ઉપકારક છૂટનો દુરૂપયોગ કરવાથી યતિવર્ગ ધીમે ધીમે શિથિલાચાર ભણી વળ્યો; અને તે એટલે સુધી શિથિલાચારની ટોચે પહોંચેલો કે, પુષ્ટિમાર્ગના નિંદાયેલા ગુરૂઓ કરતાં કોઇ રીતે ન્યૂન નહોતો. 'સંઘપટ્ટક' નામનો ગ્રંથ વાંચતાં આ વાતની પ્રતીતિ થાય છે. આ શિથિલાચારને આધીન થયેલ યતિવર્ગે જિનમંદિરને પોતાના પ્રપંચકાર્યો કરવાનું સ્થળ કરી મૂકેલું. સ્થિતિ આવી થઇ જવાથી લોંકાશાહ નામના ગૃહસ્થે તેવા પ્રપંચસ્થાનથી દૂર કરવાના હેતુએ પ્રયત્ન કરેલો. લોંકાશાહના સંબંધમાં અત્યાર સુધી કાંઈ ખાસ હકીકત મળતી નથી; તેમ તેઓની કોઇ ગ્રંથરચના પણ મળી શકતી નથી; એટલે તેની વિદ્વતાના સંબંધમાં અભિપ્રાય બાંધવાનાં સાધનોની ગેરહાજરીમાં, પ્રતિમાવલંબની જૈનિયો તરફથી જે હકીકત આપવામાં આવે છે તે હકીકતને પ્રતિમાનિષેધક વર્ગ ખોટી પાડે નહીં ત્યાંસુધી જો કે સત્ય માની લેવામાં દોષ ગણાય નહીં, પરંતુ હું તો તેવા સાહસમાં પણ ઉતર્યા વિના એટલાજ અભિપ્રાય ઉપર આવું છે કે, લોંકાશાહ વિદ્વાન હો અથવા હો, પરંતુ તેને તે સમયના શ્વેતામ્બર સંપ્રદાયનો ઘણો સારી રીતે પરિચય હતો; અને એ પરિચયના કારણે તેને શ્વેતામ્બર સંપ્રદાયની તે વખતની સ્થિતિના અનુભવી તરીકે ગણવા જોઇએ. યતિવર્ગે શ્રી જિનમંદિરને પ્રપંચસ્થાનના આકારમાં ફેરવી નાંખેલ જોઇને કદાચ્ લોંકાશાહને લાગણી થઈ આવી હોય અને તેથી તેણે લોકોને એ પ્રપંચસ્થાનથી દૂર કરવાના હેતુએ તેનો નિષેધ કર્યો હોય, એમ મારું માનવું છે.

મારા આ અભિપ્રાયને એક ઐતિહાસિક બનાવ પુષ્ટિ આપે છે. આ ઐતિહાસિક બનાવ સંવેગી ગચ્છની ઉત્પત્તિ સંબંધીનો છે. સંવેગી ગચ્છ ઉત્પન્ન થવાનું કારણ પણ યતિવર્ગના શિથિલાચારને દૂર કરવા સંબંધીનું છે. સંવેગી ગચ્છસ્થાપકે સંવેગી ગચ્છ ચલાવીને યતિઓને પરાસ્ત કર્યા અને ત્યારબાદજ શ્વેતામ્બર સંપ્રદાય પાછો જાગૃતિમાં આવ્યો.

લોંકાશાહનો યતિવર્ગને પરાસ્ત કરવાનો પ્રયત્ન દેખીતી રીતે ઉપકારક હતો; તથાપિ મારું સાથે સાથે એમ પણ નિર્દોષબુદ્ધિએ સ્વતંત્ર માનવું છે કે, લોંકાશાહ પ્રપંચસ્થાનનો નિષેધ કરતાં, જિનાલયની મૂળ વસ્તુસ્થિતિનો કેટલો ઉપકાર છે તે જોઇ શકયા નહોતા; કેમકે તેઓ માત્ર યતિવર્ગના શિથિલાચારની સ્થિતિના અનુભવી હતા. જો જેમ સંવેગી ગચ્છસ્થાપકે યતિવર્ગને પરાસ્ત કરી, જિનાલયને પ્રપંચસ્થાનપરથી મૂળ સ્થિતિએ લાવવા માટે પ્રયત્ન કર્યો હતો તેવા પ્રકારની કોઇ પદ્ધતિએ પ્રયત્ન કર્યો હોત, તો તેથી જિનમુદ્રાનો પરમ ઉપકાર સ્થાયી રહેત.

હું અનુમાન કરું છું તે કારણથી લોંકાશાહથી પ્રતિમાનો નિષેધ થયો, અથવા કોઇ બીજા કારણથી થયો તે જ્ઞાની મહારાજ જાણે; પરંતુ આટલું તો નિર્વિવાદ સિદ્ધ છે કે, સોળમા સૈકાથી શ્વેતામ્બર સંપ્રદાયમાંએ ભેદ પડયા; એક પ્રતિમા માનનાર; અને બીજો પ્રતિમા નહિં માનનાર. સંવેગી સંપ્રદાયની ઉત્પત્તિ થયાથી યતિવર્ગનું પ્રતિમા પ્રતિપાદન સંબંધીનું મૂળ કાર્ય (mission) તેણે હાથ ધર્યું. એક તરફથી લોંકાશાહના અનુયાયીઓ પ્રતિમાનો નિષેધ કરતા, અને બીજી તરફથી સંવેગી સંપ્રદાયના અનુયાયીઓ પોતાના કાર્યાનુસાર તેની સામે થતા. આમ થતાં થતાં બન્ને વચ્ચે કજીઆનું વૃક્ષ રોપાયું. લોંકાશાહની પછી જે જે પ્રતિમા અવલંબન લેનારા ધર્મગુરૂઓ થયા તેઓ ઘણા ઝનૂન પૂર્વક લોંકાશાહના પ્રયત્નસામે થવા લાગ્યા. લોંકાશાહથી શરૂ થયેલી પ્રવૃત્તિની સામે તે સમયે કોઇએ પણ વિશેષ પુરૂષાર્થ કર્યો હોય, તો તે ઉપાધ્યાયજી શ્રી યશોવિજયજી મહારાજે કર્યો જણાય છે. ઉપાધ્યાયજી મહારાજે તે સંબંધી અનેક લેખો પણ લખ્યા છે.

પ્રતિમાની તકરારના સંબંધમાં જૂદા જૂદા વિદ્વાનોએ ગ્રહણ કરેલી પદ્ધતિમાં મુખ્યપણે બે પ્રકાર જોવામાં આવે છે. એક નિષેધક, અને બીજી

પ્રતિપાદક. યશોવિજયજી મહારાજની પદ્ધતિ નિષેધક હતી, જ્યારે આનંદઘનજી મહારાજની પ્રતિપાદક હતી. યશોવિજયજી મહારાજે પ્રતિમાનો નિષેધ કરનારાઓનો નિષેધ કરવાની શૈલી પકડી છે; જ્યારે આનંદઘનજી મહારાજે પ્રતિમાનો નિષેધ કરવાને બદલે પ્રતિમાના ઉપકારનું પ્રતિપાદન કરેલું છે. પ્રતિમા સંબંધમાં યશોવિજયજી મહારાજના લેખો વાંચતાં જણાય છે કે, તે સમયમાં આ તકરાર ગંભીરરૂપમાં આવી પહોંચેલી હતી. આવી ગંભીરરૂપમાં આ તકરાર હતી ત્યારે સ્વાભાવિક છે કે, બન્નેમાંથી કોઇ પણ પક્ષનું માથું ધડ ઉપર હોય નહીં. આવી સ્થિતિ ચાલતી હતી ત્યારે આનંદઘનજી મહારાજે પોતાના આત્મબળે વિશેષ ઉપકારક માર્ગે કામ લીધું. તેઓએ પ્રતિમાપૂજનની રીતિ તથા તેનો ગંભીર ભાવ સ્તવનાવલિમાં સ્થિર કર્યાં છે. શ્રી સુવિધિનાથના સ્તવનના પહેલાપદમાં કેવા ઉલ્હાસપૂર્વક, પ્રભાતે ઉઠી પૂજા કરવી તે બતાવ્યું છે. બીજા પદમાં દ્રવ્યશુચિ અને ભાવશુચિ ધરીને જિનાલયને વિષે હર્ષપૂર્વક જઇ ત્રીકા સાચવી મનને એકાગ્ર સાધવાનું કહ્યું છે. પછીના પદોમાં જૂદી જૂદી પૂજાઓના ભેદ અને વિધિ દર્શાવી છે; અને છેવટે ભાવપૂજા અને પડિવત્તી (પ્રતપત્તી) પૂજાનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે. આનંદઘનજીની પ્રતિમા પ્રતિપાદક શૈલી કેવી હતી તે નીચેના શબ્દોથી જણાશેઃ—

ઇમ પૂજા બહુ ભેદ સુણીને,
સુખદાયક શુભ કરણી રે;
ભવિક જીવ કરશે તે લેશે,
આનંદઘનપદ ધરણી રે. સુવિધિ૦

આ ઉપરથી જોઇ શકાશે કે, આનંદઘનજી મહારાજનું વલણ પ્રતિમાની સ્થાપના પરત્વેનું હતું; એટલુંજ નહીં પણ તેઓ પ્રતિમાના પરમ અનુયાયી હતા. આટલું છતાં તેઓની વૃતિઓ એવી શાંતિ પામી ગઇ હતી કે, તેઓએ પ્રતિમાનો બોધ કરવા માટે ગંભીર પ્રતિપાદક શૈલી પકડી છે. શ્રી યશોવિજયજીએ નિષેધક શૈલી ગ્રહી હોય કે આનંદઘનજીએ પ્રતિપાદક શૈલી પકડી હોય, પણ આટલું તો ચોકસ છે કે, સત્તરમા શતકમાં આ તકરારે ગંભીરરૂપ ગ્રહણ કરી લીધું હતું; કેમકે જો તેમ ન હોત, તો પૂર્વના આચાર્યોએ તત્ત્વના ગ્રંથોમાં આ વિષયને ઘણું કરી વિસ્તારપૂર્વક ચર્ચ્યો નથી તેમ મહારાજ સાહેબ પણ ચર્ચત નહિં.

આ સ્થળે લક્ષ્યમાં રહેવું જોઇએ કે, ઉપાધ્યાયજી શ્રી યશોવિજયજી મહારાજના પ્રતિમા સંબંધીના પુરૂષાર્થને ઉતારી પાડવાનો હેતુ રાખ્યો નથી. યશોવિજયજી મહારાજના સમયમાં નિષેધકનો નિષેધ કરનારી શૈલી ઉપકારનું કારણ હોય અને તે કારણે તેઓએ તે શૈલીનું અનુકરણ કર્યું હોય એ સંભવિત છે. દેશકાળને અનુકૂળ વિચાર બતાવવાની શૈલી હોય છે. તેઓશ્રીના સમયમાં તે શૈલી અનુકૂળ નહીં હોય એમ આપણે શી રીતે કહી શકીએ?

સતરમા શતકની જૈનસમાજની ધર્મસંબંધી સ્થિતિ.

આનંદઘન સંબંધમાં હમણાં સુધી અંગિત વિચારો કર્યા. અર્થાત્ આનંદઘનજીના જ્ઞાનસામર્થ્ય, દશા આદિ સંબંધમાં અત્યાર સુધી કહેવાયું. હવે તેઓના લેખ ઉપરથી સત્તરમા શતકની જૈનસમાજની ધર્મ સંબંધી સ્થિતિપરથી જે પ્રકાશ પડવાયોગ્ય છે તે સંબંધે થોડુંક લખીએ.

આનંદઘનસ્તવનાવલિ જોતાં પ્રથમ આટલી વાત ધ્યાનમાં તરત આવી જાય છે. સત્તરમા શતકમાં જૈનધર્મની અંદર ગચ્છભેદના કલેશો ઘણા ચાલ્યા કરતા હોવા જોઇએ. એ ગચ્છભેદના કલેશોને મૂળ જળસીંચન સાધુવર્ગ તરફથી મળતું હોવું જોઇએ. સાધુવર્ગની સ્થિતિ અવનતિના માર્ગભણી હોવી જોઇએ. ઉત્તમ ગુરૂઓનું અલ્પત્વ હોવું જોઇએ. જ્ઞાનમાર્ગ ભૂલાઇ જવાથી ક્રિયાજડત્વ સમાજને વિષે બહુ વર્તતું હોવું જોઇએ. આત્મજ્ઞાન ભણીનો લક્ષ્યાર્થ રહ્યો હોવો ન જોઇએ. એકાંત વ્યવહાર માર્ગ ભણી સમાજની વૃત્તિ દોરાયેલી હોવી જોઇએ. નિશ્ચય માર્ગ તરફ લોકદૃષ્ટિ ઉદાસીન હોવી જોઇએ. સામાન્યતઃ આ પ્રકારની સ્થિતિ સતરમા શતકની હતી એમ જોઇ શકાય છે. આ પ્રત્યેક અભિપ્રાયની સિદ્ધિ અર્થે હું આનંદઘનજીના વચનો મૂકીશ.

પ્રથમ, **ગચ્છભેદના કલેશો વિષે.**

અનંતનાથ ભગવાનની સ્તવનામાં ત્રીજા પદમાં કહ્યું છે કે,

ગચ્છના ભેદ બહુ નયણ નિહાળતાં,
તત્ત્વની વાત કરતાં ન લાજે;
ઉદર ભરણાદિ નિજકાજ કરતાં થકાં,
મોહ નડિયા કળિકાળ રાજે.

" ભાઇ માણેકલાલ ઘેલાભાઇએ આ પદનો પરમાર્થ નીચે પ્રમાણે ભર્યો છેઃ—

"એક તરફ મત અથવા ગચ્છનો મમત્વ, અને બીજી તરફ નિર્મળ આત્મત્વની વાત કરવી એ બનતું નથી. જ્યાં મતનો મમત્વ હોય ત્યાં આત્મત્વનું જાણપણું હોતું નથી; છતાં સમુદાય અથવા તપાલોંકાદિ ગચ્છના ભેદોમાં ગુંથાયેલા એવા તેઓ તત્ત્વની વાતો કરતાં શરમાતા નથી.

વૃક્ષના મૂળમાં અગ્નિ બળતો છતાં વૃક્ષ લીલું રહે તે સંભવિત નથી; તેમ મમત્વ અને તત્ત્વની વાત તેને વિસંવાદ છે એટલે મમત્વીઓ યથાર્થ તત્ત્વ જાણે, અને કહે તે ઉપર કહેલા વૃક્ષના દષ્ટાંત જેવું છે.

" આ ગચ્છ અને પ્રતિભેદોમાં ગુંથાએલા મમત્વીઓ શું કરે છે? અને તેમની એવી સ્થિતિ કેમ છે? તે કહે છે.

"આવા મમત્વીઓને કળિકાળરૂપી રાજાએ, અથવા કળિકાળના રાજમાં મોહરાજાએ નડતર કરી છે; અર્થાત્ મોહરાજાએ તેઓને પોતાના તાબામાં લીધેલા છે; અને તેથી કષાયપૂર્વક તેમની કરણી હોય છે; અને તેથી તેઓ ઉદરપોષણ વિગેરે કામ કરે છે; અને પરમાર્થથી વેગળા છે. સામાન્ય મનુષ્યોને મોહે કોઇને કેડ સુધી તો કોઇને ગરદન સુધી ગ્રહેલા છે; એટલે સામાન્ય મનુષ્યમાં કષાય જો કે ઓછા જોવામાં આવે છે; પણ આ વેષ ધારી

---

* ભાઈ માણેકલાલ ઘેલાભાઇ ઝવેરીએ આનંદઘનચોવીશી (સ્તવનાવલિ) ના અર્થ લખી છપાવી રાખ્યા છે; પરંતુ તે હજુ બહાર પાડેલ નથી તેઓએ છપાવેલ 'સ્વાનુભવ દર્પણ' ના સંબંધમાં એક લેખકના હક્ક ઉપર ત્રાપ મારનાર પગલું શ્રી શ્વેતામ્બર જૈન પરિષદ્‌ની અમદાવાદની બેઠક વેળાએ લેવાનું કરેલું જોઇ તેઓને આ 'ચોવીશી' ના અર્થ બહાર પાડતાં તેઓના સ્વજનો અટકાવે છે. અમારા અભિપ્રાય પ્રમાણે ભાઇ માણેકલાલે આ અર્થ સારા ભર્યા છે. કેટલેક સ્થળે ખરી વાત કહેતાં તીક્ષ્ણતા વાપરવી પડી હોય તેથી સમુદાય ક્લેશ કરશે એવો ભય રાખી ભાઇ માણેકલાલ આ અર્થ બહાર ન પાડે એ વાત એક લેખકની નૈતિક હિમ્મતને પાત્ર ન ગણાય. બહાર નહીં પાડેલા એવા એક ગ્રંથ અથવા તેમાંના કોઇ પ્રસંગ ઉપર વિવેચન કરવાનો અન્યનો હક્ક ન હોવા છતાં મેં આ ચરિત્રમાં અનેક સ્થળે તેમ કર્યું છે તે માટે ભાઇ માણેકલાલ પાસે ક્ષમાની યાચના છે.—

સંગ્રહ કર્ત્તા.

મતવાદિઓને તો મોહરાજાએ પગથી તે માથા સુધી ગ્રહણ કરેલા છે; એટલે તેમનામાં કષાયની પ્રબળતા જણાય છે. તેઓ ખાપરા દયાપાત્ર છે. કહ્યું છે કે,—

ભાખે નિરપેક્ષક વચન, ક્રિયા દેખાવે ક્રૂર;
વાકે તપ સંયમ સરવ, સ્યો કરાવો ધૂર.

"મારે જે એકાંત પક્ષી, ગમે તો દયા પક્ષી હોય, વા ભક્તિ પક્ષી હોય, કે "ગુરૂ ગુરૂ જપના, ઓર સબ સુપના" એમ કહેનાર ગુરૂ પક્ષી હોય, તો પણ નિરપેક્ષ વચન બોલનાર કષાયવાન્ ચારે ગતિઓમાં ભ્રમણ કરશે."

આ તીવ્ર વચનો ઉપદેશક અથવા સાધુવર્ગ તરફ કહ્યા છે. જૈનના ધર્મ ગુરૂઓને આહારાદિ શરીરપોષણના સાધનો શ્રાવક સમૂહાયમાંથી પ્રાપ્ત કરવાના હોય છે. જૈનસાધુને અર્થે કાંઇ પણ આહારાદિ પદાર્થ તૈયાર કરાવી શકાતો નથી. તેને તો શ્રાવકવર્ગમાં ગાયની પેઠે ફરી ફરીને "ગૌચરી" જેવા અલ્પ અલ્પ આહાર લઈ પોતાનું શરીરપોષણ કરવું પડે છે. આવી રીતે કોઇને પણ કિંચિત્ માત્ર બોજારૂપ ન થનાર એવા જૈનધર્મગુરૂઓ પ્રત્યે આનંદઘનજી જેવી શાંતમૂર્ત્તિ એવી, તીક્ષ્ણતા બતાવે છે કે તમો કળિકાળના પ્રતાપે મોહપૂર્વક પેટ ભરવાનું કાર્ય કરો છો. આ શું બતાવે છે? આ કથન એમ બતાવે છે કે તે સમયે ગચ્છના મમતમાં ધર્મગુરૂઓ રાચ્યા માચ્યા રહેતા હોવા જોઇએ. એક તરફ ગચ્છના મમતમાં રાચ્યા રહેવું અને બીજી તરફથી તત્ત્વની વાતો કરવી એ અસંભવિત જેવું ગણી આનંદઘનજી તેઓને કહે છે કે, તમને શરમ આવતી નથી કે તત્ત્વની વાતો કરો છો. આનંદઘનજી મહારાજનો કહેવાનો હેતુ એવો છે કે ધર્મગુરૂઓ પરમાર્થથી વેગળા છે; કેમકે જેઓ પરમાર્થને જાણનાર હોય તેઓને તો કોઈ પણ પ્રકારે મત મમત્વ હોયજ નહીં. ધર્મગુરૂઓ પ્રત્યે આટલો સખત કટાક્ષ જ્યારે મહારાજ સાહેબે કર્યો છે ત્યારે આપણે જે સાર ઉપર આવી શકીએ તે એજ કે, આ વખતે ધર્મગુરૂઓ સંપ્રદાયમોહને ઘણા આધીન થઇ ગયેલા હશે. જો ધર્મગુરૂઓની સ્થિતિ આવી થઈ ગઇ હોય, તો શ્રાવક સમૂહાયની એટલે સામાન્યતઃ જૈનસમાજની સ્થિતિ કેવી પામર થઇ ગઇ હોવી જોઇએ એ સહેજે વિચારી શકાય તેવું છે.

જુદા જુદા અનેક પ્રસંગોએ મેં મારા તરફથી પ્રકટ થતા "સનાતન

જૈન" પત્રમાં સિદ્ધ કરવા પ્રયત્ન કર્યો છે કે, શ્વેતામ્બરો, દિગમ્બર જેવી આકરી દશાની વિશેષતા પોતાની દૃષ્ટિ સમીપ ન રાખતાં, દેશકાળને યોગ્ય સ્થિતિ રહેવી જોઇએ એવી કોઇ અપેક્ષાએ ઉપકારક વિચારણાનેજ એકાંત વળગી રહ્યા તેથી ક્રમે ક્રમે તેમાં શિથિલતા દાખલ થતી ગયેલ; તેમજ દિગમ્બરોએ, એકાંત દિગમ્બર વૃત્તિનોજ આગ્રહ રાખી, શ્વેતામ્બર દશાનું ઉપયોગીપણું ન જોયું તેથી શાસનરક્ષક એવા ધર્મગુરૂઓનો તેમાંથી લોપ થયો. શ્વેતામ્બરોએ જ્ઞાનીપુરૂષોએ સહેતુ રાખેલ અવકાશનો વિશેષ ઉપયોગ કરવા માંડયો તેનું પરિણામ એ આવ્યું કે, એક વખત એવો આવી ગયો હતો કે, વીતરાગ યતિની દશા ગંભીર અધમપણાને પામી ગયેલી (જુઓ, સંઘપટ્ટક). મતલબ કે, શ્વેતામ્બર દશામાં કોઇ ઉપકારક કારણે રાખેલ અવકાશને વિશેષ લંબાવતાં જતાં પરિણામ એ આવતું ગયેલું કે, સાધુદશામાં શિથિલત્વ આવતું ગયું. આ શિથિલત્વના કારણેજ જૂદા જૂદા અનેક ગચ્છભેદો જન્મ પામેલા; અને એ ગચ્છભેદોના જૂદા જૂદા વાડા બંધાઇ એક જાતનો તેના સેવનકર્ત્તાઓમાં સંસારના જેવો મોહ ઉત્પન્ન થયેલો. જ્યાં આવો મોહ હોય ત્યાં તત્ત્વની વાત કયાં સંભવે ? અને જો ધર્મગુરૂઓની દશા આવી હોય, તો પછી આખા સમાજની સ્થિતિ કેવી અવનત હોય તે કહેવા કરતાં કલ્પી શકાય તેમ છે. આ ઉપરથી જોઇ શકાય છે કે, આનંદઘનજી મહારાજના સમયમાં અનેક ગચ્છભેદોની જંજાળ થઇ રહેલી; એ જંજાળની વૃદ્ધિ અર્થે જળસીંચન ધર્મગુરૂઓથી થયેલું; અને સામાન્યતઃ જૈનસમાજની સ્થિતિ ધર્મ ઝગડાઓવાળી થઇ રહેલી. આ ઉપરથી તેમજ શ્રી નમિનાથની સ્તવના ઉપરથી જોઇ શકાય છે કે, સુગરૂનો યોગ આ કાળમાં બહુ ઓછો થઇ ગયેલો; એટલે કે ઉપદેશકવર્ગની સ્થિતિ અવનતિના માર્ગ પ્રત્યે હતી. આ સ્તવનામાં કહ્યું છે કે,—

શ્રુત અનુસાર વિચારી બોલું, સુગુરૂ તથાવિધ ન મલે રે;
કિરિયા કરિ નવિ સાધી સકીયે, એ વિષવાદ ચિત્ત સઘળે રે.

અર્થાત્.

આ સ્થળે શ્રુત એટલે જૈનસિદ્ધાંતો, તેમાં કહેલા વચનોને આધારે વિચારીને જો બોલું છું, તો જેવાં આગમોમાં ગુરૂનાં લક્ષણો કહ્યાં છે તેવા ગુરૂઓ મળી શકતા નથી; તેમજ સાધુપણાની ક્રિયા કરીને હું મોક્ષ સાધી શકતો નથી; તેથી એ પૂર્વોક્ત ખેદ સઘળાના મનમાં વ્યાપ્ત રહેલો છે.

ભાઈ માણેકલાલે આ પદનો જે પરમાર્થ કર્યો છે તેની નીચેની હકીકત આપણું ખાસ ધ્યાન ખેંચનારી છે–

"શ્રી આનંદઘનજી મહારાજની અનુમોદના કરનારા તે વખતમાં કેટલાક બીજા સાધુમુનિરાજો પણ હતા; અને કેટલીક દંતકથાને આધારે શ્રીમદ્ યશોવિજયજી અને નયવિજયજી મહારાજ આનંદઘનજીના સમકાલીન થયા છે; કે જેમના જેટલી વિદ્વતા અને ક્રિયાપરાયણપણું તેમજ આત્મલક્ષ હોય તો જોવામાં આવતાં નથી તેવા વખતમાં પણ આ મહાત્માને કહેવું પડ્યું છે કે, શાસ્ત્રપ્રમાણે જોતાં શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનની સ્તવનામાં કહ્યું છે તેવા આગમધર-સમકિતી અને જેમની સંવરરૂપ ક્રિયા છે ઈત્યાદિ ગુણો વાળા ગુરુ મને જણાતા નથી."

ભાઈ માણેકલાલના આ વચનો બહુ કાળજીપૂર્વક લખાએલાં છે. તેઓના હૃદયમાં જે વાત હોવાનો સંભવ છે તે વાત તેઓએ જો કે કહી છે; પણ તે એવી સ્પષ્ટતાપૂર્વક કહી નથી કે, જેથી એકાએક તેનો ખ્યાલ આવી જાય; અને તેઓએ તેમ સકારણ કર્યું જણાય છે. ભાઈ માણેકલાલનો કહેવાનો હેતુ હું જો બરાબર સમજી શક્યો હોઉં, તો મને લાગે છે કે, તેઓ એમ કહેવા માગે છે કે, ઉપાધ્યાયજી શ્રી યશોવિજયજીમહારાજ અને નયવિજયજી મહારાજને વિષે પણ જે આશયમાં આનંદઘનજી મહારાજે જૈનાગમમાં સુગુરુની દશા જોઈ છે તે પ્રકારની દશામાં કોઈ અંશે ન્યૂન રહેલા આનંદઘનજી મહારાજની દૃષ્ટિમાં આવેલા હોવા જોઈએ, કેમકે નહીં તો તેઓ (આનંદઘનજી) "સુગુરુ તથાવિધ ન મિલે રે" એવા ભારવાળા શબ્દો બોલત નહીં.

આ જાતનો અભિપ્રાય, ભાઈ માણેકલાલના વચનોપરથી મારો થાય છે. જો ભાઈ માણેકલાલનો કહેવાનો અભિપ્રાય એવો હોય, તો મને લાગે છે કે, તેઓએ તે સ્પષ્ટ ભાષામાં નથી બતાવ્યો તેનો હેતુ એમ જણાય છે કે, ઉપાધ્યાયજી શ્રી યશોવિજયજી મહારાજનું જૈનસમાજમાં એટલું બધું વાસ્તવિક માહાત્મ્ય છે કે, જો તેઓ (શ્રી યશોવિજયજી)ના સંબંધમાં કિંચિત્ માત્ર તીવ્ર પણે બોલાય, તો સમાજ સહન કરી શકે નહીં. આ કારણે ભાઈ માણેકલાલે ભાષારચના કાળજીવાળી કરી જણાય છે. તે ગમે તેમ હો, પરંતુ એટલું તો લાગે છે કે, ભાઇ માણેકલાલના વિચારોપરથી જેમ કેઈક --

સ્પષ્ટપણે જણાય છે તેમ, આવા પ્રકારની આશંકા આનંદઘનજી મહારાજે રચેલા આ પદ પરથી ઉદ્ભવે, તો તે કેવળ અયોગ્ય છે એમ લાગતુ નથી. આપણે જેમ જાણીએ છીએ કે, યશોવિજયજી મહારાજ એક અસાધારણ સિદ્ધાંતવેત્તા હતા, એટલુંજ નહી પણ જો એમ કહીએ કે, સિદ્ધાંતજ્ઞાન પ્રકાશવામા કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રીહેમચદ્રાચાર્ય પછી શ્રીયશોવિજયજી મહારાજ જેવા સમર્થ બીજા કોઇ થયા નથી તો તે ખોટુ નથી, તેમ આપણે આ વાત પણ સાભળીએ છીએ કે, ઉપાધ્યાયજી મહારાજ આનંદઘનજી મહારાજ-પ્રતે પૂજ્ય બુદ્ધિથી જોતા હતા, એટલુજ નહી પણ આનંદઘનજી મહારાજે શ્રી ઉપાધ્યાયજીને ચોક્કસ વિદ્યાઓ પ્રાપ્ત કરાવવાનુ ધાર્યું હતુ આ ઉપરથી આપણે જે અભિપ્રાય ઉપર આવી શકીએ તે એજ કે, આનંદઘનજી મહારાજની દશા વિશેષ તીવ્ર હોવાથી તેઓએ પોતાને યોગ્ય વિશેષ સામર્થ્યવાન્ ગુરુની આવશ્યક્તા વિચારી હોય આવા સમયે ઉપર્યુક્ત પદમા આનંદઘનજી મહારાજે 'સુગુરૂ તથાવિધ ન મિલે રે' એવા શબ્દો કહ્યા હોય એ સભવિત છે શ્રીયશોવિજયજીની ગ્રથ રચનાઓ જોતા જણાય છે કે, પ્રથમ તેઓનુ પાંડિત્યશક્તિનુ ઘણુ મહાન્ સ્ફુરણ હતુ અને પછીથી પાંડિત્યશક્તિની સાથે અધ્યાત્મ લક્ષ્યની વિશેષ જાગૃતિ થવા પૂર્વે આનંદઘનજી મહારાજે ઉપર્યુક્ત પદની રચના કરી હોય આમ છતા એમ ન કહી શકાય કે, ઉપાધ્યાજીની દશા આનંદઘનજી મહારાજને પાત્ર ગુરૂ થવાની હતી, કેમકે આનંદઘનજીની દશા તો ઓરજ હતી અથવા આનંદઘનજી મહારાજના ધોરણ (Standard) પ્રમાણેની આત્મજાગૃતિ ઉપાધ્યાયજી મહારાજની હતી એવી તેઓને ખાત્રી ન પણ થઇ હોય ભાઇ માણેકલાલના લેખપરથી આ કારણ ઉદ્ભવતી આ શકાનુ આ જો કે એક પ્રકારનુ સમાધાન છે પરતુ આવા પ્રકારની આશંકામા જવા કરતા જો આપણે આટનુ વિચારી સ્વસ્થ રહીએ કે, આનંદઘનજી મહારાજે 'સુગુરૂ તથાવિધ ન મિલે રે' એવા જે શબ્દો વાપર્યા છે તે ઉત્સર્ગપણે વાપર્યા છે તો તે વધારે યોગ્ય છે જ્ઞાની ઓ કોઇ વાત એકાંત કહેતા નથી, તેમ આનંદઘનજી મહારાજે આ વાત એકાંત નહી કરેતા ઉત્સર્ગપણે કહેલી છે એટલે અપવાદરૂપ વ્યક્તિઓ રહી જાય કે જેઓ જૈનાગમને વિષે કહેલા સુગુરુના લક્ષણો સહિત હોય આવા અપવાદરૂપ પુરૂષોમા કાં શ્રીયશોવિજયજી આદિ પુરુષો ન હોય? આ સ્થળે

એમ આશંકા કરવામા આવે કે, આનદઘનજી મહારાજે એ સ્તવનામા જે પ્રકારનો ભાષાપ્રયોગ કર્યો છે તે પથી એમ લાગે છે કે, કેમ જાણે આનદઘનજી મહારાજને પોતાને તથાપ્રકારના ગુરૂનો યોગ ન મળતા ખેદ પૂર્વક એ વચનો કાઢ્યા ન હોય ? આશંકાનુ સમાધાન એટલુજ છે કે, આનદઘનજી મહારાજની દશા ઘણી વર્ધમાન થતી ગયેલી હોવી જોઇએ તે છતા તેઓ પોતાને યોગ્ય એવા સુગુરૂના અવલબનની જરૂર ધારતા હોઈ તેવા સુગુરૂનો યોગ તેઓએ ન જોઈ આ વચનો કાઢ્યા છે ૬ આટલુ લખુ છુ, પણ તે ઘણા ડરપૂર્વક લખુછુ, કેમકે વખતે યશોવિજયજી મહારાજ જેવા અસાધારણ મહાત્માનો મારાથી અવિનય થઇ જાય, તો મારે કેટના ભવભ્રમણ કરવા પડે તેનો મને બહુ ખ્યાલ રહે છે

સતરમા શતકમા જૈનસમાજની ધર્મસબધી સ્થિતિ જ્ઞાન સબધમા બહુ નિર્બળ થઈ ગયેલી અને ક્રિયાજડત્વ ઘણુ વધી ગયેલુ, એમ આનદઘનજી મહારાજના નીચેના વચનોથી જણાય છે —

એક કહે સેવિયે વિવિધ ક્રિયા કરી
ફળ અનેકાત લોચન ન દેખે
ફળ અને ાત ક્રિયા રી બાપડા
રડવડે ચાર ગતિ માહે લેખે ધાર૦

આ પદમા મહારાજ સાહેબે ક્રિયાનો નિષેધ કર્યો નથી પરતુ જેઓ સમજ્યા વગરની માત્ર કાયકલેશરૂપ ક્રિયાઓમા ધર્મ માની પ્રવર્ત્તે છે તેની દયા ખાઇ, જ્ઞાનમાર્ગ તરફ લક્ષ્ય કરાવ્યો છે આ પદ ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આ સમયમા શુષ્ક–જ્ઞાનરહિત–ક્રિયાકાડમા શ્વેતામ્બર સપ્રદાય વિશેષ રાચી રહ્યો હોવો જોઇએ જો જ્ઞાનસહિત ક્રિયાકાડ અનુસરાતો હોત, તો મહારાજજીને આવા લાગણી ભરેલા વચનો કહેવાનો પ્રસગ મળ્યો ન હોત જ્ઞાન માર્ગ ઘણો પામર સ્થિતિમા આ સમયે આવી ગયો હોવો જોઇએ, તે શ્રી ધર્મનાથના સ્તવન ઉપરથી નીચેનો ભાગ લઇએ છીએ તે પરથી જણાશે —

પરમ નિધાન પ્રગટ મુખ આગળે,
જગત ઉલધી હો જાય જિનેશ્વર૦
જ્યોતિવિના જુઓ જગદીશની
અધોઅધ પુલાય જિનેશ્વર૦

અર્થાત્, ઉત્કૃષ્ટ એવું જે ગુપ્ત ધન તે મોઢા આગળ પ્રકટ છે, પણ તેને જગતના પ્રાણીઓ ઓળંગીને ચાલ્યા જાય છે. ભગવાનની જ્યોતિ અર્થાત્ જ્ઞાનપ્રકાશ વિના આંધળાની પાછળ આંધળો ચાલ્યો જાય છે. અહીં 'જ્યોતિ, શબ્દથી જ્ઞાન કહેવાનો ઉદ્દેશ છે. જગત્ ધર્મ માની એકાંત જડક્રિયા જ્ઞાન-વિના કરતાં જોઇ આ વચનો કહ્યાં છે. સ્તવનાવલિ અને 'બહોતેરી' ના અવલોકન પરથી જણાશે કે, મહારાજ સાહેબે ક્રિયાજડત્વને માટે જગત્ જીવોની ઘણી દયા ખાધી છે; અને જ્ઞાન માટે આવશ્યકતા ગાઇ છે.

કેટલીક વખત એવું બને છે કે, બે યુગપદ ઉપકારક વાત હોય છે; તેમાં એક વાત ઉપર ઘણોજ ઓછો લક્ષ્ય થઈ ગયો હોય છે, અને બીજી વાત ઉપર ઘણોજ વિશેષ ભાર મૂકાઇ ગયો હોય છે. હવે આ બન્ને વાત જો યુગપદ ન હોય, તો સમતોલપણું જતું રહી આવશ્યક ફળ થતું નથી. આવા પ્રસંગે જ્ઞાનીપુરૂષો જે વાત ઘણી ગૌણ થઇ ગઇ હોય છે તેના ઉપર ઘણો ભાર મૂકે છે; અને જેના ઉપર વિશેષ ભાર મૂકાઇ ગયો હોય છે તેના સંબંધમાં કાંઇક નરમાશ લાવવા જેવું કરે છે. જ્ઞાનીપુરૂષોની આ પ્રવૃત્તિનો ઉદ્દેશ લોક-સમૂહ જોઇ શકતો નથી; એટલે ગૌણ થયેલ વાતપર ભાર મૂકવાનો હેતુ ન સમજતાં એમ માની બેસે છે કે, પ્રતિપાદકપુરૂષ એકાંત તે વસ્તુનોજ ઉ-પદેશ કરે છે; અને જે વાત માટે નરમાશ લાવવા જ્ઞાનીપુરૂષ ઉપદેશ દે છે તે વાતનો નિષેધ કરે છે એમ સમજે છે. જ્ઞાન અને ક્રિયા એ બન્ને યુગપદ જેવી સ્થિતિ ધરાવતાં પદાર્થો છે. જ્ઞાન હોય, અને ક્રિયા ન હોય તો જ્ઞાન શુષ્કપ-ણામાં પડયું રહે છે; અને જો ક્રિયા હોય અને જ્ઞાન ન હોય તો શુષ્કક્રિયા અથવા ક્રિયાજડત્વ આવે છે. આ કારણોથી બન્ને સાથે જોઇએ. આનંદઘનજી મહારાજના સમયમાં જ્ઞાનમાર્ગ પ્રત્યે, ઉપર જોઇ ગયા તેમ, ઉપેક્ષા થઇ ગયેલી એટલે તેઓએ જ્ઞાનમાર્ગ ઉપર બહુ ભાર દઇ ઉપદેશ કર્યો; અને ક્રિયાકાંડ જ્ઞાનરહિતતાએ હદબહાર થતો જોઇ તેને નરમાશ આપવા માટે મહારાજ સાહેબે વિચારો દર્શાવ્યા. આનું પરિણામ એ આવ્યું કે, ક્રિયા જડ થઈ ગયેલા જીવોએ એમ માની લીધું કે, આનંદઘનજી મહારાજ ક્રિયાને ઉત્થાપે છે; અને એકલા જ્ઞાનને સ્થાપે છે. આવી માનતાના કારણે તેઓને 'અધ્યાત્મી' કહી ગાળો ભાંડતાં; અને આજ કારણે તેઓને 'ભંગડભૂતા' એવું નહીં ઇચ્છવા યોગ્ય વિશેષણ પણ આપેલું. આ સૈકાના પ્રથમ ભાગ સુધી

ક્રિયાજડત્વનું પ્રબળ જોર ચાલેલું; એટલે તેઓએ આનંદઘનજી મહા-
રાજના સંબંધમાં ઘણી ખૂબ ખોટી ભ્રમણા ચાલી આવેલી. કેટલાક
દશકા થયાં જ, અર્થાત્ શ્રીમાન્ રાજચંદ્રજીના સમયથી કેટલીની તે ભ્રમણા
ટળવા લાગી છે. વાસ્તવિક રીતે જોતાં, આનંદઘનજી મહારાજે ક્રિયાનો નિ-
ષેધ કર્યો જ નથી; પરંતુ સૂત્રાનુસાર ક્રિયા કરવાનો ઉપદેશ આપ્યો છે.
શ્રી અનંતનાથની સ્તવનાના ૬ ઠા પદમાં કહ્યું છે કે,

પાપ નહીં કોઈ ઉત્સૂત્ર ભાષણ જિસ્યો;
ધર્મ નહીં કોઈ જગ સૂત્ર સરીખો;
સૂત્ર અનુસાર જે ભવિક કિરિયા કરે;
તેહનું શુદ્ધ ચારિત્ર પરીખો. ધાર૦

જેમ નિજસ્વરૂપ અર્થે ક્રિયા કરવામાં આવે તે અધ્યાત્મ ગ્રહણ કરવા યોગ્ય છે તેમજ જે ક્રિયા કરતાં અધ્યાત્મ પ્રકાશ ન થાય તે ક્રિયા પણ નથી.

નિજસ્વરૂપ જે કિરિયા સાધે,
તેહ અધ્યાત્મ કહિયે રે;
જે કિરિયા કરી ચઉગતિ સાધે,
તે ન અધ્યાત્મ કહિયે રે. શ્રી શ્રેયાંસ૦

વળી, ક્રિયાસ્થાપકવચન શ્રી સુવિધિનાથના સ્તવનમાં આ પ્રમાણે કહેલ છેઃ—

સુવિધિ જિણેસર પાય નમીને,
શુભ કરણી એમ કીજે રે;
અતિ ઘણો ઉલટ અંગ ધરીને,
પ્રહ ઉઠી પૂજીજે રે. સુવિધિ૦

સુવિધિજિનનું આખું સ્તવન પૂજાની વિધિથી ભરેલું છે. એ વાંચવાથી જણાય તેમ છે કે, તેઓએ પૂજા આદિ વિધિઓનું અખંડ પ્રતિપાદન કર્યું છે; અને જો પૂજાદિ વિધિઓનું જેણે પ્રતિપાદન કર્યું હોય તે તપશ્ચર્યાદિ ઉત્તમ સાધનોનો નિષેધ કેમ કરે ? મને આશ્ચર્ય થાય છે કે, આવા મહાત્મા પ્રત્યે લોકો કેમ એવો આક્ષેપ કરતા નીકળેલા કે, તેઓ ક્રિયાના નિષેધક હતા. આમાં આશ્ચર્ય પામવા જેવું જોકે કાંઇ નથી; જ્યાં સુધી સમ્યગ્દૃષ્ટિ નથી થઈ ત્યાંસુધી જીવો એમજ માની બેસે છે. આપણી નજરોનજરનો તાજેજ દાખલો છે. શ્રીમાન્ રાજચંદ્ર, કે જેઓએ ક્રિયાદિ સાધનનું આ પ્રમાણે

નિશ્ચયવાણી સાંભળી, સાધન તજવાં નોય,
નિશ્ચય રાખી લક્ષમાં, સાધન કરવાં સોય.
—શ્રી આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર.

શબ્દોમાં ઉત્તમ પ્રતિપાદન કર્યું છે તેઓ પ્રત્યે, હમણાંના જેવા વિદ્યા-વિલાસી કાળમાં પણ આક્ષેપ કરવામાં આવતો હતો, તો પછી જે સમયે વિદ્યાવિલાસનો અભાવ હતો તે સમયે આનંદઘનજી મહારાજ પ્રત્યે આક્ષેપ થાય એમાં કાંઇ આશ્ચર્ય જેવું ન ગણાવું જોઇએ.

આનંદઘનજી મહારાજના સમયમાં આત્મજ્ઞાન ભણી સમાજની ઉદાસીનતા થઇ ગયેલી હોવાનાં પ્રમાણો નીચે પ્રમાણે છેઃ—

આતમજ્ઞાની શ્રમણ કહાવે,
બીજા તો દ્રવ્યલિંગી રે;
વસ્તુગતે જે વસ્તુ પ્રકાશે,
આનંદઘન મત સંગી રે. વાસુ૦

વળી,

અધ્યાતમ જે વસ્તુ વિચારી,
બીજા જાણ લબાસી રે;
વસ્તુ ગતે જે વસ્તુ પ્રકાશે,
આનંદઘન મતવાસી રે. શ્રી શ્રેયાસ

પ્રત્યેક પ્રત્યેક વિચારમાં મહારાજસાહેબે આત્મજ્ઞાન ભણી જાગૃતિકરાવવા અર્થે પ્રયત્ન કર્યો છે; અને એકાંત ક્રિયાજડત્વનો નિષેધ વારંવાર કર્યો છે એ વાત એમ બતાવવા માટે પૂરતી છે કે, સતરમા શતકમાં જૈનસમાજમાં આત્મજ્ઞાન ભણી ઘણી ઉપેક્ષા થઇ ગયેલી. ઉપાધ્યાયજી શ્રીયશોવિજયજી મહારાજ આ વાતની સાક્ષી પૂરે છે, કેમકે તેઓ મહારાજસાહેબના સમકાલિન હતા. જે શબ્દોમાં તેઓ સાક્ષી પૂરે છે તે શબ્દો આ પ્રમાણે છેઃ—

નામ અધ્યાતમ, ઠવણ અધ્યાતમ,
દ્રવ્ય અધ્યાતમ છંડો રે,
ભાવ અધ્યાતમ નિજગુણ સાધે;
તો તેહ શું રઢ મંડો રે. શ્રી શ્રેયાંસ૦
શબ્દ અધ્યાતમ અર્થ સુણીને,
નિરવિકલ્પ આદરજો રે,
શબ્દ અધ્યાતમ ભજના જાણી,
હાન ગ્રહણ મતિ ધરજો રે શ્રી શ્રેયાસ.

સત્તરમા શતકમાં અથવા આનંદઘનજી મહારાજના સમયમાં શબ્દ-અધ્યાત્મીઓ પણ હોવા જોઇએ. મહારાજ સાહેબે, આ સમયમાં એકાંત વ્યવહારમાર્ગનું સેવન અને નિશ્ચય માર્ગનું વિસ્મરણ જોઇ કહ્યુંછે કે,

પરમારથ પંથ જે કહે, તે રંજે એકતંત રે,
વ્યવહારે લખ જે રહે, તેહના ભેદ અનંત રે ધરમ૦
વ્યવહારે લખે દોહિલો, કાંઇ ન આવે હાથ રે,
શુદ્ધ નય થાપના સેવતાં, નવી રહે દુવિધા સાથ રે ધરમ૦

આ પ્રમાણે આ વ્યવહાર અને નિશ્ચય અથવા પરમાર્થ માર્ગ પરત્વે વિચારણા બતાવી છે.

ટુંકમાં સત્તરમાં સૈકાની સ્થિતિ, ત્યારે, આ પ્રમાણે જૈનસમાજની ધર્મ સંબંધે આનંદઘનજી મહારાજના વિચારો પરથી જણાય છે. જૈનસમાજની અંદર અનેક ધર્મના મતભેદો પ્રવર્તતા હતા; આ મતભેદને લઇને અનેક ધર્મક્લેશો હોવા જોઇએ. આ ધર્મક્લેશોને વૃદ્ધિ અર્થે જળસીંચન ગુરૂઓ તરફથી થતું હતું. ધર્મગુરૂઓ પણ તે કારણે બહુ ઉન્નત સ્થિતિમાં નહોવા જોઇએ. ઉત્તમ ગુરૂઓનું ઘણું અલ્પત્વ હતું, અને ધર્મગુરૂઓની જો ઉન્નત દશા નહોતી તો પછી શ્રાવક સમૂહની તો નહોવી જોઇએ એ દેખીતું છે. સમાજનો લક્ષ્ય એકાંત ક્રિયાકાંડ ઉપર રહ્યો હતો. આત્મજ્ઞાન ભણી લોકોની ઉદાસીનતા હતા. એકાંત વ્યવહારમાર્ગનું સેવન બહુધા થતું હતું. શુષ્ક અધ્યાત્મીઓ પણ સમાજમાં હોવાનો સંભવ છે. પ્રતિમા સંબંધી ક્લેશે ગંભીરરૂપ પકડયું હતું: જ્ઞાન માર્ગ અજાગૃત હતો. એકંદરે શ્વેતામ્બર સંપ્રદાયની સ્થિતિ સત્તરમા શતકમાં સંતોષકારક નહીં હોય.

આ પ્રમાણે આનંદઘનજી મહારાજની કૃતિના આધારે જેટલું વિવેચન થઇ શક્યું તેટલું કરવા મેં પ્રયત્ન કર્યો છે. માગ લખવામાં અથવા વિચારમાં જે કાંઈ દોષ હોય તે માટે ક્ષમા ચાહું છું. આ લેખ પૂર્ણ કરતાં એક વાત ખાસ જણાવવાની રહે છે કે, આનંદઘનજી મહારાજના સમયની જૈનસમાજની સ્થિતિનું અવલોકન કરવાનું તો જ ફળ છે કે, જો આપણે.

સતરમા શતકની સ્થિતિની સાથે ચાલુ શતકની સરખામણી

ફરી આપણે કેટલું જાગૃત થવાનું છે તે વિચારી વર્તન કરીએ. સતરમા શતકમાં જૈનસમાજમાં અનેક ધર્મમતભેદો હતા, અત્યારે જૈનમાં ધર્મમતભેદો ઘણા છે, તથાપિ હવે તે દૂર કરવા જોઇએ એવી વૃત્તિનો કિંચિત્ જન્મ થયો છે ખરો. સતરમા શતકમાં ધર્મકલેશો ઘણા હતા. અત્યાર સુધીમાં આ શતકમાં પણ કાંઇ ઓછા નહોતા. પરંતુ હવે તે વાત ઠીક નથી એમ સમજવાની શરૂઆત થઇ છે. સતરમા શતકમાં ધર્મક્લેશોને ધર્મગુરૂઓનું જળસીંચન હતું. ચાલુ શતકમાં પણ તેવું જળસીંચન થોડા વર્ષ પહેલાં સુધી હતું; તથાપિ હવે તેઓ એ બાબતમાં કાંઇક મોળા પડ્યા છે. સતરમા શતકમાં ઉત્તમ ગુરૂઓનું જો કે આનંદઘનજી મહારાજની દૃષ્ટિએ અલ્પત્વ હતું, પરંતુ ચાલુ જમાનાની સરખામણીએ તે કાળ અત્યારના કરતાં ઘણો ઉત્તમ હતો, કારણ કે તે સમયમાં આનંદઘનજી મહારાજ પોતેજ તેમજ નયવિજયજી મહારાજ, ઉપાધ્યાયજી શ્રી યશોવિજયજી મહારાજ અને બીજા અનેક પંડિતો વિદ્યમાન હતા. આ સતક, શતરમા શતકની સરખામણીએ આ બાબતમાં અવર્ણનીય રીતે પછાત છે. સતરમા શતકમાં શ્રાવક દશાની સ્થિતિ નિર્બળ હતી, પરંતુ આ શતકમાં તો તેથી ઘણોજ ગુણી નિર્બળ છે. સતરમા શતક કરતાં અત્યારે વધારે પરિમાણમાં સમાજ ક્રિયા જડત્વમાં રહ્યો છે. સતરમા શતકમાં અધ્યાત્મ હતું તેના કરતાં આ શતકમાં ઘણું ઘણું ઓછું છે. શુષ્ક અધ્યાત્મીઓ આ કાળમાં વધારે હશે કે ક્રિયાજડવાન્ તે એક તપાસ કરવા જેવી બાબત છે. પ્રતિમા સંબધી ક્લેશ ઓછો કરવાની વૃત્તિ સમાજમાં હમણાંજ શરૂ થાય છે.

મનસુખલાલ,

રાયચંદ્ર જૈનકાવ્યમાલા.

ગુચ્છક ૧ લો.

શ્રીમાન્ આનંદઘન.

શ્રીમાન્ આનંદઘનજી શ્રી [illegible] વિ૦ સં૦ [illegible] ની સમીપમાં વિદ્યમાન હતા તેઓ શ્રીનું અપર નામ લાભાનંદજી હતું શ્રીમાન્ યશોવિજયજીના તેઓ શ્રી સમકાલિન હતા.

સ્તવનાવલિ.

સ્તવના ૧ લી.—રાગ મારૂ.

કર્મ પરીક્ષા કરન કુમર ચાલ્યો રે—એ દેશી

ઋષભ જિનેશ્વર પ્રીતમ માહરો રે, ઓર ન ચાહું કંત
રીઝ્યો સાહેબ સંગ ન પરિહરે રે, ભાંગે સાદિ અનંત ઋષભ૦ ૧
પ્રીત સગાઇ રે જગમાં સહુ કરે રે, પ્રીત સગાઈ ન કોય.
પ્રીત સગાઇ રે નિરૂપાધિક કહી રે, સોપાધિક ધન ખોય. ઋષભ૦ ૨
કોઇ કંથ કારણ કાષ્ટ ભખણ કરે રે. મળશું કંથને ધાય
એ મેળો નવિ કહિયે સંભવે રે, મેળો ઠામ ન ઠાય. ઋષભ૦ ૩.
કોઇ પતિ રંજન અતિ ઘણું તપ કરે રે, પતિ રંજન તન તાપ,
એ પતિ રંજનમેં નવિ ચિત્ત ધર્યું રે, રંજન ધાતુ મિલાપ ઋષભ૦ ૪.
કોઇ કહે લીલા રે અલખ લલખતણી રે, લખ પૂરે મન આશ,
દોષ રહિતને લીલા નવિ ઘટે રે, લીલા દોષ વિલાસ ઋષભ૦ ૫
ચિત્ત પ્રસન્ને રે પૂજન ફલ કહ્યું રે, પૂજા અખંડિત એહ,
કપટ રહિત થઇ આતમ અરપણા રે, આનંદઘન પદ રેહ ઋષભ૦ ૬

સ્તવના ૨ જું.—રાગ આશાવરી.

મારૂં મન મોહ્યું રે શ્રી વિમલાચલે રે — એ દેશી

પંથડો નિહાળું રે બીજા જિનતણો રે, અજિત અજિત ગુણ ધામ
જે તેં જીત્યા રે તેણે હું જીતિયો રે, પુરૂષ કિશ્યું મુજ નામ. પંથડો૦ ૧.
ચરમ નયણ કરી મારગ જોવતો રે, ભૂલ્યો સયલ સંસાર
જેણે નયણે કરી મારગ જોઈએ રે, નયણ તે દિવ્ય વિચાર. પંથડો૦ ૨.
પુરૂષ પરંપર અનુભવ જોવતાં રે, અંધો અંધ પુલાય,
વસ્તુ વિચારે રે જો આગમે કરી રે, ચરણ ધરણ નહીં ઠાય. પંથડો૦ ૩.
તર્ક વિચારે રે વાદ પરંપરા રે, પાર ન પહોંચે કોય,
અભિમતે વસ્તુ વસ્તુગતે કહે રે, તે વિરલા જગ જોય પંથડો૦ ૪.
વસ્તુ વિચારે રે દિવ્ય નયણ તણો રે, વિરહ પડ્યો નિરધાર,
તરતમ જોગે રે તરતમ વાસના રે, વાસિત બોધ આધાર. પંથડો૦ ૫
કાળ લબ્ધિ લહી પંથ નિહાળશું રે, એ આશા અવિલંબ,
એ જન જીવે રે જિનજી જાણજો રે, આનંદઘન મત અંબ પંથડો૦ ૬.

સ્તવના ૩ જું.—રાગ રામગ્રી.

રાતડી રમીને કિહાંથી આવિયા રે — એ દેશી

સંભવદેવ તે ધુર સેવો સવે રે, લહિ પ્રભુ સેવન ભેદ
સેવન કારણ પહેલી ભૂમિકા રે, અભય અદ્વેષ અખેદ. સંભવ૦ ૧
ભય ચંચલતા હો જે પરિણામની રે, દ્વેષ અરોચક ભાવ,
ખેદ પ્રવૃત્તિ હો કરતાં થાકિયે રે, દોષ અબોધ લખાવ સંભવ૦ ૨
ચરમાવર્ત હો ચરમ કરણ તથા રે, ભવ પરિણતિ પરિપાક
દોષ ટલે વળી દૃષ્ટિ ખુલે ભલી રે, પ્રાપતિ પ્રવચન વાક સંભવ૦ ૩
પરિચય પાતિક ઘાતિક સાધુશું રે, અકુશલ અપચય ચેત,
ગ્રંથ અધ્યાતમ શ્રવણ મનન કરી રે, પરિશીલન નય હેત સંભવ૦ ૪.
કારણ જોગે હો કારજ નીપજે રે, એમાં કોઈ ન વાદ,
પણ કારણ વિણ કારજ સાધિયે રે, એ નિજ મત ઉનમાદ સંભવ૦ ૫.
મુગ્ધ સુગમ કરી સેવન આદરે રે, સેવન અગમ અનૂપ,
દેજો કદાચિત્ સેવક યાચના રે, આનંદઘન રસ રૂપ. સંભવ૦ ૬.

સ્તવના ૪ થી.—રાગ ધન્યાશ્રી, સિંધુઓ.

આજ નિહેજે રે દીસે નાહલો—એ રાગ

અભિનંદન જિન દરિસણ તરસિયે દરિસણ દુર્લભ દેવ,
મત મત ભેદે રે જો જઇ પૂછીએ, સહુ થાપે અહમેવ અભિનંદન૦ ૧
સામાન્યે કરી દરિસણ દોહલુ, નિર્ણય સકલ વિશેષ,
મદમ ઘેર્યો રે આંધો કેમ કરે, રવિશશિ રૂપ વિલેખ અભિનંદન૦ ૨
હેતુ વિવાદે હો ચિત્ત ધરી જોઇએ, અતિ દુર્ગમ નયવાદ
આગમવાદે હો ગુરુગમ કો નહીં, એ સબળો વિખવાદ અભિનંદન૦ ૩
ઘાતિ ડુંગર આડા અતિ ઘણા, તુજ દરિસણ જગનાથ,
ધીઠાઇ કરી મારગ સંચરું, સેંગુ કોઇ ન સાથ અભિનંદન૦ ૪
દરિસણ દરિસણ રટતો જો ફિરું, તો રણ રોઝ સમાન
જેહને પીપાસા હો અમૃત પાનની, કિમ ભાંજે વિષપાન અભિનંદન૦ ૫
તરસ ન આવે હો મરણ જીવન તણો, સીઝે જો દરિસણ કાજ,
દરિસણ દુર્લભ સુલભ કૃપા થકી, આનંદઘન મહારાજ અભિનંદન૦

સ્તવના ૫ મી.—રાગ વસંત તથા કેદારો.

સુમતિ ચરણ કજ આતમ અરપણા, દરપણ જિમ અવિકાર, સુગ્યાની
મતિ તરપણ બહુ સમ્મત જાણિયે, પરિસરપણ સુવિચાર, સુગ્યાની સુમતિ૦ ૧
ત્રિવિધ સકલ તનુધર ગત આતમા બહિરાતમ ધુરી ભેદ, સુગ્યાની
બીજો અંતર આતમ તીસરો, પરમાતમ અવિચ્છેદ, સુગ્યાની સુમતિ૦ ૨
આતમ બુદ્ધે કાયાદિક ગ્રહ્યો, બહિરાતમ અઘરૂપ સુગ્યાની
કાયાદિકનો હો સાખીધર રહ્યો, અંતર આતમ રૂપ સુગ્યાની સુમતિ૦ ૩
જ્ઞાનાનંદે હો પૂરણ પાવનો વર્જિત સકલ ઉપાધિ સુગ્યાની
અતીંદ્રિય ગુણ ગણ મણિ આગરૂ, ઇમ પરમાતમ સાધ સુગ્યાની સુમતિ૦ ૪
બહિરાતમ તજી અંતર આતમા રૂપ થઇ થિર ભાવ સુગ્યાની
પરમાતમનું હો આતમ ભાવવું આતમ અર્પણ દાવ, સુગ્યાની સુમતિ૦ ૫
આતમ અર્પણ વસ્તુ વિચારતા, ભરમ ટળે મતિ દોષ સુગ્યાની
પરમ પદારથ સંપત્તિ સંપજે, આનંદઘન રસ પોષ સુગ્યાની સુમતિ૦

સ્તવના ૬ ઠ્ઠી.—રાગ મારૂ તથા સિંધુઓ.

ચાંદલિયા સંદેશો કહેજે મારા કંથને રે—એ દેશી

પદ્મપ્રભ જિન તુજ મુજ આંતરું રે, કિમ ભાંજે ભગવંત,
કર્મ વિપાકે કારણ જોઈને રે, કોઈ કહે મતિમંત પદ્મપ્રભ૦ ૧
પયઈ, ઠિઈ, અણભાગ, પ્રદેશથી રે, મૂલ, ઉત્તર બહુ ભેદ,
ઘાતી, અઘાતી હો બંધોદય, ઉદીરણા રે, સત્તા કર્મ વિચ્છેદ પદ્મપ્રભ૦ ૨
કનકોપલવત્ પયડિ પુરુષ તણી રે જોડી અનાદિ સ્વભાવ
અન્ય સંજોગી જિહાં લગે આતમા રે સંસારી કહેવાય પદ્મપ્રભ૦ ૩
કારણ જોગે હો બંધે બંધને રે કારણ મુગતિ મુકાય
આશ્રવ સંવર નામ અનુક્રમે રે, હેય ઉપાદેય સુણાય પદ્મપ્રભ૦ ૪
યુંજન કરણે હો અંતર તુજ પડ્યો રે, ગુણ કરણે કરી ભંગ,
ગ્રંથ ઉકતે કરી પંડિતજન કહ્યો રે, અંતર ભંગ સુઅંગ પદ્મપ્રભ૦ ૫
તુજ મુજ અંતર અંતર ભાંજસે રે, વાજસે મંગલ તૂર
જીવ સરોવર અતિશય વાધસે રે આનંદઘન રસપૂર. પદ્મપ્રભ

સ્તવના ૭ મી.—રાગ સારંગ તથા મલ્હાર.

લલનાની દેશી

શ્રી સુપાસ જિન વંદિયે સુખ સંપતિને હેતુ લલના
શાંત સુધારસ જલનિધિ ભવસાગર માંહે સેતુ લલના શ્રી સુપાસ૦ ૧
સાત મહા ભય ટાળતો સપ્તમ જિનવર દેવ લલના
સાવધાન મનસા કરી ધારો જિનપદ સેવ લલના શ્રી સુપાસ૦ ૨
શિવશંકર જગદીશ્વર ચિદાનંદ ભગવાન લલના
જિન અરિહા તીર્થંકરૂ જ્યોતિ સરૂપ અસમાન લલના શ્રી સુપાસ૦ ૩
અલખ નિરંજન વચ્છલૂ, સકલ જંતુ વિશરામ લલના
અભયદાન દાતા સદા પૂરણ આતમરામ લલના શ્રી સુપાસ૦ ૪
વીત રાગ મદ કલ્પના, રતિ અરતિ ભય સોગ લલના
નિદ્રા તંદ્રા દુરદશા રહિત અબાધિત યોગ, લલના શ્રી સુપાસ૦ ૫
પરમ પુરૂષ પરમાતમા, પરમેશ્વર પરધાન લલના
પરમ પદારથ પરમેષ્ઠિ, પરમદેવ પરમાન લલના શ્રી સુપાસ૦ ૬

વિધિ વિરંચિ વિશ્વંભરૂ, ઋષિકેશ જગનાથ; લલના.
અઘહર અઘમોચન ધણી, મુક્તિ પરમપદ સાથ; લલના. શ્રી સુપાસ૦ ૭.
એમ અનેક અભિધા ધરે, અનુભવ ગમ્ય વિચાર; લલના.
જેહ જાણે તેહને કરે, આનંદઘન અવતાર; લલના. શ્રી સુપાસ૦ ૮.

સ્તવના ૮ મી.—રાગ કેદારો તથા ગોડી.

કુમરી રોવે આક્રંદ કરે, મુને કોઇ મુકાવે—દેશી.

દેખણ્ને દે રે, સખિ૦ મુને દેખણ દે,
ચંદ્રપ્રભ મુખ ચંદ, સખિ૦ ઉપશમ રસનો કંદ; સખિ૦
સેવે સુરનર ઇંદ, સખિ૦ ગત કલિમલ દુઃખ દંદ. સખિ૦ ૧.
સુહમ, નિગોદ, ન દેખિયો, સખિ૦ બાદર, અતિહિ વિશેષ; સખિ૦
પુઢવી, આઉ, ન લેખિયો, સખિ૦ તેઉ, વાઉ, ન લેશ. સખિ૦ ૨.
વનસપતિ અતિ ઘણ દિહા, સખિ૦ દીઠો નહીં દીદાર; સખિ૦
બિતિ, ચઉરિંદી, જલ લિહા, સખિ૦ ગતિ સન્નિ પણ ધાર. સખિ૦ ૩.
સુર, તિરિ, નિરય, નિવાસમાં, સખિ૦ મનુજ, અનારજ, સાથ; સખિ૦
અપજ્જતા પ્રતિભાસમાં, સખિ૦ ચતુર ન ચઢિયો હાથ. સખિ૦ ૪.
એમ અનેક થલ જાણિયે, સખિ૦ દરિસણ વિણુ જિન દેવ; સખિ૦
આગમથી મત જાણિયે, સખિ૦ કીજે નિર્મલ સેવ. સખિ૦ ૫.
નિર્મલ સાધુ ભગતિ લહી, સખિ૦ યોગ અવંચક હોય; સખિ૦
કિરિયા અવંચક તિમ સહી, સખિ૦ ફલ અવંચક જોય. સખિ૦ ૬.
પ્રેરક અવસર જિનવરૂ, સખિ૦ મોહનીય ક્ષય જાય; સખિ૦
કામિત પૂરણ સુરતરૂ, સખિ૦ આનંદઘન પ્રભુ પાય. સખિ૦ ૭.

સ્તવના ૯ મી.—રાગ કેદારો.

એમ ધન્નો ધણને પરચાવે.—એ દેશી.

સુવિધિ જિનેસર પાય નમિને, શુભ કરણી એમ કીજે રે;
અતિ ઘણો ઉલટ અંગ ધરીને, પ્રહ ઉઠી પૂજીજે રે. સુવિધિ૦ ૧.
દ્રવ્યભાવ શુચિભાવ ધરીને, હરખે દેહરે જઇયે રે;
દહ તિગ પણ અહિગમ સાચવતાં, એકમના ધુરિ થઇયે રે. સુવિધિ૦ ૨.
કુસુમ અક્ષત વર વાસ સુગંધો, ધૂપ દીપ મન સાખી રે;
અંગ પૂજા પણ ભેદ સુણી એમ, ગુરુ મુખ આગમ ભાખી રે. સુવિધિ૦ ૩.

એહનું ફલ હોય ભેદ સુણી જે, અનતર ને પરપર રે,
આણા પાલણ ચિત્ત પ્રસન્નો, મુગતિ સુગતિ સુર મંદિર રે સુવિધિ૦ ૪
ફૂલ, અક્ષત, વર, ધૂપ, પઈવો, ગધ નૈવેદ્ય ફલજલ ભરી રે,
અગ અગ્ર પૂજા મળી અડવિધ, ભાવે ભવિક શુભગતિ વરી રે. સુવિધિ૦ ૫.
સત્તર ભેદ એકવીસ પ્રકારે, અષ્ટોત્તર શત ભેદે રે,
ભાવ પૂજા બહુ વિધ નિરધારિ, દોહગ દુર્ગતિ છેદે રે. સુવિધિ૦ ૬
તુરિય ભેદ પડિવત્તી પૂજા, ઉપશમ ખીણ સયોગી રે,
ચઉહા પૂજા ઇમ ઉત્તરઝયણે, ભાખી કેવલ ભાગી રે સુવિધિ૦ ૭
એમ પૂજા બહુ ભેદ સુણીને, સુખદાયક શુભ કરણી રે,
ભવિક જીવ કરશે તે લેશે આનન્દઘન પદ ધરણી રે સુવિધિ૦ ૮

સ્તવના ૧૦ મી.

મગલિક માલા ગુણહ વિશાલા—એ દેશી

શીતલ જિનપતિ લલિત ત્રીભગી, વિવિધ ભગી મન મોહે રે,
કરુણા કોમલતા તીક્ષણતા, ઉદાસીનતા સોહે રે શીતલ૦ ૧.
સર્વ જતુ હિત કરણી કરુણા, કર્મ વિદારણ તીક્ષણ રે,
હાનાદાન રહિત પરિણામી, ઉદાસીનતા વીક્ષણ રે શીતલ૦ ૨.
પરદુખ છેદન ઇચ્છા કરુણા, તીક્ષણ પરદુખ રીઝે રે,
ઉદાસીનતા ઉભય વિલક્ષણ એક ઠામે કેમ સીઝે રે શીતલ૦ ૩
અભયદાન તે મલક્ષય કરુણા, તિક્ષણતા ગુણ ભાવે રે,
પ્રેરણ વિણુકૃત ઉદાસીનતા, ઇમ વિરોધ મતિ નાવે રે શીતલ૦ ૪.
શક્તિ વ્યક્તિ ત્રિભુવન પ્રભુતા, નિર્ગ્રંથતા સયોગે રે,
યોગી ભોગી વક્તા મૌની, અનુપયોગી ઉપયોગે રે શીતલ૦ ૫
ઇત્યાદિક બહુ ભગ ત્રિભગી, ચમતકાર ચિત્ત દેતી રે,
અચરિજકારી ચિત્ર વિચિત્રા, આનન્દઘન પદ લેતી રે શીતલ૦ ૬

સ્તવના ૧૧ મી.—રાગ ગોડી.

અહો મતવાલે સાજના —એ દેશી

શ્રી શ્રેયાસ જિન અતરજામી, આતમરામી નામી રે,
અધ્યાતમ મત પૂરણ પામી, સહજ મુગતિ ગતિ ગામી રે શ્રી શ્રેયાસ૦ ૧

સયલ સંસારી ઇંદ્રયરામી, મુનિ ગુણ આતમરામી રે;
મુખ્યપણે જે આતમરામી, તે કેવળ નિઃકામી રે. શ્રી શ્રેયાંસ૦ ૨.
નિજ સ્વરૂપ જે કિરિયા સાધે, તેહ અધ્યાતમ લહિયે રે;
જે કિરિયા કરી ચઉગતિ સાધે, તે ન અધ્યાતમ કહિયે રે. શ્રી શ્રેયાંસ૦ ૩.
નામઅધ્યાતમ, ઠવણઅધ્યાતમ, દ્રવ્યઅધ્યાતમ છંડો રે;
ભાવઅધ્યાતમ નિજગુણ સાધે, તો તેહશું રઢ મંડો રે. શ્રી શ્રેયાંસ૦ ૪.
શબ્દ અધ્યાતમ અરથ સુણીને, નિર્વિકલ્પ આદરજો રે;
શબ્દઅધ્યાતમ ભજના જાણી, હાન ગ્રહણ મતી ધરજો રે. શ્રી શ્રેયાંસ૦ ૫.
અધ્યાતમ જે વસ્તુ વિચારી, બીજા જાણ લબાસી રે;
વસ્તુગતે જે વસ્તુ પ્રકાશે, આનંદઘન મતવાસી રે. શ્રી શ્રેયાંસ૦ ૬.

સ્તવના ૧૨ મી.—રાગ ગોડી તથા પરજિયો.

તુંગિયાગિરિ શિખર સોહે—એ દેશી.

વાસુપૂજ્ય જિન ત્રિભુવન સ્વામી, ઘનનામી પરનામી રે;
નિરાકાર સાકાર સચેતન, કરમ કરમ ફલ કામી રે. વાસુપૂજ્ય૦ ૧.
નિરાકાર અભેદ સંગ્રાહક, ભેદ ગ્રાહક સાકારો રે;
દર્શન નાન દુભેદ ચેતના, વસ્તુ ગ્રહણ વ્યાપારો રે. વાસુપૂજ્ય૦ ૨.
કર્ત્તા પરિણામી પરિણામો, કર્મ જે જીવે કરિયે રે;
એક અનેક રૂપ નય વાદે, નિયતે નર અનુસરિયે રે. વાસુપૂજ્ય૦ ૩.
દુઃખ સુખ રૂપ કરમ ફલ જાણો, નિશ્ચય એક આનંદો રે;
ચેતનતા પરિણામ ન ચુકે, ચેતન કહે જિન ચંદો રે. વાસુપૂજ્ય૦ ૪.
પરિણામી ચેતન પરિણામો, નાન કરમ ફલ ભાવી રે;
નાન કરમ ફલ ચેતન કહિયે, લેજો તેહ મનાવી રે. વાસુપૂજ્ય૦ ૫.
આતમનાની શ્રમણ કહાવે, બીજા તો દ્રવ્યલિંગી રે;
વસ્તુગતે જે વસ્તુ પ્રકાશે, આનંદઘન મતિ સંગી રે. વાસુપૂજ્ય૦ ૬.

સ્તવના ૧૩ મી.—રાગ મલ્હાર.

ઇડર આંબા આંબલી રે.—એ દેશી.

દુઃખ દોહગ દુરે ટલ્યાં રે, સુખ સંપદ શું ભેટ;
ધીંગ ધણી માથે કિયા રે, કુણ ગંજે નર ખેટ.

વિમલ જિન, દી। લોયણુ આજ, મહાના મિધ્યા વછિત કાજ,
વિમલ જિન, દીઠા લોયણુ આજ, મહાગ સિધ્યા વછિત કાજ ૧
ચરણુ કમન કમના વસે રે, નિર્મલ થિર પદ દેખ
સમન અથિર પદ પરિહરી રે, પંકજ પામર પેખ
વિમલ જિન, દીઠા લોયણુ આજ, મહાના મિધ્યા વછિત કાજ ૨
મુઝ મન તુઝ પદ પંકજે રે લીનો ગુણ મકરંદ
રંક ગણે મંદિર ધન રે ઇંદ્ર ચંદ્ર નાગિંદ
વિમલ જિન દીઠા લોયણ આજ, મહારા મિધ્યા વંચિત કાજ. ૩
સાહિબ સમરથ તુ ધણી રે, પામ્યા પરમ ઉદાર,
મન વિશરામી વાલહો રે, આતમચા આધાર.
વિમલ જિન, દીઠા લોયણુ આજ, મહાના સિધ્યા વછિત કાજ ૪
દરિસણુ દીઠે જિનતણુ રે, સશય ન રહે વેધ,
દિનકર કરભર પસરતા રે, અધકાર પ્રતિષેધ
વિમલ જિન, દીઠા લોયણુ આજ, મહાગ સિધ્યા વંછિત કાજ. ૫
અમિય ભરી મૂરતિ રચી રે, ઉપમ ન ઘટે કાય,
શાન્ત સુધારસ ઝીલતી રે, નિરખત તૃપ્તિ ન હોય
વિમલ જિન દીઠા લોયણુ આજ, મહાગ સિધ્યા વછિત કાજ
એક અરજ સેવક તણી રે, અવધારો જિનદેવ
કૃપા કરી મુઝ દીજીએ રે, આનદઘન પદ સેવ
વિમલ જિન, દી। લોયણુ આજ, મહાગ સિધ્યા વંછિત કાજ ૭

✓ સ્તવના ૧૪ મી.

ધાર તરવારની સોહલી દોહલી, ચઉદમા જિનતણી ચરણ સેવા,
ધારપર નાચતા દેખ બાજીગરા, સેવના ધારપર રહે ન દેવા ધાર૦ ૧
એ આંકણી
એક કહે સેવિયે વિવિધ કિરિયા કરી ફલ અનેકાત લોચન ન દેખે,
ફલ અનેકાત કિરિયા કરી બાપડા, રડવડે ચાર ગતિ માહે લેખે ધાર૦ ૨
ગચ્છના ભેદ બહુ નયણુ નીહાલતા, તત્ત્વની વાત કરતા ન લાજે
ઉદર ભરણાદિ નિજ કાજ કરતા થકા, મોહ નડિયા કલિકાલ રાજે ધાર૦ ૩.
વચન નિરપેક્ષ વ્યવહાર જૂઠો કહ્યો, વચન સાપેક્ષ વ્યવહાર સાચો,

વચન નિરપેક્ષ વ્યવહાર સંસાર ફલ, સાંભળી આદરી કાંઈ રાચો. ધાર૦ ૪.
દેવ ગુરૂ ધર્મની શુદ્ધિ કહો કેમ રહે, કેમ રહે શુદ્ધ શ્રદ્ધા ન આણો,
શુદ્ધ શ્રદ્ધાન વિણુ સર્વ કિરિયા કરી, છાર પર લીપણું તેહ જાણો. ધાર૦ ૫
પાપ નહીં કોઇ ઉત્સૂત્ર ભાપણ જિસ્યો, ધર્મ નહી કોઈ જગ સૂત્ર સરિખો;
સૂત્ર અનુસાર જે ભવિક કિરિયા કરે, તેહનુ શુદ્ધ ચારિત્ર પરિખો ધાર૦ ૬
એહ ઉપદેશનો સાર સંક્ષેપથી, જે નર ચિત્તમેં નિત્ય ધ્યાવે;
તે નર દિવ્ય બહુ કાલ સુખ અનુભવી, નિત્ય આનંદઘન રાજ પાવે. ધાર૦ ૭

સ્તવના ૧૫ મી. રાગ ગોડી સારંગ.

દશી રશી ગાની

ધર્મજિનેશ્વર ગાઉં રંગશું, ભંગ મ પડશો હો પ્રીત જિનેશ્વર,
બીજો મન મંદિર આણું નહીં, એ અમ કુલવટ રીત. જિનેશ્વર. ધર્મ૦ ૧
ધરમ ધરમ કરતો જગ સહુ ફિરે, ધરમ ન જાણે હો મર્મ. જિનેશ્વર.
ધરમ જિનેસર ચરણ ગ્રહ્યા પછી, કોઇ ન બાંધે હો કર્મ, જિનેશ્વર ધર્મ૦ ૨
પ્રવચન અંજન જો સદ્ગુરૂ કરે, દેખે પરમ નિધાન, જિનેશ્વર
હૃદય નયન નિહાળે જગ ધણી, મહિમા મેરૂ સમાન જિનેશ્વર ધર્મ૦ ૩
દોડત દોડત દોડત દોડિયો, જેતી મનની રે દોડ, જિનેશ્વર
પ્રેમ પ્રતીત વિચારો ઢુકડી, ગુરૂગમ લેજો રે જોડ, જિનેશ્વર ધર્મ૦ ૪.
એક પખી કેમ પ્રીતિ વરે પડે, ઉભય મિલ્યા હુએ સંધિ, જિનેશ્વર
હું રાગી હું મોહે ફંદિયો, તું નીરાગી નિરબંધ. જિનેશ્વર ધર્મ૦ ૫
પરમ નિધાન પ્રગટ મુખ આગને, જગત ઉલંઘી હો જાય. જિનેશ્વર.
જ્યોતિ વિના જુઓ જગદીશની, અંધો અંધ પુલાય, જિનેશ્વર ધર્મ૦ ૬
નિર્મલ ગુણ મણિ રોહણ ભૂધરા મુનિજન માનસ હંસ જિનેશ્વર
ધન્ય તે નગરી ધન્ય વેળા ઘડી, માતા પિતા કુલ વંશ જિનેશ્વર ધર્મ૦ ૭
મન મધુકર વર કર જોડી કહે, પદકજ નિકટ નિવાસ. જિનેશ્વર
ધનનામી આનંદઘન સાંભળો, એ સેવક અરદાસ જિનેશ્વર ધર્મ૦ ૮.

સ્તવના ૧૬ મી.—રાગ મલ્હાર.

ચતુર ચોમાસું પડિકમી—એ દેશી

શાંતિ જિન એક મુજ વિનતિ, સુણો ત્રિભુવન રાય રે.
શાંતિ સ્વરૂપ કિમ જાણિયે, કહો મન કિમ પરખાય રે શાંતિ૦ ૧.

ધન્ય તું આતમા જેહને, એહવો પ્રશ્ન અવકાશ રે;
ધીરજ મન ધરી સાંભળો, કહું શાંતિ પ્રતિભાસ રે. શાંતિ૦ ૨.
ભાવ અવિશુદ્ધ સુવિશુદ્ધ જે, કહ્યા જિનવર દેવ રે;
તે તેમ અવિતથ સદ્દહે, પ્રથમ એ શાંતિપદ સેવ રે; શાંતિ૦ ૩.
આગમધર ગુરુ સમકિતી, કિરિયા સંવર સાર રે
સંપ્રદાયી અવંચક સદા, શુચિ અનુભવાધાર રે શાંતિ૦ ૪.
શુદ્ધ આલંબન આદરે, તજી અવર જંજાલ રે,
તામસી વૃત્તિ સવિ પરિહરિ, ભજે સાત્વિકી સાલ રે શાંતિ૦ ૫.
ફલ વિસંવાદ જેહમા નહીં, શબ્દ તે અર્થ સંબંધિ રે;
સકલ નય વાદ વ્યાપી રહ્યો, તે શિવ સાધન સંધિ રે. શાંતિ૦ ૬.
વિધિ પ્રતિષેધ કરિ આતમા, પદારથ અવિરોધ રે;
ગ્રહણ વિધિ મહાજને પરિગ્રહ્યો, ઇસ્યો આગમે બોધ રે. શાંતિ૦ ૭.
દુષ્ટ જન સંગતિ પરિહરી, ભજે સુગુરુ સંતાન રે;
જોગ સામર્થ્ય ચિત્ત ભાવજે, ધરે મુગતિ નિદાન રે. શાંતિ૦ ૮.
માન અપમાન ચિત્ત સમગણે, સમગણે કનક પાષાણ રે,
વંદક નિંદક સમ ગણે, ઇસ્યો હોય તું જાણ રે, શાંતિ૦ ૯.
સર્વ જગજંતુને સમ ગણે, સમગણે તૃણ મણિ ભાવ રે,
મુક્તિ સંસાર બેઉ સમ ગણે, મુણે ભવજલ નિધિ નાવ રે શાંતિ૦ ૧૦.
આપણો આતમભાવ જે, એક ચેતના ધાર રે;
અવર સવિ સાથ સંયોગથી, એહ નિજ પરિકર સાર રે. શાંતિ૦ ૧૧.
પ્રભુ મુખથી એમ સાંભલી, કહે આતમરામ રે;
તાહરે દરિશણે નિસ્તર્યો, મુઝ સીધાં સવિ કામ રે. શાંતિ૦ ૧૨.
અહો અહો હું મુઝને કહું, નમો મુઝ નમો મુઝ રે;
અમિત ફલ દાન દાતારની, જેહની ભેટ થઈ તુઝ રે શાંતિ૦ ૧૩.
શાંતિ સરૂપ સંક્ષેપથી, કહ્યો નિજ પર રૂપ રે,
આગમમાહે વિસ્તર ઘણો, કહ્યો શાંતિ જિન ભૂપ રે. શાંતિ૦ ૧૪.
શાંતિ સરૂપ એમ ભાવશે, ધરી શુદ્ધ પ્રણિધાન રે;
આનંદઘન પદ પામશે, તે લહેશે બહુ માન રે. શાંતિ૦ ૧૫.

સ્તવના ૧૭ મી.—રાગ ગુર્જરી.

અંબર દેહો મોરારી હમારો—એ દેશી

કુંથુજિન મનડું કિમહી ન બાજે હો, કુંથુજિન-
જિમ જિમ જતન કરીને રાખું, તિમ તિમ અળગું ભાજે હો. કુંથુ૦ ૧
રજની, વાસર, વસતી, ઉજડ, ગયણ, પાયાલે જાય,
સાપ ખાય ને મુખડું થોથું, એહ ઉખાણો ન્યાય હો કુંથુ૦ ૨.
મુગતિ તણા અભિલાષી તપિયા, જ્ઞાન ને ધ્યાન અભ્યાસે,
વયરીડું કાંઈ એહવું ચિંતે, નાખે અવળે પાસે હો કુંથુ૦ ૩
આગમ આગમધરને હાથે, નાવે કિણવિધ આંકુ
કિહાં કણે જો હઠ કરી હટકું, તો વ્યાલતણી પરે વાંકું હો કુંથુ૦ ૪
જો ઠગ કહું તો ઠગતો ન દેખું, શાહુકાર પણ નાહી
સર્વ માંહે ને સહુથી અળગું, એ અચરિજ મન માંહી હો કુંથુ૦ ૫
જે જે કહું તે કાન ન ધારે, આપ મતે રહે કાલો
સુર નર પંડિતજન સમજાવે, સમજે ન માહરો સાલો હો કુંથુ૦
મેં જાણ્યું એ લિંગ નપુંસક, સકલ મરદને ઠેલે
બીજી વાતે સમરથ છે નર, એહને કોઈ ન ઝેલે હો કુંથુ૦ ૭
મન સાધ્યું તેણે સઘળું સાધ્યું, એહ વાત નહીં ખોટી
એમ કહે સાધ્યું તે નવિ માનું, એ કહી વાત છે મોટી હો કુંથુ૦ ૮
મનડું દુરારાધ્ય તેં વશ આણ્યું, તે આગમથી મતિ આણું
આનંદઘન પ્રભુ માહરું આણો, તો સાચું કરી જાણું હો કુંથુ

સ્તવના ૧૮ મી.—રાગ પરજ.

[illegible] — એ દેશી

ધરમ પરમ અરનાથનો કિમ જાણું ભગવંત રે,
સ્વપર સમય સમજાવીયે મહિમાવંત મહંત રે (આ૦ જી) ધરમ૦ ૧
શુદ્ધાતમ અનુભવ સદા સ્વસમય એહ વિલાસ રે
પરબડી છાંહડી જેહ પડે, પરસમય નિવાસ રે ધરમ૦ ૨
તારા નક્ષત્ર ગ્રહ ચંદની જ્યોતિ દિનેશ મઝાર રે,
દર્શન જ્ઞાન ચરણથકી શક્તિ નિજાતમ ધાર રે ધરમ૦ ૩
ભારી પીળો ચીકણો કનક અનેક તરંગ રે,

પર્યાય દ્રષ્ટિ ન દીજિયે,' એકજ કનક અભંગ રે. ધરમ૦ ૪.
દરશન જ્ઞાન ચરણ થકી, અલખ સરૂપ અનેક રે,
નિર્વિકલ્પ રસ પીજિયે, શુદ્ધ નિરંજન એક રે ધરમ૦ ૫.
પરમારથ પથ જે કહે, તે રંજે એક તંત રે
વ્યવહારે લખ જે રહે, તેહના ભેદ અનંત રે ધરમ૦
વ્યવહારે લખે દોહિલા, કાંઈ ન આવે હાથ રે
શુદ્ધનય થાપના સેવતા નવિ રહે દુવિધા સાથ રે ધરમ૦ ૭.
એકપખી લખી પ્રીતિની, તુમ સાથે જગનાથ રે
કૃપા કરીને રાખજો, ચરણ તળે ગ્રહી હાથ રે ધરમ૦ ૮
ચક્રી ધરમ તીરથ તણો, તીરથ ફલ તતસાર રે,
તીરથ સેવે તે લહે, આનંદઘન નિરધાર રે ધરમ૦ ૯.

સ્તવના ૧૯ મી—રાગ કાફી.

સેવક કિમ અવગણિયે હો, મલ્લિજિન એહ અબ શોભા સારી,
અવર જેહને આદર અતિ દીએ, તેહને મૂલ નિવારી હો મલ્લિજિન૦ ૧.
જ્ઞાન સરૂપ અનાદિ તમારું, તે લીધું તુમે તાણી
જુઓ અજ્ઞાન દશા રીસાવી, જાતા કાણ ન આણી હો મલ્લિજિન૦ ૨
નિદ્રા સુપન જાગર ઉજાગરતા, તુરિય અવસ્થા આવી,
નિદ્રા સુપન દશા રીસાણી જાણી ન નાથ મનાવી હો મલ્લિજિન૦ ૩
સમકિત સાથે સગાઈ કીધી, સપરિવારશું ગાઢી
મિથ્યા મતિ અપરાધણ જાણી ઘરથી બાહિર કાઢી હો મલ્લિજિન૦ ૪.
હાસ્ય અરતિ રતિ શોક દુગંછા ભય પામર કરસાલી
નોકષાય શ્રેણી ગજ ચઢતાં શ્વાન તણી ગતિ ઝાલી હો મલ્લિજિન૦ ૫
રાગ દ્વેષ અવિરતિની પરિણતિ, એ ચરણ મોહના યોધા,
વીતરાગ પરિણતિ પરિણમતાં, ઉઠી નાઠા બોધા હો મલ્લિજિન૦ ૬.
વેદોદય કામા પરિણામા, કામ્ય કરમ સહુ ત્યાગી,
નિકામી કરૂણારસ સાગર, અનંત ચતુષ્ક પદ પાગી હો મલ્લિજિન૦ ૭.
દાન વિઘન વારી સહુ જનને, અભય દાન પદ દાતા,
લાભ વિઘન જગ વિઘન નિવારક, પરમ લાભ રસ માતા હો મલ્લિજિન૦ .

વીર્ય વિઘન પંડિત વીર્યે હણી, પૂરણ પદવી યોગી;
ભોગોપભોગ દોય વિઘન નિવારી, પૂરણ ભોગ સુભાગી હો. મલ્લિજિન૦ ૯.
એ અઢાર દૂષણ વર્જિત તનુ, મુનિજન વૃંદે ગાયા;
અવિરતિ રૂપક દોષ નિરૂપણ, નિર્દૂષણ મન ભાયા હો. મલ્લિજિન૦ ૧૦.
ઇણ વિધ પરખી મન વિશરામી, જિનવર ગુણ જે ગાવે;
દીનબંધુની મેહેર નજરથી, આનંદઘન પદ પાવે હો. મલ્લિજિન૦ ૧૧.

સ્તવના ૨૦ મી.--રાગ કાફી.

આઘા આમ પધારો પૂજ્ય —એ દેશી.

મુનિસુવ્રત જિનરાય, એક મુજ વિનતિ નિસુણો. મુનિ૦
આતમ તત્વ કર્યું જાણ્યું જગત ગુરૂ, એહ વિચાર મુજ કહિયો;
આતમ તત્ત્વ જાણ્યાવિણ નિર્મલ, ચિત્ત સમાધિ નવિ લહિયો. આંકણી. મુનિ૦ ૧.
કોઇ અબંધ આતમ તત માને, કિરિયા કરતો દિસે;
ક્રિયાતણું ફલ કહો કુણ ભોગવે, ઇમ પૂછ્યું ચિત રીસે. મુનિ૦ ૨.
જડચેતન એ આતમ એકજ, સ્થાવર જંગમ સરિખો;
દુઃખ સુખ સંકર દૂષણ આવે, ચિત્ત વિચારી જો પરિખો. મુનિ૦ ૩.
એક કહે નિત્યજ આતમ તત, આતમ દરિસણ લીનો;
કૃત વિનાશ અકૃતાગમ દૂષણ, નવિ દેખે મતિહીણો. મુનિ૦ ૪.
સૌગત મતિ રાગી કહે વાદી, ક્ષણિક એ આતમ જાણો;
બંધ મોખ સુખ દુઃખ ન ઘટે, એહ વિચાર મન આણો. મુનિ૦ ૫.
ભૂત ચતુષ્ક વર્જિત આતમ તત, સત્તા અલગી ન ઘટે,
અંધ શકટ જો નજર ન દેખે, તો શું કીજે શકટે. મુનિ૦ ૬.
એમ અનેક વાદિમત વિભ્રમ, સંકટ પડિયો ન લહે;
ચિત્ત સમાધ તે માટે પૂછું, તુમ વિણ તત કોઇ ન કહે. મુનિ૦ ૭.
વલતું જગગુરૂ ઇણિપરે ભાખે, પક્ષપાત સબ છંડી,
રાગ દ્વેષ મોહ પખ વર્જિત, આતમશું રઢ મંડી મુનિ૦ ૮.
આતમ ધ્યાન કરે જો કોઉ, સો ફિર ઇણમેં નાવે;
વાગ જાલ બીજું સહુ જાણે, એહ તત્ત્વ ચિત્ત ચાવે. મુનિ૦ ૯.
જિણે વિવેક ધરિયે પખ ગ્રહિયે, તે તત જ્ઞાની કહિયે;
શ્રીમુનિસુવ્રત કૃપા કરો તો, આનંદઘન પદ લહિયે. મુનિ૦ ૧૦.

સ્તવના ૨૧ મી.—રાગ આશાવરી.

ધન વન સંપતિ સાંચો રાજ.—એ દેશી

પટ દરિસણ જિનઅંગ ભણીજે, ન્યાસ પડંગ જો સાધે રે,
નમિ જિનવરના ચરણ ઉપાસક, પટ દરિસણ આરાધે રે.(આંકણી) પટ૦ ૧.
જિન સુર પાદપ પાય વખાણુ, સાંખ્ય જોગ દોય ભેદે રે,
આતમ સત્તા વિવરણ કરતા, લહો દુગ અંગ અખેદે રે. પટ૦ ૨.
ભેદ અભેદ સૌગત મીમાંસક, જિનવર દોય કર ભારી રે
લોકાલોક અવલંબન ભજિયે, ગુરુ ગમથી અવધારી રે પટ૦ ૩.
લોકાયતિક કુખ જિનવરની, અંશ વિચારી જો કીજે રે,
તત્ત્વ વિચાર સુધારસ ધારા, ગુરુગમ વિણ કેમ પીજે રે પટ૦ ૪.
જૈન જિનેશ્વર વર ઉત્તમ અંગ, અંતરંગ બહિરંગે રે,
અક્ષર ન્યાસ ધર આધારક, આરાધે ધરી સંગે રે પટ૦ ૫.
જિનવરમાં સઘળાં દરિસણ છે, દર્શને જિનવર ભજના રે,
સાગરમાં સઘળી તટિની સહી, તટિનીમાં સાગર ભજના રે. પટ૦ ૬.
જિનસ્વરૂપ થઇ જિન આરાધે, તે સહી જિનવર હોવે રે,
ભૃંગી ઇલિકાને ચટકાવે, તે ભૃંગી જગ જોવે રે. પટ૦ ૭
ચૂર્ણી ભાષ્ય સૂત્ર નિર્યુક્તિ, વૃત્તિ પરંપર અનુભવ રે,
સમય પુરુષના અંગ કહ્યા એ, જે છેદે તે દુર્ભવ રે પટ૦ ૮
મુદ્રા બીજ ધારણા અક્ષર, ન્યાસ અરથ વિનિયોગે રે,
જે ધ્યાવે તે નવિ વંચિજે, કિયા અવંચક ભોગે રે. પટ૦ ૯.
શ્રુત અનુસાર વિચારી બોલુ, સુગુરુ તથા વિધિ ન મિલે રે,
કિરિયા કરી નવિ સાધી શકીએ, એ વિખવાદ ચિત્ત સઘલે રે. પટ૦ ૧૦.
તે માટે ઉભા કરજોડી, જિનવર આગલ કહિયે રે,
સમય ચરણ સેવા શુદ્ધ દેજો, જેમ આનંદઘન લહિયે રે. પટ૦ ૧૧.

સ્તવના ૨૨ મી.—રાગ મારૂણી.

વગના હોના.—એ દેશી

અષ્ટભવંતર વાલહીરે, તું મુઝ આતમરામ, મનરાવાલા.
મુગતિ સ્ત્રીશુ આપણે રે, સગપણ કોઇ ન કામ, મારાવાલા. ૧

ઘર આવો હો વાલમ ઘર આવો, મ્હારી આશાના વિશરામ; મનરાવાલા.
રથ ફેરો હો સાજન રથ ફેરો, સાજન મહારા મનોરથ સાથ; મનરાવાલા. ૨.
નારી પખો શો નેહલો રે, સાચ કહે જગનાથ; મનરાવાલા.
ઇશ્વર અરધંગે ધરી રે, તું મુઝ ઝાલે ન હાથ; મનરાવાલા. ૩.
પશુ જનની કરૂણા કરી રે, આણી હૃદય વિચાર; મનરાવાલા.
માણસની કરૂણા નહીં રે, એ કુણ ઘર આચાર; મનરાવાલા. ૪.
પ્રેમ કલપતરૂ છેદિયો રે, ધરિયો જોગ ધતૂર; મનરાવાલા.
ચતુરાઇરો કુણ કહો રે, ગુરૂ મિલિયો જગ સૂર; મનરાવાલા. ૫.
મારૂં તો એમાં ક્યુંહી નહીં રે, આપ વિચારે રાજ; મનરાવાલા.
રાજસભામાં બેસતાં રે, કિસડી બધસી લાજ; મનરાવાલા. ૬.
પ્રેમ કરે જગ જન સહુ રે, નિર્વાહે તે ઓર; મનરાવાલા.
પ્રીત કરીને છોડી દે રે, તેહ શું ન ચાલે જોર; મનરાવાલા. ૭.
જો મનમાં એહવું હતું રે, નિસપત કરત ન જાણ; મનરાવાલા.
નિસપત કરીને છાંડતાં રે, માણસ હુવે નુકશાન; મનરાવાલા. ૮.

સ્તવન ૨૩ મી.—રાગ સારંગ.

રસીઆની દેશી.

ધ્રુવ પદ રામી હો સ્વામી માહરા, નિકામી રાય, સુગ્યાની,
નિજ ગુણ કામી હો પામી તું ધણી, ધ્રુવ આરામી હો થાય. સુગ્યાની; ધ્રુવ૦ ૧.
સર્વ વ્યાપી કહો સર્વ જાણંગપણે, પર પરિણમન સ્વરૂપ; સુગ્યાની;
પર રૂપે કરી તત્ત્વપણું નહીં, સ્વસત્તા ચિદ્રૂપ. સુગ્યાની; ધ્રુવ૦ ૨.
જ્ઞેય અનેકે હો જ્ઞાન અનેકતા, જલ ભાજન રવિ જેમ; સુગ્યાની;
દ્રવ્ય એકત્વપણે ગુણ એકતા, નિજપદ રમતા હો ખેમ. સુગ્યાની; ધ્રુવ૦ ૩.
પર ક્ષેત્રે ગત જ્ઞેયને જાણવે, પરક્ષેત્રે થયું જ્ઞાન; સુગ્યાની;
અસ્તિપણું નિજક્ષેત્રે તુમે કહો, નિર્મલતા ગુણમાન. સુગ્યાની; ધ્રુવ૦ ૪.
જ્ઞેય વિનાશે હો જ્ઞાન વિનશ્વરૂ, કાલ પ્રમાણે રે થાય; સુગ્યાની.
સ્વકાલે કરી સ્વસત્તા, તે પર રીતે ન જાય. સુગ્યાની; ધ્રુવ૦ ૫.
પરભાવે કરી પરતા પામતા, સ્વસત્તા થિર ઠાણ; સુગ્યાની;
આત્મચતુષ્કમયી પરમાં નહીં, તો કિમ સહુનો રે જાણ સુગ્યાની; ધ્રુવ૦ ૬.
અગુરૂ લઘુ નિજ ગુણને દેખતાં, દ્રવ્ય સકલ દેખંત; સુગ્યાની;

પદ્યરત્નાવલિ.

પદ્યરત્ન ૧ લું. રાગ-વેલાવલ.

કયા સોવે ઉઠ જાગ બાઉરે, કયા૦ એ આંકણી.

અંજલિ જલ જ્યું આયુ ઘટત હે, દેત પહોરીયાં ઘરિય ઘાઉ રે; કયા૦ ૧.
ઇંદ ચંદ્ર નાગિંદ્ર મુનિંદ્ર ચલે, કોણ રાજા પતિ છાહ રાઉ રે;
ભમત ભમત ભવજલધિ પાયકેં, ભગવંત ભજનવિન ભાઉ નાઉ રે. કયા૦ ૨.
કહા વિલંબ કરે અબ બાઉ રે, તરી ભવજલનિધિ પાર પાઉ રે;
આનંદઘન ચેતનમય મૂરતિ, શુદ્ધ નિરંજન દેવ ધ્યાઉ રે. કયા૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૨ જું. રાગ-વેલાવલ-એકતાલી.

રે ઘરિયા રે બાઉરે, મત ઘરીય બજાવે;

નર શિર બાંધત પાઘરી, તું કયા ઘરીય બજાવે. રે ઘરિયા૦ ૧.
કેવલ કાલ કલા કલે, પૈ તું અકલ ન પાવે;
અકલ કલા ઘટમેં ઘરી, મુજ સો ઘરી ભાવે. રે ઘરિયા૦ ૨.
આતમ અનુભવ રસ ભરી, યામેં ઔર ન માવે;
આનંદઘન અવિચલ કલા, વિરલા કોઇ પાવે. રે ઘરિયા૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૩ જું. રાગ-વેલાવલ.

જીય જાને મેરી સફલ ઘરી રી. જીય૦ એ આંકણી.

સુત વનિતા ધન યૌવન માતો, ગર્ભતણી વેદન વિસરી રી. જીય૦ ૧.
સુપનેકો રાજ સાચ કરી માચત, રાચત છાંહ ગગન બદરી રી;
આઇ અચાનક કાલ તોપચી, ગહેગો જ્યું નાહર બકરી રી. જીય૦ ૨.
અતિહી અચેત કછુ ચેતત નાહિ, પકરી ટેક હારિલ લકરી રી;
આનંદઘન હીરો જન છાંડી, નર મોહ્યો માયા કકરી રી. જીય૦ ૩.

---

* આ પદો " આનંદઘન બહોંતેરી " નામથી પ્રસિદ્ધ છે-સંગ્રહકર્તા.

સાધારણ ગુણની સાધર્મ્યતા, દર્પણ જલને દૃષ્ટાંત; સુગ્યાની, ધ્રુવ૦ ૭.
શ્રી પારસજિન પારસ રસ સમો, પણ ઇહા પારસ નાહિ; સુગ્યાની.
પુરણ રસીઓ હૈ નિજગુણ પરસનો, આનંદઘન મુજ માહિ; સુગ્યાની; ધ્રુવ૦ ૮.

સ્તવના ૨૪ મી.—રાગ ધન્યાશ્રી

વીરજિને ચરણે લાગું, વીરપણુ તે માગુ રે,
મિથ્યા મોહ તિમિર ભય ભાગ્યુ, જિત નગારૂ વાગ્યુ રે વીર૦ ૧.
છ ઉમથ્થ વીરય વેસ્યા સંગે, અભિસંધિજ મતિ અંગે રે,
સૂક્ષ્મ થૂલ ક્રિયાને રંગે, યોગી થયો ઉમંગે રે. વીર૦ ૨.
અસંખ્ય પ્રદેશે વીર્ય અસંખે, યોગ અસંખિત કંખે રે,
પુર્દ્ગલ ગણ તેણે લેસુ વિશેષે, યથાશક્તિ મતિ લેખે રે. વીર૦ ૩.
ઉત્કૃષ્ટે વીર્યને વેસે, યોગ ક્રિયા નવી પેસે રે,
યોગતણી ધ્રુવતાને લેશે, આતમ શક્તિ ન ખેસે રે; વીર૦ ૪.
કામ વીર્યવશે જેમ ભોગી, તેમ આતમ થયો ભોગી રે;
સૂરપણે આતમ ઉપયોગી, થાય તેહને અયોગી રે. વીર૦ ૫.
વીરપણું તે આતમઠાણે, જાણ્યું તુમચી વાણે રે,
ધ્યાન વિનાણે શક્તિ પ્રમાણે, નિજ ધ્રુવ પદ પહિચાણે રે. વીર૦ ૬.
આલંબન સાધન જે ત્યાગે, પર પરિણતિને ભાગે રે,
અક્ષય દર્શન જ્ઞાન વૈરાગે; આનંદઘન પ્રભુ જાગે રે. વીર૦ ૭

સ્તવનાવલિ સંપૂર્ણ.

પદ્યરત્નાવલિ.

પદ્યરત્ન ૧ લું. રાગ-વેલાવલ.

ક્યા સોવે ઉઠ જાગ બાઉરે, ક્યા૦ એ આકણી.

અંજલિ જલ જ્યું આયુ ઘટત હે, દેત પહોરીયાં ઘરિય ઘાઉ રે, ક્યા૦ ૧.
ઇંદ્ર ચંદ્ર નાગિંદ્ર મુનિંદ્ર ચલે, કોણ રાજા પતિ છાહ રાઉ રે,
ભમત ભમત ભવજલધિ પાયકેં, ભગવત ભજનવિન ભાઉ નાઉ રે ક્યા૦ ૨.
કહા વિલંબ કરે અબ બાઉ રે, તરી ભવજલનિધિ પાર પાઉ રે,
આનંદઘન ચેતનમય મૂરતિ, શુદ્ધ નિરંજન દેવ ધ્યાઉ રે. ક્યા૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૨ જું. રાગ-વેલાવલ-એકતાલી.

રે ઘરિયા રે બાઉરે, મત ઘરીય બજાવે,

નર શિર બાંધત પાઘરી, તુ કયા ઘરીય બજાવે. રે ઘરિયા૦ ૧
કેવલ કાલ કલા કલે, પૈ તુ અકલ ન પાવે,
અકલ કલા ઘટમેં ઘરી, મુજ સો ઘરી ભાવે રે ઘરિયા૦ ૨
આતમ અનુભવ રસ ભરી, યામેં ઔર ન માવે,
આનંદઘન અવિચલ કલા, વિરલા કોઈ પાવે રે ઘરિયા૦ ૩

પદ્યરત્ન ૩ જું. રાગ-વેલાવલ.

જીય જાને મેરી સફલ ઘરી રી જીય૦ એ આકણી

સુત વનિતા ધન યૌવન માતો, ગર્ભતણી વેદન વિસરી રી જીય૦ ૧
સુપનેકો ગજ સાચ કરી માચત, રાચત છાંહ ગગન બદરી રી
આઈ અચાનક કાલ તોપચી, ગહેગો જ્યું નાહર બકરી રી જીય૦ ૨.
અતિહી અચેત કછુ ચેતત નાહિ, પકરી ટેક હારિલ લકરી રી.
આનંદઘન હીરો જન છાડી, નર મોહ્યો માયા કકરી રી. જીય૦ ૩

૧ આ મંત્ર "આનંદઘન બોતેરી" નામથી પ્રસિદ્ધ છે-સંગ્રહકર્ત્તા

પદ્યરત્ન ૪ થું. રાગ–વેલાવલ.

સુહાગણ જાગી અનુભવ પ્રીત, સુહાગણ ॥ એ આંકણી.

નિંદ અજ્ઞાન અનાદિકી, મિટ ગઇ નિજ રીત. સુહાગણ૦ ૧
ઘટ મંદિર દીપક કિયો, સહજ સુજ્યોતિ સરૂપ,
આપ પરાઈ આપહી, ઠાનત વસ્તુ અનૂપ સુહાગણ૦ ૨
કહા દિખાવું ઔરકું, કહા સમજાઉં ભોર
તીર અચૂક હૈ પ્રેમકા, લાગે સો રહે ઠોર સુહાગણ૦ ૩
નાદ વિલુધ્ધો પ્રાણકું, ગિને ન તૃણ મૃગલોય
આનંદઘન પ્રભુ પ્રેમકી, અકથ કહાની કોય સુહાગણ૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૫ મું. રાગ–આશાવરી

અવધૂ નટ નાગરકી બાજી, જાણે ન બાભણ કાજી અવધૂ૦ આંકણી
થિરતા એક સમયમેં ઠાને, ઉપજે વિણસે તબહી,
ઉલટ પલટ ધ્રુવસત્તા રાખે, યા હમ સુની ન કબહી અવધૂ૦ ૧.
એક અનેક અનેક એક ફુની, કુંડલ કનક સુભાવે,
જલતરંગ ઘટમાટી રવિકર, અગનિત તાહિ સમાવે અવધૂ૦ ૨.
હૈ નાંહી હૈ વચન અગોચર, નય પ્રમાણ સત્તભંગી,
નિરપખ હોય લખે કોઇ વિરલા, ક્યા દેખે મત જંગી અવધૂ૦ ૩.
સર્વમયી સરવંગી માને, ન્યારી સત્તા ભાવે
આનંદઘન પ્રભુ વચનસુધારસ, પરમારથ સો પાવે અવધૂ૦ ૪

પદ્યરત્ન ૬ ઠું. સાખી

આતમ અનુભવ રસિકકો, અજબ સુન્યો વિરતંત,
નિર્વેદી વેદન કરે વેદન કરે અનંત ૧

રાગ–સામગ્રી

માહરો બાલુડો સંન્યાસી, દેહ દેવળ મઠવાસી માહારો૦ ૧
એ આંકણી
ઇડા પિંગલા મારગ તજ જોગી, સુષમના ઘર વાસી
બ્રહ્મરંધ્ર મધિ આસન પૂરી બાબુ, અનહદ તાન બજાસી માહારો૦ ૨

યમ નિયમ આસન જયકારી, પ્રાણાયામ અભ્યાસી;
પ્રત્યાહાર ધારણાધારી, ધ્યાન સમાધિ સમાસી. માહારો૦ ૩.
મૂલઉત્તરગુણ મુદ્રાધારી, પર્યંકાસન વાસી;
રેચક પૂરક કુંભક સારી, મન ઇંદ્રિય જયકાસી. માહારો૦ ૪.
થિરતા જોગ યુગતિ અનુકારી, આપો આપ વિમાસી;
આતમ પરમાતમ અનુસારી, સીઝે કાજ સમાસી. માહારો૦ ૫.

પદ્યરત્ન ૭ મું. સાખી.

જગ આશા જંજીરકી, ગતિ ઉલટી કુલ મોર;
ઝકર્યો ધાવત જગતમેં, રહે છૂટો ઇક ઠોર. ૧.

રાગ-આશાવરી.

અવધૂ ક્યા સોવે તન મઠમેં, જાગ વિલોક ન ઘટમેં. અવધૂ૦
એ આંકણી.
તન મઠકી પરતીત ન કીજે, ઢહિ પરે એક પલમેં;
હલ ચલ મેટ ખબર લે ઘટકી, ચિન્હે રમતા જલમેં. અવધૂ૦ ૧.
મઠમેં પંચભૂતકા વાસા, સાસાધૂત ખવીસા;
છિન છિન તોહી છલનકું ચાહે, સમજે ન બૌરા સીસા. અવધૂ૦ ૨.
શિરપર પંચ વસે પરમેશ્વર, ઘટમેં સૂછમ બારી;
આપ અભ્યાસ લખે કોઇ વિરલા, નિરખે ધ્રુકી તારી. અવધૂ૦ ૩.
આશામારી આસન ધર ઘટમેં, અજપા જાપ જપાવે;
આનંદઘન ચેતનમયમૂરતિ, નાથ નિરંજન પાવે. અવધૂ૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૮ મું. સાખી.

આતમ અનુભવ ફુલકી, નવલી કોઉ રીત;
નાક ન પકરે વાસના, કાન ગ્રહે ન પ્રતીત. ૧.

રાગ ધન્યાશ્રી વા સારંગ.

અનુભવ નાથકું ક્યું ન જગાવે.
મમતા સંગ સો પાય અજાગલ, થનતેં દુધ દુહાવે. અનુભવ૦ ૧.
મેરે કહેતેં ખીજ ન કીજે, તું ઐસીહી સીખાવે;
બહોત કહેતેં લાગત ઐસી, અંગુરી સરપ દિખાવે. અનુભવ૦ ૨.

ઔરનકે મગ ગતે ચતન ચેતન આપ બતાવે
આનદઘનકી સુમતિ આનદા, સિદ્ધ સરૂપ કહાવે અનુભવ૦ ૩

પદરત્ન ૯ મુ રાગ-સારગ

નાથ નિહારો આપમતાગી વચ શઠ સચ કી ગતિ
ખાગે ખાતો ખતાની નાથ૦ ૧
આપ વિગૂચણ જગકી હાસી સિયાનપ કૌન બતાસી
નિજજન સુરિજન મેલા અસા જૈસા દૂધપતાસી નાથ૦ ૨
મમતા દાસી અહિત કરિ હર વિધિ વિવિધ ભાતિ સતાસી
આનદઘન પ્રભુ વિનતિ માનો ઔર નહિ તુ સમતાસી નાથ૦ ૩

પદરત્ન ૧૦ મુ રાગ-ટોડી

પરમ નરમમતિ ઔર ન આવે પરમ૦

મોહન ગુન ગાહન ગતિ મોહન મરી વૈરન ઐસે નિ નિખાવે પરમ૦ ૧
ચતન ગાત મનાતન એતે મન વસાત જગાત બઢાવે
કોઉ ન દુતી દલાલ વિસીઠી પારખી પ્રેમ ખરીદ બનાવે પરમ૦ ૨
જાન ઉઘારી અપની કહા એતે, વિરહજાગ નિમ મોડી સતાવે
એતી સુની આનદઘન નાવત ઔર કહા કોઈ ડડ બજાવે પરમ૦ ૩

પદરત્ન ૧૧ મુ રાગ-માલકોશ, વેલાવલ, ટોડી

આતમ અનુભવ રીતિ વરી રી આતમ૦ એ આકણી.

મોર બનાએ નિજરૂપ નિરૂપમ તિચ્છન રુચિકર તેગ ધરી રી આતમ૦ ૧
ટોપ સનાહ સૂરકો બાનો એકતારી ચોરી પહિરી રી
સત્તા થલમે મોહ વિદારત ઐ ઐ સુરિજન મુહ નિસરી રી આતમ૦ ૨
કેવલ કમલા અપચ્છર સુદર, ગાન કરે રસ રગ ભરી રી
દૃત નિશાન બજાઈ વિરાજે, આનદઘન સર્વંગ ધરી રી આતમ૦ ૩

પદરત્ન ૧૨ મુ સાખી

કુબુદ્ધિ કુબરત ટિલ ગઈ, સુબુદ્ધિ ગવિ ઓર નારી
ગોપર ખેલે ગધિના, જીતે કુબાન હારી ૧

॥ રાગ-રામગ્રી. ॥

ખેલે ચતુર્ગતિ ચૌપર, પ્રાની મેરો ખેલે ચતુર્ગતિ ચૌપર. એ આંકણી.

નરદ ગંજીફા કૌંન ગિનત હૈ, માનૈ ન લેખે બુદ્ધિવર. પ્રાની૦ ૧.
રાગ દોષ મોહકે પાસેં, આપ બનાએ હિતકર;
જૈસા દાવ પરે પાસેકા, સારી ચલાવે ખિલકર. પ્રાની૦ ૨.
પાંચ તલં હૈ દૂઆ ભાઇ, છકા તલે હૈ એકા;
સબ મિલ હોત બરાબર લેખા, યહ વિવેક ગિનવેકા. પ્રાની૦ ૩.
ચઉરાસી માચે ફિરે નીલી, સ્યાહ ન તોરી જોરી;
લાલ જરદ ફિર આવે ઘરમેં, કબહુંક જોરી વિછોરી. પ્રાની૦ ૪.
ભાવ વિવેકકે પાઉ ન આવત, તબ લગ કાચી બાજી;
આનંદઘન પ્રભુ પાઉ દેખાવત, તો જીતે જીય ગાજી. પ્રાની૦ ૫.

પદ્યરત્ન ૧૩ મું. રાગ-સારંગ.

અનુભવ હમ તો રાવરી દાસી. એ આંકણી.

આઇ કહાં તે માયા મમતા, જાનું ન કહાંકી વાસી. અનુભવ૦ ૧.
રીજ પરેં વાકે સંગ ચેતન, તુમ ક્યું રહત ઉદાસી;
વરજ્યો ન જાય એકાંત કંથકો, લોકમેં હોવત હાંસી. અનુભવ૦ ૨.
સમજત નાંહી નિતુર પતિ એતી, પલ એક જાત છમાસી;
આનંદઘન પ્રભુ ઘરકી સમતા, અટકલી ઔર લબાસી. અનુભવ૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૧૪ મું. રાગ-સારંગ.

અનુભવ તૂં હૈ હેતુ હમારો; અનુભવ૦ એ આંકણી.

આય ઉપાય કરો ચતુરાઇ, ઔરકો સંગ નિવારો. અનુભવ૦ ૧.
તૃષ્ણા રાંડ ભાંડકી જાઇ, કહા ઘર કરે સવારો;
શઠ ઠગ કપટ કુટુંબહી પોખે, મનમેં ક્યું ન વિચારો.[1] અનુભવ૦ ૨.
કુલટા કુટિલ કુબુદ્ધિ સંગ ખેલકે, અપની પત ક્યું હારો;
આનંદઘન સમતા ઘર આવે, વાજે જીત નગારો. અનુભવ૦ ૩.

---

૧ "કનકી મગતિ મારો" એવો પાઠાંતર છે-સંગ્રહકર્તા

✓ પદરત્ન ૧૫ મું. રાગ-સારંગ.

મેરે ઘટ જ્ઞાન ભાનુ ભયો ભોર મેરે૦

ચેતન ચકવા ચેતન ચકવી, ભાગો વિહરકો સોર મેરે૦ ૧
ફેલી ચિહું દિસ ચતુરા ભાવ રુચિ, મિટયો ભરમ તમ જોર,
આપકી ચોરી આપહી જાનત, ઔર કહત ન ચોર. મેરે૦ ૨
અમલ કમલ વિકચ ભયે ભૂતલ, મંદવિષય શશિકોર
આનંદઘન એક વલ્લભ લાગત, ઔર ન લાખ કિરોર. મેરે૦ ૩

✓ પદરત્ન ૧૬ મું રાગ-મારૂ.

નિશદિન જોઉં તારી વાટડી, ઘરે આવો રે ઢોલા નિશદિન૦
મુજ સરિખા તુજ લાખ હૈ, મેરે તૂહી મમોલા નિશદિન૦ ૧.
જવહરી મોલ કરે લાલકા, મેરા લાલ અમોલા,
જ્યાકે પટંતર કો નહી, ઉસકા ક્યા મોલા નિશદિન૦ ૨.
પંથ નિહારત લોયણે, દ્રગ લાગી અડોલા,
જોગી સુરત સમાધિમેં, મુનિ ધ્યાન ઝકોલા નિશદિન૦ ૩
કૌન સુને કિનકું કહું, કિમ માંડું મૈ ખોલા,
તેરે મુખ દીઠે ટલે, મેરે મનકા ચોલા નિશદિન૦ ૪
મિત્ત વિવેક વાતે કહે, સુમતા સુનિ ગોલા
આનંદઘન પ્રભુ આવશી, સેજની રંગ રોલા નિશદિન૦ ૫

પદરત્ન ૧૭ મું. રાગ-સોરઠ

છોગને ક્યું મારે છે રે, જાને કાલ્યા ટેણુ
છોરો છે મહારો બાલો ભાલો, બોલે છે અમૃત વયણુ છોગને૦ ૧.
લેય લકુટિયા ચાલણુ લાગો, અબ કાંઈ ફૂટા છે નેણુ
તૂતો મરણ સિરાણે સૂતો, રોટી દેશે કોણુ છોગને૦ ૨.
પાંચ પચીશ પચાસા ઉપર, બોલે છે સૂધા વેણુ,
આનંદઘન પ્રભુ દાસ તિહારો, જનમ જનમકે સેણુ છોગને૦ ૩

પદરત્ન ૧૮ મું રાગ-માલકોશ, રાગણી-ગોડી

રીસાની આપ મનાવો રે, વિચ્ચ વસી૦ ન રચ, રીસાની૦

રૂપારૂપી જો કહું પ્યારે, એમેં ન સિદ્ધ અનૂપ નિસાની૦ ૧.
શુદ્ધ સનાતન જો કહું રે, બંધન મોક્ષ વિચાર
ન ઘટે સંસારી દિસા પ્યારે, પુણ્ય પાપ અવતાર નિસાની૦ ૨
સિદ્ધ સનાતન જો કહું રે, ઉપજે વિનસે કોન,
ઉપજે વિનસે જો કહું પ્યારે, નિત્ય અબાધિત ગૌન નિસાની૦ ૩
સર્વાંગી સબ નયધની રે, માને સબ પરમાન
નયવાદી પલ્લો ગ્રહી પ્યારે, કરે લડાઇ ઠાન નિસાની૦ ૪
અનુભવ અગોચર વસ્તુ હે રે, જાનવો એહી રે લાજ,
કહન સુનનકો કછુ નહી પ્યારે, આનંદઘન મહારાજ નિસાની૦ ૫

પદ્યરત્ન ૨૨ મું રાગ-ગોડી

વિચારી કહા વિચારે રે, તેરો આગમ અગમ અથાહ વિચારી૦ આંકણી

બિનુ આધેય આધાર નહી રે, બિન આધેય આધાર,
મુરગી બિન ઇંડા નહી પ્યારે, યા બિન મુરગકી નાર વિચારી૦ ૧.
ભુરટા બીજ વિના નહી રે, બીજ ન ભુરટા ટાર.
નિસિ બિન દિવસ ઘટે નહી પ્યારે, દિન બિનું નિસિ નિરધાર વિચારી૦ ૨.
સિદ્ધ સંસારી બિન નહી રે, સિદ્ધ બિના સંસાર
કરતા બિન કરની નહીં પ્યારે, બિન કરની કરતાર વિચારી૦ ૩
જનમ મરણ બિના નહી રે, મરણ ન જનમ વિનાશ,
દીપક બિન પરકાશતા પ્યારે, બિન દીપક પરકાશ વિચારી૦ ૪.
આનંદઘન પ્રભુ બચનકી રે, પરિણતિ ધરો રૂચિવંત
શાશ્વત ભાવ વિચારતે પ્યારે, ખેલો અનાદિ અનંત વિચારી૦ ૫

પદ્યરત્ન ૨૩ મું. રાગ આશાવરી.

અવધૂ અનુભવ કલિકા જાગી, મતિ મેરી આતમ સમરન લાગી, અવધૂ૦ એ આંકણી.

જાયે ન કહું ઉરદિગ નેરી, તેરી વિનતા વેરી,
માયા ચેરી કુટુંબ કરી હાથે, એક ડેઢ દિન ઘેરી અવધૂ૦ ૧.
જરા જનમ મરન વસ સારી, અસરન દુનિયા જેતી
દેઢવ માંહન માગમે મીયા, કિસપર મમતા એતી અવધૂ૦ ૨

અનુભવ રસમેં રોગ ન સોગા, લોકવાદ સબ મેટા;
કેવળ અચલ અનાદિ અબાધિત, શિવશંકરકા ભેટા. અવધૂ૦ ૩.
વર્ષા બુંદ સમુદ્ર સમાની, ખબર ન પાવે કોઇ,
આનંદઘન વ્હૈ જ્યોતિ સમાવે, અલખ કહાવે સોઇ. અવધૂ૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૨૪ મું. રાગ-રામગ્રી.

મુને મ્હારો કબ મિલસે મનમેલ; મુને૦
મનમેં લેવિણુ કેલિ ન કલિયે, વાવે કવલ કોઇ વેલ. ૧.
આંપ મિથ્યાથી અંતર રાખે, સુમનુષ્ય નહીં તે લેલ;
આનંદઘન પ્રભુ મન મળિયા વિણુ, કોનવિ વિલગેચેલ. ૨

પદ્યરત્ન ૨૫ મું. રાગ-રામગ્રી.

ક્યારે મુને મિલશે માહારો સંત સનેહી. ક્યારે૦ ટેક
સંત સનેહી સુરિજન પાખે, રાખે ન ધીરજ દેહી, ક્યારે૦ ૧.
જન જન આગલ અંતરગતની, વાતડલી કહું કેહી,
આનંદઘન પ્રભુ વૈદ્ય વિયોગે, કિમ જીવે મધુમેહી ક્યારે૦ ૨.

પદ્યરત્ન ૨૬ મું. રાગ આશાવરી.

અવધૂ ક્યા માગું ગુનહીના, વે ગુન ગનિ ન પ્રવીના; અવધૂ૦ આંકણી
ગાય ન જાનું બજાય ન જાનું, ન જાનુ સુર ભેવા,
રીજ ન જાનું રીઝાય ન જાનું, ન જાનુ પદસેવા. અવધૂ૦ ૧.
વેદ ન જાનું કિતાબ ન જાનું, જાનુ ન લચ્છન છંદા;
તરકવાદ વિવાદ ન જાનું, ન જાનું કવિ ફંદા. અવધૂ૦ ૨.
જાપ ન જાનું જુવાબ ન જાનું, ન જાનુ કથિવાતા,
ભાવ ન જાનું ભગતિ ન જાનું, જાનું ન ગીગ તાતા અવધૂ૦ ૩.
ગ્યાન ન જાનું વિગ્યાન ન જાનું, ન જાનું ભજનામાં[1],
આનંદ ઘન પ્રભુ કે દરબારે, રટન કરૂ ગુણધામા. અવધૂ૦ ૪.

1 "ન જાનું પદ નામા" એ પ્રમાણે પાઠાંતર છે.-સંગ્રહકર્ત્તા

પદ્યરત્ન ૨૭ મું. રાગ–આશાવરી.

અવધૂ ગમ ગમ જગ ગાવે, વિરલા અલખ લખાવે. અવધૂ૦

મતવાલા તો મતમેં માતા, મઠવાલા મઠરાતા,
જટા જટાધર પટા પટાધર, છતા છતા ધર તાતા અવધૂ૦ ૧.
આગમ પઢિ આગમધર થાકે, માયાધારી છાકે,
દુનિયાદાર દુનીસે લાગે, દાસા સબ આશાકે. અવધૂ૦ ૨.
બહિરાતમ મઢા જગજેતા, માયાકે ફંદ રહેતા,
ઘટ અંતર પરમાતમ ભાવે, દુર્લભ પ્રાણી તેતા. અવધૂ૦ ૩.
ખગપદ ગગન મીનપદ જલમેં, જો ખોજે સો બૌરા,
ચિત પંકજ ખોજે સો ચિન્હે રમતા આનંદ ભૌરા અવધૂ૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૨૮ મું. રાગ–આશાવરી

આશા ઔરનકી ક્યા કીજે, જ્ઞાન સુધારસ પીજે, આશા૦ આંકણી.

ભટકે દ્વાર દ્વાર લોકનકે, કૂકર આશાધારી,
આતમ અનુભવ રસકે રસીયા, ઉત્તરે ન કબહુ ખુમારી આશા૦ ૧.
આશા દાસીકે જે જાયે, તે જન જગકે દાસા,
આશા દાસી કરે જે નાયક, લાયક અનુભવ પ્યાસા. આશા૦ ૨.
મનસા પ્યાલા પ્રેમ મસાલા, બ્રહ્મ અગ્નિ પરજાલી,
તન ભાઠી અવટાઇ પિયે કસ, જાગે અનુભવ લાલી. આશા૦ ૩.
અગમ પીયાલા પીયોમતવાલા, ચિન્હી અધ્યાતમવાસા,
આનંદઘન ચેતન વ્હૈ ખેલે, દેખે લોક તમાસા આશા૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૨૯ મું. રાગ–આશાવરી.

અવધૂ નામ હમારા રાખે, સો પરમ મહારસ ચાખે. અવધૂ૦ આંકણી.

નહીં હમ પુરૂષા નહીં હમ નારી, વરન ન ભાત હમારી,
જાતિ ન પાંતિ ન સાધન સાધક, નહીં હમ લઘુ નહીં ભારી અવધૂ૦ ૧
નહીં હમ તાતે નહીં હમ શીરે, નહીં દીર્ઘ નહીં છોટા;
નહીં હમ ભાઇ નહીં હમ ભગિની, નહીં હમ બાપ ન બેટા. અવધૂ૦ ૨.
નહીં હમ મનસા નહીં હમ શબ્દા, નહીં હમ તનકી ધરણી,

નહી હમ ભેખ, ભેખધર નાહી, નહીં હમ કરતા કરણી અવધૂ૦ ૩
નહીં હમ દરસન નહી હમ પરસન, રસન ગંધકછુ નાહી
આનંદઘન ચેતનમય મૂરતિ, સેવકજન બલિ જાહી અવધૂ૦ ૪

પદ્યરત્ન ૩૦ મું રાગ-આશાવરી

સાધો ભાઈ સમતા રંગ રમીજે, અવધૂ મમતા સંગ ન કીજે, સાધો૦
એ આંકણી

સંપતિ નાહિં નાહિં મમતા મે, મમતામા મિસ મેટે,
ખાટ પાટ તજી લાખ ખટાઉ, અંત ખાખમે લેટે સાધો૦ ૧
ધન ધરતી મે ગાડે બૌરે, ધૂર આપ મુખ લ્યાવે
મુષક સાપ હોવેગો આખર, તાતે અલછિ કહાવે સાધો૦ ૨
સમતા રતનાગરકી જાઇ, અનુભવ ચંદ સુભાઇ,
કાલકૂટ તજી ભાવમેં શ્રેણી, આપ અમૃત લે આઇ સાધો૦ ૩
લોચન ચરન સહસ ચતુરાનત, ઇનતે બહુત ભગાઇ
આનંદઘન પુરૂષોત્તમ નાયક, હિત કરી કંઠ લગાઇ સાધો૦ ૪

પદ્યરત્ન ૩૧ મું. શ્રીરાગ

કિત જાનમતે હો પ્રાનનાથ, ઇત આય નિહારો ઘરકી સાથ કિત૦ ૧
ઉત માયા કાયા કબ ન જાત, યહુ જડ તુમ ચેતન જગ વિખ્યાત
ઉત કરમ ભરમ વિષ વેલિ સંગ, ઇત પરમ નરમ મતિ મેલિ રંગ કિત૦ ૨
ઉત કામ કપટ મદ મોહ માન, ઇત કેવળ અનુભવ અમૃત પાન
અલિ કહે સમતા ઉત દુખ અનંત, ઇત ખેલે આનંદઘન વસંત કિત૦ ૩

પદ્યરત્ન ૩૨ મું રાગ-મારૂ

નિઠુર ભયે ક્યું એસે પીયા તુમ નિઠુર૦ એ આંકણી
મેતો મન વચ ક્રમ કરી રાઉરી રાઉરી રીત અનસે નિઠુર૦ ૧
ફલે ફૂલે ભમર કૈસી ભાઉરી ભરત હું નિવહે પ્રીત ક્યું એસે
મેતો પીયુતે એસી મનિઆની, કુસુમ વાસ સંગ જૈસે નિઠુર૦ ૨
ઓધી જાત નદી પરે એતી નીર નિવહે રંગ
ગુન અવગુન ન વિચારો આનંદઘન કિજિયે તુમ તેસે નિઠુર૦ ૩

પદરત્ન ૩૩ મું. રાગ—ગોડી

મિલાપી આન મિલાવો રે, મેરે અનુભવ મીઠડે મિત્ત, મિલાપી૦
ચાતક પીઉ પીઉ રટે રે, પીઉ મિલાવ ન આન
જીવ પીવન પીઉ પીઉ કરે પ્યારે, જીઉ નીઉ આન એ આન મિલાપી૦ ૧
દુખીયારી નિર્ધનિ રહુ રે, ફિરૂ સબ ગુરસુદ્ધ ખોય
તન મનકા ટગ લે પ્યારે, કિમ દિખાઉ રોય મિલાપી૦ ૨
નિસિ અંધારી મુહિ હસે રે, તારે દાત દિખાય
ભાદો કાદો મેં કીનો પ્યારે, અનુઅન ધાર વહાય મિલાપી૦ ૩
ચિત્ત ચાતક પીઉ પીઉ કરે રે, પ્રણામ દોકર પીસ,
અબલા શું જોરાવરી પ્યારે, એતી ન કીજે રીસ મિલાપી૦ ૪
આતુર ચાતુરતા નહી રે, સુનિ મમતા ટુક વાત,
આનદઘન પ્રભુ આય મિલ પ્યારે, આજ ઘરે હર ભાત મિલાપી૦ ૫.

પદરત્ન ૩૪ મું રાગ—ગોડી.

દેખો આની નટ નાગરકો સ્વાંગ દેખો૦
ઓરહી ઓર રંગ ખેલતિ તાતે, ફીકા લાગત અંગ દેખો૦ ૧
ઓરહ તો કહા દીજે બહુત કર, જીવિત હૈ ઈહિ ઢંગ,
મેરોઓર બિચ અંતર એતો, જેતો રૂપે રંગ દેખો૦ ૨
તનુ સુધ ખોય ઘૂમત મન ઐસે, માનું કછુઈક ખાઈ ભંગ
એતે પર આનંદઘન નાવત, ઓર કહા કોઉ દીજે સંગ દેખો૦ ૩

પદરત્ન ૩૫ મું. રાગ—દીપક, કાન્હડો

કર ભારે ભારે ભારે ભા કરે૦

સજી સણગાર બનાવે ભૂષન, ગઈ તબ સુની સેજ કરે૦ ૧
વિરહવ્યથા કછુ ઐસી વ્યાપતિ, માનુ કોઈ મારતિ ઐજા,
અંતક અંતકહાલુ લેગો પ્યારે, ચાહે જીવ તૂ લેજ કરે૦ ૨.
કોકિલ કામ ચંદ્ર ચૂતાદિક, ચેતન મત હૈ જેજ
નનન નાગર આનંદધન પ્યારે, આઈ અમિત સુખ દેજ કરે૦ ૩

પદ્યરત્ન ૩૬ મું. રાગ-માલસિરિ.

વારે નાહ સંગ મેરો, યુંહી જોબન જાય.
એ દિન હસન ખેલનકે સજની, રોતે રેન વિહાય. વારે૦ ૧.
નગ ભુષણસેં જરી જાતરી, મોતન કછુ ન સુહાય;
ઇક બુદ્ધ જીયમેં ઐસી આવત હૈ, લીજેરી વિષ ખાય. વારે૦ ૨.
ના સોવત હૈ, લેત ઉસાસ ન, મનહીમેં પિછતાય;
યોગિની હુયકેં નિકસૂં ઘરનેં, આનંદઘન સમજાય. વારે૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૩૭ મું. રાગ-વેલાવલ.

તા જોગેં ચિત્ત લ્યાઉ રે વાહાલા; તા૦
સમકિત દોરી શીલ લંગોટી, ઘુલ ઘુલ ગાંઠ ઘુલાઉં;
તત્વ ગુફામેં દીપક જોઉં, ચેતન રતન જગાઉ રે. વહાલા. તા૦ ૧.
અષ્ટ કરમ કંડેકી ધુની, ધ્યાના અગન જલાઉં;
ઉપશમ છનને ભસમ છણાઉં, મલીમલી અંગ લગાઉં રે, વહાલા. તા૦ ૨.
આદિ ગુરૂકા ચેલા હો કર, મોહકે કાન ફરાઉં;
ધરમ શુકલ દોય મુદ્રા સોહે, કરૂણા નાદ બજાઉં રે, વહાલા. તા૦ ૩.
ઇહ વિધ યોગ સિંહાસન બૈઠા, મુગતિ પુરીકું ધ્યાઉં;
આનંદઘન દેવેંદ્રસેં જોગી, બહુર ન કલિમેં આઉ રે, વહાલા. તા૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૩૮ મું. રાગ-મારૂ.

મનુમા નટનાગરસું જોરી હો; મનસા૦
નટનાગરસૂં જોરી સખી હમ, ઔર સબનસેં તોરી હો. મનસા૦ ૧.
લોક લાજસૂં નાંહી ન કાજ, કુલ મર્યાદા છોરી હો;
લોક બટાઉ હસો બિરાનો, અપનો કહત ન કોરી હો. મનસા૦ ૨.
માત તાત અરૂ સજ્જન જાતિ, વાત કરત હે ભોરી હો;
ચાખે રસકી ક્યું કરી છૂટે, સુરિજન સુરિજન ટોરી હો. મનસા૦ ૩.
ઔરહનો કહા કહાવત ઔરપેં, નાંહિ ન કીની ચોરી હો;
કાછ કછ્યો સો નાચત નિવહે, ઔર ચાચર ચર ફોરી હો. મનસા૦ ૪.
જ્ઞાનસિંધુ મથિત પાઈ, પ્રેમ પીયુષ કટોરી હો;
મોહન આનંદઘન પ્રભુ શશિધર, દેખત દૃષ્ટિ ચકોરી હો. મનસા૦ ૫.

પદ્યરત્ન ૩૯ મું. રાગ-જયજયવંતી

તરસકી જાઇ દઇકે દઇકી સવારી રી,
તીક્ષણ કટાક્ષ છટા લાગત કટારી રી. તરસકી ૧.
સાયક લાયક નાયક પ્રાનકોપહારી રી,
કાજર કાજ ન લાજ બાજ ન કહુ વારી રી તરસકી ૨
મોહની મોહન ગ્યો જગત ઠગારી રી,
દીજીયે આનંદઘન દાહ હમારી રી તરસકી ૩.

પદ્યરત્ન ૪૦ મું રાગ-આશાવરી

મીઠડો લાગે કંતડો ને, ખાટો લાગે લોક,
કંતવિહુણી ગોઠડી, તે રણુ માંહે પોક મીઠડો ૧
કંતડામ કામણ લોકડામે ગોક,
એક ઠામે કેમ રહે, દુધ કાંજી થોક. મીઠડો ૨
કંતવિણ ચઉગતિ, આણુ માનુ ફોક,
ઉઘરાણી સિરડ ફિરડ, નાણુ તેજે રોક મીઠડો ૩
કંત વિના મતિ મારી, અહવાડાની ઓક,
ઘોક ઘુ આનંદઘન, અવરને ઢોક મીઠડો ૪

પદ્યરત્ન ૪૧ મું. રાગ-વેલાવળ

પીયા બિનુ શુદ્ધ બુદ્ધ ભૂલી હો,
આખ લગાઈ દુખ મહેલકે, જરૂખે ઝુલી હો પીયા૦ ૧.
હસતી તબહુ બિરાનીયા, દેખી તન મન છીજ્યો હો,
સમજી તબ એતી કહી, કોઈ નેહ ન કીજ્યો હો પીયા૦ ૨
પ્રીતમ પ્રાણપતિ વિના, પ્રિયા કૈસે જીવે હો,
પ્રાન પવન વિરહા દસા, ભુયગમ પીવે હો પીયા૦ ૩.
શીતલ પખા કુમ કુમા, ચદન કહા લાવે હો,
અનલ ન વિરહાનલ યે હૈ, તન તાપ બઢાવે હો પીયા૦ ૪.
ફાગુ ચાચર ઇક નિસા, હોરી સિરગાની હો,
મેરે મન સબ દિન જરે, તન ખાખ ઉડાની હો પીયા૦ ૫

ભ્રાત ન તાત ન માત ન જાત ન, ગાત ન વાત ન લાગત ગોરી;
મેરે સબ દિન દરસન પરસન, તાન સુધારસ પાનં પગોરી. ઠગો૦ ૨.
પ્રાણુનાથ વિછુરેકી વેદન, પાર ન પાવું અથાગ થગોરી;
આનંદઘન પ્રભુ દર્શન ઓઘટ, ઘાટ ઉતાર ન નાવ મગોરી. ઠગો૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૪૬ મું. રાગ–ટોડી.

ચેતન ચતુર ચોગાન લરી રી; ચેતન૦
જીત લૈ મોહરાયકો લસકર, મિસકર છાંડ અનાદ ધરી રી. ચેતન૦ ૧.
નાંગી કાઢ લે તાડ લે દુસમન, લાગે કાચો દોય ઘરી રી;
અચલ અબાધિત કેવલ મનસુફ, પાવે શિવ દરગાહ ભરી રી. ચેતન૦ ૨.
ઔર લરાઈ લરે સો બાવરા, સુર પછારે નાંઉં અરી રી;
ધરમ મરમ કહા બુઝે ન ઔરેં, રહે આનંદઘન પદ પકરી રી. ચેતન૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૪૭ મું. રાગ–ટોડી.

પિય બિન નિસ દિન ઝૂરૂં ખરી રી; પિય૦ એ આંકણી.
લહુડી વડીકી કહાની મિટાઇ, દ્વારતેં આંખે ક્વન ટરી રી. પિય૦ ૧.
પટ ભૂખન તન ભૌકન ઓઢે, ભાવે ન ચોકી જરાઉં જરી રી;
શિવકમલા આલી સુખ નઉ પાવત, કૌન ગિનત નારી અમરી રી. પિય૦ ૨.
સાસ ઉસાસ વિસાસ ન રાખે, નિણુદ નિગોરી ભોર લરી રી;
ઔર તબીબ ન તપત બુઝાવત, આનંદઘન પીયુષઝરી રી. પિય૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૪૮ મું. રાગ–મારૂ, જંગલો.

માયડી મુને નિરપખ કિણુહી ન મૂકી, નિરપખ૦ માયડી૦
નિરપખ રહેવા ઘણુંહી ઝૂરી, ધીમે નિજમતિ ફૂકી. માયડી૦ ૧.
યોગીયેં મલીને યોગણુ કીની, યતિયેં કીની યતણી;
ભગતેં પકડી ભગતાણી કીની, મતવાલે કીની મતણી. માયડી૦ ૨.
કેણે મૂકી કેણે લુંચી, કેણે કેસેં લપેટી;
એકપખો મેં કોઈ ને દેખ્યો, વેદના કિણુહી ન મેટી. માયડી૦ ૩.
રામ ભણી રહીમાન ભણાઈ, અરિહંત પાઠ પઢાઈ;
ઘરઘરને હું ધંધે વળગી, અલગી જીવ સગાઈ. માયડી૦ ૪.

કેણે તે થાપી કેણે ઉથાપી, કેણે ચલાવી કિણુ રાખી,
કેણે જગાડી કેણે સુઆડી, કોઇનું કોઇ નથી સાખી. માયડી૦ ૫.
ધીંગ દુર્બળને ઠેલીજે, ઠીંગે ઠીંગો વાજે;
અબળા તે કેમ બોલી શકિયે, બડ યોદ્ધાને રાજે. માયડી૦ ૬.
જે જે કીધુ જે જે કરાવ્યું, તેહ કહેતી હું લાજું;
થોડે કહે ઘણું પ્રીછી લેજો, ઘરશૂં નીરથ નહીં બીજું. માયડી૦ ૭.
આપ વીતી કહેતાં રીસાવે, તેથી જોર ન ચાવે;
આનંદઘન વાહાલો બાંહડી ઝાલે, તો બીજું સઘળું પાવે. માયડી૦ ૮.

✓પદ્યરત્ન ૪૯ મું. રાગ-સોરઠ

કંચન વરણો નાહ રે, મુને કોય મિલાવો; કંચન૦
અંજન રેખ ન આંખ ન ભાવે, મંજન શિર પડો દાહ રે. મુને૦ ૧.
કૌન સેન જાને પર મનકી, વેદન વિરહ અથાહ;
થરથર ધ્રૂજે દેહડી મારી, જિમ વાનર ભરમાહ રે. મુને૦ ૨.
દેહ ન ગેહ ન નેહ ન રેહ ન, ભાવે ન દૂહા ગાહા;
આનંદઘન વાલો બાંહડી ઝાલે, નિશદિન ધરૂં ઉમાહા રે. મુને૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૫૦ મું. રાગ-ધન્યાશ્રી

અનુભવ પ્રીતમ કૈસે મનાસી, અનુભવ૦
છિન નિર્ધન સધન છિન નિર્મલ, સમલ રૂપ બતાસી. અનુભવ૦ ૧.
છિનમેં શક્ર તક્ર ફુનિ છિનમેં, દેખું કહત અનાસી,
વિરજ ન વિચ્ચ આપા હિતકારી, નિર્ધન જૂઠ ખતાસી. અનુભવ૦ ૨
તોહિ તું મેરા મેહિ તું તેરી, અંતર કાંહે જનાસી,
આનંદઘન પ્રભુ આન મિલાવો, નહિનર કરો ધનાસી. અનુભવ૦ ૩

પદ્યરત્ન ૫૧ મું. રાગ-ધમાલ.

ભાદુંકી રાતિ કાનીસી વહે, છાતીય છિન છિન છીના. ભાદું૦ ૧.
પ્રીતમ સબ છબી નિરખકે હો, પીઉ પીઉ પીઉ કીના,
વાહી ચિય ચાતક કરે હો આનહરે પરવીના ભાદું૦ ૨.
એક નિસિ પ્રીતમ નાંઉંકી હો, વિસર ગઇ સુધ નાઉં;
ચાતક ચતુર વિના રહી હો, પીઉ પીઉ પીઉ પીઉ પીઉ. ભાદું૦ ૩.

એક સમે આલાપકે હો, કોને અડાને ગાન,
સુઘર બપીહા સુર ધરે હો, દેત હૈ પીઉ પીઉ તાન. ભાદુ○ ૪.
રાત વિભાવ વિલાત હૈ હો, ઉદિત સુભાવ સુભાન,
સુમતા સાચ મતે મિલે હો, આયે આનંદઘન માન. ભાદુ○ ૫.

પદ્યરત્ન ૫૨ મું. રાગ–જયજયવંતી.

મેરે પ્રાન આનંદઘન, તાન આનંદઘન એ આંકણી.
માત આનંદઘન, તાત આનંદઘન, ગાત આનંદઘન, જાત આનંદઘન. મેરે○ ૧.
લાજ આનંદઘન, કાજ આનંદઘન, માજ આનંદઘન, લાજ આનંદઘન. મેરે○ ૨
આભ આનંદઘન, ગાભ આનંદઘન, નાભ આનંદઘન, લાભ આનંદઘન. મેરે○ ૩.

પદ્યરત્ન ૫૩ મુ રાગ–મોરઠ મુલતાની.

નટરાગિણી મહેલી

સારા દિલ લગા હૈ, બંસીવારેસું, બંસીવારેસું, પ્રાન પ્યારેસુ. સાગ○
મોર મુકુટ મકરાકૃતકુંડલ, પીતાંબર પટવારેસુ. સાગ○ ૧.
ચંદ ચકોર ભયે પ્રાન પપઇયા, નાગરનંદ દુલારેસું, સાગ○
ઇન સખીકે ગુન ગંધ્રપ ગાવે, આનંદઘન ઉજીયારેસું. સાગ○ ૨.

પદ્યરત્ન ૫૪ મું. રાગ–પ્રભાતી આશાવરી.

રાતડી રમીને કિહાંથી આવિયા એ દેશી

મૂલડો થોડો ભાઇ વ્યાજડા ઘણો રે, કેમ કરી દીધો રે જાય;
તલપદ પૂંજી મે આપી સઘલીરે, તોહે વ્યાજ પૂરૂ નવિ થાય. મૂલડો○ ૧.
વ્યાપાર ભાગો જલવટ થલવટે રે, ધીરે નહીં નીસાની માય,
વ્યાજ છોડાવી કોઇ ખંદા પરકવે રે, તો મૂલ આપું સમ ખાય. મૂલડો○ ૨.
હાટડું માંડું રૂડા માણુક ચોકમાં રે, સાજનીયાનુ મનડું મનાય;
આનંદઘન પ્રભુશેઠ શિરોમણિ રે, બાંહડી ઝાલજ્જે રે આય. મૂલડો○ ૩.

પદ્યરત્ન ૫૫ મુ. રાગ–ધન્યાશ્રી.

ચેતન આપા કૈસે લહોઇ, ચેતન○
સત્તા એક અખંડ અબાધિત, ઇહ સિદ્ધાંત પખ જોઇ. ચેતન○ ૧.
અન્વય અરૂ વ્યતિરેક હેતુકો, સમજ રૂપ ભ્રમ ખોઇ;
આરોપિત સર્વ ધર્મ ઔર હૈ, આનંદઘન તત સોઇ. ચેતન○ ૨.

પદ્યરત્ન ૫૬ મું. રાગ–ધન્યાશ્રી.

બાલુડી અબલા જોર કિસ્યું કરે, પીઉડો પરઘર જાય;
પૂરવદિસિ પચ્છિમદિસિ રાતડો, રવિ અસ્તંગત થાય. બાલુડી૦ ૧.
પૂનમ સસી સમ ચેતન જાણીયેં, ચંદ્રાતપ સમ ભાણ;
વાદલ ભર જિમ દલથિતિ આણીયેં, પ્રકૃતિ અનાવૃતજાણ. બાલુડી૦ ૨.
પરઘર ભમતાં સ્વાદ કિસ્યો લહે, તન ધન યૌવન હાણ;
દિન દિન દીસે અપયશ વાધતો, નિજ જન ન માને કાંણ. બાલુડી૦ ૩.
કુલવટ છાંડી અવટ ઊવટ પડે, મન મેંદ્રવાને ઘાટ;
આંધો આંધ મિલે બે જણ, કોણ દેખાડે વાટ. બાલુડી૦ ૪.
બંધુ વિવેકેં પીઉડો બૂઝવ્યો, વાર્યો પરઘર સંગ;
આનંદઘન સમતાઘર આણે, વાધે નવ નવ રંગ. બાલુડી૦ ૫.

પદ્યરત્ન ૫૭ મું. રાગ–આશાવરી.

દેખો એક અપૂરવ ખેલા, આપહી બાજી આપહી બાજીગર;
આપ ગુરૂ આપ ચેલા. દેખો૦ ૧.
લોક અલોક બિચ આપ બિરાજિત, ગ્યાન પ્રકાશ અકેલા;
બાજી છાંડ તહાં ચઢ બૈઠે, જિહાં સિંધુકા મેલા. દેખો૦ ૨.
વાગવાદ ખટનાદ સહુમેં, કિસકે કિસકે બોલા;
પાહાણુકો ભાર કાંહી ઉઠાવત; એક તારેકા ચોલા. દેખો૦ ૩.
ષટ્પદ પદકે જોગસિરિખસ, ક્યોંકર ગજપદ તોલા;
આનંદઘન પ્રભુ આય મિલ્યો તુમ, મિટ જાય મનકા ડોલા. દેખો૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૫૮ મું. રાગ–વસંત.

પ્યારે આય મિલો કહાયેંતેં જાત, મેરો વિરહ વ્યથા અકુલાત ગાત. પ્યારે૦ ૧.
એક પૈસાભર ન ભાવે નાજ, ન ભૂષણ નહીં પટ સમાજ. પ્યારે૦ ૨.
મોહન રાસ ન દુસન તેરી આસી, મદનો ભય હે ઘરકી દાસી. પ્યારે૦ ૩.
અનુભવ જાહકે કરો વિચાર, કદ દેખે હૈ વાકી તનમેં સાર. પ્યારે૦ ૪.
જાય અનુભવ જાઇ સમજાયે કંત, ઘર આયે આનંદઘન ભયે વસંત. પ્યારે૦ ૪.

પદરત્ન ૫૯ મું. રાગ-કલ્યાણ.

મોકુ કોઉ કૈસી હૂં કહો, મેરે કામ એક પ્રાન જીવનસૂ,
ઔર ભાવે સો બકો મો૦ ૧
મે આયો પ્રભુ સરન તુમારી, લાગત નાહીં ધકો
ભુજન ઉઠાય કહું ઔરનસૂ, કરહુ જ કરહી સકો મો૦ ૨
અપરાધિ ચિત્ત ઠાન જગત જન, કોરિક ભાંત ચકો
આનંદઘન પ્રભુ નિહચે માનો, ઇહ જન રાવરો થકો મો૦ ૩

પદરત્ન ૬૦ મું રાગ-મારુ

અબ મેરે પતિ ગતિ દેવનિરંજન અબ૦
ભટકું કહાં કહાં સિર પટકું, કહા કરું જન રંજન અબ૦ ૧
ખંજન દ્રગન દ્રગન લગાવું, ચાહું ન ચિતવન અંજન
સંજન ઘટ અંતર પરમાતમ, સકલ દુરિત ભય ભંજન અબ૦ ૨
એહ કામ ગવિ એહ કામઘટ, એહી સુધારસ મંજન
આનંદઘન પ્રભુ ઘટવનકે હરિ, કામ મતંગ ગજ ગંજન અબ૦ ૩

પદરત્ન ૬૧ મું રાગ-જયજયવંતી

મેરી સુ તુમતે જુ કહા દૂરીકે હોને સંબેરી રી મેરી૦ ૧
તુમે દેખ મેરી, મનસા દુખ ઘરી રી
જાકે મગ એસો મોતો, જગતકી ચેરી રી મેરી૦ ૨
શિરછેદી આગે ધરે, ઔર નહીં તેરી રી
આનંદઘન પ્રભો, જો કહું હું અનેરી રી મેરી૦ ૩

✓ પદરત્ન ૬૨ મું રાગ-મારૂ.

પીયા બિન સુધબુધ ખુંદી હો,
વિરહ ભુયંગ નિસા-સમે, મેરી સેજડી ખૂંદી હો, પીયાબિન૦ ૧
ભોયણ પાન કથા મિટી, કિસકું કહું સૂધી હો
આજ કાલ ઘર આનકી, જીવ આસ વિલુદ્ધી હો પીયાબિન૦ ૨
વેદન વિરહ અથાહ હૈ, પાણી નવ નેજા હો,
કૌન હબીબ તબીબ હૈ, ટારે કર કરેજા હો પીયાબિન૦ ૩

જાનુ જો નુવાર હા, અબ નાથ લાજ સાધી નજનાથમ૰ ૧૧
ઓગો ઉપાસક ‌ ‌ ‌ મ ગોઇ ઉધારે
દુનિયા યહ રાખો મત, યા વરી વિચા નજનાથમ૰ ૧૨
ગઇ સો તો ગઇ નાથ, ર નહિ કીજે,
દ્વારે ગ્યો ઢીંગ દામ, અપનો કરી લીજે નજનાથમ૰ ૧૩
દાસકો સુધારી લે, બહુત કહા કહિને,
આનદઘન પરમ ગીત, નાઉમી નિવહિયે નજનાથમ૰ ૧૪

પદ્યરત્ન ૬૮ મુ રાગ-વસંત.

અબ જાગા પરમગુરૂ પરમદેવ પ્યારે, મેટહુ હમ તુમ બિચ ભેદ, અબ૰ ૧
આની લાજ નિગોરી ગમારી જાત, સુહિ આન મનાવત વિવિધ ભાત અબ૰ ૨
અલિ પર નિમૂંલી કુલટી કાન સુનિ તુહિ મિલન બિચ દેત હાન અબ૰ ૩.
પતિ મતવારે ઔર રંગ, રમે મમતા ગણિકાકે પ્રસંગ અબ૰ ૪
જબ જડ તો જડ વાસ અંત, ચિત્ત ફુલે આનંદઘન ભયે વસંત. અબ૰ ૫

પદ્યરત્ન ૬૫ મું રાગ-સાખી

નસ સમી તારા કસા, જોગી જોઇને જોસ
મમતા સુમતા દખ મિવે,[1] ભાગે વિરહા સોસ ૧

ગોડી રાગમાં.

પીયા બિન દેન મિટાવે રે, વિરહવ્યથા અસરાલ પીયા૰ ૧
નિંદ નીમાણી આખ તેરે નાઠી મુજ દુખ દેખ
દીપક શિર ડાલે ખરો પ્યારે, તન થિર ધરે ન નિમષ પીયા૰ ૨
સસિ સરિણુ તારા જગી રે, વિનગી દામિની તેગ
રયણી દયણુ મતે દગા પ્યારે, મયણુ સયણ વિનુ વેગ પીયા૰ ૩
તનપિંજર ઝરે પર્યાં રે, ઊડી ન સકે જીવ હંસ,
વિરહાનલ જાલા જલી પ્યારે, પંખ મૂલ નિરવંસ પીયા૰ ૪
ઊસાસાસે વડાજોકો રે, વાદ વદે નિશિ રાંડ
, ન મને ઊસાસા મની પ્યારે, હટકે ન રયણી માંડ પીયા૰ ૫

૧ આડી આતમમિત્તા મિમ મજે એવો પાઠાન્તર છે—સંગ્રહકર્તા

ઇહ વિધિ છે જે ઘરધણી રે, ઉસસુ રહે ઉદાસ;
હર વિધ આઇ પૂરી કરે પ્યારે, આનંદઘન પ્રભુ આસ પીયા૦ ૬.

પદ્યરત્ન ૬૬ મું. રાગ-આશાવરી

સાધુ ભાઇ અપના રૂપ જબ દેખા; સાધુ૦
કરતા કૌન કૌન ફુની કરની, કૌન માગેગો લેખા; સાધુ૦ ૧.
સાધુસંગતિ અરૂ ગુરૂકી કૃપાતેં, મિટ ગઇ કુલકી રેખા,
આનંદઘન પ્રભુ પરચો પાયો, ઊતર ગયો દિલ ભેખા. સાધુ૦ ૨.

પદ્યરત્ન ૬૭ મું. રાગ-આશાવરી.

રામ કહો રહેમાન કહો કોઉ, કાન કહો મહાદેવરી,
પારસનાથ કહો કોઉ બ્રહ્મા, સકલ બ્રહ્મ સ્વયમેવરી. રામ૦ ૧.
ભાજન ભેદ કહાવત નાના, એક મૃત્તિકા રૂપરી,
તૈસે ખંડ કલ્પના રોપિત, આપ અખંડ સરૂપરી, રામ૦ ૨.
નિજપદ રમે રામ સો કહિયે, રહિમ કરે રહેમાનરી;
કરશે કરમ કાન સો કહિયે, મહાદેવ નિર્વાણરી. રામ૦ ૩.
પરસે રૂપ પારસ સો કહિયે, બ્રહ્મ ચિન્હે સો બ્રહ્મરી,
ઇહ વિધ સાધો આપ આનંદઘન, ચેતનમય નિઃકર્મરી. રામ૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૬૮ મું. રાગ-આશાવરી.

સાધુસંગતિ બિનુ કૈસે પૈયે, પરમ મહારસ ધામરી, એ આંકણી.
કોટિ ઉપાય કરે જો બૌરો, અનુભવકથા વિશ્રામરી સાધુ૦ ૧.
શીતલ સફલ સંત સુરપાદપ, સેવે સદા સુછાંઇ રી;
વંછિત ફલે ટલે અનવંછિત, ભવસંતાપ બૂઝાઇરી. સાધુ૦ ૨.
ચતુરવિરંચી વિરંજન ચાહે, ચરણકમલ મકરંદ રી,
કો હરિ ભરમ વિહાર દિખાવે, શુદ્ધ નિરંજન ચંદ રી. સાધુ૦ ૩.
દેવ અસુર ઇંદ્ર પદ ચાહન, રાજ ન કાજ સમાજ રી;
સંગતિ સાધુ નિરંતર પાવુ, આનંદઘન મહારાજ રી. સાધુ૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૬૯ મું. રાગ-અલહિયો, વેલાવલ.

પ્રીતકી રીત નહી હો પ્રીતમ; પ્રીતકી૦
મેં તો અપનો સરવ શૃંગારો, પ્યારેકી ન લઇ હો. પ્રીતકી૦ ૧.

મૈં વસ પિયકે પિય સંગ ઔરકે, યા ગતિ કિન સીખઇ;
ઉપગારી જન જાય મનાવો, જો કછુ ભઇ સો ભઇ હો. પ્રીતકી૦ ૨.
વિરહાનલજાલા અતિહિ કઠિન હૈ, મોસેં સહી ન ગઇ;
આનંદઘન યું સઘન ધારા, તબહી દે પઇ હો. પ્રીતકી૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૭૦ મું.

સાખી.

આતમ અનુભવ રસ કથા, પ્યાલા પિયા ન જાય;
મતવાલા તો ઢહિ પરે, નિમતા પરે પચાય. ૧.

રાગ-વસંત ધમાલ.

છબિલે લાલન નરમ કહે, આલી ગરમ કરત કહા બાત; ટેક.
માંકે આગેં મામુકી કોઇ, વરનન કરય ગિવાર;
અજ હૃ કપટકે કોથરી હો, કહા કરે સરધા નાર. છબિલે૦ ૧.
ચઉગતિ મહેલ ન છારિહી હો, કૈસેં આત ભરતાર;
ખાનો ન પીનો ઇન બાતમેં હો, હસત ભાનન કહા હાડ. છબિલે૦ ૨.
મમતા ખાટ પરે રમે હો, ઔર નિંદે દિન રાત;
લેનો ન દેનો ઇન કથા હો, ભોરહી આવત જાત. છબિલે૦ ૩.
કહે સરધા સુનિ સામિની હો, એતો ન કીજે ખેદ;
હેરે હેરે પ્રભુ આવહી હો, વદે આનંદઘન ભેદ. છબિલે૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૭૧ મું. રાગ-મારૂ.

અનંત અરૂપી અવિગત સાસતો હો, વાસતો વસ્તુ વિચાર;
સહજ વિલાસી હાસી નવી કરે હો, અવિનાશી અવિકાર. અનંત૦ ૧.
જ્ઞાનાવરણી પંચ પ્રકારનો હો, દરશનના નવ ભેદ;
વેદની મોહની દોય દોય જાણીયેં હો, આયુખું ચાર વિચ્છેદ. અનંત૦ ૨.
શુભ અશુભ દોય નામ વખાણીયેં હો, નીચ ઉંચ દોય ગોત;
વિઘ્ન પંચક નિવારી આપથી હો, પંચમ ગતિ પતિ હોત. અનંત૦ ૩.
યુગપદભાવિ ગુણ ભગવંતના હો, એકત્રીશ મન આણ;
અવર અનંતા પરમાગમથકી હો, અવિરોધી ગુણ જાણ. અનંત૦ ૪.

સુજ્ઞ સરૂપી સુભગ શિરોમણિ હો, સુણુ મુજ આતમરામ,
તન્મય તત્ય તસુ ભ ને ન્રી હો, આનદઘન પ નામ અનત૦ ૫

પદ્યરત્ન ૭૨ મું. રાગ-કેદારો.

મેરે માઝી મઝડી સુણુ એ નાત મીઠડે લાન । તિન નરા્ ન્નીયાત મરે૦ ૧
રગીત ચૂનડી લડી ચીડા, કાથા સોપારી અરૂ પાનકા બીડા,
માગ સિંદૂર મન્લ કરે પીડા, તન કન ડાકોરે વિરહા કીડા મેરે૦ ૨
જહા તહા દુંદુ નૈન ન મિત્તા, પણ ભોગી નર વિણુ સબ સુગ ગીતા,
ગ્યણી વિહાણી ન્હાવ થીતા, અજહૂ ન આવે મોહિ છેહા દીતા મેરે૦ ૩
નનરગ કૂદ ભન્મતી ખાટ, ચુ। ચુન કલીયા વિંધુ ઘાટ,
રગ રગીની ક્ષ્લી પરેરૂગી નાટ, આવે આનદઘન રહે ઘર ઘાટ મેરે૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૭૩ મું રાગ-કેદારો.

ભોવે વેગા ્ ર, તુમ બના દાસા સનૃગે સાજન વિગ મૈંસા વગ્વાસા ભોને૦ ૧.
સેજ સુહાની ચાંગ્ણી રાત, ક્લડી નારી ઉર ગીત। વાત,
સવની મજેની કરે સુખ સાતા મેંગ તન તાતા મૂઆ વિરહા માતા ભોને૦ ૨
ફિર ફિર જોઉ ધણી આગામા તેરા છિપણા પ્યારે વોક તમાસા
ન વને તનતે લોહી માસા, સાઇનની મે ધણી છોડી નિરાસા ભોવે૦ ૩.
વિરહ ભુજાનમો મુજ પીયા, ખમર ન પાવે તો ધિગ મેરા જીયા,
દી વાયદો જો બતાવે મેરા કોઇ પીયા આવે આનદઘન કરૂ દીયા ભાને૦ ૮

પદ્યરત્ન ૭૪ મું રાગ-વસંત.

યાનબુદ્ધિ કુમરી કોન જાત જહા રીજે ચેતન ગ્યાન ગાત યા૦ ૧
કુત્સિત સાખ વિશેષ પાય, પરમ સુધારસ વારિ જાય યા૦ ૨
જ્યા ગુન જાનો ઔર નારી, ગને પડેગી પનક માહિ યા૦ ૩
રેખા છેદે વાઢી તામ, પઢીને મીઠી સુગુણ ધામ યા૦ ૪
તે આગે અધિકી તારી, આનદઘ। અધિકેરી ચાહી યા૦ ૫

પદ્યરત્ન ૭૫ મું રાગ-વસંત.

લાલન બિન મેરો ન હનાન, સમજે ન ઘટકી નિઠ્ર લાલ લાલન૦ ૧
વીર વિવેકતુ માજિ માતિ, કહા પેટ દા આગે છિપાઇ લાલન૦ ૨

પદ્યરત્ન ૮૬ સું. રાગ-ધમાલ.

સલૂણે સાહેબ આવેંગે મેરે, આલીરી વીરવિવેક કહો સાચ; સલુણે૦
મોસું સાચ કહો મેરીસું, સુખ પાયો કે નહિં;
કહાંની કહા હું .બિહાંકી, હિંડોરે ચતુરગતિ માંહિ. સલુણે૦ ૧.
ભલી ભઈ ઇત આવડી હો, પંચમ ગતિકી પ્રીત,
સિદ્ધ સિદ્ધંત રસ પાકકી હો, દેખે અપૂરવ રીત. સલુણે૦ ૨.
વીર કહે એતી કહું હો, આએ આએ તુમ પાસ;
કહે સમતા પરિવારસું હો, હમ હૈ અનુભવ દાસ. સલુણે૦ ૩.
સરધા સુમતા ચેતના હો, ચેતન અનુભવ આંહિ;
સગતિ ફોરવે નિજ રૂપકી હો, લીને આનંદઘન માહિ. સલુણે૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૮૭ સું. રાગ-ધમાલ.

વિવેકી વીરા સહ્યા ન પરે, વરજો ક્યું ન આપકે મિત્ત. વિવેકી૦ ટેક.
કહા નિગોડી મોહની હો, મોહત્ત લાલ ગમાર;
વાંકે પર મિથ્યા સુતા હો, રીજ પડે કહાયાર. વિવેકી૦ ૧.
ક્રોધ માન બેટા ભયે હો, દેત ચપેટા લોક;
લોભ જમાઇ માયા સુતા હો. એક ચઢયો પર મોક. વિવેકી૦ ૨.
ગઇ તિથિકૂં કહા બંભણુા હો, પૂછે સુમતા ભાવ;
ઘરકો સુત તેરે મતેં હો, કહાલોં કરત બઢાવ, વિવેકી૦ ૩.
તવ સમત ઉદ્યમ કીયો હો, મેટયો પૂરવ સાજ;
પ્રીત પરમસુંઁસંરિદિં હો, દીનો આનંદઘન રાજ, વિવેકી૦ ૪.

જાનુ જો સુવાન હો, અગ નાથ લાજ સાધી વ્રજનાથસે૦
આંગેકો ઉપામક હું ેમ કોઇ ઉધાર,
દુવિધા યહ ગખો મત, યા વરી વિચાર નજનાથસે૦
ગઇ સો તો ગઇ નાથ, ફર નહિ કીજે,
દ્વારે રહ્યા ઢીંગ દાસ, અપનો કરી લીજે નજનાથસે
દાસકો સુવારી લેહુ, બહુત કહા કહિયે,
આનંદઘન પરમ રીત, નાઉકી નિર્વહિયે નજનાથસે

પદ્યરત્ન ૬૪ મુ. રાગ–વસંત.

અમ જાગો પરમગુરૂ પરમદેવ પ્યારે, મેટહુ હમ તુમ બિચ ભેદ
આની લાજ નિગોરી ગમારી જાત, મુહિ આન મનાવત વિવિધ ભાત
અલિ પર નિર્મૂલી કુલટી કાન, મુનિ તુહિ મિલન બિચ દેત હાન
પતિ મતવારે આર રંગ, રમે મમતા ગણિકાકે પ્રસંગ
જબ જડ તો જડ વાસ અંત, ચિત્ત ફુલે આનંદઘન ભય વસંત.

પદ્યરત્ન ૬૫ મુ રાગ–સાખી

નસ સસી તારા કલા, જોગી જોઇને જોસ
રમતા સુમતા કબ મિલે,[1] ભાગે વિરહા સોસ

ગોડી રાગમાં.

પીયા બિન કૌન મિટાવે રે, વિરહવ્યથા અસરાલ
નિંદ નીમાણી આંખ તેરે, નાઠી મુજ દુખ દેખ
દીપક શિર ડોલે ખરો પ્યારે, તન થિર ધરે ન નિમેષ
મસિ સરિણુ તારા જગી રે, વિનગી દામિની તેગ
રયણી દયણુ મતે દગો પ્યારે, મયણુ સયણુ વિનુ વેગ
તનપિંજર ઝરે પરાં રે, ઊડી ન સકે જીવ હંસ,
વિરહાનલ જાલા જલી પ્યારે, પંખ મૂલ નિરવંસ.
ઊસાસાસે વડા કૌ રે, વાદ વદે નિશિ રાડ
તું મને ઊસાસા મની પ્યારે, હટકે ન રયણી માડ.

---

૧ ગતી ' આતમમિત્તા કિમ મળે ' એવો પાઠાંતર છે

સુજ્ઞ સખી સુભગ શિરોમણિ હો, સુણુ મુજ આતમરામ,
તન્મય તત્ત્વ તસુ ભજને ભગી હો, આનંદઘન પદ ઠામ અનત૦ ૫

પદરત્ન ૭૨ મું. રાગ-કેદારો.

મેરે માઝી મજીઠી સુણુ એક વાત મીઠડે લાલન બિન ન રહુ જીયાત મેરે૦ ૧
રંગીત ચૂનડી લડી ચીડા, કાથા સોપારી અરૂ પાનકા બીડા,
માગ સિંદૂર સદલ કરે પીડા, તન કંઠા ઝકોરે વિરહા કીડા મેરે૦ ૨
જહાં તહાં ઢુંઢુ ઢોન ન મિત્તા, પણ ભોગી નર વિણુ સબ યુગ રીતા,
રયણી વિહાણી દહાડા બીતા, અજહૂ ન આવે મોહિ છેહા દીતા મેરે૦ ૩
તનરંગ કુંદ ભમતી ખાટ, ચુન ચુન કલીયા વિછુ ઘાટ,
રંગ રંગીની બૈઠી પહેરંગી નાટ, આવે આનંદઘન રહે ઘર ઘાટ. મેરે૦ ૪.

પદરત્ન ૭૩ મું રાગ-કેદારો.

ભોને લોગા હું રહુ તુમ ભના દાસા, સનેહી સાજન વિનુ ઐસા ઘરવાસા ભોલે૦ ૧.
મેરે અંધારી ચાંખ્ખી રાત, બલકી વાડી ઉર ગીતમ વાત,
સવની મહેલી કરે સુખ સાતા, મેરા તન તાતા મુઝ્યા વિરહા માતા ભોલે૦ ૨
ફિર ફિર જોઉ ધરણી આગામા, તેરા છિપણા પ્યારે લોક તમાસા
ન વલે તનતે લોઠી મામા, સાઇકાની મ ધરતી છોડી નિરાસા ભોલે૦ ૩
વિરહ કુબાનસો મુજ પીયા, ખબર ન પાવે તો ધિગ મેરા જીયા,
દી વાયદો જો બતાવે મેરા કાઇ પીયા, આવે આનંદઘન રૂદીયા ભોલે૦ ૪

પદરત્ન ૭૪ મું રાગ-વસંત.

યાકુબુદ્ધિ કુમરી કૌન જાત, જહાં રીઝે ચેતન જ્ઞાન ગાત. યા૦ ૧
કુત્સિત સાખ વિશેષ પાય, પરમ સુધારસ વારિ જાય યા૦ ૨.
જીયા ગુન જાનો ઔર નારી, રને પડેગી પનક માહિ યા૦ ૩
રેખા છેદે વાહી તામ, પરીરે મીઠી સુગુણ ધામ યા૦ ૪
આગે અધિકી તાકી, આનંદઘન અધિકેરી ચાકી યા૦ ૫

પદરત્ન ૭૫ મું રાગ-વસંત.

મેરો કુન હાન, સમજે ન વટકી નિરખ લાલ લાલન૦ ૧
હા પેટ દઇ આગે છિપાઇ, લાલન૦ ૨

મેં વસ પિયકે પિય સંગ ઔરકે, યા ગતિ કિન સીખઇ;
ઉપગારી જન જાય મનાવો, જો કછુ ભઇ સો ભઇ હો. પ્રીતકી૦ ૨.
વિરહાનલજાલા અતિહિ કઠિન હૈ, મોસેં સહી ન ગઇ;
આનંદઘન યું મઘન ધારા, તબહી દે પઇ હો. પ્રીતકી૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૭૦ સું.

સાખી.

આતમ અનુભવ રસ કથા, પ્યાલા પિયા ન જાય.
મતવાલા તો ઢહિ પરે, નિમતા પરે પચાય. ૧.

રાગ-વસંત ધમાલ.

છબિલે લાલન નરમ કહે, આલી ગરમ કરત કહા બાત; ટેક.
માંકે આગેં માસુકી કોઇ, વરનન કરય ગિવાર;
અજ દૂ કપટકે કોથરી હો, કહા કરે સરધા નાર. છબિલે૦ ૧.
ચઉગતિ મહેલ ન છાંડિહી હો, કૈમેં આત ભરતાર;
ખાનો ન પીનો ઇન બાતમેં હો, હસત ભાનન કહા હાડ. છબિલે૦ ૨.
મમતા ખાટ પરે રમે હો, ઔર નિંદે દિન રાત;
લેનો ન દેનો ઇન કથા હો, ભોરહી આવત જાત. છબિલે૦ ૩.
કહે સરધા સુનિ સામિની હો, એતો ન કીજે ખેદ;
હેરે હેરે પ્રભુ આવહી હો, વદે આનંદઘન મેદ. છબિલે૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૭૧ સું. રાગ-મારૂ.

અનંત અરૂપી અવિગત સાસતો હો, વાસતો વસ્તુ વિચાર;
સહજ વિલાસી હાસી નવી કરે હો, અવિનાશી અવિકાર. અનંત૦ ૧.
જ્ઞાનાવરણી પંચ પ્રકારનો હો, દરશનના નવ ભેદ;
વેદની મોહની દોય દોય જાણીયેં હો, આયુખું ચાર વિચ્છેદ. અનંત૦ ૨.
શુભ અશુભ દોય નામ વખાણીયેં હો, નીચ ઉંચ દોય ગોત;
વિઘ્ન પંચક નિવારી આપથી હો, પંચમ ગતિ પતિ હોત. અનંત૦ ૩.
યુગપદભાવિ ગુણ ભગવંતના હો, એકત્રીશ મન આણુ;
અવર અનંતા પરમાગમથકી હો, અવિરોધી ગુણ જાણુ. અનંત૦ ૪.

સુંદર સરૂપી સુભગ શિરોમણિ હો, સુણુ મુજ આતમરામ,
તન્મય તત્ર્ય તસુ ભગ્તે કીજી હો, આનંદઘન પદ ઠામ અનંત૦ ૫

પદ્યરત્ન ૭૨ મું. રાગ-કેદારો.

મેરે માજી મજીઠી સુણુ એક બાત, મીઠડે લાલન વિન ન રહુ જીયાત મેરે૦ ૧
રંગીત ચૂનડી લડી ચીડા, કાથા સોપારી અરૂ પાનકા બીડા,
માંગ સિંદૂર સદલ કરે પીડા, તન કંના ડાકોરે વિરહા કીડા મેરે૦ ૨
જહા તહા ઢુંઢુ ઢોલ ન મિત્તા પણ ભોગી નર વિણુ સમ યુગ રીતા,
રયણી વિહાણી દહાડા થીતા, અજહુ ન આવે મોહિ છેહા દીતા મેરે૦ ૩
તનરંગ કુંદ ભરમલી ખાટ, ચુન ચુન કલીયા વિછુ ધાટ,
રંગ રંગીતી ખડી પહેરંગી નાટ, આવે આનંદઘન રહે ઘર ધાટ. મેરે૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૭૩ મું રાગ-કેદારો.

ભોલે લોગા હું રહુ તુમ ભના રાસા સનૂણે સાજન વિણુ કૈસા ઘરવાસા ભોલે૦ ૧
સેજ સુહાલી ચાંદણી રાત, ફુલડી વાડી ઉર ગીતલ વાત,
મવની સહેલી કરે સુખ સાતા, મેંગ તન તાતા મૂવા વિરહા માતા ભોલે૦ ૨.
ફિર ફિર જોઉ ધરણી આગામા તેરા છિપણા પ્યારે લોક તમાસા
ન વલે તનતે લોહી માસા, સાઇડાની મ ધરણી છોડી નિરાસા ભોલે૦ ૩.
વિરહ ઠુભાનસો મુજ કીયા, ખબર ન પાવે તો ધિગ મેરા જીયા,
દી વાયદો જો બતાવે મેરા સાઇ પીયા આવે આનંદઘન કરૂ દીયા ભોલે૦ ૪

પદ્યરત્ન ૭૪ મું રાગ-વસંત.

યાનુબુદ્ધિ કુમરી કોન જાત, જહા રીજે ચેતન ગ્યાન ગાત. યા૦ ૧
કુસિત સાખ વિશેષ પાય, પરમ સુધારસ વાકિ જાય યા૦ ૨
જીયા ગુન જાનો ઔર નારી, ગને પડેગી પન્ન માહિ યા૦ ૩
રેખા છેદે વાહી તામ, પતીરે મીઠી સુગુણ ધામ યા૦ ૪
તે આગે અધિકેરી તાકી, આનંદઘન અધિકેરી ચાખી યા૦ ૫

પદ્યરત્ન ૭૫ મું રાગ-વસંત.

લાલન બિન મેરો કુન હવાલ, સમજે ન ઘટકી નિઠુર લાલ લાલન૦ ૧
વીર વિવેકજુ માંજિ માંયિ, કહા પેટ દાઇ આગે છિપાઇ. લાલન૦ ૨

તુમ ભાવે જો સો કીજે વીર મોઈઆન મિનાવો લાલન ધીર   લાલન० ૩
અગરે મરે ન જાત આવ મન ચંચલતા મિટે મમાધ   લાલન० ૪
જાય વિવેક વિચાર કીન, આનંદઘન કીને અધીન   લાલન० ૫

પદ્યરત્ન ૭૬ મું રાગ-વસંત.

પ્યારે પ્રાન જીવન એ સાચ જાન ઉત બર ત નાહી ન તિનમમાન   પ્યારે० ૧
ઉનમે ન માચુ નિત નાહિ એક તિ પરકિ લાગ કિ ટકિ વિવેક   પ્યારે० ૨
ઉત શઠતા માયા માન ભૂપ ઇત ઋજુતા મઋતા જાનો રૂપ   પ્યારે० ૩
ઉત આસા તૃષ્ણા લોભ કોહ ઇત શાન નત મતોર મોહ   પ્યારે० ૪
ઉત ના નખી પાપ વ્યાપ ઇત ખેને આનંદ ભૂપ આપ   પ્યારે० ૫

પદ્યરત્ન ૭૭ મું. રાગ-રામકી

હમારી લય લાગી પ્રભુ નામ હમારી०
અબ ખાસ અરૂ ગોસન ખાને ગર આલત ની ધામ   હમારી० ૧
પંચ પચીશ પચ્ચાસ હજારી લાખ કિરોરી દામ
ખાય ખરચે દીયે વિનુ જાત હૈ આનન કર કર શ્યામ   હમારી० ૨
ઇનકે ઉનકે શિવકે નઇકે ઉરજ રહે વિનુ નામ
સત સયાને એય બતાવે આનંદઘન ગુનધામ   હમારી० ૩

પદ્યરત્ન ૭૮ મું રાગ-રામગ્રી.

જગત ગુરૂ મેરા મે જગત કા ચેરા મિટ ગયા વાદ વિવાદકા ધેરા જગત० ૧
ગુરૂકે ઘરમે નવનિધિ સાગ ચેલેકે ઘરમે નિપટ અધ્યાર જગત०
ગુરૂકે વર સબ જરિત જરાયા ચેલેકી મઢીયામે છપર છાયા જગત० ૨
ગુરૂ મોહી મારે શબ્દકી લાઠી ચેલેકી મતિ અપરાધની કાઠી જગત
ગુરૂકે ઘરકા મરમ ન પાયા અકથ કહાની આનંદઘન ભાયા જગત० ૩

પદ્યરત્ન ૭૯ મું રાગ-જય જયવંતી

એસી કૈસી ઘરવસી, જિનસ અનેસી રી
યાહી ઘર રહિગે જગવાહી, આપદ હૈ ઇસી રી   એસી० ૧
પરમ સરમ દેસી ઘરમેઉ પેસી રી
યાહી તે મોહની મૈસી, જગત સંગેસી રી   એસી० ૨

કૈરીસી ગરજ નેસી, ગરજ ન ચખેસી રી;
આનંદઘન સુનો સંબંદી, અરજ કહેસી રી. એસી૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૮૦ મું. રાગ-સારંગ.

ચેતન શુદ્ધાતમકું ધ્યાવો, પરપરચે ધામધૂમ સદાઇ;
નિજ પરચે સુખ પાવો. ચેતન૦ ૧.
નિજ ધરમેં પ્રભુતા હૈ તેરી, પરસંગ નીચ કહાવે;
પ્રત્યક્ષ રીત લખી તુમ એસી, ગહિયે આપ ગ્રહાવે. ચેતન૦ ૨.
યાવત્ તૃષ્ણા મોહ હૈ તુમકો, તાવત્ મિથ્યા ભાવ,
સ્વસંવેદ ગ્યાન લહી કરિવો, છંડો ભ્રમક વિભાવો. ચેતન૦ ૩.
સુમતા ચેતન પતિકૂં ઇણવિધ, કહે નિજ ધરમેં આવો;
આતમ ઉઠ સુધારસ પીયે, સુખ આનંદ પદ પાવો. ચેતન૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૮૧ મું. રાગ-સારંગ.

ચેતન એસા ગ્યાન વિચારો, સોહં સોહં સોહં સોહં;
સોહં અણુનબીયા સારો. ચેતન૦ ૧.
નિશ્ચય સ્વલક્ષણ અવલંબી, પ્રજ્ઞા છૈની નિહારો;
ઇહ છૈની મધ્ય પાતી દુવિધા, કરે જડ ચેતન ફારો. ચેતન૦ ૨.
તસ છૈની કર ગ્રહીયે જો ધન, સો તુમ સોહં ધારો;
સોહં જાનિ દટો તુમ મોહં, વ્હૈ હૈ સમકો વારો. ચેતન૦ ૩.
કુલટા કુટિલ કુબુદ્ધિ કુમતા, છંડો વ્હૈ નિજ ચારો;
સુખ આનંદ પદે તુમ બેસી, સ્વપરકું નિસ્તારો. ચેતન૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૮૨ મું. રાગ-સૂરતિ ટોડી.

પ્રભુ તોસમ અવર ન કોઇ ખલકમેં, હરિહર બ્રહ્મા વિગૂતે સોતો;
મદન જીત્યો તેં પલકમેં. પ્રભુ૦ ૧.
જ્યોં જલ જગમેં અગન બુઝાવત, વડવાનલસો પીયે પલકમેં;
આનંદઘન પ્રભુ વામા રે નંદન, તેરી હામ ન હોત હલકમેં. પ્રભુ૦ ૨.

પદ્યરત્ન ૮૩ મું. રાગ-મારૂ.

નિસ્પૃહ દેશ સોહામણો, નિર્ભય નગર ઉદાસ્હો. વસે અંતરજામી;

નિર્મલ મન મ ી વસે, ગગન વસ્તુવિચાર હો વમે૦ ૧
નવલ કમના ગાર હો, સુણુ સુણુ નિવગામી
કેવન કમનાનાથ હો, સુણુ સુણુ નિ ામી,
ધવલ કમલાવાસ હો, સુણુ સુણુ ગુભગામી,

આતમા તુ ચૂનાશમા, માહેળા તુ ચૂનાશમા
રાજિંદા તું ચૂનાશમા, અનમગ લગે છ ન્ય આનગી

દઢ સતોરનામામોગ્મા, માતુ સગત દઢ પાન હો વમ૦
પોનિયો વિવેક સુજ્જનતો, આગમ પાનક તોન હો વમે૦ ૨
દઢ વિશ્રામ વિતા ગેરા, ગુવિનોદી યવહાર હો વમે૦
મિત્ર વૈરાગ વિદ્ - નહી ક્રીડા સુનનિ અપાર હો વમ૦ ૩
ભાનના ભાર નહી વટ, મમતા નીર ગર્વાર હો વમે૦
ધ્યાન ચહિનયો ભન્યો રહે, મમપન ભાવ મમીર હો નમે૦ ૪
ઉચાયો નગરી નહીં, દુદ્દુ ન ન યોગ હો નમે૦
હતિ અનીતિ ન્યાપે ન ી, આનદઘન પદ ભોગ હો વમે૦ ૫

પદરત્ન ૮૪ મું. રાગ—ામન.

લાગી લગન હમારી, જિન રાજ સુજસ સુન્યો મ, લાગી ટેક
ાહે હે ટમર નહિ છૂટે, લોક લાજ સબ ડારી
જૈસે અમનિ અમલ ક્ત મમે, લાગ રહી જ્યુ ખુમારી જિન૦ ૧
જૈસે યોગી યોગધ્યાનમ, સુરત ટરત ન ી ટારી
તૈસે આનદઘન અનુહારી, પ્રભુકે બલિહારી જિન૦ ૨

પદરત્ન ૮૫ મું. રાગ—કાફી.

વારી ખોનદે મીઠડે, તુજબિન મુજ નહિ સરેરે સુનિજન,
લાગત ઔર અનીઠે વારી૦ ૧
મેરે મન જડ ન પગત ી, બિનુ તેરે મુખ દી ડે,
પ્રેમ પીયાલા પીવત પીવત, લાલન સબદિન નીઠે વારી૦ ૨
પૂછૂ કૌન કહાતુ ઢુઢુ, કિસ ભેજુ ચીઠે,
આનદઘન પ્રભુ સેજડી પાઉતો, ભાગે આનવગીઠે. વારી૦ ૩

પદ્યરત્ન ૮૬ મું. રાગ-ધમાલ

સનુરો સાહેબ આવેગે મેરે, આલીરી વીરવિવેક કહો સાચ, મતુણે૦
મોસુ સાચ કહો મેરીસુ સુખ પાવો કે નહિં,
કહાની કહા કહાણી, હિંડોરે ચતુર્ગતિ માંહિ સતુણે૦ ૧
ભલી ભઈ ઇત આન ી હો, પચમ ગતિકી પ્રીત
સિદ્ધ સિદ્ધત રસ પાકકી હો દેખે અપૂર્વ રીત. સતુણે૦ ૨
વીર કહે એતી ન હો, આએ આએ તુમ પાસ,
કહે સમતા પરિવારસુ હો, હમ હૈ અનુભવ દાસ સતુણે૦ ૩
સરધા સુમતા ચતના હો ચેતન અનુભવ આહિ
સગતિ બેન્વે નિજ રૂપકી હો, લીનો આનદઘન માહિ. સતુણે૦ ૪

પદ્યરત્ન ૮૭ મું. રાગ-ધમાલ

વિવેકી વીર સહ્યો ન પરે, વરજો ક્યુ ન આપકે મિત્ત વિવેકી૦ ટેક
કહા નિગોડી મોહની હો, મોહત લાલ ગમાર,
વાકે પર મિથ્યા સુતા હો, રીઝ પડે કહાયાર વિવેકી૦ ૧.
ક્રોધ માન બટા ભરે હો, દેત ચપેટા લોક,
લોભ જમાઇ માયા સુતા હો એક ચઢ્યો પર મોક વિવેકી૦ ૨
ગઇ તિથિ કહા બભણા હો પૂછે સુમતા ભાવ
ઘરકો સુત તેરે મતે હો કહાંના કરત બઢાવ વિવેકી૦ ૩
તત્ર સમત ઉદ્યમ કીનો હો મેટના પૂરવ સાજ
પ્રીત પરમસુંજોરિકે હો, દીનો આનદઘન રાજ વિવેકી૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૮૮ મું. રાગ-ધમાલ.

પૂછીને આલી ખબર ન હી, આને વિવેક વધાય પૂછીરે' એ આકણી.
મહાનદ સુખકી વરનીકા, તુમ આવત હમ ગાત
પ્રાનજીના આધારકી હો ખેમકુશલ કહો બાત પૂછીરે૦ ૧.
અચલ અબાધિત દેવકો હો, ખેમ શરીર લખત
વ્યવહારિ ઘટવધ કથા હો, નિહચે મરમ અનત પૂછીરે૦ ૨

બંધમોખ નિહચૈ નહી હો, વિવહારે લખ દોય,
કુશલ ખેમ અનાદિહી હો, નિત્ય અબાધિત હોત પૂછીયે૦ ૩
સુન વિવેક મુખતે નહી હો, બાની અમૃત સમાન
મન્વા સમતા દો મિની હો, લ્યાઇ આનંદવન તાન પૂછીયે૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૮૯ મુ રાગ-ધન્યાશ્રી

ચેતન સકલ વિયાપક હોઈ, સ.લ૦ ચેતન૦
સત અસત ગુન પરજાય પરનતિ ભાવ સુભાવ ગતિ દોઈ ચેતન૦ ૧
સ્વ પર રૂપ વસ્તુકી સત્તા, સીઝે એક ન દોઇ,
સત્તા એક અખંડ અબાધિત, યહ સિદ્ધાંત પખ હોઇ, ચેતન૦ ૨
અનવય વ્યતિરેક હેતુકો, સમઝ રૂપ ભ્રમ ખોઇ,
આરોપિત સબ ધર્મ ઓર હૈ, આનંદઘન તત સોઇ, ચેતન૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૯૦ મું રાગ-સોરઠ

(સાખી સોરઠ)

અણ જોતા લાખ, તો એક નહી,
લાધી જોવાન સાખ, વાહાલા વિણ એને ગઇ
મહારી વહુયે મન ગમતુ કીધુ, મહોટા૦ એ આંકણી
પેટમા પેસી મસ્તક રહેસી, વેરી સાહી સ્વામીજીને દીધુ મહોટી૦ ૧
ખોળે બેસી મીઠ બોલે, કાઇ અનુભવ અમૃત જલ પીધુ,
છાની છાની છરકા કરતી, છતી આંખે મનડ વીંધુ મહોટી૦ ૨
લોકાલોક પ્રકાશક છૈયુ, જણતા કારજ સીધુ,
અંગો અંગે રંગભર રમતા, આનંદઘન પદ લીધુ મહોટી૦ ૩

પદ્યરત્ન ૯૧ મુ. રાગ-મારૂ

વારો રે કોઈ પરઘર રમવાનો ઢાળ, ન્હાની વહુને પરઘર રમવાને ઢાળ આંકણી
પરઘર રમતા થઇ જૂઠા બોલી, દેશે ધણીજીને આલ વારો૦ ૧
અલવે ચાલતા જગી હોડ, લાકડા હૈ છે છીનાલ,
ઉન્નભડા જણ જણના વાવે, હૈડે ઉપાંગે શાન વારો૦ ૨

બાઈરે પડોસણ જુઉને લગારેક, ફોકટ ખાશો ગાલ;
આનંદઘન પ્રભુ રંગે રમતાં, ગોરે ગાલ ઝબૂકે ઝાલ. વારો૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૯૨ મું. રાગ-કાનડો.

દરિસન પ્રાનજીવન મોહે દીજે, બિન દરિસન મોહિ કલ ન પરંતુ હૈ;
તલફ તલફ તન છીજે. દરિસન૦ ૧.
કહા કહું કછુ કહત ન આવત, બિન સેજા કયું જીજે,
સોહું ખાઈ સખી કાહુ મનાવો, આપહી આપ પતીજે. દરિસન૦ ૨.
દેઉર દેરાની સાસુ જેઠાની, યુંહીં સબ મિલ ખીજે;
આનંદઘન વિન પ્રાન ન રહે છિન, છોડી જતન જો કીજે. દરિસન૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૯૩ મું. રાગ-સોરઠ.

મુને મહારા માધવીયાને મળવાનો કોડ. એ દેશી.

મુને મહારા નાહલીયાને મળવાનો કોડ;
હું રાખું માડી કોઇ મુને બીજે વધેગો જોડ. મુને૦ ૧.
મોહનીયા નાહલીયા પાંખે મહારે, જગ સવિ ઊજડ જોડ,
મીઠા બોલા મન ગમતા નાહજી વિણ, તન મન થાયે ચોડ. મુને૦ ૨.
કાંઇ ઢોલીયો ખાટ પછેડી તલાઇ, ભાવે ન રેસમ સોડ;
અવર સબે મહારે ભલોરે ભલેરા, મહારે આનંદઘન શરમોડ મુને૦ ૩.

✓ પદ્યરત્ન ૯૪ મું. રાગ-સોરઠ.

નિરાધાર કેમ મૂકી, શ્યામ મુને નિરાધાર કેમ મૂકી;
કોઇ નહી હુ કોણશું બોલું, સહુ આલંબન ટૂકી. શ્યામ૦ ૧.
પ્રાણનાથ તુમેં દુર પધાર્યા, મૂકી નેહ નિરાશી;
જણજણના નિત્ય પ્રતિગુણગાતાં, જનમારો કિમ જાસી. શ્યામ૦ ૨.
જેહનો પક્ષ મૂકીને બોલુ, તે જનમાં સુખ આણે;
જેહનો પક્ષ મૂકીને બોલુ, તે જનમ લગે ચિત્ત તાણે. શ્યામ૦ ૩.
વાત તમારી મનમાં આવે, કોણ આગલ જઇબોલું;
લલિત ખલિત ખલ જોતે દેખું, આમ માલ ધન ખોલુ. શ્યામ૦ ૪.

ઘટે ઘટે છો અંતર્ જામી, મુજમાં કાં નવિ દેખુ;
જે દેખુ તે નજર ન આવે, ગુણકર વસ્તુ વિશેખુ. શ્યામ૦ ૫
અવધિ કેહની વાટડી જોઉં, વિણ અવધિ અતિ જુ.,
આનંદઘન પ્રભુ વેગે પધારો, જિમ મન આશા પૂ૦ શ્યામ૦ ૬

પદરત્ન ૯૫ મુ. રાગ-અલઈયો વેલાવલ.

ઐસે જિનચરને ચિત્ત લ્યાઉ રે મના, ઐસે અરિહંતકે ગુન ગાઉ રે મના
ઐસે જિનચરને ચિત્ત લ્યાઉ રે મના૦ એ આંકણી
ઉદર ભરનકે કારણે રે, ગૌઆ વનમેં જાય,
ચાર ચરે ચિહું દિન ફિરે, વાકી, સુરતિ વછરૂઆમાહે રે ઐસે જિન૦ ૧
સાત પાંચ સાહેલીયા રે, હિલ મિલ પાણી જાય,
તાલી દીયે ખડખડ હસે રે, વાકી સુરતિ ગગરૂઆમાહે રે. ઐસે જિન૦ ૨.
નટુઆ નાચે ચોકમે રે, લોક કરે લખશોર,
વાંસ ગ્રહી વરતે ચઢે, વાકો ચિત્ત ન ચલે કહુ ઠોર રે ઐસે જિન૦ ૩
જૂઆરી મનમે જૂઆ રે, કામીકે મન કામ,
આનંદઘન પ્રભુ યુ કહે, તુમે લ્યો ભગવંતકો નામ રે ઐસે જિન૦ ૪

પદરત્ન ૯૬ મું. રાગ-ધન્યાશ્રી.

અરી મેરો નાહેરી અતિવારો, મૈ લે જોબન કિત જાઉ,
કુમતિ પિતા બભના અપરાધી, નઉવાહૈવ જમારો અરી૦ ૧.
ભવો જાનીકે સગાઇ કીની, કૌન પાપ ઉપજારો,
કહા કહિયે ઇન ઘરકે કુટુંબતે, જિન મેરો કામ બિગારો અરી૦ ૨.

પદરત્ન ૯૭ મું. રાગ-કલ્યાણ

યા પુદ્ગલકા ક્યા વિસવાસા, હે સુપનેકા વાસારે યા૦ આંકણી
ચમતકાર બિજલી દે જૈસા, પાની બિચ પતાસા.
યા દેહીકા ગર્વ ન કરના, જંગલ હોયગા વાસા યા૦ ૧
જૂઠે તન ધન જૂઠે જોબન, જૂઠે હૈ ઘર વાસા,
આનંદઘન કહે સબહી જૂઠે, સાચા શિવપુર વાસા. યા૦ ૨.

પદ્યરત્ન ૯૮ મું. રાગ-આશાવરી.

અવધૂ સો જોગી ગુરૂ મેરા, ઇન પદકા કરે રે નિવેડા; અવધૂ૦ આંકણી.
તરૂવર એક મૂલ બિન છાયા, બિન ફુલે ફલ લાગા;
શાખા પત્ર નહી કછુ ઉનકું, અમૃત ગગને લાગા; અવધૂ૦ ૧.
તરૂવર એક પંછી દોઉ બેઠે, એક ગુરૂ એક ચેલા,
ચેલેને જુગ ચુણ ચુણ ખાયા, ગુરૂ નિરંતર ખેલા. અવધૂ૦ ૨.
ગગન મંડલકે અધબિચ કૂવા, ઉહાં હે અમીકા વાસા;
સગુરા હોવે સો ભર ભર પીવે, નગુરા જાવે પ્યાસા. અવધૂ૦ ૩.
ગગન મંડલમેં ગઉઆં બિહાની, ધરતી દૂધ જમાયા;
માખન થા સો વિરલા પાયા, છાસેં જગત ભરમાયા. અવધૂ૦ ૪.
થડ બિનું પત્ર પત્ર બિનું તુંબા, બિન જીભ્યા ગુણ ગાયા;
ગાવન વાલેકા રૂપ ન રેખા, સુગુરૂ સોહી બતાયા. અવધૂ૦ ૫.
આતમ અનુભવ બિન નહી જાને, અંતર જ્યોતિ જગાવે;
ઘટ અંતર પરખે સોહી મૂરતિ, આનંદઘન પદ પાવે. અવધૂ૦ ૬.

પદ્યરત્ન ૯૯ મું. રાગ-આશાવરી.

અવધૂ એસો જ્ઞાન બિચારી, વામેં કોણ પુરૂષ કોણ નારી, અવધૂ૦ એ આંકણી.
બમ્મનકે ઘર ન્હાતી ધોતી, જોગીકે ઘર ચેલી;
કલમા પઢ પઢ ભઇ રે તુરકડી તો, આપડી આપ અકેલી. અવધૂ૦ ૧
સસરો હમારો બાલો ભોલો, સાસુ બાલ કુંવારી;
પીયુજી હમારો પ્હોઢે પારણીએ તો, મેં હું ઝુલાવન હારી. અવધૂ૦ ૨.
નહીં હું પરણી નહીં હું કુંવારી, પુત્ર જણાવન હારી;
કાલી દાઢીકો મેં કોઇ નહી છોડયોતો, હજુએ હું બાલકુંવારી. અવધૂ૦ ૩.
અઢી દ્વીપમે ખાટ ખટૂલી, ગગન ઓશીકું તલાઇ;
ધરતીકો છેડો આભકી પીછોડી, તોય ન સોડ ભરાઇ. અવધૂ૦ ૪.
ગગનમંડલમેં ગાય વીઆણી, વસુધા દૂધ જમાઇ;
સઉરે સુનો ભાઇ વલોણું વલોવે તો, તત્ત્વ અમૃત કોઇ પાઇ. અવધૂ૦ ૫.
નહીં જાઉં સાસરીયે ને નહી જાઉં પીયરીયે, પીયુજીકી સેજબિછાઇ,
આનંદઘન કહે સુનો ભાઇ સાધુ તો, જ્યોતમેં જ્યોત મિલાઇ. અવધૂ૦ ૬.

પદ્યરત્ન ૧૦૦ મું. રાગ-આશાવરી.

બેહેર બેહેર નહી આવે, અવસર બેહેર બેહેર નહી આવે;
જ્યું જાણે ત્યું કર લે ભલાઇ, જનમ જનમ સુખ પાવે. અવસર૦ ૧.
તન ધન જોબન સબહી જૂઠો, પ્રાણ પલકમેં જાવે; અવસર૦ ૨.
તન છૂટે ધન કૌન કામકો, કાયકૂં કૃપણ કહાવે. અવસર૦ ૩.
જાકે દિલમેં સાચ બસત હે, તાકૂં જૂઠ ન ભાવે; અવસર૦ ૪.
આનંદઘન પ્રભુ ચલત પંથમેં, સમરી સમરી ગુણ ગાવે. અવસર૦ ૫.

પદ્યરત્ન ૧૦૧ મું. રાગ-આશાવરી.

મનુપ્યારા મનુપ્યારા, રિખભ દેવ મનુપ્યારા; એ આંકણી.
પ્રથમ તીર્થંકર પ્રથમ નરેસર, પ્રથમ યતિવ્રતધારા; રિખભ૦ ૧.
નાભિરાયા મરૂદેવીકો નંદન, જુગલા ધર્મ નિવારા. રિખભ૦ ૨.
કેવલ લઈ પ્રભુ મુગતે પોહોતા, આવાગમન નિવારા; રિખભ૦ ૩.
આનંદઘન પ્રભુ ઇતની વિનતી, આ ભવપાર ઉતારા. રિખભ૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૧૦૨ મું. રાગ-કાફી.

એ જિનકે પાય લાગ રે, તુને કહીયેં કેતા; એ જિનકે૦ એ આંકણી.
આઠોઇ જામ ફિરે મદમાતો, મોહનિંદરીયાસું જાગ રે. તુને૦ ૧.
પ્રભુજી પ્રીતમ વિન નહી કોઇ પ્રીતમ, પ્રભુજીની પૂજા ઘણી માગ રે; તુને૦ ૨.
ભવકા ફેરા વારી કરો જિનચંદા, આનંદઘન પાય લાગ રે. તુને૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૧૦૩ મું. રાગ-કેરબો.

પ્રભુ ભજ લે મેરા દીલ રાજી રે. પ્રભુ૦ એ આંકણી.
આઠ પોહોરકી ચોશઠ ઘડીયાં, દો ઘડીયાં જિન સાજી રે. પ્રભુ૦ ૧.
દાન પુન્ય કછુ ધર્મ કર લે, મોહ માયાકૂં ત્યાજી રે; પ્રભુ૦ ૨.
આનંદઘન કહે સમજ સમજ લે, આખર ખોવેગા બાજી રે. પ્રભુ૦ ૩.

પદ્યરત્ન ૧૦૪ મું રાગ-આશાવરી.

હઠિલી આંખ્યાં ટેક ન મેટે, ફિર ફિર દેખણ જાઉં; હઠિલી૦ આંકણી.
છયલ છબીલી પ્રિય છબિ, નિરખિત તૃપતિ ન હોઇ;
નટ કરિંડક હટકૂ કબી, દેત નગોરી રોઇ. હઠિલી૦ ૧.

માગર જ્યો ટમાકે નહી, પીપ સબાંડ ધાર,
લાજ ડાગ મનમેં નહી, કાને પછેમ ડાર હરિલી૦ ૨
અટક તનક નહી કાકા, હટક ન ઇક તિલ કોર
હાથી આપ મને અરે, પાવે ન મહાવત જોર હરિલી૦ ૩.
સુન અનુભવ પ્રીતમ બિના, પ્રાણ જાત ઇહ હાહિ,
હૈ જન આતુર ચાતુરી, ઉર આનંદઘન નાહિ. હરિલી૦ ૪.

પદ્યરત્ન ૧૦૫ મું રાગ-આશાવરી.

અવધૂ નૈનગ બેટા જાયા, વાને ખોજ કુટુંબ સબ ખાયા, અવધૂ૦
જેણે મમતા માયા ખાઇ, સુખ દુઃખ દોનો ભાઇ,
કામ ક્રોધ દોનોકુ ખાઇ, ખાઇ તૃષ્ણા બાઈ અવધૂ૦ ૧.
દુર્મતિ દાદી મત્સર દાદા, મુખ દેખતહી મઆ
મંગલરૂપી બધાઇ વાચી, એ જબ બેટા હુઆ અવધૂ૦ ૨
પુણ્ય પાપ પાડોસી ખાયે, માન કામ દોઉ મામા
મોહ નગરકા રાજા ખાયા, પીછેહી પ્રેમ તે ગામા. અવધૂ૦ ૩
ભાવ નામ ધર્યો બેટાકો, મહિમા વરણ્યો ન જાઇ,
આનંદઘન પ્રભુ ભાવ પ્રગટ કરો, ઘટ ઘટ રહ્યો સમાઇ અવધૂ૦ ૪

પદ્યરત્ન ૧૦૬ મું. રાગ-નટ્ટ

કિનગુન ભયો રે ઉદાસી, ભમરા, કિન૦
પખ તેરી કારી મુખ તેરા પીરા સબ ફૂલનકા વાસી, ભમરા કિન૦ ૧
સબ કલિયનકો રસ તુમ લીનો, સો ક્યું જાય નિરાસી, ભમરા કિન૦ ૨
આનંદઘન પ્રભુ તુમારે મિલનકુ, જાય કરવત લ્યું કાસી, ભમરા કિન૦ ૩

પદ્યરત્ન ૧૦૭ મું રાગ-વસંત.

તુમ જ્ઞાન વિભો ફૂલી બસંત, મન મધુકરહી સુખસો રસંત, તુમ૦ ૧
દિન બડે ભયે બૈરાગભાવ, મિથ્યામતિ રજનીકો ઘટાવ તુમ૦ ૨.
બહુ ફૂલી ફેલી સુરુચિ વેલ જ્ઞાતાજન સમતા સંગકેલ તુમ૦ ૩
દ્યાનત બાની પિક મધુરરૂપ, સુર નર પશુ આનંદઘન સરૂપ તુમ૦ ૪

પદ્યરત્નાવલિ સંપૂર્ણ.

પંડિત શ્રી નેમવિજયજી.

પંડિત શ્રી નેમવિજયજી વિ૦ સ૦ ૧૭૦૦ મા તપગચ્છને વિષે થયા છે
આ સમયે ગચ્છપતિ શ્રી વિજયસેનસૂરિ હતા

શીલવતી રાસ.

ખંડ ૧ લો.

દોહરા.

ઓંકાર અક્ષર અધિક, જપતા પાતિક જત
એથી અધિકો કો નહિ, શિવપદ આપે સત. ૧.
અધ્યાપક આ૦ અક્ષર, આપે આણસ છડ,
જ્યોતિરૂપ જગદીશ જે, મા'લે સમતા સત ૨
ઇચ્છા ગમે અતિ ઘણી, લય આણે ગુણલીણ,
અતરઘર અરિઝૂઝર, જ્યવે કીધા છીણ ૩
પાતિકટરય પય કમળ વિમળ કમળાવશ
અવિનાશી અનતસ, પ્રણમીજે પરશસ ૪
સુખદાયક વર સરસ્વતી, નાયક સમકિતવાન
તત્વાતત્વ વિચારણા, અક્ષર આપે જ્ઞાન ૫
કહે કવિજન સદગુરુતણા, ચરણકમળ નમી વાય,
સાન્નિધ્યકારી શિવપુરા, માગી તાસ પસાય ૬
શીલ સમો સસારમા, શિખર ન કોઇ થોક
શીલવત સતિયોતણા, (તે) સુદર કથા સલોક ૭
શિયલવતી મોટી મતી, સહુ સતિયા સિણગાર
ગણે અનસર શીલને તે પામ ભવપાર ૮

ઢાળ ૧ લી
(દેશી બિંદલીની)

શીલ સસારે સાર, સહી ભાખ્યો શ્રી કિરતાર હો ભાવે ભવિ સુણો,
ચોવીએ જિનરાજ, લીલા શીલવતણી વરેવાજ હો ભાવે ભવિ સુણો ૧

જળીને જંગલ વસતિ, અગ્નિ અંબુ સમ શમતી હો ભવિ સુણો;
સુર તે શીલને પ્રણમે, સફલ વિહાણો તસ જનમે હો ભાવે ભવિ સુણો. ૨.
દાન અંતરાયને બાંધિ, ભોગવિયાથી શિવ સાધે હો ભવિ સુણો;
મુક્તિ મારગ છે શીલ, સહી ટાળે ભવદધિ કીલ હો ભાવે ભવિ સુણો. ૩.
કુષ્ટાદિક જે અઢાર, જાણે તેહનો ટાલણહાર હો ભવિ સુણો;
ભૂરિ ભગંદર શ્વાસ, હરેઅર્શ અને વલી ખાંસ હો ભાવે ભવિ સુણો. ૪.
દારિદ્ર શોક ને દ્વંદ, ધીલ ટાળે ભવભયફંદ હો ભવિ સુણો;
સોભાગી નર ને નારી, જિન ભાખે મત સંસારી હો ભાવે ભવિ સુણો. ૫.
કમળા વિમળા ગેહે, તસ નાહ બોલાવે નેહે હો ભવિ સુણો;
હરિ કરી અન્જને જાણો, વ્યાલ દાદુરને છે સમાણો હો ભાવે ભવિ સુણો. ૬.
વૈરી અર્ભક લીહ, વહે શીલતણી જે લીહ હો ભવિ સુણો;
સાચો શીલ સનાથ, અવસાને આપે જે હાથ હો ભાવે ભવિ સુણો. ૭.
શીલ સમો ન સખાઇ, જે નિશ્ચય શિવને મિલાઇ હો ભવિ સુણો;
શીલતણી સસનેહ, સરસ કથા ગુણગેહ હો ભાવે ભવિ સુણો. ૮.
ચરિત્ર કથા એ વાર, તમે સાંભળો શુભમતિ ચાર હો ભવિ સુણો;
જંબૂ બહુલો માન, એ તો વરતુલ થાળ સમાન હો ભાવે ભવિ સુણો. ૯.
જળધિ દક્ષિણ દિશમેં, અછે ભરતક્ષેત્ર તેની વિચમેં; હો ભવિ૦
પાંચસેં જોજન તેહ, છવિશ ખટ કળાને લેહ. હો ભાવે૦ ૧૦.
દેશ સહસ્ર બત્રીશ, ખટ ખંડના વીશવાવીશ; હો ભવિ૦
વૈતાઢ્ય જે ગિરિવર રૂડો, નહિ ભરત વિચાલે કુડો. હો ભાવે૦ ૧૧.
ખંડ ત્રણ તેણે કીધા, જિન મારગમેં પ્રસિદ્ધા; હો ભવિ૦
દક્ષણ દેશ જે તીન, આરય તિણમેં પ્રવીણ. હો ભાવે૦ ૧૨.
મગધાદિક પચવીશ, આધો આરય કેકય કહીશ; હો ભવિ૦
શ્રાવક ને વળી શ્રાવિકા, વસે ભવિ બહુ પેર ભાવિકા. હો ભાવે૦ ૧૩.
અંગ દેશ દક્ષિણ ખંડ, વાસો કાળ તણો નવ મંડ; હો ભવિ૦
ઇલતિ નાઠી છે જ્યાંથી, ભાગી જડત્તામતિ જે ત્યાંથી. હો ભાવે૦ ૧૪.
દુઃખિયા લોક ન કોઇ, જે આગલાં પુણ્યે કરી હોઇ; હો ભવિ૦
ત્યાંકિણ છે ચંપા નગરી, તે ભાગ્યભંડારે છે અગરી. હો ભાવે૦ ૧૫.
ગઢ મઠ પોળ પગારા, શોભા પ્રવરી ઘણું મનોહરા; હો ભવિ૦

સુરરાણી જે પ્રવરી, માનુ આવી વશી ત્યહા અમરી હો ભાવે૦ ૧૦
છએ ઋતુઓ જેથી વિરાજે, શોભા અધિક ત્યહા છાજે, હો ભવિ૦
નેમ કહે પહેલી ઢાલે, શ્રોતા સુણજો રંગ રસાળે હો ભાવે ભવિ૦ ૧૭

દોહરા.

અંગ દેશ ચંપાપુરી, દીપે જેહ કૈલાસ,
સુન્દરશોભા ગોભતી, સ્વર્ગ લોક સમ ભાસ ૧.
વાડી વન આરામના, નામ અનુપમ અપાર
નંદન વનના સારખો ઉત્તમ રમણ અપાર ૨
વાડી મહોલે મનપતિ, ભૂપતણા મંડાણ,
લખતા એ લેખુ નહિ કેતા કરૂં વખાણ ૩
દ્વિજસમાન જે ભૂપતિ, રહિયા જેથી હાર
સિંહસેન ત્યહા ભૂપતિ, ન્યાયી છે નિરધાર ૪
સૌભાગ્ય સુંદરી તેહને, નારીગણગુણવંત
પટરાણી પ્રેમે ભરી, જેથી પિયુ ઉલસંત ૫

ઢાળ ૨ જી.

(રહો રહો રહો રહો વાલહા—એ દેશી)

નિત્યમે તે ભોગ રાજવી, સૌભાગ્ય સુંદરી સાથ લાલ રે,
શોને સગુણી સુંદરી, રાય ગણે મન આથ લાલ રે ૧
ભૂપતિ મન બહુ ભાવલુ, ભામનીને મન ભાવ લાલ રે
રતિપતિ યોગ બન્યો ભલો નલના લાલ ચહાન લાલ રે ભૂપતિ૦ ૨
ઇંદ્રયગસ રંગે રમ ગય ભણી કહે નાર લાલ રે
પુત્ર નહી કુળ આપણે, તેહો એ ધિક અવતાર લાલ રે ભૂપતિ૦ ૩
પુત્ર વિના પ્રભુતા કશી, પુત્ર વિના કશી લાજ લાલ રે,
પુત્ર વીના ધન કચના, પુત્ર વિના કશું રાજ લાલ રે ભૂપતિ૦ ૪
પનધીન પરાઇ, પુત્ર વિના પરિવાર લાલ રે
પરવન (ને) પ્રભુતા છે, આણે સંગ સંસાર લાલ રે ભૂપતિ ૫
શિશુ મંદિર નવ સંચરે, સુના મંદિર તેહ નાન રે
નારી સુની જે અપુત્રિણી, સુની હોય તમ દેહ લાલ રે ભૂપતિ૦ ૬

ભામની કથને ભૂપતિ, તેડાવીઆ મંત્રીશ લાલ રે;
રાજતણી ચિંતા ધરો, બોલે એમ અવનીશ લાલ રે. ભૂપતિ૦ ૭.
મંત્રી કહે સુણો માહરી, મહીપતિ મનની વાત લાલ રે;
કુળદેવી આરાધશો, તો લહેશો સહી જાત લાલ રે. ભૂપતિ૦ ૮.
દેવી તણી ગતિ કો લહે, દેવ કરે ક્ષણ માંહિ લાલ રે;
દેવથકી છાનું નહિ, જોતાં આવે મનમાંહિ લાલ રે. ભૂપતિ૦ ૯.
દેવશક્તિ બહુલી અછે, દેવ કરે દંડ મેર લાલ રે;
જીત્ર કરે જંબુતણો, તેમાં ફાર ન ફેર લાલ રે. ભૂપતિ૦ ૧૦.
અપુત્ર ભણી દિયે પુત્રને, નિરધનિયાને ધન હોય લાલ રે;
તે માટે જી ધરાધણી, એહ ઉપાય કરોય લાલ રે. ભૂપતિ૦ ૧૧.
સા મેરી મતિ નિર્મળી, રાય કહે સમઝાય લાલ રે;
નેમ કહે સુણજો તમે, આગે જે હવે થાય લાલ રે. ભૂપતિ૦ ૧૨.

દોહરા.

સુર સન્નિધિએ હુવે, આપણા મનની હામ;
મહીપતિને મંત્રી ભણે, કીજે એ હિતકામ. ૧.
તમો અઠમ તપ આદરી, કુળદેવી સમરંત;
પૂજા પગરણુ પ્રેમશું, પૂજજે પદઅંત. ૨.
ત્રણ ગરવા ગોરીતણા, મહામાનરી નામ;
ત્રીજે દિન ત્રિલોચના, ઉભી રહી શુભ ઠામ. ૩.
ગજેંદ્રગમની ગગનથી, બોલે મધુરી વાણ;
તૂઠી હું રાજા તને, માગો કરૂં પ્રમાણ. ૪.
રાય કહે માતા તમો, દીજે પુત્રરતન;
મનવાંચ્છિત એ માહરાં, સાંભળ માત વચન. ૫.

ઢાળ ૩ જી.

(દેવતાણી રિદ્ધિ ભાગવી આવ્યો.—એ દેશી)

દેવી કહે સુણ સિંહ નરેશ્વર, વાત કહું એક સાચી;
તુજ કરમે નથી નંદન નીકો, કરણી કરની કાચી. નરે૦ ૧.
નરેશ્વર, હઇએ મ ધરજો શોક;
કીધાં કરમ તે કેડા ન મૂકે, કીધાં પૂરવ શોક. નરે૦

શુભ અશુભ જે કરમ મયોગે, ફળ ભોગવિયે તેવા,
ઉદયથકી દુખ આણો કહેણો, સતા બધ છે જેવા નરે૦ ૩
પ્રેમે કરતો પાછુ ન જોવે, હોયે ઉપરનો દુઃખિયો,
છપી રહે ફળ જ્યા લગી તેહજ, ત્યા લગી તે રહે સુખિયે નરે૦ ૪.
કર્મ વિહોણુ કેમ દેવાયે, દેવ મળે જો કોડ,
નિકાચિત છે જે બધન વરચ્યા, માંડે ન્હણુ તસ હોડ નરે૦ ૫
હરિ હર બ્રહ્મા ચક્રી તીર્થંકર, બીજા પણુ નરદેવ,
સુખ દુખ આપણે કર્મે પામે, વારી ન શકે કો દેવ નરે૦ ૬
લખિયુ કર્મ છે જીવની માથે, હોવે કર્મ તે હાથે,
તે કારણુ કહુ સાભળ તુજને, નદન કર્મની સાથે નરે૦ ૭
રાય કહે સુણી સુરની વાણી, કર્મ આદિ જો હતો,
તો આરાધનનો કામ તમારો, અમારકે કોઈ ન હતો નરે૦ ૮
કર્મ હીનને દેવે દેવે, દેવ શક્તિની ખાણી,
કર જોડીને એ તમ ભાખુ, કેમે કહો હવે વાણી નરે૦ ૯
દોહિલી વેળા સાજન સાચા, આપણે અર્થે આવે,
હેતે હશાને કીજે તેને, નકારો નવ લાવે નરે૦ ૧૦
હુ સેવક છુ રાઉલો સાચો, પૂજા કરૂ પૂજાગે,
તમે કુળદેવી કુળને વધારો, વાછિત મનના સુધારો નરે૦ ૧૧
પૂજાકારી આગળ તહારો, વેગેશુ બતલાવો,
કોણુ માનશે માતા તમને, શીતલ બોલ સુણાવો નરે૦ ૧૨
તુજ કરમે નથી નન્દન રાજા, પુત્રી હશે સહી એક,
સતી શિરોમણિ રૂપ રગીલી, વિદ્યા વિનય વિવેક. નરે૦ ૧૩.
કામણગારી મૂરતી મીઠી, દીઠી દિલથી ન જાય,
ભાગ્યતણુ તે ભાજન હોશે, લક્ષણ બત્રીશ સોહાય નરે૦ ૧૪.
દેવી વચને હરખ્યો હિયડે, દિલમાહી સુખ પાયો,
નેમવિજય કહે ! સુણજો, રાય મનોર્થ પુગયો નરે૦ ૧૫

દોહરા.

દેવ ભણી રાજા નમ્યો, માતા રાખી મામ,
એમ કહી દેવી ગઇ, વેહેલી ગગને તામ ૧.
દેવ પ્રભાવે રાણીને, ગર્ભ રહ્યો (તેણી) રાત,

શમણે દીઠી લક્ષ્મીને, પોઢી પૂરણ ખ્યાત. ૨.
પ્રસવી પૂરણ માસ જે, જગમાં લક્ષ્મી જોડ;
ભાનુપ્રભા સમ જેહમાં, રેશ ન દીસે ખોડ. ૩.
દિન દિન વધતી પુત્રિકા, ઉત્સવ કરે અપાર;
ઘર ઘર તોરણ બારણે, માદલના ઢોંકાર. ૪.
ગાવે ગોરી ગીતને, છંદ કવિત કહે ભાટ;
બંદીજન મલ્યા પરા, બંદીખાના ઘાટ. ૫.

ઢાળ ૪ થી.

(ચરણાલી ચામુંડા રણ ચઢે,—એ દેશી)

શીળવતી ગુણ આગળી, વાધતી બાળ કુમારી રે;
લઘુવેશે મન મોહતી, પ્રેમદા પુણ્ય ભંડારી રે. શીળ૦ ૧.
મનમાન્યા બોલે બોલડા, રાજી રાય કરંત રે;
કામલતા માનું મોહની, હૃદય કમળ ઉલ્લસંત રે. શીળ૦ ૨.
લીલા નાની લાડલી, સાત વરસની બાળ રે,
પ્રેમે કરી તાતે તદા, લેઇ થાપી નિશાળ રે. શીળ૦ ૩.
પંડિત પાસે પદ્મની, ભણતી 'તજીને આળ રે;
આવે વરણ ઉતાવળા, રસનાએ સુકુમાળ રે. શીળ૦ ૪.
ગણિત છંદ વ્યાકરણ વળી,જાણે અર્થ વિખ્યાત રે;
વાણીચી વાણી કહે, સાંભળી સહુ હરખાત રે. શીળ૦ ૫.
હરિયાળી હરખે ભણે, ગૂઢ ગાથાને એમ રે;
શ્લોક કાવ્ય મનશું ભલાં, ગીતક સઘળાં તેમ રે. શીળ૦ ૬.
ગુણ પરણ જેવી શારદા, માનું મન્મથ વેલ રે;
સકળ શાસ્ત્ર પોતે ભણી,. રામા છે રંગેલ રે. શીળ૦ ૭.
ભાષા ખટ જાણે વળી, જાણે નાટક ભેદ રે;
ભણે ભણાવે હિત કરી, કોવિદ ન આણે ખેદ રે. શીળ૦ ૮.
જીવવિચાર નવ તત્વને, ભણતી કર્મગ્રંથ રે;
પ્રકૃતિ લહે સર્વ કર્મની, ધર્મતણો લહે પંથ રે. શીળ૦ ૯.
સાધુ સદા દિલ ધારતી, વારતી મોહ મિથ્યાત રે;

છએ વાડે કરી ગાળને, સીંચે ધનક્ષેત્ર સાત રે. શીળ૦ ૧૦
સમકિત ધારિણી શ્રાવિકા, માને શ્રીજિનદેવ રે,
ધરમતરૂ ફુલી રહ્યો, સુર સારે બહુ સેવ રે શીળ૦ ૧૧.
દેવ ગુરૂ જિન ધર્મથી, દઢ ધારી છે જેહ રે,
ચૂકે નહિ દેવે કરી, વાધનો સમકિત ત્રેહ રે શીળ૦ ૧૨.
આવશ્યક દોય ટકના, કરતી સાધવી સગ રે
પરવે પોસહ આદરી, પોષે પુણ્ય જે અગ રે શીળ૦ ૧૩.
નવ પદ અરિહંત નામની, જપમાળાએ જાપ રે,
જિન પૂજે ત્રણ કાળને, ધરતી વારતી પાપ રે શીળ૦ ૧૪.
ગીત ગાયે જિન નામના, નિગમતી વર દીહ રે,
પરઉપકારે આગવી, સત્ય ભાખે નિજ જીહ રે શીળ૦ ૧૫.
અસ્થિરપણુ સસારનુ, જાણે મહ મન માહ રે,
કરતી ધરમ દયા કરી, આપણુ ચિત્ત ઉચ્છાહ રે. શીળ૦ ૧૬.
ચોથી ઢાળ સોહામણી, સુણજો મન તણે રગ રે.
નેમ કહે ગુણ સતીતણા, ઉલટ આણી અગ રે. શીળ૦ ૧૭.

દોહરા.

વય નાની ગુણ આગળી, પ્રેમસરોવરપાળ,
પેખે રાણી અગજા, માને જનમ ખુશાલ ૧.
હૈયુ હર્યું હરિણાક્ષિએ, ચિત્ત હર્યું સુગુણેણ,
તન ધન માન્યુ વાગણે, પૂરવ પુણ્ય ભરેણ ૨.
અનુક્રમે પામી સુતા, ગરવો યૌવન વેષ,
અનગતણા અનુચર જિકે, કીધા તિણે પ્રવેશ ૩

ઢાળ ૫ મી.

(સખીરી, દુગરિયા હરિયા હુઆ—એ દેશી)

સખીરી, એણે અવસર, અન્યદા સમે-અન્યદા સમે,
આવિયો યૌવન વેશ, કામી મન મોહના,
સખીરી, રૂપ હીન જે માનવી—માનવી,
ઓપે રૂપ વિશેષ, કામી મન મોહના. ૧

સખીરી, રૂપ લાવણ્ય ગુણ ચાતુરી–ચાતુરી,
અંગે અતિ ઘણી સોઇ, કામી મન મોહના,
સખીરી, નારી વહે હંસગતિ તદા–હંસગતિ તદા,
અંગના શોભની સોઇ, કામી મન મોહના ૨
સખીરી, શીલવતી સખિઓ તણો–સખિયો તણો,
સાથે લેઇ પરિવાર, કામી મન મોહના,
સખીરી, વન જોવાને નીસરી—નીસરી,
માનુ રંભાની હાર, કામી મન મોહના. ૩.
સખીરી, ખેલે હસતી વાત શું—વાત શું,
કુદી ત્યિં મન રંગ, કામી મન મોહના,
સખીરી, ગાવે ગીત આલાપમા—આલાપમા,
સરખે સરખા સંગ, કામી મન મોહના ૪
સખીરી, ફરતા ખટપદ ખેલતા—ખેલતા,
અંગે કરે જે ગુંજાર, કામી મન મોહના,
સખીરી, વન માંડી માનુ અપછરી—અપછરી,
વાજંત્ર કરે ઝણકાર, કામી મન મોહના ૫
સખીરી, મોલા માનન છીપી ગયા—છીપી ગયા,
નિરખે નાગના ભૂપ, કામી મન મોહના,
સખીરી, જોરે દેવ આકાશથી—આકાશથી,
રંભાથી અધિક રૂપ, કામી મન મોહના ૬
સખીરી, ચિંતામણુ જેમ પૂતળી, પૂતળી,
તેમ લોભાણા દેવ, કામી મન મોહના,
સખીરી, આશકી અતિ આતુર થકા–આતુર થકા,
થભ્યા નારીની ટેવ, કામી મન મોહના ૭
સખીરી, રમત કરે રંગે ત્યહાં—રંગે ત્યહાં
આવે નિજ ઘર માંહ, કામી મન મોહના
સખીરી, અહર્નિશ રંગે રમે રતે—રમે રતે,
ધરતી હઇડે ઉમાહ કામી મન મોહના ૮
શીલવતી સુંદરીતણી, જન્મપના લઇ આપ

વાચે વસુધાવિપતિ ત્યા, ગ્થિર મન કરિને થાપ ૯.
ઇન્દ્રાદિક જે ગ્રહતણા, ભાવે જોવે ભાવ,
જન્મ ભાવ દાય કુડલી, નિરખે તાસ સદ્દાવ ૧૦
દેશ દેશના ભૂપતિ——નંદનકેરા રુપ
જન્માક્ષર જોઈ કરી, દેખે અગ પતિ ભૂપ. ૧૧
રૂપ લાવણ્ય ગુણચાતુરી, અધિક ન દીસે કોય
મેદિનીપતિ મનમા થઈ, વગ્ની ચિંતા સોય. ૧૨.
વૃથા ભુગળા એ કશા, કાગળ મસિના લેખ,
એકે અર્થ ન સપજ્યો ગય કહે બહુ દેખ ૧૩.

ઢાળ ૬ ઠ્ઠી.

(પ્રણમી સદ્ગુરૂ પાય એ દેશી)

મત્રીને મહારાજ, બોલા જી એક મતો કરી જી,
પુત્રીતણો ભરતાર, જોવો જી હવે ચિત્તથી ધરી જી ૧
લખિયુ જે કિરતાર પાછુ નહિ ફરે કેહથી જી,
સગપણ છે અનતાર, સુખ વાચ્છે જે જેહથી જી ૨
જો એવો સરદાર, વર વાર મહિ મળે જી,
કહિય તમ નિરધાર, વાત ચિત્યારેજી ફળતળે જી ૩
લખિયો જેહ કપાળ વર પામ તણો કામની જી
તેમા મીન ન મેખ, પુણ્યે પામે ભલો ભામની જી ૪
એવે તેણે પ્રસ્તાવ વિપ્ર આવ્યો કોઈ વિદેશથી જી,
આદરે દીધુ માન, જેમણ વેણુવિશેષથી જી ૫
ચઈત થાતે સવિ વાત, નથનાપે બળે જે કહે જી
જોવે જ્યોતિસ જોગ, ગ્રથતણી જે આણા વહે જી ૬
ભૂપ કહે શિર નામી, જ્ઞાની ગણક તમે આવિના જી
ટાળો મનતણો ગોઢ, વાત કરી દિલ ભાવિસા. જી ૭
ગખો જી અમ મામ, સ્વામીજી સામુ જોઈએ જી,
ફળફુલની બહુ ભેટ, પુરી વર વારૂ દાખિને જી ૮
જોને નિમિત્ત તેણી વાર, લગ્ન ગ્રહી ગ્રહ માંડીને જી,

ઊપરિ પૂગી હવેય, ખોડ ભણી સહુ છાંડીને જી. ૯.
સાંભળો શ્રી મહારાય, કન્યા વર ભલો પામશે જી;
ગ્રહશે એનો હાથ, તેને જગ શીશ નામશે જી. ૧૦.
પણ છે તેથી વિયોગે, વરસ સુણો સહી બારનો જી;
નહિ છે તેમાં સંદેહ, ઉપક્રમ નહિ એ વિચારનો જી. ૧૧.
હોશે કેમ વિયોગ, ભાખો ને જ્ઞાની ગુણે ભર્યા જી;
નહિ છે જ્યોતિષ જોર, જાણે કે વળી ભગવર્યા જી. ૧૨.
ગુણવંત કુળ શણગાર, (તમ) પુત્રી બહુ પુણ્યે ભરી જી;
નેમ કહે છઠ્ઠી ઢાળ, કહેજો ઢળકતો સ્વર કરી જી. ૧૩.

દોહરા.

ચંદ્રગુપ્ત નરવર ભલો, હોશે નંદની નાહ;
અધિકું કાંઇ જાણું નહિ, કહિશું ધરી ઉત્સાહ. ૧.
ઉદરે પુત્રી તમતણી, જણશે પુત્ર રતન;
કેતી કીજે વર્ણના, કરજો તાસ જતન. ૨.
એકછત્ર વર ભૂપતિ, રત્ન ગુપ્ત તસ નામ;
(એમ) ગયો વિપ્ર તે બોલીને, વાંચ્છિત લેઈ દામ. ૩,
ચટપટ લાગી ચિત્તમાં, ઊંઘ ન આવે રાય;
મંત્રીને મહીપતિ કહે, શોધ કરો તમે તાય. ૪,
સુમતિ કહે (તમે) સાચું કહ્યું, માંડવિયો મહારાજ;
દાણ લિયે બહુલો સદા, કરે અજુગતું કાજ. ૫.
તે કારણ પરદેશના, આવે નહિ વ્યાપાર;
વ્યવસાયી બહુ વાણિયા, મઝા ગયા અપાર. ૬.
દૂર અને પાસે નહિ, ધન પટ્ટણ, ધનધામ;
દેશ દેશના આવિયા, જાય ઘણા તે ગામ. ૭.
માંડવિયો ઉઠાડિને, રાયે મૂકયું દાણ,
નીક વહે જ્યમ નીરની, ત્યમ આવે સુવિહાણ. ૮.

ઢાળ ૭ મી.

(લોહારણ જાયા દીકરા, સોનારી હે—એ દેશી.)

માંડવિયા સુણ માહરી, મહારાજા હે,

હંસ દ્વિપદ હરાવિયો, વસિયો સરોવર જોય મુજરો૦ ૫.
ચરણે ઝાંઝરી ઘૂઘરી, રણઝણ વાજતી જોર;
ત્રણ લોકે તેણે પાડ્યો, અંગ અનંગ ખડોર. મુજરો૦ ૬.
કદલી થંભ જે રંભ છે, ઉરૂ કદલી ફળ જેમ;
જેણે સંગે કરી કામિયા, વાધે દેખીને પ્રેમ. મુજરો૦ ૭.
કંચન કુંભ ત્યમ પૃષ્ઠ છે, ગુહ્ય તણા દોય ભાગ;
ઉન્નત સૌમ્ય સોહામણા, કામી મન વૈરાગ. મુજરો૦ ૮.
જેણે કટિ લીધે કેસરી, વસિયો વનમાં જાય;

ગુણુ ગરવો જે ગાજતો, ભાજતો અરિમદ કોડ,
ચન્દ્રભ્રમ નામે કહે, વ્યવહારી કર જોડ ૨.
લક્ષણુ બત્રીશે ગાજતો, કળા બહોતેર ધાર,
નંદન કહિયે શારદા, રહિયા મેરિય હાર ૩
પર ઉપકારી સાહસી, દયા દમન ગુણુસીમ
શ્રાવકના વ્રત પાળતો, ધરતો ચૌદે નીમ ૪
હરખ્યો હૈડે રાજવી, જમાતા ગુણુ ગેહ,
પુત્રી ભાગ્યે પામિયો, તુજ પુણ્યે સહી તેહ ૫
દ્રવ્ય ભણી એવું વદે, બોલ્યા વાંચ્છિત આજ
વળી તમ આગ્યે માહરા, સર્વે સીધ્યા કાજ ૬.
તે માટે તમે રાખજો, મગપણું કીજે જેમ
આજ થકી કુળ બે તણી, તમ અમ વાધે પ્રેમ ૭
રાખે ક્રિયાણા રાય લઇ, આપે બમણા દામ
મંત્રી આપ્યું અમતણા, વીહીવા કેરે કામ ૮.
સાથે લેઇ મંત્રીને, વણિજ ગયા નિજ ગામ,
બળી ભેટ રાજા કરી, ભાખે શીશ તે નામ ૯

ઢાળ ૮ મી.

(નાકલીની દેશી)

મંત્રીને વ્યવહારિયા, આવ્યા ભૂપની પાસ,
કુંવર સભામાં મુજરો, બેઠા મન ઉલ્લાસ.
મુજરો લ્યો ને મારા મહિપતિ. ટેક. ૧
મહારાજા અંગ દેશડે, ચંપાનગરી છે એક,
સિંહમેન તત્ર છે ભૂપતિ, વાળી મેદિની છેક મુજરો૦ ૨
શીલવતી તેની સુતા, શીલ સૌભાગ્ય દયાળ,
ધર્મી ધર્મને પાળવા, દાને દયાળ મયાળ મુજરો૦ ૩
રૂપ દેખી સ્થિર થંભિયા, શશિ રવિ દોય ગગન,
કામીજન મદ મારવા, જાણે કાળ પ્રસન્ન મુજરો૦ ૪.
કૂર્મ પરે તે ઉન્નતા, તાસ ચરણુ છે દોય

હંસ દ્વિપદ હરાવિયો, વસિયો સરોવર જોય. મુજરો० ૫.
ચરણે ઝાંઝરી ઘુઘરી, રણઝણ વાજતી જોર;
ત્રણ લોકે તેણે પાડવ્યો, અંગ અનંગ બકોર. મુજરો० ૬.
કદલી થંભ જે રંભ છે, ઉરૂ કદલી ફળ જેમ;
જેણે સંગે કરી કામિયા, વાધે દેખીને પ્રેમ. મુજરો० ૭
કંચન કુંભ જ્યમ પૃષ્ઠ છે, ગુદ તણા દોય ભાગ;
ઉન્નત સૌમ્ય સોહામણા, કામી મન વૈરાગ. મુજરો० ૮.
જેણે કટિ લીધે કેસરી, વસિયો વનમાં જાય;
કટિ હરી લીધી હરિતણી, કામી મન લલચાય. મુજરો० ૯.
મત્સ્યોદર કૃશ જેહનું, જાણે સરોવર માન;
મહિતળમાં જે માનવી, દેખી તન્યાં ગુમાન. મુજરો० ૧૦.
પંચ એ ટાળીને દો કર્યા, ગિરિવર એહીજ મેર,
દો ધ્રૂમે કંચન કુંભ જ્યમ, કામી કીધલા જેર. મુજરો० ૧૧.
દીર્ઘ પૃથુલ જે પાધરી; મારણ કેરડે માટ;
પુષ્ટ કુચ કામી જે વમું, ગરવી કરી અડી ઘાટ. મુજરો० ૧૨.
કોકિલ કંઠની ઉપમા, મધુરી બોલેજી વાણ,
મોહ્યા માનવી મહિતણા, કેટલાં કીજે વખાણ મુજરો० ૧૩.
કામી કાયર જે નરા, જીપવા જોપી તડાક,
નકવેસર મોતી ઇસાં, કીધાં ન્યાળી ભડાક. મુજરો० ૧૪.
નાસા કિરની ચાંચડી, અધર તે જાણે પ્રવાળ;
રવિ શશિ માનુ એ દો ખડા, કપોલ જાસ રસાળ. મુજરો० ૧૫.
આંખ્યો અંબુજ પાંખડી, કુંતાં કામીને એહ,
જાલિમ મનમથ કેરડી, મૃગનયની ગુણગેહ. મુજરો० ૧૬.
મૃગ પણ હારીને વન ગયા, લાજ્યા લાજની રેપ;
પશુ આગે જસ ફેરવી, રાખે જેને દ્વેષ. મુજરો० ૧૭.
અષ્ટમી શશિ સમ ભાળની, તેની કેવી રે હોડ;
ઇંદુ હારીને નભે ગયો, આણી અંગમાં ખોડ. મુજરો० ૧૮.
ચંદ્રમુખી એના નામથી, દિન દિન હીણી કળાય;
તે દિનથી હીણો થયો, રાખી કળાને છપાય. મુજરો० ૧૯.

ભાલભણી જે આવ્યો થયો, તે દિનથી સુણો હેવ;
નિશદિન ઓળગે નેહશું, વેણી શેષને જે દેવ. મુજરો૦ ૨૦.
સુરપતિ સરખો ગોફણો, રહિયો લુંબી ને ઝુંબ;
કામી નર કાયર થયા, નીચું જોઇને મુંખ. મુજરો૦ ૨૧.
રૂપે રંભા ને અપ્સરા, વળી ઇંદ્રાણી હરાય,
સાચી એ જગમોહિની સતિમાંહિ શિરરાય. મુજરો૦ ૨૨.
ધર્મનું ગજ વાસે વસે, ધર્મતણી રખવાળ;
લીલા લહેર લલનાતણી, વાધ્યો યૌવનત્યાળ. મુજરો૦ ૨૩.
વરનારી તસ આગળે, દાસી રેહ સમાન;
ગુણવંતી જગ ગોરડી ઓરડી દુર્જન હડહાણ. મુજરો૦ ૨૪.
એવી એહ સંસારમાં, લાભે નહિ કોઇ નાર;
નેમ કહે ભવિજન સાંભળો, ગુણનો પામે ન પાર. મુજરો૦ ૨૫.

દોહરા.

મહારાજ રાજાભણી, શીલવતી જસ નામ,
બેટી પેટી ગુણભરી, પરમાણો નવ ધામ ૧.
યુવતી યૌવન ગુણભરી, ભાજન પુણ્ય પવિત્ર;
ગુણવંતી તે ગોરડી, જેમાં કળા વિચિત્ર. ૨.
સુવર્ણવાન સોહામણી, સોહે શારદરૂપ;
વિવાહે તે ભાવશું, ભિમાવો છે ભૂપ ૩.
ત્રીજગ જોતાં એહવી, ન મળે એ (ત્રિ) સંસાર;
મંત્રી આવ્યા તેહના, પાનિગ્રહણ કુમાર. ૪.
જો મન માને આપણે, તો કીજે એ કાજ;
પ્રેમ વધે જે કારણે, દો કુળ વાધે લાજ. ૫.
વાધ્યો પ્રેમ કુમારને, સાંભળી તેનું નામ;
જોવાને ઉત્સુક થયો, નેહ વધ્યો ગુણ ગ્રામ. ૬.
સુણ વ્યવહારી નૃપતણી, પુત્રી કેરૂં રૂપ;
કહો મુજ આગળ વર્ણવી, ન કહાયે તે ભૂપ. ૭.

ચિંત ચમક્યો હૃદયે ઘણો, વિસ્મે થયો અત્યંત
ભૂપ ભણી મંત્રી હવે, લક્ષ્મતણો કરે તંત ૮
ચેતરની સિત પંચમી, લગ્નતણું મંડાણ
શ્રીમાલી દીધું નાયને, મંત્રી નીર પ્રમાણ ૯

ઢાળ ૯ મી.

(નદી યમુના તીરે ઉડે દોય પંખિયાં—એ દેશી)

સુણ અવધારી વાત, નટુ સાચી સહી
વિરુદ્ધ કથા વિપરીત કરી તે નામ સહી
જે પંનિયા મન માંહી, વીમર્યાં ન વીમ-
કાગળ ફેરી બોર, ત્રી વિવ નીસરે ૧
મન ગહિયું તદા જાત, ભ્રમર જીમ કેતકી
ગુણગ્રાહક ઉદ્ધ એહ, દહાથી એ વળી
વડાગ્યા જે દાન આય કે, ક્ષાગા ક્યમ ગરે ?
આ મન વચન ને કાય કે તેણે પૂ૦ ભમે ૨
જેણે એ મુજ પ્રાણ હાથે સોંપી દિયો,
સાંભળતા તતખેવ, હારી દન એ લિયો
તે વિણુ કહો કેમ જાય કે, દિન વળી રાતડી,
ઉદક ન ભાવે અન્ન, ગમે નહિ વાતડી. ૩
તન મન કરૂ કુરબાન કે, જો મુંજને મળે,
આપું કોટિ સવાય પસાય જી ભળે,
મંત્રી ગુને વાત વજાડી તાજની,
તું મુજ બાંધવ ભ્રાત, સખા એ શયનની ૪
વણિક કહે મહારાજ, અછે જે સુંદરી
રૂપ તનુ ઉપમાન કહું યા અપછરી
હારી ઇંદ્રાણી તેહ રૂપી ન્હી કિન્નરી,
અવર એ લક્ષ્મી જાણું, એણે યુગ અવતરી ૫
કહિયે કેતુ એહ, જેહ ગુણાકરી,
તે નરનું બહુ ભાગ્ય કે, જેણે એ વરી,

સાંભળી કુંવરે વેણ, જોશ ઉજમ થયો,
કાયા પેરેલો ઉર, જાણે મગાવા ગયો ૬.
અની થઈ તમ દેહ કે, મન વિના માનવી,
લય લાગી ઘણું જોર, જે લલના અભિનવી,
કટ કટ ચાપી દાંત ન ભાગ્ય એણે સમે,
વાલાતણા વિજોગ, દુઃખ એ તુ કા ખમે. ૭
જોયો સકળ સમાજ, લાગે જન પ્રીતડી,
જોયે એહ હવાલ કે, માનવ રીતડી
દીઠા વિણુ દિન માહ, ઝૂરે દિન રાતડી,
ક્ષણ લાગુ માભરે નેહ, ન જાય એક ઘડી ૮.
જાણે છોરૂ માત, જેન વ્યાયાતણી,
વાઝણી જાણે ન મર્મ, શિર પ્રસવ્યાતણી.
લાગ્યો વિરહ વિકાર કે, ઘટ લાગે ઉરા,
જાણે નિજ દિલ માહ, લહે કેવળી તિકા ૯.
પાપી એહજ પ્રાણ, કેમ નવ નીસરે,
ગમા ગ્રહી જે દૂર કે, અતિ નવી સમ્સરે,
કેન ચિયે જો પખ, અખ પવરે મણું,
રાખું માચું તેહ, ત્યહાથી ન નીકળું ૧૦.
કુંવર તમે ભાગ્યવાન, થાઓ કયમ આકળા,
લીધું લગન સમીપ, તે વરજો નિર્મળા,
એટલે સિદ્ધરથ તેહ કે, સેનાને સજ કરી,
સાથે લઈ પરિવાર, કુંવરને અનુસરી ૧૧.
ગજરથ ઘોડા ઘાટ, જે વાટે વાટે ઘણા,
ભનભના સુભટ સુજાણ, સાથે લઇ આપણા,
ફિરંગ પર પડતાળ, ધરા પણ ધડહડે,
ગાજે ઉદધિ જેમ ગિરિ તેમ આથડે ૧૨.
નાળીતણા કડકાટ કે, ગગન ગાજે દિસા,
ઘણુણુણ ઘણુણુણુ તાર તે, ઘણણે ત્યહાં તિસા,
ગાજે ગભિર નિસાણુ કે, દુંદુભિ દશ દિશે,

કાયર કંપે પ્રાણ, શુર મન ઉલ્લસે. ૧૩.
ચંદ્રગુપતે એમ, પ્રયાણ કીધાં ભલો,
સેના તણો નહિ પાર, ઉદાર તે નિર્મળો;
આવે કેઇ અન્ય, ભૂપતિ લેઇ ભેટણાં,
કુંવર કરે અંગીકાર, સેવક જન તે તણાં. ૧૪.
આવ્યો અરધે પંથ, કુંવર આશા ફળી,
સાથે લીધા તેહ, વ્યાપારી મન રળી;
નેમવિજય કહે એમ, આગે બહુ વારતા,
સાંભળતાં ખુશાલ, શ્રોતા દિલ ઠારતા. ૧૫.

દોહરા.

એક દિન સરવર તીરથે, સેના લે વિશ્રામ;
વાર દેખી વાટિકા, કુંવર કહે તવ આમ. ૧.
વ્યવહારી તે તેડીને, બેસાડયા શુભ ઠાણ;
તમે મિત્ર તમે બંધવા, કહિયે કરો પ્રમાણ ૨.
કોઇક પુણ્યના યોગથી, જો તે દેખું નેણ,
સફળ કરૂ સંસારડો, સુખિયા થઇએ સેણ. ૩.
વ્યવહારી કહે રાજવી; ધરો ભાટનો વેષ;
કેડ કટારી પામરી, કરી પોટલીઓ પ્રેમ. ૪.
તે નિસુણીને હરખિયો, ચંદ્રગુપ્ત તે વાર;
મંત્રી ત્યહાં બોલાવીને, ભાખ્યો દાખ્યો વિચાર. ૫.
મત કોઇ કેને કહો, ગોપી રાખજો વાત;
અમે જાશું સહી આગળે, કામ અછે સુવિખ્યાત. ૬.
મેળો હોશે તે (ણે) પુરે, તમ અમ નિશ્ચય એમ;
વ્યવહારીને, રાજવી, સાથે વહિયા પ્રેમ. ૭.

ઢાળ ૧૦ મી.

(સુણ બહેની પિઉડો પરદેશી-એ દેશી.)

અશ્વ અમૂલકે કુંવર વહે, બે સાથે તે વણિકને લેવે રે;
તીને તાજા પંથને જોવે, જોઇને અચરજ હોવે રે. ૧

સાંભળો બંધવ વાત સનેહી એની પ્રીતિ હરો મ્હેં હી રે,
વેહેલા જઇને વદન વિલોકું, દુર્લભ સુજને ન્હેઈ રે સાંભળો૦ ૨
આપો પથ બહુ પહોંચ્યા વેહેલા, જાણે હુતા પેહેના રે
માળીને ઘરે દીધલા ડેરા, જાણી ગૃહ ભલેરા રે સાંભળો૦ ૩
ભાટ જાણીને ભક્તિ કરે એ દીનાર કુંવર લઇ દેવે રે,
હેજે હસીને માળી લવે, દામ થકી વશ હોવે રે સાંભળો૦ ૪
કુણ પુર માળીને બોલે એમ, નામ કહો ધરી પ્રેમ રે,
ભૂપતિ કુણ છે એણે પુરે પ્રેમ, નંદન નંદની તેમ રે સાંભળો૦ ૫
કરી સુણાવી વાત રસાળી, શિયનવતી તસ બાળી રે,
પામી યૌવન પ્રેમ પ્રનાલી નહિયા સુર સહુ ભાળી રે સાંભળો૦ ૬
ચંદ્રગુપ્તશું વિહીવા મેળ્યો, રમણી રમણ એ બેન્નો રે,
સરખા સરખી જોડી પ્રભુ એ, ખોડ ભણી અવહેરયો રે સાંભળો૦ ૭
ક્રીડા કારણ દિન દિન કુંવરી, સાથે બહુ પરિવાર રે,
એને અશોક વાડી તે ખાતે, રમતી બાગકુમાર રે સાંભળો૦ ૮
સાંભળી કુંવરને ઉજમ વાધ્યો, મનમથ બાણુએ સાધ્યો રે,
સુંદર પેહેરી ભૂષણ સારા, નારીતણો પંથ લીધો રે સાંભળો૦ ૯
વાડી માંહી ઉતારા કીધા મનમથ ડેગ દીધા રે
ગના ન્હાતે નન થયા મીધા માને ગનમે લીધા રે સાંભળો૦ ૧૦
અનસર કુંવરી તે મદમાતી આવી બહુલ સઘાતી રે
રંગે રમતી ગતી માતી દેખી નવ રહે છાતી રે સાંભળો૦ ૧૧
વાતો કરતા ગોષ્ટી બેઠી વરે નયણ તે દીઠી રે,
વ્યાપારીએ જેવી વખાણી, તેવી લાગી તે મીઠી રે. સાંભળો૦ ૧૨
એક કહે બાઇ એ વર રૂડો જાણે અમૃત કુંયો રે
ભાગ્યવંત તું એવો પામીશ, સોભાગી નર સુંદર રે સાંભળો૦ ૧૩
એક કહે વર ભૂમિ ભનેના, દીઠા મેંજ ઘણેરા રે
એક કહે શું બેન પોમાઇ, સુણો લંપટ પટકેરા રે સાંભળો૦ ૧૪
એક કહે મે સાંભળ્યો ઉત્તમ નિરૂપમ ઉપમા મ્હેંહી રે,
વા ભણે નામાગના એનો ધન્ય દેખે તસ મ્હેંહી રે સાંભળો૦ ૧૫

કોઇ વખાણે કુવખાણે કોઈ, આપણા મુખને મરડ રે,
વૈર વસાવ્યું એટ આચરણે, દુનર દનનને કરડ રે સાભળો૦ ૧૬.

દોહરા.

શીલવતી બાન નહિ, સખાઓ કરતી કેલિ,
એક એક ને આથવે, બાલે મનશુ મળી. ૧
માહોમાહ ખુશાલ તે, હોવે બાળા મોય,
પરની મીઠી વાતડી, કરતા બહુ સુખ હોય ૨.
(યતઃ) ભૂમિભોજન ને પર ઘર, પગનારી પરવાસ,
નવા સ્નેહ ગૂઢાવલી, મીઠ પર નિજ આશ. ૩
એક કહે દૂરે વસે, મળશે કથી પેર તેહ,
મો કોમે હોય વાટડી, છાડી દેજો એહ ૪
એક કહે નવ બોલીએ, દૂરે સુસગી જેહ
જે આવી હઇડ વસ્યા, નવનો ધરિયે નેહ ૫
નેહ વિના સગે નહ, તેહ વિદેશી જાણુ
મનમા આતી જે મન્યા, સોપે તન મન પ્રાણ
સહિએ ! શીલવતી કહે, એવો મ કરો રોપ
જે લખિયો આ ભાળમા, પામી ન દીજે દોપ. ૭.

ઢાળ ૧૨ મી.

(નીંદડની વેરણ હુઇ રહી—એ દેશી)

વાતલડીએ વેર વસાવિયુ, મનમાડી હો વાધો બહુ દ્વેષ કે,
તાતા લોચન તવ કર્યા, હુઆ વિષ ભર્યા હો હુઆં રગતની રેખ કે વાત૦ ૧
એક વાતે સુખ ઉપજે, એક વાતથી હો હોવે ઉતપાત કે,
અગ દરે એક વાતથી, એક વાતથી હો પાતિક વણઘાત કે વાત૦ ૨
જાણજો પ્રાત જે મનતણી, ક્ષોણ માડી હો કાના તસ નાશ કે
નાઠો નયનથી નેહવો, હુતો પહેલો હો પાતે સુવિલાસ કે વાત૦ ૩
નિર્મળો નીર ખૂટે વહી, વળી અતિ ઘણો હો બીટે ભીમ નેહ કે,
બહુ હાસીનુ બોલવુ, તિણુ નિરો હોવે દુઃખ ગેહ કે વાત૦ ૪.

ગતે લોચનને રાજવી, કરે કાઢી હો સુપેરે કરવાલ કે;
પગ ઉઠાવી તેહ ભણી, જ્યહા બેઠી હો, રાજાની બાલ કે. વાત૦ ૫.
રે રે કુકુળની ઉપની, તુજ સાંભર્યો હો, બીજો વર જેહ કે;
હોવે ન સિંહબાળ જંબુકે, મુજ છવતાં હો, કેમ પામીશ તેહ કે. વાત૦ ૬.
કર ગ્રહિયો વ્યવહારીએ, કેમ ભૂલો હો ભૂપતિ તમે આજ કે;
કાજ વિચારી કીજીએ, કેમ પામીએ હો, એમ કરંતા લાજ કે. વાત૦ ૭.
સંગ કિયો ઇહા તમતણો, પર જાઇ હો, કુઆરી આર કે;
પરણ્યા વિનાબળ કોઇ નહિ, નરપતિજી હા, એમ આખે સંસાર કે. વાત૦ ૮.
મ્યાન કરો તમે માનશું, બળ રાખો હો, પ્રભુ એનુ પાય કે;
પરધરતી પર ગજવી, કેમ કીજે હો, એવી જે બલાય કે. વાત૦ ૯.
એવે ગજ પરે ગડગડ્યા, ઢોલ ડાગી હો ગરવા નિઃસાણુ કે;
ધરા પણ ધડહડ ધડક શુ, સેના આવી હો, એવે સહી નાણુ કે. વાત૦ ૧૦.
કર ગ્રંહી તેહ કુમારશુ, લેઇ ચાલ્યા હો, સેનાતણે સંગ કે;
ક્રોધે અનલ દવ પૂરિયો, ચિત્ત ભરિયો હો, ભૂપજતણે અંગ કે. વાત૦ ૧૧.
પાછો વળવા પ્રેમશુ, ભાવ જાણિયો હો, વાણિજ વિચાર કે;
સુવચનશુ સમજાવિયો, નવ કીજે હો એવો નિરધાર કે. વાત૦ ૧૨.
ના કહે નૃપ અંગજ તદા, પાણિગ્રહણનો હો મેં લીધો નેમ કે;
મંત્રી સાજન આવિયા, મળી ભાખે હો, સહુએ મળી એમ કે. વાત૦ ૧૩.
વિષ પીજે સહી ઘોળીને, નવ કીજે હો, અણુ મળતો સગ કે;
બાકુળ તરૂની ઉપમા, સહી જાણજો હો, તમે મહા ભાગ કે. વાત૦ ૧૪.
એકતણા મનમાં નહિ, એક રાખે હો, બહુલો મન રાગ કે;
દુઃખદાયક આગે હુવે, પ્રેમ વિણ જે હો, હોયે કારક ભાગ્ય કે. વાત૦ ૧૫.
મિત્ર મળી એમ ભાખિયુ, તસ આખિયુ હો, સાચો છે એહ કે;
લાજ રહે કેમ છાંડતાં, નવ શોભિયે હો, કહિયે નિઃસંદેહ કે. વાત૦ ૧૬.
અતિ આગ્રહ કર્યો આકરો, તવ પાધરો હો, બોલ્યો મુખ વાત કે;
નેમ કહે ભવિ આગળે, તમે સાંભળો હો, શ્રોતા અવદાત કે. વાત૦ ૧૭.

દોહરા.

કુંવર કહે સુણજો તમે, એનું પરમ વચન;
એ નારી પરણું નહિ, જ્યાં લગી કુશળ તન. ૧.

જે વાતે દુઃખ ઉપજે, લોક કરે ત્યમ હાસ,
કીજે કામ ન એ કદા, કરતાં હોય વિનાશ. ૨.
સિંહરથ રાજાતણું, કુલ લાજે સહિ એહ
આવ્યા શું તમે જાણીને, એમ કરો પ્રભુ કેમ? ૩.
તું નવ મળિયો તેહને, ક્યાંથી જાસ્યું તેહ
પરણ્યા પછી જેમ પૂરવે, તે કરજો તમે એહ. ૪.
બહુલા બોલ બોલાવિને, મન આણ્યું [illegible]
નહીં વરો કેમ કુંવરીને, લાજતણું છે [illegible] ૫.

લીધું લગન મહામણે વરી ભાવી રે, ચોરી ચિત્ત ચૂપ કે,
ભુપ ધર્યો વર આગમા, હાવેનાગો રે, કીધા ત્યહાં ભુપ (આ૦ ૧૦
હયવર ગજવર આપિયા, પચ પચ નેઉ, સખિ સહસ્સ સમાન કે,
રાત પચ પચ આપ્યા ભણી, નથ શકી રે, સુર ઉપમાન (આ૦ ૧૧
આપિયા કર મૂનામણે, કઇ કોટિ ઉ, તિમ રમણુની નસ કે,
વસ્ત્રઆભૂષણુ આપિયા, સહિ સુર હ, નગી મુગટ જે ખામ (આ૦ ૧૨
દીધા દાયજો દીપતો, જાનઇઆ ઉ, હરખાનિયા મન કે,
યથાશક્તિ જેપે કરી નર ગમ્યા ઉ અનરો મન (આ૦ ૧૩
મન વિણુ ઢમેળો કર્યો, મન જાણ્યો ઉ, દાયજો જે દીર કે,
અસતી જેમ સત્તા વિના તેમ વર હે સરણુ એમ કીધ (આ૦ ૧૪.
શીલવતી નિજ પિઉનણો, પાનવ બાધ્યો હ, વધિયો ભવનેહ કે
ચંદ્ર સૂરજ બે સાક્ષી કર્યા, જબ બે જણા રે, નાપે કદીએ છેહ (આ૦ ૧૫
શીલવતી હળવે કહે, નિસુણીજે રે પિઉ પ્રાણાધાર
ચોરી કરી પ નવ અવ્યા, વવારવા ઉ, બહુલો સંસાર (આ૦ ૧૬
નેમ કહે કૃતપુણ્યના, તેહ ફળિયા રે, મન મનોરથ જેહ કે
આશાસ સફળી હુઇ, ઢાળ બારમી રે, કરે અનિહત નેહ આ૦ ૧૭

દોહરા.

રાખ્યો માસ લગે ત્યહાં, રાજાએ બહુ પ્રીત,
વિવિધ ખ્યાલ વિનોદશું, ધરતો સહુશું હીત ૧
મીઠગ કરાવી છોડિયા, ઉત્સવ કરી અપાર,
શીલવતી આવી ત્યહાં, સોળ સજી શણગાર ૨.
ગગને વન અભ્ર જગહ, ગાજે કરે ઘોર
મરત જેમ પરજન્ય વટા, હુઆ દૂર ઝકઝાળ. ૩
નિલખ્યા થઇ વામાગના, (સ્ત્રી) અણુમાનાવી જેમ
નયન ભરી નિરખ્યા નહિ, તરૂણી ચિંતે તામ ૪.
મુજને અવગુણ માહરો, દાખીજે બહુ પ્રેમ,
બિણુ કારણુ દુહ યા કિણે, સાચું કહેજો તેમ ૫
અબળા એમ ન છંડીએ નિકલંકી નિર્દોષ,

નારી વચને તેહને, હૈડે વાધ્યો રોષ ૬
મહિપતિના મંદીર થકી, પહોતો દૂજે ઠામ
શીલવતી દિલ નાતરી, રાખી આવે ધામ ૭
મંત્રીને કુંવર કહે, ચાલોજી હવે વેગ
માગો મહિપતિ આગન્યા, સાસુ સમીપે તેગ ૮
શીખામણ દીધી ભલી, પુત્રીને નિજ માય,
પ્રિય મન ચાલે સાસરે, સુજશ વરે તે હાય ૯

ઢાળ ૧૩ મી.

(મનમોહન, મનમોહન પારસ દેહગી હો—એ દેશી)

નિજમાતના, નિજમાતના ચરણ કમળ નમી જી,
તેમ તાતના, તેમ તાતના પ્રણમી પાય હો
મન વા'લી તન વા'લી શીલવતી કહે જી
નયણે તે નયણે તે આસુ આણીને જી,
ગુણવતી ગુણવતી ગુણ સમજાય હો મન૦ ૧
માતાજી માતાજી બે કર જોડીને જી
વિનવીએ વિનવીએ વિનતિ એહ હો
વિછડિયા વિછડિયા વા'લા દાહિના જી,
મળવાનો મળવાનો મામો તેહ હો મન૦ ૨
જે તનમા જે તનમા મનમા નેહનો જી,
તે છાડી તે છાડી આપે છેહ હો
પરદેશી પરદેશી જે હોય પ્રાહુણા જી,
પણ જાણી મન આણી રાખવો નેહ હો મન૦ ૩
મન ઓછા મન ઓછા જ હોય માનવો જી,
નટકીને નટકીને નાડ પ્રીત હો
નવ રાખે નવ રાખે અત એહવો જી,
દિલ ગમી દિલ છાડી ઉત્તમ રીત હો મન૦ ૪
અગજ અગજ પ્રાણથકી વણી જી
વાહાની ને વાહાની અધિકી પ્રીતિ હો

તેથી છું તેથી છું દૂર દેશાંતરે જી,
ફરી પાછી નહિ આછી આવણુ ખાંતિ હો.　　મન૦ ૫.

નારી તન નારી તન પિઉને આશરે જી,
બીજે પણ બીજે પણ માત આધાર હો;
અબળાને અબળાને પ્રિય પખ કોઇ છે જી,
નહિ ત્રીજો નહિ ત્રીજો કોઇ સંસાર હો.　　મન૦ ૬.

તે કારણ તે કારણ હુ તમને કહુ છુ,
તમે કરજો તમે કરજો સાર સભાળ હો;
મુજ આપો મુજ આપો માતા! આગન્યા જી,
સાસરડે સાસરડે જાતા ખુશાલ હો.　　મન૦ ૭.

તવ નયણે તવ નયણે બહુ જળ રેડતી જી,
નંદનીને નંદનીને કહે એવી વાણુ હો;
ઘણું પ્યારી ઘણું પ્યારી પ્રાણુથકી સુતા જી,
તુંહી તનમાં તુંહી તનમાં અમૃત ખાણુ હો.　　મન૦ ૮.

જનસ્થિતિએ જન સ્થિત એવી સંસારમાં જી,
પુત્રીતણો પુત્રીતણો પરઘર વાસ હો;
ઘણું દુખિયાં ઘણું દુખિયાં વિછડતાં હુએ જી,
વળી તનથી વળી તનથી મહે નિઃશ્વાસ હો.　　મન૦ ૯.

સાસરડે સાસરડે સાસરિયાંતણી જી,
મતખંડે મતખંડે તેની આણુ હો;
પ્રીતમનો પ્રીતમનો વિનય સાચવે જી,
જેમ લહિયે જેમ લહિયે કોટિ કલ્યાણુ હો.　　મન૦ ૧૦.

શીખામણુ શીખામણુ દીધી તેહને જી,
સાજનની સાજનની માગી શીખ હો;
શુભ દિવસે શુભ દિવસે બેહુ સીધાવિયાં જી,
બોલંતી બોલંતી વાણી ઇખ હો.　　મન૦ ૧૧.

સાથે તવ સાથે તવ રાજન આવિયો જી,
સાજનિયાં સાજનિયાં નયણુથી ધાર હો;

બહુ પથે બહુ પથે જેહ બોલાવિયા જી,
વળિયા તે વળિયા તે વર પરિવાર હો   મન૦ ૧૨
મન જાણે મન જાણે જન્મની ભૂમિકા જી,
સહિ હોવે સહિ હોવે દૃઢ મતત હો
પીયરિયા પીયરિયા છે નત જત જી,
વીસરિયા વીસરિયા છે નત જત હો   મન૦ ૧૩
નિજ સખિઓ નિજ સખિઓ વાત બનાવતી જી,
મારગડે મારગડે ચાલ્યા જાય હો,
અનુક્રમે અનુક્રમે પહોત્યા તે પુરે જી,
ગજનજી ગજનજિ પ્રેમે ભગાય હો   મન૦ ૧૪
નિજનગરે નિજ નગરે રંગ વધામણા જી,
સિહરથને સિહરથને મન બહુ કોડ હો
ગીત મધુરા ગીત મધુરા ગાવે ગોરડી જી,
રાગ સરસે રાગ સરસે હોડાહોડ હો   મન૦ ૧૫
નર વરૂ નર નરૂ લાવે ભેટને જી,
ઘણ સરસા ઘણુ સરસા જે પ્રિય આય હો
બહુ બોધ્યા બહુ બોધ્યા તોરણ મંદિરે જી,
મનમાહે મનમાહે હરખ ભવાય હો   મન૦ ૧૬
ગુણ ગાવે ગુણ ગાવે લોક ટોળે મળી જી,
કોઇ ભાખે કોઇ ભાખે ભામની રૂપ હો
દોય મુખે દોય મુખે માત લે ભામણા જી,
તેમ હરખે તેમ હરખે સિહરથ ભૂપ હો   મન૦ ૧૭
મોહમનિ મોહમનિ શુદ્ધ પરપરા જી
શ્રીવિજય શ્રીવિજય પ્રભુ સુરદિ હો
જે દેખે જે દેખે દુરિતને ભાજતા જી
જશ ગાને જશ ગાને લહિયે આનદ હો   મન૦ ૧૮
વર તેના વર તેના, ચરણ પસાઉલી જી,
પૂરણ એ પૂરણ એ, પહેલો ખડ હો

નર નારી નર નારી, લહો સુખ સાસતા છ,
વક્તાને વક્તાને, શ્રોતાને ધમક હો. મન૦ ૧૯.
ઢાળ તેરમી ઢાળ તેરમી, નેમવિજયે કહી જી,
પરગણીઉ પરગણીઉ, પેલા નાર હો,
સહુ સુણજો મહુ સુણજો, આગળ વારતા છ,
સાભળતા સાભળતા, મંગળ સમાગ હો મન૦ ૨૦

इति श्रीशीलवती चरित्रे प्रथम खंडः समाप्तः

ખંડ ૨ જો.

દોહરા.

શેષ પ્રણી સેવે મન, જ્ઞાન ધ્યાન નિશ દીહ,
કમલા સમ પ્રભાવતી, કાંત એ જગતહ ઈહ. ૧.
કર્મ—ક્ષીનાશ દૂરે કરે, પામી લોકનો પાર,
અલોક સુખ જે આભમા, તે પ્રણમું સુખકાર. ૨.
રાજા ઉત્સવ અતિ કરે, કુંવરતણે પૈસાર,
હાટશ્રેણી શણગારીને, માંડ્યા નૃત્ય હજાર ૩.
સિંહરથ રાજા હેજશું, વહુઅરને સુખકામ
પચ દિયા પરગટ કરી, મહધિંક મોટાં ગામ ૪.
શીલવતી પાયે નમી, સાસુને બહુ પ્રેમ,
અવિચળ જોડી તમતણી, લહેજો ખેમ ને ખેમ. ૫
મિત્ર અછે ચંદ્રગુપ્તનો, સમુદ્રદત્ત એવે નામ
મળિયો તેવે હિત કરી, બેઠા હોય સુઠામ ૬.
નારી ખબર નેહે કહો, બોલે વસુ તે વાર,
ચંદ્રગુપ્ત બોલે નહીં, રાખ્યો હિયે વિચાર. ૭.
વળી પૂછ્યું તેણે ફરી, નારી રૂપ નિહાળિ,
પુણ્યવંત જે પ્રાણિયા, પામે એવી બાળિ ૮.
કુંવર કહે છાનો રહે, કરતો કુડ તોફાન,
એ અકુલીણી કામની, કેવું એહને માન ? ૯.

ઢાળ ૮ મી.

(કેસરવરણો હો, કાઢી કસુંબો મારા લાલ—એ દેશી)

નજરે નિહાળો હો, બોલ સાંભળો મારા લાલ,
કામતિ ટાળો હો, વાદ્ય મહાવો મારા લાલ,
તું ગઢિયાળો હો, હૈયે કેમ આળો મારા લાલ,
ગુરુ નિકાલો હો, વિરહી ગાજો મારા લાલ, ૧.
શીલવતી સારી હો, મોહનગારી મારા લાલ,
સુકર્મની ક્યારી હો, પ્રેમદુલારી મારા લાલ
કુસંગે ન્યારી હો, શુદ્ધ વિહારી મારા લાલ,
આપ સઝારી હો, શાંતિ સમારી મારા લાલ. ૨
તું મુજ વાંલો હો, થા મત કાલો મારા લાલ,
વયે મતવાલો હો, ક્રોધને પાલો મારા લાલ
સીધા ચાલો હો, વેર મ ઘાલો મારા લાલ,
પ્રેમ નિવાવો હો, ભગિયે ખ્યાલો મારા લાલ ૩
કિન્નરી નારી હો, અપછરી ભારી મારા લાલ,
હરણી હારી હો, નયણુંકટારી મારા લાલ
સ્યામા તારી હો, કામ અટારી મારા લાલ
નારી શ્રીકારી હો, દોષ નિવારી મારા લાલ ૪
સ્વર્ગથી છૂટી હો, નારી વિખુટી મારા લાલ,
આણી સુટી હો, અપછર લુંટી મારા લાલ
ભાગ્યે મોટી હો, વરશે છોટી મારા લાલ,
વન્દન મોટી હો, વાંચ્છિત પોટી મારા લાલ ૫
વેણી કાળી હો, યૌવન બાળી મારા લાલ,
એહથી ખુશાલી હો, જો જો ભાળી મારા લાલ,
આછિ આવી હો, કો સુરમાળી મારા લાલ,
વિષયની જાળી હો, પાપ પખાળી મારા લાલ. ૬.
પુણ્યની પ્રાણી હો, વરશે જાણી મારા લાલ,
તરુણી આણી હો, ભાગ્યે તાણી મારા લાલ,

એવી વાણી હો, વિષયની માણી મારા લાલ,
નિગુણી સયાણી હો, તે ગુણખાણી મારા લાલ. ૭.
એ સકી ઉણી હો, પાપ વિહુણી મારા લાલ,
કાજ અકુલીણી હો, પ્રેમ વિહુણી મારા લાલ;
કરમે કુડી હો, પરમ નર રૂડી મારા લાલ,
નરકની કુંડી હો, ગેંધ ચંડી મારા લાલ. ૮.
મુગ્ધી ટાળી હો, એમ વિચારી મારા લાલ,
કીધી પ્યારી હો, પેહેલા વારી મારા લાલ;
વાત વિચારી હો, સુધી ધારી મારા લાલ,
મદ ગમારી હો, જે કરે ત્યારી મારા લાલ. ૯.
એમ ન કીજે હો, નેહ વધીજે મારા લાલ,
પ્રેમ પાળીજે હો, હીણુ ન થીજે મારા લાલ;
સંત ન ખીજે હો, લાહો લીજે મારા લાલ,
દૂરીજન છીજે હો, પીયૂષ પીજે મારા લાલ. ૧૦.
ઉન્માદને પાળે હો, કુપ્રીતિને ટાળે મારા લાલ,
વેણુ સંભાળે હો, પંચની સાથે મારા લાલ;
વૈર ન ચાવે હો, વિરહો આવે મારા લાલ,
મધ્યમ કાળે હો, એહવો સાલે મારા લાલ. ૧૧.
ઉત્તમ એહી હો, બહુલ સ્નેહી મારા લાલ,
સુંદર છે જેહી હો, છેહ મ દેઇ મારા લાલ;
હઠમતિ કેહી હો, જાણે તેહી મારા લાલ,
કહિયે કેહી હો, સૈણ સુવેડી મારા લાલ. ૧૨.
દેખીને દાઝે હો, પ્રેમને ઝાઝે મારા લાલ,
નીખરડ કાજે હો, શું નવ લાજે મારા લાલ;
મોટી મહીણી હો, પંચ પ્રવીણી મારા લાલ,
મારગ ઝીણી હો, તિણુથી ખીણી મારા લાલ. ૧૩.
એહવી વાતે હો, દિન વળી રાતે મારા લાલ,
પાંચને ખાંતે હો, 'બેશી પાંતે મારા લાલ;

બહુલી તાંતે હો, વણસે જાતે મારા લાલ,
દુર્વચ ઘાતે હો, હેમને ભાંતે મારા લાલ. ૧૪.
એમ દોઇ મિંતા હો, પ્રેમ સંજુત્તા મારા લાલ,
વાતે ખુંતા હો, રાતે ન સુતા મારા લાલ;
નરમ યમતા હો, કુંવર તંતા મારા લાલ,
નેમ કહે શ્રોતા હો, સુણજો સંતા મારા લાલ. ૧૫.

દોહરા.

આગે હતી તાહરી, પ્રીતડલી [જ] અડોલ,
અંતર એવો કેમ હવો, ચિત્તશું તે ડમડોળ ૧.
કીજે નહિ કો કોઇથી, પરમારથ જે પ્રીત;
નારી અવગુણ ઓરડી, તોય ન તજે વિનીત. ૨.
કુંવર કહે મેં આ ભવે, છાંડ્યો એથી નેહ,
જેથી મન માને નહીં, તેને દીજે છેહ. ૩.
શીલવતીને મંદિરે, કુંવર ન આવે આપ;
માતપિતાએ પણ લહ્યો, કુંવરતણો દિલ થાપ. ૪.
ઉદાસી અતિશય થયો, જાવા સહી પરદેશ;
સાંજ સમે સહી માતને, ભુવન કીધ પ્રવેશ ૫.
નિજ માતા પાયે નમી, જીમણ માગે નામ;
માતા (તે) કરે કવળ લહ્યો, હરખે જમિયો આમ. ૬.
પગ દાગે સાસુતણા, શિયલવતી સસનેહ;
દીઠા વાદલો આવતો, ઉલસી આપણી દેહ. ૭.
લલનાએ લજ્જા ધરી, ઊભી આગસ મોડ;
માનત કરે પિઉને હસી, બાળા બે કર જોડ. ૮.
પિઉ વિરહે થઇ વિરહીણી, નયણે નીર ઝરંત;
પિઉ મ છોડો પ્રેમદા, અબળા આતુરવંત. ૯.

ઢાળ ૨ જી.

(અમદાવાદના ખેડયા રે, વાલિમ આવજો રે—એ દેશી)
વિરહે ઘેલી ગોરી રે, પ્રિયભણી વીનવે રે,
વારૂ એક વિનતી રે, એવી આલવે રે;

પિઉ તુ છે પ્રાણાધાર, કહો ના છોરો નિરધાર
નિરધારી એ નારી રે, અતિ ઘણું આકુળી રે ૧.
વિમાસી હઈડે પ્રભુ રે, અવગુણ પામીને રે,
જન જે વિચારી રે, વાહના અકામને રે,
હાંજી ઇ અવગુણ દેખાડો, એમ ઉતાવળે મતિ ગંડો
ઠારી એમ તે ગોરી રે જન મોણે નવ લહ્યો ર ૨
મુખનુ કેમ ... રે, તેન એહરે રે
એહ ત્રિજગની વાત જે છે જગ જે હવે રે,
હાંજી શું કહેતા આવાન ... સુના મહેલ માઝાર
માટે મહેલ સુનો ... મ ગમે રે ૩
મનના પ્રીતમ પ્યારા રે, ... કયમ એહવુ રે,
... માનીએ તેહનુ રે,
ગાન ... ચેતનને લીજે લાહ,
લીના તેરી તારીરે નારી તન ... લહે રે ૪.
પાયની પાતમા વાલારે, ... તે દિયા રે,
... તેહજ જાગે રે પાછો કેમ લિયા રે
ભરતાર, ભાગ્યા મ ... હાંજી હાંજી ... ઘનુ ...,
... બિગાડ્યુ વાલા રે, કહો કુણ કારણે રે ૫.
ઉત્તમ માનવ નહિ રે, કહીએ ન પાતરે રે,
દેઇ ... કોલ રે, સુધા સચરે રે
પિઉ તુ સાગર ગંભીર, હાંજી મેઘ વાહોનીઆ નીર,
વાહોલીઆની પરે રે ઓછા નવ થાઇએ રે ૬
શિયળ સુવિદ્યા કયાથી રે, હોવે કહો માનવી રે,
વેદના મનની રે, કહો કયમ જે નવિ રે
હાંજી કોઇક દીપને ભાખ હૈડામા શાભણી રાખ,
કેવુ દેરે રાખ્યુ રે, આગે ... હોવશે રે ૭
નેહના જેના નેણા રે, ... ન ખામીએ રે,
... અતિ રે, પ્રીતડી રાખીએ રે
એ પ્રીતડી ... સ્વરૂપ, એ પ્રીતી મનુજનુ રૂપ,

માનવ મહિયે મોટા રે, પ્રીત ન પાલટે રે. ૮.
મોહન મારા એહ રે, હઠ નવ કીજીએ રે,
તેડી એકાંતે રે, શીખ વારૂ દીજીએ રે,
છાંડીએ પચમાં ગાળ, હાંજી પ્રીત સરોવર પાળ,
પ્રેમના જળમાં ઝીલો રે, સુધા જળ હેજશું રે, ૯.
પીહરથી પણ આવી રે, મન તુમશું વસ્યો રે,
છોડી તે પણ વાહલા રે, જઇ દૂરે વસ્યો રે,
સુણો એમ કરતા ગુણવંત, નારી મનમાં દુ:ખ લહંત,
દાધી દુખની પૂરી રે, અવરજ ચિંતવે રે. ૧૦.
પાંચને દેખતા આપી રે, તુજ ભણી વાહલા રે,
દીજે એ કયમ છેહડો રે, નિરૂપમ નાહલા રે;
તમને વિનવું વારવાર, વિનતિ અવધાર,
અવધારીને પાળો રે, સગપણ મૂળગું રે ૧૧
એવી કરણી જો જો રે, વર કેમ ચાલશે રે,
વળી બીજી સુદરી રે, મન્દિરમાં માહાલશે રે,
સહી માનની મોટકો મંત્ર, સહી તિલકસરસવશુ યંત્ર,
યંત્રના ધરતા જેવી રે, નારી હાડી કાઠની રે ૧૨.
શિયલ સંસારે જાણી રે, કવિ એમ આખિયું રે,
વળી સંસારે સહુ રે, અછે સાખિયું રે,
ઘડી જે એકજ વાર, એમ નારીતણો અવતાર,
વીછડિયાની વાતો રે, કહો કેમ વીસરે રે ૧૩
પિઉડા વહેલા આવો રે, એહ તમ મંદિર રે,
તારી ? ઓલગડી રે, કરશું સુપરે રે,
મારા પ્રાણતણા પ્રતિપાળ, મારા દીનદયાળ મયાળ,
દયા કરીને દીજે રે, ચરણની ચાકરી રે ૧૪
આગળ પ્રેમ ન હતો રે, તો શાને આદરી રે,
નિરવહિયે એવું રે, પ્રેમ મયા કરી રે;
તુજ વણ દિન નવ જાય, એ જીવિત લેખે નવ થાય,
સહી આણીજે લેખે રે, અબળા એ જાણીને રે. ૧૫.

ભરતાર ભાવિત ભાવે રે, છેહ નવ દાખવે રે,
અંતે અનુભવ વિપરીત રે, અવગણ ગખવે રે,
પિઉ કેમ કીજે એહ, જે ટાળવો નયનનો નેહ,
નયન સલુણી હેજે રે, નારી બહુ વીનવે રે. ૧૬.
વાલમ કહાને બગાડ્યુ રે, કામ કડીએ મન રે,
નાથ વિહોણી ન, દુખ વહે પ્રેમન રે,
વિનવિયો એણી પેરે નાર, નેમવિજય ગુણપાર,
બીજા ખંડની ગોથી રે ઢાળ વર દુસરી રે ૧૭.

દોહરા.

નારી વચને નરપતિ, ક્રોધ ધરે મન માહ્ય,
શુ સુખ વાન્છે જીવમા, બોલે છે દિલ ચાહ્ય. ૧.
અણબોલાવ્યા બોલને, તે તો માણસ ઢોર,
વેર વિશેષે નારીને, મૂકી ફરતી મોર ૨.
વચન લહ્યા વિસ સારિખા, જાણી નારી બલાય,
રણક્ષેત્રે સુભટો જસા, કાયર કુવર થાય. ૩.
નયણે તે નિરખી નહિ, મીઠા ન બોલ્યો બોલ,
કઠિણ કર્યુ કુણ હિયુ, નરપતિ નિગુણ નિટોળ ૪.
વેગે માતાઘરથકી, વહેલો વળિયો સોય,
દિવસ ગમ્યો મિત્ર વારતા, હરખિત હઇડે હોય ૫
શાનરતી મેહા ત્યહા, મદિર માહ્ય નિનાશ,
પ્રિય ન બોલાવી પ્રેમશુ, મુકે બહુ નિશ્વાસ ૬.
દિન વીત્યે સધ્યા થઇ, કુવર થયો સાવધાન,
કાપડી વેષ કર્યો ભલો, બુદ્ધિતણે અનુમાન. ૭.

ઢાળ. ૩ જી.

(મુનિમન પંકજ હસલો—એ દેશી)

મિત્રતણે પૂછ્યા વિના, કીધુ કુવરે પ્રયાણ રે;
કાપડી વેષ કીધો જેણે, જાણે નહિ કોઇ જાણ રે ટેક ૧.
જુઓ જુઓ કરણી પુણ્યની, પુણ્યે ફળ જેહ પાવે રે,

પુણ્યથકી સંકટ ટળે, કમળા ગેહમાં આવે રે જુઓ૦ ૨
જગ યશ જગમલ આડંગ, જેનો અટકી ઉદ્દામ રે.
સિદ્ધ વ્યાન જે ચીતરા, નિરખે કૌતુક નામ રે જુઓ૦ ૩.
દેશ વિદેશ ઓળંઘિયા, લંઘ્યા દુર્ગ દૂરંત રે,
કર્ણાટક દેશ પામિયો, પથી મનડું મોહંત રે જુઓ૦ ૪
સકળ શોભાએ અલંકર્યો, નગર કોટક નામે રે,
સંચર્યો કુંવર તે ભણી, મનમાં આનંદ પામે રે જુઓ૦ ૫
શ્રીપતિ શે૦ ત્યહાં કને ધનવંત છે પુણ્ય પૂરો રે,
મહત્તર મોટો મહાજને, આખે નહીંય અનૂરો રે જુઓ૦ ૬.
ગંધા હાટે તેહને, દીઠો પુરુષ રતન રે,
ભાનુસમ તેજે તેહનું, હુઉ હરખ પ્રમન રે જુઓ૦ ૭
ગ્રાહક આવે ગહગહ્યા, પામે લાભ વ્યાપારી રે,
હાણુ માંહિ ખરચી વસ્તની, વણિક મહાવ્યવહારી રે જુઓ૦ ૮
હેતજ વાધ્યું હઇડે ઘણું, નયણે તેમ સનેહ રે,
પાવસ રતે ઘણું મેહથી, ધરણી ધરે જેમ નેહ રે. જુઓ૦ ૯
હસિત વદન હોંશે કરી, શે૦ બોલ્યો ધ્યો કુમાર રે,
કહોજી ક્યાંથી આવિયા, જાશો ક્યાંહાં નિરધાર રે જુઓ૦ ૧૦
ક્યહાં વસો કેમ આવિયા, કોણ અછે તમ જાત રે
એકલડા કેમ હંડા તમ, કહેજો હઇઆની વાત રે જુઓ૦ ૧૧.
હરખે કુંવર એમ કહે, હું પરદેશી રજપૂત રે,
માગ્ય શ્રીપરમેશનો, સાધવા થયો અવધૂત રે જુઓ૦ ૧૨
લઘુ વેષ લીના ઘણી, યૌવન વય મન વેશ રે,
કેમ ઉવેખ્યો તેહને, મન્નતણો પરવેશ રે જુઓ૦ ૧૩
એણે વેશે યોગ કેમ ધર્યો, મ કરો ભીખ અભ્યાસ રે,
શમ રસ ચિત્તમાં ધરી, વિલસીએ વિવિધ વિલાસ રે જુઓ૦ ૧૪
પૂરવું પેટ છે દોહલું, તો કીજે બીજી શી હુંસ રે
શેઠને મનમાન્યો ઘણો, પરખ્યો ઉત્તમ પુરુષ રે જુઓ૦ ૧૫
નીરૂ કરી અતિ પ્રમની બીજા ખંડની ઢાળ રે,
નેમવિજય કહે ભવિજનો, લાગે હવે તે ખુશાલ રે જુઓ૦ ૧૬

દોહરા.

આદર દીધો અતિ ઘણો, લઇ પહોંચ્યો નિજ ગેહ;
પાણિ પાદ પંખાળિને, કુંવર બેસાર્યો તેહ. १.
સુંદર ભોજન રસવતી, જમિયા શેઠ કુમાર;
સંતોષ્યો સુખિયો થયો, માની સફળ સંસાર. २.
ચિત્રામણ બહુ ચીતર્યા, દર્પણ ગેહ મઝાર,
જઇ પલંગે પોઢિયો, શેઠ કહ્યું તિ વાર. ३.
પ્રીતિમતી તસ નંદિની, બાલા રંભ સમાન;
કમલા છે તસ ગેહની, ગતિ આને ઉપમાન. ४.
તેને કર દેઇ વીંજણો, મૂકી કુંવરની પાસ;
જ્યમ ત્યમ મનડું રીઝવી, ધરજે એની આશ. ५.
પ્રીતિમતી કમળા જશી, ચરણે રણઝણકાર;
કણેર કબ જેમ લળકતી, વડી આવી કુમાર ६.
હામ કામ કટાક્ષશુ, ઉતાર્યું તસ માન,
કુંવરિ કહે પ્રભુજી સુણો, કયમ આવ્યા એ સ્થાન? ७.

ઢાળ ४ થી.

(વીછિયાની દેશી.)

હાં રે તિલંગ દેશ તિલકાપુરી, ત્યહાં સિંહરથ રાય રે;
રત્નાવળી મુજ પ્રસવિયો, તેહ જાણવી મારી માય રે. १.
કહે નિજ પૂરવ વારતા, કાંઇ જેહ નિપાઈ આપ રે;
નારી આગળ દાંખ્યું નહિ, જાણે પુણ્ય અને વળી પાપ રે. કહે० २.
અંગ દેશ ચંપાપુરી, સિંહસેન ત્યહાં વર ભૂપ રે;
નંદની તેની ગુણ ભરી, નહિ એવુ જગમાં રૂપ રે. કહે० ३.
મન લાગ્યું મુજ તેહશુ, વળી ભાંગ્યું તેથી મન રે;
નેહ વિહુણી નારી તે, મેં છોડી મોકળે મન રે. કહે० ४.
કુણ સાંધે મન ત્રૂટયું જે, મેં મૂકી છે મારે ગામ રે;
દીઠે દિલ દાઝે ઘણું, અવગુણની જે છે ધામ રે. કહે० ५.
નારીને નર ત્યહા એમ ભણે, તેં શીશ ધુણાવ્યું કેમ રે;

વાત કહો શકુ ચિત્તની, સાભળિને હોવે સહી તેમ રે કહે૦ ૬
પુન્ય હોવે ગુણ આગળા, દરિઓ જેમ ગુહિર ગંભીર રે,
થાય કહો કેમ આકળા, છાડી નિજ જનની ધીર રે કહે૦ ૭
ઉત્તમ લક્ષણ એહવા, દોષ દીઠે કરે અદીઠ રે,
જે નારી અવગુણ ઓરડી, પણ અવસરે બોલે મીઠરે કહે૦ ૮
દોષી દુર્જન મેહથી, આપે જે વિગ્હાઘાત રે,
અબળા બળ ચાલે નહિ, કરતી દુખે આંસુપાત રે કહે૦ ૯
રમત કરતા બાળ જે, વઢતા તોડે પ્રીત રે
ક્ષણ વળી સાધે તેહશું, એ તો મધ્યમ કેરી રીત રે કહે૦ ૧૦
ઓછી ઓછી તે પાયને, છટકી ન દેખાડ છેહ રે
ઉત્તમ કહિને અણી પેરે, અવગુણની ગ્રહી રેહ રે કહે૦ ૧૧
એક પખી સુણી વાતને, રાખે મનમાંહે દોષ રે
અબળા કરે કહો શું ત્યહા? આણે ઘણો તન શોષ રે કહે૦ ૧૨
અબળાનું કહેણ ચાલે નહિ, ઝુરતી દિન વળી રાત રે,
સહાયકારી હોવે નહિ, વાચ્છે જે સજ્જન વાત રે કહે૦ ૧૩
નાગે ગ્રહી જેમ છછુંદરી, મુકે તો હોવે અંધ રે
ખાતા મરણપણ લહે, બહુ કાગતણો મન ધંધ રે કહે૦ ૧૪
સાસરૂ પીયર પાય છે, દુશ્મન હોય પખા દોય રે,
મનની હામ મનમા રહે, તસ દુખ સુણે નહિ કોય રે કહે૦ ૧૫
દૂપી થયો પિઉ જાણીને, દૂપી તે સકળ સંસાર રે
જેમ બાળકની માતા મરે સટી અવર ન હોય આધાર રે કહે૦ ૧૬
પિઉ અપમાને નારીને સૂનો ગણતી સહુ લોક રે
ભૂષણ વિવિધ બિનાઈઓ દિનથી માને સહુ ફોક રે કહે૦ ૧૭
દિલ દીજે કોઈ આપણ, તો તે નિપુણ ભાજે નિરવાદ રે
અવગુણ સહુ ઢાંકી કરી પાળિને પ્રીતમ વાદ રે કહે૦ ૧૮
સ્વામી હવે તે નારીના કહો તેહના કેવા હવાલ રે
આતુરતા દુખણી અછે, દાઝની દુખ જંગાળ રે કહે૦ ૧૯
છાડો જો તમે તે ભણી, નથી બીજી પણ એ સચ રે

અકાજ એ નવ કીજિન, પ્રેમદાનું જે પરપંચ રે કહે૦ ૨૦
વચન સુણી કુંવરીતણાં તેહ પાણી ઝગિયા નયણ રે,
નીચી નજરે નિહાળતો, હું બહુ પાપી અજાણ રે કહે૦ ૨૧.
પ્રીતિ વધી મનશું ઘણી, તોને એમ ગદ્ગદ વેણ રે,
હું અપરાધી જનમનો, કેમ પામીશ એ સેણ રે કહે૦ ૨૨
અનગુણ વણ છાડી સતી, તે તો કેમ છૂટિશ પાપ રે,
મન રહિયું ત્યહાં જાઇને, વાધ્યો વિરહનો વ્યાપ રે કહે૦ ૨૩
આવિનો અણજાણતાં હવે પાછા કેમ જવાય રે,
લાગ્યું મન ફરી તેહનું લીધું તે પણ લેવાય રે કહે૦ ૨૪.
હરખી પ્રીતિમતી મને, લેખતી તે તણો ભાવ રે,
હરિના મનમાંહે વર તિમ કરતી તે નયણે સહાન રે કહે૦ ૨૫
ચોથી ઢાળ સોહામણી બહુ મનની જે રંગરોળ રે
નેમવિજય કહે રંગશું બહુ કરશે ચિત્ત ઝકઝોળ રે કહે૦ ૨૬

દોહરા.

પંખી જ્યમ પંકે મળ્યું, ભળ્યું તું તેની સાથ
દૂધ અને સાકર પરે હરખે મન મેળ્યું હાથ ૧
શું કીજે દૂર રહી જોગ ન ચાલે કોય
મળવું છે જોગ માહલું જો નેહ મનમાં હોય ૨
લાવણ્ય લીલાનય રહી, રીઝાયા છે કુમાર
રો૦ તેડી પુત્રિકા, પૂછતા સકળ વિચાર ૩
ગેહ કહે તે આયને, પુત્રી વર મેળાપ
સરસ વચન બોલી કરી રાખ્યો મનનો થાપ ૪
શુભ લગ્ન વેધ કરી, કીધા પુત્રી વિવાહ
સુખ વિલસે સંસારના ચંદ્રરાજ ઉમાહ ૫
એક દિન નિસુણો અન્યદા પહોંતા વન મોઝાર,
વેતાળ આવી ત્યહાં જપે કરી જુહાર ૬
કહોછ ક્યાંથી આવિયા મીર ભાખે ભાટ,
વાત નગી તિલકાપુરી ચંદ્રરાજ ઉચ્ચાટ ૭

गाथा.*

तिलय पुरंमीनयरे निवसोई तत्थ सिंह रहो राया;
भज्जवर रयणमाला पुत्तो सिरिचिंद [गुत्त] कुमरो. ८.
सीलवई तह रमणी, छंडि गयो अन्न देशंमी;
माय ताय कुडुंबेण जाणिया सव्वेवि विस कन्ना. ९.

ढाळ ५ मी.

(ઝાંઝરીયા મુનિવરની—એ દેશી.)

ભાટ કહે ભાવે સુણો જી, ચંદ્રગુપ્ત અધિકાર;
શીલવતી દુર્ભાગ્યણી જી, મેલી ગયો ભરતાર. १.
સોભાગી સુંદર નંદન ગયો તુ કેથ;
તું તન જીવણ માહરો જી, દીસે ન કેમ તું એથ. સોભાગી० २.
મેદિની સૂની તુજ વિના જી, વિરહો કેમ ખમાય;
કેમ મેલી નિજ માતડી જી, વિરહાનલ બળાય. સોભાગી० ३.
રત્નમાળા ત્યાં આવી ઘણું જી, સું હવે કરે રે પોકાર;
શીલવતી વિષકન્યકા જી, કીધી કર કિરતાર. સોભાગી० ४.
નંદન એક તું માહરો જી, કલ્પતરૂપમ જેહ;
છેદ્યા વિષવલ્લી કારણે જી, દુઃખદાયી સહી એહ. સોભાગી० ५.
હા હા ! વત્સ હું શું કરું જી, કાપી ચાલ્યો તું વેલ;
કો આગળ દુઃખ દાખવું જી, નંદન તાહરી કેલ. સોભાગી० ६.
હા વત્સ ! મોહન મંદિરે જી, સૂનું તુજ વિણ ગેહ;
શું કીજે એ રાજને જી, સૂનો તુજ વિણ દેહ. સોભાગી० ७.
કર્મ કઠિણ મે શાં કર્યા જી, આવ્યાં ઉદય જે આજ;
પુત્ર વિછોહો દોહલો જી, વીસાર્યો ધરમનાં કાજ. સોભાગી० ८.

---

* ८.—९. ગાહા—ગાથા—આર્યા તિલય ઇ०—
" તિલકાપુરી મહિં નયરે, નિવસે છે તત્ર સિંહરથ રાજા;
ભાર્યા વર રત્નમાલા, પુત્ર શ્રી ચંદ્ર [ગુપ્ત] કુંવર. ८.
શીલવતી તસ રમણી, છાંડી ગયો અન્ય દેશમહી;
માત તાત કુટુંબે, જાણી સર્વેऽપિ વિષકન્યા ९.

ભાગ્યહીન જે કામની જી, એવો પુત્ર ગયે કેમ ?
દેવદાનવ કેણે અપહર્યો જી ગયણ અંધાર ખગે જેમ, સોભાગી૦ ૯
દોષી દેવ તે દાખવે જી, મોટા જે મહારાજ,
તોશું તુજ ચાલ્યું નહિ જી, લોપી મોટી માહરી લાજ સોભાગી૦ ૧૦
અંધા કર જેમ લાકડી જી, હુતો માહરે ભાગ્ય
હું દુર્ભાગિણ સરજી કરી જી રીત ટળી દુઃખ આગ સોભાગી૦ ૧૧
કરમહીન જે માનવી જી, સુખ કયહા થકી પાય
સંપદ નામે આપદા જી, સુખથી દુખ બહુ થાય સોભાગી૦ ૧૨
મૂર્ચ્છા પામે ક્ષણ ક્ષણે જી, હૃદય દુઃખ ન માય
સરોવર જેમ પાળથી જી પાણી કાઢીને જાય સોભાગી૦ ૧૩
કઠિન હૃદય ફાટે નહિ જી એક જાણે જિન રાય
એક મુખે કેમ કહી શકુ જી, નયણે નીર ભરાય સોભાગી૦ ૧૪
સિદ્ધરથ ભૂપતિ તેમ કરે જી, પુત્રના વિવિધ વિલાપ
નગર લોક દુખિયા થયા જી, જાણે વેદન આપ સોભાગી૦ ૧૫
અંગપતિ સિંહે સુણ્યો જી જમાઈ કેરો વૃત્તાંત,
ચેલેવાઈ દુખિયા ઘણું જી, જાણે કર્મે છે દુરંત સોભાગી૦ ૧૬
વાક લહ્યો તેણે પુત્રીનો જી, પતિ ગયો જે પરદેશ
વિષકન્યા કુળ માહરે જી, તો દુઃખ અનેક વહેશ સોભાગી૦ ૧૭
મેવા મિઠાઈ મધુ ત્યહા જી છોડ્યા સરસ આહાર
ધ્યાન ધરે ચંદ્રગુપ્તનું જી, બીજુ નહિ લગાર સોભાગી૦ ૧૮
પુત્ર દીઠે સહુ સુંદરી જી, કરશું મન તણો ભોગ
એક મનોરથ રાયનો જી પાળે એવો જોગ સોભાગી૦ ૧૯
હું પણ ત્યાંથી આવિયો જી, દેખી એનું સ્વરૂપ
લીનવતીને ઓળભડા જી, દાખવે નારી ને ભૂપ સોભાગી૦ ૨૦
ચંદ્રગુપ્ત સુણી કરી જી રુદન કરે મન માંહ
આંખે આંસુ નીસરે જી, વચને થયો દિલગાહ સોભાગી૦ ૨૧
વાત વધામણી આપિયા જી, સુવર્ણ કેરા દિનાર
યાચક તૂઠ્યો ચિત્તમાં જી ચાલ્યો કરીય જુહાર સોભાગી૦ ૨૨
જો જો માગે ચારણે જી, પામે છે અગણિત દાન

દહતી સહતી કેમ હશે જી, થયા જે લોક નિટોળ સોભાગી૦ ૨૩.
વનથી મંદિર આવિયો જી, નેહે બોલાવિયો નાર,
નેમવિજય કહે આગળે જી, બહુલો છે અધિકાર સોભાગી૦ ૨૪

દોહરા.

પ્રીતમ આમણ દુમણા, આજ રિસાવ્યા કેણ,
હું જાઉં તમ ભામણે, કરજો કહિયુ જેણ ૧.
કહે કુંવર સુણ કામની, દે મુજને તું આણ,
આગે કામ અછે ઘણું, હોયે જેમ પ્રમાણ. ૨.
નારી કહે અમો આવશું, પ્રીતમ કેરે સંગ,
કુંવર કહે જુગતું નહિ, પંથતણો હોય ભંગ ૩
વહેલો આવીશ તુજ કને, ચિંતા મ કરે કોય,
ગોત દીવા ત્યાં આપનો, નારીને સુખ હોય ૪
સાર શિખામણ તેહને, દેઇ તેમ કુમાર,
સાજ સમે તે નીસર્યો, કાપડી વેષ ઉદાર ૫

ઢાળ ૬ ઠ્ઠી.

(પિઉ તુ માનો સુલતાન રે—એ દેશી)

છોડી એકલી નારીને ચાલ્યો, ટાળી મનતણો પ્રેમ રે,
દેશ વિદેશ વિલાયત લંઘે, લંઘ્યા દુર્ગમ તેમ રે
પિઉ ચલિયો છે પરદેશ રે, મુજને છોડી એણે વેશ રે પિઉ૦ ૧.
આભગો ભાવે આગે જે હોવે, પુણ્યતણા પરાક્રમ રે,
પામે પગ પગ રિદ્ધિ સવાઈ, કીધા અનુત્તર ધર્મ રે પિઉ૦ ૨
અનુક્રમે તે પહોત્યા કુંવર, વસંત પુરવર ગામ રે
ગઢ મઢ મંદિર સોભિત પોળે, જોતો અતિ અભિરામ રે પિઉ૦ ૩
માણસ કો ત્યહાં નયન ન નિરખે, વાડી વન આગામ રે,
સૂનું સર્વ દિસે છે સુંદર, જ્યાં માનવનું નહિ નામ રે પિઉ૦ ૪.
અચરજ પામીને આવિયો પોળે, દ્વારડ દિયે તન દ્વાર રે,
અસ્થિર થઇ કરે આતુર તેરે, આક્રોશ કરતો અપાર રે પિઉ૦ ૫
આવી પછે કુંવર પોળિયા, કરી બીક ઘણું વાડ રે,

યામ છતે દિન દિયે છે કોઈ, પોળતણા કમાડ રે. પિઉ૦ ૬.
શીઘ્ર આવે કહુ વાત વિચારો, થયો વિલખ તેણે ઠામ રે;
એવે પુરૂષ કો આવ્યો એકલો, તાળું ઉગાડયુ તેણે તામ રે પિઉ૦ ૭
પગ્ગચક ધાડય ન ભીતિ ન કોઈ, ભીતિ ગયો નર એહ રે;
મૂળ થકી કહુ માનવી તુજને, કુવર કહે કહો તેહ રે. પિઉ૦ ૮.
વસુપાળક ઇહા રાજન કરો, વીરમતી તસ નાર રે;
વસુમતી છે નદની તેહની, યોવન ગુણ ભડાર રે પિઉ૦ ૯.
મતિસાગર હુતો તેહનો મત્રી, નામ હુતો તેવા પરિણામ રે,
રોગ છતે તસ દેહી વહી, ઉપજ્યા ઉનવા ઉદ્દામ રે. પિઉ૦ ૧૦
મરણ લહ્યુ તે અતે પ્રાણી, દિન થયા ખટ તાસ રે,
જળ ન બુડે અગની ન બાળે, છેદ્યા ન જાયે તાસ રે. પિઉ૦ ૧૧.
કરકડી કરીને પ્રાત કાળે, મકયો જઇને મશાણ રે,
પહોર છતે દિન આવે છે ગેહ, તુજે નગર જન પ્રાણ રે. પિઉ૦ ૧૨.
રાય ઢઢેરો અહોનિશ દેવે, જે દહે મત્રીને કોય રે,
તેને આપે છે મત્રીની પુત્રી, એવુ કહે નૃપ સોય રે પિઉ૦ ૧૩.
મદનમંજરી નામની નીકી, યોવન સોવર્ણ કાય રે,
નારીલક્ષણ છે લલિત તે લવના, દીઠી છ આવે દાય રે. પિઉ૦ ૧૪.
બીહુ છબીને નર કોઇ આવે, તે સમશાન તેહને ખાય રે,
પોતે બળે નહિ બીજાને બાળે, હવે તે કોઇ ન જાય રે. પિઉ૦ ૧૫
પ્રાત કાળે પૂરવ રીતે, લેઇ જાશુ અમે ત્યાય રે,
દક્ષિણ ઉસીગે પનગ મંત્રી, પોઢે નિત્ય ઘર જાય રે. પિઉ૦ ૧૬.
હરખ્યો કુવર વાત તેની સુણી, જોઇશ હુ હવે ખ્યાલ રે,
નેમવિજય કહે સાભળો આગે, કહીએ છઠ્ઠી ઢાળ રે. પિઉ૦ ૧૭

દોહરા.

વણિકહાટ વેગે જઇ, સુદર કીધુ ભોજ,
પેરી રોભના વસ્ત્ર તે, પેહેરી ચાટે માર્ગ.
રાય ઢઢેરો આવિયો, ગ્રહિયો કુવરે આપ,
લેઇ વંચાઇ રાયને, મળાવે તે થાપ,

કુંવર તેડાવે રાય તે, બોલે મધુરી વાણુ,
તમ દેશુ મંત્રી સુતા, એ અમ વચન પ્રમાણુ ૩.
લેઈ મંત્રી શય્યાથકી, પહોત્યો આપ મશાણુ,
નર મૂકી પાછા વળ્યા, પૂઠ ન જોતા તાણુ ૪.
દિનપતિ ત્યહાં આથમ્યો, કુંવર (હવે) ચિંતવે તામ
વામ નહિ સુવાતણો, ઊંચે વણુમે કામ ૫.
કટિ બાંધી કરવાળને, ગાત્રી બીડી ગાત્ર
તરૂ હેઠે બેઠો સુખે, ન્યાળે નવલી યાત્ર ૬.
તામ લલિત લીલા લહે, ચહુ દિશે નિરખી ચગ,
સાહસિક શિરોમણી, જોતો બહુ વિધિ ઢંગ ૭
ધ્યાન ધરી નવકારનુ, સમરે શ્રીજિનદેવ
ધર્મગુરૂ સમરે દિલે, સુખ દુખ એહજ ટેવ ૮.
શીલવતી શીલે ભલી, ક્ષણુ ન વિસારે તાસ,
જિનમતિ ધારી શ્રાવિકા, જાણે શિવપુર વાસ ૯

ઢાળ ૭ મી.

(સીમધર કરજો મયા—એ દેશી)

બેઠો કુંવર વડ હેઠળે, જપતો જિનવર જાપ,
તિણુ અવસર કૌતુક થયો, તે સુણજો થિર થાપ ૧.
સુણજો અગજ ક્ષત્રિના, આણીને ઉપમ,
ધન્ય જનની જગ તેહની, પુરૂષા શિર મરતાર સુણજો૦ ૨
નાની ગોરી વનગિરિ, રોવે દીન વચન
અબળા નારી હુ એકલી, વરવુ એહજ વન સુણજો૦ ૩
ગળી ચઢયો પતિ માહરો, માગે મુખમાં કંસાર,
ઉચી આંબી શકુ નહિ, કરે પ્રબળ પોકાર સુણજો૦ ૪.
આશાભગ સંસારમાં, ભંજક પાપી રે હોય,
આશા સહિત જો આથમ્યા, લહે નરકને સોય. સુણજો૦ ૫.
કો ક્ષત્રી કુળ સાહસી, કો દુઃખ ભાગે રે મુઝ,
પ્રાણુ વાલેશ્વર મનતણો, એ છે નિજ મન ગૂઝ સુણજો૦ ૬

સાંભળી શબ્દ દયામણો, ઉઠ્યો તવ તે કુમાર;
આણુ દેઇ મંત્રી ભણી, આલ્યો સ્વર અનુસાર. સુણુજો૰ ૭.
આવયો અતિશે ઉતાવળો, દીઠાં પુરૂષ ને નાર;
બોલ્યો મધુરપણે કરી, મીઠાં વચન ઉદાર. સુણુજો૰ ૮.
નારી ભણી નર એમ ભણે, કોણે ચઢાવિયો ગાજ;
વાત કહે ધરથી તદા, માંડીને ત્યહા મજ. સુણુજો૰ ૯.
પિઉ દેશે સીધાવિયો, માગીને મુજ આણ.
કાજ કરીને પાછો વળ્યો, નામનુ કરી પરમાણ. સુણુજો૰ ૧૦.
મારગે આવતાં તેહને, મળિયા વૈરી ઉદ્દામ,
વિષમ પથે તે સાહમો, બોલાવ્યો વણુ કામ. સુણુજો૰ ૧૧.
ગામ આવ્યું જવ એ ભણી, કીધા બહુલો વિલંબ;

નેહે નજર નિહાળતો, જપતો જિનવર જાપ,
ધન્ય ધન્ય શીલવતી સતી, નામે નાસે પાપ ૨
ક્ષણ ન વિસારે તેહને, યોગીશ્વર જ્યમ ધ્યાન,
લય આણી કુંવર તિણે, ગખતો એક તાન ૩
પહેલો પહોર વાગ્યો ત્યહાં, હવે બીજે અધિકાર,
માભગજો થઇ એક મના, ભાગ્યતણા પ્રતીકાર. ૪
આગમ છે અગમા, પુણ્યવંત ગુણવંત,
દેવ સવે કૃતપુણ્યથી, દેવ થશે દુરંત ૫

ઢાળ ૮ મી.

(એમ્બીશાની દેશી)

એણે અવસર રે, કીનાશક ત્યહાં આવિયો,
પેખી કુંવર રે, મનમાંહી બહુ લાવિયો
નિશ દક્ષિણ રે ભક્ષણ કરતો કારમો,
આવે ઉજમે રે, પાપનો પંક દુર્ગતમો ૧
દુર્ગતમા અતિ નિંદ આણી, નરતણા દળ પૂરતો,
પાપતણા જગ પ્રગટ પ્રૌઢા, સુકૃત ભણી જે ચૂરતો
દીઠે દર્શન દુખ દરિદ્ર મરણ શંકા ઊંચ જે,
કીનાશ દેખી કુંવર કોટિ કૌતુક ચિત્ત અતિ નીપજે ૨
નખ એવડા રે, જાણે પાવડા લોહના,
કાન પરગટ્યા રે, માનું સુપડા દ્રોહના
આંખ ઉંડી રે, ભુંડી યથા ડુંગર દરી,
માથું હળ પેરે રે, કેતી કહું વાત મુખે કરી ૩
અનુસરિય પૃષ્ઠ પર્વત શમે લંબિત નીચી લહલહી,
ઉદર ઉચુ પૃષ્ટ નીલુ હાથ તાડ સમા સહી,
તાડ થભા ચરણ દોયે, ઊંચા અતિ ઉત્તંગ એ,
આવતો તેણે સમય એવો વ્યંતર રૂપ અઢિંગ એ ૪
દીઠો કુંવરે રે, [તે] નિજ પૃષ્ઠ બિહામણો,
આવે ઉનમ્યો રે, જેહ ધગયે અમરણો,

સાંભળી શબ્દ દયામણો, ઉઠ્યો તવ તે કુમાર,
આણ દેઇ મંત્રી ભણી, ચાલ્યો સ્વર અનુસાર સુણજો૦ ૭.
આવિયો અતિશે ઉતાવળો, દીઠા પુન્ય ને નાર,
બોલ્યો મધુરપણે કરી, મીઠા વચન ઉદાર. સુણજો૦ ૮.
નારી ભણી નર એમ ભણે, કોણે ચઢાવિયો આળ,
વાત કહે ધરથી તદા, મારને ત્યહાં મૃગ સુણજો૦ ૯
પિઉ દેખે સીંચાવિયો, માગીને મુજ આણ
મુજ કરીને પાછો વળતા, મનુ કરી પરમાણ સુણજો૦ ૧૦.
મારગે આવતા તેહને, મળિયા વેરી ઉદ્દામ,
વિષમ પંથે તે સાહમો, બોલાવ્યો વણ કામ સુણજો૦ ૧૧.
ગામ આવ્યુ જવ એ ભણી, કીધા બહુલો વિલંબ,
ગત પહરે વન આવિયા, તરુવરને વિલંબ સુણજો૦ ૧૨.
શૂળી ચઢાવિને પાપિયા, પહોત્યા તે નિજ ગામ,
હુ આવી નર કહેણથી, દીઠા કરમનાં કામ સુણજો૦ ૧૩
હોંસ થઇ રસાળની, માગે છે વારવાર,
કરુણા થઇ તે કુમારને, પભણે તે વારવાર સુણજો૦ ૧૪
સ્કંધ ચઢાવી તે કામની, કરતી તેહ અચંભ,
કાપે કંઠ ને કાળજું, કાપે પદમાસ થંભ સુણજો૦ ૧૫
દેખી કુંવરે તેહવું, નાખી પરભણી સાર,
કટિમેખળ ને કંકણ વળી, નેપુરને ત્યમ ત્યાહ સુણજો૦ ૧૬.
ચીરને ચરણિયો કંચવો, લીધા તાણીને તેણ
ચોર લુંટે જેમ સાથને, કેડે મકય ન જેણ સુણજો૦ ૧૭
નગ્ન થકી નારી તિકા, નારી મરતપરે જેમ
દેવ આભૂષણ લેઇને, પહોત્યો તે વડ તેમ સુણજો૦ ૧૮.
સાતમી ઢાળ ગોત્રામણ, પામ્યો ધન બહુ ક્રોડ,
નેમ કહે ભવિ સાંભળો, કુણ કરે ધર્મની હોડ. સુણજો૦ ૧૦

દોહરા.

આવ્યો કુંવર ઉતાવળો, આનંદ અંગ ન માય,
તીન વસ્ત્ર તિહુઅણ તિલક, દેખ્યા આવે દાય. ૧.

નેહે નજર નિહાળતો, જપતો જિનવર જાપ,
ધન્ય ધન્ય શીલવતી સતી, નામે નાસે પાપ. ૨
ક્ષણુ ન વિસારે તેહને, યોગીશ્વર જ્યમ ધ્યાન
લય આણ્યો કુવર તિણે, નાખતો એક તાન ૩
પહેલો પહોર વાગ્યો ત્યહા, હવે બીજો અધિકાર,
સાભળજો થઇ એક મના, ભાગ્યતણા પ્રતીકાર. ૪
આરક્ષક છે અગમા, પુણ્યવત ગુણુનત,
દેવ સવે કૃતપુણ્યથી સેવ થકી દુરન્ત ૫

ઢાળ ૮ મી.

(એ ધીશાની દેશી)

એણે અવસર રે, કીનાશક ત્યહા આવિયો,
પેખી કુવર રે, મનમાહી બહુ લાવિયો
દિશ દક્ષિણ રે, ભક્ષણ કરતો કારમો
આવે ઉજમે રે, પાપનો પક દુરાતમો ૧
દુરાતમા અતિ નિષ્ઠુર પ્રાણી, નરકતણા દળ પૂરતો,
પાપતણા ગઠ પ્રગટ પ્રૌઢા, સુકૃત ભણી જે ચૂરતો
દીઠે દર્શન દુખ દરિદ્રજ મરણ શકા ઉપજે જે,
કીનાશ દેખી કુવર કોટિ કૌતુક ચિત્ત અતિ નીપજે ૨
નખ એવડા રે, જાણે પાનડા લોહના,
કાન પરગટ્યા રે, માનું સુપડા દ્રોહના
આખ ઉડી રે, ભુડી યથા ડુગર દરી,
માથુ હળ પેરે રે, કેતી કહુ વાત મુખે કરી ૩
અનુસરિય પૂઠે પર્વત શગે લલિત નીચી લહલહી,
ઉદર ઉચુ પૂઠ નીચુ હાથ તાડ સમા સહી
તાડ થભા ચરણ દોસે, ઊચા અતિ ઉત્તગ એ,
આવતો તેણે સમય એવો વ્યતર રૂપ અઢિગ એ ૪.
દીઠો કુવરે રે, [તે] નિજ પૂઠ બિહામણો,
આવે ઉલ્લગ્યો રે, જેહ ધરાયે અકારણો,

તેહ દેખી રે, લોક હાયે દુઃખકારણો,
પાપી પ્રાણિયો રે, જાણિયો જન ધુન્તમણો. ૫
ધુન્તમણો અતિ ધૂર્ત [ને] ચંડ મુંડ ફરી વિકરાળ એ,
ચરણ ત્રહકે ધરણી ધડકે આયટ અબરાગ એ,
મદ શબ્દે ગજે ગગન ગાજે નાજે નવિ ગ્રહનાજ એ,
પ્રમગ ધગ [એ] પ્રમત્ત ચિતે કુંવર સામો આજ એ ૬
બોલે વ્યંતર રે, વચન તે નિજ મુખ એહવો,
ચાલ વેગેલો કે પગેલા મજ મત્યો તેહવો
પૂંઠ વ્યંતર રે, કુંવર આગે વરે તદા,
પહોત્યા વેગસુ રે, શૂન્યને અંતર બે મુદા ૭
મુદા એ પહોત્યા શૂન્ય અંતર ગોગશત ત્યહા ભૂત એ,
કાળા પીળા ધોળા નીલા દીસતા અબધુત એ
મોળસે તે હસિત બાપણુ કુંવર પણ હસિયો સહી,
બોલિયા તવ ભૂત દેખી તું હસિયો કહે શે વહી ? ૮
જંપે કુંવર રે, સુંદર વાણી અમિનવી,
તમે હસિયા રે, મન માહી કહો શું ફની ?
કહે ભૂતડા રે, બાપડા ભક્ષ્ય પૂરો નહિ,
તેણે આવિયો કે ભાવિયો હાસો ચિત્ત લહી ૯
મન લહી એવુ વચન મોટું પછે કુંવર કહે વહી
ગજન મત્રી ન બળે મૃત્યુક ખટ દિવસ તો ગયા સહી.
તેહ કહિયુ આપણ એવું વ્યંતર બત્રીશગે આણિયે,
ધાણિયે ધાલી તેહ મવગા, તેલ કાઢી માણિયે ૧૦
તેહ તેલથી રે, મનોની કાયા છાંટિયે,
હોવે નિશ્ચય રે, પાપક મત્રી વીટિયે,
બીડું લેઇ રે, હું ઇહા વળિ આવિયો,
મુજ મળિયા રે, બત્રીશ સત અધ ભાવિયો ૧૧
ભાવિયો તમને મત્યા મુજને, બીજા અધ ઇહા પાવશે,
તમ ભગાતુ જાઇ એ રાજા, વળી લેવા ભણી આવશે,
સુણી એવું વચન વાઉ કે', કર જોડી પ્રભુ સુણો,

સહુ વાત કહિયે માંડી ધરથી વાંક નહિ કો અમતણો. ૧૨.
સુણો મોટકો રે, દિવસ અછે સહિ સાંભળો,
મહામાંસનું રે, ભક્ત કરે તજિ આમળો;
તવ કુંવર રે, આકરા બોલ સુણી તેહના,
ગણી નવપદ રે, કરવાળ ગ્રહી કર જેહના. ૧૩.
જેણેપરે કરવાળ કાઢી, જાણે ત્રિભુવન છપવા,
વ્યંતર સઘળા માન મેલી, દિનકરની પેરે દીપવા;
નવ પદ તે મહિમા પ્રબળ વ્યંતર બત્રીસેં ભય ધરે,
ભાગે સંકટ વિકટ સઘળાં, વૈરી ભય જે જાય કરે. ૧૪.
લીલા લક્ષ્મી રે, લહિયે નવ પદ ધ્યાનથી,
ટાળે આપદા રે, સંપદા દે બહુ માનથી;
જેણે જપિયા રે, જપમાળા નવકારની,
કહો તેહને રે, ચિંતા કશી સંસારની. ૧૫.
સંસાર માંહી પ્રગટ પ્રાણી પોતે હોય શુભ વાસના,
સ્વર્ગનાં સુખ સહજ કરતળ, અવર શુભ તસ વાસના;
ચોર અરિ વિષ રણુદ રોગો પાવક કરિ દધિ ઉપશમે,
પરિવાર પ્રૌઢા પુત્ર બહુલા, દોષ તેના જે દમે. ૧૬.
નવકારથી રે, વ્યંતર સહુ આગે હુઆ,
સેવક પેરે રે, જી જી કરતા આગળ વહ્યા;
મહામાંસનું રે, ભોજન રહિયું વેગળું,
જીવવાતણો રે, સંશય પડીયો અતિ ભલું. ૧૭.
અતિ ભલી ભાતે તેહજ વાતે વિનવતા તે કુમારને,
દાસ અછું અમે ચરણકેરા, છોડો કરણા આણીને;
મુકું નહિ કહે કુંવર તેને, બીકું મહિ કેમ નિર્ગમું?
જો મુજ કેણુ કરશો એક વાર તો હોય તમને સહુ સમું. ૧૮.
અતિ ઉત્કટ રે, લંપટ વિકટ લાલચી,
સહુ વ્યંતર રે, ઝિંતર ઝટકતા ઉમચી;
ધડ ધડકતી રે, તડકત ધરણીની તુંબિકા,
આગે પાછે રે, આવે જાવે શુંબિકા. ૧૯.

ક્ષુધિકા તન ગ્રગણ ચડી ખડાધર પેરે ધ્રડ્રકે,
કુવર પુણ્યે પ્રગટ પ્રૌઢો, કાય જેની આયડે;
આનન અનળ પ્રબળ પૂંઠ તન જ્વાળમાળા સંકુળા,
હુઆ આતુર અતિગે પામ મરણ ભયથી આકુળા. ૨૦
જો જો પુણ્યથી રે, વ્યતર સર્વે વશ થયા,
એક માનવ રે, જીતી કુશળે નવ ગયા,
નાના મોટકા રે, દેવતણા ત્યહા અગ રહે,
કર જોડી રે, દેવ સર્વ તે એમ કહે ૨૧
એમ કહે વ્યતર કર જે આજ્ઞા તમ આગે ઉભા થકા,
શ્રીજિન મદિર અતિ સુદર પાસે પરિમલ વાટિકા
ઉત્તગ મદિર કળશ સોહે મડપ સોનના ભલા,
નેમવિજય કહે ઢાળ આઠમી, એ સીમા ગઇ નિર્મળા ૨૨.

દોહરા.

દેવ કહે બીચો તમે, આખ મચી મહારાજ,
ભવન નિપાયુ જિનતણુ થાપ્યા શ્રીજિનરાજ. ૧.
આખ ઉઘાડી નિરખિયુ, નિપુણ થયુ કહ્યુ જેમ
ધ્વજ ગગનમા સ્થિર રહી, થાપ્યા શાતિ પ્રભુ તેમ. ૨.
ભૂષણ વસ્ત્ર જે દેવના, ચદ્રગુપ્ત લેઇ આમ,
શીલવતીના નામની, બિરુદ્રવી કીરી તામ ૩.
લઇ દીધી વ્યતર કરે, શીલવતી આવાસ,
લેઇ મૂકે હરખિતપણે, અગે થઇ ઉલ્લાસ ૪.
વળી સભાર્યાં આવશ્યુ, કરશુ દીધા કોલ,
વ્યતર પગે લાગી ગયા, બીજો ગયો પહોર અડોલ. ૫
ત્રીજો પો'ર હવે સાંભળો, જેવો થયો અચભ,
પદરવ થયો પૃથિવી પથે, કુવર કહે મન થભ ૬.
ચદ્રાતપ છાયા પડે, અંગ નવ પડે જાસ,
પદતળ ભૂમિ આગળા, દીસે અબર ન તાસ ૭
છાયા પડે સચરે, પેગ ને ધડનાળ,

રાજભુવન વેગે ગયા, પેસી ગૃહ પરનાળ. ૮.
કુંવરે ઉભાં નિરખિયું, લીધી રાજકુમાર;
વળી જેમ આવ્યા તેમ વહે, તેહજ વન મોઝાર.

ઢાળ ૯ મી.

(સુરતી પ્યારી હો, લાગે જિન છ તાહરી—એ દેશી).

કંધ ઉપાડી હો, આવ્યો રાજન નંદની, ચાલ્યો ખરપર ચોર;
કુંવર સંપ્રેક્ષણું હો, જોવે માનું સજ થકો, પહોતો વનહ તે ઘોર;
પ્રીત સંભાળી હો, બાળી વચન એમ કહે. ટેક. ૧.
વટને પંજર હો, અંતર દીઠો સાથરો, દૂર કર્યો જવ તેહ;
ભૂમિ પેસારે હો, સંચારે સો પણ સંચરે, ભૂમિનું મંદિર જેહ. પ્રીત૦ ૨.
માંહે ને પેઠો હો, દીઠું મંદિર તેહવું, તેજે કરી ઝાકઝમાળ;
કંચનનું અંગણ હો, મંગણ મન રાચી રહે, ચંદ્રયશ ખુશાલ. પ્રીત૦ ૩.
જાગી જવ નારી હો, મનમાં પૂરણ પ્રેમલા, દીઠું તસ્કર ગેહ;
મનમાં અતિ ચિંતે હો, બીતે ભીતિતણે વશે, શું છે કૌતુક એહ. પ્રીત૦ ૪.
તસ્કર સહાં બોલે હો, ખોલે અંતર આપણું, મૂકી કુળ મરજાદ;
સાંભળતું ગોરી હો, ચોરી મેં કરી તાહરી, તુજને વરવા આહ્લાદ. પ્રીત૦ ૫.
ભરિયો બે કંડે હો, અગની કુંડ ઝગહગે, જ્વાળા પ્રત્યક્ષ વેતાળ;
દીસંતી કાળી હો, રાતી પીળી ચહુ દિશે, ધૃતપૂરે અતિમાળ પ્રીત૦ ૬.
લપન શ્રી બાકુળ હો, તિલવટ દેખે ત્યહાં ઘણા,હોમસામગ્રી બહુ જેહ;
અજ વર પણ દીઠો હો, અનિઠો કુંવરી લોચને,કુંવરે પણ લહ્યું એહ. પ્રીત૦ ૭.
રત્નખુર એમ બોલે હો, વચન લે કુંવરી માહરાં, વર તું કરી ભરતાર;
કાંઇ હવે ચૂકે હો, મૂકે તન કિણે કારણે,થા હવે તું મુજ નાર. પ્રીત૦ ૮.
તું નહિ જો પરણે હો, મરણ સુણ તુજને કહ્યું, નાખીશ અગનિ મઝાર;
તેણે તુમારે હો, પુણ્યને સારે કહું ભલું, હઇડા માંહી વિચાર. પ્રીત૦ ૯.
કુંવરી પણ શોચે હો, એ શું આવે એહને, શું જાણે મન માંહ્ય;
હું અછું કુંમારી હો, અમરીનંદન નૃપતણી, હંસી કાગ વિવાહ. પ્રીત૦ ૧૦.
વર ભલું મરણે હો, શરણે શું હોય એહને, એથી અગની એ સાર;
કુસંગને સંગે હો, અંગે હોય અરૂચિતા, નિષ્ફળ પ્રેમ સંસાર. પ્રીત૦ ૧૧.

કુંવરી ઉમોદી હો, રાજા નવેદી તુજને કહું, તું મુજ બંધવ સમાન,
હું છું તુજ બેન હો, એવું મુજને શું કહો, કહે તે થાઓ સાવધાન. પ્રીત૦ ૧૨.
દ્યો અગને ફેરા હો, સાત ગોત્રામણા, કીજે અગની સતકાર,
જેમ કહિયું ચોરે હો, બાળા આગે તેમ કરે, જપતી શ્રીનવકાર. પ્રીત૦ ૧૩.
ગણે મનને છાંટે હો, અગ્નિકુંડ બાકળા, પુષ્પ સુવર્ણ કાજ,
છાંટે ફેરે હો, પૂર્વ દિશ સામી રહી, બોલે શુભવે અનાજ પ્રીત૦ ૧૪.
જો હોયે આ થાનક હો, છાનો નગ જો કો રહ્યો, વ્યંતર વા વૃદ્ધિદેવ,
ક્ષત્રિનો નંદન હો, આનંદ નિધે કુળે, રાખજો અબળા ટેવ પ્રીત૦ ૧૫
મે તો વર વરિયો હો, લીલવતીપતિ, બીજો નહિ એ સંસાર,
આપણી શક્તિ હો, કાઢી ચૂપ કરી મત રહો, માતમો ફેરે છે સાર. પ્રીત૦ ૧૬.
નાખે તે જેવે હો, તેવે કુંવર ધસ્યો ત્યદા, ગ્રહિયો ગલખુર ચોર,
પાપી તું પ્રાણી હો, જાણી મે તુજ વાતડી હો, કરતો કરમ અઘોર પ્રીત૦ ૧૭
નાખ્યો તે કુંડે હો, બુડી બુડી ગતિ ભણી, પુરૂપ સુવરણ તામ,
થયો તેણે ઠામ હો, માંહિ કુંવરે તે લોચને, કુંવરી કરે પરણામ પ્રીત૦ ૧૮.
નવમી એ ઢાળે હો, જોડી દંપ મળી ભલી, પામ્યા હરખ અપાર,
નેમને શાતા હો, રાતા માતા માનવી, પામે રિદ્ધિ પરિવાર. પ્રીત૦ ૧૯.

દોહરા

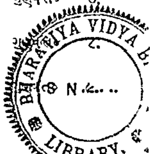
કુંવરી દેખી કુમારને, રૂપે મદન મહંત
મન માન્યું ઘણું માનની, કામિની કામ લહંત ૧
કુંવર બોલાવે તેહને, લીલવતીનો નાહ;
કહે તે કુણ સ્થાનક વસે, જેનું તુજ ઉમાહ. ૨
તાત ભણી નિમિત્ત કહ્યો, ચંદ્રગુપ્ત કુમાર,
સાંભળીને વર મે વર્યો, પણ નવ જાણું સાર ૩
પ્રેમ ભરી એમ પ્રેમદા, મધુરા બોલે બોલ,
પરણો પ્રેમ ધરી કરી, મૂકી દિયો કુબોલ ૪.
જ્ઞાતિ કુળ નવ જાણિયા, તું કયમ કરે વિવાહ,
મે વરિયા નારી કહે, પૂરણ કરો ઉછાહ ૫.
કીધી કળશની સ્થાપના, સાક્ષી દિનનિશીકાર,

ત્રીજી નારી પરણિયો, પુણ્યતણે પ્રતિકાર ૬.
સુવર્ણ કાઢયુ કુંડથી, નીરે શીતળ કીધ,
દીઠે ભન ભાવઠ ગઇ, સકળ મનોરથ સિદ્ધ. ૭
નારી મૂકી ભુવનમા, જંપી પ્રેમ વચન,
હુ આવુ જ્વાળી કરી, સચિવતણુ જે તન. ૮.
વેગે ત્યાથી નિસર્યો, મુદ્રાંકિત કરી ગેહ,
ચોથે પહોરે તે ત્યહા, મત્રી પામ્યો નેહ ૯

ઢાળ ૧૦ મી

(ઉ૦ કંચાનભી ભર ઘરો હે—એ દેશી)

વૃક્ષ હેઠે કુમારજી હે, બેઠા શમને લેઇ,
સત્યનત શિરોમણિ હે, અતલીબળ ને અભેઇ ૧.
ગુણવંત ગરવો ગહગહે હે, મીઠા અમીય સમાન
તેણે સમે જે કૌતુક થયુ હે, સુણજ્યો થઇ સાવધાન ગુણવંત૦ ૨.
થરહર થરહર થરહરે હે, ડોલે કાયા તેણી વાર,
અમળાયે અતિ આકરે હે, મૃતક તેણી હો વાર ગુણવંત૦ ૩.
હુંકારે ફણી ટોપથી હે, કોપનુ કરે પોકાર,
શબઘોર વચને ગાજતો હે, ભાજતો નર અહંકાર. ગુણવંત૦ ૪.
હુ હુ હુ મુખ એમ કહે હે, ઘ્રાણે સબળ ધોકાર,
ભ્રુકુટિ ભમાડે ઉર્ધ્વથી હે, ત્રિવલી નિલવટ તાર. ગુણવંત૦ ૫
ભૂમિ પદ પછાડતો હે, ધ્રુજાવે ગિરિશૃંગ,
કરડા ડોળા કાતરે હે, પાતરે સુભટના અંગ ગુણવંત૦ ૬.
ઉછળે જ્યમ ચણા પાવકે હે, ધડુકે ઉદધિ જ્યમ વાર,
ગર્ભ ગળે સવી ગર્ભણી હે, આ'યતણે ચણકાર ગુણવંત૦ ૭.
દેખી કુવર કહે ઇસો હે, થારે પાપા પ્રયત્ન,
હુ તુજ ભેદક આવિયો હે, ઉલ્યિેા અતર યત્ન. ગુણવંત૦ ૮.
માંહોમાંહે વળગ્યા તિકા હે, દેતા પગનો પ્રહાર,
ગડદા ટીક ચૂકે નહિ હે, ઢીંચણના ધાકાર
અર્કતૂલ જ્યમ વાયુથી હે, ઉડે જ્યમ આકાશ,

તેમ ગ્રહીને ભુજા ભૂતની હે, નાખ્યો ભૂમિ ઉદાસ ગુણવંત૦ ૧૦.
આકુળ થયો તન આપથી હે, બોલ્યો વચન વિલાસ,
મૂક્ય કહુ તુજ વાતડી હે, તું આ મુજને ઉલ્લાસ ગુણવંત૦ ૧૧
કુંવર બેંના અળગો સુણે હે, વ્યંતરતણો વૃત્તાંત,
મંત્રીની દેહ જે નવ બળે હે, નાવે તેનો જે અંત ગુણવંત૦ ૧૨.
ઊણ વાત થયો દેહડી હે, કીંના કઇ ઉપચાર,
સૂર્ય ચંદ્ર દ્વય નામના હે, કાંતિ છે રત્ન અપાર ગુણવંત૦ ૧૩
મુખમા નાખ્યા તેહને હે, રોગ ગયો એ દેહ,
અંત વેળા કાઢ્યા નહિ હે, અગ્નિજળ રહિત એહ ગુણવંત૦ ૧૪.
હું ગેહનં છું રત્નનો હે, તુંનો તુજને રે આજ,
લે દેઉં કહી મુખ કાઢિયું હે, દીધા મણિ સુરરાજ ગુણવંત૦ ૧૫
એકે જળ મૂડે નહિ હે, દૂજે રત્ને અગ્નિની ન ભીત,
વળી ગણે જન જાતિયે હે, કહું છુ તુજને હો પ્રીત ગુણવંત૦ ૧૬
ભુવન મધ્યે દક્ષિણ દિશે હે, શયન તણો પલંગ,
ચારે પદ છે ચઉ ભલા હે, રત્ન કળશ ઉત્તંગ ગુણવંત૦ ૧૭.
ગ્રહજે કહી વેગે થયો હે, અરૂપી તે યક્ષરાય,
ભાનુ ઉદય તે દેહને હે, અગ્નિ સંસ્કાર કરાય. ગુણવંત૦ ૧૮.
સ્નાન કર્યું ચોખે જળે હે, પાવન શું મુખ ધાય,
એવે જે સુભટ ગયના હે, ચઉં દિશે કુંવરને જોય ગુણવંત૦ ૧૯
વન જોયો વનમા ફર્યા હે, દીઠો જિનહર સાર,
જન્મ થકી પેખ્યો નહિ હે, સુંદર મરકર લાર. ગુણવંત૦ ૨૦
ખુશી થયા તે દેખીને હે, પ્રણમ્યો નેહે કુમાર,
દશમી નેમવિજય કહી હે, ઢાળ ભલી સુખકાર ગુણવંત૦ ૨૧

દોહરા.

શ્રીજિનહરે મંદિરે, પ્રણમ્યા શાંતિ જિનંદ,
ભક્તિ ભાવ થકી ભલો, પામયા પરમાનંદ ૧.
સુભટ સાથે મચરી, આવ્યો નૃપની પાસ,
આપો કહિયું જે તમે, રાજા થયો ઉદાસ. ૨.

ક્યા નામો આ યા કિમે, બાલો જાતિ તમ જેહ
પી પાણી ઘર પૂછિસુ, ભૂપ ઉખાણો એહ ૩
ધુડગેટા છે જાતિ અમ, આવ્યા વનની આય
જુવારી છે મિન માહરા, કહિયો કરો પસાય ૪
વિચાર થયો રાજા ઘણો, કીજે કેવો ઉપાય,
અણુજા યે મંત્રી સુતા, દેતા કેમ દેવાય ? ૫
મન ચિંતે રાજા ઇમો, તવ અંતપુર માય,
પોકાર કરે પ્રધુન સ્વરે, ગણી પટની ત્યાય ૬.
સધિ મુખ દઇ ભુવનમા, લેઇ ગયો કુંવરી કોય,
સાર કરો તમે તેહની, દુઃખ ન શમાવે કોય ૭

ઢાળ ૧૧ મી.

(મન આણી છ જિન પ્રાણી વાણી જાણિયે રે—એ દેશી)

રાણી મુખે તે વાણી કહે નયને રે, કુવરી ગઇ કહો કેથ,
ગુણની ખાણી અમીય સમાણી નંદની રે, માજે હતી સડી એથ. ભૂપતિ૦ ૧
મધિમુખ દઇ ગૃહશુ એ ચોરી ગયો રે, જેની ન શોધ લગાર,
જેને નરખ્યો વન એ પરખ્યો આપણો રે, જોવો સકળ સસાર ભૂપતિ૦ ૨
અશ્વ દોડાવ્યા સુભટ ચલાવ્યા સવ દિશે રે, દેખી ન કુંવરી કયાહ,
ફરી જે આવ્યા મન દુઃખ પાયા અંગમા રે, ભૂપતિ બેઠા છે જ્યાહ ભૂપતિ૦ ૩
કહે કુંવર રાજા મુજને પરણાવિયે રે, વિલબ કરો હવે કેમ
બોલિયો લાભે આભે માનવ હરસણી રે, પ્રભુજી ધરીને પ્રેમ ભૂપતિ૦ ૪
દુખ ભરી રાજા બાનજે તાગ એમ કહે રે, રાણુ વેગા કહો વેણુ
દુઃખભર છાતી ફાટી તાતી આકરી રે, આંસુ ઝરતે નેણ ભૂપતિ૦ ૫
ઢોલ ઢંઢેરો રાજન નગરે કરવે રે, પુત્રી દેખાડ કોય
તે ભણી આપુ દરિદ્ર કાપુ તેહનુ રે, સુંદર આપીએ આય ભૂપતિ૦ ૬
કુંવર બોલિયો એમ સાભળો રાજવી રે, દેખાડુ તમચ ધાય,
બોલે ચૂક્યા થયા મટી તમે રાજવી રે, એવો ખોટો તમ ન્યાય ભૂપતિ૦ ૭
બોલે ચૂક્યા જે કોઇ હોય માનવી રે, કેમી તસ પરતીત
રસના છેદિને બોલ નમૂકીને ગોનિયો રે, તો હોવે જગ જશ છત ભૂપતિ૦ ૮

ખોટે ભાખ્યે હોયે જગમાં હીનતા રે, લેખે તે ન ગણાય;
પૃથ્વીપતિ જો ચૂકો આપણે બોલમાં રે, સજ્જન તેથી દુઃખાય. ભૂપતિ૦ ૯.
ભૂપતિ કહિયો કરથી બોલ જે આકરો રે, રાખો મન સ્થિર સ્થાપ;
વળી બીજો ને ત્રીજો જે તમે માગશો રે, આપશું ટાળી સંતાપ. ભૂપતિ૦ ૧૦.
હરખિયો મનમાંહે રાજા અતિ ઘણો રે, વાધ્યો બહુલો સંતોષ;
નેમ કહે ભવિ ઢાળ એ અગિયારમી રે, મારુણી પુણ્યભર પોષ. ભૂપતિ૦ ૧૧.

દોહરા.

રાજા બોલ દીધો ખરો, મનમાં રાખી કપટ,
ધૂરત મીઠા બોલડા, અંતે થયે ઉવટ. ૧
મહારાજા સૈનાભણી, મત્રીશ્વર વળી એહ;
ત્યો સુભટ તમે આપણા, ફરીને પાછા જેહ. ૨
નગર લોક સાથે થયા, દીઠો જિન પ્રાસાદ;
એક એક પ્રત્યે કહે, કરે સ્વર્ગશુ વાદ. ૩

ઢાળ ૧૨ મી.

(જેહડ મારી મલવે મારા લાલ—એ દેશી)

રાજા હરખ અપાર કે, આવે ઉજ્જમે લલનાકે આવે ઉજ્જમે;
સાથે ભલા પરિવાર કે, ચિત અતિ ખાંતમે લલના કે ચિત અતિ ખાંતમે. ૧.
ઘેરું ગાજે વન કે, ધ્રુજે કાયરા લલના કે ધ્રુજે કાયરા;
શબ્દાડંબર તેમ કે, હોય અશાપરા લલના કે હોય અશાપરા. ૨.
વૃક્ષતણી બહુ ઝાડી કે, નૂતન તરૂ ઘણાં લલના કે નૂતન તરૂ ઘણાં;
જે દેખી નિજ મન કે, ભિન બિહામણાં લલના કે ભિન બિહામણાં. ૩.
બબુલ કથેરી તેમ કે, જૂથ વળ્યાં ભલાં લલના કે જૂથ વળ્યાં ભલાં;
અંબ કદંબ હી એમ કે, સરલ ને સાતલા લલના કે સરલ નેસાતલા. ૪.
ભેદાય નહિ તેહ કે, નર બહુ વેદને લલના કે નર બહુ વેદને;
સ્વેદ વળે જ્યમ અંગ કે, ઉપજે ખેદને લલના કે ઉપજે ખેદને. ૫.
ચિંતે રાજન લોક કે, લેઇ કયહાં જાય છે લલના કે લેઇ કયહાં જાયછે;
દિસે છે સહી ફોક કે, આગે સુખ થાય છે લલના કે આગે સુખ થાય છે. ૬.
એમ કહેતાં સહુ તેહ કે, વહી આવ્યા ત્યહાં લલના કે વહી આવ્યા ત્યહાં;

પુથ ઘણી ઘત જાય કે, વટવૃક્ષ છે જ્યહા લલના કે વટવૃક્ષ છે જ્યહા. ૭
વટ મધ્યે કોટર જેહ કે, દેખી નરવરો લલના કે દેખી નરવરો,
સાથરો કીધો દૂર કે, જે હુતો ડાભરો લલના કે જે હુતો ડાભરો ૮
ભીત ધરી મન માથ કે, ભૂપતિ વિનવે લલના કે ભૂપતિ વિનવે,
આતુરતા કરી ગેહ કે, ગમન અભિનવે લલના કે ગમન અભિનવે ૯
આગળ કીધો કુમાર કે, પછે સહુ વિચરયા લલના કે પછે સહુ વિચરયા,
શેઠ તરાલ તે વાર કે, મનમા પરિકરા લલના કે મનમા પરિકરા ૧૦
પેમે ભૂપતિ પ્રેમ કે, ભૂમિને ઘર ભલે લલના કે ભૂમિને ઘર ભલે,
આગે જાતા તેહ કે, અંધકારે આકુળે લલના કે અંધકારે આકુળે ૧૧.
દીઠુ ગૃહ મનોહારી તે, સઘળુ લોચને લલના કે મઘળુ લોચને,
રવિ શશિની પેરે તેજ કે, દેખ્યો ન સુહણે લલના કે દેખ્યો ન સુહણે ૧૨
વસુમતિ તેણી વાર કે, લાજે ઉભી થઇ લલના કે લાજે ઉભી થઈ
દેહ હિમે જેહ કે, દુખની રેખા ગઇ લલના કે દુખની રેખા ગઇ ૧૩
પસરયો અંગ અનંગ કે, મરકલડો મુખથી લલના કે મરકલડો મુખથી,
નયન કટાક્ષ કમાન કે, બાણ ન ચૂકતી લલના કે બાણ ન ચૂકતી ૧૪
પ્રેમ સરોવર માહો કે, પિયુ જળ ઝીલતી લલના કે પિયુ જળ ઝીલતી,
નેમવિજય કહે એમ કે, દુખને ઠેલતી લલના કે દુખને ઠેલતી ૧૫

દોહરા.

પૂછ દેઇને નારને, અવગે મુખ કરી લાજ,
ચમત્કાર ચિત્તે તરત, એમ ચિંતે મહારાજ. ૧
અહો અહો ! એ ગેહમા, કની ધનની કોડી
નામાન્તિ સહી નિરખીને, ગઈ કુમતિ સહુ છોડી ૨
સુવર્ણ પુરીસો દેખીને, અહો અહો કૃત પુણ્ય !
કેણે નીપાયા ઘર અતી, પાયો તે નર ધન્ય ૩

ઢાળ ૧૩ મી.

(આવી ધુતારા નંદની તે ધૂતુ ગોકુળ ગામ—એ દેશી)

અચરજ દેખી ઉપન્યુ રાજા, નન્દન કેરૂ ચરિત, (૨)
હાંમી કરે ઘણુ પખી એનુ, પુત્રી પુણ્ય પવિત્ર, (૨)

પુરૂષોતમ ગુણવંત સલુણો, આતમચો આધાર. (૨) ટેક૦ ૧.
પિયરનો પરિવાર સહુ છે, લાજ તણું કુણ કામ; (૨)
પાણિગ્રહણ ન કરાવ્યું તારૂં, એવું ન કીજે કામ. (૨) પુરૂ૦ ૨.
હેજે હશી હરિણાક્ષી બોલે, સાંભળજો નિજ તાત; (૨)
અણજાણ્યું તમે એવું ન બોલો, મોટા છો અવદાત. (૨) પુરૂ૦ ૩.
એણી પેરે વારે તાત પનોતા, કોડી કાજ ન કોઇ; (૨)
અવસર આવ્યે કારજ પો'ત્યું, એહ સમો કુણ હોય. (૨) પુરૂ૦ ૪.
માત તાત કોઇ કામ ન આવે, તન બાંધવ પરિવાર, (૨)
દુઃખની વેળાએ દીઠી એણે, કીધા એણે ઉપકાર. (૨) પુરૂ૦ ૫.
સુખની વેળાએ સાજન સહુએ, આવે દુરથી ધાય; (૨)
કેવું સગપણ રાખું તેહથી, પ્રીતતણું પણ જાય. (૨) પુરૂ૦ ૬.
તેણે ગ્રહી જવ ગેહથી મુજને, આણી એહજ ઠાણ; (૨)
સુવર્ણ પુરૂષને કામે સ્થાપી, કાઢે વાતન પ્રાણ. (૨) પુરૂ૦ ૭.
ચોરે કહ્યું એમ વસ્ય તું નારી, મેં નવ વરિયો તોય; (૨)
સાતમે ફેરે નાખતાં અગ્નિ, એણે રાખી ત્યાં મોય. (૨) પુરૂ૦ ૮.
ચોર મારી એણે સુવરણ કીધું, મે વરિયો ગુણગેહ; (૨)
એહજ દીનથી અંત લગી મેં, ધરિયો અવિહત નેહ. (૨) પુરૂ૦ ૯.
સાચો જમાઈ એહજ તુમચો, પ્રાણ તણો પ્રતિપાળ; (૨)
પરઘલ પુણ્યે પરણિયો પોતે, ભરતાર દીનદયાળ. (૨) પુરૂ૦ ૧૦.
મરણતણો (દંડ) જેણે દીધો, ઉગારી વરમોય; (૨)
તેણે સમે તું તાત ન આવ્યો, કહીયે હવે શું તોય. (૨) પુરૂ૦ ૧૧.
કીધે કામે દોષ ન દીજે, જે લખિયો કીરતાર; (૨)
ગુણ અવગુણ નવ કોઇ વિચારે, આ ભવ એ ભરતાર. (૨) પુરૂ૦ ૧૨.
મન માન્યું છે એહથી મારૂં, અવરતણું પચખાણ; (૨)
સાંભળી રાજા કુંવરી વચને, હુઆ હૈયે હેરાન. (૨) પુરૂ૦ ૧૩.
લઈ દીધું વ્યવહારી કેરૂં, નામાંકિત ધન જેહ; (૨)
અવર મુક્યું ભંડારમાં પોતે, પેખિયું લેઇ તેહ. (૨) પુરૂ૦ ૧૪.
સુવરણ પુરૂષ કુંવરે ગ્રહિયો, અવર ન ઘાલિયો હાથ; (૨)
વેગે આપણે મંદિર આવ્યો, રાજા કુંવર સાથ. (૨) પુરૂ૦ ૧૫.

ગુપ્તે પૂછ્યો એકાંતે તેડી, કુંવરતણો વરતંત (૨);
કહિયો લહિયો તેનાથી સઘળો, ભૂપતિ મન હરખંત (૨) પુ૩૦ ૨૬,
લેઇ લગન ને નંદની દોઈ, પરણાવી કુમાર (૨),
પદ્મિની દોઇ પ્રીતમ પેખી, સફળ ગણે અવતાર (૨). પુ૩૦ ૧૭.
દુઃખ દુહગ સહુ દૂર વિડારે, પામ્યો વાંચ્છિત ભોગ (૨);
કીધું પુણ્ય તે કેડ ન મૂકે, પુણ્યે સકળ સંજોગ (૨). પુ૩૦ ૧૮.
સેવક કહે તસ ખડ એ બીજો, સતી ગુણ પુણ્ય પવિત્ર (૨),
નેમવિજય કહે ભવિ સાંભળતા, હોયે જનને ચિત્ર (૨). પુ૩૦ ૧૯.

इति श्रीशीलवतीमहाचरित्रे द्वितीयखंडः संपूर्णः ॥

ખંડ ૩ જો.

દોહરા.

સકળ રિદ્ધિ સમૃદ્ધિકર, ત્રિભુવન દીપ સમાન,
પ્રણમું પાર્શ્વ ગોડી ધણી, આપે વર સિદ્ધિ દાન ૧.
અભય અનુપમ અકળ ગતિ, મદનકદન મહાનંદ;
ભયહરણને સુખકરણ તું, ચરણ શરણ ગુણવૃંદ. ૨.
પાતિકને દૂરે હરો, દારિદ્ર્ય દુઃખ જંજાળ;
ત્રીજો ખંડ કહેતાં થકાં, હોજો સુગુરૂ ખુશાલ. ૩.
સુખ વિલગે સંસારનાં, પામી ભોગ સંજોગ,
શીલવતી ક્ષણ ક્ષણ વળી, સાંભરતાં લહે શોગ. ૪.
માગે શીખ કામની કને, અવસર આપણો પાય,
સુણી વચન વામા ત્યહાં, હૃદુ શુન્યજ થાય. ૫.
પ્રીતમ એવું ન બોલિયે, એ વચને દુઃખ હોય,
કામનીને વા'લાતણો, વિરહ ન આપે કોય. ૬.

ઢાળ ૧ લી.

(કંકણુ મોરલિયો—એ દેશી)

ગમનતણું વચન સાંભળી રે પિયુજી, નારી બોલે મુખ એમ પિયુ ફિર વચ્ચો ઓરે
અવગુણ જાણી અમતણો રે પિયુજી, છોડો છો કહિયે કેમ પિયુ ફિર વચ્ચો ઓરે

નેહ ન કીજે એહવો રે પિયુજી, છેય શિરોમણ છેલ, પિયુ દિલ૦,
શકટી ગલણ બેહેડે કરી રે પિયુજી, હાવે નહિ કો બેલ, પિયુ દિલ૦ ૨.
તો તુ અભુ ઉદધિ પેરે રે પિયુજી, ગરવો ગુણ ગંભીર, પિયુ દિલ૦
તાપ વાસુ કરી લીજિયે રે, પિયુજી, છિલ્ર ન્યમ સરનીર, પિયુ દિલ૦ ૩
ચદ્ર ચકોરની પ્રીતડી રે પિયુજી, ગણે ઉત્તમ રીત, પિય દિલ૦
કેશનરામ શું નેહલો રે પિયુજી, જેમ મીન ને જળ હીત, પિયુ દિલ૦ ૪.
હ' કરીને જે છાડશો રે પિયુજી, તો નેહો કેમ કહાય, પિયુ દિલ૦,
સમજે ચતુર એક વેણથી રે પિયુજી, જીવિત લગી પહોચાય, પિયુ દિલ૦ ૫
કૈતવ કેળવો અન્યથી રે પિયુજી, નારીનુ ન કીજે હાસ, પિયુ દિલ૦,
એ હાસે સારાજ નહિ રે પિયુજી, ક્ષણમા હોવે વિનાસ, પિયુ દિલ૦ ૬.
સીતાતણે વિરહે કરી રે પિયુજી, રામજી કીધ વિલાપ, પિયુ દિલ૦,
શુ કહિયે તમને મુદા રે પિયુજી, સમજો હિયલડે આપ, પિયુ દિલ૦ ૭
સુખ દુ ખ કારણ એહના રે પિયુજી, ગમનશી કહો સુખ વાણ, પિયુ દિલ૦,
અત લગે થાઓ એકમના રે પિયુજી, હામીથી હોયે હાણ, પિયુ દિલ૦ ૮.
જીવતા ઇ દેઇ જીવના રે પિયુજી, ક્ષણમા ન કીજે વિછોહ, પિયુ દિલ૦,
વાલમ વિહોણી વિરહિણી રે પિયુજી, મોટો પ્રીતમ દ્રોહ, પિયુ દિલ૦ ૯
ઉપજતો પિયુપ્રેમથી રે પિયુજી, છડો છો નિરૂપમ નાર, પિયુ દિલ૦,
અતલગી કયમ રાખશો રે પિયુજી, નેહ વધ્યો જે અપાર, પિયુ દિલ૦ ૧૦
ઇચ્છા જે હોય તમતણી રે પિયુજી, તે દિયે અમચો તાત, પિયુ દિલ૦,
જાનુ કુણ દુ ખ કારણે રે પિયુજી, પિયુ કહો માડી વાત, પિયુ દિલ૦ ૧૧.
સેવાકારી દ્રય સુદરી રે પિયુજી, રહેછે કેવો અનૂર, પિયુ દિલ૦,
અમે લહિયે તમ મનતણી રે પિયુજી, વળી વળી તન ભરપૂર, પિયુ દિલ૦ ૧૨.
ખામી નહિ અમ સેવમા રે પિયુજી, જે હોય દુઃખ વદો કથ, પિયુ દિલ૦,
છેહડો છોડી કેમ દાખવો રે પિયુજી, એક મતો કરી તત, પિયુ દિલ૦ ૧૩
જાવુ પડ પરદેશડે રે પિયુજી, અઢતતણે તે મડાણ, પિયુ દિલ૦,
કુવર કહે નિશ્ચે ચાલવુ રે પિયુજી, તરુણીને કહે તાણ, પિયુ દિલ૦ ૧૪
તરગે નયના લાલિયા રે પિયુજી, સ્થિર રહિયા એ દોય, પિયુ દિલ૦,
લાજ વહો તમે એહની રે પિયુજી, હેજ ભરી સામુ જોય, પિયુ દિલ૦ ૧૫
ઉત્તમ જાણી આદર્યા રે પિયુજી, નિરંટો હવે મત દેય, પિયુ દિલ૦,

લખી લખીને તમ પગ પડ્યાં રે પિયુજી, અબ તો કહિયુ કરેય, પિયુ દિલ૦ ૧૬
નારી નયનના નેહથી રે પિયુજી, વિનવ્યો પિયુ ગુણખાણ, પિયુ દિલ૦,
પહેલી ઢાળ બીજા ખંડની રે પિયુજી, નેમનુ વચન પ્રમાણ પિયુ દિલ૦ ૧૭

દોહરા.

એમ ન કીજે નાહલા, છટકા ન દીજે છેહ,
રાખો વધતો નેહલો, જ્યમ ઘન ભૂમિનો નેહ ૧
કુંવર કહે સુણો ભામની, મૂકો ખેંચાતાણ
વેગે જાઇને આવશું કરશું દુઃખની હાણ ૨
તમે કાયા તમે પ્રાણ છો, દોઇ આપ્યો આધાર
દોઢ રહો તમે અહી કણે પિતાના મેહેલ મઝાર. ૩
એક દોરે તે દિન ગ્યો, કુંવર થયો ઉદાસ
શીખ દેઇ નારી ભણી, આપી આગળ આશ ૪
નાપડી વેશ કરી ભલો, માગી શીખ વિનાસ
પંથ ધણો એ (પતો, ભરુઅચ્છે ઉવાસ ૫

ઢાળ ૨ જી.

(આખ્યાનની ચાલ)

હવે ચંદ્રગુપ્ત તે ચિત્તે ચોપે આવે નગર મોઝાર
બજાર બોહોતેર તે તીકા હાટ શ્રેણી અધિકાર ૧
જોવે સુંદર મંદિર મોટા પોળ અને પ્રાકાર
ચોટા વળી તેમ ચોરાશી, વણિક કરે વ્યાપાર ૨
કામદત્ત ત્યાં (છે) વ્યવહારી, અધિપતિ પોત મે સાત,
સિંહલદ્વિપ ભણી તે ચાલે, ઉદધિ મારગ ખ્યાત ૩
નાના મોટા બાળક કેઇ, દરિદ્રભાવિત જેહ
ચાકર ન ર સમ નર કોઈ, બેસે પ્રવહણ તેહ. ૪
ઉદર કારણ અતિશય લઘે સુધા મારગ ચોર,
ધર્મહીણ જે પ્રાણી જાણી, જલધિએ જાવે જોર ૫
સેવક કે કે સાહિબ નામે, પેટ પાપી જે ન્હાવે
જેને ગણિયે અશુચિ ખગ મોટા, તેને શિશ નમાવે ૬

માતપિતાને બંધન નેટે, સ ગાડી ધન મોહ,
નભજગ મારી જે જપાવે, એહ અદતનો દ્રોહ ૭
મરણ ભણી જે હાથે હિયડ, ધગ વગ તેમ તુજત
માગે રાખડી બાળક તરૂણી, નયણે નીર ઝરત ૮
કામદત્તની પાસે પહોતો વિનયનુ શિશ નમાવો
કહે કામદત્ત બાંધન ટ્યાથી એહનડો અરી આવ્યો ૯
ગણે સેનક છે ર તેનો, માસનો દામ ન માગુ,
પેટ ભરૂ ને સેવા ગલી તમ ચરણે લાગુ ૧૦
અગ ચાકરી નાડુ નિશદિન શે ને કહેણે ચાલીશ
એમ જાણીને મજને રાખો બોલ્યુ વચન પાળીશ ૧૧
રાખ્યા કુવર પેટને કાજે, ઓળગ કાયા સાર
ગભ વગ્ને તે મ રત મોટે, વાંણ મીધા યા વાર ૧૨
સિંહલદ્વીપ ભણીય હકાર્યો, મરત યુ વહિયા જાય,
જળનો પથ કાપે તે ઘણેરો, વાસો જળનિધિ થાય ૧૩.
રેણી અંધારી શેઠને ચરણે, વિનયે શ્રમને ટાળે
નિદ્રા પામ્યા પોતના જન તે, અચરજ એક નિહાળે ૧૪.
પૂરવ ભવના બે સુર મિત્રે, દીઠો કુંવર વહાણે
ગરુડ રૂપ કરી ધન ગાજે, બોલે તુ કાઠ જાણે ૧૫
કુવર વિમાગે કથને ભાસે, અથવા મુજને આખે
બોલ્યો રખે છાનો રહેતો, મનની મનમા રાખે ૧૬
જાગે સિહરથજ ! સ્વામી જાગુ, કેમી નરો મુજ વાણી
ઉત્તમ વેળા ઉત્તમ જગમા, પામે પુણ્યવત પ્રાણી ૧૭
અમૃત સિદ્ધિ યોગ તે રૂડો જો અગના સગત હોય
કામિની કુખે રત્ન મનોહર, પ્રસવે એવો કોય ૧૮
જન્મથકી સુણો અત લગી તે, સવાલાખ દિનાર
સૂર્ય અર્ક કુણુ દે સુખથી, રૂપ અનોપમ સાર ૧૯
લક્ષણ લક્ષિત બત્રીશ અગે, ભાગતણો અધિકાર
એવો યોગ છે એણી વેળા, લક્ષ્મી લહે જયકાર ૨૦
ગર્ભતણા તે પુણ્યથી જાણો, ગન્ય પામે નર મોગ

હું કહું તુજને,બહુલ સનેહે, વચન ન માનજે ખોટો. ૨૧.
નિઃશ્વાસ મૂકે તેણે ત્યાંહે, શીલવતીને સંભારે;
પાણિ ગ્રહીને મેં પરહરી છે, હું તસ દુઃખનો કારે. ૨૨.
અમર કહે એમ ગરુડને રૂપે, આશા સહી તુજ પૂરૂં;
નેમવિજય કહે ઢાળ એ બીજી, દોહગ દારિદ્ર દુઃખ ચૂરૂં. ૨૩.

દોહરા.

નિસાસો કરે શા ભણી, પૂરૂં મનની હામ;
વિરહિણી જે વામાંગના, મૂકું તેને ધામ. ૧.
હરખ્યો મન આતુર થયો, કાયા વાધ્યો કામ:
કહે સ્વામી મુજ મૂકજો, શીલવતીને ઠામ. ૨.
કુંવરને લઇ પાંખમાં, ચાલ્યો ગરુડ ગગન;
જલધિ લંઘી નગર નિજ, શીલવતીશુ ભવન. ૩.
શીલવતી જે સુંદરી, વિરહે કરે વિલાપ;
એ એ પૂરવ મેં કરયાં, મોટાં દુષ્કર પાપ. ૪.
જેહ સુણી વિરહીતણાં, હૈડાં ધ્રુમે ઘોર;
નયણાં આંસુ નીસરે, જે હોય કઠિણ કઠોર. ૫.

ઢાળ ૩ જી.

(સુણ્ય સુણ્ય કંતા રે શીખ સોહામણી—એ દેશી)

વીહમેં વાહલા રે અવગુણ કો લહી,
નારી અબળા રે, બળ યહાં કો નહિ:
એમ ન ઘટે રે એ ન નેહલો,
કાયર ન થઇયે રે, કીજે પેહલો. વીહમેં૦ ૧.
તુજ વિણુ નારીની રે, શુદ્ધ કહો કોણ લિયે,
હેજે હૈડાને રે, મનની કોણ દિયે;
પ્રેમની જાળે રે, પ્રીતમ પરઠવી,
એહ અકારજ રે, કરણી અભિનવી. વીહમેં૦ ૨.
જાળમાં ઘાલ્યો રે, મીન ભણી જેહને,
કોણ સખાઇ રે, પ્રીતમ તેહને;

દુષ્કર સેહેવા રે, સાસુ બોલડા,
ખમ્યા ન ખમાય રે, ખંતશુ પરગડા. વીહમેં૰ ૩.
ચોરી બાંધી રે, તે મુજને વરી,
પચકેરી સાખે રે, હવે કેમ પરહરી ?
હરણી વિછુટી રે, મૃગતણા યુથથી,
કો પેગ તેને રે, આતુર એકથી. વીહમેં૰ ૪.
મૂર્છા પાવે રે, સખી તસ જાગવે,
હાય હાય કથા રે, કહીને વિનવે.
કેશને ત્રોડે રે, મોડે અંગુલી,
આળસ કરતી રે, રડતી આકુલી. વીહસેં૰ ૫.
પડે વળી ધરણી રે, દેહ આફળે,
હૃદયને ચુથે રે, અતિ ઘણું ટળવળે,
ધિઃક ધિઃક નારી રે, એ અવતારડો,
વિરહી વિજોગી રે, રોકી દુઃખવડો. વીહમેં૰ ૬.
કેને ભાખુ રે, આખુ દુઃખ ઈસો,
કો નવ સૂઝે રે, વહિયે મન નિમો,
નેહ વિણુ નાથે રે, ભલુ મુજ છેતરી,
અવગુણે કીધી રે, પરઘર કિંકરી વીહમેં૰ ૭.
નર હોય જગમાં રે, ધુરત ઠગ ભલા,
પહોચે સાતમી રે, ઠામે નિરમળા;
હું અપરાધી રે, શી હુતી તાહરી,
આશા ત્રોડી રે, ટાણે માહરી. વીહસેં૰ ૮.
નેહ નિસ્નેહી રે, કેણીપેરે નિરવહે,
ઓછા છિલર રે, જળ કયમ બહુ રહે,
ફાટે ત્રાટે રે, પાળી સહી જેહની,
હીણા આણી રે. ગત એહ તેહની. વીહસેં૰ ૯
અવગુણ ગુણને રે, ઉત્તમ લેખવે,
દુર્જન કથને રે, દિલ નવ મેળવે;
નારીને રોષે રે, ચિત ઘણું ચિનવે,

છાડી નાંલા રે, અન્ય હિત કેગે વીહમેં૦ ૧૦
છગ બહુ જોયે રે, ક્ષણ નવ પાતરે,
અવગુણ રાખે રે, ભાખે આતરે,
વિન્હી દેહી રે, મન દાઝે ઘણું,
અન્ય જન દેખી રે, દિલ ધરે આપણું વીહમેં૦ ૧૧
રીત ન જાણે રે, પર જેહ લોકની,
તેણે સ્થિર સ્થાપી રે, મનસા પાપની,
રજની ન આવે રે, નાહલા નિંદડી,
અધવચ છાડી રે, પ્રીતમ પ્રીતડી વીહમેં૦ ૧૨.
કરનો મેળો રે, કીધો પહેલડો,
'અગનો મેળો રે, નવ રહ્યો ઢુકડો,
વચનને મેલે રે, વચન બોલ્યો નહિ,
વિણ કહ્યે વહિયો રે,ન કહે ગયો કો કહી. વીહમેં૦ ૧૩
એમ બહુ બોલે રે, વનિતા વલવલે,
કુંવરની આંખે રે, જળધારા ચલે
ક્ષણ ક્ષણ પામે રે, મૂર્ચ્છાગત અગના,
ભૂમિ પડતી રે, એમ નિજ પિયુ વિના વીહમેં૦ ૧૪
ત્રીજા ખંડની રે, ઢાળ નીજી સમી,
નેમે ભાખી રે, ધન્યાશ્રીએ સક્રમી
જો જો કરણી રે, એ સહી કર્મની,
આગળ સુણજો રે, વાત છે મર્મની વીહમેં૦ ૧૫

દાહરા.

કુંવર કહે ભિત્યતરે, ખોલે બાર ઉઘાડ,
સાભળિયુ નહિ વિલપતા, ફેરી કહિયુ નાડ ૧
કહે રાણી તું કોણ છે, એણી વેળા આ ઠામ
જો જાણે મુજ સાસરો, તો ટાળે તુજ નામ ૨
હું પિયુ છુ તાહરો, ચંદ્રગુપ્ત સુત ખ્યાત,
તે ચાલ્યો પરદેશડે, રીસનગે કરી ઘાત ૩

તે આવ્યો પરદેશથી, તુજને મળવા કાજ,
પુણ્ય હીણી નાણી આપણો, ઓળખ્યો પતિરાજ ૪.
ગામી ઉઘાડ્યું દ્વારને, દીઠો નિજ ભરતાર
પલંગ થકી પડી થઇ, પામી દુઃખ અપાર ૫
અવગે મખ ગિળી નરી [illegible]ની [illegible] ઓટ
વિરહ વ્યથા વામી પડી પામી મન્મથ પોટ ૬
નાગી સ દૂરે ગઇ, મેલ્યા આપ પલંગ
[illegible] અનીને તે મમની, ગમારી ઉત્સંગ ૭

ઢાળ ૪ થી.

(નાસમના તેરી—એ દેશી)

અપરાધી નારી હું તોરો, મહા ખમજે અવગુણ મોરો રે, સુંદરી સનેહી
તું સોભાગણ નારી સલુણી, તું તો ગુણવંતથી ગુણ દૂણી રે સુંદરી૦ ૧
તું દયાવંત દયાળી બાળી, મેં તો પૂરવ પુણ્યથી ભાળી રે સુંદરી૦
તું ચિન્તારેની મન ગુણખાણી લક્ષણા તુજ લક્ષણી વાણી રે સુંદરી૦ ૨
શશિવદની તું નિજ પુણ્યવતી, સહી દોષ થકી દૂરે હતી રે સુંદરી૦
મેં અપરાધ કર્યો જે મોટો, તે તે ખમવા વિન નવ કર્યો ખોટો રે સુંદરી૦ ૩.
તું મુજ પ્રાણજીવનથી પ્યારી, હવે દિલ નવ રાખું ન્યારી રે, સુંદરી૦
અવગુણ કીધા આપ ખમાવું, તુજ લળી લળી શિશ નમાવું રે સુંદરી૦ ૪
હું તુજ યોગ છું આ ભવફેરો, તે તો રાખ્યો પ્રીતિનો દોરો રે, સુંદરી૦
સતી શિરોમણિ મેં તું પામી, દર્શને ગયા દુઃખ વામી રે સુંદરી૦ ૫
હું તુજ નામતણી બલિહારી, તુજને અહોનિશ ચિતડે ધ્યાઉં રે સુંદરી૦
કાયા હંસ જીવન સમાણી, મુજ મન ઘટમે તું આણી રે સુંદરી૦ ૬
અન્ય જે ધર્મ ધર્યો તે વારૂ સદા પામિયો હું પુણ્ય સારૂ રે સુંદરી૦
કરુણા કરીને રીસ તજી જે, જેમ હૈયડે રંગ રમી જે રે સુંદરી૦ ૭
મેં તો કીધો ઘાત વિશ્વાસ, જેહ મૂકી કરથી નિરાશ રે, સુંદરી૦
મેં તુજ આંરી મનડે મોટે, તું મન જાણે જે દિન ખોટે રે સુંદરી૦ ૮
નિસુણી એમ નારી જે પ્યારી, એમ મ્હેં તવ વાત વિચારી રે
વા'લા સુણો વાર
તું પ્રભુ રાગિને હું છું ચંદ્રિમ, તું છો રત્ન ને હું છું મુદ્રિમ રે વા'લા૦ ૯

હું પ્રભુ ચરણતણી રખવાળી, સાચી માચી રહું મતવાળી રે; વા'લા૦
તું સાહેબ ને હું તમ દાસી, રહી વળગી નવ કરું હાસી રે. વા'લા૦ ૧૦.
કહે રાણી મુખ હસીને વાણી, જેહ આગમ પ્રીતમ જાણી રે; વા'લા૦
હું નાહી નાયજી ઋતુસ્નાને, તું ચાહે સંગ પિયુ માને રે વા'લા૦ ૧૧.
યોગ્ય નહિ છે જોગ એ કરતાં, રહિયે છે જનથકી ડરતાં રે; વા'લા૦
પ્રગટ થઇને આવજો પિયુડા, તવ મન સુખ વહેશું જીવડા રે. વા'લા૦ ૧૨.
ગર્ભ રહે જો કોઈ કરમે, તે તો ભોગવિયે બહુ ભરમે રે; વા'લા૦
તું તો કરીને પૂછડ વાંકો, જાંઓ કામ પરોય મુખ ઢાંકો રે. વા'લા૦ ૧૩.
લોક ઓળંભા પગ પગ સહિયે, બહુ સમજુને તે શું કહિયે રે; વા'લા૦
જો મનમાં હુતો મળવાનો, તો કયમ આવ્યો પ્રભુ છાનો રે. વા'લા૦ ૧૪.
કુંવર કહેછે અવસર રૂડો, એણી વાતમાં નહિ કૂડો રે; સુંદરી૦
લક્ષણ બત્રીસસો નિત નંદ, એણી વેળાએ પામો આનંદ રે. સુંદરી૦ ૧૫.
જન્મથકી અતિ પણ તેવો, રૂપે કરી હરિ જેવો રે; સુંદરી૦
આંગળાં ધાર્યાં મુખમાં દીસે, કરી રત્ન સુંદરી ચિત્ત હીસે રે. સુંદરી૦ ૧૬.
તેણે માટે માનો તમે કહિયો, અર્થ દેવથકી મેં લહિયો રે; સુંદરી૦
પ્રાણપિયુ સુણો એવી વાતે, તસ વાર ન થાય ઘર જાતે રે. વા'લા૦ ૧૭.
કેવો પ્રતિઉત્તર દેઉં સાસુ, તે તો કાટે પ્રાણ જે આ શું રે; વા'લા૦
સહી નાણી દિયો કોઇ સુજને, જો હોવે કાંઇ દિલ તુજને રે. વા'લા૦ ૧૮
મુદ્રિકા દીધી કરની લેઇ, મન મળિયાં માંહોમાંહે લેઇ રે; વા'લા૦
પણ ઇંદ્રિના રસ ઘણું સારા, દોઇ ભોગવતાં મનોહારા રે. વા'લા૦ ૧૯.
નેમવિજય તે રંગ શું મળિયા, વિરહ વ્યથા દુઃખ ટળિયા રે; વા'લા૦
યામનીચર ને ગરુડ તે છયલે, મૂકયો પ્રવહણ લેઈ પહેલે રે વા'લા૦ ૨૦

દોહરા.

સુતો જાગ્યો કુંવર તે, તેહજ જુંગ મોઝાર
વિહંગ નજરે નાંવિયું, દેવતણો પ્રતિકાર. ૧.
સિંહલદ્વીપ ભણી હવે, પવને કર્યો પ્રચાર;
વેગે પહોચ્યાં જુંગ તે, રત્નપુર વર સાર. ૨.
રત્નસેન તસ ભૂપતિ, રત્નમંજરી તસ નાર;
રત્નવતી તેની સુતા, યૌવન કરે ઝંકાર. ૩.

વેચ્યાં બહુ કિરિયાણુને, હુઓ લાભ અનંત;
જુગલ મોતી અતિ ભલા, મનોહર જેની કંત ૪.
નિરખ્યા તેણે ભૂપતિ, ખુશી થયો મનમાંહ,
મૂલ કહો તમે એહનું, અહિયે જ્યમ ઉચ્છાહ. ૫.
એ અવસર રાજા તણી, પુત્રી ગુનવતી જેહ,
મહિર ગોખે ભવપતિ, બેઠી નિરખી તેહ. ૬.
કુવરી કુવર દષ્ટિ બે, એક થઇ તે વાર,
ચિત્રામણ જ્યમ પૂતળી, હોય ત્યાં એકે તાર. ૭.

ઢાળ ૫ મી.

(આદા રે આદરાંજે હો, હા ન માર ગુરિયા કરાયો—એ દેશી)

કામદત્ત જપે હો, ગજેંદ્ર મોરો વચન ન કાચો,
કાચા રે વાત કાચા ચિત્ત માને અહો રાજ,
કહું તે સુણજો હો ગજેંદ્ર મોરો વચન જે સાચો,
સાચો જો ઇણહીજ ગયો હો. અહો ગજ૦ ૧.
ગજેંદ્ર માનો હો, મહીપતિ મોરો વચન જે સાચો,
મુક્તાફલની જોડી હો, રાજેંદ્ર મોરો વચન જે સાચો,
જાણો એક વાર, હિયડવે ધાર, ને પુણ્યને સારં,
અહોલાલ અહોરાજ ગજેંદ્ર માનો હો.
અગમ્ય અરૂપી હો, ગજેંદ્ર મોરો વચન ન કાચો,
દેવના ધાર દેવના સાર, ને સહી હિતકાર. અહો ગજ૦ ૨.
સવાલાખનું, રાજેંદ્ર એનું મૂલ કહિયે હો,
ઓછો ન કહિયે ને પૂરો સહી લહિયે, અહોરાજ;
નર એહ માદા હો, ઓળગ એની કેતી કહિયે,
ગુણ બહુ સહિયે, જે હોય નીવહિયે અહો રાજ૦ ૩.
કુંવર સુણી હો, એવું ત્યહાં શીશ ધુણાવે,
મુખ ચમકાવે ને નેણ ચલાવે, અહો લાલ,
કહી ન શકિયે હો, કુવરને તે નૃપ બોલાવે,
નયન ડોલાવે ને કાંઇ સુણાવે. અહો રાજ૦ ૪.

ઇલાપતિ નેહા હો, રાજેંદ્ર મારા કુંવરને બોલે,
બેહુ ચખ ડોલે ને અંતર ખોલે. અહો રાજ;
તુજ સંગે કેવો હો, ઠાકુર મારા ચિત્તને જે ચોળે,
ચિત્તને જે ચોળે ને મોતીને તોળે. અહો રાજ૦ ૫.

હશી તસ ભાખે હો, રાજેંદ્ર મારા ઇભ્ય ન સુહારી,
કહિયું ન જાશે ને મન દુઃખ થાશે, અહો લાલ;
મનમાંહી તમને હો, મહીપતિ મારા અચરજ આશે,
અચરજ આશે ને શેઠ દુહવાશે. અહો રાજ૦ ૬.

મુક્તાફળ એ એકે હો, રાજેંદ્ર મારા દાદુરી છે નાની,
વાત નહિ છાની ને એહ પુરાની, અહો લાલ;
ઓળખી અનુમાને હો, લાલન મારા શાસ્ત્રના જ્ઞાની,
શાસ્ત્રના જ્ઞાનીને વાત કહાણી. અહો રાજ૦ ૭.

સાંભળી નૃપ ત્યારે હો, લાલન મારાં અચરજ પાવે,
મન સ્થિર થાવે ને કાન જગાવે, અહો લાલ;
દોયન મોતીકિરૂં હો, લાલન મારા મૂલ દેવાવે,
એક દૂરવાવે ને પરીક્ષા કરાવે. અહો રાજ૦ ૮.

કુંવરને કહિયે હો, લાલન મારાં મોતીને છેદાવે,
અચરજ લાવે ને ખંડ કરાવે, અહો લાલ;
દાદુરી નૃપ દેખી હો, લાલન મારા મનને હસાવે,
મતિ તસ ભાવે ને અતિ સુખ પાવે. અહો રાજ૦ ૯.

દેખી દેખી એવી હો, રાજેંદ્ર મારા કુંવરની બુદ્ધ,
અતિ ઘણી શુદ્ધને નાત મતિવૃદ્ધ, અહો લાલ;
ભાગ્યવંત રૂડા હો, લાલન મારા અગમ્ય એ કીધી,
લહેશે ઋદ્ધિ ને સકળ સમૃદ્ધિ. અહો રાજ૦ ૧૦.

ત્રીજે જડે પાંચમી હો,લાલન મારાં મોતિયાં વેચાયાં,
બે એ મૂલ પાયાં, ને સહુ હરખાયાં, અહો લાલ;
નેમવિજય નેહે હો, લાલન મારાં ઘણુંએ મોહાયાં,
અચરજ ભાયાં ને કાજ સરાયાં. અહો રાજ૦ ૧૧.

દોહરા.

મન હરખ્યુ મહીપતિતણું, પુરૂષોત્તમ જગ એહ,
એહથકો અદકો નહિ પુણ્યવંતમાં રેહ ૧
ગેહ પ્રતિ રાજા કહે, કોણ પુરૂષ જગમાર,
દ્રવ્ય કહે મુખ માહીને, એ છે અમ્મ સુઆર ૨
નરપતિ તવ બોલ્યો નહિ, કુંવરી કહે જઇ માય,
મેં વરિયો પરણીશ હવે, જેમ આવે દિન દાય ૩.

ઢાળ ૬ ઠ્ઠી.

(જોધપુર તના હો લાલને ઉદયપુરી—એ દેશી)

નારી નેણ નિહાળ હો કે, ચિતમાં ચિંતવે કંવણ એ કામકુમાર,
જગતીજન ભાળવવા હો કે, આ યા અભિનવો, નવલો ગતિ ભરતાર. ૧
સહજ સલુણી હો કે, સુંદરી વિનવે, બાળા બે કર જોડ,
હિયડું વેધ્યુ હો કે, મનમથ કરી નવે, ઉમાહો મન કોડ સં૦ ૨
રોઠ ભણી રાજા હો કે, પૂછે વળી વળી, કહો છો એની જાત,
નિટલ વાણિજ્ય નૃપને હો કે, બોલ્યો મન રળી, શી પૃછો પ્રભુખ્યાત ? સં૦ ૩
ટાળે અંગ શ્રમને હો કે, રાખ્યો આકરી, સમજી ગ્યો મન માહ્ય;
ગજકુંવરી બહુ રીજે હો કે, રૂપ અપછરી, માત બોલાવે ઉસાહ સં૦ ૪.
પોતે દ્રવ્યની સાથે હો કે, આવ્યો નર ભલો, તે મુજને પરણાવ
બીજો વર વરવા હો કે, નીમ છે માહરે, દ્રણુ તે બહુ ભાવ સં૦ ૫
જાતિ મત પૂછો હો કે, મારૂ કહ્યુ કરે, એશે ભવ એ ભરતાર,
ગુણવંત જોઇ બીજો હો કે, નહિ છે જગત ભરે, એ આતમનો આધાર સં૦ ૬
રાણી નૃપને જણાવે હો કે, અતિશે ઉતાવળી, મહીપતિ ચિંતે એમ,
પથ તેહ બોલાવે હો કે, પૂછે વાસ કુવી, ધરીને મન બહુ પ્રેમ સં૦ ૭
ભાખી તેણે સઘળી હો કે, ઉત્પત મૂળ થકી, વસુપતિ હરખ ધરંત,
વ્યાહો સુકલિની હો કે, કહ્યુ એમ વકી, દ્દનાપતિ ગુણવંત સં૦ ૮
બગકી ભૂપ જપે હો કે, વિમાસી બોલિયે, અપજશ એણી વાત,
આતુરતાએ બકુવી હો કે, હિયડું ખોલિયે, દિજે જોઇ સાત સં૦ ૯
સ્થાનકને કુળ વારૂ હો કે, લક્ષ્મી ગેહે વળી, રૂપ પણ પૂરો જેહ

ભાગ્યવત રૂપાળો હો કે, દાતા તેહ ભણી, નિરખો સાતે એહ સ૦ ૧૦.
પરદેશી નવ નિરખ્યો હો કે, કહો કેમ દીજીએ, જશ પામવા પચ,
અવિચાર્યું અનિષ્ટ હો કે, કશુ ન કીજીએ, સાજન કેરે સચ સ૦ ૧૧.
નરપતિ નર બોલી હો કે, જાણ્યો સાહસી, પ્રાણે રાજકુમાર,
પરણાવે તે પ્રેમ હો કે, રૂપે ઉરવશી, મહોત્સવ નગર મોઝાર. સ૦ ૧૨.
દીધી પુણ્યે જોડી હો કે, દૈવે કર કરી, હરખ્યા પુરજન લોક,
કોઈ વરણે વખાણે હો કે, રામા સુખ ધરી, પુણ્યે સંપદ થોક સ૦ ૧૩.
છઠ્ઠી ઢાળ ત્રીજે હો કે, ખંડે નહી ભલી, નેમવિજય સુખદાય,
ભાવે ભવિ સુણજો હો કે, મતિ કરી નિર્મળી, આગે જે હવે થાય સ૦ ૧૪.

દોહરા.

ચંદ્રવદની મૃગલોચની, ગજગમની પિકવેણુ
રૂપે અભિનવ અપ્સરી, કુવરે નિરખી નેણુ ૧.
પદ્મિની મોડી પ્રેમશુ, દીધા નૃપ પરિવાર,
મણિ માણિક સુવર્ણતણા, ભૂષણુ અશ્વ અપાર ૨
સાત વાહણુ નૃપ સોંપિયા, ભરી ભરી પૂરણુ કીધ,
પૂરવ પુણ્યતણે ઉદય, સકળ મનોરથ સિદ્ધ ૩.

ઢાળ ૭ મી.

(નખણુ દોહનો હો રાજ—એ દેશી)

સુંદર શાતા હો રાજ, મનશુ માતા રાજ,
દોઇ ગુણુ ગાતા હો, ગોઇ સુખડા મોહતા
ભોગવે ભોગા હો રાજ, દુઃખ સંજોગા રાજ,
ગયા દુઃખ શોગા રે, મન ભણી મોહતા ૧
કામદત્ત ચિંતે હો રાજ, નિજ મન ખંતે રાજ,
આતમ તંતે રે, એમ દેખી કુમારને,
સુખ એહ પામ્યો હો રાજ, દુઃખ સર્વ વામ્યો રાજ,
જન શિર નામ્યો રે, બહુ ધર્મ ધારીને ૨.
નભ સમાણી હો રાજ, કિમરી આણી રાજ,
અપમગ માણી ર, નારી જેણે પરગડી,

ધન બહુ ધારી હો રાજ, ગય મતિહારી રાજ,
શું એ વિચારી રે, દીધી કેમ એવડી. ૩.
દુર્જન દોષી હો રાજ, પાપના પોષી રાજ,
ધરમના ગોપી રે, હોય એમ અકારણે,
અવગુણ આગે હો રાજ, પાપ ન લાગે રાજ,
પ્રીતને ત્યાગે રે, દ્વેષી ગુણને હારણે ૪.
પર સુખ દેખી હો રાજ, હોય પરદ્વેષી રાજ,
છળના દ્વેષી રે, પાપી રોષ ધરે ઘણો,
મનુષ્ય મ જાણો હો રાજ, મતિ કો વખાણો રાજ,
સહી મન ટાણો રે, પાપે પિંડ ભરે ઘણો ૫.
એક દિન વારૂ હો રાજ, દુરમતિ કારૂ રાજ.
દુરગતિ ગારૂ રે, વાત કહી વાણીએ,
સુણો ભૂપ જમાઇ હો રાજ, મોટી વડાઇ રાજ,
શુકન ભણાઈ રે, આપે હવે ચાલીએ. ૬.
માગો તમે આણા હો રાજ, ભૂપતિ પરાણા રાજ,
અમીય સમાણા રે, બહુ પ્રેમ ધરી કરી,
ચંદ્રગુપ્ત વેગે હો રાજ, મનને રંગે રાજ,
ઇભ્યને સંગે રે, વારૂ ગેહ આણા ધરી ૭.
પ્રાણપ્રિયા વે'લી હો રાજ, મહેલને મે'લી રાજ,
લેઇ આજ્ઞા વે'લી રે થાઓ તમે આપણુ,
શાખડી લીજે હો રાજ, કામ એ કીજે રાજ,
વે'લા થઇજે રે, આપે હવે ચાલશું. ૮.
રત્નવતી વેગે હો રાજ, કાતને સંગે રાજ,
નિજ મન રંગે રે, બોલે નિજ તાતને,
આપો મુજ આજ્ઞા હો રાજ, કરશું પ્રયાણા રાજ,
વચન સુજાણા રે, પુત્રી કહે માતને. ૯.
રતિશું રામા હો રાજ, પ્રીતમ કામા રાજ,
ઉતાવળ આમા રે, માતા કો'ને જાયને,

ઘર અભિલાખી હો રાજ, પિયુડે ભાખી રાજ,
મુખે એમ ભાખી રે, જઇ હું મળું માયને. ૧૦

વચન તેહણે હો રાજ, દીધું જેને રાજ,
અનોપમ એને રે, લેઇ સાત સોહામણાં;
હયગજ વારૂ હો રાજ, પુણ્યને સારૂં રાજ,
નૃપબળ સારૂં રે, આપ્યાં તેહને ઘણાં. ૧૧.

દાસ વળી દાસી હો રાજ, જેહ વિશ્વાસી રાજ,
જેહ વિલાસી રે, આપી વારૂ વારાંગના;
પ્રવહણ બેઠાં હો રાજ, લેઇ સુખ મીઠાં રાજ,
વ્યવહારી દીઠાં રે, દ્રુષ નાથને અંગના. ૧૨.

સાજન પોતે હો રાજ, ચખ જળ હોતે રાજ,
મુખ કંજ જોતે રે, પાછા વેળાવી વળ્યા;
જુંતા તે હાલ્યાં હો રાજ, પવને માલ્યાં ગજ,
ન રહે ઝાલ્યાં રે, વાર વેગે જે ભલ્યાં. ૧૩.

ઉદધિ માંહે હો રાજ, બહુલ ઉત્સાહે રાજ,
મનોજવ પ્રાયે રે, જાયે ખ્યાલ વિલોકતાં;
કલ્લોલ જળ લોળે હો રાજ, પવન ઝકઝોળે રાજ,
બહુ જળ ટોળે રે, વહેતે અશોકતા. ૧૪.

સાતમી ઢાળે હો રાજ, ખંડ એ ભાળે રાજ,
ત્રીજાની રસાળે રે, રૂડી નેમવિજે કહી;
સહુ તમે સુણજો હો રાજ, ધરમને ધુણજો રાજ,
ભાવે ભણજો રે, હોવે ખ્યાતિ ઇહાં સહી. ૧૫.

દોહરા.

ઉત્તમ બોલ ચૂકે નહિ, જો હોવે શતખંડ;
શેઠ ભક્તિ તવ સાંભરી, વેતો વાણુ અખંડ. ૧.
નારીને કહે નેહશું, હું જાઉં દામ્ય પાસ;
સેવા સારૂ તેહની, જ્યમ પોહોચે મન આશ. ૨.

રત્નવતી ગાવે તદા, કન્જે પ્રભાતે ગેવ,
રાત્રિએ જુગતુ નહિ, કહિયે છે તમ એવ. ૩.
એણે જુગથી નિસરી, બીજે જાવુ જેહ
નિશા અંધારી ઉદધિજળ, વાચ્છો કુશળ તેહ ૪
ઉઠ્યો આળસ છડીને, જના ગે સમીપ,
ઊભા સામી તત થઇ, અણુમમન્ત્યારો દીપ. ૫
નારી કહે જના ન દઉ, અપશુકન વડ એહ
કુવરી વિનય કરે એહવો, ગાવે ગુણનો ગેહ ૬
મર ત્યા સુખ દુ ખ ઉપજે, ભાવિ ન મટે કોય
મરજ્યુ હોય તે પ્રતિ, વારક જગમા ન હોય ૭

ઢાળ ૮ મી.

(નરાવર હાડાની—એ દેશી

કામન્ત મના ચાગ રે, બેનો ત્યાહા માને,
અચરજ હવે હોય, ભાવિત ન લહે એને,
તે સુણજો મન લાયે,
વાત વિચારી રે, વગ્વી તેહની રે,
જે જે કર્મ વિકાર રે, બેના ત્યાહા મોહ૦
નારી હતી ર, બુદ્ધિ જે જેહની રે ૧
જેના એક હુતો એહ રે બેના ત્યાહા મો૦
પરણો ગીખી રે, નીકટ વાગગના રે,
દેખી મન ચળે ચિત્ત રે, બેના ત્યાહા મોહ૦
કામી પુરૂષોને રે, વા'લી કામની રે ૨
જાતિકુળ નહિ ભાસ રે, બેના ત્યાહા મોહ૦
પેટભરા થઇ રે, આ નો આપણો રે,
ન ઘટે રાજકુમારી રે, બેના ત્યાહા મોહ૦
અંધા હાથે રે, રત્નનો આગણો રે ૩
મારી એહ કુમાર રે, બેના ત્યાહા મોહ૦
આરે ગતે રે, તે જય ઇહાનડો રે

કનકને ધરિયે છે જેહ રે, મ૦ ત્યાહા મોહે૦
એસવી નાખજ્યે રે, લેઇ તે ક્ષણે રે ૪
એમ ચિંતવીને તામ રે, બેઠા ત્યાહા મોહ૦
અહીએ ગોરી રે, મનમથ સુંદરી રે,
મીવી ગુણતણી ગેહ રે, બે૦ ત્યાહા મોહે૦
જાણું દીપ રે, નગર પુરંદરી રે ૫
મિત્ર કહે સુણો રો૦ રે, બેઠા ત્યાહા મોહ૦
સૂતા આવ્યો રે, કુંવર ઉતાવલો રે,
કનકને પગથકી ઠેલ રે બેઠા ત્યાહા મોહે૦
કુંવરતણો રે, મન અહી ભલો રે ૬
પડિયો ઉધિ ઉત્તંગ રે, બે૦ ત્યાહા મોહ૦
મુખ માહે રે, નવ પદ બોલતો રે,
શીલવતીતણું ધ્યાન રે, બેઠા ત્યાહા મોહે૦
મનમા વારૂ રે, શ્યામા ધ્યાવતો રે ૭
નિસુણી આકરી વાણ રે, બે૦ ત્યાહા મોહ૦
નહિયો નારી રે, બોલ જે આકરો રે
આકળી જોવે ત્યાહા આય રે, બે૦ ત્યાહા મોહે૦
તેણે પેખ્યો રે, પ્રીતમ તે ખરો રે ૮
છાતી દુખથી ફાટંત રે, ચિંતે ત્યાહા બાળા,
કીધા જેહ આલા, વરસા જેમ આના
એહ કરમના ચાળા
પામ આગળી રે, પ્રાહે પાકુંઆ ,
તો કહે કહ્ હવે કેમ રે, ચિંતે ત્યાહા બાળા૦
ખાતા મીઠા રે, કિંપાક લાકુંઆ રે ૯
આહા પ્રાણાધાર રે, ચિંતે ત્યાહા બાળા૦
વિનપે વામા રે, અહી તહી આકુલી રે
વચુ કહે તુ નાહ રે, ચિંતે ત્યાહા બાળા૦
પહોતો નાંનાગે, મનિ-ગીવ્યાકુળી રે ૧૦

પિયરિયાં તણો વાસ રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળા૦
દૂર રહિયો રે, કહિયું નાવને રે;
જાણું ન સાસરૂં કેથ રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળા૦
શીલ જે સાચું રે, રહેશે કેમ કને રે. ૧૧.
નયણે નીર પ્રવાહ રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળા૦
માનું જો પેરે, જળધર ઉનલ્યો રે;
છૂટી પ્રબળ પ્રતાવ રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળા૦
કો નર ડાહ્યો રે, જવે જે અલ્યો રે. ૧૨.
પિયુ પિયુ કરીને પોકાર રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળા૦
અંગે પછાડે રે, ત્રોડે કેશ કો રે;
પામે મૂર્ચ્છા અપાર રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળા૦
ફાડે પરાણે રે, આપણા વેશને રે. ૧૩.
કીધાં કેડ કુકર્મ રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળા૦
દુર્મતિકારી રે, ઉદધિ આવિયો રે;
તો મરૂં હું એની કેડ રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળા૦
દિલ દુઃખ દેખી રે, ચિતડે ભાવિયો રે. ૧૪.
એવે શાસનદેવ રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળા૦
આવી ગગને રે, અતિશે ઉતાવળી રે;
ખડગ કર ગ્રહીને તેણે રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળા૦
કેમ થઇ રે, પુત્રી ઉતાવળી રે. ૧૫.
મળશે સહી તુજ કંત રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળા૦
અવધ કહું રે, તુજને વર્ષની રે;
ત્યાં લગી કરી જિન ધર્મ રે, ચિંતે ત્યાંહાં બાળા૦
ધરીને મન સારૂં રે, વારૂ હર્ષની રે. ૧૬.
પામી અતિ આનંદ રે, ગુણવંતી નારી,
અહો કામણગારી, શીલ સમારી;
હિયડે પામી રે, પ્રેમ જે અતિ ઘણો રે,
આઠમી નેમ કહે ઢાળ રે, ગુણવંતી નારી,
ત્રીજે ખંડે રે, ઢાળ એ સહુ સુણો રે. ૧૭.

દોહરા.

પામ્યો કંથ પણ કામની, વાપ્યો વિરહો અંગ;
એક વાસર કયમ નિસરે, પીડે અંગ અનંગ. ૧.
દેવી વચને તે ગ્રહી, સ્થિરતા મન વચ કાય;
નવ પદ સાભાવે ભણે, સુખનો એહ ઉપાય. ૨.
એમ કરતાં વાહણ તિસેં, પવને કીધ આનંદ;
બીજે દિવસે શેઠજી, નારી ભણી સુખકંદ. ૩.
સુણ્ય નારી તુજને કહું, કોણ પુરૂપ જગ એહ;
જાત હીણુ ગુણ હીણુ તે, તોશુ રૂપની રેહ. ૪.
તું મુજ પ્રાણપ્રિયા સહી, પ્રમદા હવે તું થાય;
તુજથી અંતર કો નહિ, હોજે એ સુખદાય. ૫.

ઢાળ ૯ મી.

(છેડો ના જી છેડો ના જી—એ દેશી.)

તું સસનેહી શ્યામા સારી, પ્રેમે ભરી પનોતી;
ગુણવંતી તું ગરવી ગોરી, લાવણ્યરૂપ સજોતી,
પ્રેમે કહેને, હરિ એવડું શાને કહાવે, નેહ ધરીને. ૧.
દુજી નારી પ્રેમ પિયારી, તારી તે સહુ દાસી;
તું મુજ પ્રાણપ્રિયા પરસ્યુંગી, અંગે સંગીત વાસી. પ્રેમે૦ ૨.
મેં તુજ પામી પૂરણ પુણ્યે, સાચી મોહનવેલ;
તોરે સંગે રંગે અભંગે, દુઃખને દેલો મેલ. પ્રેમે૦ ૩.
રાણી મનમાં ખોલને જાણી, વાણી જંપે એમ;
પાપી પ્રાણી સબલ વિનાણી, એવું ભાખે કેમ,
મનની કહોને, અલવે શાને બોલાવો એમ, કહોને. મનની૦ ૪.
પરદ્રોહીને મોહે મેલા, વલી તે ગતિ તેને;
નિપટ લાલચી નિપટ લોભી, નારી છે દિલ જેને. મનની૦ ૫.
તેં મુજ પતિને નાખ્યો ઉદધિ, ઉલટી બુદ્ધિ ઉપાવે;
એ કરમે મરમે નવ પાવે, લીલા રંગ સ્વભાવે. મનની૦ ૬.
હું મદમાતી છું ધણિયાતી, વાળ ન વાંકો થાયે;

મૂકીને છેહો એહ પછેહો, નીવેડો હવે થાયે. મનની૦ ૭
જે હોય પિયારી નારી નરને, સામુ પાપે ભગાયે,
છેહડો લાગે બીજાને માગે, આગે સુખ ન થાયે. મનની૦ ૮.
આપણી છાંડી ચાહે પરની, ગનો થઇ જે રાચે,
પાપનો સચો પૂરો મલે, દુખ મહિમા માચે. મનની૦ ૯.
પરની નારી સંગ બહુલો, દુર્ગતિમા દુખ વેદે,
પરમાધામી પાપી તેને, શસ્ત્રે કરીને છેદે મનની૦ ૧૦
તુ મુજ આયત હમણા આવી, જો કહ્યુ નવ માને,
તો ગતિ એ છે તારા પિયુની, કહીએ છે સહી તાને મનની૦ ૧૧.
એવી વાતે ખાપણુ તુજને, તુ મુજ બંધુ સમાન,
ક્રોધે ચડી તન પૂછે શ્રેષ્ઠિ, કામાતુર એક વાન મનની૦ ૧૨
નભમંડળ તવ છાયુ અભ્રે, દામનીના ઝમકારા,
ગુડહુગાજ કરે ઘનધારો, વરસા શબ્દ અપારા. મનની૦ ૧૩
તડિત શબ્દ બહુ તડતડે, ઘુણુ વાયુ ઘુમાન,
એવે ગત્રે જલધિ ઉલટ્યો, યમ રાત્રિ સમ જાણુ. મનની૦ ૧૪.
બાવનવીર ચોસઠ જોગણીઓ, સાથે વળી ક્ષેત્રપાળ,
આની ચક્રેશ્વરી એવે સાથે, ધર્મતણી રખવાળ. મનની૦ ૧૫
લેઇ અસિને દોડી રંભા, મારણુ શેઠને કાજ;
શરણે પેઠો સતીને જઇને, રહ્યો સહી તમ લાજ મનની૦ ૧૬.
રે રે પાપી તુજને ચકયો, સતીના પર પરભાવે,
દેઇ શીખામણ દેવી તેને, વહેલી થાનક જાવે મનની૦ ૧૭
વ્યવહારી તે બીતો વારુ ત્યહાં તે ન બતલાવે.
પ્રેમ ધર્યો તે પશ્ચિમ રીતે, આરતિ રૂદ્ર વિભાવે મનની૦ ૧૮
મન લાગ્યું જે માનવ માટે, મૂક્યુ તે ન મૂકાયે.
નેમવિજય કહે ઢાળ એ નવમી, સુણતા ભાવટ જાયે મનની૦ ૧૯

દોહરા.

પ્રવહણુ પવને પૂરિયા, આવ્યાં ભરૂઅચ તીર,
કુશળ નાળ મૂકી ભલી, લઘી ઉદધિ નીર ૧.

રાજ કરે રાજા ભલો, સુખદાઇ શિશુપાળ,
કનકરમેના તસ ભારજા, પટરાણી સુકુમાલ ૨
ત્રિલોચના છે તેહને, બેટી ગુણની ગેહ,
કળા ચોસઠ ચતુરા ભરી, યૌવન વેષે જેહ ૩
આપો શેઠ વધામણી, લઇ આ યા મહુમેણ
નારી રંભા સારખી, નિરખી સહુએ નેણ ૪
ચમકયા કામી હિયડતે, ધમકયા ધરમી મન
એ એવી ગુણની ભરી, સુકલિની સુપ્રસન્ન ૫
ઇમ્ય કહે અમ અંગના, પરણી રાજનંદીય,
સહુ સુણી સુખ પામીઆ, ઉત્તમ એનો જીય. ૬
વાત વધી તે નગરમા, પરણ્યો રાજકુમાર
અહો અહો પુણ્ય એહનુ ન મળે આ સંસાર ૭

ઢાળ ૧૦ મી.

(મોરા સ્વામિ હો, શ્રી શીતળનાથ કે—એ દેશી)

હવે વાહાણ હે, આવ્યા તેણે નેર કે, હુવા એ હરખ વધામણા,
તેણે મળી હે, ત્યહા કુશળની નાર કે, ધડડડડડ ગાજે સોહામણા ૧
જન જોવે હે, ઉભા નિજ ગેહકે, આનંદે વા'લા વાટડી
શેઠ કામદત્ત હે, આવ્યો સહુ જાણુ કે, ધનતણી લેઇ ગાડી. ૨
ભલા રત્નવતી હે, સજ્યા શણગાર કે, જિનવદન ભણી નીસરી,
જન દેખી હે, પદે એ કુણનાર કે, ભાખે ગેહની સુન્દરી ૩
હૈયા માટે હે, હુવા લોક હેરાન કે, એણી રૂપે કામની,
પુણ્યેથી હે, પામે એહ કે, વાણી સુણી તે લાજની ૪
ગીધી ચાલી હે, તેહજ દરબાર કે રાજા ચિત્તમા ચમક્યો,
જપે પુત્રી હે, નેહે બોલાવે ભૂપ કે, રૂપે કામ ગતિ હારિયો ૫
વરપે લેખના હે નિસુણો તમે તાત કે, વાત કહુ વારૂ પરે,
મુજ પતિને હે, નાખ્યો ઉદધિ માહે કે, જન વધતે પૂરણ ભરે. ૬
વળી કરવા હે, ચાહે નિજ નાર કે, અધમ પુરૂષ જગ એહ છે,
અભ ગાતણુ હે, બળ યહા નવ થાય કે, કહિયુ નહિ કે'શો પછે ૭

સાભળી ગગન હે, એમ વચન વિનાર કે, પહોચાડી નિજ મંદિરે,
તમે રહેજો હું ભેળી સુખ ઠામ કે, પ્રેમ ધરીને પેરે પેરે ૮.
ત્યહા કામદત્ત હે આવ્યા લેઇ ભેટ કે, રીશ નામે ભક્તિએ ભલે,
કોર કરીને હે, દર નરપતિ વેણ કે, ગે રે દુષ્ટ પાપે ચગે. ૯
દબજ કીધો હે, સદી વાહણ ગે કે નાખ્યો દઇને પાગરે,
ઘર લુશા હે મુઆ પરિવાર કે, ગખ્યા નહિ તસ અતરે ૧૦
ધાડ રત્નવતી હે, કરે જીન ધર્મ કે, મર્મ મિથ્યાતના ટાળી ડરી
નિયેચના હે, રત્નવતી હોય કે, નેહ વાધ્યો બહુ હીન ધરી ૧૧
નિત્ય કરતી હે, આબળ તપ સાર કે, આવશ્યક હોય ટકના,
નવ પદનો હે, જપતી જાપ કે, પાપ ટળે સર્વ અગના ૧૨
પિયુ સભારે હે, વીસરે નહિ નેહ કે, ધ્યાન ધરે જ્યમ યોગીશ્વરી,
બાપીયડો હે, જેમ મેહશુ તાન કે, રત્નવતી રહે દીલ ભરી ૧૩
દુ:ખ વારણ હે, કહે રાજકુમાર કે, દુખ ન આણીએ એહવુ,
તેણે સરજ્યુ હે, તુણુ મેટણ કે તેહ કે, શકારાભક્તિ જેહવુ. ૧૪
તે તહા બોલી હે, રત્નવતી સોય કે, વાલા દુ:ખ છે મોટકા
કેમ ખમીએ હે, ગમિયે કેમ રાત કે, વાત દરદ જે ખોટકા ૧૫
ખારો ખાટો હે, સર્વ તજીયો આહાર કે, ભૂમિશયન જે આદરી,
મન વચને હે, કાયા પ્રીતમ! રાખ કે, આ તમને એમ અનુસરી ૧૬
ઢાળ દશમી હે, ભાખુ શુભ વાણુ કે, નેમવિજય સુખ ગહગહી
તમે સુણજો હે, ભાવે ભવિક લોક કે, આગે વાત હોય તે લહી ૧૭

દોહરા.

અહનિશ જઇ વદન કરે, નગરે શ્રી જિનદેવ
પૂજન ભક્તિ બહુ ભાવના, બહુ પેરે સારે સેવ. ૧
રૂપ કુવરી ચૂકે નહી, નર નવ કરતી કેલિ
કુવરી કહે કોઇ વારતા, કથા ચરિત્રને ભેળિ ૨
ચદ્રગુપ્ત રાજાતણુ, ચરિત્ર સુણો એક ચિત્ત,
પડતો દેવે કર ધર્યો, રત્નતણે જે વિનીત ૩
ધૂતાગપુર પટ્ટણે, (તેણે) મૂક્યો લેઇ તેહ
વિદ્યાભરણે સોભતો, કુવર કળાનો ગેહ ૪

હરિષેણ રાજા ત્યાં ભલો, કમળપ્રભા પટનાર;
હંસાવલિ તસ નંદિની, અલિ અંસર અવતાર. ૫.
વીરધવલ મંત્રીશ્વરો, હેમવતી પિયુ નામ;
કામવતી તસ અંગજા, જોબન કરે નર આરા. ૬.
માંહોમાંહે પ્રીતડી, એક જીવ તન હોય;
કામવતી હંસાવલિ, ભેદી ન શકે કોઇ. ૭.

ઢાળ ૧૧ મી.

(મારા નાકનો મોતી લાવજે રાજ—એ દેશી.)

કુંવર તે મનમાં એમ વિચારે, કેણી દિશ હવે જાઉં,
વસ્તી પામુ જો વારૂં વેહેલો, ભૂખ તૃષાને છિપાઉં લાલ,
જો જો અચરજ જે હોવે હો લાલ. ૧.
વીરધવલ મંત્રી તસ વારૂ, બેઠો માંડવી પરિવારે;
આવતો બોલાવ્યો આપણી મોજે, દીઠો નિરૂપમ જ્યારે લાલ.
જો જો અચરજ જે હોવે હો લાલ. ૨.
અનુપમ અંગે ભૂષણ શોભિત, સુગુણ પુરૂષ જગસારે;
ધન બહુ દેખી મન લપટાણું, લોભી તે એમ વિચારે લાલ,
જો જો અચરજ જે હોવે હો લાલ. ૩.
વીરધવલને કુંવર બન્ને, મળિયા અંગ બે ભીડી;
સાચા સ્નેહી પુરાતન પ્રીતે, રતિરમ કરતા બીડી લાલ,
જો જો અચરજ જે હોવે હો લાલ. ૪.
તું મુજને મળ્યો પુણ્ય સંજોગે, કીધો મેં બહુ ધર્મ;
નિમિત્તીએ કહ્યો દિન આજ એ રૂડો,ટાળ્યો દુઃખનો મર્મ હો લાલ,
જો જો અચરજ જે હોવે હો લાલ. ૫.
કામવતી અમ નંદની નીકી, રાખી તાહરે કાજે;
અમચા મનનો મનોરથ સીધ્યો, કીધો કાજ અવાજે લાલ,
જો જો અચરજ જે હોવે હો લાલ. ૬.
એમ કહેતાં તે મંદિર પહોચ્યો, દોએ દિલ ભરપૂરે;
ધુતારાપુર નામ સુણીને, કુંવર ચિંતે ગુણ ભૂરે લાલ,
જો જો અચરજ જે હોવે હો લાલ. ૭.

કામવતીએ લાજ કરી બહુ, કામવતી ગઇ દુરે,
હમાવલિને વેગે બોલાવી, બેહુનર પાપ નિકુરે લાલ,
જો જો અચરજ જે હોવે તો લાલ ૮.

ગનપુરૂપ શશિ ભાનુ જ્યોતિ, પુરૂપ આગો મુજ તાતે,
તેહતણો વધ તેણે વરો પાપ ઘણું એ વાતે લાલ,
જો જો અચરજ જે હોવે તો લાલ ૯

કુળખપણું નજર ગ, નારીપણ જે પામી
પુરૂપજનુની થઇ નણિયાણી, એ માનવ ભવ ખામી લાલ,
જો જો અચરજ જે હોવે તો લાલ. ૧૦.

હાથે કરીને મારયો પ્રીતમ, કુડ કપટ જે કમાઇ,
તો કહે શ હુ જ્યાંશ લુગી, માનવ પ્રાણ ગમાઇ લાલ,
જો જો અચરજ જે હોવે તો લાલ. ૧૧

તાતને વચને મે બહુ માર્યાં, ગલ પુરૂપની જોડી
તોય તેહનો ન આવ્યો છેહલો, જાગીને દુ ખ તન ખોડી લાલ,
જો જો અચરજ જે હોવે તો લાલ ૧૨.

દેખો દોલતનો જે દાતા, ગભતણો વર એહ
કિરન તન મન પેખા જેહથી, જતુ જીવાડણુ જેહ લાલ,
જો જો અચરજ જે હોવે તો લાલ ૧૩.

પ્રચ્છન્ન રીતે પ્રેમ ધર્યો બે, આવી દેખી કમારે,
હસાવલિ મન હરખ ઘણેરો, વરિયો એણે અવતારે લાલ,
જો જો અચરજ જે હોવે હો લાલ ૧૪

તુ મત મારે એહને બેહેની, એ મુજ જીવન પ્રાણ,
મે દિલ ધરિયુ થઇ ધણિયાની, તું તો જાણી મ જાણુ લાલ,
જો જો અચરજ જે હોવે તો લાલ. ૧૫

એમ કહીને પહોતી મંદિરે, કામવતી પરમ્યા,
નવલ આભૂષણ વેશ બનાયા, દેખી તે ધન્ય ગન્યા લાલ,
જો જો અચરજ જે હોવે તો લાલ ૧

હાગ અઢાર રચી નિરૂપમ બોલી, પ્રેમના પનજિવ ભેવી,

નેમવિજ્ય કહે આગળ જાતા, દૂધ સાન્ર કરશે ભેળી લાન,
જો જો અચરજ જે તેવે તે નાન ૧૭

દોહરા.

વીરધવળ મની ત્યહાં માડે બહુ ઉછરંગ
આગી દોન વાજે ભના, આરંભ અરિમ ચગ ૧
નવગ તો નીરે કરી, ભમ્યે ખાધા ભોજ
પ્રીતમ મનશું ખેલતા, નેતા બહુ પેર મોજ ૨
મની જપે કુવરજી, અમગી નન્દિની એ
નિમિત્તિયા આવ્યો ઈહા, વિદ્યાવંત વિવેક ૩
તેણે કહ્યું મુને સુ। જનધિ મ‍ી ની
પ્રાત સમે નર આવશે, પુરૂષોત્તમ ન ધીર ૪
દીન લગ્નનો આજ છે આવ્યા જોતા હાટ
પરણો પ્રેમ ધરી કરી ટાળી સર્વ ઉચાટ ૫
હરખ થયો હૈડે ઘણો, પામી એવા માન
પણ છે કાઇક વારતા જાણ કરે મનોન ૬
સાર્ધ પ્રહર જામની [તે ગો] વી રે કર્યો વિવાહ
કરમેળો બહુ પેર કર્યો, ધરતા મન ઉત્સાહ ૭

ઢાળ ૧૨ મી

(મેરો ત્યા ‍ગવાન—એ દેશી)

પેહો ભના મોઝાર, અનિ અજવાળે સુર ઓરડી જી
ચિહુ દિશે ચાર ગરાખ, સેજ સમારી ત્યહા વર ગોરડી જી ૧
છપ્પર મોટી ખાટ, શીશ પછેડી પુરાતન પાથરી જી
બોલ્યો કુવર તે વાર, કેમ ઉનઆણી મોહન સુંદરી જી ૨
કેમ તુજ વદન વિનશય દિસે છે કેમ આમણદુમણી જી
વદે તવ નારી ઉત્સાહ, પિયુજી ઉઠાવો સેજ ગોદામણી જી ૩
કુવરે ઉપાડી તામ પ્રેમે પછેડી તેહ દૂરે કરી જી,
દીઠો ભૂમિ ધર કૂપ, દુરગંધી ગો અહીમડ સભરી જી ૪

કહો નારી તને વાત, એહ કમાઇ કરમને આદર્યો જી,
આદિ હતી અધિકાર, સચિવ વેશ્યાએ પાતરો જી. ૫
મણી પુરે ગીતા વેશ, ગમતણી છે સકી ઉનધારિણી જી,
જીવિત ભેદનો ભેદ, નાયમની એ ગેહુ સુખકારિણી જી ૬
ભીરાં ડોમ્રી એક નિત્યે જિનરાગ ધર્મની શ્રાવિકા જી
દયાતણી જમ ટેક નેગુરને ધર્મ નત ભાવિકા જી ૭
ધણપુરે જિનપ્રસાદ કચ્ય અઠે તેહનુ મત્રી ધરે જી,
તેણે પાપે મહારાજ, દ્રવ્ય ના લેઇને પુર બહુ પરે જી. ૮
અન્ન ઉદકનો નાશ, ધરાપતિ તાત (ગેહ) નિર્ધન થયા જી,
માડ્યુ પાપે મહારાજ, કઇ નરનારીના ધન લુટિયા જી ૯
વેશ મત્રી નૃપ પાપ, વેર વણ પ્રાણે મારે જે પ્રાણિને જી,
વેચે ત્રણ સમ ભાગ, મારી નરને ધન બહુ આણિને જી ૧૦
ત્યમ જે નગરના લોક, પાપ તાપ થકી વસમા ઘણા જી
પરભવકેરે પ્રતાપ અનાથપણે થઇ દુર્ગતિ ભામણા જી ૧૧
કઈ એણે નર કોટિ, હેમ્યા તેણે હરખ ધરી મને જી,
તુ મુજ પ્રાણઆધાર, જીવનજી છે તુ માહરે મને જી ૧૨
દેખી ઉત્તમી દેહ પ્રેમ વાધ્યો છે પ્રીતમ માહરો જી,
આ ભવે તુ ભરતાર, મે કર ધરિયો પલ્લવ તાહરો જી ૧૩
સમશા મત્રી તામ, દ્વાર ઉછેરે પૂરવની પરે જી
ગો નો કુવર તે આમ, કામ ઇહા અવસર એ કરે જી ૧૪
લાજીને ગયો તામ, કુવરી મનમા થઇ હરખિત બહુ જી
સુન્દર બિછાઇ સેજ, હરખ ધરીને રગે રમે બેહુ જણા જી ૧૫
આનદદાઇ અગ સુખ પામ્યા ઘણ ભીમર ને ભામિની જી,
સરખો મળ્યો તસ સગ, સુખ વિલસે ને ઉલસે જાની જી ૧૬
વનિતા વિવિધ વિલાસ, આનદ પામ્યા ત્યહા આપણા જી,
લલના લીનના હાસ, હુઆ હરખતણા વધામણા જી ૧૮
સાભળતા સહુ (લોક) સુખ દુખ ટાળે સહુને મને જી,
બારમી સોહેળ ઢાળ, નેમવિજય કહે સુખ વડે જો તને જી ૧૮

ખંડ ૪ થો.

દોહરા.

શ્રીહીરવિજય સુરીશ્વરો, જગી ગુરૂ જસ નામ;
પ્રેમે પ્રણમુ પદકમળ, પામું વાંચ્છિત કામ. ૧.
રાજસુતા હંસાવળી, સખીપણું તે સાથ;
મોહી તમનું પેખીને, ઘર પહોત્યો નિજ નાથ. ૨.
વિષય સુખ વિલસે ઘણાં, નરનારી ઉછરંગ;
વીતી રંગે રાતડી, માચ્યો અંગ અનંગ. ૩.
મંત્રી જોવે વાટડી, બહુપેર કરતા સાન;
ભાનૂદય ઉઘાડિયું, ઘર ભણી શુભ જ્ઞાન. ૪.
તાત ભણે પુત્રી ભણી, એ જીવ્યો કુણ કામ ?
કામવતી કહે માહરો, એ છે આતમરામ. ૫.
એ મેં માર્યો નવ મરે, હોજ્યો જોડી અખંડ;
માતપિતા પરણાવિયો, તેણે મુજ અતિ ઘમંડ. ૬.
ખુશી થયાં માતાપિતા, દેખી રૂપ જમાઇ;
કમળ સુકોમળ દેહડી, આંખડી તેજ સવાઇ. ૭.
સંધ્યા સમે કુંવર તદા, આભૂષણ ધરી અંગ;
સીતા મંદિરે સંચર્યો, જઈ બેઠો તે સંગ. ૮.

ઢાળ ૧ લી.

(વા'લાજી વાયછે વાસળી રે—એ દેશી)

વેસ્યાએ આદર બહુ દિયો રે, બેસાર્યો શુભ ઠામ;
અંગે આભરણ શોભતાં રે, બહુ લક્ષણ ગુણધામ. વેસ્યાએ૦ ૧.
સાંજ પડી રવિ આથમ્યો રે, રજનીતણો જે અંધાર;
લલિત તમસ શોભા લહે રે, તમરાં કરે ઝણુકાર. વેસ્યાએ૦ ૨.
કુંવર પ્રત્યે કહે કામની રે, તું મુજ મોહનવેલ;
તુજ દર્શન ઘણું વાલહો રે, તુ તનમન રંગરેલ. વેસ્યાએ૦ ૩.

રંગે પધા તમે મંદિરે રે, લેજો મન વિશરામ,
લાલચી છે કોઇ કામની રે, કરી આવું તેહ ઠામ. વેશ્યાએ૦ ૪
એમ કહી આગળે ગઇ રે, કીધું રાસભ રૂપ,
કુંવર જોવે તવ પૂઠથી રે, નિરખે તેવું વિરૂપ. વેશ્યાએ૦ ૫.
નર ધાવ્યા કઇ આગલ રે, દેખી પગનો પ્રહાર,
આભૂષણ અંગ ગ્રહી રે, માર્યાં પુરૂષજ ચાર વેશ્યાએ૦ ૬.
રૂપ કરયું ફરી રાક્ષસી રે, ભક્ષણ કરે નરમાસ,
હા હા કુવર મુખ બહુ લવે રે, દયા નહિ જશઅંશ વેશ્યાએ૦ ૭.
કુવરે આરાધ્યા દેવતા રે, આવ્યા વ્યંતર તામ,
શિર નામી ઊભા રહી રે, તેડાવ્યા કુણ કામ વેશ્યાએ૦ ૮.
વેશ્યા વેલી વળી થઇ રે, ઉડી આપ આકાશ,
કુવર થયો તવ પૂંઠે રે, કૌતુક જોવા આશ. વેશ્યાએ૦ ૯
મોટી મશાણની ભૂમિકા રે, તેડયા વીર બાવન,
કરે ચોસઠ્ય જોગણી રે, આપી આપ આસન વેશ્યાએ૦ ૧૦
દીધા ભક્ષણ નરતણા રે, પામ્યા બહુલ સંતોષ,
ખરમુખા! કહે વૃદ્ધ જોગણી રે, પાપતણો કરે પોષ. વેશ્યાએ૦ ૧૧.
બાકુળ એવો અમભણી રે, તે નવ દીધ કદાય
માગે તે દેઉં તુજને રે, મન ચિંત્યો વર પાય વેશ્યાએ૦ ૧૨
વેન કહે મા માહરે રે, મોટી અછે એક હુંસ
સુવર્ણ સિદ્ધિ દ્યો દાનથી રે, બળિ દેઉં તમ પુમ વેશ્યાએ૦ ૧૩
આજ જે આવ્યો આપણે રે, પ્રાહુણો પ્રમોદ,
મુજ ભુવનમાં મૂકિયો રે, આતમ હોએ ઉમોદ. વેશ્યાએ૦ ૧૪
બોલ દિયો તસ જોગણી રે, ચાલ્યા સહુ વનખંડ,
ભુવન અછે તેણે સ્થાનકે રે, શશિકરણે પરચંડ વેશ્યાએ૦ ૧૫
પાયે પડી સહુ જોગણી રે, મળિયા ભેટાભેટ,
આજ પવિત્ર તમ દેખતા રે, ખત કરી દુખ મેટ વેશ્યાએ૦ ૧૬.
કુવર વળી ત્યાં આવિયો રે, નજરતણો રસ એટ,
હેજ ધરી નારી તદા રે, અણચિંત પ્રિયભેટ વેશ્યાએ૦ ૧૭

વેસ્યા રંગે વન ખડમા રે, યોગણી ફેરે સાથ,
કુવર બેઠો નારી કને ર, દેવ કરે સહુ હાથ વેસ્યાએ૦ ૧૮.
કહે નારી પિયુ પરણીએ રે, મ કરો હવે વિલંબ,
મુજ બંધવ હોય આકરા રે, કપટી ક્રોધી ને સુબ. વેસ્યાએ૦ ૧૯
કુંવર ભણે કુણ તુ અછે રે, કહે નારી સુણો વાત,
પરણીને પિયુ પૂછજે રે, બહુવો છે અવદાત વેસ્યાએ૦ ૨૦
માટી કળશને મોહ્યુ રે, પરની પ્રેમદા કોય,
જાતિને ભાતિ જાણી નહિ રે,હવે અચરજ જુઓ હોય. વેસ્યાએ૦ ૨૧.

દોહરા.

શાશ્વત છે વૈતાઢ્ય ગિરિ, તેમા ઉત્તર શ્રેણ,
સાઢ્ય નગર અતિ શોભતા, ઉપમા દીજે કેણ ૧.
હેમપુરી છે ત્યા કણે, હેમરથ નર રાય,
હેમશ્રેયા નારી ભલી, સુજશ જાસ સવાય ૨
શીનાત્રની તસ સુંદરી, હોય પુત્ર વળી જાસ,
મણિચૂડ રત્નચૂડ એ, બાવન વર પ્રકાશ ૩
હેમરથ નૃપ અન્યદા, નિમિત્ત પૂછ્યો જે વાત,
હોશે કોડપતિ અગના, તે કહિયે સુવિચાર ૪.
જ્ઞાની જ્ઞાન કહ્યુ લહી, સિંહરથ નંદન સત
ગુપ્તચંદ્ર ચઉ અક્ષરે, પતિ હોશે પુણ્યવંત. ૫
બંધવ બોલે માહરા, એમ ન કીજે વાત
અમ બેહેની ખેચર વિના, કુણ પરણે કરી ખ્યાત. ૬.
તાતે છોડી કહાડણે, દશીવેળા ઇણીવાર,
બંધન બે ઇહા આવશે, મળજો ત્યં પરિવાર ૭

ઢાળ ૨ જી

(મારગડામા જો જી આવે પ્યારા ગન—એ દેશી)

ગગને તેણે પ્રસ્તાવે જી, આવે ખેચર નામ,
નભમંડળ નર ઠાવે જી, પેખતણો ઘરી હામ
ચતુરંગી જ્યા સેના જી, પાર ન પામે કોય,

લડવાના મન જેના જી, ક્રોધ કરી અંગ માય,
બોલે નભચર નભથી એવું, જતો જાજે લેઇ પ્રાણ. ગગને૦ ૧
એ કન્યા નથી તારી જી, કહિયે વારવાર,
વાચા કંઇ સુ મારી જી, વેણે વેણ પ્રચાર,
રાંક સમો કુણ તું છે જી, કહિયે વારવાર,
ન કહ્યું કહીશ વળી પછે જી, વેણે વેણ પ્રચાર,
કરૂણા આવે છે કાયર દેખી, કુંવર થશો હેરાન એ કન્યા૦ ૨
પથી ... વાર ... શું માનો મન જોર,
નહિ તુ તમ દેઉ સારૂ જી, ગાજ્યો ત્યમ ધનઘોર,
કરૂણા આવે અમને જી શું માનો મન જોર,
માગ્યા જાણી તમને જી, ગાજ્યો જ્યમ ધનઘોર,
એ હરિણાક્ષી હું ડ વાંલી, પરણી પ્રેમ સપ્રાય. પથી૦ ૩
જે હું તમને મૂકું જી, કરૂણા આણી અંગ,
હાની બિરૂદ ન ચૂકું જી, બેઠા નારી સંગ
રવિ શશિ પેર હું રસિયો જી, મોહને નારી સંગ
એને મન ... વશિયો જી, જેવો કેતકી ભૃંગ,
પરણી આપું જો નારી તમને, જગત શોભા ક્યમ થાય, જે ...૦ ૪
એ વચને રસ ચઢિયા જી, ખેચર રાષ ભરાય,
કુંવર ભણી જઇ અડિયા જી, ગતી દૃષ્ટિ કરાય.
ખડ્ગ લઇને ધાયા જી, નનનો ક્રોધ ભરાય,
નૃપ પાસે વળી આવ્યા જી, જાણી જે જમરાય,
બત્તર સોળ શત કુંવર વારૂ, ઉઠ્યા મગળ અત્ર ... એ વચને૦ ૫
મારો મારો ઝુઝે જી, બોલે તીખી વાણ,
મરતા ... ન બૂઝે જી, ... સુભટની હાણ
ચટમુડ પટ ધતી જી, કરતા ખેંચાતાણ,
નીક ... વહે નરતી જી, મૂકે ગગ બાણ
... કરે કે માર મુખ બોલ, દીન કહે ... માહો૦ ૬
કઇક મુખ પોકારે જી, દીજે દાન ત્યાગ,
ગણો અમને મારે જી, ... હવે ત્યાગ,

મોટા માગ નિવારે જી, ટાળો દૂર જંજાળ,
સોભાગી સુખકારી જી, એ વેળા અસરાળ
અતિ વિદ્યા તે ખેચરે સાધી, વિજ્ઞપ્તિ ગુણધામ ૭ઇકં૦ ૭
વ્યંતર રાત સહુ ના । જી, જોતા પુ૦ ન કોય
નાના જાવે રૂઆ જી, સુગુણિયા સહુ હોય
કુવરને અચરજ હોવે જી, જગતિ ચિત્રને જોય,
સઘળુ કૌતુક જોવે જી, કાઇ અણુરો જોય
દેવ પ્રગટા યો માણિકેરો ઉ નો ઉદત જે નામ વ્યંતર૦ ૮
આછેરે અકળાવ જી, પ્રગટી પાવક જ્વાળ,
વિદ્યા આકુળ થાવે જી, તેથી બળ અસરાળ,
વ્યંતર પાછા આવે જી, જે હુતા વિસરાળ
ખેચર પૂછે દેવાલે જી, સુર મોટી વિકરાળ,
ઉના કુવર તે દેયને પકડયા મણિચૂડ જન્યૂ દેશ. ઉ૦ ૯
વિદ્યા નભચર [illegible] દેખી [illegible]
નારી બળને ચૂરે જી, પોરે પુણ્ય [illegible]
ગોળા નાળી પ્રહારે જી, સુઇ વેધ્ય. [illegible]
ભાવિ [illegible] નિવારે જી, જાસે [illegible]
ચોસ૦ । જોગણી નાડી તતક્ષણ [illegible] વિના૦ ૧૦
ચોથા નરે પોતી જી, પાપ્મી [illegible]
કપટતણો થઇ દેતી જી, [illegible]
માસે ગતિ હોય નીચી જી, [illegible]
પણ નહિ ગતિ ઉચી જી, [illegible]
ચોથા ખંડની બીજી [illegible] ચોથી૦ ૧૧

ખમજો અવગુણ અમતણો, મોટા તમ મહત
પોતો હઈ પુરવ માહરો, તમ શુ મ ન મ મ ત. ૩
પેહેલા તો નવ ઓળખ્યો, તેણે એવા વિપરીત,
સપતિ સમરે અમ મને, તમશુ બાંધી પ્રીત. ૪
અમ બન્ને પુરવ કિયો, સાચેવો જિન ધર્મ,
તેણે પતિ તુ ન પામિયો, રાખો ત્ય કુન ગર્મ ૫.

ઢાળ ૩ જી

(વર આવો ન આશા મોરના—એ દેશી)

હરખિત થઇ તન હાજરે, મહિ દીધી મોય કુમા-
કુવરને જ્યઇએ છ ભામણે આકણી
તુજ કુળ આદિત્ય તુ મહી, તુ તો સોમશશિ અનુસાર કુવરને ૧
એટલે હેમરથ આવિયો, ત્યાહા સગળો લેઇ પરિવાર,
આવી વીર વધાવિયો, મન આણી પ્રેમ અપાર. કુવરને૦ ૨
ખેચર સુત ખેચર ભણી, જઇ પ્રેમે કીધ પ્રણામ
અજવાળ્યા એણે કારજે, વળી ગણી ખગચર ગામ કુવરને૦ ૩
હયવર તે સદી હીસતા, આપ્યા પચસયા વર જેહ
આપ્યા દ્વય દાત સુદર, તસ મદઝરતા દ્વીપ જેહ કુવરને૦ ૪
મણિ માણિક મોતી ઘણા, તેમ રત્નતણી બહુ ગરા
ખાટ તળાઈ દીપિકા, વર આપિયા એમ ઉલ્લાસ કુવરને૦ ૫
વારાગના વરભૂપતિ, લેઇ દીધી જેણે પચવીશ,
આપી એમ મતોષિયો, કહે આશા મળજો વધીશ કુવરને૦ ૬
અમે ગ્રહી નિજ નન્દિની, હરે બીડી આપણે અગ
નદિની નિત સુખભરી, નિજ તમગ ચાલગ વરને ૭
દાધી લાખ સોહામણી, ગેગી ર પુરે આપ
સ્વાહા માગી કુમારની, સર્વ દૂર કરી દુખ છાપ કુવરને૦ ૮.
વહિયા ગગને વિદ્યાધરો, જાણે પંખા તણી હાર,
ચદ્રગ્રામ લીલાવતી વેગે આવે નગર મોઝાર કુવરને૦ ૯
વેશ્યા મંદિર સચગ્યા, તીધા તે પતગ વિશ્રામ

સચ્ચું પુરાતન ધન લિયું, જણે એહજ મંદિર સ્વામ. કુંવરને૦ ૧૦.
લીલાવતી છોડી ત્યાંહાં, નિજ રામા સુંદર તેહ;
પહોચ્યો મંદિર મંત્રીને, સઘળું લેઇ ધન એહ. કુંવરને૦ ૧૧.
આપ આવ્યો વળી કોશવે, લીધી વળી સુસાર;
પ્રાતર મંદિર મંત્રીને, વહી આવ્યો વેગે કુમાર. કુંવરને૦ ૧૨.
કામવતીને મંદિરે, ત્યાંહાં આવી હંસાવળી તેહ;
કામવતીને એમ કહે, કહું બેની સાંભળ એહ. કુંવરને૦ ૧૩.
મેં વરિયો વર સુંદરો, સહી બોલીને પોંહ્યો કેથ;
સાંજ સમે પુરી મધ્યે, ગયો નવી જાણિયે એથ. કુંવરને૦ ૧૪.
આવશે હવે મંદિરે, હું તો જોઉંછું તેહની વાટ;
દીઠો હોય તે નારિયે, એ કુંવર ભલે રે ઘાટ. કુંવરને૦ ૧૫.
રાયસુતા હંસાવળી, હરખી ઘણું નયન નિહાળ;
પ્રભ પ્રગટી દિશ જે હવી, હુઇ તેથી તે ખુશાલ. કુંવરને૦ ૧૬.
દગ સિંચંતી સુધાતણી, અંગના અંગ વાધ્યો અનંગ;
કામવતીએ પ્રેમસુ, બોલાવ્યો ધરી ઉછરંગ. કુંવરને૦ ૧૭.
પ્રીતમ કેવે કારણે, કહિયે પ્રિય રાતની વાત;
કોણ પરણી કુંવરી તમે, કહે કુંવર તવ અવદાત. કુંવરને૦ ૧૮.
એવે સમે હંસાવળી, પોહોચી નિજ તાતની પાસ;
નેમવિજય સુખસંપદા, પામી જે ધરમ નિવાસ. કુંવરને૦ ૧૯.

દોહરા.

હંસાવળી કહે માતને, મત્રી નંદિની જેહ;
પરણ્યો પતિ પરણાવ મુજ, તેશુ બાંધ્યો નેહ. ૧.
સુતા સુણી સુખ વારતા, તેડાવ્યો મંત્રીશ;
જમાતા જે તમતણો, દાખો વિશવા વીશ. ૨.
મંત્રી સહિત કુંવરજી, પોંહ્યા ભૂપની પાસ;
દેખી દર્શન રાયજી, અંગે થયો ઉલ્લાસ. ૩.
ભલ આસન ભાવે કરી, બેસાર્યો બક્ષીસ;
લેઉં વારણું અંગનાં, કુંવરે નામ્યું શીશ. ૪.

મ ત્રી કહે મહારાજજી, એણી ગતે એ આજ,
પરણી સુખેથી ખેચરી, કીધુ આપણ કાજ. ૫
બ હરખ્યો મન મ ીપતિ, ઉલસ્યા નેણ ચકાર,
બોલે મીઠા બોલડા, તુ તન મન ચિતચોર ૬

ઢાળ ૮ થી.

(મોરા નાયજી હો, રાજના ધનાય—એ દેશી)

પ્રેમ ધરી કહે ભૂપતિ જી, પરણો ગજ માર,
કુવર કહે કયમ પરણિયે જી, ગજ નથી નિરધાર,
એહ રાયજી હો, રાજ વચન સુણેય. ૧.
સભા સ સન્મુખ થઇ જી, જોવે રૂપ કુમાર,
ગમ્યુ અંગ છૂપાવીને જી, માનુ કામકુમાર. એહ૦ ૨
કામે પીડિત અગના જી, નિરખે રૂપ નિહાળ,
પ્રચ્છન ધરી અતિ પ્રેમને જી, અગોપાગ વિશાળ એહ૦ ૩
કુંવરતણે તવ બોલડે જી, માંન કરે મ ીપાળ,
હસાવળી હરખે કરી જી, બોલ વેણુ રસાળ. એહ૦ ૪
એહજ પ્રીતમ આદર્યો મે, આખો અવતાર,
મે વરિયો વર ઉમગે જી, અવર નહિ સસાર,
મોરા તાત જી હો, ગજ વચન સુણેય ૫
મન માન્યુ ઘણુ માનની જી, રહ્યુ મન લોભાય,
માતા વેલી હોયજે જી, થોગે રહ્યુ ન જાય મોરા૦ ૬.
પરણાવો પતિ પ્રેમશુ જી, મત કરજે હવે ઢીલ,
આવે અવસર આપણે જી, લીજે સુદર લીલ મોરા૦ ૭
કરી દતુશન નીકળ્યા જી, સતીએ બાંધ્યા બોલ,
તપન ઉગે જો પશ્ચિમે જી, સતિયાકેરા ચોલ મોરા૦ ૮
કુવર એકાતે તેડિયો જી, પૂછે કુળ વરતત
આખો સ તમે આપણે જી, સવો ઇતિહ સત મોરા૦ ૯
તિલગ દેશ તિનકાપુરી જી, સિહરથ છે ત્યાહા રાય,
રત્નમાલા પટરાગની જી, તેહ છે મોરી માય મોરા૦ ૧૦

વિદેશ જોવા ભણી નીકળ્યો જી, બેહો પ્રનહણમાલ,
હું આવ્યો સચિવ ઘરે જી, ઓળખિયો ચિત્તચાહ મોરા૦ ૧૧
હેમશ્રેયા એમ સાભળી જી, પામી અતિ ઉછરંગ,
મુજ બેહેની સુંદરી જી, ઉત્તમો પ્રેમવિહંગ મોરા૦ ૧૨
લેઈ લગ્ન પગણાવિયો જી, વાગ્યા ગુહીર નિસાણ
કર મૂનામણ આપે ત્યાહા જી સુણજો એહ સુજાણ મોરા૦ ૧૩
ખંડ ચોથાની મે કડી જી, હગન્તી એહજ ઢાળ
નેમવિજય કહે સાભજો જી, પાચમી શ્રવણ રસાળ મોરા૦ ૧૪

દોહરા.

પંચ સહસ્ર હયવર ભલા, ગજવર [વળી] શત તીન,
પંચ સહસ્ર અનુચર ભલા, બગે કરી નહિ દીન ૧
પંચ શત કરભાવળી, વેહેલ શન્ટ ત્યમ દાસ
પાલખી ભૂષણ પંચ સહસ્ર આપ્યા લેઈ તાસ ૨
દીધા એના દેખતા, કીધો કુંવર ખુશાલ
સકળ દુખ દૂરે કરી પામી પ્રેમ પ્રનાળ ૩.
તરૂણી તીન કુમાર તે, સાથે કરે સંભોગ
હસાવળી હીમે હિયે, યુવતી નાથને જોગ ૪
દિન કેતા ત્યાહા રહ્યા, કરે કુંવર બહુકેલ
પરમેશ્વર સુપસાયથી, નારી નાગરવેલ ૫.
દેવદ્રવ્ય દેગ કર્યા, દયા ધરી પરિણામ
રાજા સુસકા૨ કિયા, ટાળ્યું ધૂતારા નામ ૬.
નાથ કહે નારી સુણો, વેહેલા થાઓ વિવેક
શીખ લિયો તમે સાજનો, વેણ અમારૂ એક ૭
શીખ લેઇ સાજનતણી, કુંવરે કર્યું પ્રયાણ
સોપારાપુરપટ્ટણે, આવી કરે મેલાણ ૮
છાનો કુંવર કટકથી મનથી જાણી વાત,
પ્રાતસમે તે પટ્ટણે, વહિને હાટે આત ૯.

ઢાળ ૫ મી.

(મેરે આતમજી આધાર રે—એ દેશી)

તે અવસર વાજે ત્યદા રે, ઢંઢેરાનો ઢોલ,
ચોગથી ચઉટે ભમે રે, બોલે મધુર બોલ રે,
અગર ગજાની.
મોહે રે રૂપે ઇંદ્રાણી, મોહે રે માનવ મહિ માની.
વિષકન્યા આઇ જાણી રે લાલ આગની ૧
નિજનંદિનીને નરપતિ રે, વિષભક્ષણ કર્ડી દીધ,
ન મૂઇ નારી તે થકી રે, પામી ન એકો સિદ્ધ રે. અગજ૦ ૨.
પૂછે કુવર તે પ્રેમશુ રે, વાલ્ગો તેહ વૃત્તાત,
વિષકન્યા કેમ જાણિયે રે, આણિયે એવી શ્રાત રે. અગજ૦ ૩.
કહિયે સાભળો તસ કથા રે, જન્મી માત જે વાર,
વધતી કલા વર વેલ જ્યુ રે, ગોરી મોહન ગાર રે. અગજ૦ ૪.
સુવરણ વાન સોહામણી રે, કામી મોહન કાય;
બાલયૌવન બાળા થઇ રે, રમવાને જગવે જાય રે અગજ૦ ૫
વનખડે વનિતા વડી રે, ખાતે ખેલતી ખેલ,
મેવા મિઠાઇ મોદક રે, ખાવે ગાવે ગજ ગેલ રે. અગજ૦ ૬
તરૂણી તરૂણપણે થયો રે, થાકી વનખડ લવ,
વદને બીડી વર પાતની રે, સૂતી નિદ્રાને સધ રે અગજ૦ ૭
પંકજ ચૂ સુખ પ્રેમદા રે, વિકસ્યુ પૂતમચદ;
ગમ્મ નહી ધારે ઘણું રે, બાળા ગુણની વૃદ રે. અગજ૦ ૮
તાતભણી વા'લી ઘણુ રે, માતાને સુખકદ.
પય સાકર પ્રત્યૂષમા રે, સ્યામા પીવે આનદ રે અગજ૦ ૯
તે દિનથી તે તારૂણી રે, ઉપરતણી વૃદ્ધિ હોત,
નારી સગે નિશિ રહે રે, આણે તેનો અત રે. અગજ૦ ૧૦
ભય આણી મન ભામની રે, રક્ષક કો નવ જાય,
ભોળી ભોળા ભોળાવે રે, જુગતે નેવ કદાય રે. અગજ૦ ૧૧
કો અવસર ઇહા આવિયો રે, ઔષધવેદી આમ,
નામ સુખ્યાત વસ્તપતિ રે, પહોત્યો રાજાને ધામ રે. અગજ૦ ૧૨.

કુંવરી ભુવને વૈદ્યને રે, લેઇ આવ્યો ભૂપાળ,
રજની વાસે રાખિયો રે, વૈદ્યક મન જગાગ રે અગજ૦ ૧૩
દૂરથકી દેખે રહ્યો રે, રોગતણા આચર્ણ,
કપટ નિદ્રાએ નિહાળતો રે, સાભળે સાસદે કર્ણ રે અગજ૦ ૧૪
પ્રમથા વશ પંથી થયો રે, ડસીઓ કુવરી એણુ
પ્રાતઃસમે પગજાગિયો રે, જીવ ગયો ત્યહા તેણુ રે અગજ૦ ૧૫
અત કરે વાસો રહે રે, એની તમ પતીત,
મહાજશ નામે મહીપતિ રે, ચિંતા ધરે બહુ ચિતરે અગજ૦ ૧૬
અનગ સેના રાણી અતિ રે, શોક ધરે છે શરીર
નન્દની જે રતિ સુન્દરી રે, ઝુરી નાખે નીર રે અગજ૦ ૧૭
દોહલો છે સસારમા રે, વહેરો લોક કલક,
પ્રીત ધરે ન કો તેહશુ રે, પૂર્વ કર્મનો અક રે અગજ૦ ૧૮
આશા સહુને સરખી રે, નિર્મળ રાખી નીત,
નેમવિજય કહે સાભળો રે, ઉત્તમ તે કરે હિત રે અગજ૦ ૧૯

દોહરા

રજની વાસો જે રહે આવે તેનો અત
મરણ ભયથકી માનતી, દૂરે દેવ રહત ૧
ભૂપતિએ ભામિની ભણી, કીધા વિષ ઉપચાર
મારી ન મરે માનની, રડયો જશ કિરતાર ૧
રાજા રગે એમ કહે, આલે સહુને પ્રેમ,
વળી માગે તે દે ઉપરે, અનુચર મહિયુ એમ ૩
અર્ધ રાજ્ય કુમારિકા, કામનીતણુ કલક,
ટાળે તેને નરપતિ, માગ્યુ દે નિશક ૪
બીડો ગ્રહિયો ખાતીને, ભટ વિનવિયો ભૂપાળ
પરદેશી એ પ્રાહુણો, કરુણા કરે કૃપાળ ૫
ભટ આમતને મોકલી, તેડાવ્યો નર રાજ,
ભૂપત દેખી ભૂધણો, કાજ થશો મુજ આજ ૬
સાજ સમે તે મજ થઈ, પોંહોંચ્યો પ્રમદા ગેહ,
દેખી નારી દિન ડરે, ગતિ રમણવર એહ. ૭

મન વિધ્યું તન ગહગહ્યું, ઉલસ્યાં નયન ચકોર,
માનતીને મનમથતણા, સેવક કરે બકોર. ૮.
કંચુક કસ છૂટી તદા, વ્યાપ્યો અંગ અનંગ,
તેણે અવતારે આદર્યો, પ્રીતમ પ્રેમ પયંગ. ૯.

ઢાળ ૬ ઠ્ઠી.

(ગોરી માહે રમતો નીચ—એ ગ્શી)

મહાજશ રાજાની આજ્ઞાએ પગેલ્યો, રતિ નારીને મગોવે રે,
દૂરે બેઠા સાયકી સાહસી, વચનામૃત રસ ગોટેવે રે. ૧
રતિ સુંદરી રંગે એમ બોલે, સેજ સુકોમળ બેઠી રે,
કામલતા માનુ મોહનવેલી, પ્રેમને મંદિર પેઠી રે રતિ૦ ૨
અનુચર મનમથ કેરા આગે, ઓળગ કારણ પરોત્યા રે,
છૂટ્યા જલધર યૌવન જલધી, ઉર્મી થયા તમ વધતા રે. રતિ૦ ૩
સાકહે નિસુણો સુંદર સજ્જન, વાત કહું સવિ માંડી રે,
તમ દીઠે તન ઉલ્લસ્યું વિહસ્યું, મદને લાજ તે છાડી રે. રતિ૦ ૪.
વિષમ યોગે વરની વનિતા, કામ તણી જે કરણી રે,
મુજ વતી માનવ ભૂપ વિનાસ્યા, પાપતણી એ ભરણી રે રતિ૦ ૫
હું તમ દાસી, પ્રેમની પ્યારી, એહ કલંક મુજ ટાળો રે,
બીડો ગ્રહિયો જો બોલ ગ્રહીને, તો ક્ષત્રિયવટને સંભાળો રે રતિ૦ ૬
વિવિધ વાત વિનોદે વામાએ, યામની ગાત્ર ગમાની રે,
આકુળ થઈને પ્રેમ લાવીને, ઉન્માદી લય લાવી રે રતિ૦ ૭.
કપટ નિદ્રાએ સૂતો કુંવર, આચરણ આપ વિચેકે રે,
મુખ વિકાસ્યું કુંવરી તત્ક્ષણ, વિસ્તર દીઠો વિવેકે રે રતિ૦ ૮.
બાહિર મુખ વિકાસ્યું કાળી, વેગે સન્મુખ આવ્યો રે,
રોષે કરીને રાતાં લોચન, દંખ દેવાને ધાયો રે રતિ૦ ૯
આતુર ત્યાં થઈ શસ્ત્રને શરમી, વિપરીત કહ્યો વૃત્તાન્ત રે,
નિદ્રા ગઈ તવ બેઠો દીઠો, પિયુમણિ આણુ મંયુત રે. રતિ૦ ૧૦.
નયણે નિહાળ્યો નરસનૂરે, વામા મોહ નિવાહી રે,
જેઠીઉધાન જ્યમ ઉદધિ ઉલટ્યો, કોપું રહે કહો સાહી રે. રતિ૦ ૧૧.

સારે પામે સોગઠાં હરખે, સરખે સરખાં રમતાં રે;
નયનામૃત પ્યાલો ભરભરીને, પ્રીતે પ્રેમને જમતાં રે. રતિ૦ ૧૨.
ધણી પામી જે ધન્યપણું ગણતાં, પ્રાત થયો સુપ્રસાદ રે;
નેમવિજય કહે નારી નર દોયે, પામ્યાં હરખ સવાદ રે. રતિ૦ ૧૩.

દોહરા.

મહાજશ રાજાતણા, સુભટ છૂટયા નતકાળ;
દાધું દેવા ગયને, દ્વાર ઉભા સમકાળ. ૧.
કરતા દેખી કેલ તે, મનમાં હવો અચંભ;
પેહેલાં તો માણસ મારતી, શુદ્ધ ન હોતી દંભ. ૨.
તાકયાં હાડ હવે તારુણી, માર્યો પુરૂષ રતન;
તો જઇ રાજા વીનવ્યાં, વાત કીધ વચન. ૩.
સુભટ જઇ ભુપાળને, તેડી તેથ મંત્રીશ;
વિલોકન કરવા માનવી, આવ્યો ત્યમ અવનીશ. ૪.
દીરઘદરશી રાજવી, નિસુણે કાનને માંડ;
નરનારી રમતાં થકાં, અવલોકે દુઃખ છાંડ. ૫.
દ્વાર ઉઘાડી બૂમણી, પેઠો મંદિર માંય,
હરખ્યો હૈડે અતિઘણો, વદન વિલોકે ત્યાંય. ૬.
મંદિર હતા મહીપતિ, આવે સભા મોઝાર;
નૃપ પુછે કુલ વાતડી, કુંવર વદે સુકુમાર. ૭.

ઢાળ ૭ મી.

(વીર સુણો મુજ વિનતિ, રાગ ધોરણી—એ દેશી)

રાય જંપે સુણો નર તમે, મુખ બોલો હો, તુમચો અવદાત;
વાંકાં વેણુ ન કાઢીયે, સુગુણા જેહ હો, નીગુણા નવ થાત. રાય૦ ૧.
પાણી પીને ઘર પૂછિયે, એમ ન્યાયે હો, કેમ હોવે એ ન્યાય;
પંચ માંહે નવ પામિયે, જરા સારો હો, જગમાહે પસાય. રાય૦ ૨.
મરકલડે અધિપતિ કહે, કુણ મારે હો, મન આણો સંદેહ;
અમ પુત્રી તમ દાખશું, મુખ બોલીયા હો, એણી છબડી જેહ. રાય૦ ૩.
આચરણે તુજ ઓળખ્યો, ઢાંક્યો કયમ રહે હો, કોઇથી નરસુર;

પ્રગટ કરે જે પચમા, તુમ અમચે હો, વધતો નેહનર ગાય૦ ૪
તિલગદેશ તિનકાપુરી, ભાખી સઘળી હો, નિજ નાત અભાગ
ગજન બહુ ચિત ચમકિયો, તેણે હરખી હો, પામી પુણ્યની માગ ગાય૦ ૫
તેની અગજ ઓળખિયો, મામે મન હતી હો, બોલિયુ દઢ અગ,
સાહેલી એ સસનેહશુ, ભાગી ભાનજ હો, થયો દુખનો ભગ ગાય૦ ૬
લગન લેઈ લીધા વરી, પરણાવિયો હો, રતિ સુદરી રગ,
હય ગજ રથ હાથી ઘણા, દીધા નાયજે હો, આપણા મન સગ ગાય૦ ૭
મણિ મોતી ને હીરલા, સેજ તળાઇ હો, આપિયા દિલ ભાય,
સોહવે ગાઇ ગીતને, બોલાવી હો, વિનતા સુખદાય ગાય૦ ૮
કટક તેડાવ્યુ ધરાધણી, વનરુ તિ હો, નિજ નગર મોઝાર,
દેખી ઋદ્ધિ દિલ ભાવિયો, મહી મોટકો હો, એ ભાગ્ય કુમાર ગાય૦ ૯
માતુલે મન આણી કરી પરણાવ્યુ હો, તસ ગયા દુય,
ખરચ્યા ધન બહુ ખાતના વર તુરને હો, નિ માણુ વુગાય ગાય૦ ૧૦
ઘર ઘર રગ વધામણા, લિયે ભામણા હો, અનગ સેના નાર,
બદીજન બિરુદાવળી, બહુ બોલતા હો, મુખ જયજયકાર ગાય૦ ૧૧
વાસર કેતા ની ત્યાહા, અનુક્રમે હો, કુવરે કીધ પ્રયાણ
તાતે શીખ દીધી ઘણી, નિજ નદની હો, તેહ કીધ પ્રમાણ. ગાય૦ ૧૨
હય ગજને પાયક ઘણા, મુખ ગણતા હો, નવ લાભે પાર,
સીમાડા સહુ દેખતા પદ પ્રણમે હો, કરે સેવના માર. ગાય૦ ૧૩
શીખ લેઇ સાજનતણી, નૃપ પ્રગટયો હો, પથે ચલિયો જાય
દેશ નગરને લઘતો, આનદભેર હો હવે ભરૂઅચ પાય ગાય૦ ૧૪
ઢાળ કહીએ સાતમી, સુણો શ્રોતા હો, વક્તા કરે જે વખાણ
નેમવિજયે નેહ કરી, ધન્યાસીએ હો ધન્ય એટી ક્યાણ ગાય૦ ૧૫

દોહરા.

અનક્રમે ભરૂઅચ ગયો, પામ્યો પરમાનદ
પ્રત્યક્ષ તીરથ પામિયો, નિરુપમ નયનાનદ ૧
સબળો ગઢ રાજે જ્યહા, પેઠો નગર મઝાર
સેના મૂકી વેગળી, અગે આનદકાર. ૨

જોતા ચઉટા ચાપશુ, હાટતણી ત્યમ શ્રેણુ,
દેવળ અજિત જિનેન્દ્રનુ, આવ્યો કુંવર તેણુ ૩
ભાવે શ્રી ભગવતને, વદન વિનય વિવેક,
વીતરાગના પદકમળ વિમળ સજળ ધરિ ટેક ૪
પથીને આધારડો દેવળ ? પોશાળ
વળી કુભાગ ઘર ભનુ, નિરત કરી નિશાળ ૫
દેરે ગે । ઇહા પતિ ભાવે ભાવના સાર,
તેણે સમે રાજા વરે, બેઠી રાજકુમાર ૬
વાટ જુવે વાહાલાતણી ગોખે બેઠી નાર
રત્નવતી રંભા જસી નિરખા કરે હજાર ૭
વિરહઅગ્નિ છે જગતમા, (વજિ) વિશેષે વામાય
નરભમર જગ સરતજો તેણે દાઝે તસ કાય ૮
તરુણી કહે વિલોચના, યૌવન તૂ મ મ અંગ
શ લાવે નિલ તાહરે પેઠી દુખને પૂર ૯

ઢાળ ૮ મી

(ઓ ભાગણે વિશુ રમિજો—એ દેશી)

કુવરી કહે એમ ન કીજે વિરે કરી કાયા છીજે
માજનિના વળી વળી ખીજે રે, સુણ બેહેની ૧
ગન્વી તેહ ગોરી રોને વિરહે કરી દેડી ડોને
રી । ઇદુ પાડુર બોલે રે, સુણ બેહેની ૨
ચાતિરો પાડન મન મુજ બેહેની તે સમજાય
ક લાગી એને બલાય રે, સુણ બેહેની ૩
ચાદલીના વિરહીનારી, એહ ને નમી મોહનગારી
તેણે કીધી રાતી ભારી રે, સુણ બેહેની ૪
હોય વિરહી પાડુર દેહી તસ શોભા દીજે કેહી,
તરુણો તન દુખ જેહી રે, સુણ બેહેની ૫
દીસે જે સૂકો પનાશ, નહિ પૂરો તેમ ઉદાસ,
શોકી કરેય વિશ્વાસ રે, સુણ બેહેની ૬

ઝુરે દિન ને રતડિયા, ન નિસુણે કો વાતડિયા,
ચુકે મુખ પાખડિયા જે, સુણુ બેહેની ૭
તુજ નારીના વિગેગ ચદા, તેણે તુ આદોદિ મદા,
વિરહી દુખ તન ફદા રે, સુણુ બેહેની. ૮
પદ્મનીને મનમથ પીવે, વિરહાનલ માર ઝીવે,
સહિયે બ- પેગ ઠીવે રે, સુણુ બેહેની. ૯
જેહના મન માંહી ચીચે તેહ અગ અગેતર મીંચે
પેટ દુખે આખજ ગીચ રે, સુણુ બેહેની ૧૦
અન્ન ને ઉદક નવ ભાવે, પ્રીતમ તે ક્ષણુ દિલ આવે,
બહુ દુખ જીવ જગાવે રે, સુણુ બેહેની. ૧૧
પ્રેમ પ્યારી પ્યાસ ન છીપે, વામાને વિજોગજ દીપે,
મગણુ ભણી કુણ જીપે રે, સુણુ બેહેની ૧૨
સહી કળિયુ કાઇ ન જાવે, ક્ષણુ માહી વરસ સમાવે,
કોઇ રૂઠને નાહ મનાવે રે, સુણુ બેહેની ૧૩
જેમ વેદના ધાયરી ધાવે, તે તો જનને આપ કહાવે,
કરે કેહને કહિયુ ન જાવે જે, સુણુ બેહેની ૧૪
મનડાની મનહ જાણે, જો તે આવે પ્રીતમ ટાણે,
તો સઘળી વાત વખાણે રે, સુણુ બેહેની ૧૫
વરવા છે યૌવન વેવા, લાગે જે પગ પગ દોપા
સુણી આણે આતમ રોપા રે, સુણુ બેહેની ૧૬
જેમ વેલી સુને ચિત્તે, ઉર માહિ માતડી હિતે,
કેમ રહિયે નિર્મળ નીતે રે, સુણુ બેહેની ૧૭
પરદેશે જે સહી જાગો, ત્યાહા આપણે કરિ બિહાવો,
પ્રીતમે હોવે સુખ વાવો રે, સુણુ બેહેની ૧૮
માતા ને બધવ બેહેની, માસુ સસગ જેઠ્જ જેની,
બહુ રાખતી શકા તેની જે, સુણુ બેહેની ૧૯
સુખ દુખની પ્રીતમ માને, બીજાનુ હેત ન છાને,
કહુ કેટલુ બાઇ થાને રે, સુણુ બેહેની. ૨૦
વેહેલા થઇને વિર પીજે, નાહ વિના કહો કેમ -ફીજે ?

પરાણે સખીઓ સહીઓ સહીજે રે, સુણુ બેહેની ૨૧
દીજે દેવને કેવા દોષા, ઉપજે જે હૈયે અંદોશા,
સહેવા સમગ્ના સોષા રે, સુણુ બેહેની ૨૨
નિસાસા બહુ મૂકીજે, પિયુ વિના કેમ જીજે?
નખરો નેહ વકીજે રે, સુણુ બેહેની. ૨૩
કેહને કહે આગે પોકારૂ, હટકીને મન એહ વારૂ,
કામ અનંત કિયુ ધુતારૂ રે, સુણુ બેહેની ૨૪
ભરતા વણુ એ દુઃખ ભાગે, મન તો વા'લાશુ લાગે,
વિરહ વ્યથા વાયુ વાગે રે, સુણુ બેહેની ૨૫
મેહલો એ કામનો વરશી, ફ્લી ત્યા અંકુશ ફરશી,
કુમનાણી ચમાનીરસી રે, સુણુ બેહેની ૨૬
આપ સ્વાન્થને જે સાધે, પિયુડા થકી લીના લાધે,
એ તો નેમે સવાઇ સુખ વાધે રે, સુણુ બેહેની ૨૭

દોહરા.

માનની લાગી મોહની, મોહનભેરી વાટ,
ક્ષણુ ક્ષણુ વા'લીમ ખરખરે, ઉખરડી જ્યમ ખાટ ૧
અંગ અનંગે ઉત્રમે, નામા પાડી વાટ,
સ્મર વિરોગ વિરહામની, લાગો ઝગણુ નિરાટ ૨
મેના મીઠાઇ સક્કા, સુખડીઆરા થાટ
વા'લા વિણુ તે વીસર્યા, ધરતી જેવા ધાટ ૩
ગાહા ગૂઢા કવિતા ધર, સરસ ગીત વર નાટ,
નાહ વિહોણી નારીને, વહેલુ બારે વાટ ૪
આદરમાન મદ બોલણુ, પ્રેમ વણુજનુ હાટ,
વા'લમ વિણ તે વીસર્યા, દિનતી ગહેગાટ ૫
હસન ખેલન પ્રેમ પતિ, યૌવન ગુણુ અનકાર
મોહનથી જળ વીછરયા, સહેરી કુતામાર ૬
કામિની કરૂણા નવ હોવે કામી ન જપે જાપ
કામી ધરમનો ગુણુ હરે, કામી કરંત આપ ૭

જો મુજ પ્રીતમ નહિ મળે, તો લઉં સંયમભાર;
એ વણ એક ન નિપજે, અણમળિયાં ભરતાર. ૮.
મનવેદન મનમાં રમે, રત્નવતી કહે એમ;
ડાબું લોચન ફરકિયું, હરખે આણ્યો ક્ષેમ. ૯.

ઢાળ ૯ મી.

(ઉજરીઆને કઇ ગાજે હો, વાણી રાણી વડચુઇ—એ દેશી.

તન તન ફરકયુ ત્યહાં તેમ, તેમજ ફરકયા હો, સસનેહી નયન સોહામણાં;
કટિ ફરકી કુમ પ્રેમ, અધરને ફરકયા હો, સસનેહી જંઘા તેતણાં. ૧.
ત્રિલોચના કહે તામ, ત્રિહુવિગુણી અસ્ણા હો, બેની છોડી દિયો પરી;
સામુ જુવો છ આમ, ચાલો જિન યાત્રા હો, જઇએ અતિશે ખપ કરી. ૨.
સોળ કરી શણગાર, પદ્મની બહુ પ્રેમે હો, ચતુરાઇ ગજગતિ ગેલશું;
સાથે બહુ પરિવાર, હસતી રમતી રાણી હો, સાજનને નિજ મન મેળશું. ૩.
પેઠી ભુવન મઝાર, જિનવરને બહુ પ્રેમે હો, વંદન બેહુ ચોંપશું;
તું સરજ્યો કિરતાર, સાજનિયો સલણો હો, તુંહી જગગુરૂ જોપશું. ૪.
દીઠો ત્યાં ભરતાર, હરિલંકી હરિણાક્ષી હો, સસનેહી તન ધન ઉલ્લસ્યાં;
મેળ્યો સહી કિરતાર, મનહ મનોરથ હેજે હો, સસનેહે ચિત્ત આવી વસ્યા. ૫.
જાણે હૈયડલાનો હાર, મોહનીએ મદમાતી હો, જિનનું વંદન વીસર્યો;
માને સફળ સંસાર, વિરહાનળ તે કામની હો, અંગથી વહેલો નીસર્યો. ૬.
નયન સજળ સંજોગ, ધન જ્યાંહાં બહુ તૂઠ્યા હો, તન જે નવ પલ્લવ થયાં;
સુંદરી નાઠો શોગ, ભોગી સંભોગના હો, તેમ વળી દુઃખ દોહગ ગયાં. ૭.
આવી તત્ક્ષણ લાજ, ઘુંઘટને પટ ઓઢે હો, મોટે કુંવર વેધિયો;
સીધ્ધાં સઘળાં કાજ, કામણગારી તે પ્યારી હો, સંગતિ દેવ સાધિયો. ૮.
દીઠી કુંવરે નાર, મનમાંહે એમ ચિંતવે હો, જિનનું ભુવન નિહાળિને;
રખે હોવે દોષ લગાર, એણે સ્થાનકે બહુ પ્રાણીહો, શિવ ગયા પાપ પખાળિને. ૯.
ત્રિલોચના તત્કાળ, કુંવરને દીઠો નયને હો, સસનેહી સુંદર પ્રેમ તે;
વાધ્યો કામ જે વ્યાળ,અનિમિષ આંખડી જોતી હો, સસનેહે એકણ જેમતે. ૧૦.
વિહસ્યો વદન વિકાર, ઉલ્લસ્યું હૈડું હેજે હો, વધિયો પ્રેમ ત્યહાં ઘણો;
પદ્મની તે બહુ પ્યાર, તે મનશુ કરિ વરિયો હો, ધરિયો પ્રીતમ આપણો. ૧૧.

મન વચન ને કાય, લય આણી લવનાએ હો, ત્યાથી જે હાવે નહિ,
ગહિયુ દિલ લોભાય, અમૃત વર વર્ષણ હો, દર્શન દેખી ગહગહી ૧૨
નેમ કહે સુણો જાણ, કુવરીને મન વાંધ્યો હો, વસિયો રસિયો ભામની,
માણિ સુખની ખાણ, ઢાળ બોલી એ નવમી હો, વિસમી કામન કામની ૧૩.

દોહરા.

પ્રેમ લહ્યો મન પદ્મની, રત્નવતી ભણી એમ;
કહે બેહેની કમ્બુ નર ભણી, દેખી વાધ્યો પ્રેમ ૧.
રામા રત્નવતી કહે, ગુર્જપતિ એહ મયાળ,
પામી પગર પુણ્યથી, તું યો દીનદયાળ ૨.
મન વેધાણુ માનની, ઉભી ત્યમ ચિત્રામ,
જાણી અવસ્તા જિનતણી, વહિયો બાહિર તામ ૩.
આવી માલણુ તે સમે, છાબ ભરી બહુ ફુલ,
અચરજ એક ત્યાંહા હુવુ, તે સુણજો કહું મૂલ. ૪.
છાબ ધરી નિલોચના, પ્રેમેશુ પુજત,
ફુલ મધ્ય રહી નાગણી, તે નવ જાણે તંત ૫
નાગણે ડસી નિલોચના, મુર્છાણી તતકાળ,
ગવક આવ્યા રાયના, ગોરી મુખ સમકાળ ૬.
નયન નિહાળી નરપતિ, ચિંતા ચિત્ત ધરંત,
હૈડુ ફાટે પ્રેમભર, હા હા મુખ ઉચરંત ૭
ઢંઢેરો દેવરાવિયો, આપુ આધું રાજ,
પરણાવુ વળી એહને, એમ બોલે મહારાજ. ૮

ઢાળ ૧૦ મી

(ગેસા માગના ગીતની દેશી)

ભૂપતિ ભાપતિ હે, મંત્રીશ્વર સાંભળજો વાત,
વેહેલુને વજડાવો સચિન વર રોવને છ,
કહેજો ડંડેરો હે, પુત્રી તન સહુ અવદાત,
કુમરીને જીવાડ વાલેસર ગોરને જી ૧
ગણુવંત ગુણવંત હે, નેહનર જગમાંહે જાણ,

પરને ઉપકારીઆ પ્રેમશું કાજ કરે છ;
નર ભવ નર ભવ હે, ભલ વર તે શું જાણુ,
આપનું ને પરનું જે, નરેશ્વર ચિત્ત ધરેછ ૨.
અનુચર અનુચર હે, નવ વલ્લા શીશ નમાય,
પૂઠે ને ઢંઢેરો જે, જાલદશો ધમતો છ;
ચઉટે ચઉટે હે, બહુ નર જાણી સમજાય,
કરવાને હો કારજ મંત્રીશ્વર કરમતો છ. ૩.
ભમતો ભમતો હે, ચઉટા માંહિ કરેય પોકાર,
આવે ને હો જાવે કંઇ નર પેખવા છ;
હોંસશુ હોંસશુ હે, ત્રિક ચત્વર નૃપ લાર,
ખુશી મુખ ખલક આવ્યા ત્યહાં દેખવાછ. ૪.
આપશે આપશે હે, મહારાજા અરધલે રાજ,
જો કોઇ હો જીવતી કરે નૃપનંદની છ;
બોલિયો બોલિયો હે, સારૂં સહુ મનતણાં કાજ,
ખાંતેને પૂરે હો વાલેશ્વર આશની છ. ૫.
એમ કહી એમ કહી હે,ચઉટામાંહે તેહ ભમાય,
પળિયા હો, સહુ નિજ મંદિરે છ;
તન માંહે તનમાંહે હે, હુવાં જેહ વદન વિચ્છાય,
વાત વિચારી હો, કરે નૃપ બહુ પરે છ. ૬.
દિન વળી દિન વળી હે,બીજે તેહ શ્રીમહારાજ,
ઢંઢેરો ફેરાયો હો, જે ચોહટ ભમે છ;
બીજેને બીજેને હે, દિન ગમિયો વણુ કાજ,
નૃપને બેટીતણો હો, ચિત્ત માંહે ઘણું સમે છ. ૭.
તેમજ તેમજ હે, ત્રીજે જવ આવિયો દિહ,
રાય ઢંઢેરો ફેરાયો ચઉટા ભણી છ;
કુંવર કુંવર હે, તે હછ અકળ અબીહ,
બીડું ને ગ્રહિયું હો, મતિ તેની ઘણી છ. ૮.
કહેજો કહેજો હે, રાજાભણી તમે સહી જાય,
અરધને હો, રાજ્ય દેજો પુત્રી આપણી છ;

કરજો કરજો હે, પછી તમ મનમાં સુહાય,
વેગેને હો, સુભટે દીધી વધામણી જી. ૯.
મહીપતિ મહીપતિ હે, તૂઠ્યો જન દીનદયાળ,
આજને વૂઠ્યો હો, અમીવર મેહુલો જી;
આવ્યો આવ્યો હે, ત્યહાં કણે સોઇ કૃપાળ,
મહીપતિજી હો, આપે અતિશે આદરભલો જી. ૧૦.
જળમાં જળમાં હે, આપણું તે કાવિયું રતન,
રાજનની હો કુંવરી ત્યહાં જીવતી થઇ જી;
નેમ નેમ હે, વિજય કહે સાંભળો વાત,
દહી દારિદ્ર દેહથી આપદ ગઇ જી. ૧૧.

દોહરા.

પાયું પાણી પૂમડે, ચેતન થયું શરીર;
મૂર્છા કુંવરી ઉતરી, નાખ્યો શીત સમીર. ૧.
દેખી નયને નરભણી, ઉલસ્યાં નયન ચકોર,
દૈવે વરિયો દેખિયો, કાળજા કેરી કોર. ૨.
રત્નવતીનો રમણ એ, મુજ પતિ એહ મહંત;
પામી પૂરણ પ્રેમથી, ગરવો ને ગુણવંત. ૩.
રાજા રંગે રતિ કરે, બોલ્યો મધુરી વાણિ,
પરણો પદ્મની પ્રેમશુ, હૈડે હિત બહુ આણિ. ૪.
કહે કુંવર સુણો રાજવી, જાતિ કુળ નવ પાય;
આણે કરી પરણે નહિ, કીધા કોડ ઉપાય. ૫.
રત્નવતી ત્યાંહાં રમણકો, નિસુણે અવધિવૃત્તંત;
જૂઠું પ્રીતમ કયમ ચવે, અજાણ થઇ અસંત. ૬.
રાજાને જઇ વીનવે, મુજપતિ એ ગુણ ખાણિ,
આજ મળ્યો સહી વીછડ્યો, આણ્યો કરમે તાણિ. ૭.

ઢાળ ૧૧ મી.

(મૃગાનેણી થારે હે કારણે—એ દેશી)

માહિબ તારે કારણે, મેં તો જોયા દેશ વિદેશ,

રાયના કુંવર નામ છે, વચન ન લોપિયે
હું જાઉં તુમચે ભામણે, મે તો મીનલા બહુલ અદીન,
રાયના કુંવર વાંક છે, વચન ન લોપિયે ૧
ભૂપતિ મુખશું એમ ભણે, પરણી જે પદમની પ્રેમ રાયના૦
મોટાના વચન હુમ ન, તેનો ભ્રમ કરી બાજિને એમ રાયના૦ ૨
કુંવરી લીના હે તાહરી, મે તો જોઇ છે નયન નિહાળી રાયના૦
વાચા ગહન હે તાહરી, તે તો પૂરવ પ્રેમે કૃપાળી નાથ રાયના૦ ૩
તતક્ષણ જોવા રે તેડિયા, લીધા લગન ગોભાય, રાયના૦
ગણુક રે જ્યોતિર જો જો વળી ત્રિજાણા વેધમવિજાય રાયના૦ ૪
ઉત્તમ લગ્ન છે પાપને, જેણે થાપિયા તન ગણેશ રાયના૦
પાપ વદીને હુ મરતી, વર પેહેરિયા ગોરીએ વેશ રાયના૦ ૫
ઉગમણા કરે હે કુમારને, ગાય તે ગોરી નનનના ગાન રાયના૦
મેરડે અબર રે માયનો, ઘણ નાગતો શુભે ગુણવાન રાયના૦
પરણિયો પ્રેમે પિયુ રમણી, કરે કરમૂમમણ તોર રાયના૦
અધિપતિ નેટે આપિયા, હયવર ગજવર સાર રાયના૦ ૭
આપિના સહસ્ર રે ગજવરા, સુર સુધા ગોરાય રાયના૦
સાત સહસ્ર હય આપિયા, જાતિલા સબળ દીપાર. રાયના૦ ૮
ગેન્દ્ર તળાઇ હે કોન્દ્ર તેમ દીપિ ા થાળી બનાય રાયના૦
ભૂષણ મણિનાં રેજે જડ્યા, કઇ દીધના પરમ પમાય. રાયના૦ ૯
વર વધુ છેડા હે બાંધિયા, પહોચાડ્યા ભવન મોઝાર રાયના૦
રત્નવતી નેહે સાધિયા બેહુ મળિયા કુંવર કુમાર રાયના૦ ૧૦
નયન સુ ત્નનો રે સુધાનિનો, માંરો મા' રે હરખ ધરાય રાયના૦
નેમવિજય કહે નેહશું સહુ પામે પુણ્ય પમાય. રાયના૦ ૧૧

દોહરા.

રત્નવતી રગે તત, પ્રેમે પિયુ ભણી આમ
મિરહે વાલા વીનજે, ાય પિાનણુ નામ ૧
વાટ જોતી બહુ વલ્લભા કળ આવેશે કંત
પરમેશ્વર મેળો સુપરે, નધો ક ાાનત ૨

માહિમ ઉપર સન્યાં, પરગટ કર્યા વિલાપ.
કામન્ત કમ જાતિ કે, આવી કીધ અનાપ ૩
ગખી નીચક સુન્ન એ,હજે પુન આ.ગો આપ
નારી કરી મુનિ રતે, સાત નરક સયાપ ૪
ગાય ભણી આવી કહ્યો, મનો કુરન્ત,
કામન્તને નૃપ કર્યો, ધુરત ધનનો અત. ૫
નાખ્યો પં જન્ જ યશ, થાપ્યો દુખને થાન
પુણ્ય કર્યું પહેલે ભવે, પામી ઉત્તમ માન ૬
કુંવર સુણી કૌતક ઘણો, જોજો કરમનો ખેલ,
રંગ રસ કરતા જનમની, અનુભવતા દિન કેર ૭

ઢાળ ૧૨ મી.

(પીઆરી પાપી આગા દેય રાખ્યા—એ દેશી)

(ઓ સખી કરો ય. કે ગાગે આગી ઘર —એ દેશી)

પ્રાત સમે તે કુમાર કે, રાયપે આવિયો રે, રાયપે૦
રાય મનો દરબાર કે, સજ્જન ભાવિયો રે સજ્જન૦ ૧
આપ થયો અનુકૂળ કે કુંવર દેખી કરી રે કુંવર૦
લાવણ્ય રૂપ અનૂપ કે, જગ શોભા વરી રે જગ૦ ૨
ભૂપ કહે ભૂપાળ કે, મન મીઠ કરી રે, મન૦
માગો આપણે મન કે, હોસ હોવે પરી રે હોસ૦ ૩
કુંવર કહે મહારાજ કે, કેણુ એક કીજિયે રે કેણુ૦
આપો એ ગે૦ આજ કે, વેણ પતીજિયે રે વેણ૦ ૪
અમ મન એહજ હુસ કે, સુસ કરી કહુ રે સુસ૦
ગાને વચન જે પુસ કે, પસાય એહ દુલ રે પસાય૦ ૫
રાય કહે સુણો દેવ કે, મત તમે માગજો રે, મત૦
પાપી દુષ્ટ છે દેવ રે, મનશું તે માનજો રે મન૦ ૬
દારિયાવદિનો અંત કે, દુ એને કરૂ રે દુ એને૦
પાપી પાપ દુરત કે, એ ફળ એ ધરૂ રે એ ફળ૦ ૭
વિનતી વિવિધ પ્રકાર કે ભૂપ આજ્ઞા લહી રે, ભૂપ૦

કાઢ્યો પંજર બાર કે, કુંવરે ત્યાંહા વરી રે કુંવરે૦ ૮
રાય કહે મત લાવો કે, નજરે એ માહરી રે, નજરે૦
કાઢનો દઇ સહુ નય કે, ઉગ્યો મતિ તાહરી રે ઉગ્યો૦ ૯
દીધાં પ્રવહણ જેહ કે, ધન મહુ આપિયો રે, ધન૦
શેઠ ચિંતે ધન્ય એહ કે, પર ઉપગારિયો રે પર૦ ૧૦
આપણ લીધું તેહ કે, દીધું સંભાળીને રે, દીધું૦
કુંવરે વર્યો જસ નેહ કે, ભાગ નિહાળીને રે ભાગ૦ ૧૧
રાખિયો નગરમાં શેઠ કે, ગજન વીનવે રે, ગજન૦
આણીને શુભ દેહ કે, કરણા અભિનવે રે કરણા૦ ૧૨
પ્રીતિમતી નિજ નાર કે, વસુમતી કન્યકા રે, વસુ૦
મોહનમંજરી નાર કે, રતનવતી જિકા રે રતનવતી૦ ૧૩
કામવતી પ્રિય તેમ કે, લીલાવતી ભલી રે, લીલાવતી૦
હંસાવળી બહુ પ્રેમ કે, રતિસુંદરી વળી રે. રતિસુન્દરી૦ ૧૪
આઠે આપણી પ્રિય કે, મેળી ત્યાંહા ઠણે રે, મેળી૦
નવમી ત્રિલોચના પ્રિય કે, નિરખે ક્ષણે ક્ષણે રે નિરખે૦ ૧૫
હય ગજના જે જૂથ કે, પાર ન પામિયે રે, પાર૦
અનગતણી જ્યા ઓથ કે, દુખ મહુ વામિયે રે દુખ૦ ૧૬
વિલસે સુખ સંસાર કે, ભોગ પુરંદરા રે, ભોગ૦
સફળ કરે સંસાર કે, નરનારી વગ રે નર૦ ૧૭
નેમવિજય કહે એમ કે, આગે કથા ઘણી રે, આગે૦
શીલવતી અધિકાર કે, સરસ શ્રોતા ભણી રે. સરસ૦ ૧૮

इति श्री शीलवती महासती चरित्रे चतुर्थ खंड समाप्त. ॥ ४ ॥

ખંડ ૫ મો.

———:x:———

દોહરા.

પરમ જ્યોતિ પ્રકાશ કર, આદિ ન જેનો અંત,
ચિદાનંદ અરિહંત ભવિક, શિવદાયી શુભમંત. ૧.
અંધકાર આઠે હર્યા, અશરીરી અર્હંત.
ગરિબનિવાજ ગોડી ધણી, ભયભંજન ભગવંત. ૨.
પ્રણુમી પદકજ તેહના, આતમ ભાવ વિશુદ્ધ;
તિલક વિજય સદગુરૂ નમું, કરજો સિદ્ધ ને બુદ્ધ, ૩.
હેમ ખેમ સુખકારિણી, વારતી દુઃખ દુરંત;
હું પ્રણુમું પ્રેમેકરી, ભારતી ! ટાલણુ ભ્રાંત. ૪.
ભવિયા ! ભાવો ભાવશુ, શીલવતી સંબંધ;
જેતી વીતી વારતા, પ્રેમે કહું પ્રબંધ. ૫.
ચંદ્રયુમના સંગથી, ગોરી ગરભા ધરેય;
દિન દિન તેજ વધે ઘણું, સોહે વિવિધ પેર તેય. ૬.
માસ દાસી વિવિધ પેર, જોતી છિદ્રહ જાસ;
વાત કરે નિશદિન હસી, (રે) ગર્ભે બીજે માસ. ૭.
સુંદરી સાથ સહેલિયાં, કરતી સેવ પંચાશ;
શીલવતીની ઓળગે, ધરતી હિયે ઉલ્લાસ. ૮.
એક દિન બેઠી મેહેલમેં, સહિયાં સાથ મેળાય;
સાસુ નિરખે નજર ભરી, એમ ચિંતે તેણે ઠાય. ૯.

ઢાળ ૧ લી.

(ચુનડીની દેશી.)

રત્નાવળી ચિત ચિંતવે, એહ દીસે કવણુ વિચાર રે;
વહુઅર થઇ જે સગર્ભિણી, અકળ થયો એ વિકાર રે. ૧.
સહિ સહેલી કહેસ્વામિની સુણો, તુમચો ઘર પેઠો પયાળ રે
સાત ચોકી ઘર બંધિયું, જેણે ચઢિયું કલંક કંકાલ રે. સહિ૦ ૨.
રાજભુવનને સંકુલે, ઇહાં કેમ થયું એ અધિકામ રે,

ચાચરડે ચોકી છે ઘણી, જ્યાં પુરૂપ ન દીસે ઠામ રે. સહિ૦ ૩.
તિણમાંહિ એક જે ઇમ કહે, મેં તો તુજને કહ્યું સમજાય રે;
તોય તમે માન્યું નહિ, હવે દેખિયાં આવ્યો દાય રે. સહિ૦ ૪.
પ્રથમ મારો સુણો પદ્મિની, ઘણું ગૈરપણું લહે અંગ રે;
કરપદ ને તેમ અંગુલિ, સુણો તેજ વધે તેણે સંગ રે. સહિ૦ ૫.
બીજે માસે હોય માનની, કરપદ જંઘા જે ગ્યૂળ રે;
તગતગ મુખ અતિ મરકલે, વળી હોવે કંઠ અમૂલ રે, સહિ૦ ૬.
ત્રીજે માસ ત્યમ તારૂણી, આંખડલી ભારે હોય રે;
ચોથે ચતુરા ગતિ પાલટે, દેહે સાસ ભરાયે સોય રે. સહિ૦ ૭.
પોઢમાસે પોહોતી પાંચમે, ઉલ્લસે હૃદય સ્તન આપ રે;
યૌવન પ્રૌઢ યુવતી લહે, કામે કઠણતા વ્યાપે તાપ રે. સહિ૦ ૮.
છઠ્ઠ છયલને છેતરે, તેમ કરે તરે ભાગે તો અંગ રે;
ચેહેન પુરૂષની સંગ તે, કરતી બહુ નવા ઢંગ રે. સહિ૦ ૯.
સુંદરી પહોતી જવ સાતમે, માસે હોવે પાંડુર કાય રે;
અન્ન ઉદક નવિ રૂચે, દોહલા લહે તેણે ઠાય રે. સહિ૦ ૧૦.
ગાત્ર ભંગ હોવે આઠમે, સખિ વચન ત્યાં ન સુહાય રે;
નવમે કામની રતિ લાભે નહિ, દશમે દુર્બળ થાય રે. સહિ૦ ૧૧.
ઓળખી આપણી મતિ થકી, મેં તો થાંને કહ્યું તવ આય રે;
માન્યું ન મતિ આપની, તો તે દેખો હવે જે થાય રે. સહિ૦ ૧૨.
કાજ વિચારી કીજિયે, સહિ રાખિયે તો કુળ લાજ રે;
પસતાવો અવિચારિયે, નવ નીકળે મુખથી અવાજ રે. સહિ૦ ૧૩.
ફરી ફરી નિરખતી લોચને, મનમાંહે હોયે બહુ પન્ન રે;
હા હા રે દૈવે કર્યું કિશું, એણે એહ બિગાડિયું તન રે. સહિ૦ ૧૪.
વચને કરી નૃપ વીનવ્યો, તમ વહુએ નિપાયું કાજ રે;
ચેતો ચેતો નૃપ ચિત્તમાં, ટાળી છે એણે તમ લાજ રે. સહિ૦ ૧૫.
બીતર જોવે ભૂપતિ ઘણું, વિલખો હુઓ વપુ રાય રે;
ક્રોધાનળે કરી પૂરિયો, નિષ્ઠુર ચિંતે તેણે ઠાય રે. સહિ૦ ૧૬.
શીલવતી તે સતી સાંભળી, પેહેલાં થકી નિરમળું નામ રે;
નેમવિજય કહે ખંડ પાંચમે, પેહેલી ઢાળ સુકામ રે. સહિ૦ ૧૭.

દોહરા.

ભૂપતિ ચિંતે ચિત્તમેં, એ થયો કવણ વિચાર;
નૃપકુળ કલંક ચઢાવિયું, શું કીજે એણે નાર. ૧.
આંખ દુખે જો આપણી, તો કહો કેમ કઢાય ?
પ્રગટ કરતાં વાત એ, લોકે ગાળ ગવાય; ૨.
છાની રાખી એહને, પ્રસવે પુત્ર જે વાર,
તે પૂહળ દેયે હણી, કરવો એહ પ્રકાર. ૩.
રાજન ચિંતે રાણીને, બોલે એવી વાણ;
સત્ય નવા દિસે સુંદરી, ગરભતણા સહી નાણ. ૪.
રત્નાવળી કહે રાજવી, એમાં તું મતિ ભૂલ,
રાજમંદિર ધણું આકરાં, એ નારી એવાં શૂળ. ૫.

ઢાળ ૨ જી.

(વૈરાગી થયો—એ દેશી.)

સશંકિત થઇ સુંદરી રે. ઇલાપતિને બોલાય રે;
વધૂ રૂપે એહ વ્યંતરી રે, કુલ ખાંપણ તમ આય રે. ૧.
શીલવતી સતી, જો જો કરમ વિકાર રે;
વાત ન એ બૂઝતી રે, વરવો વિષ સંસાર રે. શીલ૦ ૨.
રોષ ભરી ચિત્ત ચિંતવે રે. કીજે કેહો ઉપાય રે;
પાપથકી બીહીતી નથી રે, મરણને સજ થાય રે. શીલ૦ ૩.
આવી સાસુ વહુ કનેરે, ઇંદ્રી જોવાની આશ રે;
ગરભ સહિત ગોરી લહી રે, મૂકે મુખ નિઃશ્વાસ રે. શીલ૦ ૪.
પતિ મળ્યો કુણ તો ભણી રે, ગરભ રહ્યો કિણસંગ રે;
તમ પુત્ર વિના કુણ માહરે રે, કો નવ લાગે અંગ રે. શીલ૦ ૫.
પુત્ર ગયો પરદેશડે રે. કૂડી કૂડું મ ભાખ રે;
શીલ લહ્યું સહી તાહરૂં રે, નિપુણતા હૈડે રાખ રે. શીલ૦ ૬.
પતિ આપીજે પ્રેમદા રે, સહી નાણી લે આપરે;
દાખે સાસુ હરખશુ રે, જોયા દઢ કરી થાપ રે. શીલ૦ ૭.
અરહું પરહું નિરખતાં રે, બિંદલી દીઠી તેહ રે;

શીલવતીના નામની રે, મોકલી પેહેલાં જેહ રે; શીલ૦ ૮.
ભૂષણ દેખી ભામની રે, દંભ ધર્યો દિલમાંય રે;
પરવિના એ કૃત નહિ રે, દેખીને દિલ દાહ રે. શીલ૦ ૯.

રાજા તેડી ભૃત્યને કહે રે, તેડી વાત એકાંત રે;
વનહુ તે લાવો તમે રે, નાગ હોયે દુરદાંત રે. શીલ૦ ૧૦.

આણ્યો અજગર આકરો જે, કુંભ માંહિ સુડવેય;
પ્રાણ કાઢે ફુંકારવે રે, ડંક તો કહા કહેય રે. શીલ૦ ૧૧.

આણી મૂક્યો મંદિરે રે, બોલાવી તે બાળ રે;
સાસુ કહે લાવ્યો વહુ રે, ઇંણુ ભાંડે પુષ્પ માળ રે. શીલ૦ ૧૨.

ગણી નોકાર ઊભી થઇ રે, ઉઘાડયો મુખ તાસ રે;
સાપ ફીટી માળા થઇ રે, સુરભિ અનોપમ જાસ રે. શીલ૦ ૧૩.

જોજો શીલ પ્રભાવથી રે, સુર સારે બહુ સેવ રે;
કીધાં કર્મ મૂકે નહિ રે, જો મળે દેવના દેવ રે. શીલ૦ ૧૪.

શીલે આપદ સહુ ટળે રે, શીલ થકી સુખ વાસ રે;
ઢાળ બીજી ખંડ પાંચમે રે, નેમ લહે મન આશ રે. શીલ૦ ૧૫.

દોહરા.

ચમત્કાર નૃપ ઉપનો, શીલવતી ગુણ ગેહ;
જૂઠું કહી એ નવ બચે, દિલ રંજન સુખ દેહ. ૧.

કાળ સાલે કહો કેમ રહે, જો ન હોય શીલ રેણ;
ગુણવંતી એ ગોરડી, સહુ દેખે જો સેણ. ૨.

રત્નમાળા કહે રાજવી, એની વાત મ તાણ;
દોકુળ કલંક લગાડિયું, પાપતણી એ ખાણ. ૩.

મુજથી ન મરે એ વહુ, ભૂપ કહે સુખ વાત;
એમ કહી સભાએ આવિયો, રાણી ઘાલે ગાત. ૪.

જોજો સુખ ક્ષણ કારણે, જેણે ઉપાયું કલંક;
રાય શોભા કયમ પામશે, જે હુતા નિકલંક. ૫.

ઢાળ ૩ ૭.

('સુડલા સંદેશો કહેજે મારા પૂજ્યને રે—એ દેશી)

સંશય ઉત્તમને ચિત્ત ઉપનો રે,
લક્ષણ સતીના એહ છે સાર રે.
જૂઠે પણ રાણી મન માને નહી રે,
નિરખની નયણે વારંવાર રે ૧.
શીલવતી અતિયાં માંહી શિરોમણી રે,
સાખી કીધા નાગકુમાર રે;
તોયે મારૂં મન બહુ આમળે રે,
કૂડો એહ છે સંસાર રે. શીલવતી૦ ૨.
લોકના અપવાદ ભયથકી ગજવીર,
ભય કરતા સહુ પરિવાર રે,
બીજો ઉપાય કરે બાલા મારવા રે,
લખના રેખ નહિય લગાર રે. શીલવતી૦ ૩.
વારૂ વજનાગ જેણે આણિયો રે,
બનાવ્યો ભામનીએ ત્યાહા તેમ રે.
ખાધું વિષ અમૃતની પેરે જર્યું રે,
સતીના આતમને થયું ક્ષેમ રે. શીલવતી૦ ૪.
રાણી ચિંતે પાપણી મુઇ નહિ રે,
એતો વિષ આછું નહિ જોર રે;
ગોમલ આણ્યો તતક્ષણ રાણીએ રે,
તેલ મર્દન કર્યો ઘનઘોર રે. શીલવતી. ૫.
જેમ જેમ ખાયે વિષ બાલી જોરના રે,
તેમ તેમ વાધે દૂણો તન તેજ રે.
નિરખે નારી શુભતા આદરે રે,
રતનમાળાને ન વધે હેજ રે. શીલવતી૦ ૬.
જેણે ગંધે પ્રાણ તજે પ્રાણિયા રે,
વેગથીકી હણિયે પંખીઆ વ્યોમ રે,

એહવી આમણુ છે જેહ આકરી રે,
હોવે પંચેંદ્રી જિહાં કિણુ હોમ રે. શીલવતી૦ ૭.
આણ્યો કાળકૂટ તતખીણુ તારણી રે,
દીઠો શીલવતીએ તામ રે;
સહી નાણી કરી એહ ઓળખ્યો રે,
હા હા કયા કરમનાં કામ રે. શીલવતી૦ ૮.

આવ્યું મરણુ એ માનની ઢુંકડું રે,
અપી અપી દેવતણા દહાં ભાગ રે;
કીધાં આપણુ તે ઉદયે આવિયાં રે,
કોઇ કઠિન બંધનના યોગ રે. શીલવતી૦ ૯.
કીધો કામની ઘૃત સંસ્કારતે રે,
તરત વધારિયો તેલે આપ રે;
કહે તવ સાસુ વહુ તમે ખાઇજે રે,
કીધું ભેષજ અનુપમ મેળાપ રે. શીલવતી૦ ૧૦.

સાસુની સાખે શીલવતી સતી રે,
દિનપતિ સામી ઊભી રહી હોઇ રે;
ગણી નવકાર જે રાણી ભાવશુ રે,
સૂધો શીલજી મુજને સુખ દેઇ રે. શીલવતી૦ ૧૧.

ચંદ્રગુપ્ત વિના અવર જો માહરે રે,
મન વચને કાયા સંભાર રે;
કાંઇ મનમાંહિ વિશ્લેપતા જો હોવે રે,
તો કાયા થજો સહુ જળ છાર રે. શીલવતી૦ ૧૨.
ખાધું વિષમ વિષ અતિ પાકુયો રે,
પસર્યું અંગે અમીય સમાન રે;
વામાને વિષ તે હળાહળ વીસમ્યું રે,
જોજો શીલ રયણુ પરધાન રે. શીલવતી૦ ૧૩.
જાણ્યું સઘળું ત્યહાં તેણે રાઉલે રે,
વાધ્યો મનમાંહી બહુ પ્રેમ રે;

સતિયાં શિરોમણિ શીલવતી સતી રે,
સોળે વાલે કરીને હેમ રે. શીલવતી૦ ૧૪.
નેમવિજય કહે ખંડ એ પાંચમી રે,
ત્રીજી એહ છે ઢળકતી ઢાળ રે;
શીલ પ્રભાવે સુખ હોય અંગમાં રે,
ટાળ્યો દુઃખ દોહગ જંજાળ રે. શીલવતી૦ ૧૫.

દોહરા.

રત્નાવળી કહે રાયને, કૂડ કપટ ભંડાર;
કો મતિ સાંસો એહને, એ કુળ ખંપણકાર. ૧.
નારી ચરિત્રની કોથળી, અલીક જે ભાપણહાર;
જનમથકી જૂઠી સહી, ધિઃક એનો અવતાર. ૨.
પરનરશુ રાતી જિકા, તેને બહુ સહી નાણુ;
સાજા હોઠ ઉત્તર ઘણા, કેમ ન જાણો જાણુ? ૩.
તે મારે વેગા થઇ, શામ પહેરાવો વેપ;
મૂકો પીહર વાટડી, કરજો સીમ પ્રવેશ. ૪.
રાણી કહેણે રાજવી, કીધો તે પરપંચ;
કૃષ્ણ ગલિત રંગી જિકે, સઘળો મેળ્યો સંચ. ૫.

ઢાળ ૪ થી.

(શેત્રુંજે ઋષભ સમોસર્યા, ભલા ગુણ ભર્યા રે—એ દેશી.)

કાળાં અંબર પેહેરિયાં, કાળે કિયાં રે,
કાળા જોતર્યા બેલ, કરમે વિટંબણા રે;
રૂદન કરે રામા ઘણું, દુઃખ મનતણું રે,
છેતરી તેં મુજ છેલ, કરમ વિટંબણા રે. ૧.
રાયે સુભટ જે મોકલ્યા, મન ખળભળ્યા રે,
દિલમાંહે દિલગીર, કરમ વિટંબણા રે;
હા હા સતીને કહેવું, દુઃખ એહવું રે,
નયણે વહે ત્યમ નીર, કરમ વિટંબણા રે. ૨.
માતા કાંઇ જનમિયા, અતિ પાપિયા રે,

કરતા નર બહુ શોક, કરમ વિટંબણા રે;
સતીવ ભાગી દુઃખ દાખવા, સદી રાખવા રે,
દુર્ગતિનાં ફળ રોક, કરમ વિટંબણા રે. ૩.
આવેચગ તેને વાગી, એકેંદ્રીતણી રે,
બેંદ્રી બહુલ મંઝાર, કરમ વિટંબણા રે:
તેંદ્રી ચોરેંદ્રી બહુ કહી, દયે રહી રે,
પંચેંદ્રી પાપ અપાર, કરમ વિટંબણા રે. ૪.
જ્યમ ત્યમ જીવને જે હણે, પાપ નવ ગણે રે,
જાવે નરકે ઘોર, કરમ વિટંબણા રે:
સાધુ જો હત્યા આદરે, સાતમી જાય રે,
જાવે નિગોદે જોર, કરમ વિટંબણા રે. ૫.
સતીને ઘાતે પ્રાણીએ, એમ જાણિયે રે,
રુલિયે અનંત સંસાર, કરમ વિટંબણા રે:
ભાવક તેને ભવતણી, શિવ અવગણી રે,
જાય કુખે અવતાર, કરમ વિટંબણા રે. ૬.
તો અમે મૂકશું એહને, વન ખંડમાં રે,
મારશે વનચર જીવ, કરમ વિટંબણા રે:
અમને કાં સરજાવિયાં, નીચ ફળ આવિયા રે,
એમ કરતાં બહુ રીવ, કરમ વિટંબણા રે. ૭.
ધીજે શુદ્ધિ ઉતરી, નવી પાંતરી રે,
તોયે ન માની વાત, કરમ વિટંબણા રે:
રાજન કુળ પાપી સહુ, દિલમાં ડરે રે,
કરવા ચલ્યા કૂટઘાત, કરમ વિટંબણા રે. ૮.
બેસારી રથ ઉપરે, રજની ભરે રે,
સુભટ લે ચાલ્યા જાય, કરમ વિટંબણા રે:
આતમ આપણો નિંદતા, હા હા બોલતા રે,
હા હા શું તમ માય, કરમ વિટંબણા રે. ૯.
રાયની આણ છે એહવી, સુણો જેહવી રે,
મૂકજો વનહ મઝાર, કરમ વિટંબણા રે:

પણ અમે મુકું નહીં, તમને સહી રે,
એમ કહી રોતો જાય, કરમ વિટંબણા રે. ૧૦.
અંગદેશ ચંપાપુરી, બહુ ગુણ ભરી રે;
સરોવરકેરે તીર, કરમ વિટંબણા રે;
મૂકીને પાછા વળ્યા, ચર કુંજલ ચલ્યા રે,
હેજે હૈયડલે હીર, કરમ વિટંબણા રે. ૧૧.
એકલી સતી મન દૂમણી, કહે જન ભણી રે,
શાં એ કરમ અઘોર, કરમ વિટંબણા રે;
એણે ભવે પામી હું ઇહાં, જાઉં કયહાં રે,
હૃદય ન ફાટે કઠોર, કરમ વિટંબણા રે. ૧૨.
જાણું ન જાણે કે વળી, થઇ જેટલી રે,
કરમતણી જે કથાય, કરમ વિટંબણા રે;
નિરદૂષણ દૂષણ લહું, ન જાયે કહ્યું રે,
લોકમાં ભરમ ભમાય, કરમ વિટંબણા રે. ૧૩.
આવ્યાં એ કુણ ભવતણાં, પાપજ ઘણાં રે,
હૈયે દુઃખ ન માય, કરમ વિટંબણા રે;
પંચમાંહી પરગટ કરી, દોષે ભરી રે,
મુખ દેખાડું શું માય, કરમ વિટંબણા રે. ૧૪.
વેરણ સાસુ ઇહાં લહી, એ તો સહી રે,
પૂરવ પાપને યોગ, કરમ વિટંબણા રે;
કીધા પૂરવ સુપેરે રે, તે તો પેરે પેરે રે,
ભોગવવા તેહજ ભોગ, કરમ વિટંબણા રે. ૧૫.
એમ કહી તે ભૂમિ પડે, બહુ લડથડે રે,
પામી ઘન તન પીડ, કરમ વિટંબણા રે;
વાયે સચેતન ચેતના, કરી અંગના રે,
જોબન જલધી ઝુડ, કરમ વિટંબણા રે. ૧૬.
અયિ અયિ દેવ એ માહરી, ગતિ તાહરી રે,
શીખવી કેવી એહ, કરમ વિટંબણા રે;

અવગુણ કીધા માહરો, દોષ ન તાહરો રે,
દીધા દૈવે છેહ, કરમ વિટંબણા રે. ૧૭.
રોવે અતિ આક્રંદ કરે, શૂન્યતા ધરે રે,
વળિ વળિ મૂર્ચ્છા લહંત, કરમ વિટંબણા રે;
સાસુ સસરા પેખતાં દુઃખ દેખતાં રે,
બોલતી મધુરી વાણ, કરમ વિટંબણા રે. ૧૮.
સતિય લહે એમ મન થકી, દુઃખમાં છકી રે,
પામું ક્યહાં સુખ ખાણિ, કરમ વિટંબણા રે,
મારગમાં મઇ નહીં, આવી વહી રે,
આણી કરમ તાણિ, કરમ વિટંબણા રે. ૧૯.
વર પીહર માતા વસે, પુત્રી હસે રે,
જાઉં તેહની પાસ, કરમ વિટંબણા રે;
તેણે હતી સુખ સંપદા, ટળે આપદા રે,
હોશે હૈયડલે ઉલ્લાસ, કરમ વિટંબણા રે. ૨૦.
એમ ચિંતવી વળી રાણીએ, ગુણ ખાણીએ રે,
હોયે દુઃખની હાણ, કરમ વિટંબણા રે;
સરસ ઢાળ ચોથી હવી, નેમે કવી રે,
સુણજો શ્રોતા સુજાણ, કરમ વિટંબણા રે. ૨૧.

દોહરા.

વાહાલા વાહાલી હું હતી, પ્રાણતણા પ્રતિપાળ;
તુજ વણુ ક્ષણ એ દોહલો, દેખું દુઃખ વિકરાળ. ૧.
નિકલંકી કલંકી તમે, આણી તમ કુળ ખોટ;
મુખ કયી પેર દાખશો, પાપતણી ધરી પોટ. ૨.
શીલવની હવે સંચરે, તે ઉખરડી વાટ;
રૂધિર ઝરે પદકંજથી, નાણે તોય ઉચાટ. ૩.
લડથડતી પડતી થકી, આવી સરોવર પાળિ;
પણિહારી પાણી ભરે, સરવે નહિ નિહાળિ. ૪.

કેઈ કહે દેવી વનતણી, શીલવતી કહે કેઇ;
કેઇ કહે નાગકુમારિકા, દીસે અકળ અભેઇ. ૫.
જાણી નહીં કેણે જુવતી, બેઠી તરૂવર હેઠ;
અશ્વ પિયે ભટ રાઉલા, આવી તેહને દેઠ. ૬.
બોલાવી બહુ માનશુ, માતા કહો સરૂપ;
શીલવતી કહે સાંભળો, કહું જે પૂછે ભૂપ. ૭.

ઢાળ ૫ મી.

(સુરંગી સુંદરી—એ દેશી)

ભટ જઇ તત્ક્ષણ ભૂપને, વિનવ્યો વચન વિશેષ; રંગીલા રાજવી.
શીલવતી આવી સતી, વિધિનો લેખને વેષ. રંગીલા૦ ૧.
કાળે કપડે કામની, ગરભ સહિત ગુણખાણ; રંગીલા૦
એકલડી ઊભી ઇહાં, સરોવર તીર સયાણ. રંગીલા૦ ૨.
મેહેર કરીને મહિપતિ, માનની તેડો મહેલ; રંગીલા૦
કરૂણાએ કૃપા કરી, અંગી કરો અમ ટહેલ. રંગીલા૦ ૩.
ઉપમા કોઈ આપે નહિ, શીલવતી સુપવિત્ત, રંગીલા૦
દેખો દર્શન દેવ જી, નમતાં નિર્મળ ચિત્ત. રંગીલા૦ ૪.
ઓળવિયે નહિ આપણું, આણી મન ઉછરંગ; રંગીલા૦
સાસરડે સુખ નવ સહ્યું, અંગના પાવક અંગ. રંગીલા૦ ૫,
આણો મંદિર આપણે, રાય તજી દિલ રીસ; રંગીલા૦
બેટી વહાલી બાપને, વીનવું વિશવા વીશ. રંગીલા૦ ૬.
આરતી ટાળો એહની, કરિયે ન કોઇ કહેણ; રંગીલા૦
આવી તે શરણે આપણે, લીજે સાહિબ લહેણ. રંગીલા૦ ૭.
અતિ સુંદર તમ અંગજા, ધર્મ તણો જે વાસ; રંગીલા૦
અબળા સેવે એકલી, નરતા મૂકે નિઃશ્વાસ. રંગીલા૦ ૮.
સૌભાગ્ય સુંદરી તવ સુણે, અંગજનો અધિકાર; રંગીલા૦
વિલખી થઇ વામાંગના, આણુતી ઉર્દ્દ્રાસ ઉદાર. રંગીલા૦ ૯.
બોલાવિયે કિણ વિધે, આવી કિણ વિધે એથ, રંગીલા૦
કલંક નીપાયું એ કુંવરી, જગતીલાંછન જેથ. રંગીલા૦ ૧૦

તો હું કયમ તસ તાતને, વદશી એ શખણ વાચ; રંગીલા૦
લલના લીલા લાંછને, કીધું કરમે કાજ. રંગીલા૦ ૧૧.
ભૂપતિ કહે પૂછો ભલો, સાસરિયાંશું વૃત્તંત; રંગીલા૦
સાસરીએ જો સુંદરી, આપિયો કયમ કરી અંત. રંગીલા૦ ૧૨,
સિંહરથને વહાલી સુણી, છટકી દેખાડયો કયું છેહ? રંગીલા૦
આણું મંદિર એહને, ન રહે તેહશું નેહ. રંગીલા૦ ૧૩.
નૃપ લાંચ્છન એણે મનડે, રંગે ન ગેહે રખાય; રંગીલા૦
લોક ઓળંભા લખ લહું, લંપટ લાજ ગમાય. રંગીલા૦ ૧૪.
સુભટે જઈ સુંદરી, બોલે બાળ બોલાય; રંગીલા૦
શાતા કહો સહુ અમભણી, કરમતણી એ કથાય. રંગીલા૦ ૧૫.
સાહસવંત સતી વદે, પૂછે ભૂપતિ તેડ; રંગીલા૦
તો આખું સહુ મનતણી, જલમ જ જીરી જેડ. રંગીલા૦ ૧૬.
બાંધવ સુણો મુજ બોલડા, તમ આગે ન કહાય; રંગીલા૦
રાઝી હોવે જો રાજવી, પ્રેમે કીજે પસાય. રંગીલા૦ ૧૭
ભૂપતિ કહિયું ભાવશું, સાંભળવા સત્ય વેણ; રંગીલા૦
પાંચમી ઢાળ ખંડ પાંચમે, નેમે તે સારા સેણ. રંગીલા૦ ૧૮.

દોહરા.

સુભટ જઈ ભૂપતિ ભણી, કહિયું બે કર જોડ;
સહજ સલૂણી સુંદરી, એમાં ન કાટે ખોડ. ૧.
મયા કરી મહારાજવી, તેડો તરૂણી આમ;
લાજ વધે કુળ બેતણી, શુભ કર્મે ગુણગ્રામ. ૨.
નૃપ કહે દોય કલંકિયાં, એનું ન લીજે નામ;
કાઢો દૂર પથ વેગળી, નહિ છે એનુ કામ. ૩.
સુભટ કહે માતા તમે, દાહિણ પંથ સિધાય;
ઈહાં રહેવું જુગતું નહિં, બહુ કોપ્યો છે રાય. ૪.
સાહસ ધરું સતિયે મને, પથે પાણી જાય;
શીલપ્રભાવે સુખ હોવે, દુઃખ તે કરમ પસાય. ૫.

ઢાળ ૬ ઠ્ઠી.

(યોગીડાને કહેજો રે આદેશ—એ દેશી.)

રાણી ચાલી દક્ષિણ દિશે રે, દક્ષિણ પૂર્વ વિચાલ,
અબળા પંથ તન એકલી રે, પંથ ઘણો વિકરાળ;
નાહજી ! કીજે એવું ન કામ. ૧.
રાણી આપોપું નિંદતી રે, અડવાણી પંથે જાય;
નાહ ભણી દે ઓળંભડા રે, હૈડે દુઃખ ન માય. નાહજી૦ ૨.
હું અબળા એકાકિની રે, કેમ છંડી નરનાથ;
કુણ ગતિ હોશે માહરી રે, હા પ્રીતમ ! કીધ અનાથ. નાહજી૦ ૩.
અપમાની ઘણું તાતજી રે, આણી આ વનખંડ;
કુમળાઈ કાયા કુમળી રે, ધૂપ પડે પરચંડ; નાહજી૦ ૪.
તડકે કાયા તડતડે રે, પગ રૂધિર પરનાળ.
વા'લા વૈરી ક્યમ થયો રે, તું આણે ભવે આજ. નાહજી૦ ૫.
છેહ ન છેતરિયે એહવી રે, કરતી કોટિ વિલાપ;
વેર વળ્યા તું વલ્લભા રે, કીયા ભવનાં પાપ. નાહજી૦ ૬.
શીલરત્ન કેમ રાખશું રે, પ્રીતમ શી પેરે પ્રાણ;
કો ન કરે તેમ તેં કર્યું રે, જાણુંગે જાણ અજાણ. નાહજી૦ ૭.
શ્વાસ ચડે તેમ સુંદરી રે, ભમિ ન નહિ તેમ;
ભૂખ તૃષા સહે અંગમાં રે, ખોહતણો ધન જેમ. નાહજી૦ ૮.
ધૂપ પડે ધરતી તળે રે, શીલવતી સીદાય;
નાહ નિઠુર શું પામશો રે, નારીને અકુળાય. નાહજી૦ ૯.
ધિગધિગ જીવિત એહવે રે, પતિ ગયો પરદેશ;
વૈરી થયું તન સાસરૂ રે, પિહરીએ કેતા વેશ. નાહજી૦ ૧૦.
કેથી થાઉં જાઉં ક્યહાં રે, વિરડી સુભગા બાળ,
જુવતી નિરૂપમ જોબનો રે, દીસે પ્રત્યક્ષ જાલ નાહજી૦ ૧૧.
રાત પડે રાણી હવે રે, દિલમાં થઇ દિલગીર;
સની વિભાગે ક્યમ હોશે રે, ઝટકે હૈયડલે હીર. નાહજી૦ ૧૨.
નીર વહે તેમ લોચને રે, લલના લલકતી કાય,
દુખ થઇ ઘડી તે ભામની રે, દોહલી રાત વિહાય. નાહજી૦ ૧૩.

શાસન ક્યહાં ગઈ દેવતા રે, કેથ ગઇ કુળદેવ;
એણે અવસર આવે નહિ રે, તો શી કરું તસ સેવ. નાહ૰ ૧૪.
મરણુ નહિ છે ઢૂંકડો રે, કયમ છૂટું એ દુઃખ;
ફટ ફટ પીહર પાપિયા રે, ધિક ધિક માતની કૂખ. નાહ૰ ૧૫.
લોક ઓળંભા લખ લહ્યા રે, સાસરીએ કરી ખેદ,
મન જાણે અથવા કેવળી રે, ભેદક બંધાણો ભેદ. નાહ૰ ૧૬.
જાપ જપે શ્રીજિનતણો રે, મુખે આખે નવકાર;
ઢાળ છઠ્ઠી નેમવિજયે કહી રે, લહેશે સંપદ સાર. નાહ૰ ૧૭.

દોહરા.

શીલવતી જાલાંતરે, જાપ જપે નવકાર;
જેમ તેમ જામની નીગમી, ઊગ્યો ત્યહાં દિનકાર. ૧.
ચાલી આપણુ ચોંપશુ, મૂક્યું તે વન મંદ;
દીઠી પોઠી વણુઝરતી, નયન વદન અરવિંદ. ૨.
દીઠી અનુચર તેહને, નિરૂપમ ગર્ભા નાર;
કો વનદેવી અભિનવી, અપ્સરને અનુસાર. ૩.
કહે બેની તું કોણુ છે, સાચ કહો તમે માય;
નેન સજળ જલ છાંડતી, એમ બોલે તેણે ઠાય. ૪.
પિયુ ચાલ્યો પરદેશડે, મુજને મેહેલી વાટ;
હું આવી વસતી ભણી, ટાળ્યો હવે ઉચ્ચાટ. ૫.
અનુચર જઇને આખિયો, નાયક કાંઝી નામ;
સાહેબ એક વારાંગના, આવી આપણે ઠામ. ૬.
તેડી આવો તેહને, નાયક બોલ્યો એમ;
અબળા દેખી આકળી, પૂછે ધરીને પ્રેમ. ૭.
કયું બેટી એકાકિની, કિણુ દુહવી કિણુ કામ;
વાત કહો સાચી વિવર, જાએવું કુણ ગામ. ૮.
શીલવતી કહે તાતજી, એ છે બહુલી વાત;
માતું પીહર પોઢિને, દેખી હું હરખાત. ૯.

ઢાળ ૭ મી.

(વણઝારાની દેશી.)

કાંઝી નાયક રે, સાંભળો મુજ અવદાત્ત,
વાત કહું વારે પરે, કાંઝી નાયક રે;
કાંઝી નાયક રે, કૂડાં દીધ કલંક,
ઉત્તમ જનને બહુ સરે, કાંઝી નાયક રે. ૧.
કાંઝી નાયક રે, આપ્યાં સાધુને આળ,
પાપ બુદ્ધિ હૈયે રાખીને, કાંઝી નાયક રે;
કાંઝી નાયક રે, તોડ્યા કરોળિયા જાળ,
મારી રતી મેં માખીને, કાંઝી નાયક રે. ૨.
કાંઝી નાયક રે, ઉથાપ્યો જિન ધર્મ,
મર્મ બોલ્યા મેં આકરા, કાંઝી નાયક રે;
કાંઝી નાયક રે, કીધી આશાતના જ્ઞાન,
જાણાં ભાન્યાં મેં પાધરાં, કાંઝી નાયક રે. ૩.
કાંઝી નાયક રે, કીધાં દુતીનાં કામ,
નિર્મળ મતિ રાખી નહિ, કાંઝી નાયક રે;
કાંઝી નાયક રે, નિંદા કરી બહુ સાધ,
વ્યાધસમી લાગી રહી, કાંઝી નાયક રે. ૪.
કાંઝી નાયક રે, ભાગ્યું શીલ કુસંગ,
અંગથકી જૂઠું લવ્યું, કાંઝી નાયક રે;
કાંઝી નાયક રે, મેં ભરી કૂડી સાખ,
લાલચ ધનશું મન હવ્યું, કાંઝી નાયક રે. ૫.
કાંઝી નાયક રે, વિરાધ્યા બહુ જીવ,
રીવ કરંતાં મારિયા, કાંઝી નાયક રે;
કાંઝી નાયક રે, છિદ્રે ઉષ્ણુ કરી નીર,
ધીરપણું ધરી રેડિયા, કાંઝી નાયક રે. ૬.
કાંઝી નાયક રે, સેવ્યાં સાત વ્યસન,
અન્ન વિના પશુ પાળિયા, કાંઝી નાયક રે;
કાંઝી નાયક રે, ફાંસી મરાવ્યો ફોક,

રોક દરમ રસ ઝીનિયા, કાઝી નાયક રે ૭
કાઝી નાયક રે, કીધી ચોરી જોગ,
ઘોર કરમ અતિ આર્યા, કાઝી નાયક રે
કાઝી નાયક રે, કીધાં ભક્ષણ ગત,
વાત કરી ચિત્ત ચાતર્યા, કાઝી નાયક રે. ૮
કાઝી નાયક રે, દીધા બ ન શગપ,
પાપ પ્રકૃતિ નગટ કરી, કાઝી નાયક રે,
કાઝી નાયક રે, અનપ છવ તિન માત,
ધાત સમાન ગોભા ધરી, કાઝી નાયક રે ૯
કાઝી નાયક રે, તે પાપતણો સંયોગ,
ભાગવિન એણે ભવ ખરે, કાઝી નાયક રે
કાઝી નાયક રે, સુજ પરણાવી તાત,
માત ભોલાની સાસ રે, કાઝી નાયક રે ૧૦
કાઝી નાયક રે, તેથી તજી પિયુ મન,
તમને કહુ છુ એટલુ, કાઝી નાયક રે,
કાઝી નાયક રે, તે પહોચ્યો પરદેશ,
વેશ કરી સુણો એટલુ, કાઝી નાયક રે, ૧૧
કાઝી નાયક રે, વળી આવ્યો અભ્યાગત,
ગત સ્નેહ રતિ ઉપની, કાઝી નાયક રે,
કાઝી નાયક રે, તે દિનથી રહ્યો ગર્ભ,
મોતી રહે જ્યમ સીપની, કાઝી નાયક રે ૧૨
કાઝી નાયક રે, સાસરિયા નિરસ્નેહ,
છેહ ત્યહાથી દાખવી, કાઝી નાયક રે,
કાઝી નાયક રે, પીહર કેરી વાટ,
ઘાત છની તેણે આખવી, કાઝી નાયક રે ૧૩
કાઝી નાયક રે, આવી છુ વનખંડ,
ભાડ કરી બહુ દુર્જને, કાઝી નાયક રે
કાઝી નાયક રે, તાતજી તુમચી પોળી,
પેખા હરણી પન્જિને, કાઝી નાયક રે ૧૪

કાંઝી નાયક રે, આવી તોરે શરણ,
મરણ થકી રાખો હવે, કાંઝી નાયક રે;
કાંઝી નાયક રે, નિસુણી ઇમ મતિ બોલ,
નયણુંવે બહુ આંસુ ઢવે, કાંઝી નાયક રે. ૧૫
કાંઝી નાયક રે, તું મુજ ભગિની થાય,
જીય સમી તું માહરે, કાંઝી નાયક રે;
કાંઝી નાયક રે, મૂકું તું કહે તેથ,
જેથ ગમે મન તાહરે, કાંઝી નાયક રે. ૧૬.
કાંઝી નાયક રે, મેળવું તુજ ભરતાર,
તું મુજથી સુખ સહુ વહે. કાંઝી નાયક રે,
કાંઝી નાયક રે, સાતમી ઢાળ રસાળ,
નેમવિજય સંતત લહે, કાંઝી નાયક રે. ૧૭.

દોહરા.

તે સંગે રહિ તારૂણી, થિર કરી મન વચ કાય,
ગર્ભતણી પ્રતિપાલના, રાખે મન સકુચાય. ૧.
આખુંદ નામ નાયક ભલો, કાંઝી નંદન તેહ;
દેખી ચૂકયો રૂપને, બાધ્યો નવલો નેહ. ૨.
પ્રસવે અંગજ એહને, ઘરણી એ ઘરસુત;
માનવ ભવ સફળો કરૂં, મોહન પ્રસવે પૂત. ૩.
એવી મુજને માનિની, મેળવી વનમોઝાર;
તો ઇણુ સાથે સજ થઇ, વિલસું સુખ સંસાર. ૪.
ઇમ ચિંતી દાસી ભણી, સમજાવી તતકાળ;
જ્યમ ત્યમ કરી જો મેળવે, તો આપું બહુ માલ. ૫.

ઢાળ ૮ મી.

(સલૂણી યોગણુ રૂડી બે—એ દેશી.)

આવી દાસી ઊભી આગે, વિનવે સુણુ તું નાર.
કાઝીનો નંદન તેની શોભા, જાણે કામ કુમાર,
સોભાગી માંભળ શાભાવે.

રૂપ અનુપમ જન મન મોહન, આબુદ નામ કુમાર,
ગુણ ભરિયો મદ માચતો એતો, અનગતણો અવતાર, સોભાગી૦ ૨.
મોહ્યો તે તન દેખી તારૂં, મારૂં વચન તુ માન,
ઘરણી કરવા ધણ તાહરો બલ, લાગી ત્યો એકતાન સોભાગી૦ ૩
આશાકારી સુણ તુ પ્યારી, ભગ ન કીજે તાસ,
પર વચન થકી જાણજો, કાઇ ધરમ નહિ જગ હાસ. સોભાગી૦ ૪
તે ગુણવતા માણસ મોટા, આતમ પુરે આશ,
અવગુણને મેલે પરો, તેહ ઉત્તમ એહ અભ્યાસ સોભાગી૦ ૫.
નવલખ એહીજ નાયકો નીગ, પોહીતણો અધિકાર,
છેલ છબીલો છાજતો એ, ઓરો નહિ નિરધાર સોભાગી૦ ૬.
મણિ માણેક વર મોતી બહુલા, કચન ગ્તન વિશેષ,
સિદ્ધિ ઘરે સુરગણુતણી સ, ચરરે નર બગ દેખ. સોભાગી૦ ૭
કામી ભોગી દાતા ભુકતા, દીન દયા વર દાન,
માન મહીધરમા મળે, જન કારણ સુખ ગાન. સોભાગી૦ ૮
પ્રાણ થકી અધિકરી તુજને, લેખવશે લય આણ
દુમનો ન હોશે તોથકી સુણ, એ નર બહુ ગુણ ખાણ સોભાગી૦ ૯
એમ કહે તે નિશદિન નારી, સતીય ન બોલે કાય,
કાઝી નાયક તવ સુણે, એમ પુત્રનુ દિલ છેઙ્ગ કાય. સોભાગી૦ ૧૦.
તવ ધ્યાયે દિલમા નાયક, અતુલી બળ રૂપ નિધાન,
તો સહિ દુષણ દાખવા નદન, ખપણનો અભિધાન સોભાગી૦ ૧૧.
ગોલ સભાગુ નાચા પાગી, કાદુ વેટેલી હુ એહ
તો મુજ નન્દન મન ભલુ, આઠે કામે બિગાડયુ એહ સોભાગી૦ ૧૨
એમ કરતા દિન આઠમો લીતે, તેડી નાકકે નાર,
પુત્રી વહો તમે વેગરુ માટે, એહજ વનહ મોઝાર સોભાગી૦ ૧૩
સતીય સુણીને હરખી મનમા, જે સરજ્યુ તે હોય,
શીલખડ એહ સગતિ, પાર દુષ્કૃતનો નહિ કોય. સોભાગી૦ ૧૪
વન વોળાવી વામા વારૂ, વહેતી રાત અધાર,
મન દુખ પાયે અતિ ઘણુ, મન ધ્યાયે શ્રીનવકાર. સોભાગી૦ ૧૫

લડથડતી પડતી તે બાળા, ધરતી શ્રીજિન નામ;
જેને જેને ગતિ મતિ કર્મની ભવિ, અવિઅવિ કરમનાં કામ. સોભાગી૦ ૧૬.
આડા ડુંગર વહેતાં વાટ, રાત લિયે વિશ્રામ;
નેમવિજય કહે આગળે, વાધે સતી પરિણામ. સોભાગી૦ ૧૭.

દોહરા.

શીલવતી ચાલી મતી, ઊગમતે પરભાત;
ગુફા શિખર ગહ્વર લતા, ભીમ જીવ કિલલાત. ૧.
હરિ કરે ગલલ શબ્દ ત્યમ, વ્યાઘ્ર કરે હણુણાટ;
અબળા વેહુ એકલી, દુર્ઘટ જેના ઘાટ. ૨.
તીખા કાંટા તરતરા, કાંટા કેરી વાટ;
દુઃખ પામે તે સુંદરી, ન હોવે મન ઉચ્ચાટ; ૩.
આવી ગુફાને અંતરે, મહાવેરી વિકાળ;
પ્રાદુર્ભૂત થયો ત્યહાં, સિંહ દીઠો તે બાળ. ૪.
નિશ્ચય મારે મુજને, શાર્દુલ એ દુર્દાંત;
ભૂખ્યો પ્યાસો આવિયો, ગિર હુતી એકાંત. ૫.
તો હું શું બળ આદરૂં, ભવ ચરીમ પચખાણ;
જીવું તો સહુ આદરૂં, દેઇ અન્ન ને પાન. ૬.
મુજ શરણું જિન રાયનું, કેવલી ભાષિત ધર્મ;
શરણું સાધુતણું સહી, સિંહ રાખે મુજ શર્મ. ૭.

ઢાળ ૯ મી.

(પામી સુગુરૂ પસાય—એ દેશી)

મુજ શરણો અરિહંત રે, સિદ્ધ ને સાધુઓ, કેવલી ભાષિત ધર્મનો એ;
મિથ્યા દુષ્કૃત પાય રે, આલોઉં હવે, સાખે કરી એ ચારનો એ. ૧.
પૃથ્વી પાણી વાયુ રે, અગની ૯ એ વળી, જેહ વળી છે વનસ્પતિ એ;
પાંચે થાવર એમ રે, જેહ મેં દૂહવ્યા, દુખવિયા થઇ દુષ્ટ મતિ એ. ૨.
કૂવા વાવ તળાવ રે, જે મેં સોસવ્યા, તે મુજ મિચ્છાદુક્કડું એ,
મીઠાં પૃથ્વી કાય રે, છેદ છેદાવિયા, તે મતિ આવો હુંકડાં એ. ૩.

ડાળ ફળ તેમ મૂળ રે ચૂટયા છુંદ્યા છેદિયા ર, ત્રિવિધ કરી ક વોસર એ,
શ્રીજિનરવની આણુ રે સુધા ભાવસ્તુ રે, આ ભવ પરભવ અનુસર એ ૪
મેહર કૃમિને પૂરી રે કોડા શખના જેહ મે હણિયા હણાવિયા એ
જળા આગળિયા જેહ ન ચ ા લહમાં પ્રમખ જે મે મારિયા એ ૫
ભાર ા ના ઝા ા હગ ા ા, તેહ મજ મિ દ્કડ ગ
મીઠ અગ્નિ જેહ રે છેદ્યા છેદિયા આરે એ મજ દુક્કડ એ
ખળી ને ધીમલ રે માકણુ મકોડા ઉંદર અલગરી એ
માવાજુગાગ ઇ ર ગદ્ધઇયા ધનેરિયા ત્રિવિધે ઇ એથી ટાળી એ ૭
એહ ત્રિદ્રી જીવ ર દુરમતિ દૂહવ્યા ઉદય એ તે આવતા એ
શ્રીજિનવરની આણ રે સુધા ભાવ ધરમ ભણી ભાવતા એ ૮
ચીંટી ભમરી તીડ રે માખી વીછુ ડાસ મસા મે મારિયા એ
ન્સારી ને પતગ રે જેહ છે કરી ખલા વધ કરવા ભણી ધારિયા એ
એહ ચૌરેદ્રી જીવ રે દુ ખ દેઇ દૂહવ્યા મિચ્છાદુક્કડ એહનુ એ
જાતા પરભવ માહ રે એ મે પરભવે ખામુ ખમાવુ તેહને એ ૧૦
જળચર થળચર માર રે માર ને માર્યા પખી પશુ પડતભણી એ
ઘા યા અંતર ધાર રે તે ઠે નુ મડ, કરણી કીધી આપ ણી એ ૧૧
મંજારી ભવ માહી રે, ઉંદર ગિળોડી ખાધી લહણુ પરિણામશુ એ
ત્યા ન આવી કોર રે, નાગતો ભવે કીધા ભક્ષણ ભાવ ા ગે ૧૨
વાઘરીનો ભવ લાધ રે શશામૃગ માર્યા મરાવ્યા પરને કહી એ
પાન્ચા પખી પાશ રે સ્વપરને હણ્યા દુરગતિ બહુલા લહી એ ૧૩
પાણી અસતી માર રે મચ્યા પીપળે પાણી ઘડે રેડાવિયા એ
દેવ ભુવને જાઇ રે મહિષ ને અજ હણ્યા ધરમતણા થઇ અભાવિયા ગે ૧૪
ખાટકીને ભવે આય રે ચરમ જઇ આદર્યાં લીધા દીધા ગોખ્ડા એ
ત્રિવિધ કરીને તેહ ર ત્રિવિધથી વોસરુ જૈના ફળ છે રોકડા એ ૧૫
જેહ મ્સ્રઇ જાતિ રે ગદિશી જો ગવી અશ્વ પ્રમુખ જે દૂહ વ્યા
અ પ્રમાણ્યા જે ધા ર રે સખારો જેવળી, રીસ્ત્યા ને ભ સૂક યા એ ૧૬
જીવથકી વિપરીત રે, દેહ ભવ પરભવે, વિણ મારતા મરાવિયા એ
તિન ધ્રણના વ્યાપાર રે, કીધા લવગવિયા, પાપ તે વોસરાવિયા એ ૧૭

શોક્યતણે ભવ જેહ રે, કામણ મોહન, ઉચ્ચાટણ અતિ આદર્યાં એ;
કીધાં બહુલ કલેશ રે, મોડ્યા કરકડા, શાપ ભણી બહુ સુવર્યાં એ. ૧૮.
એવાં કામ અનેક રે, તે હું નવ આદરૂં, ત્રિવિધ કરીને વોસરૂં એ;
શ્રીજિનવરની આણ રે, ઇહ ભવે પરભવે, સુધા મનથી આચરૂં એ. ૧૯.
લખ ચોરાશી યુથ રે, ખામું ખમાવજો, ભવ અનંતાં પાપનાં એ;
કીધાં કર્મ અઘોર રે, જેહ મેં અનુભવ્યાં, દુર્ગતિ દુઃખ જે વ્યાપનાં એ ૨૦.
કીધાં કુડ કપટ રે, રસલંપટપણે, પરધનને હરવા ભણી એ;
ચાડી ચુગલી ચોરી રે, છલ છદ્મ વંચના, ચાહી ભૂમિ પરતણી એ. ૨૧.
કામ વશે કર્યાં કામ રે, જાર ને સેવિયાં, નિયમ લીધા તે ત્રોડિયા એ;
લંઠ વિલંઠ જે લોક રે, તેહને આશરી, બંધન શીલનાં મોડિયાં એ. ૨૨.
ઇણ ભવે પરભવે જેહ રે, કરિય ભવોભવે, તે બહુ પાપને આદરી એ;
કીધી-ખોટી નિંદ રે, સાધ વિગોવિયા, સદ્દહણા દૂરે કરી એ. ૨૩.
નિંદ્યો ચઉવિધ ધર્મ રે, પાપ તે પરહરૂં, હરખિત વદન હરખશું એ;
સાતાકારી જેહ રે, પરભવ જાય ત્યાં, રાગ રાખું જિન ધર્મશું એ. ૨૪.
કીધા તેણે ચઉ વિહાર રે, ત્રિકરણ ભાવશું, કારણ સુખ સંપત્તિતણું એ;
નવમી ઢાળ છે એહ રે, નેમવિજય કહી, તેણે સંભાળ્યું આપણું એ. ૨૫.

દોહરા.

ગુફા શિખર શિલા તળે, મૂકી મુદ્રા તેણ;
સહિ નાણી પિયુ નામની, આપી પેહેલી જેણ. ૧.
આવ્યો સિંહ ઉતાવળો, નરણે નિરખ્યો તામ,
પુચ્છાટોપ વદન પંચ, ઉછાળે નભ આમ. ૨.
દ્વારે તે નગવાસિની, મોટી ગંધર્વ દેવ;
આસન કંપ્યું તેહનું, આવી કરવા સેવ. ૩.
સુસ્થિત દેવની અંગના, ધરતી શાસન મંડાણ;
આવી અતિશય ઉતાવળી, અષ્ટાપદ વિનાણ. ૪.
નાઠો સિંહ ઉતાવળો દેવી પ્રણમે પાય;
પવિત્ર થઇ સહી આજ હું, હું પુત્રી તું માય. ૫.

મત ધરે મન ખેદને, ટળશે સહુ સતાપ,
કહે રાણી ક્યાંહા .નીવમેં, પ્રીતમનો મેળાપ. ૬.
વરસ દશનો હજી લગી, વાલિમતણો વિયોગ,
આગે સુખકારણ ઘણા, લહેશો ભોગવી ભોગ ૭
દેવી કહે ઇણ વાટડી, તમો સિધાવો માય,
દેવી સાન્નિધ્યે માગ્ગે, વસતી દિન વહી જાય. ૮

ઢાળ ૧૦ મી

(સાહેલડીની દેશી)

શ્રીપુર નામે રૂયડો, સાહેલડી રે, રોહગ અનુપમ ત્યા હતો,
શ્રીષેણ નામે મહિપતિ, સાહેલડી રે, ન્યાયી નરપતિમા હતો ૧
ભાવે ભવિયણ સભાજો, સાહેલડી રે, જે હોવે વાત વિનાણુ તો,
જે જે કર્મે સપજે, સાહેલડી રે, કરમ કરે તે પ્રમાણ તો ૨
શ્રીમેના તમ ભારજા, સાહેલડી રે, ગોરી ગુણ આવાસ તો,
માનવતી છે તેહની, સાહેલડી રે, પુત્રી રૂપ વિલાસ તો. ૩.
ચઉરાશી ચઉટા ભલા, સાહેલડી રે, વસતિ વરણ અઢાર તો,
વારૂ મદિર માળિયા, સાહેલડી રે, લોકતણો નહિ પાર તો. ૪
તે પુરે જળપૂરી વહે, સાહેલડી રે, તટિની નીરપ્રવાહ તો,
બેઠી તેણે ઉપકઠે, સાહેલડી રે, સતી મનમા નિરૂત્સાહ તો ૫
પરદેશી સા પ્રાહુણી, સાહેલડી રે, તેને કુણ દે આધાર તો,
પ્રેમ કરી બોલે નહિ, સાહેલડી રે, કેને ન આવે વિચાર તો ૬.
યૌવન જોખમ અતિ ઘણુ, સાહેલડી રે, જાણે જગત કપાસ તો,
જ્યહા જાયે ત્યહા વાવરે, સાહેલડી રે, તેમ નારી તન સાંસ તો ૭
ઇમ વિચિંતે ચિત્તમા, સાહેલડી રે, હુ જાઉ કેમ આજ તો,
શીલ રતન એ જાળવુ, સાહેલડી રે, એ મુજ ત્રિભુવન રાજ તો ૮.
આવી ત્યહા તેણે અવસરે, સાહેલડી રે, વેશ ઉમા પરિવાર તો,
સરવે સરખી પૂઠળે, સાહેલડી રે, રૂપે કરી શણગાર તો ૯
દીઠી ઉમાએ યોવના, સાહેલડી રે, દીઠું સુદર અગ તો,
મીઠી લાગી મન મધ્યે, સાહેલડી રે, પામી અતિ ઉછરગ તો. ૧૦

પૂછે પુત્રી તમતણી, સાહેલડી રે, દુહવી છે કહે કેણ તો,
આ નગરે તું એકલી, સાહેલડી રે, આવી દિસે છે જોણ તો. ૧૧
માતા પ્રીતમ માહરો, સાહેલડી રે, પહોત્યો કોઇ પરદેશ તો,
ખબર નહિ કાઇ તેહની, સાહેલડી રે, મોહન બહુલ આ દેશ તો ૧૨.
પીહર ઇની માસરે, સાહેલડી રે, બોલાવી મુજ માય તો,
ભોજન વેળા ઘણુ પુરે, સાહેલડી રે, કાલની જાણુ કાઇ તો ૧૩.
આવો બેની અમતણે, સાહેલડી રે, સુંદર ઘણુ પુર ગેહ તો,
રહેજો સુખે ઘણુ મંદિરે, સાહેલડી રે, મળશે પ્રીતમ તેહ તો ૧૪.
નેમવિજય કહે નિર્મળી, સાહેલડી રે, દશમી ઢાળ છે એહ તો,
સાભળજો હવે આગળે, સાહેલડી રે, વાતડી સરસ છે જેહ તો ૧૫

દોહરા.

શીલવતી હરખી ઘણુ, ચાલી તેની સાથ,
પેખી મંદિર વેશનું, મનમાં થઇ અનાથ ૧
અધમ પુરૂષ કેઇ ઇહા, આવે લંપટ લાખ,
ઘાટ લહી મેં આકરી, કેવી શીલની ભાખ. ૨.
હા હા ! એ કૃતકર્મને, કેવી સગતિ કીધ,
અધિ અધિ હારી જન્મને, દુર્ગતિ માગી લીધ ૩
પૂરણ માસે પ્રસવિયો, નંદન નયનાનંદ,
દેખી વિહસ્યા નયન જુગ, રૂપે કરી રવિચંદ ૪.
મુખ ધોઇ મુખ અંગુલિ અહિયુ રત્ન પ્રધાન,
ઉત્તમ કાંતિ છે જેહની, માને નંદનિધાન. ૫.
બારે દિવસે સુંદરી, બાર રત્ન ગ્રહી આપ,
મોહ ધરે મનમા વસો, વેણી મધ્ય કરી થાપ. ૬.
આપ હવે વેગે કરી, અબર શોચને જાય,
પુત્રી ભળાવી વેશને, તટિનું તટ પાય. ૭

ઢાળ ૧૧ મી.

(દીઠો દેવ કુમાર—એ દેશી)

હવે ઉભા ત્યહા વેગ, હસ્તી પાપ પ્રવેઢ,
દાસીને ભણે એ, પુણ્યને અનુસરે એ. ૧.

વહેલી જાંતુ એવ, બાલક મારણુ હેવ,
કામ નહિ આપણે એ, જોગન કારણે એ. ૨.
રૂપતણી જે રંભ, રાખી શશિ રવિ થંભ,
માનવ મહિતલે એ, ગોભે આગવે એ ૩
સુવર્ણ પુરિયા એહ, ગોરી ગુણુની ગેહ,
એ નૃપ બાલિકા એ, લઘુ વર કન્યકા એ ૪.

ઋણુ નગરી ઇણ વેશ, જાણે મદન પ્રદેશ,
અભિનવ અપ્સરી એ, કામગ કિન્નરી એ ૫
સવા લાખ દીનાર, દેરો પુરૂપ હજાર,
દેખી રૂપને એ, મનોભવ ભૂપને એ ૬.
ગજાદિક પરિવાર, કેઇ સામંત તલાર,
આવશે મંદિરે એ, આપણે સુંદિરે એ. ૭.

મારો એહ કુમાર, લક્ષ્મીતણો નહિ પાર,
એહથી પામશુ એ, દૂ:ખ સહુ વામશુ એ ૮.
એમ કહીને તે બાળ, અનુચરી કરે તતકાળ,
આપે વેસડી એ, બહુ જનકેરડી એ. ૯.
કુંવર ગ્રહીને હાથ, નાવે બીજી સાથ,
વહે દગ બાહરે એ, પાપને આચરે એ ૧૦.
દેખી કુંવર ભાળ, આવ્યો રે તુજ કાળ,
ધર તુ પાપીને એ, દોહગ વ્યાપને એ ૧૧.
હા હા જગતીરતન, મારણ કીધો મન,
ઉદરને કારણે એ, નરકને બારણે એ. ૧૨.
તો હુ દાસી કાય, વેશા સરસી આય,
રતન બગાડવા એ, પુણ્યને તાડના એ ૧૩.
હુ ન ગળી કાઇ ગર્ભ, કાઇ ન મારી દર્ભ,
વિષ ભક્ષણ કરી એ, પામો દઢ ધરી એ ૧૪.

જેહ મરાવે એહ, શુ લેઇ જાશે તેહ,
ભવ ઘણુ આફરે એ, નિગોદ જે પાધરે એ ૧૫

ઇણ ભવ દાસી જીવ, આગે લહેશુ રીવ;
દુઃખ કારણુ ઘણે એ, પાપને તાપણે એ. ૧૬.
માતમનોરથી પૂર, દોહગ સંકટ સૂર;
પુત્ર એ માતનો એ, કારણુ તાતનો એ. ૧૭.

તો મુજ દેશી ન કોય, હત્યા હાજર હોય;
મારૂં ન એહને એ, તો આપું કેહને એ. ૧૮.
હું કરૂં કેવો ઉપાય, કેમ કરી સંકટ જાય;
મરમ એ કર્મનો એ, ભારી કરમનો એ. ૧૯.
ચિંતવતી એમ દાસ, મૂકે મુખ નિઃશ્વાસ;
આંસુ ચખ ઝરે એ, સાલ જ્યમ ખરખરે એ. ૨૦.

કામદેવ પ્રાસાદ, આવી ધરતી ઉલ્હાદ;
દેવને એમ કહે એ, તું સઘળું લહે એ. ૨૧.
મૂકું તોરે પાય, રાખે તું શિર કાય;
સુખ ભણી આપજે એ, કુંવર દુઃખ કાપજે એ. ૨૨.
નેમવિજય કહે એમ, વાધ્યો મનમાં પ્રેમ;
ટળી આપદા એ, પુણ્યથી સંપદા એ. ૨૩.

દોહરા.

તો હું એ મારૂં નહિ, ત્રિભુવનતિલક સમાન;
નંદન છે કો રાયનો, બહોત વધો એ માન. ૧.
કામદેવને દેહરે, પુષ્પતણા પુંજમાહિ;
મેલ્યો કુંવર ખાતશુ, ચતુરાએ ચિત્ત ચાહિ. ૨.

કહે કર જોડી દેવને, સ્વામી કરજો સાર;
તમ ચરણે શરણે ઠવ્યો, જાતમાત્ર કુમાર. ૩.
એમ બોલી દાસી વળી, આવી મંદિર આપ,
વેશ વદે તેં મારિયો, નાખ્યો તે શિર કાપ. ૪.
મેં માર્યો નવ જીવતો, કો નસ મારણહાર,
સંશય મન આણો તમે, ઉત્તર દિયો અપાર. ૫.

શાલવતી તરિની તટે, પામી ઠામ એકાંત;
ગોપી અંગ ભૂષણ ભલાં, ઉતાર્યાં મન ભ્રાંત. ૬.
બીજાં અંબર પેહેરીને, દિલ ચિંતે ત્યહાં એમ;
જોયા કૃતઘ્ન દેવને, ટાળી ત્રટકી પ્રેમ. ૭.
નંદન પ્રસવન શી કરૂં, મનહુ તિ મચકાંત;
હુતો તાત જો એહનો, તો બહુ ઉત્સવ થાત. ૮.

ઢાળ ૧૨ મી.

(કારેલણાં ઘડ દેરે—એ દેશી.)

બેઠી તે ત્યહાં સુંદરી, અંબર શૌચને કામ;
હાર એકાવળ કંઠથી, કાઢિયો તેણે ઠામ.
માનીજે શીખ માનની રે. ૧.
પાસે વડવૃક્ષ વાનરો, બેઠો છે વિકરાળ;
દેવ કરી કોઇ રૂપને, ગરવું વદન વિશાળ. માનીજે૦ ૨.
હાર અબો તેણે ઉતરી, જઇ બેઠો ફરી ડાળ;
નિરખ્યો નારી તેહવો, ખંડતો રત્નની માળ. માનીજે૦ ૩.
નાખે મોતી એકકું, ઉંડું જળ છે જ્યાંહ;
કહે રાણી તવ તેહને, રે રે કરેય શું યાંહ. માનીજે૦ ૪.
કેમ ધન ખોવે માહરૂં, અહો અહો પશુરાજ;
હું અબળા છું એકલી, એહ સબળ મુજ સાજ. માનીજે૦ ૫.
કહે વાનર શું તાહરૂં, જાવેછે ધણુ માંહિ;
મમતા નહિ તુજ પુત્રની, તો શું એણે ચિત્તમાંહિ. માનીજે૦ ૬.
ફટ રે પાપી એહવો, બોલે કેમ તું બોલ;
એ પુત્ર જીવન માહરૂં, તું કાંઇ દૈયડલું ચોળ. માનીજે૦ ૭.
વાનર કહે સુણ વાતડી, સાચ કહું અવદાત;
એતાં સૂતાં ન મૂકિયે, મૂકયે હોવે બહુ ઘાત. માનીજે૦ ૮.
સાતે ધાત સોહામણી, મંદિર પરને હાથ;
ભોજન નંદન ભામની, પંચે બાવળ બાથ. માનીજે૦ ૯.
પુત્ર રતન (જો) પરગટયો, આવી કેહને ભળાવિ;
તો સુખદાઇ ન આગળે, હોવે મનશુ સંભાવિ. માનીજે૦ ૧૦.

કોણુ સગો ઇહાં તાહરો, કોણુ હિતકારી તુજ;
મૂકી આવી એકલો, ગાળિ દીએછે મુજ. માનીજે૦ ૧૧.
જનમ થકી તે તાહરા, પુત્રનું ધોઇ મુખ;
વદન થકી રત્ન તે લિયાં, વેણીમધ્યે તુજ સુખ. માનીજે૦ ૧૨.
લલના લોભ છે એહવો, સાચવી રાખે છે તેહ;
તો શું વહાલા પુત્રને, છાંડતાં નાણિયો નેહ. માનીજે૦ ૧૩.
ચિંતામણિ કર લેઇને, નાખે ઉડાવણ કાગ;
કાગ રૂડે અહો ચંચમેં, પામિયો જે મહાભાગ. માનીજે૦ ૧૪.
તે નાખ્યો તમ નંદને, પામીશ હવે સહી કેથ;
હું આપું તુજ હિત કરી, પુત્ર નહિ કો એથ. માનીજે૦ ૧૫.
બોલ કહી હાર સોંપિયો, કુંવરતણો રખવાળ;
અલોપ થયો તસ દેખતાં, વાનર તે પશુપાળ. માનીજે૦ ૧૬.
ઢાળ કહી એ બારમી, પંચમ ખંડે સોય;
નેમવિજય કહે આગળે, નિસુણો જે હવે હોય. માનીજે૦ ૧૭.

દોહરા.

વામા થઇ ઉતાવળી, ચીવરને લેઇ આપ;
પહોતી વેસ્યામંદિરે, નયણે કરિ મેળાપ. ૧.
વેસ્યાભણી વદી વચનશું, કયાં મૂકયો પુત્ર રતન,
વેસ્યા ફરી બોલી નહિ, દાસી કહે વચન. ૨.
માર્જારી આવી ઇહાં, લેઇ ગઇ તુજ નંદ;
પ્રસણી રામા ઢળી પડી, દેખંતી દુઃખ દૂંદ. ૩.
મૂર્છા પામી માનિની, વેસ્યાકેરે તીર;
વાઇ સજળ સચેતના, ઉઠી ઝરતી નીર. ૪.
હા હા વત્સ તુ કયાં ગયો, છોડી નવલો નેહ;
મન મૂકી જે માંડવી, ઉત્તમતા નહિ એહ. ૫.
આલંબન મુજ તાહરૂં, હવે નોધારી નાર;
પ્રીતમ છંડી એક મતે, તેં પણ કીધ જુહાર. ૬.
હું જાઉં કેથી હવે, કેને દાખું દુઃખ;
પુત્ર વિના કહે માત જી, માને કેવું સુખ ? ૭.

ઢાળ ૧૩ મી.

(હડીલાને મ લાગે નેહ નિવાહો—એ દેશી)

હુ અપરાધણુ કાડી, જે ગઇ એકલી છોડી રે,
સનેહી મોગ નદન દુખ નિવારો,
કેવો નેહ તમારે રે, સનેહી મોરા નદન૦
નદન આશ તે તોડી, વિણુ અવગુણુ કુવખોડી રે સનેહી૦ ૧.
પ્રીતમ જબાપ શા દેશા, હવે દુખ નિરવહી લેશા રે, સનેહી૦
કની આગે પોકારૂ, કેમ કરી દિલ વારૂ રે. સનેહી૦ ૨
તો વિગો વિણુ માત, મહિયો માયે ન જાત રે, સનેહી૦
તુજ વિણુ એ સુખ દીહા, વહિમે નદન સુણુ કીહા રે સનેહી૦ ૩.
હા હા! વચ્છ તુજ કાજે, વચન સલાબહુ લાજે રે, સનેહી૦
દેશ વિલાયત લધણી, ડાઇ કીધી સુખહનણી રે સનેહી૦ ૪
પૂર મનોરથે જાનો, તુ થઇ બેઠો પરાયો રે, સનેહી૦
એમ ઘટે નહિ તૂને, તે કીધી નિરાશી મૂને રે સનેહી૦ ૫.
ફરી ફરી મુરછા પામે, પામી એ દુખને ધામે રે, સનેહી૦
બાળહત્યા મે કીધી, આનાહક મોરી દાધી રે. સનેહી૦ ૬.
કે મે તુજ વિરાધ્યો, નદન થઇ દુખ સાધ્યો રે, સનેહી૦
કે મે વેશ્યાનુ ચોર્યું, સાધુનુ વચન વિરોર્યું રે. સનેહી૦ ૭
જિનના ભૂષણ લીધા, થાપણે આપણી કીધા રે, સનેહી૦
વિગો બાળ વિમાલો, નન ન્હો ઠર સાલો રે. સનેહી૦ ૮
તો હુ તુજ કયમ દેખુ, પ્રીતમ માગરો લેખુ રે, સનેહી૦
તુજ વિણુ રત્ન કેમ વિહાગે, ક્ષણુ તે વરસા ગો થાશે રે સનેહી૦ ૯.
હા હે વચ્છ કયમ કીધો, ઉચક ઘાય કેમ દીધો રે, સનેહી૦
જો રહેવા મન ન હુતો, ઉદરે આવી કેમ પહોત્યો રે સનેહી૦ ૧૦.
હા વત્સ દુખ ન ખમાયે, વિરહો જતુ લેઇ જાય રે, સનેહી૦
વહેલુ દર્શન દેખાવો, માતા સુખ ઉપજાવો રે. સનેહી૦ ૧૧
ઉચિત તુહીજ મારે, હોયે નવો દિલ તારે રે, સનેહી૦
કાઇ પિતા કુળ આની, હુઉ એનુ જે ભાવિ રે. સનેહી૦ ૧૨

એતા દિન કેમ કાઢું, પુત્ર વિજોગે દુઃખ ગાઢું રે; સનેહી૦
જાણુતી હું મન માંહિ, પ્રીતમ ભેટ તું વાહે રે. સનેહી૦ ૧૩.
વેશ વદે એમ દેખી, ધર્મતણી જે દ્વેષી રે; સનેહી૦
હોશે તમ સુખકારી, આગમણુ પુત્ર તમારી રે. સનેહી૦ ૧૪.
તેરમી ઢાળ રસાળે, ચમકી વેણુ વિશાળે રે; સનેહી૦
નેમવિજે મન થિર રાખી, વિલાપની ઢાળ એ ભાખી રે. સનેહી૦ ૧૫.

દોહરા.

દાધી દુખભર સુંદરી, દીનપણે કરી દીન;
યાપક પદે વિછવી, હું અપરાધી હીન. ૧.
ઉમા કહે સુણ પુત્રિકા, આણે મન દુખ કાંઇ;
પુત્ર ભલેરા સંપજે, ઇણ મંદિર રહિયાઇ. ૨.
રવિ ઉગે જો પશ્ચિમે, પાવક ઇંદુ ઝરંત;
મેરૂ ચળે જો મહી થકી, શીલ ન મૂકું અંત. ૩.
મારગ છાંડે મુનિવરા, સત્ય વિના જય હોય;
અધમપણું ઉત્તમ લહે, શીલ ન મૂકું તોય. ૪.
પાપો લેઇ કંઠે ઠવું, પેસું જલણુ મઝાર;
તમ વાતો તમ ઘર રહો, સતિયે કર્યો ઉચ્ચાર. ૫.
એમ ચવી મંદિર થકી, નગરે નારી જાય;
શ્રીદત્ત નામે શેઠ ત્યાં, સધન જન સુખદાય. ૬.
દેખી શેઠ નારી તિકા, બોલાવી બહુ માન;
ક્યમ આવી પુત્રી ઇહાં, ચરિત્ર કહો સાવધાન ૭.

ઢાળ ૧૪ મી.

(ઝૂમખડાની-દેશી.)

વાત પોતે જે ભોગવી રે, તેહ કહી સમજાય, સાચે મન એ ખરી;
જાતિ કહી વ્યવહારિણી રે, ન કહ્યો ભૂપતિ નાય. સાચે૦ ૧.
બીજી માંડી સહુ કહી રે, શેઠજી આગે કયાય; સાચે૦
નિસુણી નિસાસો આણિયો રે, આતમ આપ ઠરાય. સાચે૦ ૨.

શુચિકુળ ભેગી જેણે ધરે રે, તે વરનું મહા ભાગ્ય, સાચે૦
દૂધકુળ વારે ડંખકને રે, દુષ્કૃતનો કરે ત્યાગ. સાચે૦ ૩
મારગ કુળને જે વહે રે, તે તો શોભા બહુ પાય, સાચે૦
સુખ દુઃખ એ ફળ કરમના રે, મરણ્યુ તેમજ થાય. સાચે૦ ૪
જેવો રંગ પતંગનો રે, વહે કરો કેતી લીહ, સાચે૦
સાચો ચોળ મજીઠનો રે, સરખો દેખિને દીહ સાચે૦ ૫
ગાંઠ પડી જે હીરની રે, જેહ પટોળી ભાત, સાચે૦
ફાટે પણ ફીટે નહિ રે, ઉત્તમ જે વર જાત સાચે૦ ૬
ધર્મ ધર્મના જે પ્રાણીઆ રે, કેની તસ પરતીત, સાચે૦
લાગતો લેખો નહિ રે, તુરે રે ક્ષણ પ્રીત સાચે૦ ૭

જૂઠાં મન જૂઠા લહે રે, સાચાને મન સાચ, સાચે૦
તે કુળવંતા માણુસા રે, બેહુ રંગ રંગે ગાચ. સાચે૦ ૮
એક પખો જે નેહલો રે, લોક માંહે વે કાચ, સાચે૦
દુઃખ આયુ મહી એહવું રે, તોય ન છંડે વાચ સાચે૦ ૯
જળ માછી ને પ્રીતડી રે, સૂકી ખડજ થાય, સાચે૦
લોહ લહી જ્યમ ઉત્તમે રે, જોડી પ્રીત ન જાય સાચે૦ ૧૦.
તો સતી નંદની એ સમે રે, અંતર ગખું ન કાય, સાચે૦
આત્મા આશ્રય જે દિયે રે, તેહ મળી જિન જાય. સાચે૦ ૧૧

પતિ મળશે જવ એહનો રે, ત્યારે એ મુજ દુઃખ દૂર સાચે૦
એ પણ લહેશે સુખ ભના રે, નારી પુણ્યનુ પૂર સાચે૦ ૧૨
સુણ પુત્રી આવી મંદિરે રે, નિતમો સુખ સુરંગ, સાચે૦
દાન દેજો ધરી ધર્મને રે, કરજો સાધુ સુસંગ સાચે૦ ૧૩
પહોતી મંદિર પદ્મની રે, શ્રીદત્તા તેથ બોલાય, સાચે૦
આવો નંદની અમતણે રે, દાતા વિહસી કાય સાચે૦ ૧૪
ખાવો ધન બહુ વાવરો રે, રાખો મત મ અનર, સાચે૦
વિપદ સંપદ હોય માનવી રે, જો જો શશિ ને સૂર સાચે૦ ૧૫

દુઃખની વેળા લહી આપણી રે, આણવું મનમાં ન દુઃખ, સાચે૦
દુઃખ આને પુણ્ય કીજિયે રે, ટાળવા ભવની ભૂખ સાચે૦ ૧૬

આનંદ ધર્મની સેવના રે, રાખે ન અંતર રેખ; સાચે૦
સતિ મનમાંહી દુઃખ ઘણું રે, કીધા કરમના દેખ. સાચે૦ ૧૭
શીલ સલૂણું સાચવે રે, કરતી વિનય વિવેક; સાચે૦
કઠિણ વચન નવ લેખવે રે, સમરે શ્રીજિન એક. સાચે૦ ૧૮.
જ્યાં લગી પ્રીતમ નહિ મળે રે, ત્યહાં લગી ધરમની સાખ; સાચે૦
આંબિલનું તપ આદરે રે, આવશ્યક દોય ભાખ. સાચે૦ ૧૯.
સમતા સુધર રંગે રમે રે, ન ગમે પાપ પ્રસંગ; સાચે૦
પૌષધ પરવે આદરે રે, છેદે અંગ અનંગ. સાચે૦ ૨૦.
નવ પદ ગણી દિન નીગમે રે, મન વચ કાય સંયોગ; સાચે૦
આવે દુઃખ ચિત્ત ચિંતવે રે, એ સહુ કરમના ભોગ. સાચે૦ ૨૧.
દુઃખ નીગમી સુખને લહ્યાં રે, ટાળે આળ જંજાળ; સાચે૦
નેમ કહે ખંડ પાંચમે રે, સુંદર ચૌદમી ઢાળ. સાચે૦ ૨૨.

દોહરા.

હવે સુણજો નૃપનંદનું, ચરિત્ર કહું સવિતંત;
દાસીએ મેલ્યો કામભુવન, મન કરીને બહુ ખંત. ૧.
ત્યહાં વાસી વ્યંતર જિકો, દેખી નરપતિ નંદ;
ઉલ્લસ્યું હૃદયજ તેહનું, પામ્યો પરમાનંદ. ૨.
અયિ અયિ પુણ્ય વિચિત્રતા, અયિ અયિ માતવિયોગ;
એ અવસર બાળક લહ્યો, કીયા ભવને ભોગ. ૩.
પુણ્યવંત એ પ્રાણિયો, પૂરણ મહારૂં પુણ્ય;
ભવે ભવે ત્રિદશ લહ્યો, ધન્ય વેલા ધરા ધન્ય. ૪.
વાડી ફૂલને અપહરી, છાયું કુંવર શરીર;
કો નવ જાણે એહવો, રાખ્યો અચળ સધીર. ૫.

ઢાળ ૧૫ મી.

(રાજાને બહુ અતિકરી, રાણી રૂપે ઉદાર રે—એ દેશી.)

તેણે અવસર તેણે નગરી, વસુદત્ત શેઠ સુજાણ રે,
બહુ ધનધારી પર ઉપકારી, દાન દયા ગુણખાણ રે;
સુખકારી રે નારી તેહતણી વારૂ. ૧.

લક્ષ્મીવતી છે લીલા નાની, અપુત્રિણી રામા રે;
પુત્રને અર્થે આતુર બાળા, સેવે યક્ષજઇ કામા રે. સુખકારી૦ ૨.
ફૂલ ને ફળ જે લેઇ બહુલા, પૂજતી પ્રેમને આણી રે;
સેવા કરીને જાચે સુંદરી, દો પુત્ર દાસી સમાણી રે. સુખકારી૦ ૩.
સેવા નિત્ય કરે સાચા મનશુ, આવી દેવળ પ્રેમે રે;
ફૂલ લેવાને પહોતી તે વાડી, દીઠા પુંજ તેણે સામે રે. સુખકારી૦ ૪.
વૃક્ષભણી તેણે નિરખ્યાં નેહે, પુષ્પ ન લાભે કોઇ રે;
આવી પુંજતણે અનુમાને, આવી દીઠી તેણે સોઇ રે. સુખકારી૦ ૫.
પુંજ માંહિથી પુડરિક સમોવડ, દીઠો બાળ પ્રધાન રે;
શિર અનોપમ કંચન વરણો, લાગ્યું દેખતાં તાન રે. સુખકારી૦ ૬.
લીધો બાળક સીધો કરતલ, કામિતકારી રંગે રે;
ચીવર છપાવી આવી મંદિર, ઉલટ આણી અંગેરે. સુખકારી૦ ૭.
નિઃશાણુ વજાવે ગાવે ગોરી, ભોળી મતિ મન આણી રે;
ગૂઢગર્ભા એણે પુત્ર એ પ્રસવ્યો, શેઠ કહે એમ વાણીરે. સુખકારી૦ ૮.
બીજે દિવસે સ્થિત જાગરિકા, ત્રીજે ઇંદુ તપન દેખાવે રે;
છઠ્ઠી રાત્રે ધર્મ જાગરિકા, નારી હર્ષ ઉપજાવે રે. સુખકારી૦ ૯.
બારશમેં દીન શૌચનું કારણુ, માંડણુ સઘળો એ કીધોરે;
શેઠના મનનો મનોરથ એવો, ભૂરિ ભાગ્યે કરી સીધ્યો રે. સુખકારી૦ ૧૦.
લોકાચારે વદીતો શેઠે, અંગણી લીએ નામ દીઠો રે;
રત્નગર્ભ તસ નામજ એવો, લાગ્યો મન કર મીઠો રે. સુખકારી૦ ૧૧.
આચ્છવ મહોચ્છવ માંડયો મોજે, બંદીજન વર બોલે રે;
પૂરવ સંચિત બહુલા સાથે, કુંવરતણે કોણ તોલે રે. સુખાકારી૦ ૧૨.
નંદનની પેરે નિરખી નેહે, હીડોલડે ગીત ગાતી રે;
દેખી દેદાર તે કુંવરકેરો, સૂખભર ભીડે છાતી રે. સુખકારી૦ ૧૩.
જે દીનથી આણ્યો આપણે ગેહે, ગર્ભ ધર્યો તેણે પ્યારીરે;
એણે પુણ્ય પ્રકટ એ પ્રૌઢાં, જોયો સહુ નરનારી રે. સુખકારી૦ ૧૪.
બીજ ઇંદુ જેમ દિન દિન વધતો, કલાવંત કુમારો રે;
હરખે માતા મનડે કોડે, શેવે નહિ અલગારો રે. સુખકારી૦ ૧૫.

ઢાળ પંદરમી મારૂ રાગે, નેમવિજય શુભ ભાખી રે;
ઇભ્યની ઘરણી આનંદ અંગે, દીધાં દોહગ નાખી રે. સુખકારી૦ ૧૬.

. દોહરા.

રત્નગુપ્ત ઘર શેઠને, પંચ વર્ષનો બાળ;
પ્રૌઢો જાણી તાતજી, મૂકયો લેઇ નિશાળ ૧.
ન્યાય સાહિત્યજે ચોંપશુ, ભણે તજીને આળ,
ગણિત છંદ ભાષા વળી, ધર્મશાસ્ત્ર વિશાળ. ૨.
કરતો ક્રીડા બાળની, રાજ્યનીતિ સંભાળ;
દેખી અચરજ જન બહુ, માતા હોયે ખુશાલ. ૩.
આપ હોય રાજા તીમેં, સચિવ સેનાપતિ શેઠ;
ન્યાય અન્યાયે દંડ દે, એમ રમતો શુભ દ્રેઠ. ૪.
વરસ નવ જવ વોલિયાં, પરણાવ્યો તે તાત,
કન્યા દો વર શેઠની, વિલમેં સુખ દીનરાત. ૫.

ઢાળ ૧૬ મી.

(માળવ મહિપતિ મગસી વિરાજે—એ દેશી)

એ અવસર તે નગરીએ રાજા, સોહે શ્રી શ્રીષેણ હો,
ભૂપ રંગે કરી, બેઠો સભાને મઝાર હો, હરખ હૈયે ધરી:
સભામધ્યે તિહાંકણુ એક આવ્યો, ગણિક વિદ્યા તેણે શ્રેણ હો. ભૂપ૦ ૧.
બે કર જોડીને મહિપતિ બોલે, મુજ નંદની ગુણ ગેહ હો; ભૂપ૦
તેહતણો પતિ કોણ હોશે, કહીએ અમૃત એહ હો ભૂપ૦ ૨.
ગણક કહે તે ગણિતને જોઇ, શીલવતીનો નાહ હો, ભૂપ૦
જાણુજો માનવતીનો પ્રીતમ, આવશે એહથી ઉછાહ હો. ભૂપ૦ ૩.
વરસ પાદને અંતરે મળશે, મહિમાવંત નરેંદ્ર હો; ભૂપ૦
રાજા મન સુખ પામ્યો સબળું, ટાળ્યો મનનો ફંદ હો. ભૂપ૦ ૪.
દીધું ધન બહુ ગણકને રાયે, ગણક ગયો નિજ ગામ હો, ભૂપ૦
કેતે દિવસે શ્રીષેણ નૃપને, આવ્યો દૂત ઉદ્દામ હો. ભૂપ૦ ૫.
ધનક નામે છે પાલિનો પતિ જે, બહુ બળધારી ચોર હો; ભૂપ૦
આવ્યો ચમૂ તે સબળ સજીને, ફિરાત છે ધનઘોર હો ભૂપ૦ ૬.

સરિતાએ જેમ જળ વહે જલદે, તેમ વહિયો ત્યાં રાય હો; ભૂપ૦
રત્નગુપ્તે ત્યાં સાંભળ્યું સહુએ, દૂતે કહ્યું જે આય હો ભૂપ૦ ૭.
બાળક મુખ કરી બાળક સબળા, તે પણ ચાલ્યો વેગ હો, ભૂપ૦
ખ્યાલ જોવે ત્યાં ગણુ બહુ થાયે, ઉભો સહી વડ તેગ હો ભૂપ૦ ૮.
હાર્યો શ્રીરણુ નૃપતિ તેથી, વેગે ત્યાંથી પળાય હો, ભૂપ૦
કુંવર ઉભો તે થાનકે આવ્યો, ધાઇ સામો થાય હો. ભૂપ૦ ૯.
કર પૂંઠે કરવાળને કુંવર, આવીઓ સામો તામ હો, ભૂપ૦
કિરાત તે સઘળા નાઠા ત્રાઠા, દેશમાં નિંધ પુણ્ય કામ હો ભૂપ૦ ૧૦.
ગયથકી બળ તેહનું દીઠું, દીઠો બળધર હાથ હો, ભૂપ૦
જોયો ઇભ્યપતિ નંદન હેવો, ભાજ્યો બીજનો સાથ હો ભૂપ૦ ૧૧.
એહવે ગચ્છો દેશ એ સઘળો, રાજા વિસ્મય હોત હો, ભૂપ૦
પાંચ દિયા વર ગામજ તેને, શ્રીષેણુ ભૂપતિ તુરત હો ભૂપ૦ ૧૨.
સુખ વિલસે સંસારના કુંવર, શીલવતીસુત તેહ હો, ભૂપ૦
માતાને અંકે નિશદિન રમતો, તાત ધરે બહુ નેહ હો ભૂપ૦ ૧૩.
રત્નગુપ્ત એ નામને નિસુણી, શીલવતી ખુશિયાલ હો, ભૂપ૦
માહમપરપગ શુદ્ધ વખાણે, તિણુથી ટળિયા જંજાળ હો. ભૂપ૦ ૧૪.
તસપદ્પંકજ મધુકર રમિયો, નેમવિજય કહે નેહ હો, ભૂપ૦
પંચમ ખંડ એ ઢાળ તે સોળે, સુણતાં સંપદ ગેહ હો ભૂપ૦ ૧૫

इति श्रीशीलवती महासतीचरित्रे पंचमखंडः संपूर्ण.

ખંડ ૬ ઠ્ઠો.

દોહરા.

રિદ્ધ સિદ્ધ સુખ સંપદા, પામે નર ભરપૂર;
ગોડીધર ધિંગો ધણી, ત્રિભુવન આંણ સનૂર. ૧.
આશા પૂરણ આપણી, ચિંતામણિ સમ દેહ;
કામ ગવી ફિરતા ઘુરી, કરતાં એહની સેવ. ૨.
વરદાયક વસુધાતણી, વાગીશ્વરી વિખ્યાત;
સરસ વચન દ્યો માતજી, કવિયણને સુખ શાત. ૩.
ગુરૂ જ્ઞાની ગુરૂદેવતા, સકળ પદારથ ગમ્ય;
ચૌદરાજ વિલોકતાં, ગુરૂને ન છે અગમ્ય. ૪.
દેવ ગુરૂ સુધર્મ એ, ગુરૂથી અધિક ન કોય;
સુગુરૂ તિલકવિજયતણાં, ચરણકમળ નમું દોય. ૫.
ભૃગુકચ્છાદિક નગરમાં, ચંદ્રગુપ્ત નરનાથ;
વિલસે સુખ સંસારનાં, નવ નારીને સાથ. ૬.
એક દિન બેઠા મહોલમાં, રમતાં નર ને નાર;
શીલવતી તસ સાંભરી, ઉત્સુક થયો કુમાર. ૭.
વનિતા વિષમે આકુળી, મેં મૂકી છે જેહ;
જઇ સંભાળું તેહને, ટાળું દુઃખની રેહ. ૮.
જેહશું હોયે નેહલો, ક્ષણ ક્ષણ આવે ચિત્ત
સૂતા હી ધન નિંદભર, સંભારીઇ ધરી હિત ૯.
નેહી આવે સુહણે, નીસનેહી [illegible]
ગુણ ખલકે વર સાલ જ્યમ, [illegible] ૧૦.
જાહએ દેશ વિદેશડે, [illegible]
સુખ દુઃખ સાંભરે સજ્જનાં, [illegible] ૧૧.
મન મળ્યાં તન ઉલ્લસ્યું, [illegible]
અધરે આતુરતા કરી, [illegible] ૧૨

ઢાળ ૧ લી.

(હાજી રાને કલાઇયો નેર રવા વળી લુંબા ઝુંબા—એ દેશી)

રાત ન જાયે તે વિના રે, ક્ષણુ ક્ષણુ આવે મન,
અન્ન ઉદક બે નવ રૂચે, ઉત્સુક થયુ અતિ તન,
જીવનજી એમ બોલે મહારાજ, કરવા આપણુ કાજ. જીવનજી૦ ૧
તે સાજન કયમ વીસરે રે, જેહ શુ અવિહડ પ્રીત,
ગુણુ અવગુણુ જાણે નહિ, ઘણી રાખે પૂરવ પ્રીત જીવનજી૦ ૨
તન મળવા ઘણુ આકળુરે, ક્ષણુ દૈયે દુખ થાય,
વાસ કર્યો જીવે ત્યાહા, જ્યાહા શીલવતી તન છાય જીવનજી૦ ૩.
નવ નારી નિરખી કરી રે, નમઇ તોઠી ન કાય,
જીવ પખેરૂ પ્રેમના રે, વા'લાને થાનકે જાય. જીવનજી૦ ૪
અવસર જાણી એહવો રે, ત્રિલોચના ભણી એમ,
શીખ લહો તમે તાતની, જેમ વાધે અમ ધન પ્રેમ જીવનજી૦ ૫.
વા'લાને મળવાતણો રે, અળજો હોય અત્યત
મેળો કરે મહારાજ જી, કાઇ ગરવા શ્રીભગવત જીવનજી૦ ૬
ત્રિલોચના ત્યાહા તાતને રે, માત જણાવી વાત,
આપો આણા સુખડી, હરખિત તે તો થાત જીવનજી૦ ૭
દૈઉ અતિશે આગીને રે, નિસુણી નદનીની વાણુ
વિછોહો અગજનતણો, વિરૂડી વિરૂદ્ધ વખાણુ જીવનજી૦ ૮
વિનય વહે તુ સાસરે રે, સાસુ સસરા હેત
ધર્મ કરે દઢતા ભરી વાવરજે, ધન સાત ખેત જીવનજી૦ ૯
જોડી એ તુમ'ડી રે, વાન્છિત લેહેજો ક્ષેમ,
પ્રીતમ મનને સાચવી, નેહ વધે નવલો તેમ જીવનજી૦ ૧૦.
કૂડા દિલ જે શોકયના રે, સહેવા તેના બોલ
રીસ ન કરવી ત્યાકણે, તે તો ઉત્તમ કહેવો બોલ જીવનજી૦ ૧૧.
નવ સહસી હાથી દિધા રે, છત્રીસ સહસ તોખાર,
અરધ રાજ્ય આપ્યુ ગણી, પાયકનો નહિ પાર જીવનજી૦ ૧૨
સપ્રેડણુ શીખે કરી રે, કીધુ કુવરે પ્રયાણુ,
વોળાની ભૂપ પાછા વળે, સાથે સબળ સયાણુ જીવનજી૦ ૧૩.

નિર નવાણે જે ભર્યા રે, નિર્મળ પહેલી ત્રીજ;
પીજે પાણી ભાવતાં, હીંડતાં કરતા મોજ. જીવનજી૦ ૧૪.
સીમાડા આવી મળે રે, આપી સબળી ભેટ,
સેવકપણે તે રાજ્વી, તે તો પ્રણમે અંજસમેટ. જીવનજી૦ ૧૫.
બહુ પરિવારે પરવર્યો રે, આવ્યા આપણે દેશ,
તાત ભણી જણાવિયો, તેણે નાગરતણો પરવેશ જીવનજી૦ ૧૬.
સામૈયું રૂડું કરે રે, શોભાવે નગર ને હાટ;
સોહવી વધાવે મોતીએ, પથરાવે સુવર્ણપાટ. જીવનજી૦ ૧૭.
પાય પડયો જઇ તાતને રે, શીશ નમાવ્યુ માય,
નાઠું દુઃખ થઇ સંપન્ન રે, ઘરઘર મંગળ ગાય. જીવનજી૦ ૧૮.
છઠ્ઠે ખંડ સોહામણી રે, સુંદર પેહેલી ઢાળ;
નેમવિજ્ય કહે આગળે, સાંભળજો ઉજમાળ જીવનજી૦ ૧૯.

દોહરા.

જઇ માતા પાયે નમ્યો, પ્રણુમ્યા તાતના પાય,
વેગે પો'ત્યો અંતપુરે, શીલવતી ચિત લાય. ૧.
મનમાં વા'લી માનની, મીઠી અમીય સમાન,
તેહવિના ક્ષણ દોહલો, જુએ તજીને માન. ૨.
અરહુ પરહુ નિરતો, ચંચળ કંઇ નિજ ચિત્ત;
નારી ન નિરખી લોચને, કુંવર થયો વિણ પ્રીત. ૩.
મદનતણી જે વાટિકા, પ્રાણતણી જે કાય;
નેન મલુણી સુંદરી, તાપતણી જે છાય ૪.
કેથ ગઇ તે કામની, નયણ ન આવે જેહ,
સહી તે પહોતી પીહરે, પિયુ વિના ધરી નેહ. ૫.

ઢાળ ૨ જી.

(સુણ મેરી બેની કહે કાંઇ અચરજ વાત—એ દેશી)

સહી એ દેખી આવતો, નયણે તવ જળધાર;
રૂદણ કરે ગમા ત્યાંહાં, તેજ મો'લ મઝાર. ૧.

સુખ્ય હે ભૂપતિ, કર્મતણી ગતિ એહ,
દીધા કરમે છેહ, ભોગવતાં ફળ રેહ;
લેણાયત જન લેહ. સુણ્ય હે૦ ૨.
લેહેણું લાધે લોકમાં, એવી અછે પરતીત;
ઉત્કટ વિકટ દસ ભર્મનાં, કર્મ લાગી જન નીત. સુણ્ય હે૦ ૩.
ચંદ્રગુપ્ત અતિ ગહ્ગ્ર્યો, પૂછે તેણીવાર;
કેથ રોવો તમે દુઃખ વિના, કરતી મુખ પોકાર. સુણ્ય હે૦ ૪.
દાસી પ્રત્યે બોલે ધણી, ક્યાં મુજ પ્રાણઆધાર;
ગદગદ સ્વરે દાસી કહે, સાંભળો એ અધિકાર. સુણ્ય હે૦ ૫.
તમ સંગે તે અંગના, ગરભ ધર્યો દિન નેહ;
જાણ્યુ સઘળે રાઉલે, માતપિતા તમ જેહ. સુણ્ય હે૦ ૬.
રત્નાવલી માતા બહુ, હઠ ગ્રહી રહી લાલ;
માગણ ભય તસ વિષ બહુ, અનુભવ્યાં અસરાલ. સુણ્ય હે૦ ૭.
પ્રચ્છન્ન થકી પ્રકટી કરી, વાત વદીની લોક;
વિષ મારે તે મુગ્ધ નહિ, પાપતણો દળ થોક. સુણ્ય હે૦ ૮.
ભુવન જોતાં નિરખિયો, મુદ્રિત બગચો એક;
છોડી નિરખ્યો સાસુએ, કીધી ક્રોધની ટેક. સુણ્ય હે૦ ૯.
કિણ છયલ તુમે પાડ્યો, કોણ મળ્યો સસનેહ;
મુલ કરી ભૂષણ ભલાં, કોઇ ગયો તુજ દેહ. સુણ્ય હે૦ ૧૦.
(ઇહાં) પુરૂષ કોઇ આવે નહિ, નૃપ ભુવને સોસ;
ગર્ભ દેખી એ તાહરો, કોણ નવ ચઢે રોષ. સુણ્ય હે૦ ૧૧.
સાખ્ય ભરી અમે તમતણી, મુદ્રા દેખાડી જાસ;
તોય તેણે માની નહિ, સાસરિયાંનો વિશ્વાસ. સુણ્ય હે૦ ૧૨.
દીધી મુદ્રા જો નંદને, રે જૂઠા બોલી નાર;
વસ્ત્ર આભૂષણ કેણે આપિયાં, પાપણી રાંડ ભેકાર. સુણ્ય હે૦ ૧૩.
ભલી વગોવી ભામની, કો ન કરે તે કીધ;
વાત ચાળી રહે શે જગલગી, વૈર લાહો ભલ લીધ. સુણ્ય હે૦ ૧૪.
વાંક નહિ છે તાહરો, ખર્યું અમારૂં કર્મ;
થોડે કામે ઘણું ભોળવીં, ભલો લગાડ્યો ભર્મ. સુણ્ય હે૦ ૧૫.

જે જે પડે વિપત્તડી, તે તે સહેવી કાય;
દોષ દિજે નિજ કર્મને, વળી પ્રસવે જેણે માય. સુણ્ય હે૦ ૧૬.
વા'લો જો વેરી થયો, તો કેને દીજે દોષ;
ગુંગો જ્યમ વાત હૈયે ધરે, આણે જ્યમ મનમાં શોષ. સુણ્ય હે૦ ૧૭.
શીલવતી સગુણી ભલી, તુજ કુળ માંહે લીહ;
સાહસિક શિરોમણિ, અહો અહો તુજ દીહ. સુણ્ય હે૦ ૧૮.
બોલે મીઠાં માલતી, એહ તમારી માત;
ઢાળ બીજી છઠ્ઠા ખંડની, નેમે કહી સમજાત. સુણ્ય હે૦ ૧૯.

દોહરા.

ભામિની કહિયો ભૂપને, ગર્ભતણો અધિકાર;
પૂરવ વૈરે વૈરિણી, લાગી સતીને લાર. ૧.
કાઢી નારી ઇહાંથકી, ભુંડો વેશ બનાય;
મૂકી પીહર વાટડી, નિકલંકી કલંકાય. ૨.
સજ થઈ સાથે અમો, સેવણ સતીના પાય;
બળે કરી મેલી નહિ, એહ તમારી માય. ૩.
દાસીવચન એવાં સુણી, ધરણી ઢળ્યો કુમાર;
એ એ દૈવ તેં શું કર્યું, કે રૂઠ્યો કિરતાર. ૪.
તાત દેખાવો નારીને, માય મેળાવો મોય;
નહિતર અગ્નિ ઝંપાવશું, વળી વળી કહે તોય. ૫.
સરસી નારી ઇણથકી, નંદન પરણો આજ;
વાત તજો તમો તેહની, અમને આવે લાજ. ૬.

ઢાળ ૩ જી.

(હો પ્રીતમ તુમબિનુ મેરે ન કોઇ—એ દેશી)

કુંવર બોલે તવ એહવું મુખથી, નિસુણો કહું મોરી માય;
લાગ્યું મેં મન માનની તેહશી, નહિ છે તોરે દિલં કાંય. ૧.
હો ભવિક જન, વરવી વિષય વિડંબના, ભોળવ્યા ભોળા ભૂપતિ;
બહુ પરી ફરતલ દંભા—હો ભવિક. ૨.

તેહ વિણુ કહો, કેમ કરી ગ્રહિયે, પ્રત્યક્ષ દીસે દુરાહી;
મન લાગ્યું છે તન એ વિકળતા, કયી વિધ રહીશું સાહી—હો ભવિક૦ ૩.
એ વિણુ જાયછે ક્ષણ ક્ષણ માસા, સામે પણુ સુખ ન હોયે;
વીછડિયાં વર વાગેશ્વર જેહ, મન ન લાગે દેખી સહુયે—હો ભવિક૦ ૪.
કીડી ઉપર તેં કટક કીધું, કેવી તુમચી વડાઇ;
છેહ દેઇ તમે બાળા તે છેતરી, આગેથી લાડ લડાઇ—હો ભવિક૦ ૫.
યોગી વિયોગી તે નવ જાણાવે, ગુણ જરા હૈડામાં ખટકે;
ગટકે ચણુણે બહુ કાયા મોપે, વિરહ વિગ્હાનલ પટકે—હો ભવિક૦ ૬.
કોલ દેઇ જે પાંતરી એ છે નારી, કહો શોભા કયમ વરિયે;
લોક ઉખાણો નવ કીજે એહવો, ઘેલાં સાથે પંથ ન કરિયે—હો ભવિક૦ ૭.
પરણાવો માજી જો મુજ ભણી બીજી, નારી નાવે તેહ જેવી;
નાખી દુઃખ ને અબળાને છંડી, હવે વાત કરો તમે કેવી—હો ભવિક૦ ૮.
ઉર દુખે જો જોરથી કેહતું, થાઉં ચમ્પ સીસક્ઝીસ;
વેદન મોઇ લહે અવર ન બીજો, કહો તમને કેતું કહીશ—હો ભવિક૦ ૯.
તો પેસું હવે પાવક સબળે, બીજી વાત ન ધરશું;
અજાણુ થકો કહું જાણુજો દિલથી, કહોજી જીવી કૃત કરશું—હો ભવિક૦ ૧૦.
મૂકી અબળા વણુ અપરાધે, તેં પણુ કાંઈ ઓછ ન રાખી;
તેહતણું દુઃખ તન મન જાણે, બીજા જીવન વર સાખી—હો ભવિક૦ ૧૧.
છાંડો તેને અમે સાસરે તોરે, આધા ન જાણું જેહ વીતી;
કર્મના ચાળા ચતુર કુણ જાણે, પંચમાં વાત વદીતી—હો ભવિક૦ ૧૨.
ભૂપજ પાવે મૂર્છા ફરી ફરી, માત સચેતન કરતી;
અહો અહો મોહ મહન મહારાજા, કોજ સબળ ફળ ધરતી—હો ભવિક૦ ૧૩.
દહ્યાં સીતે જે બાઉલ વનમાં, તે કયમ પલ્લવ તન આવે;
દાધ્યાં દ્રુમ સહી પાવક કરીય વને, ફરી વળી કુંપળ લાવે—હો ભવિક૦ ૧૪.
કુંવર ચિત ભણી વાળવા વેગે, ભૂપતિ કહે શુભ વાની;
નેમવિજય કહે છઠ્ઠા ખંડની, ત્રીજી એ ઢાળ વખાણી—હો ભવિક૦ ૧૫.

દોહરા.

શીખ લીએ સજ્જનતણી, પ્રણમી માતા પાય;
ઉભો દ્રય કર જોડીને, ગદગદ વિનવે રાય. ૧.

આપો આજ્ઞા હિત ધરી, અમે વિદેશી લોક;
વાટ ન જો જો ફેરીને, જાએવો પરલોક. ૨.
માત મ જાણો જનમિયો. પિતા મ કહેશો પુત્ર;
નારો મ જાણો નાથ ઇમ, ઊભો આપે ઉત્ર. ૩.
રે હૈયાં કાં નવ ફૂટે, કાઢો કવણ ગુણેણ;
ઘણે ઉસાસે પૂરિયો, ઘમિયો વજ્ર હથેણ. ૪.
સજ્જન વિહુણા સજ્જના, નામ ધરાવે કાંઇ;
સાચો સજ્જન માન તો, જો વિરહે ટુક થીઆઇ. ૫.
નિસનેહી (જે) નર નિગુણો, પગ પગ આપે દોષ;
શીખ દીધી સહુ સજ્જને, રાખ્યો હૈડે રોષ. ૬.
ગુણ અવગુણ જાણે નહિ, ધિઃક ધિઃક માનવ તેહ;
ભમર વગુધ્યો કેતકી, દુખે ન આપે છેહ. ૭.
ચાલ્યો ત્યાંથી એકલો, કોઈ ન લીધો સાથ;
સતીના પદ અનુમાનથી, શીલવતી મન આથ. ૮.
ચપા આવ્યો અનુક્રમે, ઊભો સરવર તીર;
સતીની પૂછે વારતા, નયણે લેહેતે નીર. ૯.

ઢાળ ૪ થી.

(ચંદનની કટકી ભલી—એ દેશી)

લખિયો લોકે લોચને, ઓળખિયો અહીનાણ, હો પંથી મારા;
દીઠી કે સતીય શિરોમણિ, દેખાવો જી સુજાણ, હો પંથી મારા. દીઠી૦ ૧.
મૂકી દો જી ભૂલામણિ, કહિયે દે દો કરજોડી, હો પંથી મારા;
બાળા બેહુલા ગુણતણી, જાણે લાગી બલાય, હો પંથી મારા. દીઠી૦ ૨,
આવિયો ઉતાવળો, મળિયા બાંહ્ય પસાર, હો પંથી મારા;
પૂછે કુશળની વારતા, કુશળ છે વનહ મઝાર, હો પંથી મારા. દીઠી૦ ૩.
પૂછે નંદની તાહરી, આવી અછે તુમ ગેહ, હો પંથી મારા;
આપું વધામણી તેહની, નિસુણો નૃપ વચ તેહ, હો પંથી મારા. દીઠી૦ ૪.
આવી ઇહાં અમ નંદની, બેઠી સરવર છાંય, હો પંથી મારા;
ગર્ભવતી શ્યામ ચીવરે, વરવો વેશ બનાય, હો પંથી મારા. દીઠી૦ ૫.

લાજી લાજની વાતડી, જાણી કુળને કલંક, હો પંથી મારા;
આણી નહિ અમ મંદિરે, કીધું મન નિઃશંક, હો પંથી મારા. દીઠી૦ ૬.
મુજ પુત્રી વિના તાહરે, સબળી કાંઇ છે ખોટ, હો પંથી મારા;
છાંડો મમતા મોહની; નેહતણી જેહ ચોટ, હો પંથી મારા. દીઠી૦ ૭.
પરણો પરમાનંદશું, નવલી નારી સંસાર, હો પંથી મારા;
શોક ન કીજે નારીતણો; અવર ભલેરી સંસાર, હો પંથી મારા. દીઠી૦ ૮.
એવી સુણી નૃપ વારતા, બોલ્યો શીશ ધુણાય, હો પંથી મારા;
જો જો અંગથકી ઉપની, નાખી દૂર ઉડાય, હો પંથી મારા. દીઠી૦ ૯.
મુજ મન પ્રાણ નિકુંજમે, વાસી નયનની રેહ, હો પંથી મારા;
પ્રાણથકી અદકી ઘણું, તે મુજ આતમ દેહ, હો પંથી મારા. દીઠી૦ ૧૦.
આશા ચળી તનકેરડી, સતીયાં ગાત્ર દિદાર, હો પંથી મારા;
એવી એ સંસારમાં, મળવી દોહલી નાર, હો પંથી મારા. મુજ૦ ૧૧.
એહવિના એ એકા ઘડી, જાવે છે જી દુરાય, હો પંથી મારા;
જો મળે તે મુજ અંગના, જીવ કરૂં પસાય, હો પંથી મારા. મુજ૦ ૧૨.
કુંવર કહે તમ નંદની, છે મૂકી કહો કેથ, હો પંથી મારા;
સુકુલિની જેહ સુંદરી, દીસે નહિ કાં એથ, હો પંથી મારા. મુજ૦ ૧૩.
જાઇશ ત્યાંહાં ઉતાવળો, કીજે તેહની ભેટ, હો પંથી મારા;
હોવે હરખ હૈયે ઘણો, નિરખિયાં જે ભણી ભેટ, હો પંથી મારા. મુજ૦ ૧૪.
ભૂપતિ કહે રાજા સુણો, આવી અમતણે ગામ, હો પંથી મારા;
પેસ ન દીધી પ્રેમશું, જે હુતી આતમરામ, હો પંથી મારા. મુજ૦ ૧૫.
ખંડ છઠ્ઠાતણી એ સહી, ચોથી સહેલી ઢાળ, હો પંથી મારા;
નેમવિજય કહે નેહશું, બોલી વચન રસાળ, હો પંથી મારા. મુજ૦ ૧૬.

દુહા.

કુળ કલંક ડરતાં થકાં, કોઇ ન પૂછયો ભેદ;
કીધું અવિચાર્યું એસું, જેથી લહિયો ખેદ. ૧.
રાખી કુંવર મંદિરે, ભૂપ છોડે અસવાર;
શીલવતી શોધી ઘણું, તેણે અવનિ મઝાર. ૨.
લાધી ન લીલા લક્ષ્મીને, કુંવર થયો દિલગીર;
પંથે વહિયો એકલો, વીર શિરોમણ વીર. ૩.

ઢાળ ૫ મી.

(ભીલકુંવર કેણે માર્યો આહેડી આ જોને—એ દેશી) .

વણઝારો તસવાટે મળિયો, કાંઠી નાયક નામ રે,
પૂછે નારીની વારતા પ્રેમે, તેણે પણ કીધો પ્રણામ;
બટાઉ આખોને, મુજ દીઠી આતમરામ,
જેણે પાતિક નાસે નામ, વિદેશી આખોને. બટાઉ૦ ૧.
કણે દીઠી સુંદરી કયાંહી, બાળા બાળક વેશ રે;
ગર્ભવતી જે રૂડી રૂપે, દુઃખતણા પર કેશ. બટાઉ૦ ૨.
બે કર જોડીને બોલું તમને, કાળાં અંબર અંગે રે;
નિકલંકી કામની સસનેહી, કોઇય નહિ તસ સંગે. બટાઉ૦ ૩.
કાઢી માતા સબળ વિહુણી, તાતે સાર ન કીધી રે;
અબળા દુઃખ દાખીને કાઢી, કિરતારે કુમતિજ દીધી. બટાઉ૦ ૪.
મો મન પ્રાણ પિયારી બાલા, રંભા રૂપ સમાણી રે;
જો આપે કોઇ મુજને આણી, તેને કહું એમ વાણી. બટાઉ૦ ૫.
હરખ ધરીને આપું તેહને, આધો રાજ્ય પસાય રે;
વળી જે માગે તે દઉં દાને, માન ને મોહત વધાય. બટાઉ૦ ૬.
હુ તસ અનુચર આ ભવકેરો, માનું વળી ઉપકાર રે;
* * . વિણજ કહે વિણઝારો, સાંભળ કહું અધિકાર. બટાઉ૦ ૭.
વરસ દશ પેહેલી સુણ રાજા, ભલી એકલી આવી રે;
આઠ દિવસ રહી તે અમ સંગે, ભામની સુખે બહુ ભાવી. બટાઉ૦ ૮.
શ્રીપુરની અટવીમાં પહોતી, રાતતણો લેઇ જોગ રે;
નવ જાણું પછે કેથે ગઇ તે, કરમતણો જે રોગ. બટાઉ૦ ૯.
પંથીતણે અનુમાનથી પોહ્તો, દુર્ગમ વિષમ તે દેશે રે;
સિંહ રીંછ વર વ્યાઘ્રને ચિતરા, શબ્દ ભણિય ઉવેખે. બટાઉ૦ ૧૦.
આવ્યો ડુંગર દરીને અંતર, શિલાતળે મુદ્રા દીઠી રે;
નામ પોતાની લીધી કરતલે, મનમાંહી લાગી મીઠી. બટાઉ૦ ૧૧.
કરંક દીઠાં બહુ જંતુકેરાં, મનમાંહી ખેદાણો રે;
મારી નારી મો મન પ્યારી, સિંહ રે થાઇ લેવાણો. બટાઉ૦ ૧૨.

રોવા લાગ્યો રાજકુંવર તે, કરૂણા દેવને આવે રે;
મેં તુજ કેડું વિનાસ્યું આ ભવે, નારી ઉલટ દેખાવે. બટાઉ૦ ૧૩.
વિલાપ કરે વનિતા કાજે, મનમાં લાજ ન આણે રે;
દેવી પ્રત્યક્ષ બોલી તતક્ષણ, મહારાજા કાંઈ જાણે. બટાઉ૦ ૧૪.
મળશે તુજને શ્રીપુર નગરે, પુત્ર સહિત વર નારી રે;
હરખી કુંવર હાલ્યો આગે, પુણ્યતણો જેહ ક્યારી.. બટાઉ૦ ૧૫.
શકુન થયા સુભગા વળી વાયે, પવન લેહેર અતિમંદ રે,
દીઠી તટિની જળ તે સનૂરૂં, પામ્યો મન આનંદ. બટાઉ૦ ૧૬.
ખંડ છઠ્ઠાની પંચમ ઢાળે, પામ્યો નગર વારૂ રે;
નેમવિજય કહે હું કહું સઘળું, શીલવતી પુણ્ય સારૂં. બટાઉ૦ ૧૭.

દોહરા.

નિરખી નયણુ નદી ભલી, પીધું શીતલ વાર;
વટ છાયા નિરખી વળી, સુતો કુંવર તે વાર. ૧.
દેહી શ્રમ પરાભવ થકી, નિદ્રા આવી સોય;
તે નગરીએ સહુ સુણો, અચરજ હોવે કોય. ૨.
શ્રીષેણ નામે નરપતિ—સરસ્યા થયા દિન તીન,
પુત્ર નહિ કુલ તેહને, મુઓ થઈને દીન. ૨.
પંચ દિવ્ય પ્રગટાવિયાં, અશ્વ કન્યા ગજ કુંભ,
છત્ર ચામર કર વિના, વિહસે જેહથી રંભ. ૪.
તેહજ રાજા આપણો, કીધો મંત્રી થાપ;
કુંભ દઇ ગજ સુંડમાં, આવે પરિકર આપ. ૫.
પોઢયો વસુપતિ નિંદભર, કુંભ ઢળ્યો લઈ શીશ;
બંદીજન બિરદાવળી, બોલે બહુ જગદીશ. ૬.
જાગ્યો કુંવર દેખીને, એહ અચંભમ કેમ;
સપનું અથવા સાચ છે, નૃપ ચિંતે ત્યહાં તેમ. ૭.

ઢાળ ૬ ઠ્ઠી.

(દેશી ઓળભાણાની)
(તથા મહેરામણ માઝજી—એ દેશી)

ઉઠોજી થેં ઉભા હુઓ, ગજનજી રે,
બેસો ગજશુ ચઢેય, રાયારા રાજવી;

વિનવિયે એમ વિનતી, રાજનજી રે;
તમ રાજ્ય થયું સુખ લેય, રાયારા રાજવી. ૧.
બેસો ગજવર ઉપરે, રાજનજી રે,
વારૂ તે છત્ર ધરાય, રાયારા રાજવી;
ગીત ગાવે વળી ગોરડી, રાજનજી રે,
માગિયાં બંદી પસાય, રાયારા રાજવી. ૨.
અતિ ઉત્સવ કરી આપણે, રાજનજી રે,
કીધો નગર પ્રવેશ, રાયારા રાજવી;
તખ્ત બેઠો ત્યાં આવીને, રાજનજી રે,
હોવે નાટક શેષ, રાયારા રાજવી. ૩.
તે વેળા દિન તે ઘડી, રાજનજી રે,
તે માનવતી પરણાય, રાયારા રાજવી;
ખટકે સાલતણી પરે, રાજનજી રે,
શીલવતી ગુણ ભાય, રાયારા રાજવી. ૪.
ઓચ્છવ કરતાં એણીપરે, રાજનજી રે,
કેતે દિન નૃપ તેહ, રાયારા રાજવી;
ઢંઢેરો ફેરાવિયો, રાજનજી રે,
સુણજો કહિયે છીએ જેહ, રાયારા રાજવી. ૫.
વ્યવહારી નંદ ક્ષત્રીના, રાજનજી રે,
આવજો સહુ દરબાર, રાયારા રાજવી,
લોક વિચિંતે ચિત્તમાં, રાજનજી રે,
મનથી નવું નિરધાર, રાયારા રાજવી. ૬.
પણ મોટી નૃપ આગના, રાજનજી રે,
શણગાર્યાં નંદન મેહેલ, રયારા રાજવી;
આવે અશ્વ રથ બેશીને, રાજનજી રે,
પંચે રંગીત વહેલ, રાયારા રાજવી. ૭.
આવિયા તે દરબારમાં, રાજનજી રે,
દીધો આદર રાજ, રાયારા રાજવી,
સુખ ઘોઈને તેહને, રાજનજી રે,

ત્યહાં આંગળી દે મુખમાંય, રાયારા રાજવી. ૮.
દીઠું રૂપ સોહામણું રે, રાજનજી રે,
રહિયો રતિપતિ વાહ, રાયારા રાજવી;
ઇભ્ય તે કોણ તેહવો, રાજનજી રે,
એવો પુત્ર છે જાહ, રાયારા રાજવી. ૯.
વસુદત્ત જે વ્યવહારિયો, રાજનજી રે,
અંગજ તેના હોય, રાયારા રાજવી;
રૂપ બંધવ છે દીપતા, રાજનજી રે,
પણ એહ સમો નહિ કોય, રાયારા રાજવી. ૧૦.
આંગળી દે મુખ તેહવે, રાજનજી રે,
આવ્યું રત્ન તે હાથ, રાયારા રાજવી;
ઓળખ્યો નંદન આપનો, રાજનજી રે,
નૃપ મન ગયું તે સાથ, રાયારા રાજવી. ૧૧.
બાળે ન લહિયું મુખ ભણી, રાજનજી રે,
રત્ન નીકાસ્યું જેહ, રાયારા રાજવી;
બુદ્ધિ ઉપાઇ એહવી, રાજનજી રે,
આણી મનમાં સનેહ, રાયારા રાજવી. ૧૨.
આભૂષણ દે સહુ પ્રતે, રાજનજી રે,
બોલાવિયા સહુ બાળ, રાયારા રાજવી;
બીજો દિન સહી તે વળી, રાજનજી રે,
દિયે ઢંઢેરો વિશાળ, રાયારા રાજવી. ૧૩.
ઢંઢેરો તેમ વાજતો, રાજનજી રે,
બોલે મધુરા બોલ, રાયારા રાજવી;
સાંભળો નગરના સહુ જનો, રાજનજી રે,
કે રહિયા ચક્ષુ ચોળ, રાયારા રાજવી. ૧૪.
રત્ન અછે એક રાયને, રાજનજી રે,
જોવે જોડી રેણ, રાયારા રાજવી;
આપજો તે વહેલા થઇ, રાજનજી રે,
સાંભળતાં શીઘ્ર વેણ, રાયારા રાજવી. ૧૫.

આપરી અવહારિયા, રાજનજી રે,
આવજો સ્નને લેય, રાયારા રાજવી
નહિતો દુખ બહુ પાવશો, રાજનજી રે,
કહિયો છે મન ભેય, રાયારા રાજવી ૧૬.
છઠ્ઠી એ ખંડ છઠ્ઠાતણી, રાજનજી રે,
કહી એ હરકતી ઢાલ, રાયારા રાજવી,
નેમવિજય કહે આગળે, રાજનજી રે,
સાભળજો છે રસાળ, રાયારા રાજવી ૧૭

દોહરા.

વ્યવહારી સઘળા મળ્યા, લેઇ રત્ન અનેક,
હાથે લિખિસે પેર ભૂપને, રત્ની નાવે રેક ૧.
સ્વદેશ ને પરદેશના, ઝવેરી બુદ્ધિ વિસાળ
પ્રેમે કરીને પાઠવ્યા, રત્નતણી જે માળ ૨.
હાથ ન આવે ઇલાપતિ, મનમા રહિયો અર,
નારી નહિ ઇણ નગરમા, પ્રગટયો પાપ અકુર ૩
શીદત્તને વસુદત્તને, તેડાવ્યા તતકાળ
લાવો રત્નની જોડલી, કે આવ્યો તમ કાળ ૪
શેઠ ચિંતે ચિત્તમા, કયાથી લાવ્યા તે રત્ન,
ભૂપતિ મનને રીઝવા, હા બોલે શુભ મન ૫

ઢાળ ૭ મી.

('આ છે લાલ'ની દેશી)

ચિંતે મનમા શેઠ, ફરી દીઠો નૃપ દેહ
પ્યારે લાલ, ધન મહેલાને કારણે.
અણુ તો ન દેવાય, માગ્યુ હી ન મગાય,
પ્યારે લાલ, ભૂપ રૂઠયો કૃત શાતણે ૧.
જાણી મને જો કોય, મો માગ્યો લહે સોય,
પ્યારે લાલ, લાવજો રે' એમ બુધણી,

કરિયે કેમ નવિ હોય, ઇણ નગરીતો લોય,
પ્યારે લાલ, વાત વારે કુણ તેતણી. ૨.
લે વ્યવહારી અનેક, રત્ન દેખાવે વિવેક,
પ્યારે લાલ, રત્ન જડે નહિ તેહવું;
જો જો શેહેરે છેક, પૂછે એકને એક,
પ્યારે લાલ, વચન કહે એહ કેહવુ. ૩.
કોઇક નામને દેઈ, સઘળો એ ધન લેઇ,
પ્યારે લાલ, દ્રવ્ય ભણી દુ:ખ દાખશે;
કરિયે કહો શું એય, લાધે ન મનનો ભેય,
પ્યારે લાલ, વાત છિપાઇ રાખશે. ૪.
બેઠા આંગણ આપ, કરતા મન બહુ થાપ,
પ્યારે લાલ, ચિંતા તન બહુ ભાવિયા;
ભુંડી નૃપ મુખ છાપ, કેમ ખમીજે ટાપ,
પ્યારે લાલ, આતુર અતિ વ્યવહારિયા. ૫.
શીલવતી કહે તાત, કશી વિમાસણ થાત,
પ્યારે લાલ, ચિંતા કેમ વહે એવડી;
સાચી કહો અમ વાત, હૈડે જ્યમ દરખાત,
પ્યારે લાલ, અપ્રીત લહી નગ જેવડી. ૬.
પુત્રી તુજ થકી કેમ, દુઃખને ટાળિયે જેમ,
પ્યારે લાલ, એવુ નહિ પુણ્ય માહરૂં;
કરશું કહેશો તેમ, બોલ સુણીને એમ,
પ્યારે લાલ, દરશન વાલું તાહરૂં. ૭.
રત્ન માગે છે રાય, એ કેમ ઝગડો મિટાય,
પ્યારે લાલ, રત્ન નહિ છે આપણે;
સમજ્યુ ન સમજાય, રહિયા રત્ન દેખાય,
પ્યારે લાલ, કારણ એહવું અમતણે. ૮.
તાતજી કેવું દુઃખ, આણો હૈડે સુખ,
પ્યારે લાલ, રત્ન આપું લિયો તમ ભણી;
મણિ દેખી ગયા દોષ, લહિયો મન સંતોષ,

પ્યારે લાલ, આશા પૂરી તેં ચિત્તતણી. ૯.
જીવે કોડ વરીશ, જ્યાં લગી ચંદ્ર ને દીશ,
પ્યારે લાલ, ઉલટે અંબર પેહેરિયાં;
શેઠને મન સુજગીશ, નવલી લક્ષ્મી વરીશ,
પ્યારે લાલ, ચાલ્યા બહુ વ્યવહારિયા. ૧૦.
કીધો નૃપને પ્રણામ, આવ્યા રત્ન લે તામ,
પ્યારે લાલ, ઇલાપતિ દિલ હરખિયું;
ઉલટે આવે આમ, સરિયું વાંચ્છિત કામ,
પ્યારે લાલ, જોડી મળી મન નિરખિયું. ૧૧
દેઇ શેઠ પસાય, ઇભ્ય તે મંદિર જાય,
પ્યારે લાલ, જગતીપતિ ઇમ ચિંતવે;
મળશે પુત્રની માય, પૂરવ પુણ્ય પસાય,
પ્યારે લાલ, ભાગ્ય ફળે ભવને ભવે. ૧૨
વળી તે ઢંઢેરો ભૂપ, ફેરવિયો લઇ અનુપ,
પ્યારે લાલ, સુણજો નૃપ મુખ વારતા;
પરદેશણ બહુ રૂપ, માનની મનોભવ કૂપ,
પ્યારે લાલ, રાખશે જે સહી વારતા. ૧૩.
રાઉલો તેહજ ચોર, કહિયે ચચ્ચર ખકોર,
પ્યારે લાલ, નારી મ રાખશો મંદિર,
સાંભળી ચતુર ચકોર, ન રહ્યા દિલથકી ઠોર,
પ્યારે લાલ, વાત સુણો એહ સુપરે. ૧૪.
પાંચે દિને જો હોય, પ્રગટજ નારી સોય,
પ્યારે લાલ, તો દુઃખ કારણ હોવશે;
રાખે છપાવી કોય, લહેશો દુઃખ સહી તોય,
પ્યારે લાલ, આગે વાત બહુ જોઇશે. ૧૫.
પ્રગટ કરશે જેહ, વાંચ્છિત લહેશે તેહ,
પ્યારે લાલ, કહિયે શું તસ ફરી ફરી,
સાચો મિત્ર ગણેહ, વ્યવહારી ગુણ ગેહ,
પ્યારે લાલ, કહિયે છે વળી હિત કરી. ૧૬.

નેમવિજય મહારાજ, કરવા આપણું કાજ;
પ્યારે લાલ, મીઠા બોલે બોલડા;
રત્ન વધારી લાજ, પામ્યો નવલું રાજ,
પ્યારે લાલ, પુણ્ય થયાં જવ પરગડાં. ૧૭.

દોહરા.

શ્રીદત્ત ચિંતે ચિત્તમાં, હોશે ઘણું વિરૂપ;
મુજ ઘર પરની બાલિકા, દેખી ચૂક્યો ભૂપ. ૧.
તો હવે કીજે શું ઇહાં, રૂઠયો નરવર રાય;
પ્રાણ રહે જો પત ગઇ, તો જીવ્યુ કુણ લેખાય. ૨.
કોણ મળ્યો નૃપ ચાડિયો, વા'લો થઇને વાત;
કીધી કેવી પાપીએ, કરમતણો ઉતપાત. ૩.
શેઠ ગયો નરપતિ કને, મહારાજા બહુ નાર;
સુતા ભગિની ભાણેજડી, તેનો કવણ વિચાર. ૪.
ઇલાપતિ કહે ઇભ્યજી, એવાં મ કહો વેણ;
પરદેશી ને એકલી, પ્રાહુણડી ગુણરેણ. ૫.
શેઠ થઇ ચિંતા ઘણી, તેને ક્યમ દેવાય;
આવી શરણે રાજવી, આવી તે ન મૂકાય. ૬.
ધન હાજર ઘર નરપતિ, હાજર જીવ છે એહ;
પણ હું ન દેઉં તેહને, અમ પુત્રી છે એહ. ૭.
વ્યવહારી નહિ અમતણે, તિણ હું તે કોઇ કાજ;
રાખી પડદે વાતડી, પૂછેવા ઇણ આજ. ૮.
દે હડતાલ તે હાટડે, મેળી બહુ પરિવાર;
તરૂણ બાલ વૃદ્ધા બહુ, વડી આવ્યા દરબાર. ૯.

ઢાળ ૮ મી.

(સ્વર્ગ લોકથી કૂલડું આવ્યું—એ દેશી)

વ્યવહારી કહે સાંભળ રાજા, એવો અન્યાય ન કીજે,
પરની નારી દેખીને કેમ કરો, લોક કલંક બહુ લીજે;
કે શાને કે શા માટે, કે માજો કે નાજો કે નારો,

રાજા કહેવું વયણ સુણાવો રે. ૧
એવા બોલ ન બોલો મહીપતિ, નીચી રીત તમારી;
જો કોઇ ધનનો કામ છે તુમચે, તો લિયો રિદ્ધ અમારી. કે શાને૦ ૨.
અમે પ્રજા છું તમે પ્રજાપતિ, એહની વાત તમો છાંડો;
જો કોઇ દુખણી આવી આતુર, તેહશું ઘર કેમ માંડો ? કે શાને૦ ૩.
શીલવતી ત્યાં એહવું નિસુણી, મનમાં અતિ વિલખાણી;
શું હોશે જેમ શીલ રહેશે, બહુ દુઃખથી ઉલઝાણી. કે શાને૦ ૪.
મહાજનને કહે એવું મહીપતિ, કેમ કરો છો વિખાસા ?
લેઇ આવો તમે વેગે તેહને, શું જાણો છો હૈયે હાસા? કે શાને૦ ૫.
અણુમણુતો વ્યવહારી આવ્યો, શીલવતી સતી પાસે;
નંદની રાજા અતિશે નિરદે, ચાહે છે તુજ એક પાસે. કે શાને૦ ૬.
તીય જંપે સુણો તાતજી વાણી, શ્રીજીન દીઠું તે હોશે;
રાયથકી કહો કેમ ઉગરિયે, કામ પડે સહુ જોશે. કે શાને૦ ૭.
કલંક ન દેશાં તાતજી થાંને, દેજો માને સાબાશી;
ગાંગી નવકારને કાલકૂટ લીધું, વિમળમતિ સુપ્રકાશી. કે શાને૦ ૮.
બેઠી બાળ રથોપરિ ચઢીને, ચતુર્દિશ ચીવર છાંડી;
નગર લોક તે નિરખવા કાજે, આગે પાછે વહે ચાહી. કે શાને૦ ૯.
આવી અંગના દરબાર આગે, નેહે રાય બોલાવી,
દક્ષિણ લોચન ફરકી ભૃકુટિ, સુખકારણ શું છે ભાવિ. કે શાને૦ ૧૦.
વાત વદો તમે નિજ ઘર નાતની, વિસ્તારે અમશું વદીતી,
સાદ સહીનાણે ઓળખિયો પતિ, જાણે ત્રિભુવન જીતી. કે શાને૦ ૧૧.
નારે વા'લા કાંઇ બોલાવો હવે રે, એતા દિન દુઃખ દાખી નારી,
વેર પોષ્યું વા'લા કુણ ભવ કેર, જાણી એ પ્રીત તમારી. કે શાને૦ ૧૨.
દુઃખની વેળાએ નાઠો વા'લા, કેને વાતડી પૂછે,
સાસરીએ વિગોઇ પીહરિયે, નવ લહ્યો મહીમાં તું છે. કે શાને૦ ૧૩.
સહીનાણી જે દીધી કરની, ડુંગર પા'ણે વિસારી;
ક્રોડ કલ્યાણ હજો શ્રીદત્તને, પુત્રી કરી ઘર ધારી. કે શાને૦ ૧૪.
ઉંચો કરીને પૂંછડ પિયુજી, નાશી કોઇ ગઢ લીધા ?

કોડ અવગુણે ભરિયો તું વા'લા, ફરી શાણે ડંકા દીધા. કે શાને૦ ૧૫
દુઃખ સર્વેનો પાર હું પામી, પૂર્વ કર્મને ભાવે;
જીવ રહ્યો એક ધ્યાન તમારે, કહિયું કાંઇ ન જાવે. કે શાને૦ ૧૬.
બહુલી નારી પરણી પિયુડા, એક વિના નવ ચાલ્યું:
વેરી ન કરે તે કીધું વા'લા, વેર સવાયું જે વાળ્યું. કે શાને૦ ૧૭.
દુઃખ દાવાનળે પહેલે નાખી, પૂરું લેવા હવે આવ્યો;
મેં ન બિગાડયું કાંઇ તમારું, કીધા તેં મન ભાવ્યો. કે શાને૦ ૧૮.
ઉમા વેસ્યાએ રાખી મંદિર, જાણ્યું વેસડી થાશે;
આગલી વાત વિચારી તેણે, પુત્ર માર્યો ક્યાંહાં જાશે. કે શાને૦ ૧૯.
જાતમાત્રથી રત્ન સું નુરાં, અંબર રાયને પહોતી;
ચિત ચેતાવી વડથી વાનર, આવી વેસ્યા ઘેર રોતી. કે શાને૦ ૨૦.
એવા ઓળંભા દેતી પિયુને, આંખ્યે આંસુ અણાવ્યાં;
મહાજન લોક વિચિંતે મનમાં, કેહને વચન સુણાવ્યાં. કે શાને૦ ૨૧.
ખંડ છઠ્ઠાની આઠમી ઢાળો, નરનારી બેહુ મળિયાં;
નેમવિજયના પુણ્ય સંયોગે, વિરહાનલ દુઃખ ટળિયાં. કે શાને૦ ૨૨.

દોહરા.

મૂકયો નંદન વેસડી, તે દુઃખ મેં ન ખમાય;
વા'લો મળિયો નેહભર, પુત્ર રહ્યો ક્યાં જાય? ૧.
દુઃખ સર્વે નાસી ગયાં, પાયો પરમ સંતોષ;
અંતઃપુર રાણી થયાં, પુણ્યતણો ભરપોષ. ૨.
વેશ્યા તેડી રાજવી, લાવો પુત્ર રતન;
ક્યાં મકયો માર્યો કયહાં, સાચ કહો સુવચન. ૩.

ઢાળ ૯ મી.

(લીંબુડાની મારી નહિ મરું રે વા'લા, બોલ્ય વચન બલિ જાઉં. એ દેશી.)

વેશ વદે એમ ભીતથી રે રાજા, થરહર કંપે કાય રે,
સુગુણરાય દયા અમ કીજે હે;
પાપ કર્યું મેં આકરું રે રાજા, તે હવે કેમ છૂટાય રે. સુગુણ૦ ૧.
દાસી કર તો મેં દિયો રે રાજા, સુભગો બાળક તેહ રે; સુગુણ૦

હું નવ જાણું આગળે રે રાજા, કુંવર નિપાયો જેહ રે. સુગુણ૦ ૨.
મારીઓ હશે એમ પાપથી રે રાજા, જીવતો તુમચે ભાગ રે, સુગુણ૦
નિસુણી નૃપ તેડી તિકા રે રાજા, દાસી ભણી શુભ લાગ રે. સુગુણ૦ ૩.
આવી દાસી તુરતશુ રે રાજા, ડરતી બોલે શી બાળ રે, સુગુણ૦
મૂક્યો કામને દેહરે રે રાજા, કુંવર રૂપ રસાળ રે. સુગુણ૦ ૪.
વેશ્યા ઘ્રાણને કાપિયાં રે રાજા, છેદીયા દો કર્ણ રે, સુગુણ૦
દેશ નિકાલો કરી વળી રે રાજા, ફરી ન કરે કો આચર્ણ રે. સુગુણ૦ ૫.
દાસી દુઃખ દૂરે કિયું રે વા'લા, આપી બહુલ ઇનામ રે; સુગુણ૦
મહાજન જનસંતોખિયા રે વા'લા, સહુ પોત્યા નિજ ઠામરે. સુગુણ૦ ૬.
તેડયો વસુદત્ત શેઠજી રે વા'લા, દેઇ બહુલો માન રે, સુગુણ૦
નંદન તુમ છે કેટલા રે વા'લા, સાચ કહો સાવધાન રે સુગુણ૦ ૭
શેઠ વિચિંતે દિલભરી રે વા'લા, સાચ લહે નરનાથ રે; સુગુણ૦
માતપિતા ગુરૂ આગળે રે વા'લા, ભૂપ મંત્રી સત્ય આથ રે. સુગુણ૦ ૮.
એ આગે નવ બોલિયે રે વા'લા, જૂઠું જીવિત પ્રાણ રે; સુગુણ૦
કૂડથકી અનરથ હોવે રે વા'લા, જાણે સહુ નર જાણ રે સુગુણ૦ ૯.
ગુણ અવગુણને સાંભળી રે વા'લા, બક્ષે કરે બક્ષીસ રે; સુગુણ૦
તે માટે સાચું કહું રે વા'લા, નીચું નમાવી શીશ રે. સુગુણ૦ ૧૦.
સાંભળો ભૂધણી પ્રેમશુ રે રાજા, મત કર મનથકી રોષ રે, સુગુણ૦
હું છુ કિંકર રાઉલો રે રાજા, રખે દિયો કાંઇ દોષ રે. સુગુણ૦ ૧૧.
કામદેવના ગેહથી રે વા'લા, પૂજવા નારી મુજ રે; સુગુણ૦
ફૂલતણા તે પુંજથી રે વા'લા, લાધ્યો નંદન મુજ રે. સુગુણ૦ ૧૨.
દીધો દેવે મુજને રે વા'લા, જેની કરતા સેવ રે; સુગુણ૦
તેડો તે તુમ નંદન રે વા'લા, કૃપા કરીને દેવ રે. સુગુણ૦ ૧૩.
રતનગુપ્ત તવ પ્રેમશુ રે વા'લા, ભૂપના પ્રણમે પાય રે, સુગુણ૦
નિરખે નેહભરી લોચને રે વા'લા, હેજ શુ નરખે રાય રે. સુગુણ૦ ૧૪.
પ્રકૃતિ લહો તમે નદની રે વા'લા, નંદનનો મહિમાય રે; સુગુણ૦
શેઠ કહે જાણું નહિ રે વા'લા, બાળકનો ગુણ કાંય રે. સુગુણ૦ ૧૫
હરખ્યો દેખી શેઠજી રે વા'લા, અહો એ ભાગ્યનિધાન રે; સુગુણ૦
નર નૃપતિ કહે માહરો રે વા'લા, નંદન વધતે વાન રે. સુગુણ૦ ૧૬

ધન્ય ધન્ય જગતી મધ્યમે રે વા'લા, ધન્ય ધન્ય તાહરી માય રે, સુગુણ૦
મુજ કુળ આપણુ કાપિયુ રે વા'લા, ए तुज लागुं पाय रे. સુગુણ૦ ૧૭
ગેહ કહે એ પુણ્યથી રે વા'લા પુન લહ્યો એણે પુણ્ય રે, સુગુણ૦
પચ દિયા ગ્રામ તે તે રે વા'લા માને મખ ધન્યધન્ય રે સુગુણ૦ ૧૮
પામ્યો હરખ હૈડે ઘણો રે વા'લા, રતનપ્રભ કુમાર રે, સુગુણ૦
ઓળખિયો નિજ તાતને રે વા'લા, મેળ્યો શ્રીગીરતાર રે સુગુણ૦ ૧૯.
ટાળ્યો વિરહો માતનો રે વાલા લીધી સતીની સાર રે સુગુણ૦
પાયે પડયો જઇ માતને રે વા'લા માતા હરખ અપાર રે સુગુણ૦ ૨૦
હૃદયકમળ ભીડ્યા ઘણુ રે વા'લા, હર્ષ આસુતણી ધાર રે સુગુણ૦
હુઆ કુશળ વધામણા રે વાલા અધિ અધિ પુણ્ય પ્રચાર રે સુગુણ૦ ૨૧
ગણીસુત ગજાતણા રે વાલા ટળિયા દુખ જંજાળ રે સુગુણ૦
નેમવિજય કહે નેહનુ રે વા'લા એ ખડે નવમી ઢાળ રે સુગુણ૦ ૨૨

દોહરા.

જનદત્ત મત્રી મહીપતિ, શ્રીદત્ત કુનદીનાણુ
વસુદત્ત નગર શે૦ તેમ પામ્યા કોડ કલ્યાણ ૧
નામદત્ત વસુદત્તનો, નદન ભણી લે ગય
ગામ દિયા પચ સુન્દર, હૈડે હરખ ભરાય ૨
શ્રીદત્ત નદન દત્તને, દીધા તેતા ગામ
સભારી ઉપકારને રાખી સઘળી મામ ૩
સભા એક દિન નયને દેરાતરી ત્યા દૂત
આ તો અતિ અભિમાનના યુદ્ધતણા પત્રયુત ૪
દૂત ભણે રાજા સુણો, કોસલ દેશ મઝાર
ભીમસેન નગરી ધણી, કહિનો સુણો વિચાર ૫
દઢરથ રાજા બહુલ નૃપ પલીપતિ જે સમીપ
નીમ્સો કે આણા લહો, કે આવો તેને છીપ ૬
તેને નૃપ ત્રિભુવન ભજે, તું નવિ માને આણ
રાય કહે વેહેલો થઇ, કરજો વચન પ્રમાણ ૭
હાંકો દૂત અતિશે ઘણો તે પો'ચ્યો તસ પાસ
મહારાજા તમે માનજો એ આગે તમે દાસ ૮

ઢાળ ૧૦ મી.

(વાદલ દલ દિશે ઉનલ્યા—એ દેશી)

સબળ દળ ત્યાંહાં આવિયું, અતિ ભીમસેને ભડગાય,
દદરથ સાથે સંચર્યો, અતિ પલ્લીપતિ જે દુરાય રે;
ગલલાટ કરે ગજરાય રે, હિંસારવ હયવર થાય રે,
ત્યાંહાં ઉભા અતિ ભડ રાય રે, લહેવાને શોભા સવાય રે;
મોટો જશ ભડ વાય રે, ગ્જરેણુ રવિ ઊપઝાય રે,
મહીતલમાં ભટ ન સમાય રે, એમ રાજવી ક્રોધને કેળવે ૧.
વિષમ દળ ત્યાંહાં દેખિયું, અતિ ચંદ્રગુપ્ત નર નાથ,
સુભટ ભલા તસ સજ્જ કર્યા, અતિ લીધી ખડ્ગ અસિ હાથ રે;
છત્રીસે ક્ષત્રી સાથ રે, શરપણાતણી સાથ રે,
નવ લાગે વાંલી હાથ રે, કાયર હુઆ અનાથ રે એમ૦ ૨.
કાળા કરિ સિંદૂરિયા, અતિ ધડુકુ કરતા અવાજ,
વાજે ભીમ સંગ્રામ તે, અતિ કરતા ક્રોધનું કાજ રે;
નીસરિયો ત્યાંહાં નૃપરાજ રે. લેઇ સેનાના સાજ રે,
રાખશે જીનવર લાજ રે, ત્યાંહાં રણે સુભટનાં કાજ રે. એમ૦ ૩.
ઝૂઝે યોધા જગશુ અતિ, કુહુક છૂટે કોક બાણુ,
ધડડડ નાલી ને ધૃમતી, અતિ ધ્રુજે કાયર પ્રાણુ રે,
વેરી હોવે હેગણુ રે, નામે જોતા જ્યા કેકાણુ રે,
પરહરિયા રાણા રાણુ રે, કરતા ઇમ બહુની હાણુ રે. એમ૦ ૪.
જાઓ જાઓ મુખથી લવે, અતિશ મરો રે અજાણુ,
રાવત ઝૂઝે રાવજી, અતિ પુલેંદ્રિ જ્યા જાણુ રે;
માન ભાગ્યાં કટકનાં ભાણુ રે, ત્યાંહાં ભીમસેન સુજાણુ રે,
નવ રાખ્યો મરણો વાણુ રે, કરતા નર ખેંચાતાણુ રે. એમ૦ ૫.
ખલલલ નદી વહે પૂર જ્યમ, અતિ નાઠા સુભટ કોડ,
દાંતે તરણું દેખતાં, અતિ નાઠા નવ રહ્યો જોડ રે;
નાઠા તે હોડાહોડ રે, ભાગ્યા તે સ્ળખળ છોડ રે,
ગ્તનગ્રુમ ભૂપજ રોડ રે, દળનુ જળ ત્યાંહાં તોડ રે. એમ૦ ૬.

રત્નશુભ ઊભો ત્યાંહાં, અતિ ભડ ભાગતા લહે જામ;
આપ થયો સજ્જ જંગના, અતિ કરવાલ લેઇ તામ રે;
એ તો ટાળે વૈરી ઠામ રે, ઉતારતો શૂરાં માન રે,
પોહોંચિયા કેઇ જમ ધામ રે, ભાજતો હેડા હામ રે એમ૦ ૭
હીંગલાટ અતિ બહુ કરે, અતિ વ્યંતર સુહુ દિશે જોર,
ગોળી વહે મનુસખુટથી, અતિ દશ દિશે ભાગ્યા ચોર રે,
ફરતા વૃદ્ધ જેહ બકોર રે, પગરજ છાયો નભ ઘોર રે,
કાયર મૂકે મોર રે, તેહ જીપે કુંવર ચકોર રે. એમ૦ ૮
ભીમસેન અતિ બાધિયો, અતિ દહરથ પકડ્યો જેહ,
ધણુક પલ્લીપતિ સાહિયો, અતિ પંજર નાખ્યો તેહ રે;
જગજીરશુ દેહી લેહ રે, પોઢી જે પુણ્યની રેહ રે,
નેમવિજય કહે તેહ રે, દશમી ઢાળ સુણો એહ રે. એમ૦ ૯

દોહરા.

ભીમસેન દહરથ ભણી, છોડી દો ગજાન;
સેવક કરીને આપણા, દેશ મનાવી આણ. ૧.
પાસ લુટી પૃથ્વીપતિ, વાસ્યું નંદન નામ,
રત્નપુર વર શોભતું, નગરી નિરૂપમ ઠામ. ૨.
વસ્તી વાધી વિવિધ પેર, (ને)ચૌરાશી બાજાર,
રત્નગુપ્ત રાજા હવ્યો, હયગજ બહુ પરિવાર ૩

ઢાળ ૧૧ મી

(વાટ તુએ વિનતા ધણી રાજ—એ દેશી)

ભીમસેન રાજા હવે રાજ, બોલે બે કરજોડ,
સેવકની સુણો વિનતિ રાજ, મનહુ તી મદ છોડ,
રાજહિયા રે, મારૂં વચન તમે મન આણો મહારાજ
મદનમંજુષા માહરી રાજ, બેટી ગુણ આવાસ;
પેટી છે બહુ પુણ્યની રાજ, યૌવન યુવતી વિલાસ. રાજહિયા૦ ૧
રત્નશુભ કુમારને રાજ, કીધી નારી સુકામ,

એટલે દઢરથ બોલિયો રાજ, વેગે કરીને પ્રણામ. રાજંદિયા૦ ૩.
રાયજીનંદન માહરી રાજ, રૂપસુંદરી એનું નામ;
સા પણ પોહોતી પ્રેમદા રાજ, અનંગતણો જે આરામ. રાજંદિયા૦ ૪.
દીધી તે તમ નંદને રાજ, સરખા ગુણ સંજોગ;
મેળો પ્રભુ યહાં હાથશુ રાજ, વિલસો પુણ્યના ભોગ. રાજંદિયા૦ ૫.
દ્વય પરણાવી પ્રેમશુ રાજ, કીધો કર મેળાપ;
કરમૂકામણે આપિયા રાજ, બેહુ રાજ્ય લઈ આપ. રાજંદિયા૦ ૬.
માગે જમાઇ કને આગન્યા રાજ, મેહેર કરો મહારાજ,
સંયમ લેશુ શુભ મતિ રાજ, વરવા શિવપુરરાજ. રાજંદિયા૦ ૭.
ધન્ય ધન્ય તે નરનાથને રાજ, આવ્યો મન વૈરાગ;
ધન કણ કંચન રત્નની રાજ, કીધો મમતા ત્યાગ. રાજંદિયા૦ ૮.
રાજ્ય ચાર નૃપ અનુભવે રાજ, પુણ્યતણે પરતાપ;
દુઃખ નાઠાં મીઠાં લહ્યાં રાજ, સુખ સંપતિ થીર થાપ. રાજંદિયા૦ ૯.
મેદિની પાળે મોદશું રાજ, ટાળ્યા પરજા ઉચ્ચાટ;
શેઠ દ્વય માને ઘણું રાજ, ઉત્તમ નર એહ ઘાટ. રાજંદિયા૦ ૧૦.
આણ મનાવી દશ દિશે રાજ, આવી નમ્યા વર ભૂપ;
દિન દિન વધતો ભાગ્યથી રાજ, પ્રગટ્યો તે જશ રૂપ. રાજંદિયા૦ ૧૧.
થરકે સીમાડા અરિજના રાજ, વૃશ્ચિકથી જ્યમ સાપ;
ત્યમ રહિયા નૃપ હારીને રાજ, વાધ્યો પ્રબળ પ્રતાપ. રાજંદિયા૦ ૧૨.
શીલવતી સદા શેઠને રાજ, આવે જાવે ગેહ;
માતપિતાથી ગુણ ઘણે રાજ, રાખતી અધિકો સ્નેહ. રાજંદિયા૦ ૧૩.
કુંવર ઘણે હેતે કરી રાજ, શેઠપિતા પર પ્રેમ;
ધરતા ગુણગણે કરી રાજ, ઉત્તમ વિસારે કેમ ? રાજંદિયા૦ ૧૪.
ખંડ છઠ્ઠીની ઢળકતી રાજ, એકાદશમી ઢાળ;
નેમવિજય કહે સજ્જના રાજ, પુણ્યથી રંગ રસાળ. રાજંદિયા૦ ૧૫.

દોહરા.

સભા ઠવી રાજા હવે, બેઠા આપ આસન,
દૂત આવ્યો ત્યાંહાં તાતનો, પ્રણમી કહે સુવચન. ૧.

રાજન સુખ નહિ તાતજી, દિલમાંહિ દિલગીર;
માતા મન વિલખી ઘણું, રાખે તું શુ ધીર. ૨.
સજ્જન સહુ છે દૂમના, જપતા રહે તમ જાપ;
સમરે મન તમ પદ્મિની, કરતી વિવિધ વિલાપ. ૩.
કાગળ દઇ મૂક્યો મને, મહિપતિ તુમચે પાસ;
કુશળ ક્ષેમ સુખવાતડી, કહી તમારી આશ. ૪.
વૈર ન કીજે એહવુ, વા'લાશુ વિણ કામ;
ચાતક પરે તે કામની, પિયુ પિયુ કહેતી આમ. ૫.
રમણી પ્રેમદા સા ભણી, હવે વિછોહી કેમ;
સુખ વચન એમ સાભળી, કાગળ (મા) વાંચે ક્ષેમ. ૬.

ઢાળ ૧૨ મી.

(સુંણો સુણો સુવટિયા સુવટા લાઇ તુછે ચતુરસુજાણ રે;
મ્હેરે હાં રૂપે રૂડો રળિયામણો—એ દેશી.)

અરે હાં, નારી હૈડે દુઃખ સાંભર્યો જી. ૪.
નગર વસાવ્યું તિહાંકણે, ભૂપતિ મોરા, સીલવતીતણે નામ રે,
અરે હાં, શીલવતી નગરી ભલી જી,
જીનમંદિર થાપ્યો જેણ, ભૂપતિમોરા, બીજા અજીતજીન સ્વામ રે,
અરે હાં, મંડપ કળશ ધજાવળી જી. ૫.
નગરતણી રખવાળિકા, ભૂપતિ નેહે, થાપી ગાંધર્વ દેવ રે,
અરે હાં, સિંહ મૂરતિ પોળને બારણે જી;
અનશન થાનકે બાળિકા, ભૂપતિ નેહે, કર્યો મંડપ તતખેવ રે,
અરે હાં, દેવળ જન સુખ કારણ જી. ૬.
અષ્ટાપદ મૂરતિ ધરી, ભૂપતિ નેહે, હરિનો ભંજન હાર રે,
અરે હાં, તેહ અહીનાણે સુંદર જી;
દ્વય મૂરતિ દેખી કરી, ભૂપતિ નેહે, ઉપજે ચરિત્ર અપાર રે.
અરે હાં, મહીપતિએ તે મનોહર જી. ૭.
હોઈ વસ્તી બહુ તિહાં, ભૂપતિ નેહે, રાન પાટણને કરેય રે,
અરે હાં, ગામ વસ્યાં બહુ પાખળે જી;
અધિષ્ઠાતા બલિયો જેહ, ભૂપતિ નેહે, શોભા સઘળી લેય રે,
અરે હાં, આપ ચલ્યો હવે આગળે જી. ૮.
અંગ દેશ ચંપાપુરી, ભૂપતિ નેહે, આવિયો ભૂપ વિશ્રામ રે,
અરે હાં, સામો સિંહરથ આવિયો જી;
મળિયા ભૂપ બેહુ હિત ધરી, ભૂપતિ નેહે, નંદની નંદન તામ રે,
અરે હાં, ઉચ્છંગે તતક્ષણ લિયો જી. ૯.
વા'લો લાગ્યો વસુપતિ, ભૂપતિ નેહે, ઉલ્લસ્યું હૃદય અત્યંત રે,
અરે હાં, ભીડયો અંગશું ભૂપતિ જી;
મોહ મહોદય સંગતિ, ભૂપતિ નેહે, આણી કો ન વહંત રે,
અરે હાં, નિરખી નજરે દંપતી જી. ૧૦.
ગુણ લક્ષણ પૂરણ ભર્યો, ભૂપતિ નેહે, રૂપે મદન કુમાર રે,
અરે હાં, દેખંતાં મન મોહિયે જી;
કામને જીપણ અવતાર, ભૂપતિ નેહે, સાંભળી બારમી ઢાળ રે,
અરે હાં, 'નેમવિજય ધણું' મોહિયે જી. ૧૧.

રાજ્ન સુખ નહિ તાતજી, દિલમાંહિ દિલગીર;
માતા મન વિલખી ઘણું, રાખે તું શું ધીર. ૨.
સજ્જન સહુ છે દુમના, જપતા રહે તમ જાપ;
સમરે મન તમ પદ્મિની, કરતી વિવિધ વિલાપ. ૩.
કાગળ દઇ મૂકયો મને, મહિપતિ તુમચે પાસ;
કુશળ ક્ષેમ સુખવાતડી, કહી તમારી આશ. ૪.
વૈર ન કીજે એહવુ, વા'લાશુ વિણુ કામ;
ચાતક પરે તે કામની, પિયુ પિયુ કહેતી આમ. ૫.
રમણી પ્રેમદા સા ભણી, હવે વિછોહી કેમ;
સુખ વચન એમ સાભળી, કાગળ (મા) વાંચે ક્ષેમ. ૬.

ઢાળ ૧૨ મી

(સુંગ્રા સુણો સુવટિયા સુવટા લાઇ વુછે ચતુરસુજાણ રે;
અરે હાં રૂપે કરો રળિયામણો—એ દેશી.)

સુણ્ય સુણ્ય અંગજનયા અંગજ મોરા, કીજે એમ ન કામ રે,
અરે હાં, વીર વીરહો કેમ વેગળો જી;
તોવિણુ માતા કેમ રહે, ભૂપતિ મોરા, ઇ વાતે તુજ લાજ,
અરે હાં, કેમ વહે તાતનો નેહલો જી. ૧.
આવો એથે વેગાથઇ, ભૂપતિ મોરા, વાર મ લાવો કોય રે,
અરે હાં, ઝુરે જનની તાત તું વિના જી;
બેસી રહો કેમ વેગળો, ભૂપતિ મોરા, અચરજ એ અમ હોયરે,
અરે હાં, લાધી હવે તમ અંગના જી. ૨.
વાંચી કાગળ મંત્રીને, ભૂપતિ મોરા, કહ્યું કરો સેના તૈયાર રે,
અરે હાં, આપ થયો ઉજમ ઘણો જી;
રાજ્ય ભળાવી મંત્રીને, ભૂપતિ મોરા, ચંદ્રશુભ્ર કુમાર રે,
અરે હાં, સાથે નંદન આપણો જી. ૩.
પ્રયાણ કર્યો પ્રહને સમે, ભૂપતિ મોરા, આવિયો તેહ નગ્યા પાસ રે,
અરે હાં, સાથ સર્વે ત્યાં ઉતર્યો જી;
રાયતણા મનમાં ગમે, ભૂપતિ મોરા, પામે અતિશે ઉલ્લાસ રે,

અરે હાં, નારી હૈડે દુઃખ સાંભર્યો. જી. ૪.
નગર વસાવ્યું તિહાંકણે, ભૂપતિ મોરા, સીલવતીતણે નામ રે,
અરે હાં, શીલવતી નગરી ભલી જી;
જીનમંદિર થાપ્યો જેણ, ભૂપતિ મોરા, બીજા અજીત જીન સ્વામ રે,
અરે હાં, મંડપ કળશ ધજાવળી જી. ૫.
નગરતણી રખવાળિકા, ભૂપતિ નેહે, થાપી ગંધર્વ દેવ રે,
અરે હાં, સિંહ મૂરતિ પોળને બારણે જી;
અનશન થાનકે બાળિકા, ભૂપતિ નેહે, કર્યો મંડપ તતખેવ રે,
અરે હાં, દેવળ જન સુખ કારણ જી. ૬.
અષ્ટાપદ મૂરતિ ધરી, ભૂપતિ નેહે, હરિને ભંજન હાર રે,
અરે હાં, તેહ અહીનાણે સુંદર જી;
દ્રય મૂરતિ દેખી કરી, ભૂપતિ નેહે, ઉપજે ચરિત્ર અપાર રે,
અરે હાં, મહીપતિએ તે મનોહર જી. ૭.
હોઈ વસ્તી બહુ તિહાં, ભૂપતિ નેહે, રાન પાટણને કરેય રે,
અરે હાં, ગામ વસ્યાં બહુ પાખળે જી,
અધિષ્ઠાતા બલિયો જેહ, ભૂપતિ નેહે, શોભા સઘળી લેય રે,
અરે હાં, આપ ચલ્યો હવે આગળે જી. ૮.
અંગ દેશ ચંપાપુરી, ભૂપતિ નેહે, આવિયો ભૂપ વિશ્રામ રે,
અરે હાં, સામો સિંહરથ આવિયો જી;
મળિયા ભૂપ બેહુ હિત ધરી, ભૂપતિ નેહે, નંદની નંદન તામ રે,
અરે હાં, ઉચ્છંગે તતક્ષણ લિયો જી. ૯.
વા'લો લાગ્યો વસુપતિ, ભૂપતિ નેહે, ઉલસ્યુ હ્રદય અત્યંત રે,
અરે હાં, ભીડયો અંગશું ભૂપતિ જી,
મોહ મહોદય સંગતિ, ભૂપતિ નેહે, આણી કો ન વહંત રે,
અરે હાં, નિરખી નજરે દંપતી જી ૧૦.
ગુણ લક્ષણ પૂરણ ભર્યો, ભૂપતિ નેહે, રૂપે મદન કુમાર રે,
અરે હાં, દેખતાં મન મોહિયે જી,
કામને જીપણ અવતાર, ભૂપતિ નેહે, સાંભળી બારમી ઢાળ રે,
અરે હાં, નેમવિજય ઘણું મોહિયે જી. ૧૧.

દોહરા.

પટરાણી રાજાતણી, શીલવતીની માય;
મળવા આવી વેગશું, નંદનને ચિત લાય. ૧.
નંદિની નંદન દેખી તે, હૈડે ઘણું હરખાત;
શીલવતીની વર્ણના, એક મુખે ન કહાત. ૨.
શીલવતીને માતા કહે, મંદિર પધારો માય;
શીલવતી કહે કામ જે, યહાંથી કહો મન ભાય. ૩.
ન ગઈ માતા મંદિરે, આણી મન વૈરાગ;
અવસર માતા તાત એ, કરતાં દીઠાં ત્યાગ. ૪.
દિન કેતા એક ત્યાં રહ્યા, મળીને બહુ પરિવાર;
આજ્ઞા માગી આપણી, સેના કીધી ત્યાર. ૫.
તિલકપુરી ગયો નરપતિ, ઉત્સવ ઘણો મંડાણ;
વિરહા વિરહી સહુ ટળ્યાં, પામ્યા કોડ કલ્યાણ. ૬.
વર નિઃસાણ વજાડિયાં, ઘેરાં વાજે વાજિત્ર;
ઉત્સવ કીધા અતિઘણા, કીધા કર્ણ પવિત્ર. ૭.

ઢાળ ૧૩ મી.

(ગઢડામા ઝૂલે સહિયો હાથણી—એ દેશી.)

ગઢડામાં વાજે શબ્દ મૃદંગના, ધમ ધમ ઘુઘરના ધમકાર,
મારી વહુઅરશું હે સહી મેં કપટજ કેળવ્યું. આંકણી.
ગુણની વેલી એ વેલી માહરે, ઘરમાં એ ચિંતામણિ આવિયો સાર. મારી૦ ૧.
ઘેર ઘેર તરિયા તોરણ બાંધિયાં, ઘર ઘર દિસે દશ દિશે માળ; મારી૦
ગણ ગણ ગોરી ગાવે હે ગીતને, જન મન ટાળે બહુ જંજાળ. મારી૦ ૨.
પુત્રને લેઇ ચૌટે સંચર્યાં, મોતીડાશું વધાવિયો સોહવી નાર; મારી૦
માતતણે જઇ તે ચરણે નમ્યો, માતતણે મનમાં હરખ અપાર. મારી૦ ૩.
સાસુડીને જઇ પાયે તે પડી, સાસુડીજી આપે પ્રેમ આશીશ; મારી૦
કર ધરી દીધું આસન આપણું, ગહગહી આણી મનમાં જગીશ. મારી૦ ૪.
વહુને એ સાસુ પાયે જવ નમી, ધન્ય ધન્ય તું કુલમાં શણગાર; મારી૦
હોયે કુળમાં દિનકર સારિખા, તાહરે નામે હોય જય જયકાર. મારી૦ ૫.

ઘેર એ સુંદર દીપક સારખી, એણે ગેહે હે રોપી મોહનવેલી; મારી૦
સતિયાં શિરોમણિ જગતી તું સહી, અપૂરવ દીઠી ચિત્રાવેલી. મારી૦ ૬.
જાગી દશા હે આજ સહી માહરી, વહુઅર લાગી જવ મુજ પાય; મારી૦
ભાગી એ ભાવટ ભવતણી વેગળી, નરનારીને એ સુખ બહુલ થાય. મારી૦ ૭.
પ્રગટયાં મે કીધાં પુણ્ય ફળ એહવાં, જગદીશે દીધું ત્રિભુવનરાજ; મારી૦
દેખતાં એ વધુવર એ ધરા ખંતશુ, વાધી એકહી દૃય કુળલાજ. મારી૦ ૮.
સાસુએ સહુએ અવગુણ ખામિયા, કિધલા જે પહેલા અદતે રંગ; મારી૦
મહિલામાં મોટી તુ માનિની, સરિતામાં સોહે જીણપે ગંગ. મારી૦ ૯.
મેં તુજ કીધા અવગુણ મોટિકા, તે તુહીજ ખમજે અવગુણ કોડ; મારી૦
ગુણવંતી ગરવી તું ગજગામિની, હિતશુ એ હૈડે દોપને છોડ. મારી૦ ૧૦.
શીલવતી એ આખે સાસુ સાંભળો, સુખદુઃખ હોયે કરમને દાય; મારી૦
કોણ એવો છે જગ માનવી, ટાળે જે આગળે આવીને સાથ. મારી૦ ૧૧.
ત્રિહુ જગ વાપ્યો જશ સુસતીતણો, ગુણને ગાવે સુર નર રાય; મારી૦
ખુશિય થયો ત્યહાં સિંહરથ ભૂપતિ, ભાવેશુ એ પ્રણમે સતીના પાય. મારી૦ ૧૨.
કુવરની સાથે સુંદરી રંગશુ, ભોગવે એ વાંચ્છિત નર ભોગ; મારી૦
કીધલા કર્મ તે એ બહુલા ભોગવ્યાં, ટાળીને એ સઘળા મનના શોગ. મારી૦ ૧૩.
જન તેહ પ્રશંસા કરતા બે તણી, અહો અહો શ્રીજીનવરકેરો ધર્મ; મારી૦
સંસારમાંહી શીલ છે શુભ સોહામણાં, પુણ્યના એ ધણીને નારાં. મારી૦ ૧૪.
ખંડ છઠ્ઠાની ઢાળ છે તેરમી, સહુ કોઇ સુણજો ભવિજન લોક; મારી૦
પ્રેમવિજય કહે આપણા પુણ્યથી, લહિયે છે જગમાં સંપત્તિના થોક. મારી૦ ૧૫.

દોહરા.

રાજા સિંહરથ હર્ષશું, પ્રેમે વધુ બોલાય;
ગુણભરી પુણ્ય ઓરડી, ગોરડી તું સુખદાય. ૧.
મેલું કુળ જે માહરૂં, અજવાળ્યું તે આય;
ભલે એ મંદિર તુ રહી, વર પરણી સુત રાય. ૨.
શુભ લગન શુભ મુહૂર્ત્તે, કીધો રાજ્ય અભિષેક;
થાપ્યો ચંદ્રગુપ્ત ભૂપતિ, વચન કહી સુવિશેક ૩.
રાજા રાણી રંગભર, લિયે દો સંયમ ભાર;

નિરતી ચાર નિર્દૂષણે, પરભવને સુખકાર. ૪.
પાળી સંયમ નરપતિ, પામી સદ્દગતિ અંત,
ચંદ્રગુપ્ત હવે ભૂપતિ, પાળે રાજ્ય એકાંત. ૫

ઢાળ ૧૪ મી

(ઉદયા તે પુરી ભાગ મગાવજ્યો નાઇ—એ દેશી)

રાજ્ય તે પાળે દુઃખ સહુ ટાળે સોય, વારે દોહગ જંજાળ રે,
મહીપતિ માનશુ,

આવી નમિયા રાય સીમાડા સોય, ટાળ્યો દુષ્કૃત કાળ રે મહી૦ ૧.
ગણી એકાદશશુ પુરંદર પેરે રે સોય, સરસ્યા ભોમનો ભોગી રે, મહી૦
એક તે એકથી ચાતુર બાલા સોય, કબહી ન દીસે શોગી રે મહી૦ ૨.
હંસાવળીનો નંદન નીકો સોય, હરિષેણ ત્રિભુવન ટીકો રે, મહી૦
રતિસુંદરીનો રણમલ સોહે સોય, સઘળી વાતેજ નીકો રે મહી૦ ૩.
ત્રિલોચનાનો સુંદર [સોહે] સોય, રતનસેન નરવર રૂડો રે, મહી૦
લીલાવતીનો લલીતાંગ [સોહે] સોય, રૂપ લાવણ્ય ગુણ સૂડો રે. મહી૦ ૪.
રાજ્યવલ્લભ તે રત્નવતીનો સોય, નંદન પુણ્યનો ભારૂ રે, મહી૦
માનવતીનો મદનકેતુ સોય, અતુલિ બલનો ધારૂ રે. મહી૦ ૫
ખટનંદન એ ખીજમત કરે સોય, તાતનો વિનય વહતા રે, મહી૦
રત્નગુપ્તની સેવના કરતા સોય, મનમા દક્ષ રહતા રે. મહી૦ ૬.
આપણા પુણ્યને યોગે કરી સોય, વિલસે સુખ સંસારી રે; મહી૦
સમકિત ધરતા તે પાપ છંડે સોય, બારે વ્રત દિલ ધારી રે. મહી૦ ૭
ખટ રાજ્યે કરી વિલસે સુખ સોય, મત નેહે રાજા ને ગણી રે. મહી૦
શીલવતી તેને પટરાણી થાપી સોય, જાણી ગુણમણિ ખાણી રે. મહી૦ ૮.
શ્રીજીનકેરી પૂજા કરે નિત્ય સોય, સરખે યોગે તે નારી રે, મહી૦
ઉત્તમ કાજ ગમે ધર્મ કરતા સોય, આપદા દૂર નિવારી રે. મહી૦ ૯.
માયા ખેલ ન ખેલે તેવો સોય, પાપ પુણ્ય ફળ જાણે રે, મહી૦
રિદ્ધિ ઘણી પણ મન ન આણે સોય, સિદ્ધિ અસ્થિર ચિત આણે રે. મહી૦ ૧૦.
શીલવતી તે આતમ અજવાળે સોય, વ્રતના દૂષણ ટાળે રે, મહી૦
સામાયક શુદ્ધિ નિયમ પાળે સોય, સદ્દગુરૂ વચન સંભાળે રે. મહી૦ ૧૧.

આપણા પૂર્વ દુઃખ સંભારીતેહુ સોય, મૂકયો નિસ્વરસ ટાળી રે; મહી૦
ધર્મ સખાઇ ઉપરે મનમાં સોય. નિર્મળ હોય મત પાળી રે. મહી૦ ૧૨.
ધન ધન ઉત્તમ જગ જન દેહી સોય, જેણે કીધા ધર્મ સખાઇ રે; મહી૦
નેમવિજય કહે ચૌદમી ઢાળે સોય, એ હી શ્રોતાવક્તા વધાઇ રે. મહી૦ ૧૩.

દોહરા.

ભોગી ભોગ સંસારના, વિલસે વિવિધ વિલાસ;
એ અવસર ત્યાં કેવળી, આવ્યા જ્ઞાન પ્રકાશ. ૧.
સુરી ગજધર કેવળી, પંચ સયાં પરિવાર;
માળીને દિયે વધામણી, રાજા હરખ અપાર. ૨.
દીધું ગામ વધામણી, સકળ લેઇ પરિવાર;
વેગે પો'ત્યો વસુપતિ, વાંદે તે અણગાર. ૩.
મુનિવર દે ધર્મદેશના, શ્રાવકનાં વ્રત બાર;
સત્તર ભેદ સંયમતણા, સદ્દહણી શિવધાર. ૪.
પાપ અઢારે પરિહરો, વળી વ્રતના અતિચાર,
દોષ અઢાર પરા કરો, જ્યમ પામો ભવપાર. ૫.

ઢાળ ૧૫ મી.

(લશ્કર આયો દરિયાખાન રહો લાન—એ દેશી.)

મુનિવર દે ધરમ દેશના હો લાલ, જેહથી પાપ છપાય,
મોહ સુભટ મદ કેસરી હો લાલ, છીપીએ પ્રાણ દુરાય;
સાંભળો સદ્‌ગુરૂ શીખડી હો લાલ. આંકણી. ૧.
ચાર દોષી જે પામે વશે હો લાલ, કાઢો તેહતણાં મૂળ,
વારો મમતા તેહની હો લાલ, સમતા ધરો અનુકૂળ. સાંભળો૦ ૨.
કો મત કરો પર તાતને હો લાલ, પરતણી તાતે વિનાશ;
પરભવ જાતાં માનવી હો લાલ, નિંદા પાપ પ્રકાશ. સાંભળો૦ ૩.
જે ખટકાયને દુહવે હો લાલ, પામે બહુ ભવિ પીડ;
નરક નીગોદની વેદના હો લાલ, તેહ લહે દુઃખ ભીડ. સાંભળો૦ ૪.
વળુંધ્યા જે માયાજાળમાં હો લાલ, માયા મોહ વિહંગ;
માયા વ્યાલી છે રોગની હો લાલ, માયા ચપલ તુરંગ. સાંભળો૦ ૫.

નરનારી જે માયા કરે હો લાલ, બાંધે ન પૂર્વ સ્ત્રીવેદ;
છૂટે નહિ કો સાનિધ્યાં હો લાલ, માયાવી ઘણો હોવે ખેદ. સાંભળો૦ ૬.
માયા મમતા મોહની હો લાલ, ત્રૈણે સુભટ દુરંત;
તેહ વેઠયો જો તેહશું હો લાલ, સો ભમે બહુ ભવ ભ્રાંત. સાંભળો૦ ૭.
મણિ માણિક દ્રવ્ય જે અછે હો લાલ, તે લહે કૃત નિજ કર્મ;
રાગી ત્યાગી ક્ષણમાં હોય હો લાલ, કેઇ ભવ કેરા ભર્મ. સાંભળો૦ ૮.
જૂઠું ન બોલિયે જગમાં હો લાલ, યામની ન કીજિયે ભોજ;
પર સ્ત્રી ગમનને વારિયે હો લાલ, સત્ય વચન ચિત ચોજ. સાંભળો૦ ૯.
ક્રોધ તજો કાયાથકી હો લાલ, માનવી ન રાખો માન;
માયા લોભને છંડિયે હો લાલ, પામો જેમ જગ માન. સાંભળો૦ ૧૦.
નરનારી અંગજ સુતા હો લાલ, ભગિની માતા ને ભ્રાત;
મામી માસી મહિલા મળી હો લાલ, ભોજાઇ ભૃત્ય છે તે જાત. સાંભળો૦ ૧૧.
પાપ કુટુંબને પોષવા હો લાલ, મેળે પાપ મહંત;
થિરતા નહિ લાલચ ઘણી હો લાલ, લીલા લોભ લહંત. સાંભળો૦ ૧૨.
આવ્યાં દુઃખ કહે ના નહિ હો લાલ, પંખી મેળો દ્રુમ જેમ;
સાંજે મળી પરભાતમાં હો લાલ, ઉડી જાવે વન તેમ. સાંભળો૦ ૧૩.
ચૌગતિ માંહેથી આવિયા હો લાલ, કુટુંબતણા પરિવાર;
જાવું અતિ છે એકલાં હો લાલ, મોહ ન કરવો લગાર. સાંભળો૦ ૧૪.
મોટા મહીપતિ હૈયડલે હો લાલ, છતી આઠે કર્મ;
મર્મ મૂકી મુક્તિ ગયા હો લાલ, રાખી આપણુ શર્મ. સાંભળો૦ ૧૫.
જે છાંડી વધલોભને હો લાલ, સાધે મુનિવર પંથ;
દુષ્કર તપ તન આદરી હો લાલ, નામ ધરાવે નિર્ગ્રંથ. સાંભળો૦ ૧૬.
સુખકારી જીન ધર્મનો હો લાલ, કીજે ભવિ ચિત ભાય;
નેમ કહે છઠ્ઠા ખંડની હો લાલ, પંદરમી ઢાળ ગવાય. સાંભળો૦ ૧૭.

દોહરા.

સાંભળી સદ્ગુરૂ દેશના, ચમત્કાર ચિત ભૂપ;
બે કર જોડી જિનતણી, એણીપેરે પૂછે ભૂપ. ૧.
શીલવતી જે મહા સતી, પામી કેમ સકલેશ;

કેવળધર એમ સાંભળી, આરંભ્યો ઉપદેશ. ૨.
ભરતક્ષેત્ર ભદ્દલપુરી, ધનદ ત્યહાં રાજન;
પટરાણી પદમાવતી, સકળ કળા સાવધાન. ૩.
તેની કુખે રત્ન સમ, કામલતાભિધનામ;
શીલગુણ રત્ને ભરી, અભિનવ અપ્સર વામ. ૪.
શંખપુરી નગરીતણો, નૃપતિ ધનંજય સાથ;
પાણિગ્રહણ કીધું પ્રબળ, વિલસે નારી નાથ. ૫.

ઢાળ ૧૬ મી.

(દુના દેરે સજની દુના દેરે—એ દેશી.)

મનડું રે મહીપતિ નામ ધનંજય, કામલતા તેની સાથ રે;
સુપેરે રે ભોગવે ભોગ સંયોગના, ઉલ્લસે સંપતિ હાથ રે. મનડું૦ ૧.
સુખની રે હરિશેણા એ નામની, ચંદ્રાવલી દુજી જાણે રે;
ચિતડું રે માનિયું મેઘમાલાતણું, ત્રિજી નારી નિરવાણ રે. મનડું૦ ૨.
મોહની રે છે ચંદ્રાવળી સંગતી, પ્રીત ઘણી ગુણ સંગ રે;
બેઉનો રે કામલતા ચંદ્રાવળી, ભામિની પ્રેમ છે અંગે રે. મનડું૦ ૩.
પુરીએ રે આવી એકજ આર્યા, સાધવી ગુણની ગેહ રે;
તપને રે જપ જે સંજમ ભરી, ક્ષમાવંત કૃશ દેહ રે. મનડું૦ ૪.
જિનના રે ધર્મતણી પ્રતીકારિણી, વિચારને ભણવા કુંવરી ચાલ રે;
ભણતી રે પ્રતિક્રમણા વિચારને, કર્મ ગ્રંથ વિશાળ રે. મનડું૦ ૫.
ઉલ્લસે રે સામાયકને ચિત ધરે, નવ તત્વના પરિવાર રે;
મહનો રે જે ધર્મ છે જે દયાતણો, ધારવા મારગ સાર રે. મનડું૦ ૬.
ડાહી પેરે રે રાણી કામલતા ઘણું, ગુરૂણીની હાંસી કરંત રે;
કરતી રે તેહથી સહુ પરિવારને, પાપે પિંડ ભરંત રે. મનડું૦ ૭.
મુખથી રે કામલતા એક એમ કહે, એહ વેષ તો કપટીમાં લીહ રે;
સખિયાં રે નવ જાઇએ એહની સંગતી, રાત અને વળી દીહ રે. મનડું૦ ૮.
તવ તે રે શીખ દિયે સાહેલડી, સાધવી તે કાલ શીખી લલાય રે;
સખિયાં રે તમે પણ દીસો પાપણી, સંગતીનું ફળ પાય રે. મનડું૦ ૯
એકદા રે રાય, રયવાડી સંચરી, આર્યા વિહરણ કાજ રે;

પોહોતી રે નરપતિકેરે મંદિરે, માનીઓ જોગ છે આજ રે મનડું૦૧૦
કરતી રે સુંદર સતી ગોચરી, તેડે તે કામલતા નાર રે,
આવજો વિહરણ ગેહે માહરે, દાન દેવું એ અપાર રે મનડું૦૧૧
ગુણની રે ગેહી તેહજ અરયા, આપ્યો તે સરસ આહાર રે,
દાસીએ રે આર્યાને અણજાણતા, ભૂષણ ઝોળી વે ધાર રે મનડું૦૧૨
વિહરી રે ગઇ તે મંદિર છોડીને દાસી સંકેત શીખાય રે,
દાસીએ રે કહિયું રે એમ પોકારીને, એ-ની એ આર્યા મોવાય રે મનડું૦૧૩
મારૂ રે ભૂષણ ચોર્યું આયરે, લઇ પો'તી નિજ થાન રે,
જો જો રે એહ ગતિ અણગારની, કીધું કામ મેતાન રે મનડું૦૧૪
ચંદ્રાવતી કહે સખિયા સહુ સુણો, નરતો કરે એ ધાત રે,
એનો રે સંયમ સહુએ પારખ્યો, પ્રગટ છે તસ્કર જાત રે મનડું૦૧૫
તવ તે રે હરિસેના કહે એ હોશે, જેહ કહો તમે વાત રે,
માનીએ રે કહ્યું મુખથી જો તમે, તવ ભૂષણ કુણ લે માત રે મનડું૦૧૬
ઉજ્મે રે મંદયું ભૂષણ ઝોળિયે, દીધું કૂડ કલંક રે,
મનશું રે દુઃખ પામી ઘણું સાધવી, કામલતાથી નિઃશંક રે મનડું૦૧૭
અંગમાં રે ક્રોધ દાવાનળ પૂરિયો, નિગ્રંથને રોષ ભરાય રે,
કીધલું રે શું ગણીએ ગયની, ક્રોધમુખી જો બલાય રે મનડું૦૧૮
શક્તિ રે શંય સહિત તે સાધવી, દુષ્કર તે તપ કીધ રે,
નારીની ગતિ તેણે વારી નહિ, ફરી માનવ ભવ લીધ રે મનડું૦૧૯
ઉપની રે રત્નમાલા આવીને, વૈરને વે વિન ભાવે રે
સતીને રે જે દુઃખદાયી થૈ, અમમજસ મન લાવે રે મનડું૦૨૦
સુણજો રે કન્તે એન ગોલડે, ભવો ભવ વેર સધાય રે,
મીઠડે રે નેમવિજય કે રાજવી, માધુને શીશ નમાય રે મનડું૦૨૧

દોહરા.

શ્રાવિકી સખિ તેહની, કલંક અહીંઆરું નામ,
એક વરસ વિરહે મલ્યા, રત્નવતીના કામ ૧
ચંદ્રાવતી મંત્રીસુતા, નર મારાં બહુ જેણ
હરિષેણા હંસાવતી, નરમારણ કહ્યા જેણ ૨
કાળજીભી મ્હી સાધવી, મેઘશાળા મરી નેહ,

વળી વિગોઇ વિવિધ પરે, રતિ સુંદરી થઇ તેહ. ૩.
કામલતા કનકાવળી,' નેહ ઘણેરા જામ;'
પ્રીતમતિ તમે જાણજો, શોકી કર્યું મન ઠામ. ૪.
વેર સંબંધી વેરણી, પ્રીત સંબંધી પ્રીત;
જે જેવું કારજ કરે, તેની તેવી રીત. ૫.
ફરી પૂછે રાજા વળી, મેં દુઃખ દીધું જેહ;
તેહ કહો નિજ કર્મની, જ્ઞાની ગુરૂગણગેહ. ૬.
ગજધર તેહજ કેવળી, ગરવા ગુણું ભંડાર;
સાંભળ્ય રાજા સહુ કહું, મૂળથકી અધિકાર. ૭.

ઢાળ ૧૭ મી.

(પિછોલારી પાલી આબા દો રાકલા મહારાજ—એ દેશી)

રાય ધનંજય જેહ કે, કામલતા વળી મહારાજ,
રાય છે સમકિત ધાર કે, રાણી મનકલી મહારાજ;
એક દિન પોસહ પરવ કે, નાગથી આદર્યો મહારાજ,
ઢંઢેરા તેણે નગર કે, એવો જ્યાંહાં ધર્યો મહારાજ. ૧.
આજ અમારે નગર કે, ઢંગ કો મત કરો મહારાજ,
પર્વ ને ધર્મનો દીહ કે, મમતા નવ ધરો મહારાજ;
તેણે નગરી માંહ કે, જિનદત્ત નામનો મહારાજ,
વણિક છે સમકિત ધાર કે,જિનધર્મ કામનો મહારાજ. ૨.
વંદી શ્રીગુરૂ પાય કે, સામાયક ઉચરી મહારાજ,
યામની ગઇ દૂય તામ કે,આવે ઘર સંચરી મહારાજ;
દીઠા રાણીએ તામ કે, સેવકને ભણે મહારાજ,
મારો ચોર છે એહ કે, પાપ એ મન ગણે મહારાજ. ૩.
કામાતુર થઇ બાળ કે, ધર્મ તે દે ઘણું મહારાજ,
મેલું કર્યું નિજ મન કે, દુઃખતા નિલતણું મહારાજ;
માર્યો તેણે ત્યાં ગેહ કે, ધર્મદ્વેષ કરી મહારાજ,
તાત થયો તમ નાર કે, સંધમેન નરવરી મહારાજ. ૪.
પોખધિ સાંભળો રાય કે, દુઃખ બહુ પામિયો મહારાજ,
દ્વેષ રહ્યો ત્યાંહાં ગેહ કે, નારી ન ખામિયો મહારાજ;

એ અવસર જગનાથ કે, શાંતિ જિનેશ્વરો મહારાજ,
પરમાતમ પરકાશ કે, જ્ઞાન દિનેશ્વરો મહારાજ ૫
સાંભળી જિન ઉપદેશ કે, ભાવે ભાવિકા મહારાજ,
કામલતા તમ નાર કે, થઇ શુદ્ધ શ્રાવિકા મહારાજ,
જિન હાથે મહારાજ કે, દિક્ષા શુભ ગ્રહી મહારાજ,
સોળ સયા પરિવાર કે, ક્ષત્રી સામંત સહી મહારાજ ૬
સોમદત્ત મંત્રી શુદ્ધ કે, ચારિત્ર ગુણ લઇ મહારાજ,
રાજા પણ સખી સાથ કે, શ્રાવિકા પંથ વહે મહારાજ,
સોમદત્ત મંત્રી તેહ કે, રામ રાજા ધરે મહારાજ,
તે થયો વિમાની દેવ કે, સંયમ ઉદ્ધરે મહારાજ ૭
ગરૂડનો રૂપી જેહ કે, રત્નનો ધર વળી મહારાજ,
સુખકારી તમ તેહ કે, ગયા જે દુઃખ ટળી મહારાજ,
રાણી મંદિર સુખ કે, રહે એક ડોકરી મહારાજ,
પુત્ર સહિત સુણો તેહ કે, વામી મિથ્યાકરી મહારાજ. ૮.
રાણી કહ્યો જિન ધર્મ કે, મર્મ જાણે નહિ મહારાજ,
કામલતાતણું તેહ કે, દુઃખ ધરે તહીં મહારાજ,
પૂજતી વિવિધ અનાર કે, ધર્મ ન માનતી મહારાજ,
આપ વખાણે આણ કે, શૌચ ન જાણતી મહારાજ. ૯
ખુજવાડેએ કામ કે, રાણી ચિંતવે મહારાજ,
સોય મહે નર હોય કે, બીજે ભવ ભવે મહારાજ,
નંદન ઓરડી માય કે, જાનો રાખિયો મહારાજ,
માર્યો નંદન તુજ કે, એવો ભાખિયો મહારાજ ૧૦
સાંભળી નારી તેહ કે, ધ્રસકે ઢળી પડી મહારાજ,
પ્રાણ ગયા તતકાળ કે, ઉભા પરગડી મહારાજ,
આલોયું નહિ તેહ કે, પાપ નારીતણું મહારાજ,
વેશ્યા સુયો થઇ સોય કે, ભોગવ્યું આપણું મહારાજ. ૧૧
આર્યા ડોકરી રોઠ કે, દુષ્કૃત આકરા મહારાજ,
કામલતાનો જીવ કે, શીલવતી વરા મહારાજ,
વ્યંતર સોળશત તેહ કે, તુજ સાંનિધ કર્યા મહારાજ,

સોમદત્ત અંગજ એહ કે, કામદેવ સુર થયા મહારાજ ૧૨
મુનિપ્રભા નામે સુર કે, ગુણ પૂરણ ભર્યા મહારાજ,
કામનતાનો ભાય કે, સંયમ આચર્યા મહારાજ,
શીલવતીની કુખે કે, પુત્ર ચિંતામણિ મહારાજ,
ગરગો ગુણગંભીર કે, ધીર છે મતિ ઘણી મહારાજ ૧૩
ગુણસાગર મામો જેહ કે, કામવતાતણો મહારાજ,
નાયક કાર્જ નામ કે, જાણો નગિયામણો મહારાજ
શ્રીદત્ત દત્તા નામ કે, ગણી માતાપિતા મહારાજ,
હરખે રાખી જેહ કે, દ્રવ્ય (તિ) ઇચ્છતા મહારાજ ૧૪
પૂરવ ભવને સંબંધ કે, નેહ લહ્યો ઘણો મહારાજ,
સતીને દુહવી તેણ, મનોરથ આપણો મહારાજ,
લક્ષ્મીવતી વસુદત્ત કે, નૃપ મન આણજો મહારાજ,
પૂરવ ભવના તેમ કે, માત તાત જાણજો મહારાજ ૧૫
રાખ્યો પુત્રરતન કે, જે યતને કરી મહારાજ,
પુરુષોત્તમ શિરદાર કે, પુણ્યનો અનુસરી મહારાજ,
થોડા પણ જેહ કર્મ કે, કીધા પહેલે ભવે મહારાજ,
ભોગવિયા છે તેહ કે, કહિયા છે સવે મહારાજ. ૧૬
પૂરવ કર્મ સંબંધ કે, કહ્યો સહુ કેવળી મહારાજ,
જાતિસમરણજ્ઞાન કે, લહે સહુ તે વળી મહારાજ,
હરખિયો ભૂપતિ હૈયે કે, કહે તવ જિનભાણી મહારાજ,
નેમવિજય કહે ઢાળ કે, સત્તરમી ભવતણી મહારાજ ૧૭

દોહરા

સત્યભામી જે વધુપણે, કામનતાનો ભાય
જિન ગુણ ગાતા ઉપાર્જ્યુ, કર્મ એ રત્નસુખાય ૧
નૃપ ધનંજય મારિયો, જેહનો મારક ભૃત્ય
કામદત્ત તમે જાણજો, જલધિ કીધું કૃત્ય ૨
બે કર જોડી મહીપતિ, આખે મધુરી વાણ,
તારો તારક અબ થઇ, કરુણા દિલમાં આણ ૩
રાજ્ય દિયું તિલકાપુરી, રત્નગુપ્ત કુમાર,
ઇહાં અધિકાર કુમારનો, બહુ છે ગ્રંથ મઝાર ૪

બંધવ વર રત્નગુપ્તના, જેહ છે અવિહત યોધ,
સેવક કરીને થાપિયા, તે પણ નાણે ક્રોધ. ૫.
રત્નગુપ્ત કુમારને, પગે રાજ્ય પ્રમાણ
દીધા કીધા નરપતિ, તે પણ માને આણ ૬
શીખ લઇ સાજનતણી, રાણી સરવે સંગ.
દિક્ષા લેઇ ગુરુ કને, ભણતો જૈન પચાંગ ૭.
નંદની દિક્ષા સાંભળી, શ્રીસિંહસેન નરિંદ,
રાજ્ય દેઇ ચંદ્રગુપ્તને, આણે મન આનંદ ૮.
રાણી સૌભાગ્યસુંદરી, સહિત લેઇ સંયમ ભાર,
રાજા મન વચકાયશું, પાળે નિરતિ ચાર. ૯.
છઠ અઠમ દશમી વળી, માસ ખમણ ઉપવાસ,
દુષ્કર તપ ક્રિયા કરે, સંયમનો અભ્યાસ ૧૦.
ચંદ્રગુપ્ત કનક લહ્યો, છઠી અદીઠ જે આદ,
ચંદ્રગુપ્ત ઋષિ કેવળી, મેળે પુણ્યનો હાદ ૧૧.

ઢાળ ૧૮ મી

(મદનેમર મુખ જોવા ત્રટકી—એ દેશી)

શમદમ શીલસનાહ સધાથે, વિચરતી સાધવી સાથે હે,
ભવિયા ચોથું વ્રત એમ પાળે, આતમ હિતને માથે હે,
સસનેહી ભવિજન દૂષણ સઘળા ટાળિયે,
શીલવતી દુષ્કર તપતપી, ઘનઘાતી કર્મ ખપાવતી હે, ૧
આપણા પાપના આપને ટાળે, જિનના વચન સંભાળે હે,
નવ વાડે જે શીલ વિભાસે, સાધ્ય તે સમપદ ભાસે હે સસનેહી૦ ૨.
ક્રોધાદિક મદ માનને છાંડે, કામ અનલ વિહંડે હે,
સરસ સમતા રસમા ઝીલે, ઉપશમ સંવર ચીલે હે સસનેહી૦ ૩
પરીસ બાવીશ અંગ સરાહે, સમકિત વર જલ નાહે હે,
ધર્મધ્યાનલતા મૂલ વધતી, ક્રોધિ ક્રોધને દમતી હે. સસનેહી૦ ૪
જ્ઞાનક્રિયા ગુરુ જ્ઞાની આગે, મમતા શોધને ત્યાગે હે,
મન વચન કાયતણા યોગ સૂધા, પાવ પખાળી લીધા હે સસનેહી૦ ૫

ગુરૂની સંગતે સુત્રને ભણતી, ગુરૂનાં વચન જે સુણતી હે;
કીરિયા વિનય વિયાવચ કરતી, કેવળ કમળા વરતી હે. સસનેહી૦ ૬.
જેને માટે બહુ કષ્ટને ધરતી, સકળ મનોરથ સરતી હે;
કેવળ મહોત્સવ સુરવરે કીધો, ત્રિભુવનમાં જશ લીધો હે. સસનેહી૦ ૭.
ભવિક બોધન શોધન જગતી, આગે અપ્સર રમતી હે;
વિહાર કરતા જિન વસુધાએ, તિલકાપુરી ભણી જાયે હે. સસનેહી૦ ૮.
રતનગુપ્તની દેશના નિમુણી, શિક્ષા દિક્ષા પ્રગુણી હે;
કર્મ ખપાવી કેવળ લહેશે, ગ્રથ વાચી કવિ કહેશે હે. સસનેહી૦ ૯.
ચારિત્ર પાળી મુક્તિએ પોં'ત્યા, હુવો દ્વય ગુણયુક્તા હે;
ધન્યધન્ય નારી જે ગુણયુકતા, પવિત્ર થઇ નામ કવતા હે. સસનેહી૦ ૧૦.
એ વિધ જે નર શીલને પાળે, આતમકુળ અજવાળે હે;
શ્રીવસુદેવની હીંડે કહિયો, બીજા પણ ગ્રંથે લહિયો હે. સસનેહી૦ ૧૧.
સીધે કામના મનની ફળતી, કરણીએ શિવ મળતી હે;
શીલવતીનો સરસ સંબંધ, ભવશુ ભવિ મન સંધે હે. સસનેહી૦ ૧૨.
ચરિત્રકથા એ ભાવટ હરતા, નર નારી જય વરતા હે;
પુત્રકલત્રના પૃથ સંગે, શીલ સુગુણ હોય નેહે હે. સસનેહી૦ ૧૩.
ગચ્છ ચોરાશી શિરોમણ છાજે, તપગચ્છ અધિક દિવાજે હે;
ગચ્છપતિ શ્રીવિજયરત્ન સુરંદા, રાજ્યે રચ્યો સુખકંદા હે. સસનેહી૦ ૧૪.
સતિય શિરોમણિ શીલવતીનો, સાચો શ્રત છે નગીનો હે;
રાસસંપૂર્ણ સંવતસત્તરસે, અખાત્રીજ રસ્ત્ર ધારસે હે. સસનેહી૦ ૧૫.
કુડ વચન મિથ્યાનાં દૂપણ, ભાખ્યો રસના પોપણ હે;
ત્રિવિધ કરી નેહે ખમાવું, મિચ્છા દુકડ દિયો હાવું હે. સસનેહી૦ ૧૬.
રસના દોષે અધિક કહાયે, પરભવ તે ન સુહાયે હે;
સતી ચરિત્રનું નામ સંભારી, હોજો મુજ સુખકારી હે. સસનેહી૦ ૧૭.
પંડિત વાંચી સહી શુદ્ધ કરજો, એની કૃપા દષ્ટિ ધરજો હે;
ખંડ છઠ્ઠીની ઢાળ અઢારે, પૂરી સમી ગુણ લા'રે હે. સસનેહી૦ ૧૮.
ભણે ગણે જે રાસરસાળા, તે ઘર મંગળમાળા હે;
નેમવિજય સતીગુણ ગાજો, વૃદ્ધિ વૃદ્ધિ પદ થાજો હે. સસનેહી૦ ૧૯.

॥ इति श्रीशीलवंती महासती चरित्रे मोक्षगमनो नामषष्ठः खंडः समाप्तः॥

પંડિત શ્રી ધર્મમંદિર.

પંડિત શ્રી ધર્મમંદિર વિક્રમના સત્તરમા સૈકામાં શ્રી ખરતર ગચ્છમાં થયા હતા. તેઓશ્રીના ગુરૂ શ્રીમાન દયાકુશલ મહારાજ હતા. અત્રે આપેલો આધ્યાત્મિક રાસ પંડિતજીએ સંવત્ ૧૭૪૧ ના માગસર સુદ ૧૦ ને નગર મુલતાન મંદિરમાં પૂર્ણ કર્યો હતો.

મોહ અને વિવેક.

ખંડ ૧ લો.

દોહરા.

ચિદાનંદ ચિત્ત ચાહશું, પ્રણમુ પ્રથમોલ્લાસ;
તેજ તમસ છેર્યાં છળે, લોકાલોક પ્રકાશ. ૧.
ગુણ અનંત ગુરૂજન તણા, દયાકુશલ ભંડાર;
જ્ઞાન દાન દીયે છેકે, તે પ્રણમું સુખકાર. ૨.
જ્ઞાન વડું સંસારમાં, જ્ઞાન જ્યોતિ જગમાંય;
જ્ઞાન દેવ દિલમાં ધરૂં, જ્ઞાન કલ્પતરૂ છાંય. ૩.
અનંત સિદ્ધમાં જ્યોતિ એ, સાધારણ મહાધામ;
મુનિ મનપંકજમાં ધરે, સારે વંછિત કામ. ૪.
જ્ઞાની પણ વચને કરી, કહી ન શકે જસુ પાર;
આતમ અનુભવશું લહે, ચિદાનંદ વિસ્તાર. ૫.
કર્મ જાતિ બહુ વર્ગણા, ફિર રહીછે જસુ પામ;
પણ તેહને લાગે નહિં, જ્યું રવિવાદલ રામ. ૬.
પુણ્યપાપથી એ નહિં, અનુપમ જ્યોતિ અભંગ;
જન્મ કૃષ્ણા ત્નેગીસરે, ઉદાસીનતા સંગ. ૭.
ચન્દ્ર દીપમણિ ભાનુની, જ્યોતિ દેશથી હોય;
જડતા દાહકતાં તિહાં, ઇહાં કલંક ન કોય. ૮.
ભોગ આદિ વસતાં થકાં, પહોંચ્યા ઘણુ પાર;
કોડ વર્ષ કષ્ટે કરી, ન તર્યા બહુ સંસાર. ૯.

કામ ક્રોધ ન રહે તિહાં, જ્હાં જાગી એ જ્યોત;
બાળબુદ્ધિ જાણે નહિં, ભવજળ તારણ પોત. ૧૦.
નાદ વાદ તપ મૌન ધર, આસન આશ નિરોધ;
ઘણુશું નર લાભે નહિં, સ્વાભાવિક એ બોધ ૧૧.
નમો નમો સરસ્વતિ ભણી, કર્મ અલુખતા દૂર;
નાભિપુત્ર બ્રહ્માથકી, ઉપની અનુપમ નૂર. ૧૨.
નિર્મલ માનસસર વસે, અવર મુકી પરિવાર;
હંસ કેલિ ત્યાં નિત કરે, સરસ્વતિ વાહન સાર. ૧૩.
તે સરસ્વતિ આતમ નિકટ, વહે રહે નિશ દીશ;
અવર કોઇ જાણે નહિં, ઇક જાણે યોગીશ. ૧૪.
નીચ ગમન પાપાણ બહુ, જડતા જાલ પ્રકાર;
અવર નદી દૂષણ ઘણાં, એ નિર્મલ નિર્ધાર. ૧૫.
જીન વાણી સરસ્વતિ કહી, બીજી સરસ્વતિ નાંહી;
ભવ્ય લોકહિતકારિણી, જયવંતી જગમાંહી. ૧૬.

ઢાળ ૧ લી.

(નમણી ખમણી ને મનગમણી—એ દેશી.)

શ્રી જયશેખર આખે સુરિન્દા, સુણજો રોચક ભવિજન વૃંદા;
અધ્યાતમનો એ અધિકાર, મીઠો માનું અમૃતધાર. ૧.
મૂરખ મોહદશામાં રાચે, લૌકિક ચતુર કથા કરિ માચે,
કહી પરને જ્ઞાન દિખાવે, આપ પ્રબોધમાં કબહું નાવે; ૨.
પઢિ ગુણ ગ્રંથ વડાઇ પાઇ, શાન્તિ દશા મનમેં કછુ નાંઇ,
જ્યું ભદ્રક ગજ મોતી ધારે, પણ તેહના ગુણ ફલ ન વિચારે. ૩.
શૃંગારમાં બહુ છે નર રસિયા, શાન્તિતણે ઘર વિરલા વસિયા;
શીત તાપમાં બહુ દિન હોઇ, શુભ જાણે મેરે દિન કોઇ. ૪.
અગ્નિ પડે જે પચ્ચરસેતી, બહુલા લાભે ધરતી એતી,
ચન્દ્રકાન્તે જે અમૃત વરસે, તેહનો સમરસ વિરલો ફરસે. ૫.
અણવાવ્યાં પણ વનનાં ધાન, ઉપજે નિપજે કો નહિં માન,
શાલિનાં જતન ઘણાં વળિ કીજે, ઉત્તમ લોકાં આદર દીજે. ૬.

સમ રસ શાંતિ સરીખો જાણો, બીજા રસ તુચ્છ મનમા આણો,
સમરસ અનુભવતા સુખદાઇ, બીજા રસ દુઃખ રાચે ભાઇ ૭
ઉત્તમ નર ઉત્તમ કુલ જાગે, તિણ એ ભાગ્યસંયોગે પાયો,
મદ લોક બીજા રસ સેવે, અતદ્દષ્ટિ તે કબહુ ન દેવે ૮
સાચો રસ સમરસ રસ ગજ્ત, શિવસુખ અમૃત આપે તાજા
કઠિન કષાય વિકાર વિદારે, જે સેવે તસુ પાર ઉતારે ૯
વન તાડીના મૃગ તમાસા, પુદ્ગલ પરગુન પરણી વાસા,
જૂઠી રામત જૂઠા પાસા, હોય જલા કાય પરના દાસા ૧૦
અત્તરવાસ સુવાસમા લીણા, તે નર જગમા જાણ પ્રવીણા,
મનગજ સમતા અંકુશ દીજે, અધ્યાતમ અમૃત રસ પીજે ૧૧
વિવેક વીરનો વાસ વસીજે સમતા રસનો સ્વાદ લહીજે,
બીજા રસ વૃથા જાણીજે, નરભવ કેરો લાહો લીજે ૧૨
શાન્તિ શિરોમણિ નવરસમાહિ, ગાવો તસુ ગુણ મન ઉચ્છાહિ,
એ સેવતા શિવસુખ આવે, મોહ મહિપતિનો ભય જાવે. ૧૩
કામ અગ્નિ બીજા રસ બાલે, સમતા રસ સાહામો ન નિહાલે,
વીર વિવેક પરસ્પર પ્યારો, મોહ રાયને એ રસ ખારો ૧૪
અધ્યાતમ શૈલીનો સાચો, રાજનીતિમા નહિ જે કાચો,
કોવિદ કવિતા ગુણનો ધારી, તે ઇણ પ્રથતણો અધિકારી ૧૫
પહેલી ઢાળે શાન્તરસ ગાયો, ઉદાસીન મે મદિર પાયો,
ભૂર ભવિક જન મનમા ભાયો, ધર્મમદિર કહે સુખ સવાયો ૧૬.

દોહરા.

આચારિજ કહે સાભળો, શાન્તિરસક જે હોય
તેહ તણા લક્ષણ કહુ, પરખે જો મન કોય ૧

ઢાળ ૨ જી.

(જ્ઞાન દ સમકિત ઉચરે રે લાલ—એ દેશી)

શાન્તિ સદા રસ સેવિયે રે લાલ
કીજે એહશુ પ્રીત સુખકારી રે, બ્રહ્મ મુહૂર્ત્ત પ્રાતનો રે લાલ,
તિહા કીજે એહ રીત સુખકારી રે શાંતિ સદા રસ સેવિયે રે લાલ શાંતિ૦ ૧

આળસ નિદ્રા જે તજે રે લાલ, આત્મચિન્તક હોય સુખકારી રે,
સ્થિર મન તન વચને કરી રે લાલ,જ્ઞાન નયનશું જોય સુખકારી રે. શાંતિ० ૨
કામીને વાઢી હુવે રે લાલ, દંભી લોભી લોલ સુખકારી રે;
બહિર્મુખી કુમતી સદા રે લાલ, ગીત ગાયન રંગ રોલ સુખકારી રે. શાંતિ० ૩
મુંઝાણો ઇન્દ્રિય વિષે રે લાલ, માની ક્રોધનો ગેહ સુખકારી રે;
વિશ્વાસઘાતી વક્તા રે લાલ, તુરત દિખાવે છેહ સુખકારી રે. શાંતિ० ૪.
એવા દોષ જહાં નહિં રે લાલ, તેહિજ પુરૂપ પ્રધાન સુખકારી રે;
રોષ ધરે નહિં દૃહવ્યા રે લાલ, માન દીયાં નહિ માન સુખકારી રે. શાંતિ० ૫.
હું કુણ ક્યાંથી આવિયો રે લાલ, કુણ છે માહરૂં રૂપ સુખકારી રે;
મિત્ર શત્રુ કુણ માહરા રે લાલ, મોહ માયા એ કૂપ સુખકારી રે. શાંતિ० ૬.
સંબલ સાથેં શું હશે રે લાલ, કઇ જ્યોતિમાં જાય સુખકારી રે;
વૈરાગ્યેં મન વાળિયું રે લાલ, ઇમ આતમશું ધ્યાય સુખકારી રે. શાંતિ० ૭.
દ્રવ્ય નયાતમ આતમ રે લાલ, એક નિશ્ચે નહિ ભેદ સુખકારી રે;
વ્યવહારે બહુ ભેદ છે રે લાલ, તિણ માંહે ભવ ખેદ સુખકારી રે. શાંતિ० ૮.
અંતરંગ બહિરંગના રે લાલ, ધર્મ પટંતર જોય સુખકારી રે;
પરમાણુ મેરૂ શૈલનો રે લાલ, એવડો અંતર હોય સુખકારી રે. શાંતિ० ૯.
કાને પાપ સુણે નહિં રે લાલ, પરદોષ દેખે ન કોય સુખકારી રે;
પંડિત પણ મૌનતા ભજે રે લાલ,સમ રસ સાધિ સોય સુખકારી રે. શાંતિ० ૧૦.
સાધ્ય દશા સાધક ભજે રે લાલ, અભ્યાસેં નર જેહ સુખકારી રે;
ઇન્દ્રિયની વૃત્તિ વશ હુવે રે લાલ, દેખે સ્વરૂપને તેહ સુખકારી રે. શાંતિ० ૧૧.
બહિરાતમતા મૂકીને રે લાલ, અંતર્ આતમ લીન સુખકારી રે;
રૂપાતીત ધ્યાન ધાવતા રે લાલ, મૂક પ્રથમ ધ્યાન તીન સુખકારી રે. શાંતિ० ૧૨.
તે પરમાતમતા ભજે રે લાલ, સમરસ સાધક જેહ સુખકારી રે;
દોષ સકળ દૂરે હુવે રે લાલ, આવે જ્ઞાન અછેહ સુખકારી રે. શાંતિ० ૧૩.
બિહું ભેદે સહુ જીવ છે રે લાલ, ભવ્ય અભવ્ય પ્રકાર સુખકારી રે;
ભવ્ય તે સિદ્ધ હોશે સહી રે લાલ,અભવ્ય ફિરે સંસાર સુખકારી રે. શાંતિ० ૧૪.
સિદ્ધ તે તીન પ્રકાર છે રે લાલ, દૂર આસન ને મદ્ધ સુખકારી રે,
પુદ્ગલ અર્દ્ધે સીઝશે રે લાલ, અંતરે કહિયે સિદ્ધ સુખકારી રે. શાંતિ० ૧૫.
અંતર મુહૂર્ત્ત સીઝશે રે લાલ, તે આસન કહાય સુખકારી રે;

એ બેહુ વિચ જે હવે રે લાલ, મધ્યમ સિદ્ધ સુહાય સુખકારી રે. શાંતિ० ૧૬.
ઇહાં મધ્યમ સિદ્ધનો કહ્યુ રે લાલ, આતમનો અધિકાર સુખકારી રે;
મોહ વિવેક હંસ ચેતના રે લાલ, વળિ એનો પરિવાર સુખકારી રે. શાંતિ० ૧૭.
ભવિક ભણી પ્રતિબોધવા રે લાલ, કલ્પના કીધી એમ સુખકારી રે;
યાંન બોલ્યા પન્નવ ભણી રે લાલ, એ પણ દૃષ્ટાંત તેમ સુખકારી રે. શાંતિ० ૧૮.
પરમારથ સાધન ભણી રે લાલ, કીજે એહ ઉપાય સુખકારી રે;
જન્મ જરા દુઃખ મેટીયેં રે લાલ,જ્ઞાન લબ્ધિ સિદ્ધ થાય સુખકારીરે. શાંતિ० ૧૯.
આતમનો અનુભવ હુવે રે લાલ,પાપ તિમિર દુઃખ દૂર સુખકારી રે;
ધર્મ મંદિર જ્ઞાન સેવતાં રે લાલ, સાસતાં સુખ ભરપૂર સુખકારી રે. શાંતિ० ૨૦.

દોહરા.

નિશ્ચય નય નિજગુણ કરી, સદા વિરાજે એહ;
આતમ અવિકારી અચલ, વ્યવહારિયેં ધરિ દેહ. ૧.
માયા નારી વશ કિયો, ચેતન રાજા જેમ;
મોહ વિવેક વિરતંત સબ,ભવિજન સુણજો તેમ. ૨.
વૃદ્ધ વચન 'અનુસારથી, એ અધિકાર કરેશ;
બાળક અટવી ઉતરે, ગુરૂજન હાથ ધરેશ. ૩.
પદ્મનાભ ભગવંતનો, શિષ્ય ભાવિ અણગાર;
ધર્મરુચિ નામે ભલો, કહેશે સકલ વિચાર. ૪.

ઢાલ ૩ ૭.

(ઇડર આંબા આંબલી રે—એ દેશી.)

જંબુદ્વીપ એ જાણિયે રે, ગોલતણી પરે હોય;
મધ્ય મેરૂ નાભિ સમો રે, દીસતે અરકા જોય;
ભવિક જન, સુણજો એ અધિકાર. ૧.
જ્યું લાભે અનુભવ સાર, જ્યું પામે ભવનો પાર,
મેરૂથી દક્ષિણ દિશ ભલો રે, ભરત ક્ષેત્ર કહેવાય;
રત્ન લાભ લોભે કરી રે, સમુદ્ર નિકટ રહેવાય. ભવિક० ૨.
એ અવસર્પિણીમા હવા રે,તીન આરા બહુ માન;
ચોથા આરા છેહડે રે, હુવા શ્રી વર્દ્ધમાન. ભવિક० ૩.

માત હાથ સુપ્રમાણ છે રે, સોવન વરણ શરીર;
સિંહ લંછન શોભે ભલો રે, જીનવર શ્રી મહાવીર; ભવિક૦ ૪.
તસ પદપંકજ ભમર જ્યું રે, સેવે શ્રેણિક રાય;
ગિરૂઓ શ્રાવક ગુણે ભર્યો રે, મગધેસર કહેવાય. ભવિક૦ ૫.
રાજગૃહી નગરીતણા રે, સઘળા સુખિયા લોક;
સૌમ્યદૃષ્ટિ સ્વામીતણી રે, વાધે સઘળા થોક. ભવિક૦ ૬.
અરિનો ભાવ રથ ચક્રમે રે, લાભે તેહને રાજ,
તેમ પ્રતાપ વાધે ઘણો રે, સારે સહુનાં કાજ. ભવિક૦ ૭.
ધર્મ અર્થ કામ તીન એ રે, સાચવે સમય સાવધાન;
દેવ પરીક્ષા પહોંચિયો રે, દીપાવ્યો ધર્મવાન. ભવિક૦ ૮.
મીનઆદી રૂપિ દેખીને રે, ચૂકો નહિ સદ્ભાવ;
સમકિત સાચો રાખિયો રે, ભવજલતારણ નાવ. ભવિક૦ ૯.
હાર કુમાર ભાઇ પુત્રનો રે, વાત સંબંધ વિચાર;
અવર આગમથી જાણજો રે, ઇહાં ન કર્યો વિસ્તાર. ભવિક૦ ૧૦,
અરિહંત ભક્તિ આદે કરી રે, વીશ સ્થાનકમાં કેવી;
તીર્થંકર ગોત્ર બાંધિયું રે, શુદ્ધ આતમ સુવિસેવી. ભવિક૦ ૧૧.
સમકિતધારી જે હુવે રે, અપતિત ધારા પાય;
વૈમાનિક વરજી કરી રે, અવરગતે નવિ જાય. ભવિક૦ ૧૨.
શ્રેણિક સમકિત લાભથી રે, પેહલું બાંધ્યું આય;
એ કારણ જાણો ઇહાં રે, પહેલી નરકે જાય. ભવિક૦ ૧૩.
રૂંધીજે દરિયાવને રે, અર્જુન બાણ રોકાય;
રૂંધીજે વળિ વીજળી રે, કર્મ ઉદય ન રહાય. ભવિક૦ ૧૪.
સ્વકૃતભાવના ભાવતો રે, નિર્જરતો નિજ કર્મ;
અતિ વેદના હોશે નહિં રે, સ્થિર રહેશે નિજ ધર્મ. ભવિક૦ ૧૫.
સહસ ચોરાશી વર્ષનો રે, પાલી આયુ નિદાન;
ગજ જીમ ગરતા લંઘશે રે, વારૂ વધશે વાન. ભવિક૦ ૧૬.
મતિ શ્રુત અવધિ જ્ઞાન કરી રે, શોભતો હોશે તેહ;
અવતરશે એ ભરતમાં રે, અધપાવકમાં મેહ. ભવિક૦ ૧૭.

દોહરા.

પુછે શિષ્ય કિણે સમે, કુણ નામે જિનરાય,
કોણ ઠામે કોણ પુરસે, હવે ગુરૂ કહે પમાય, ૧

ઢાળ ૪ થી.

(નન રાજન હેરા હોજી પિગવહુતી પનાણિયા—એ દેશી)

એ અવસર્પિણી એમ, હોજી સઘળી ઉતરી જિણ સમે,
બીજી ઉત્સર્પિણી તેમ, હોજી વધતો સમે દુખને સમે ૧
પેહલો આરો અતિ દુટ, હોજી ઉતર્યો બીજો લાગશી,
એ કાઇક છે શુદ્ધ, હોજી મેઘ ઘણા ત્યાં વરસસી ૨
ભસમ સમી ભૂમિ તેહ, હોજી તાતા નિવાહતણી પેરે,
સમય સ્વભાવે મેહ, હોજી તિહા કિણે શુભ ઇમ અનુસરે ૩
પુષ્કરાવર્ત્ત બહુ મેહ, હોજી વરસશે શુભ ધારા કરી,
ત્યાર પછી ક્ષીર જેમ, હોજી વરસશે ઘૃત ધારા ધરી ૪
મીઠી ધરતી થાય, હોજી ચીકણી બહુ રસ સારણી,
પ્રીતમનો સગ પાય, હોજી જ્યુ નારી સુખ ધારિણી ૫
વસુધા વાધ્યો વાન, હોજી વૃક્ષ અકુર પ્રકટ થયા
હર્ષિત હુઈ જીહાન, હોજી વહાલા મળ્યા જ્યુ દુખ ગયા ૬
સમય સ્વભાવે હોય, હોજી ભૂમિ સગે વસુધારિકા,
પ્રકટયા પર્વત જોય, હોજી રાત્રિ સમે જ્યુ તારિકા ૭
સ્થિર પરભાવથી એમ, હોજી ઉપચય ચય હોવે સદા,
પુદ્ગલ પરણિત તેમ, હોજી ભગવત ભાખ્યો ઇમિ મુદા ૮.
બીજો આરો બહુ જાય, હોજી ત્રીજો આરો નિકટે યદા,
ઇણિપરે ભરતે થાય, હોજી ચઢત પડત રીત એ તદા ૯

દોહરા

મિત્ર પ્રભ સભૂમ વળી, સુપ્રભ સ્વય પ્રભ તેમ
દત્ત સૂક્ષ્મ સુબન્ધુ તિમ, અનુક્રમે કુલગર એમ ૧.
વૈતાઢ્યગિરિ નિકટે હોશે, શાન્તિદ્વાર પુર નામ,
કુલગર તેમે સાતમો, સુમતિ નામ અભિરામ ૨

સુભાગી સુખિયો ઘણું, ભોગ પુરંદર કામ;
સુમતિ યથાર્થ સુમતિધર, વધતી હોશે મામ. ૩.
તસુવર ભદ્રા ભારજા, શીલ ગુણે શિરદાર;
શીલ સોવનની કસવટી, પ્રમદા પ્રેમ ઉદાર. ૪.
પહેલી નરકે પાથડે, સીમંતો ઇણુ નામ,
ત્યાંથી શ્રેણિક આતમા, અવતરશે ઇણુ ઠામ. ૫.
માનસરોવર હંસ જ્યું, મુક્તાફલ સીપમાંય;
ભદ્રાકુખ અવતારશું, સુરતરૂ સમ જસુ છાય ૬.
ચૌદે સ્વપ્નાં દેખશે, સુખ સૂતી તે નાર;
સુમતિ સ્વમતિશું આખશે, ઉત્તમ સ્વપ્ન વિચાર. ૭.
તિણુ પ્રસ્તાવે આવીને, ઇન્દ્ર કહેશે એમ;
તીન ભુવન શિરસેહરો, પુત્ર હોશે બહુ પ્રેમ. ૮.
શુભ લક્ષણ કુખ તાહરી, રયણ વૈરાગર ખાણ;
મંદિરની તું કંદરા, ગર્ભ કલ્પ તરૂ જાણ. ૯.
સુર નર કિન્નર મધુપ ગણ, જસ પદ પંકજ લીન;
પ્રથમ તીર્થંકર હોયશે, અધિક અધિક પરવિણ. ૧૦.
એમ કહી ઇન્દ્ર ગયા પછી, હર્ષિત તન મન હોય;
ગર્ભ તણી રક્ષા કરે, પથ્ય ભોજન લે જોય. ૧૧.
તવ દોહલા પુરા હોશે, ગર્ભ તણે અનુસાર;
નવ માસે અધિક થયે, સુત હોશે સુખકાર. ૧૨.

ઢાળ ૫ મી.

(એક દિન દાસી દોડતી, આઇ કૃષ્ણને પાસ રે—એ દેશી.)

છપ્પન દિશની કુંવરી મિલી, સાચવે નિજ નિજ કમ્મ રે;
આસન કંપે અવિધિ કરી, જાણિયો જીનવર જમ્મ રે, ૧.
જગતગુરુ જનમિયા શુભદિને, સુમતિ ઘર ઉત્સવ થાય.
નારકી પણ સુખ પામિયો, ગાયો સુરવધૂ આયરે. જગગુરૂ જનમીયા. ૨.
પદ્મ વાસા વસવા ભણી, પદ્મની વૃષ્ટિ બહુ હોય રે;
દેવતા ભક્તિ ભાવે કરી, સમકિત બીજ પણુ બોય રે; જગગુરૂ૦ ૩.

ચોસઠ સુરપતિ આવશે, મેરુ શિખરે લેઇ જાય રે,
જન્મોત્સવ વિવિધ કરી, પુણ્યનો લાભ લેવાય રે. જગગુરુ૦ ૪
આનંદ ઉલટ ભાવશું, પૂજા કરી બહુ પ્રેમ રે,
માતાની પાસ આણી ધરે, કહે હો જો કુશલ ને ખેમ રે. જગગુરુ૦ ૫
હેમની કોડી ત્યાં વરસીને, દેવતા સ્થાનક જાય રે,
માત ને તાત મન હરખિયા, નિરખિયો પુત્ર સુહાય રે જગગુરુ૦ ૬
પદ્મની વૃષ્ટિ પુહવી તલે, પગ પગ હુઈ અભિરામ રે,
એહનો અર્થ મન આણીને, હોયશે પદ્મનાભ નામ રે. જગગુરુ૦ ૭.
માતની દાનવી દેવ એ, પાળિયે લાલિયે તેમ રે,
અંગુષ્ટ પાન પીયૂષથી, તનુતણી પુષ્ટતા એમ રે જગગુરુ૦ ૮.
અંકથી અંક અપચ્છરા ઘણી, હાથથી હાથ વળી લેઇ રે,
કોડ કરે હોડ ટગ ખેલવે, સુરવધૂ નરવધૂ કેઇ રે. જગગુરુ૦ ૯
બાલકરૂપ ધરી દેવતા, ખેલવે તેહની સાથ રે
હર્ષ ધારે મનમા ઘણો, મહજ્ઞાણ જો ગ્રહ હાથ રે જગગુરુ૦ ૧૦
આઠ વરસના હુયા ક્રમે, આપથી પંડિત એહ રે,
તાત ઇમ જાણીને તેહને, ગજ દેશે બહુ નેહ રે જગગુરુ૦ ૧૧
તરુણતા સપના સાહિબી, અંતર એહ નિર્દોષ રે,
પથ્યભોજન ઉદાસીનતા, જે ધરે તાસ બહુ તોષ રે જગગુરુ૦ ૧૨
ઉત્તમ દેશ સાધનતણો, કીયો તિણે તિણ સમે આયરે
પૂર્ણભદ્ર માણિભદ્ર દેવતા, સેનાની તસુ થાય રે. જગગુરુ૦ ૧૩
સુહનુ કામ તે સુર કરે, અનુપમ પુણ્ય પડુર રે,
માનવ માનચ દેવતા, સેવશે આવી હજૂર રે જગગુરુ૦ ૧૪
દેવસેના નામ તવ થયો, ભૂવનમા ભૂરી વિખ્યાત રે,
પુત્રસમ પ્રેમે પ્રજા પાલતો, ધારતો રાજ્યગ સાત રે. જગગુરુ૦ ૧૫

દોહરા

ઇક દિન અવદ વીનવે, સુણ સ્વામી સસનેહ,
મયગલ માતો મન હરે, શૈલોપમ મમ દેહ ૧
ચન્દ્રતણી પરે ઉજળો, ચાર દંત ગજરાજ,
આજ ગજ આવ્યો અછે, રિપુ ગણ વરિકા વાજ ૨

નવિ જાણું આપો કહ્યા, કિણ પ્રેર્યો કિણ હેત;
ઇન્દ્ર કીધું તુઝ ભેટણો, મુક્યો એ ગજ શ્વેત. ૩.
હાથી ગણા તુમરાજમાં, એ સમ કો નહિં એક;
હસ્તીશાલાયેં આવિયો, આપથી ધરિ સુવિવેક. ૪.
રાજા આવ્યો ત્યાં કિણે, સેવકનાં સુણી વયણ;
હસ્તી રયણ દીઠો ખરો, આનંદ પાયો નયણ. ૫.
ઉપયોગેં કરી નિરખિયો, ભગવંત જ્ઞાન વિશેષ,
વૈતાઢય વનવાસી કરી, નાઠો દવને દેખ. ૬.
બહુ શુભ લક્ષણ દેખીને, પટહસ્તી રાય કીધ;
તસ ઓરી ફિરશે ધણ, વિમલવાહન નામ દીધ. ૭.
પદ્મનાભ દેવસેન વલી, વિમલવાહન ત્રણ નામ;
અર્થ યુક્ત ઇણિ પરેં હોશે, ભોગવશે સુખ કામ. ૮.
ભોગ કર્મ ખપવા ભણી, કેવલ કરશે રાજ;
પુણ્ય પાપ વિણ ભોગવ્યાં, ન લહે ધર્મ જહાજ. ૯.

ઢાળ ૬ ઠી.

(રસિયાના ગીતની દેશી.)

લલી લલી લોકાંતિક સુર વીનવે, સુણુસ્વામી અરદાસ; સુજ્ઞાની;
રાજ ધરા મેહો હવે મૂલથી, ધર્મ તીર્થ પરગાસ; સુજ્ઞાની; લલી૦ ૧.
તું જ્ઞાની તું ધ્યાની ધ્યાઇયેં, ત્યાગી સાગી રે હોય; સુજ્ઞાની;
મંગી રંગી તું કબહીનહિં, શિવરૂપી શિવ જોય; સુજ્ઞાની; લલી૦ ૨.
તું દાની તું માની દીપતો, વાણી સુણી હવે તેહ; સુજ્ઞાની,
દાન ધર્મ દીપાયો દેઇને, સોવન ધારા રે મેહ; સુજ્ઞાની; લલી૦ ૩.
વરસી દાન તે મેહ સમાન છે, નિવૃત્તિ હુઇ જસ તાસ સુજ્ઞાની;
પ્રગટી સુરુચિ શરદ મનમાં ભલી, નિર્મલ જીવન રાય; સુજ્ઞાની; લલી૦ ૪.
પાતક પંક પલાયા તિણ સમે, હરખ્યાં હંસનાં વૃંદ; સુજ્ઞાની;
સરસ હુઆં ફલ સઘલાં બીજથું, વિકસ્યાં ભવિ અરવિંદ; સુજ્ઞાની; લલી૦ ૫.
મુક્તા મારગ હુઆ મનહરૂ, સાધુ ભણી સુખ થાય; સુજ્ઞાની;
સંયમ લેવા ઉદ્યમ તવ કરે, પિજૂ પરદેસેં રે જાય. સુજ્ઞાની; લલી૦ ૬.

વીશ વર્ષ પણ લોકને લિંગ સમે, પુનને દેશે રે રાજ, સુજ્ઞાની,
દીક્ષા ઉત્સવ કરશે દેવતા, સ્વર્ગના મળી સુરરાજ, સુજ્ઞાની લવી૦ ૭
શિબિકા ગેબી સુરનર ઉદ્ધર્યા, નૃત્ય નવ નાટક સાજ, વૈરાગી,
જય જય ધન ધન શબ્દ સહુ ભણે, સાધો આતમ કાજ, વૈરાગી લવી૦ ૮.
ઉપવન આવી શિબિકાથી ઉતરી આભરણ સકળ ઉતાર વૈરાગી
નમો નમો શ્રી સિદ્ધ ભણી કહે, સાવદ્ય સઘળાં નિવાર વૈરાગી લવી૦ ૯
નિશે મન આતમનું ભાવતા, શત્રુ મિત્ર સમતા છે તાસ વૈરાગી૦
ધર્મ પવન શીત ગરમ જાનશે, ગિરિ જ્યું ધીમ્મવાસ વૈરાગી૦ લવી ૧૦
ધન ઘાતી માતી ક્ષ્યાવવી, દૂર કરે ભવ રોગ વૈરાગી૦
ભાવત ધ્યાન કુઠાર કરે ગ્રહી, એકાકી આપ જોર વૈરાગી૦ લવી ૧૧.
દેવતા નર તીર્યંચે જે કિયા, સબલ પરિસહ જોઇ, વૈરાગી૦
સહિયા વહિયા કર્મ ક્ષય કરી, અનુલોમ પ્રતિલોમ તેહ. વૈરાગી૦ લવી ૧૨
બાર વરસ પક્ષ તેર ઉપર થકા, લેશે કેવળ જ્ઞાન, વૈરાગી૦
સમવસરણ કરશે સુરપતિ તદા, જોયણની તસુ માન વૈરાગી૦ લવી ૧૩
કનક સિંહાસન આદિ દેઇ કરી, પ્રતિહારજ અ૦ માન, વૈરાગી૦
દેશના દેશે મધુર ધ્વનિ કરી ભવિ જનને ઉપગાર. વૈરાગી૦ લવી ૧૪
સમકિત કેઇ દેશવિરત કેઇ, કેઇ લે સયમ ભાર, વૈરાગી૦
સઘ ચતુર્વિધ સ્થાપના થાયશે, ધર્મ ઉદય સુપ્રકાર. વૈરાગી૦ લવી ૧૫
એકાદશ ગણધરની સ્થાપના ત્રિપદી દેઇને કીધ, વૈરાગી૦
શિષ્ય ઘણા હોશે તનુ સેહથે, પ્રગટી આતમ ઋદ્ધિ વૈરાગી૦ લવી ૧૬
ભગવત દેશ વિદેશે વિચરશે તારણ તરણ જહાજ, વૈરાગી૦
ધર્મ મંદિર કહે ધાવા વાસર નિશા, વાદીજે જિનરાજ વૈરાગી૦ લવી ૧૭

દોહરા

પદ્મનાભ જીનવર તણો, સાધુ ગુણે શિરદાર,
કામ ક્રોધ જીત્યા જીણે, ધર્મરૂચિ અણગાર ૧
કિણ પ્રસ્તાવે પૂછશે, કહો સ્વામી મુજ એહ,
કેવળ હોશે કે નહિ, મુજ મન છે સંદેહ ૨
ભગવાન્ ભાંખે સુણ ઋષિ, સુગ્રામ નામે ગ્રામ,
તસ ઉપવનમાંહે તુજે, કેવળ પદ અભિરામ ૩

ઢાળ ૭ મી. રાગ—ધન્યાશ્રી.

(ભરત નૃપ ભાવશું એ—એ દેશી)

ધર્મરુચિ એમ સાંભળી એ, લે જીનવર આદેશ,
મહામુનિ સેવિયે એ. એ ટેક.

ચાલી તે તિહા જાયશે એ, તસુ વનને પરદેશ. મહામુનિ૦ ૧.
એકાદશમી પ્રતિમા ધરી એ, ધ્યાન ધરશે લયલીન. મહામુનિ૦
ક્ષપકશ્રેણી ક્ષણમાં કરિ એ, આવશે ગુણઠાણે ક્ષીણ. મહામુનિ૦ ૨.
તેરમે કેવળ પામશે એ, લોકાલોક પ્રકાશ; મહામુનિ૦
કેવળ મહિમા સુર કરે એ, આણી અધિક ઉલ્લાસ. મહામુનિ૦ ૩.
દેવનાં દુંદુભિ વાજશે એ, જય જય શબ્દ સુહાય; મહામુનિ૦
ગ્રામના લોક સહુ આવશે એ, વંદન કારણ ધાય. મહામુનિ૦ ૪.
ગામનો ચોધરી આવશે એ, મહિમા દેખણકાજ; મહામુનિ૦
ચમત્કાર ચિત પામશે એ, ધન્ય ધન્ય ૠષિરાજ. મહામુનિ૦ ૫.
જાપ હોમ કીજે ઘણા એ, એકો ન આવે દેવ; મહામુનિ૦
અણતેડયા આવી કરી એ, લાખ ગમે કરે સેવ. મહામુનિ૦ ૬.
દેવે નહિં સેવે નહિં એ, આદર ન કરે કોય; મહામુનિ૦
દર્શન સ્વપ્ને દોહિલું એ. તે સુર સેવક હોય. મહામુનિ૦ ૭.
પ્રભુતા લવલામે કરી એ, માનવ માન કરેઈ; મહામુનિ૦
અનુપમ પ્રભુતા એહની એ, સમતા દમતા ધરેઇ. મહામુનિ૦ ૮.
રૂડો રૂપ સોહામણો એ, યૌવન લાવણ્ય જોર, સુહામુનિ૦
તપ જપ તેજ દિવાકર એ, કષ્ટ ક્રિયા પણ ઘોર. મહામુનિ૦ ૯.
એમ ઉલસિત પરિણામશું એ, ભાવભક્તિ મનકામ; મહામુનિ૦
ચરણ કમળ વંદિ કરી એ, બેસી યથાયોગ્ય ઠામ. મહામુનિ૦ ૧૦.
દેશના દેઈ રહ્યા પછી એ, એકાંત વેલા પાય; મહામુનિ૦
ગ્રામણી કર જોડી કરી એ, પૂછશે ચિત્ત લગાય. મહામુનિ૦ ૧૧.
તુમ દર્શનથી પામિયા એ, વિસ્મય વારવાર; મહામુનિ૦
તમે કોણ ક્યાંથી આવિયા એ, એ રૂદ્ધિ કરે પ્રકાર. મહામુનિ૦ ૧૨.
તે વિરતંત કહીજિયે એ, જ્યું મન આનંદ થાય; મહામુનિ૦
વચન સુધારસ પીજિયે એ, ભવની પ્યાસ બુઝાય. મહામુનિ૦ ૧૩.

દેવાનુ પ્રિય સાંભળો એ, મોટુ ચરિત્ર છે એહ, મહામુનિ૦
સ્થિર મન કરી શુભ ભાવશ્રુ એ, ધર્મઉપર ધરિ નેહ મહામુનિ૦ ૧૮
પ્રથમ ખડ પૂરો થયો એ, આતે હાવે સાર, મહામુનિ૦
દયાકુશળ પાઠકવરૂ એ, પ્રભુ સાનિધ્ય સુખકાર. મહામુનિ૦ ૧૫
ધર્મમંદિરગણીયે કર્યો એ, પદ્મનાભ અધિકાર, મહામુનિ૦
સુણતા ભણતા જિનરાજ એ શ્રી સંઘને જયકાર મહામુનિ૦ ૧૬.

ખંડ ૨ જો.

દોહરા.

હવે બીજે ખડ બોલશુ આતમનો અધિકાર,
આગમ ઉદધિ તણી કરી, સુણજો ભવિ ચિત્તધાર ૧.
આમણી પૂછ્યો તેહનો, ઉત્તર આખે એમ,
રૂદ્ધિ સિદ્ધિ જિનવર લહી, ધર્મ રુચિ કરે તેમ ૨
સ્થિર વસતા સંસાર પુર, નામે નગર કહાય,
અનંત જીવ લોકે ભર્યો, ધૃતઘટ કેરે ન્યાય ૩
હુઆ હોય જે અછે, ગ્રામ નગર નગ ગિરિ,
એ સહુ તે પુરને અછે, એક ખુણે વામ ૪
સ્વર્ગ મૃત્ય પાતાલ એ, પાટક તીન પ્રકાર,
ઉત્તમ મધ્યમ જઘન્ય જીવ, વસવાનો વ્યવહાર ૫.
કમી કીટક આદેં કરી, ઈંદ્ર અભ સહુ જીવ,
આપ આપણા ઠામમા, મગ્ન રહે નિશિદીવ ૬
કયુ ઠામણુ ઇણ પુર કિયા, વાસ ન છોડયો જાય,
દુઃખ દૂષણ દેખે ઘણા, તોહી આવે દાય. ૭
અવર નઘર પ્રાયે હુવે, વાસક દે ઉદ્વાસ,
અધિકારી એ નગરની, કદી ન હોવે નાશ ૮
આપાદા સમ ઉદધિ સહ, ક્રીડા ગિરિસમ મેર,
ગતિ આગતિ નાટક તિહા, હોય રહ્યા બહુ ઘેર ૯

' તિણે નગરે રાજા અછે, હંસરાજ અભિરામ
આતમ દરશી ઉનખે, તાસ કહું ગુણ ગ્રામ' ૧૦

ઢાળ ૧ લી

(નાયકાની દેશી અથવા તનુ ધણની મનાવતી — એ દેશી)

સંસાર નગરીનો ધણી રે, અનુપમ રૂપ નિધાન રે સોભાગી૦
ગુણ તેહના કોણ દાખવે રે લાલ, જો કરે સહસ વિધાન રે, સોભાગી૦
હંસરાજા ગુણ સાંભળો રે લાલ, પાવન કરો નિજ કાન રે સોભાગી૦ હંસ૦ ૧
પ્રત્યક્ષ કેઈ એહના રે, રૂપ મણિરયણ પ્રકાશ રે સોભાગી૦
કેઈ અગમ અપાર છે રે લાલ, ઉજ્જવલ ગુણ હિમરાશ રે સોભાગી૦ હંસ૦ ૨
કોટિ ગાને ગ્રંથે ભણે રે, કેઇ તપ તપે લાખ રે સોભાગી
તે પણ સકળ સ્વરૂપને રે લાલ કહી ન શકે મુખ ભાખ રે સોભાગી હંસ૦ ૩
અગુનિ મેરૂ ઉપાડિને રે, બાહે સમુદ્ર તરેય રે, સોભાગી
એના રાગ સાંભળ્યા રે લાલ, નૃપ ગુણ સહુ ન ધરે રે, સોભાગી હંસ૦ ૪
એક સમયમાં સંચરે રે, લોકને અંતે વેગ રે, સોભાગી૦
એક સમય અવર ન કો અછે રે લાલ, જગતી જેની તેગ રે સોભાગી૦ હંસ૦ ૫
જ્ઞાનસાગર પણ એ સહી રે, સમકિત મોતી જેથ રે, સોભાગી૦
ગ્રંથ અર્થ લહેરા ઘણી રે લાલ, પવન વિભાર છે નેથ રે સોભાગી૦ હંસ૦ ૬
સ્વાભાવિક ગુણ જેહનો રે, કેવલ જ્ઞાન વિનાસ રે સોભાગી૦
સૂર્ય જ્યોતિ જ્યું જગતી રે લાલ, દીપાવે આકાશ રે સોભાગી૦ હંસ૦ ૭
વર્ણાશ્રમણ પણ નહી રે, રંગ વિરંગ ન થાય રે સોભાગી૦
સંઘયણ સંઠાણ એ નહિ રે લાલ, અમ્ન સ્વરૂપ સુહાય રે સોભાગી૦ હંસ૦ ૮
આર્ય અનાર્ય એ નહિ રે, બાળ ન બુઢ્ઢો એહ રે સોભાગી૦
જગમ સ્થાવર એ નહિ રે લાલ, સ્થૂળ ન નહાની દેહ રે સોભાગી૦ હંસ૦ ૮
રૂપી રસિયો એ નહિ રે, ગંધ ન લેવે કોય રે સોભાગી૦
ફરસે નહિ એ ફરસને રે લાલ, જ્યોતિ સ્વરૂપી સોય રે સોભાગી૦ હંસ૦ ૧૦.
નિર્મળ સ્ફટિકતણી પરે રે નિશ્ચય નય કરી જોય રે, સોભાગી૦
કર્મ ઉપાધિમયા થયા રે લાલ, બ વિધરૂપી હોય રે સોભાગી૦ હંસ૦ ૧૧
પરગુણને વશ આવીયો રે, નિજ ગુણને વીસાર રે, સોભાગી૦

ચર સ્થિર મધજે સચર ર લાન, અશુદ્ધ યોગ પ્રકાર રે સાભાગી૦ હસ૦ ૧૨
કાષ્ઠમા પાવક પાછરે રે, તિનમાં તેલ જ્યુ હોય રે, સોભાગી૦
ગારસમા ઘી ભાનિને રે લાલ માટીમા હેમ હોય રે સોભાગી૦ હસ૦ ૧૩
ખીર નીર ન્યારે ની રે, હાય રહ્યા એક મેક રે સોભાગી૦
દેહમાંહે રહ્યો ઓલખે રે લાલ, જ્યુ કોઈ સુવિવેક ર સોભાગી૦ હસ૦ ૧૪
પચભૂત ભેગા કરે રે, નામ કર્મ વશ પાત્ર રે, સોભાગી૦
સોનાની સૂત્રધાર જ્યુ રે લાલ, સેના રચત મિનાય રે સોભાગી૦ હસ૦ ૧૫
સકલ પદારથ લોકમા રે નિખલાવે છે એમ રે, સોભાગી૦
દીપક તમ નિશિ મદિરે રે લાલ પ્રગટ પ્રકાશે તેમ રે સોભાગી૦ હસ૦ ૧૬.
કર્તા ભોક્તા એ સહી રે, ગમનાગમન વિચાર રે, સોભાગી૦
જબ લગ કર્મે વિટિયા રે લાલ, તવ લગ એ વ્યવહાર રે સોભાગી૦ હસ૦ ૧૭
એહ વિના જગ શન્ય છે રે ચદ્ર વિના જેમ રાત રે સોભાગી૦
વદન કમલ નયણા વિના રે લાલ સોભે નહિ તિન માત રે સોભાગી૦ હસ૦ ૧૮
આતમના ગુણ ભાખિયા રે ધર્મ રુચિ અણગાર ર, સોભાગી૦
ધર્મમતિ મન સાભળો રે લાલ હવે પટગણી વિચારે સોભાગી૦ હસ૦ ૧૯

દોહરા.

ચતના લ ક્ષણ શાયતી, ચમક્યા ચતુર ના ર
પ્રાતમરા તાની રહે ઘરની જાણે સાર ૧
સ વિતમના ચેતના આતપ જ્યોતિ ઉદાર
ઇત્યાદિ જ્યુ નામ છે, વિવિરૂપ વિસ્તાર ૨
મન રૂપ કેવળ રવા, અનુપમ મહિમા નિધાન
જ્યુ કર્મિ તિનમ નહિ, પરમાસ્પદ પ્રધાન ૩
તેહ રૂપ આતમ નિકટ, રહે ન દેખે એહ
જ્ઞાનાવર્ણાદિક ઘણી, લાગ રહી છે એહ ૪
મીજુ રૂપ નાબીતાગુ બુદ્ધિ ઠર્યા વિખ્યાત
અનત લગે લાભો અછે મૂલ રૂપથી ગાત ૫
પાચામુ મતી રહે, નવણુ મનન પરચાર,
ભ ાતિ મ ા ી જે કરે, બુદ્ધિતણે અનુસાર ૬
બુદ્ધિતાણા ગ રૂપ ્વે કુબુદ્ધિ સુબુદ્ધિ વિગે।

જ્યું ધરતી એકરૂપ છે, ખારી મીઠી દેખ ૭
સુબુદ્ધિ કુબુદ્ધિ બેઉ ધરણી,વ્યવહાર વર્તણ કાજ,
સૂર્ય છમી નિશિ સુખ અછે,ઇણિપરે વિધરે સાજ ૮
સુબુદ્ધિતણે વારે કરે, ભૂપતિ ઉત્તમ કામ
કુબુદ્ધિતણે વારે કરે, પાપતણો જે ધામ ૯
સુબુદ્ધિ શીખ સુખ દાખવે, ગજ્જ નાવે દાય
પથ્ય અને હિત શીખવે, આયે મધુર ન થાય ૧૦
કુબુદ્ધિ નારીશું નરપતિ, અહોનિશ રાખે રંગ
નદીપૂર ધનનો ધણી, કરે નીચસું સંગ ૧૧

ઢાળ ૨ જી. બીંદલીની દેશી.

(સીતાતો રૂપે રૂડી, જાણે આંબા ડાળે સૂડી હો સીતા અતિ સોહે—એ દેશી

તિણ નગરીયે એક નારી, વસે માયા કામણગારી હો માયા મન મોહે
કર્મ પ્રકૃતિ નામ બીજું, આત્મઘાતનિકા ત્રીજું હો માયા૦ ૧
કામ કુતૂહલ જાણે, તિણ સવલા ઘરમે આણે હો માયા૦
ચચલ વિજલી જેસી ચમકતી ચાલે તેસી હો માયા૦ ૨
ભામિની ભાગે ભલેરી, તિમ મનપે ગેરી ગેરી હો માયા૦
હાવ ભાવ બહુ જાણે તિમ નરના મન વશ આણે હો માયા૦ ૩
કૂડ કપટની ગેહ, જસ દેહાનો નહિ છેહ હો માયા૦
સોળે કરાય શૃંગારા, સજી આવી રાજ દુવારા હો માયા૦ ૪
દીઠી રાય તિણ નારી, ચચલ ચતુરા અતિ સારી હો માયા૦
આખતણે પુરકારે, રાય કીધી આપણે સારે હો માયા૦ ૫
બિહુ રાણી શું મેલ કરવા વાછે છે ભેલ હો માયા૦
સુબુદ્ધિશું માડી અંગીઠી કરે સુખની વાત તે મીઠી હો માયા૦ ૬
કુબુદ્ધિ શું મહા પ્રેમ ધારી, કરે મહિમાહ યારી હો માયા૦
નવ નવ રંગ વિલાસા, દેખાવી રાય કિના દાસા હો માયા૦ ૭
હસ રાગન વસ કીધા, માયા મનવંછિત લીધા હો, માયા૦
અનંત નિક પુણ્ય પાપ, બંધન સાધ્યા બહુ વ્યાપ હો માયા૦ ૮
રાજા મન નવિ કોપે, નવ નવથી પ્રીતિ આરોપે હો, માયા૦

બાંધ્યો પણ વડવેગી, જાયે સિદ્ધ શીલા લગ તેગી હો. માયા૦ ૯.
ભરતાં ને ભંભેરે, સદ્બુદ્ધિશું મનસા ફેરે હો; માયા૦
માયા કુબુદ્ધિતણો એકારો,અમ સુબુદ્ધિતણો વસે વારોહો. માયા૦ ૧૦.
માયાનું કહ્યું માને, સદ્બુદ્ધિને ઠાંધાં કાને હો; માયા૦
દુર્બુદ્ધિશું ઘણી પ્રીત, વલી માયાશું ઘર રીત હો માયા૦ ૧૧.

રાજા આગળ માયા, દુર્બુદ્ધિ ગુણ વદે સવાયા હો; માયા૦
દુર્બુદ્ધિ માયા મલિયાં, અહનિશ માણે રંગ રલિયાં હો. માયા૦ ૧૨.
સુબુદ્ધિને વારે વારે, પિયુ નાવે તેહનો પાસે હો, માયા૦
સુબુદ્ધિને કો નહિં માન, માયાનો વાધ્યો વાન હો. માયા૦ ૧૩.
સુબુદ્ધિ રાણી ઇમ ધ્યાવે, હવે પ્રીતમ હાથ ન આવે હો, માયા૦
સાચી વાત એ જોઇ, લોક પરઘરભંજ હોઇ હો. માયા૦ ૧૪.
બેહેનડ શોક્ય એ મેરી, માયાયેં તે પણ ફેરી હો; માયા૦
ઘરનો ભેદ એ ભારી, તિણ કાંઇ ન કેરે સારી હો. માયા૦ ૧૫.

બે નારી બે પાસી, ઇણથી હું જાઉં નાસી હો; માયા૦
કામણ કરી પિયું બાંધ્યો,તનુ બગડ્યો અન્ન જ્યું રાંધ્યોહો. માયા૦ ૧૬.
નારી ચરિત્ર છે ભારી, મો વિણ કુણ જાણણહારી હો; માયા૦
નૃપને સકલ બતાવુ, જો અવસર સખરૂં પાવુ હો. માયા૦ ૧૭.
અવસર ઔષધ લીજેં, નવને તપ કયુંહી ન દીજેં હો; માયા૦
અવસર નદિયાં તરિયેં, નવ પૂર ન ભરવા કરિયેં હો. માયા૦ ૧૮.
અવસર વેદ્ય નિવારે, બુધ તેહિજ વેલા વિચારે હો; માયા૦
સુબુદ્ધિ ઇસ્યું મન આણી,કોઇને ન કહી હિત વાણી હો. માયા૦ ૧૯.

દોહરા.

માયાથી સુખ સેવતાં, પુત્ર થયો પરધાન;
મોહ નામ જગ પરગડો, વાધ્યો સઘલે વાન. ૧.
મોહથકી માયા હવે, માયાથી મોહ જાણ;
અશુદ્ધ નિશ્ચય નય જોવતાં, કર્મતણી એ ખાણ. ૨.
બીજથકી સહકાર છે, સહકારેં બીજ જોય;
પર્વથકી ઇક્ષુ નીપજે, ઇક્ષુથકી પર્વ હોય. ૩.

બગલાંથી ઇંડાં હુવે, ઇંડાથી બગ દેખ,
એ અનાદિ સંબંધ છે, વ્યવહારેં બહુ લેખ. ૪.
દુર્બુદ્ધિને વલ્લભ ઘણું, ખેલાવે ધરિ કોડ;
મોહ કુંવર મનોહર થયો, ખીજે નાવે જોડ. ૫.
માયા દુર્બુદ્ધિ એણી પરેં, મોહ વધારે દોય;
નવિ જાણે કો પુત્ર એ, બીહુંમેં કહેનો હોય. ૬.
સહજે મેવો મોહ એ, જનકભણી કરે દ્રોહ;
હેતવિના સહુ લોકશું, વૈર વધારે મોહ. ૭.
પામાતુર નરને સદા, મીઠી ખાજ સુહાય,
પણ તે દુઃખદાયક ઘણું, મોહ ઇસી પેરેં થાય. ૮.
દુર્બુદ્ધિ માયા મોહ મલી, કેદ કિયો હંસરાય;
તેહ દશા હવે વર્ણવે, સહુ સુણજો મન લાય. ૯.

ઢાળ ૩ જી.

(ચરણાલી ચામુંડ રણ ચઢે એ—દેશી)

નાયક લાયક છે ઘણું, પડિયો પરવશ જાયો રે,
જુઆરી પર હારિયો, ઋદ્ધિતણો વ્યવસાયો રે; નાયક૦ ૧.
દિન ઉગે જ્યું ચન્દ્રમા, હિમ પડ્યાં જ્યું વૃક્ષો રે,
કાન્તિકલા જ્યું હીન એ, દૂતો અતિ હિ દક્ષો રે, નાયક૦ ૨.
નિર્લક્ષણ નારી મ'યાં, એક ફજેતી જોયો રે,
રંક ભયો રાજવટ ગયો, ગ્રહલાની પરેં હોયો રે નાયક૦ ૩.
મૂઢ ભયો મદ આલસુ, મૂક ભયો વલી અંધો રે,
બોખડો ઓખો લઘુ ભયો, માયાને પ્રતિબંધો રે; નાયક૦ ૪.
મોહ માહા મદ પ્રેરિયો, સૂક્ષ્મ નિગોદેં જાયો રે,
વલી બાદર નિગોદમાં, અનંત કાલ રહિવાયો રે. નાયક૦ ૫.
પૃથ્વી પાણીમાં તે ઉપજે, વાય વનસ્પતિ તેમો રે.
સૂક્ષ્મ બાદર બે ભમ્યો, અસંખ્યાતા ભવ એમો રે. નાયક૦ ૬.
કૃમી કીટક કુંથુ ભયો, કીટિકા ભ્રમર પતંગો રે
વિકલેન્દ્રિયમાં બહુ ભમ્યો, માયા માનિની સંગો રે નાયક૦ ૭

ઉરપરિ ભુજ પરિ ખેચરા, જનચર જલ વિશેખો રે,
પચેન્દ્રિય તિર્યંચના, ભવનો કે હો લેખો રે. નાયક૦ ૮
સાથ હુઇ માયા નારી, સાતે નરક દેખાય રે,
વાયુવશે જયુ પાનડુ, જલ થલ સઘળે જાય રે નાયક૦ ૯
હસ વિચારે એકદા, કિમહી માયા જાયે રે,
ભાગી બાહતણી પરે, લાગ રહી ગલ ધાયે રે નાયક૦ ૧૦
અનત કાલ ભવ પરથએ, પછી સમ નૃપ જાયે રે,
ફરતા થાકો એકદા, નરપુ પુરમા આયે રે નાયક૦ ૧૧

દોહરા.

પુર પેસતા ઇક મયા, મનરૂપ બાળક કોય,
આલિગન આવી દીના, શકુન ભલુ એ હોય ૧
અતિ સુરમ તનુ જેહનુ, સુદર ચચનરૂપ,
આનસ નહિ ઉદ્યમધર, ઇમ ચિન્તે મન ભૂપ ૨
પાચે ઇન્દ્રિયની ક્રિયા, માનમ લગે મોટી,
પરપચી પરધાન એ, હોસે રાજની મોટી ૩.
ઇમ જાણી આદર દિયો, માથે ફેરી હાથ,
મધુર વચન મતલાઇને, તુરત લિયો તે સાથ. ૪.
ઔદારિક પુદ્ગલ ગ્રહી, તનુ પુર વાસ વસાય
પ્રાણ ઉદાન અપાન વલી, ઇત્યાદિક પચ ગાય ૫
વ્યાપારી મહોટા જિહા, પાચ ઇન્દ્રિય સાર
આણી તેહ વસાઇના, નગર હુઓ શિરદાર ૬
ઇડા પિગલા નારી તિહા ગય માર્ગ સુખદાય,
નવ દ્વારે કરી શોભતો, ભુજઅર્ગલ કહેવાય ૭
સાતુ ધાત કપાટ વલી, નિપજાયા બહુ માન,
જબ મન પરજાપતિ થયો, તબ કીધો પરધાન ૮.
માયા મહિલા રાયનો, ક્ષણુ ઇક ન તજે સાથ,
ઇણુ કારણુ અધિકાર સવ, માન પ્રધાનને હાથ ૯.

ઢાળ ૪ થી

('ધપુરા ઢાના ના ગીતની અ—દેશી)

ઇણુ અવસર હવે એકદા રે, રૂડી માયા નારી, મનના માન્યા૦
પ્રીતમશુ ક્લહો કરે રે, માનવતી નિર્ધાર. મનના માન્યા૦
કહ્યુ કીજે હો સુજાણુ કહ્યુ કીજે, નીચ માયાશુ મોહિની ઉતાર. મનના માન્યા૦ ૧
સુબુદ્ધિ કહે કર જોડિને રે,સાભળ તુ ભરતાર, મનના માન્યા૦
એહ દશા તુમચી નહિ રે, આપો આપ વિચાર. મનના માન્યા૦ કહ્યુ ૨
પંડિત તુ જગ પરગડો રે, નીચશુ સગ નિવાર, મનના માન્યા૦
દુ નારી તુમને કહુ રે, તેહ નહિ વ્યવહાર મનના માન્યા૦ કહ્યુ ૩.
વ્યસન વગોવે વાહલા રે, ઉત્તમને પણુ એહ, મનના માન્યા૦
મુખ મીઠા ધીઠા ઉઠે રે, અત દિખાવે છેહ મનના માન્યા૦ કહ્યુ ૪
ભોલા તો ભૂલે મદા રે, એહ અનાદિની રીત, મનના માન્યા૦
પંડિતકી જો પાતરે રે, કયુ રહેશે શુભ નીત મનના માન્યા૦ કહ્યુ ૫
તુ ઉત્તમ શિરમોહરો રે, નેહડા ઇણુશુ નિવાર, મનના માન્યા૦
નીચ ઠીચમા ઇહા રહે રે, નિજ પદને સભાર મનના માન્યા૦ કહ્યુ
પરણી પરણી જે તજે રે, ક્ષત ઉપર એ ખાર મનના માન્યા૦
પ્રીતમ પલવ ઝાલીને રે વીનવુ વારવાર મનના માન્યા૦ કહ્યુ ૬
ચાતુર પણુ આતુર સદા રે, કર્મ ઉદય વશ હોય મનના માન્યા૦
પણુ કમલી પાછી નિયે રે, આપ વિચારી જોય મનના માન્યા૦ કહ્યુ ૮
તે શિર ચાડી એહને રે, ઘરવણિયાણી કીધ, મનના માન્યા૦
ચારવાક મતી હશે રે, ઘરનો ભેદ ઇણુ દીધ મનના માન્યા૦ કહ્યુ ૯
પોતી પણુ દ્રોપી ભઇ રે, શોપી નહિ એ લગાર, મનના માન્યા૦
દૂધ ભુજગી પાઇયે રે, વાધ્યો વિષનો ભાર મનના માન્યા૦ કહ્યુ ૧૦
મધુબિન્દુ સમ સુખ દેઇને રે દે દુઃખ મરૂ સમાન, મનના માન્યા૦
હઠ કરે શ' ભાવે ચઢી રે, વાધ્યુ અતિ અભિમાન મનના માન્યા૦ કહ્યુ ૧૧
વિષવેલી વ્યાલી કીધુ રે, ઝાઝી પાનડ જાન મનના માન્યા૦
એ પાનકથી નવિ ટલે રે, પાપ સગેવર પાન મનના માન્યા૦ કહ્યુ ૧૨
પાણીથી પાવક કીધો રે, અમૃતથી વિષ થાય, મનના માન્યા૦

અગાન વશે ચન્દ્રથીરે, રવિથી તમ પ્રગટાય. મનના માન્યા૦ કહ્યું ૧૩
ધૃત ઉઠે માગથકી રે, પથ્યથકી થાય રોગ, મનના માન્યા૦
વર સ્વરૂપી તો ભણી રે, એહ કર્મનો યોગ. મનના માન્યા૦ કહ્યું ૧૪
પાપ ક્રિયા જે એ કરે રે, તસુ ભોક્તા તુ થાય, મનના માન્યા૦
નગ વને જાણો નહિ રે, એ કામણ કહેવાય. મનના માન્યા૦ કહ્યું ૧૫
એહનો શીલ શ૦ એહવો રે, જ્યુ કાયરની બાંહ, મનના માન્યા૦
કમલ નાલ પુણ છે વગે રે, વલી વાદલની છાહ, મનના માન્યા૦ કહ્યું ૧૬.
વેતુવર રાયભુજ ઉમે રે, ખન વાણી વારિ તેહ મનના માન્યા૦
મુખ મીઠી એ હવી ખરીરે, નિપટ નહિ જસુ નેહ, મનના માન્યા૦ કહ્યું ૧૭
તીન ભુવનનાયક હતુ રે, બન તહારૂ તે કેથ મનના માન્યા૦
પ્રભુતા તે તાહરી કિહા રે, રંક થયો રહો એથ, મનના માન્યા૦ કહ્યું ૧૮.
પ્રાયઃ સ્ત્રી જગમા અછે રે, રાંકુ વિણુ પગપાશ મનના માન્યા૦
ગત વિના અધકાર એ રે, પુન્ય ભણી કરે દાસ, મનના માન્યા૦ કહ્યું ૧૯.
પાણી વિના એ પુરૂ છે રે, વશ વિના રજ લેપ મનના માન્યા૦
મદિરા વિણુ મ મત્તતા રે, કહ્યુ રજનીરે નપ, મનના માન્યા૦ કહ્યું ૨૦.
સુબુદ્ધિ નીખ ઇણી પરે કરી રે, પ્રીતમને પરધાન, મનના માન્યા૦
ધર્મમદિ ગણિર ઇમ કહે રે, અજ્ઞ માયા માન મનના માન્યા૦ કહ્યું ૨૧

દોહરા.

નિ ગણી ઇમ વીનવે, સુણુ આતમ માહારાય
પણુ એહ થશ મર, નાવુ તુમચ પાય ૧
માયા પુન કુપુન જે, મોહ દસ્યો જસ માન,
તુમ કેરી કિણુ ગુણુ કરી, જીવન પ્રાણુ સમાન. ૨
માયા દુર્બુદ્ધિ કામિની, બેઉ એકજ સાથ,
મેહ તજવા યોગ્ય છે, સુણુ સાહિબ મુજ નાથ ૩.
નિર્માલ્ય ફુલ તણી પરે, અબ તો છોડે એહ,
રાહ મુક્ત જ્યુ ચદ્રમા, સઘની રોભ ધરેહ ૪
હિતવત્સલ પ્રિય શુ કહ્યો, સઘની વાત વિચાર,
ગજ્ઞ સુણિ બોલ્યો નહિ, ચિતવે સુબુદ્ધિ વિચાર ૫

પ્રાય, પુરૂષ કઠાર દઢ, મન વચ કાયામાંહિ,
નમતી ખમતી પ્રેમે કરી, કયુહી રીઝે નાંહિ ૬
નારી સારીની પરે, તુરત ફરે લહી દાવ,
કોમલ કમલ તણી પરે, મૃદુ મન મુગ્ધ સ્વભાવ ૭.
નદીયા મીઠા જલ ગ્રહી, સિંધુ સમીપે જાય,
ખારો જીવન ખાર મુખ, કરિ તસુ સહામો થાય ૮
પ્રીત રીત ધર્મ નીતિને, મૂકે સગુણો સ્વામ,
તો ભાવી ન મટે સહી, સહજે હોએ કામ. ૯
સુબુદ્ધિ ઇસ્યુ મન ચિંતવી, જાય નહી નિજ ઠામ,
સંકલેશ સ્થાનક તજે, સંત સદા સુખધામ ૧૦.

ઢાલ ૫ મી.

(ચૂનડીની દેશી. અથવા જનકમાલા ઇમ ચિંતવે, પ્રેખી પ્રભુસ સ્વરૂપ રે, મન મોહ્યુ અમારૂં નંદના—એ દેશી)

ક્ષણ અંતર માયામાનિની, મન માન તજીને આઇરે,
સૂર્ય દ્યુતિ અલગી ગયા, જેમ યામિની આવે ધાઇ રે ૧
મન મોહ્યો માયા કામિની, નીરિ મટકો એહ રે,
ઠમકે ચમકે પગલા ભરે, ચપલા ચમકે દેહ રે, મન૦ ૨.
મોકય તણી શંકા નહિ, રંગ રાતી માતી લાલ રે,
ખીર નીર જ્યુ મિલ ગઇ, ફુલવાસના એક નિહાલ રે મન૦ ૩.
હાલચાલ માયા તણો, રાજાનો કો નહિ ચાર રે,
મન મંત્રી પણ હવે ચિંતવે, કામ કરવુ એ અનુસાર રે મન૦ ૪.
માયા રાણીશું કરે, નીત મુજરો મન પરધાન રે,
અવસરને તે ઓલખે, જે હોવે બુદ્ધિ નિધાન રે. મન૦ ૫.
નામ કાજ માયા તણું, મન મંત્રી સમારે સાર રે,
ખિજમત છોડી રાયની, માયા સેવે કરી ઇક તાર રે. મન૦ ૬.
માયા પણ જાણે ખરો, એ સેવક મેં ગિરદાર રે,
કૃપણ ભાન વજ્રશુ, નવિ કીજે એ વ્યવહાર રે મન૦ ૭.
માયા માન્યો મંત્રવી, અતિ વાધ્યો સાધ્યો નજ રે,

જોધ જુવાન હુઓ જસે, કરે પરણવાનો સાજ રે. મન૦ ૮.
વ્યાકરણી કહે પંડ એ, શબ્દ તણે અનુસાર રે;
પણ પરમારથ જોવતાં, પુરૂષોતમ દીઠ ઉદાર રે. મન૦ ૯.
હવે દુર્બુદ્ધિને છે પુત્રીકા, નામેં પ્રવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ રે;
માયાને કહે મંત્રીએં, ત્રણ પુત્રી લેઇ દીધ રે. મન૦ ૧૦.
સગપણ નવિ હુઓ હવે, પ્રવૃત્તિ મોહ બહુ પ્રીતિ રે;
કુટુંબ સહુ ભેલુ રહે, કરે રંગ રલી નિજ રીત રે. મન૦ ૧૧.
સુબુદ્ધિ સુણી એ વારતા, મનમાહે કિયો યોગ રે;
ભદ્રા ભરણી ને યોગિણી, ત્રણ મલી હુઓ કુયોગ રે. મન૦ ૧૨.
ભાગ્યવશેં ભૂપતિ ધરે, ભેલી થઇ ત્રણ નાર રે;
પ્રવૃત્તિ કુબુદ્ધિ માયા વધૂ તે રાજાને શિર ભાર રે. મન૦ ૧૩.
રાજા તો જાણે નહિં, વશ પડિયો વાનર જેમ રે;
માયા કામિની નાચવે, નૃપ રાચે નાચે તેમ રે. મન૦ ૧૪.
પરણાવીને વશ કિયો, મન મંત્રી જે પરધાન રે;
ઇણ ઉંડા પગ આરોપિયા, માયાનો વાધ્યો વાન રે. મન૦ ૧૫.

દોહરા.

સુબુદ્ધિ રાણી મન ચિંતવે, કીજેં કાઇ ઉપાય;
ઘરનાં સુત રહે જિણે, એ મુઝ આવે દાય. ૧.
આલોચીજેં કેહશું, કેહશું કીજેં વાત;
ઘર માંહે એ સાથશું, ન લિવે મારી ઘાત. ૨.
આપો આપ વિચારિયું, બેશાને એકાંત;
રાજા સમ આજ મંત્રીછે, જીમ તીમ એ હિતંતત્ર. ૩.
તો હવે હું પણ એહને, નિજ પુત્રી પરણાવ;
સગપણ સાધું એહશું, દીસે છે એ દાવ. ૪.
પુત્રી છે શુભ લક્ષણી, જન કૃપી કહેવાય;
જો કોઇ કણ પેદાસ હુય, તિણથી એ દુઃખ જાય. ૫.
નાનાને પણ સુખ કરે, બેસાડે નિજ રાજ.
માયા મોહ કુબુદ્ધિને, કાઢિ મમારે કાજ. ૬.

ઇમ આલોચી મંત્રીને, બોલાવી કહે એમ;
સ્વામી ધર્મધર તું સહી, ધરજે હું કહું તેમ. ૭.

ઢાળ ૬ ઠ્ઠી.

(મેરી બહેની કહે કાંઈ અચરિજ વાત.—એ દેશી.)

મુજ હર્ષ હૂઓ છે એ સહી, સુણ મંત્રી કહું તેહ;
પુત્રી નિવૃત્તિ છે માહરી, પરણીજેં સસ્નેહ;
મંત્રી માનજે એ માહરો ઉપદેશ, અનુપમ સુખ લહેશ,
હર્ષિત હોશે નરેશ. એ આંકણી. મંત્રી૦ ૧.
રત્નકૂખી મુજ પુત્રિકા, નિવૃત્તિ એહવે નામ;
પરણાવું છું તોભણી, હોશે વંછિત કામ. મંત્રી૦ ૨.
મંત્રી મનમાંહિ ચિંતવે, કેલિયે કેમ કરી લાછ;
આદર દેઇ ઘર આણિયે, નવિ કીજેં પૂછ ગાછ. મંત્ર૦ ૩.
ઇમ જાણીને મન મંત્રવી, પરણિયો, નિવૃત્તિ ઉલ્લાસ,
બિહુ ભામિની સુખશું રમે, નવ નવ રંગ વિલાસ. મંત્રી૦ ૪.
ઇમ જાણીને મન મંત્રવી, પડવો વારો વાસ;
ઇક શંખિણી ઇક પદ્મિની, દુર્ગંધ ઇક ફુલવાસ. મંત્રી૦ ૫
જૂજૂઇ પ્રકૃતિ મિલે નહિં, પશ્ચિમ પ્રાચી જોય;
અસ્ત ઉદય સંગતિથકી, સૂર્ય સમ પિયુ હોય. મંત્રી૦ ૬.
વારો હુવે જબ પ્રવૃત્તિનો, તબ કરે પાપ અઘોર;
નિવૃત્તિને વારે થયે, પાપ ખરે અતિ જોર. મંત્રી૦ ૭.
દુર્બુદ્ધિ માયા બે મળી, ગુણ વર્ણવે સુખ એમ;
તું વડભાગી મંત્રવી, બે સ્ત્રી પરણ્યો પ્રેમ. મંત્રી૦ ૮.
વલ્લભા હોવે દુર્લભા, ગુણ કરી આપ સમાન;
સરિખા સરિખો જો મલે, તો કરે સહુ ગુણગ્રામ. મંત્રી૦ ૯.
તમગુણ સરખી પ્રવૃત્તિ છે, અતિ ચપળ ચતુરા નાર;
સકલ ક્રિયામાં પંડિતા, કામકળ સિરદાર. મંત્રી૦ ૧૦.
એ સુબુદ્ધિની જે છોકરી, આળસુ ભદાકાર;
કર્મહીણ દીસે અછે, ક્રિયાગુણ ન લગાર. મંત્રી૦ ૧૧.

તુજ ગુણથકી વિપરીત છે, તો કિશું આદર માન;
અજગર જ્યું ઉંઘી રહે, ન કરે લૌકિક કાણ. મંત્રી૦ ૧૨.
શાંત દાંત સરિખી દીસતી, કયું નહિં લાવ ને સાર,
કામકદુ માણસ નહિ, તેહશુ કેહો ભાવ. મંત્ર૦ ૧૩.
રાજ બીજ વળી મોહ છે, માયા તણો અંગજાત;
એ શુ પ્રીત ઘણી કરો, હોશે જગતમે ખ્યાત. મંત્રી૦ ૧૪.
કો પર્વ અવસર જાણીને, નિવૃત્તિને બોલાય,
ક્ષણ એક તેહ શુ સુખ લહો, તુરત કરો વિદાય. મંત્રી૦ ૧૫.
બેઉ નારી શુ એમ મંત્રવી, સુખ ભોગવે સમાર,
ધર્મ મદિર કહે તે સુણો, વિવેક તણો વિસ્તાર. મંત્રી૦ ૧૬.

દોહરા.

શીપ સ્વાતિ જલ કણ લહી; મોતી ધારે જેમ;
નિવૃત્તિ નારી જનમિયો, શુભ લક્ષણ સુત એમ ૧.
નાની સુબુદ્ધિ ભણી હુઓ, મનમાં હર્ષ અપાર;
નામ વિવેક દીયો ભલો, મબ જનમાં સુખકાર. ૨.
વિમલ કમલ કોમલ તનુ, નીલવટ ટીકા નૂર;
મોહ ઇસ્યો તમ છુપવા, અભિનવ ઉગ્યો સૂર. ૩.
રાજા રલિયાયત થયો, રંગ ઢંગ તસુ દેખ,
સંગ ભલો એનો સહી, રત્ન વિવેક વિશેષ ૪.
પરમ પ્રનીત પવિત્ર તનુ, અનુપમ કુંવર વિવેક;
પરમ રૂદ્ધિ પ્રાપતિ કર, એ સમ અવર ન એક. ૫.
બેલાવે ખતે કરી, રાજા અવસર પાય;
સુબુદ્ધિ મને સુખ ઉપજે, આનંદ અંગ ન માય. ૬.
માયા દુર્બુદ્ધિ પ્રવૃત્તિને, મનમાં થયો વિષાદ;
નિવૃત્તિને બેટો હુઓ, વધશે વાદ વિવાદ. ૭.
વિષ ધરી પાવક રૂણો, અમ્પેશું નિત હાલ;
બાંધી જેં કાંઈ હવે, પાણી પહેલી પાળ. ૮.
રૂપે રાજા મંત્રી ભણી, મગશે વારંવાર,
તો બાજી હાથ થકી, જાશે પહેલે પાર. ૯.

મોહ વિવેક બેહુ રમે, દેખે રાજા હંસ;
બેહુ પ્રવૃત્તિ મલે નહિં, જ્યુ વાયસ ને હંસ. ૧૦.

ઢાળ ૭ મી.

(કઇક વર લાધો—એ દેશી)

માયા દુર્બુદ્ધિ બે મળી, મન ચિંતે એહ વિચાર રે; વશ કરજે વાર૦
પ્રવૃત્તિ ભણી ઇણિપરે કહે, શીખ સાંભળ પુત્રી સાર રે. વશ કરજે વાર૦ ૧.
તુ ચતુરા ચપલા છે ઘણું, નવિ જાણે ઉંડા ભેદ રે; વશ કરજે વાર૦
શાંત દાંત તુજ શોકય છે, તસ પુત્ર હુવો ગયો ખેદ રે. વશ કરજે વાર૦ ૨.
પુત્રવતી પ્રિયા માનીયેં, ઘર સઘળું તેને હાથ રે; વશ કરજે વાર૦
પુત્રપખેં શી પદ્મિણી, સહી પુત્ર અછે ઘર આથ રે. વશ કરજે વાર૦ ૩.
પુત્ર વિવેક હુઆ પછી, નૃપ મંત્રી બેહુ એહ રે; વશ કરજે વાર૦
નિવૃત્તિ ભણી આદર કરે, છાનો ન છિપે કદી નેહ રે. વશ કરજે વાર૦ ૪.
આજ પછી તુ પિયુપ્રત્યેં, તન મન વચનેં એકાંત રે, વશ કરજે વાર૦
ભાવ ભક્તિ એમ સાચવે, જેમ વશ હુવે તુજ કાંત રે. વશ કરજે વાર૦ ૫.
નિવૃત્તિથકી મન ઉતરે, કાંઇ કરજે એવી વાત રે; વશ કરજે વાર૦
કર્મ ક્રિયા કેળવે ભળી, મુજ વાધે અગની ઘાત રે. વશ કરજે વાર૦ ૬.
નિવૃત્તિતણે વારે અછે, તુજ જેમ કરે તે લાજ રે, વશ કરજે વાર૦
શોક્યતણી શંકા કિસી, એ શીખ ધરે મન આજ રે. વશ કરજે વાર૦ ૭.
શોક્ય શુની વળી સાપણી, વળગી ન ભળી તું જાણ રે; વશ કરજે વાર૦
શોકય કહી શૂલી જીસી, શું કહિજેં તેહ વખાણ રે. વશ કરજે વાર૦ ૮.
શીખ ઇસી પરેં સાંભળી, રહે પ્રવૃત્તિ પિયુ પાસ રે, વશ કરજે વાર૦
ક્ષણ અંતર અલગી રહી, જેમ તનુ છાયા ઇક વાસ રે. વશ કરજે વાર૦ ૯.
રાત દિવસ ઉભી રેહે, ખિજમતગારી મનખંત રે; વશ કરજે વાર૦
સકલ કામ સંસારના, સાધે નવ નવી ભંત રે. વશ કરજે વાર૦ ૧૦.
પ્રવૃત્તિ નારી મન મંત્રવી, વશ કીધો આપણો નાથ રે; વશ કરજે વાર૦
નિવૃત્તિ ભણી આવા ન દે, સહુ સરખો મિલિયો સાથ રે. વશ કરજે વાર૦ ૧૧.
ઉવટ આપે મંત્રવી, જીવ ઘાત કરે નિસ્શંક રે; વશ કરજે વાર૦
મૃષા બોલે ધન હરે, પરનારા સેવે વંક રે. વશ કરજે વાર૦ ૧૨

નવ નવ પરિગ્રહ મેલિયા, મદ માસ ભખે દિન રાત રે, વશ કરજે વા૨૦
પરદ્રોહી મોહી ુઓ, આરંભી દલી જાત રે વશ કરજે વા૨૦ ૧૩
આર્તધ્યાની આક્રો વળી દ્રોહ તણા પરિણામ રે, વશ કરજે વા૨૦
તંદુલમત્સ્ય તણી પરે, દુર ધ્યાની આઠ જામ રે વશ કરજે વા૨૦ ૧૪
તેની એનતણી પરે ખરતિ ભમારે ભૂર રે, વશ કરજે વા૨૦
જડુ તરુવરને ઉખેડિને, વાહે બ જળનુ પૂર રે વશ કરજે વા૨૦ ૧૫
માયા મન હરખી ઘણુ, હવે મંત્રી અમારે સાર રે વશ કરજે વા૨૦
સોહાગિણી નારી તિમ, જેણે વશ કીધા ભરતાર રે વશ કરજે વા૨૦ ૧

દોહરા

માયામેતી મન મ્ગો, હવે તેહને એ પાડ
ઉછલિયો જલનિધિ જગ્યો, હવે કેહી તનુ આડ ૧
પવને પ્રેર્યો અગ્નિ જ્યુ, મયગન માતો જેમ
પ્રેર્યો ભૂખ્યો વાઘ જ્યુ, ધાવે ઇત ઉત તેમ. ૨
પડ ઈ પન્નગ તણે કયુ દુપથાનો રોગ
વિખ લેપ્યો જ્યુ તીર એ તિન મન માયા યોગ ૩
થાકો થલમે હુવે નહિ, નવિ ખૂટે જલપૂર
સાગીણો ન હુવે કદા પર્વત ચઢે સનૂર ૪
અગ્નિમાહિ ભમતો થકો, ન વલે સબજો ત્રેગ
અનખ અગોચર સચરે, નવિ પામે ઉદ્વેગ ૫
રજ્જુ પાસ જ જીરશુ ન વિહુ આપ્યો જાય,
મંત્ર યંત્ર ઔષધ કરી, વશ કયુહી નવિ થાય ૬
ધામ ગ્રામ રામા રમા, મેલી કીધી ભૂર
નૃપતિ ન પામે સિધિ જ્યુ, લખ આવે જલપૂર ૭

ઢાલ ૮ મી.

(ઘર આગણ સુર તરુ ફલ્યો જી—એ દેશી)

મેમત્ત મંત્રી ચિંતવે જી, હવે મુઝ હાથે રાજ,
રાજા પરજા મો વશુ જી, આનંદ અધિકો આજ,
કર્મગતિ કઠિન કહી જીનરાજ કર્મ૦ ૧

તે નિજ શ્રવણે સાભળી જી,ભવિજન ભાવમે આય કર્મ૦ એ આંકણી૦
રાય વધાર્યો હાથશુ જી, નાનાથી વડ કીધ,
ઘર અધિકારી સ્થાપિયો જી, નિજ મુદ્રા જસુ દીધ. કર્મ૦ ૨.
તે હવે મત્રી ગયને જી, દ્રોહ કરે અતિ જોર,
બાપ્યોથી પરેશી સહી જી, નિવડ બંધન કરે ઓર કર્મ૦ ૩
આપ વધાર્યો આપને જી, પીડાકારી જોય,
કાષ્ટ વધારે વન્હિને જી, કાષ્ટી બાલે સોય, કર્મ૦ ૪
અપશક્તિ રાજા થયો જી, મૂત નહિ તે નરઃ
ધૂલપડલ ધુવે કરી જી, ઢાંકી રાખ્યો સૂર. કર્મ૦ ૫
મન માન્યુ મત્રી કરે જી, ન્યાયે ન્યાય વિચાર,
બાંધે છોડે આપથી જી, હેતુ અવર ન લગાર. કર્મ૦ ૬
મોજે માણે મન ધણી જી, જસુ લહરી દરિયાવ,
વૂટે ખૂટે લોકને જી, વાંધો આપણો દાન કર્મ૦ ૭
લાખ ક્રોડ વરસા લગે જી, તપ કરે ધર્મની ખત
તે પણ મનના પ્રેરિયા જી, સાતમી નરકે જત. કર્મ૦ ૮.
ભોગ ભલા સુખ ભોગવે જી, તેને આપ મોખ
સઘલી કરણી એહની જી, દોષ અને ગુણપોષ કર્મ૦ ૯
તપ જપ દાન દયા મલી જી, મન વિણ સહુ લો ગાન
મનમેનુ મહોટો થયો જી, ઉતારે ભવપાન કર્મ૦ ૧૦
તિણ અવસર મન મનની જી, દીઠ વિવેક કુમાર,
સામ્યવદન સરિખી કથા જી, બોલાવ્યો સુખકાર. કર્મ૦ ૧૧
ચિત્ત ચિતારી નિર્વૃત્તિને જી, આય ખડી તે એમ
સદ્બુદ્ધિને સભાગિને જી, વિસરી વિદ્યા જેમ કર્મ૦ ૧૨
સમરી દેવીની પરે જી, ઉભી આવી પાસ,
નયણાનો મેવો હુઓ જી, ઉલ્લસ્યો અગ ઉલ્લાસ કર્મ૦ ૧૩
માતા પણ આવી અછે જી, નિજપુત્રીની લાર
બાપ્યો રાજા ઓલખી જી, દૂરથકી નિજ નાર કર્મ૦ ૧૪
શક્તિ નહિ મનવા તણી જી, પગતલને પરકાશ
નામતણી પરે હુઇ ગયો જી, પ્રમદા નાવે પાસ કર્મ૦ ૧૫

દોહરા.

ગન્ન હવે નિજ નિંદતો, સભારે સોવાર,
માયા સાધારણ વધુ, એમાં એહ વિકાર ૧
ન્નબુદ્ધિ પ્રિયા મે તાહરી,શીખ વારી નહિ કાય,
તે એ ચોતરણી પરે, બધન એવડા થાય ૨
પ્રોઢી પાવન તું પ્રિયા, નિર્મલ ગંગાનીર
તે તો તુ ગુણ આગલી, હીર ક્ષીર ઢડીર. ૩
તુ ચિંતામણિ સારિખી, મે છોડી મતિ મંદ
માયા કાચ કરે ગ્રહી, જગ સઘલોઇ ફંદ ૪.

ઢાળ ૯ મી

(વીર સુણો મોરી વીનતી—એ દેશી)

પિયુ આખે પ્રિયા સાભલો, તુઝ મહોટી હો જગમાંહે મામ,
પર ઉપકારી પરગડી, આવીને હો કીજે નિજ કામ. પિયુ૦ ૧
ધરની મોહ ધરણી હાથે, એ વાણી હો મેં સાચી દીઠ,
કથન ન માન્યુ તાહરૂ, પરસગે હો હુવો હું ધીઠ પિયુ૦ ૨.
તુઝ પ્રમાદથી પામિયે, નિજ પદવી હો જે ત્રિભુવન રાજ,
તુઝ વિણ દાસપણુ ભજ્યો, પરઘરના હો કીજે છે કાજ પિયુ૦ ૩
કયા બાંધ્યો કયા રૂંધિયો, કયાં પીડયો હો કયાં વીટયો જોય,
કયાં મસળ્યો કયા હત હુઓ, ક્યાં કિંકર હો કયાં સેવક હોય પિયુ૦ ૪.
હાલ હુકમ હુયો તિહાં, નિર્ધનિયા હો કીધી બહુ જાત,
નવ નવ રંગ કિયા તિહાં, મે સઘલી હો ન કહાયે વાત. પિયુ૦ ૫
તુજ વિરહો વાઉ નહિં, મેં જાણ્યુ હો હવે પામી શીખ,
માયા મનમત્રી મલી, મુઝ કીધો હો ઇણ આપ સરીખ પિયુ૦ ૬.
મે મત્રી મહોટો કિયો, ઇણ કીધો હો મુઝ એહ પ્રકાર,
સ્વારથિયાં સઘલા મળ્યાં, હવે સુદૃષ્ટિ હો તુંહીજ આધાર પિયુ૦ ૭
વાંછે રવિને શીત મે, જલ વાહ્યો હો નાવને ધાય,
દગ પછે અધક નરૂ, તમમાંહે હો દીપક આવે દાય. પિયુ૦ ૮
ઇણ પરિ હું હવે તો ભવી, ચિત્ત ચાહું હો મૂકું પરસગ,

દીનદયાલ દયા કરી, હવે રાખો હો મુઝ્મેતી રંગ પિયુ૦ ૯
શીલવની સાચી તિકા, જે ન તજે હો પતિ આપ માય,
સયણુ તિકે સાચા સહી, દુખમાંહે હો કાટે અહિ બાય પિયુ૦ ૧૦
મે અવહીલા જે કરી, તે ખમજે હો તુ સુગુણી નાર,
રોષ ગમે મનમે ધરો, ઇમ બોલ્યો હો ભૂપ વારંવાર પિયુ૦ ૧૧
ઇણુ અવસર દુર્બુદ્ધિ રાણી, અણચિન્તી હો આવી તિણુઠામ
તાસુ ભયે કરિ ત્રાસની, મા ગેગી હો જાને નિજ ધામ પિયુ૦ ૧૨
બહુ નિયમે મલિયા હતા, મનમત્રી હો નિવૃત્તિ વિવેક
સુબુદ્ધિ ગણી સાથે હતી નૃપ પાસે હો આયાથા છેક પિયુ૦ ૧૩
દેખી શકે નહિ દુર્જના સત મેલો હો તેહને ન સુહાય
ધર્મ મંદિર ધન તે નર, જે ન કરે હો વેદ રાદ ઉપાય પિયુ૦ ૧૪

દોહરા

માયા નારી પ્રવૃત્તિ બે, એ પણ આવી તેથ
ગજા મંત્રી કુબુદ્ધિ વળી, મતી રંતિ ગેયા જેથ ૧

ઢાળ ૧૦ મી

(દેશી હાજરની, અથવા કાલ અનતાનંત ભવમાહી ભમતા હો જે વેદન સહી,)

(એ દેશી)

આઇ નારી અચાન, તીનુ મિથકર હો નરપતિની કને,
ઓલંભો દિયે એમ, એ કયુ આઇ હો જે કીધી મને ૧
અમશુ એવી પ્રીત, ફિર અમ શોકડી હો મુખ કયું લગાઇયે,
અહોનિશ કીજે સેવ, છૂછૂ કરિને હો તુઝને ગાઇયે ૨
ઓલભા વલી એમ, મંત્રી ને પણ હો માયા ઉચ્ચરે
પ્રકૃતિ બુરી કયુ નાગી, રજ પધાર્યા હો નિવૃત્તિને ઘરે ૩
દૃતિ તત્ત્વદગ મૂકી, તે બોલાઇ હો સુબુદ્ધિ ભણી ઇહા,
નિબુ રસની નાય, દીસતો તેજ હો ભિનતા જિહા તિહા ૪
ભોલો તુ મન મંત્રી, એ મુઝ વાતા હો સાચી છે સહી
સુબુદ્ધિ મતી જો એથ, તો મુજ પ્રભુતા હો રિથરતા ના રહી ૫

ઇમ સમજાવ્યો મંત્રી, માયા નારી હો વચન કહી ઘણાં;
પ્રકૃતિ ભણી કહે એમ, કરજે પુત્રી હો આલોચ મનતણા. ૬.
દેશવટાની વાટ, નિવૃત્તિ નારી હો જિણ પરેં એ લહે;
કીજેં તેહ ઉપાય, તો એ પ્રભુતા હો નિજ હાથે રહે. ૭.
વિપમતિ પિયુની ઝાલી, આલસ મૂકી હો કામ કરિજ્યેં;
તુઝ સખિયા પચવીશ, કિરિયા સારી હો સાથે લીજ્યેં. ૮.
કાયિકયાદિ પ્રસિદ્ધ, ધીરાં ધીરાં હો નવ નવ નાયકા;
એ પંચવીશમાં ઇક ટાલી, ઇરિયાવહિયા હો તુઝ નેહ લાઇકા. ૯.
નિવૃત્તિ નારી જેહ, ઇણિયુ નામે હો ઉભી ના રહે;
મારો છે વિશ્વાસ, ચોવીશસેતી હો તુઝ આજ્ઞા વહે. ૧૦.
એ સખિયાં અભિરામ, જીણ જગ સઘળો હો જેર કિયો ભલો;
મબલો સજ્યો સાજ, નિવૃત્તિસેંતી હો હવે કર મારૂલો. ૧૧.
ચોવીશે લેઇ સાથ, પિયુશુ ખેલે હો નવ નવ રંગશું;
મખીયાંનાં સુખ દેખ, પિયુડો મોહ્યો હો પ્રમદા સંગશું. ૧૨.
વિભ્રમ વિવિધ વિલાસ, સુપનાં મટકા હો લટકાં અતિ મલ્યાં;
ગાયાં વાયાં ગીત, પ્રીતમ ત્રહો હો મુખ પાસા ઢલ્યા. ૧૩.

દોહરા.

કહે પ્રીતમ સુણ તું પ્રિયા, મનમાંહિ લીજે હૂશ;
નવિ પૂછું જો આ જથે, તો તુજ ગલાના સંશ. ૧
પ્રવૃત્તિ કહે સુણ સાહિબા, નિવૃત્તિ તારી નાર;
તે મુજ હૈડામાં સલી, વેઝ કરે જ્યું સાર. ૨.
ગોમુખ ઘરણી એ અછે, થાકી શીલી સાર;
બરપ્તણી પર પીડવે, એની વાત અપાર. ૩.
તમથી પણ ડરે નહિ, ભાજે કરણ વિકાર;
ગરવ મહેલી ગેહિની, એનો ઉલટો ચાર. ૪.
માના પણ છે એહની, સૂબાની સિરદાર;
વૈરાગણ શી વાવરી, ન ધરે લોકાચાર. ૫.
દોપવતી જાણી કરી, રાજા દીધી છોડ;

નિજ પુત્રી પણ તેહવી, સરખા સરખી જોડ ૬.
ગીત ગાન ગાવે નહિં, હાસ્ય વિલાસ ન હોય,
સ્નાન પાન વળી માન નહિ, વ્યસન ગમન નવિ હોય. ૭
જો અમને દીધા અછે, ઉવગરો અધિવાસ,
દેશવટો નિવૃત્તિને, દીજે એ અરદાસ. ૮.
નાગણ તો મુખ વિષ કહી, વીંછણ પુચ્છ વિષ હોય,
ગોક્ષ્ય નીચ કાં સાપિણી, આદિ અંત વિષ હોય ૯.
માયતણી પરે કાઢવે, મતગંતી એ નાર,
તો અમને સુખ ઉપજે, જીવન પ્રાણાધાર ૧૦.

ઢાળ ૧૧ મી

(રાગ ધન્યાશ્રી-કુંવર ઇરત્તો મન ચિંતવે, મેરી બહેની કહે કાંઇ અચરિજ વાત—એ દેશી)

આપણો અધિપતિ એ કિહા, સુખ લાગે ગે સઘળા ભરપૂર. માયા૦ ૯
જોરાવર એ જીવ છે, નિજગુણે કરી વિખ્યાત
આજ ઉદય એનો અછે, ઢીલ ન કરો હો હવે એહિજ વાત, માયા૦ ૧૦
મન મની માની વારતા, મોહને રાજ્ય દીધ
અતિ ઘણા વાજા વાજ્યા, મનમાહે હો સવળા થઈ સિદ્ધ માયા૦ ૧૧
ચામર કરતા નરપતિ સુરપતિ સરના જેહ,
પ્રજા યા મોહ ગજ્જ થયા, અતિ અનમી હો તીન ભુવનમેં જેહ. માયા૦ ૧૨
મોહ રાય પણ હવે મત્રવી, માનિગો અતિકી ઉદાર,
ક્ષણ એક અળગો નહિ કરે મુખ આગે હો સઘળો કામદાર, માયા૦ ૧૩
અતિ સમગ્ર રાજ વધ્યુ હવે, જેમ વધે વડ જલ પાય,
સુખ ભોગવે મોહ ભૂપતિ, નીત નવલા હો આનદ મન થાય. માયા૦ ૧૪
ગુણવત ગુરૂ પાઠક વર, શ્રીદયાકુશલ ઉલ્લાસ,
તસુ શિષ્ય ધર્મમ દિ કહે, એ બીજો હો ખડ મોહવિલાસ માયા૦ ૧૫

ખંડ ૩ જો

દોહરા

પાર્શ્વનાથ પ્રમાથે, પ્રગટે નવે નિધાન
અવિય વિઘ્ન દૂરે હરે, જપતા જેહનુ નામ ૧
મોહરાય હવે ચિંતવે, નગરી અવિદ્યા નામ,
પુરી પુરાણી છે સહી, તે સખરી મુઝ ઠામ ૨
સાજ કરી રહિયે તિહા ભય કેહનો નવિ થાય
રાજાની એ નીતિ છે ન રહે એકણુ ઠાય ૩
ધનનીરી ધરણી ખડ, વિવિધ કરે વિચાર,
ગુણવત તે ગાફલ નહિ, સ્વારથ સાધે સાર ૪
ઇમ ચિંતવી પુર સજ કરી, સઘના લોક વસાય,
મસારી પ્રાપી ભણી દીસ આવે દાય ૫

ઢાળ ૧ લી.

(પાચમી તપવિધિ સાભળો,—એ દેશી)

નગરી નિરખો મોહની, નામ અવિદ્યા જાણો રે,
શોભા સખરી તેહની, નીકો નિવિડ નિવાસો રે નગરી० ૧
ત્રણ અજ્ઞાન ત્રિકોટ છે, તે નગરીની પાસે રે,
કોસીસા સોહે જિહા, કર્મ પ્રકૃતિ પ્રકાશે રે નગરી० ૨
દેવ નરક પશુ માનવી, એ ગતિ ચાર પ્રતોળી રે,
તીખી તૃષ્ણા ખાતિકા, અતિ ઉંડી તસુ દોલી રે નગરી० ૩
રમણી ભોગ તે વાડિયા, સુખ કમલે કરી સોહે રે,
સમર કુંવર રમતો રહે, યૌવનરૂપ મન મોહે રે નગરી० ૪
પાપ અંધાર તટાક તે, તે અતિ ઉંડા દીસે રે
શઠ હઠવાદ તે ખાલ છે, ઉન્માદ જલ તિહા હિસે રે નગરી० ૫
ક્રીડા વાપી કામિની, શ્રગાર રસ કરિ ગાઢી રે,
કરપદકમલે શોભતી, સરલી સુંદર ટાઢી રે નગરી० ૬
કામાસન આસન જિહા, ચોરાસી બાજારો રે,
પરિણામ ક્ષણ ક્ષણ ઝુંવડા, તેહિજ ઘર વિસ્તારો રે નગરી० ૭
નગરીવિચ જે લોક છે, તે તો મદગ માતા રે
નગરીને છેહડે વસે, તે કંઇ સરલ કહાતા રે નગરી० ૮
થોડે લાભે લોક જે, મનમા હર્ષિત થાય રે,
થોડે અલાભ જે નરા દીન થઇને જાય રે નગરી० ૯
મમત્વોપદ્રવ દેવતા, નગરીની રખવાળી રે
સાન્નિધ્ય ખબર ભલી કરે જ્યુ વાડીમા માળી રે નગરી० ૧૦
નાચે કૂદે કેઈ નરા, કેઇ વાર વિચારે રે,
નદે વંદે કેઇ સ્તવે, કેઇ યાચક વારે રે નગરી० ૧૧
કોપે રોપે ગર્વને, લોપે કરણુ ન ઓપે રે
આક્રંદ રોદન કેઇ કરે, મિથ્યા મતિ અતિ દીપે રે નગરી० ૧૨
ધસમસ ધધામા ફિરે, વિકથા વિકથા ધારી રે
ગાવે વાવે કેઇ નરા, કેરે કપટની સારી રે નગરી० ૧૩

નિર્વિકાર બહુ લોકને, ગમતા અતિ રાગી રે,
નગરી નામી એહવી, મોહ રાય વડભાગી રે નગરી૦ ૧૮

દોહરા

હવે રાજા વર્ણન સુણો, તસી એહનો પરિવાર,
કવિ કલ્પના ઉપમા કરી, કહું સબંધે વિસ્તાર. ૧

ઢાળ ૨ જી

(દેશી કુમખડાની મયના રંગીત સારથી,—એ દેશી)

નૃપ સગતિ પરખા ભલી રે, મહલ કુવાસના તેથ મહીપતિ મોહના,
સિંહાસન મતિભ્રમ છે રે, છત્ર અમજમ જેથ મહીપતિ૦ ૧.
ખડગ નિબછન કર ગ્રહે રે, તેજ ક્રિયા અગી સાર, મહીપતિ૦
પાચે ઇન્દ્રિય પરવડી રે, પાચેઇ હથિયાર મહીપતિ૦ ૨
અરતિ અને રતિ બે ખડી રે, ચામર ઢાલણહાર, મહીપતિ૦
પાખડી બહુ પોલિયા રે, સ્વામી ધર્મ સિંગદાર મહીપતિ૦ ૩
બહુવિધ સંજ્ઞા નટ તિહા રે, નાટક કરે ઉદાર, મહીપતિ૦
કામિક શ્રુત તિહા ગાવતે રે, રાજાને સુખકાર મહીપતિ૦ ૪
રાજ્યવલી ભામનગુ પરે રે, શ્રૃગાર સખર કરેઇ, મહીપતિ૦
ચાર્વાક મિત્ર માનતો રે, અધિકો માન ધરેઇ. મહીપતિ૦ ૫
પટરાણી જડતા કહી રે, ગુણ ગણ રૂપ રસાળ મહીપતિ૦
તસ કુખિ કદાગ્રેહરાગી રે, મન પુત્ર વડ ભાલ મહીપતિ૦ ૬
રાગ દ્વેષ આરભ વળી રે, એ પણ પુત્ર છે તાસ મહીપતિ૦
જોરાવર મગરા અછે રે, રૂપ શકે કુણ ખાસ મહીપતિ૦ ૭
ચિન્તા પ્રમુખ પુત્રી ઘણી રે, રણુ કરવાને શર, મહીપતિ૦
ભાઇની પરે ભડ અછે રે, દિન દિન અધિક નૂર મહીપતિ૦ ૮
કર્મ ક્રિયા જાણે વળી રે, મત્રી મિથ્યાદષ્ટિ, મહીપતિ૦
છાપ ધરી જેહની નગ રે, લીઉ સઘળી સૃષ્ટિ મહીપતિ૦ ૯
દુષ્ટ યોગ મનના અછે રે, તેહિજ સામત સાર, મહીપતિ૦
માત વ્યસન સેવે સદા રે, રાજ્યતણા આધાર મહીપતિ૦ ૧૦

મંડલિક રાજાને અછે રે, ક્રોધ માન લોભાદિ; મહીપતિ૦
દંભ જોરાવર જોધ છે રે, પગ છગ છીપે વાદ. મહીપતિ૦ ૧૧.
સેનાની પરમાદ છે રે, કુદ્ધ કરણને જોધ, મહીપતિ૦
શાન્તિ માહા સુભટાં ભણી રે, જીત્યા જેણે રોધ. મહીપતિ૦ ૧૨.
ચંડભાવ કોટવાલ છે રે, તસ્કર ઝાલણ હાર; મહીપતિ૦
શેઠ જીહાં વ્યાક્ષેપ છે રે, મહાજનને સુખકાર. મહીપતિ૦ ૧૩.
પાપ પરિગ્રહ અતિ ઘણો રે, તેહિજ અધિક ભંડાર; મહીપતિ૦
સંગ કુસંગ દાણી તિહાં રે, પુરોહિત પાપ પ્રચાર. મહીપતિ૦ ૧૪.
આળસ શય્યાપાલ છે રે, શઠ હઠ છાહલદાર; મહીપતિ૦
નિંદકકાંનુગા ઘણા રે, કુકવિ બહુ સુઆર મહીપતિ૦ ૧૫.
તબોલી પ્રેમ રાગ તે રે, મુખ શોભા પરકાર, મહીપતિ૦
હર્ષ શોક બે મલ્લ છે રે, ક્રીડા કૌતુક સાર. મહિપતિ૦ ૧૬.
વિષય વિકાર ચાકર ઘણા રે, એવો રાજ્ય પડર; મહીપતિ૦
ધર્મમંદિર ધન તે નરા રે, મોહથકી વર્ગે દૂર. મહીપતિ૦ ૧૭.

દોહરા.

હવે નિવૃત્તિની વારતા, સુણજો ભવિજન તેહ;
શીલ સત્ય મનમાં ધરે, સાધવી લક્ષણ એહ ૧.

ઢાળ ૩ જી.

(કર્મે પરીક્ષા કરણ કુંવર ચલ્યો રે;—એ દેશી)

ધર્મ સહાય કરી કામની ચલી રે, નિવૃત્તિ નીકે નૂર,
આપદ સંપદમાં જે સ્થિર રહે રે, નરનારી તે શૂર. ધર્મ૦ ૧.
મોહ મહિપતિને ભય નાસતી રે, પવનતણી પરેં તેહ;
સુત સખરો પણ સાથેં શું કરે રે, ભાવી ન ચલે જેહ. ધર્મ૦ ૨.
મારગ લાંઘ્યો અતિ ઘણો કામિની રે, થાકી રાણી થાય.
વિસામો મન જાણે લીજીયેં રે, સખરે ઠામ સુહાય. ધર્મ૦ ૩.
બ્રહ્મપુરી ઇક ભાલી ભામિની રે, ઇહાં રહેવાનો લાગ;
મંત્ર પવિત્ર પાણી કરી છાંટિયેં રે, પૂજીજે વલી આગ. ધર્મ૦ ૪.

યજ્ઞ સ્થંભ માંડયો છે યાગેં કરી રે, સકલ સઝાઇ સાર;
વેદપાઠી બ્રાહ્મણ મુખ ઉચ્ચરે રે, વેદકંઠેં ઉચ્ચાર. ધર્મ૦ ૫.
માષ અને જવ તિલ સહુ મેલિને રે, હોમ કરે બહુ ભાતિ;
ખીજડ પીપલ લાકડ મેલિયાં રે, ધર્મ તણી મન ખાંતિ. ધર્મ૦ ૬.
છાગના કાનમાં મંત્ર ભણી કરી રે, બલિ કરે બ્રાહ્મણ તેહ;
દેવને તૃપ્તિ હોશે એહથી રે, સરગ હોશી સ્વદેહ. ધર્મ૦ ૭.

નિવૃત્તિ એવી હિંસા દેખીને રે, મનમાં ચિન્તે એમ;
બ્રાહ્મણ તે સમ દમ ક્ષમતા ધરે રે, જ્ઞાની નિર્મમ હેમ. ધર્મ૦ ૮.
મન સુચિકારક સંતોષી સદા રે, ત્યાગી કરુણાવંત;
સત્યવાદી સુધા બ્રહ્મ પારખુ રે, આરજ અનુપમ સંત. ધર્મ૦ ૯.

ભ્રમ ભુલા એ બ્રાહ્મણ નામથી રે, ગડરી પ્રવાહેં લોક;
વેદમંત્રેં કરિ છાગને સ્વર્ગ છે રે, મન વંછિત લહે થોક. ધર્મ૦ ૧૦.
છાગતણી પરેં વહાલાને કરો રે, સખરી ગતિ ઉપચાર;
દુર્ગતિયેં કાં મૂકો બાપડા રે, વેદ ઉપર એક તાર. ધર્મ૦ ૧૧.
વેદમંત્રેં કરી કન્યા વ્યાહિયેં રે, તે પણ વિધવા થાય;
મંત્રતણી જે શકિત તિહાં ગઈ રે, સ્યો પરતો મન લાય. ધર્મ૦ ૧૨.

વેદપાઠી બ્રાહ્મણને તાડતાં રે, પીડ ન હુવે લગાર;
તો તે છાગને પીડા નહિં હુવે રે, મંત્રશકિત શ્રીકાર. ધર્મ૦ ૧૩.
સિંહ સર્પનો યાગ કર્યો નહિં રે, બાપડાં બકરાં અનાથ;
દુર્બલઘાતી દેવ અછે સહી રે, નબલાને કોણ સાથ. ધર્મ૦ ૧૪.

પરમેશ્વર એ ખાવાં સરજ્યાં રે, એહવું બોલે એહ;
ખાદકથી પણ પાપી આગલો રે, હિંસા દીપાવે તેહ. ધર્મ૦ ૧૫.
યાગહિંસાને હિંસા નવિ કહે રે, ચાર્વાક મતના ધાર;
પ્રાણ હરે જે પંચેન્દ્રિય તણાં રે, લઘુ છવ કેહી સાર. ધર્મ૦ ૧૬.
શિવ તે સર્ગ તીર્થ જલને કહે રે, પૂજે ગો પશુ મંદ;
ગૃહધારીને ગુરુ કરી સદ્દહે રે, દેવ અગ્નિ સુખકંદ. ધર્મ૦ ૧૭.
એ સઘળા સુઝ શોક્ય પ્રવૃત્તિના રે, પક્ષપાતી પરધાન;
એમ જાણીને નિવૃત્તિ નીસરી રે, ધરે તેમ ધર્મધ્વનિ ધ્યાન. ધર્મ૦ ૧૮.

દોહરા.

વિસામો લેવા ભણી, વલી જોવું કોઇ ગામ;
ફરતાં એક દીઠું તિહાં, બ્રહ્મમતીનું ઠામ. ૧.
વૈરાગી બેઠા ઘણા, કોપિન વસન ધરેઇ;
હાથ કમંડલ દંડધર, જપ અક્ષમાલ ધરેઇ. ૨.
સ્થાનક વારૂ દેખિને, સુતશું બેઠી ઠામ;
એક બ્રહ્મ જગમાં અછે, શબ્દ સુણ્યો એ તામ. ૩.

ઢાળ ૪ થી.

જંબૂદ્વીપ મઝાર, ભરત ક્ષેત્રમાહે;—એ દેશી.

સુત બોલ્યો સુણ માત, વચન હુવે તીકે, જે કોઇ તત્ત્વ સમ જાણિયે એ;
બ્રહ્મ વિના સબ જૂઠ, એકાંત મતધર, ઇહાં રહેવા મન નાણિયે એ. ૧.
સાધક વ્યવહાર જેહ, નિરત કારણ ભલુ, ઉરહો અવલંબ એ સહિ એ;
નિશ્ચયને ગ્રહે એહ, કીરિયા દૂષવે, ખોટાશુ વણુરી નહિં એ. ૨.
ગ્રંથથકી કરે બોધ, તપ જપ ખપ કરે, ઉદ્યમ પણ સવિ આચરે એ;
મુખથી બોલે એમ, એ સહુ જૂઠ છે, નય પ્રમાણ નવિ ઉચ્ચરે એ. ૩.
સ્યાદ્વાદ નહિં એથ, જે સાચો સહી, સકલ રસાયણ સાધૂ એ;
કપટી કૂડા એહ, સ્વપર રૂપનું, પરમારથના બાધૂ એ. ૪.
વલી કહે જગમાં એક, આતમ વ્યાપિયો, બ્રહ્મ સ્વરૂપી એહુઓ એ;
જ્યું આકાશેં ચન્દ્ર, એકજ છે સહી, જલ પ્રતિબિંબ જૂઓ જૂઓ એ. ૫.
ઉપજે વિણસે ભૂર, જલકલ્લોલ જ્યું, નાના મહોટા દીસતા એ;
પણ તે એક સ્વરુપ, અવર ન કોઅછે, એહ અર્થ કહે હીસતા એ. ૬.
કે ઉત્તમ કે નીચ, કે સુર નારકી, આરજ મ્લેચ્છ કે આખિયે એ;
કે નારી કે ખંજ, કે નર તિર્યંચ, મોરપિછ સમ સાખીયેં એ. ૭.
કે પંડિત કે મૂઢ, કે રંક રાજવી, ઇત્યાદિક ભેદ અનુસરે એ;
કર્મ ન માને હેત, સહજ સ્વભાવ એ, બદરી કંટકની પરેં એ. ૮.
આતમગુણ પર્યાય, અનંત માને નહિં, બોલે બાલકની પરેં એ;
પરિણામી બે દ્રવ્ય, આતમ પુદ્ગલ, એક વિવેચન ના કરે એ. ૯.
સત્તા શાશ્વતરૂપ, નિજ નિજ દ્રવ્યની, મર્યાદા મૂકે નહિં એ;

દ્રવ્ય અને પર્યાય, ભેદાભેદ જે, સ્યાદ્વાદી સમજે સદ્દી એ. ૧૦.
ઇહાં નવ રીઝે માઉ, વિવેક સુતે કહો, માતા વચન પ્રમાણિયે એ;
ઉઠિ ચલી પંથમાંહી, પુત્ર પ્રેરી થકી, ભેદ ભલો મન આણિયો એ. ૧૧.

દોહરા.

સુબુદ્ધિ સુતા હવે ચાલતા, તાપસ આશ્રમ દીઠ;
વિસામો ઇહાં લિજિયે, સખરી છાયા મીઠ. ૧.
બૂઢા તાપસ અતિ ઘણા, જટા જૂટ બહુ ભાર,
હાથ અક્ષમાલા અછે, નામ નારાયણ સાર. ૨.
શિષ્ય ઘણા ચિહુ દિશ જઇ, મૂલ કંદ ફલ લેહ;
વનવ્રીહી આણે ઘણા, ભોજન અર્થે નેહ. ૩.
શુક સારો પંખી ભણી, રામ નામ શીખાય,
પાદપ સીંચે વારિશું, ધર્મ ન ધર્મ ઉપાય. ૪.
નિવૃત્તિ નારી ચિંતવે, એ પણ મોહે લીન;
શમ દમ કરૂણા કો નહિં, જ્ઞાન ગુણે કરી હીન. ૫.
ભુક્તા ભામિની બે તજી, ભજી ન અંતર દષ્ટિ;
કોડ ક્રિયા અફલી હુવે, જ્યું ઉખરમેં વૃષ્ટિ. ૬.
આરંભ મિથ્યામતિ ઘણા, નિરવદ્ય નહિં એ હાય;
શ્રાંત થયાં પણ છંડિયે, નદી કૂલની છાય. ૭.

ઢાળ ૫ મી.

(મેરે અરહનાં;—એ દેશી)

સુબુદ્ધિ સુતા વળી ત્યાંથકી રે હાં, ધરિ ધીરજ મનમાંહિ; ધર્મ ધુરંધરા.
ચાલી ચતુરા ચોંપશું રે હાં, ઝાલી પુત્રની બાંહિ; ધર્મ૦ ૧.
તું સુત સુરતરૂ છાંહી રે હાં, તો સમ અવર કો નાંહી. ધર્મ૦
ઇક પુર બેઠી કામિની રે હાં, કોલધર્મ સુણી કાન ધર્મ૦
વિસામો ઇહાં લીજિયે રે હાં, જો રહે આપણો માન. ધર્મ૦ ૨.
એ ધર્મ સેવે ઘણું રે હાં, તરૂણપણે નર નારિ; ધર્મ૦
આકર્ષે લોકો ભણી રે હાં, ધર્મ શબ્દ સુખકારિ. ધર્મ૦ ૩.

સત સાધુ મુખ ઉચ્ચરે રે હા, આયાને બહુ માન, ધર્મ૦
મંડલ માંડે મન રલી રે હા, ગાવે ગીત ને જ્ઞાન ધર્મ૦ ૪
રંડા મંડા દીક્ષિતા રે હા, ધર્મ કામ છે એહ, ધર્મ૦
એવ્યા શક્તિ હોશે સુખી રે હા,મન મત ધરો રે સંદેહ ધર્મ૦ ૫
મદ્ય માસ ખાતાયકા રે હા, ઇણ ઠામે દોપ નાહિ, ધર્મ૦
ઇમ સુણી નિવૃત્તિ ચિંતવેરે હા,ધિગ ધિગ એહની ચ્છાહિ ધર્મ૦ ૬
મોહ મંત્રીના દાસ એ રે હા, સંગ ભલો નહિ એહ, ધર્મ૦
નિવૃત્તિ તિહા દૂતી ચલી રે હા, શીલવતી ગુણગેહ ધર્મ૦ ૭
અવર નગર દીઠું ભલું રે હા, બૌધમતીનું ઠામ, ધર્મ૦
આતમની ચર્ચા કરે રે હા, એ હોશે અભિરામ ધર્મ૦ ૮
તસુ મુખ એહવું સાભળ્યું રે હા, આતમક્ષણુ ક્ષણુ નાહિ ધર્મ૦
પુણ્ય પાપ કેહને નહી રે હા, શૂન્યપણો જગમાંહી ધર્મ૦ ૯.
માતા પૂછે સુત ભણી રે હા, એહશું આખે એમ, ધર્મ૦
વિવેક પુત તવ બોલિયો રે હા, સુણુ માતા કહુ તેમ ધર્મ૦ ૧૦
બોધને કહિયે પુત્ર તું રે હા, પિતા ભણો છો નાહિ ધર્મ૦
વ્યાહ ભોગવેલા જૂઓ રે હા, એક પિતા કયુ સાંઈ. ધર્મ૦ ૧૧
અપરાધ કો બીજો કરે રે હા, અવર દંડીજે સોઇ, ધર્મ૦
રાજનીતિ પણ ઓલવી રે હા, ધર્મભણી કિહા હોઇ ધર્મ૦ ૧૨
શય્યા સખરી સૂઈને રે હા, પીજે ખીર પ્રભાત, ધર્મ૦
ભોજન મીઠું કીજિયે રે હા સાખ્યમતીની વાત ધર્મ૦ ૧૩
સૌગત મત એ સાભળી રે હા, નિવૃત્તિ નારી ન સુહાય, ધર્મ૦
તત્ત્વ કપૂરને કર ગલ્યા રે હા દૂષણ ન આવે દાય ધર્મ૦ ૧૪
મુગ્ધ માનવ મૃગપાશ એ રે હા, ભવ અટવીમા ભૂર ધર્મ૦
નિરખી નિરખી પગ મંડિયે રે હા, ઇણશું રહિયે દૂર ધર્મ૦ ૧૫
આગે ચાલી ઉતાવળી રે હા ન રહી એક પલ માત, ધર્મ૦
કપિલ યોગી પણ મળ્યા રે હા, તિણશું ન કરી વાત ધર્મ૦ ૧૬
સેવક સઘના મોહના રે હા નિવૃત્તિ નારી મન જાણ ધર્મ૦
ઠગીની પરે પગ હરયા રે હા, ભૂલે નાહિ સુજાણ ધર્મ૦ ૧૭

દોહરા.

ઇણુ પરિ સઘળી ભૂમિકા, ભમતી ભમતી ભૂર,
નિસામો લાધો નહિ, ખેદ કરે જે પૂર ૧

ઢાળ ૬ ઠી.

(રહો રહો રહો રહો વાલહા,—એ દેશી

પ્રવચન પુર ગઇ પાધરી, પુણ્ય તણે અંકૂર લાલ રે,
નિકટ ભાવી નિરખે સહિ, પાપીયાં છે દૂર લાલ રે પ્રવચન૦ ૧
ચારિત્ર પ્રાસાદને ઊપરે, ધર્મધ્વજ લહકાય લાલ રે,
દૂરથકી પણ દેખતા, આનંદ અંગ ન માય લાલ રે. પ્રવચન૦ ૨
પુણ્ય પવિત્ર પરિણામથી, ઉપદેશ નગરમાં જોય લાલ રે,
પાપ કર્મ ચડાલનુ, પગ પેસાર ન હોય લાલ રે. પ્રવચન૦ ૩
સાધુ શિરોમણિ સંત જે, નગર મધ્ય રહે તેહ લાલ રે,
દેશવ્રતિ ને સમકિતી, બાહિર વસિયા અછેહ લાલ રે પ્રવચન૦ ૪
પ્રવચન પુર વાસી ઘણા, સઘળા સુખિયા લોક લાલ રે,
તત્ત્વતણે સુખ આગને, તૃણ સમ સુખ સુરલોક લાલ રે પ્રવચન૦ ૫.
ત્યાથકી મુક્તિ પુરી ભણી, સાથ ચલે નિ ગત લાલ રે,
ચોર ચરડ લાગે નહિ, ભીતિ તણી નહિ વાત લાલ રે પ્રવચન૦ ૬.
તસુ પુરવાસે વન અછે, ઇંદ્રિયદમન છે નામ લાલ રે,
નિવૃત્તિ નારી દેખિયો, અનુપમ એ અભિરામ લાલ રે પ્રવચન૦ ૭
સાધુજન તે કુંડ છે, જિન વચનામૃત નીર લાલ રે,
ભૂર ભવિક પથી ભણી જાને ભવની પીર લાલ રે પ્રવચન૦ ૮
ધર્મવચન ફૂલ કટરા, યોગી મધુકર સાર લાલ રે,
નિવૃત્તિ વિસામો તિહા લિયો, ખેદ ગમાવણહાર લાલ રે પ્રવચન૦ ૯
યોગ ત્રિભૂમિ આવાસ છે, તિહા ઉંચ નરને દીઠ લાલ રે,
દિલભર દર્શન તેહનુ, અમૃતથકી પણ મીઠ લાલ રે પ્રવચન૦ ૧૦.
વિદ્યાનો ભંડાર છે, જાણે સઘળી વાત લાલ રે,
વદના કીધી નારિએ, જગમ તીરથ જાત લાલ રે પ્રવચન૦ ૧૧

હાથ જોડીને પૂછે સતી, મેણુ તું સ્વામી આખ લાલ રે,
કેણુ વનમાંહિ કયુ રહે, સાચુ સઘળુ દાખ લાલ રે પ્રવચન૦ ૧૨
પુરૂષ કહે સુણુ સુન્દરી, મારી સઘળી વાત લાલ રે,
વિમલબોધ નામે અછુ, સિદ્ધપુરમાં વિખ્યાત લાલ રે પ્રવચન૦ ૧૩.
એણુ પુર માંહિ રાજવી, અરિહંત નામ છે જાસ લાલ રે,
તસુ આદેશ લહી કરી, એણુ વાડીમે વાસ લાલ રે પ્રવચન૦ ૧૪
આવાસ પહેલી ભૂમિકા, બેસીને આરામ લાલ રે,
રાખુ સુખ ભરપુર ના, ભક્તિ હવે અભિરામ લાલ રે પ્રવચન૦ ૧૫
રાજાના પરસાદથી, મુજને એહવુ જ્ઞાન લાલ રે,
આગમ નીગમ વારતા, સઘલાને સમાધાન લાલ રે પ્રવચન૦ ૧૬.
કર જોડીને કામિની, આખે પુરૂષને એમ લાલ રે,
ઉપકારી શિર સેહરો, સુણજે હું કહું તેમ લાલ રે પ્રવચન૦ ૧૭
અબળા નારી એકલી, નહાનો પુત્ર એ સાથ લાલ રે,
ભ્રમણુતણું દુઃખ થ કહુ, એક જાણે જગનાથ લાલ રે. પ્રવચન૦ ૧૮.
મયા કરીને જોઈરે, એ બાલકનો હાથ લાલ રે
કહિયે હોશે એહને, પ્રભુતા સર્પ સાથ લાલ રે પ્રવચન૦ ૧૯
તું નજરે જે દેખશ, વારૂ એહની વાત લાલ રે,
એ સઘલું મુજને કહો, આણી મન ઉપકાર લાલ રે પ્રવચન૦ ૨૦

દોહરા.

સિદ્ધ પુરૂષ બોલ્યો હવે, સુણુ ભામિની દુખ તુજ,
દૂર ગયા હવે જાણજે, એ સાચા છે સુઝ ૧
એ બાળક જે તાહરો, ઉત્તમ લક્ષણવંત,
સકલ વાતનો હુ કહુ, એ માને એકંત ૨.
તત્ત્વરૂચિ નામા પુત્રીકા, મહારી છે મનુહાર
શુભાચાર દારા કુખે, ઉપની તે નિર્ધાર ૩
તેમેતી તુઝ પુત્રને, પરણાવો બહુ પ્રેમ,
અવિચલ જોડી એહની, હોશે કુશલા ક્ષેમ ૪
વર કન્યા બેહ ભલા, લેહશે ભોગ સયોગ
ચંદ્ર અને પુનમ તણો, પૂરણ મલિયો જોગ ૫

એહ વચન સુન્દર સુણી, દેખી કન્યા સાર,
લાવણ્ય લક્ષણ દેખીને, પામી હર્ષ અપાર. ૬
ભાગ્ય ભલું મુઝ પુત્રનું, એ ઘર ધરણી થાય
ઘરમે લક્ષ્મી આવતી, કયુ ઠવીજે પાય ૭
નિદ્રાલુ શય્યા લહે, તનો અમૃત પાન
ભૂખ્યો પાયસ ના તજે, લાધા એક નિધાન ૮.
નિજ્જત્તિ નારી માનિયુ સિદ્ધ વચન સિણગાર
વશ તેહ દિન માધિતુ ન કમા ગાહ વિચાર ૯

ઢાળ ૭ મી

(કવર કુવર વિસન હો કુવલિાટ રાધિમ જી એ—દેશી)

કુવર કુવર વિવેક હો, લાડી તત્ત્વરચિ જી, પગણે પગમ ઉલ્લાસ,
વિલબ વિલબ ન કીધો હો, વહાલે વાગમે જી, વિસ્તરીયો જસવાસ કુવર૦ ૧
મનમે મનમે હો, મહોત્સવ માડયો અતિ ઘણોજી, તે જાણે જગદીશ,
જુગતિ જુગતિ જોડી હો, મિલી પ્રેમજયુ જી, વાણી વિશવા વીશ કુવર૦ ૨
માણિક માણિક જોડી હો પ્રેમની સુદરી જી, બેઉનો ઉભય સયોગ
મધપ મધપ મિલતા હો, તોપે માહિલી જી, કિહા માણસ સયોગ, કુવર૦ ૩
વિમલ વિમલ બોધ કરે, સુણ સગી જી, આપદ દુઃખ મન નાણ
વાધે છે વાધે છે પણ બીજે ચન્દ્રમા જી, આતપે પડિત વાણ કુવર૦ ૪
સુરસી સુરસી હો, આયા આપદ નવિ રહે જી, રાહુ મુખે જેમ ચદ,
ધીરજ ધીરજ ખમજે હો, આપદ ઉપના જી, વાયે ન ચલે ગિરિદ કુવર૦ ૫
આજથી આજથી હોરો હો, એની શુભ દશા જી, આપદ અલગી થાય,
પ્રગટ પ્રગટ હોરો હો, પુણ્ય પાધરા જી, સબ જનને સુખદાય કુવર૦ ૬
ઉદ્યમ ઉદ્યમ બતાવુ હો, ભાલ તુજ કરે જી, અનુપમ છે ઉપાય,
નિષ્ફળ નિષ્ફળ ન હોવે હો, નિશ્ચય જાણજો જી, પરતો પૂરણ થાય. કુવર૦ ૭

દોહરા.

પ્રવચન પુરનો છે ધણી, રાજા અરિહત નામ,
ભાવ શત્રુ જીત્યા જીણે, અતુલી બલ અભિરામ ૧

ભુક્તિ મુક્તિ દાતા સકલ, અચિંત ચિન્તામણિ જોય
કામકુંભ સુરતરુ ઘણા એ સમ અવર ન કોય ૨

ઢાળ ૮ મી

(હા હા ચંદ્રાવતી કરા ગ૨,—એ દેશી)

શોભા સાહિબની વર્ણી મોપે ન્હીય ન જાવે રે
સ્થૂલદૃષ્ટિ કરિ વર્ણવુ નિશ્ચે અનુભવ પાવો રે શોભા૦ ૧
તીન છત્ર શિર શોભતા, તીન ભુવન ઠકુરાઈ રે,
તીન ગઢે કરી ગાજતો ગ્લન નય સુખદાઈ રે શોભા૦ ૨
સિંહાસન ઉન્નત ભલુ અશોકવૃક્ષ વલિ હોય રે
ભવિજન તાપ બુઝાવવા અદ્ભુત જળધર જોય રે શોભા૦ ૩.
મિથ્યા તિમિર નસાવવા, સૂરજ સમ છે તેજે રે
ધર્મચક્ર જસુ આગળે, દેવ ધરે ધરિ હેજે રે શોભા૦ ૪
ઇતિ ભીતિ નવિ સંભવે જબુક જ્યુ સિંહ સાદે રે
ફુલ ફગર વરસાવે વલિ સુર દુંદુભિનાદે રે શોભા૦ ૫
જાતિ વૈર મૂકી કરી સુરનર ને તિર્યંચો રે
પર્ષદમે આવી મને એવો છે મહિમા સચો રે શોભા૦ ૬
અચરિજ ભૂત જે ઇન્દ્ર છે એમ ને નવિ દેખે રે
તે સઘલા કિંકર થઇ નિરુપમ એહ વશેખે રે શોભા૦ ૭
અતિશય એહના અતિઘણા, કહેતા નાવે પારો રે
કેવલજ્ઞાન વિના કુણ અનંત વખાણ વિસ્તારો રે શોભા૦ ૮
જામાતા જો એહને જોવે સ્થિર કરિ ચિત્તો રે
મસરે એવુ આખિયુ, અનત હુશે તુઝ વિત્તો રે શોભા૦ ૮
એમ સુણી નિવૃત્તિ નારી હરખી અતિહિ ઉતાવળો રે
મન સંદેહ વિનય ગયો પરમ પ્રતીત પ્રકાશો રે શોભા૦ ૧૦.
લઇ આદેશ ઉઠી કરી પુત્રપ્રવૃત્તી સંગે રે
પ્રવચનપુર પેખણુ ભણી નિવૃત્તિ ચલી મન રંગે રે શોભા૦ ૧૧.
ચિત્રાવો તારો પામીને અધિક કિરણ ભાનુ થાય રે
વિવેક તિમિ પરે દેખિયો પ્રમદા પરણી આય રે શોભા૦ ૧૨

નગર નજીક આ'યા જિમે, પાખડી મનિયા યારો રે,
તબ વિવેક દેખી કરી, સુન્દર રૂપ અપારો રે ગોભા૦ ૧૩
કપટ નિપટ મુખ કેલવે, બગલાની પગ તેહો રે,
બોલાવે આડા ફરી, વશ કરવા ધરિ નેહો રે શોભા૦ ૧૪.
મિત્ર સુણો ઈક વારતા, બેસી શીતલ છાયા રે,
નગરી લોક ગુમાન છે, અમ ઘર આવો સુહાયા રે શોભા૦ ૧૫
સકીર્ણ પુરમે અછે, આ રૂમનાઇ જાયગા રે
ખિજમત કરસા મે ઘણી, હેડે ધરિ મન રાગા રે ગોભા૦ ૧૬
પુગ્નૃપશ્ચ પણ થાહ રે, ઇસ્યો મેહો કાજે રે
ઉભારો નૃપનો ભયો, આસગ ન કરો તાજે રે ગોભા૦ ૧૭
વળી એ રાજા એહવો, ટાઢો શીયો હોય રે,
કામ ન કાઢે કેહનો, મુનિવર મો મુખ જોય રે શોભા૦ ૧૮
માયા છોડાવે મનથકી, પ્રીત રીત નવિ જાણે રે,
શત્રુ મિત્ર સરખા ગણે, આપ રૂખો એક તાણે રે ગોભા૦ ૧૯
સ્વાર્થમ પણ એહની, ઉદાસીનતા લાગે રે,
તુ પ્રાણી ભોળો અછે, બાથ ભરે કા આગે રે શોભા૦ ૨૦.
લોકાચાર ન લેખવે, તોષ રોષ ન જણાવે રે,
પુરૂષ વેદન કો નહિ, ભેદન કોઇ ન પાવે રે શોભા૦ ૨૧
નિંદા સ્તુતિ બેઉ મળી, ઈમ પાખડી કીધી રે,
ધર્મમદિર કહે સાભળો, વિવેકતણી મતિ સીધી રે ગોભા૦ ૨૨.

દોહરા.

વળી પાખડી બોલિયા, વીર વિવેકને એમ,
અમ ઠાકુરને સેવજે, મનવંછિત લહે જેમ. ૧.
પાલે તાડે ફિર કરે, હરિ હર બ્રહ્મા દેવ,
જગ સઘળોહી જુગતિશુ, અહનિશ સારે સેવ ૨.
ભીર કરે ભગતાતણી, અરિ નાખે ઉખેડ,
સેવક સખરા એહના, કો ન કરે તસુ છેડ. ૩

તૂઠ્યાં પ્રભુતા દે સહી, રુઠ્યાં લે ઉલ્લાલ;
પરતો અમ દેવાતણો, આવી નજર નિહાલ. ૪.
મોક્ષભણી જો ચાહ છે, અલવે દેશે એહ;
શિવ દે છે જિન પણ સહી, કષ્ટ ત્યાગશું તેહ. ૫.
ખાતાં પિતાં વિલસતાં, જો લાભીજેં મોક્ષ;
નિજ મારગ લાધાં થકાં, કોણ લે વિષમો દોષ. ૬.
જંગમ સ્થાવર એહના, સેવક સઘળા લોક;
કોઈ વિરલો હોઇસી, જિન રવિ દર્શન કોક ૭.

ઢાળ ૯ મી.

શ્રીચંદ્રા પ્રભુ પ્રાહુણા રે;—એ દેશી.

વીર વિવેક વદે ઇસ્યું રે, ઉત્તર આપ્યું સાર રે,
સિંહ તણી પરેં ગાજિયો રે, પરમત માન ઉતાર રે. વીર૦ ૧.
મુજને તુમેં કેમ ભોળવો રે, સરસ્વતીને સ્યો પાઠ રે;
વચન તમારાં વાવલાં રે, ચંદન નહિં વંશ કાઠ રે. વીર૦ ૨.
મેં મિથ્યામતિ તુમ તણી રે, જાણી છે નિર્ધાર રે,
ધુવાડે કરી જાણિયેં રે, પાપ કરો ઉપચાર રે. વીર૦ ૩.
દેવભણી થેં ઓળખ્યો રે, ઉચ્છિત દેવ પ્રકાશ રેઃ
મોહતણા થેં મિત્ર છો રે, તુમશું કેહો વાસ રે. વીર૦ ૪.
દેવાનો જે દેવ છે રે, શ્રી વીતરાગ વિશેષ રે;
પાય છતે કોણ કાયને રે, હાથ ગ્રહે કુણ દેખ રે. વીર૦ ૫.
કંચન પીતલ અંતરો રે, ખજુઓ સૂરજ જેમ રે;
તૃણ તરવરનો અંતરો રે, દેવ કુદેવનો તેમ રે. વીર૦ ૬.
નિષ્કલંકી જીન દેવ છે રે, ઉજ્જ્વલ અનુપમ એહ રે;
દોષ વશેં કરિ દૂષવો રે, પણ એ ગુણનો ગેહ રે. વીર૦ ૭.
દૃષ્ટિરાગ છે દોહિલો રે, મૂક્યો કયુંહિ ન જાય રે;
મોહેં ઘેલાં માણુસાં રે, સૂધો નાવે દાય રે. વીર૦ ૮.
મૂકો મિથ્યાવાદને રે, ગુણ ઊપર કરો રાગ રે;
શમ દમ સંતરસી ખરો રે; કાં છોડો તે માગ રે. વીર૦ ૯.

મદન નહિ મદ લોભતા રે, તૃષ્ણા નહિય તરંગ રે,
વિષય વિકાર ઇન્દ્રિયતણા રે, નહિ ગમાનો સંગ રે. વીર૦ ૧૦.
મમતા રમતા રોપતા રે, હાર વિનાસ ન તાસ રે,
આશાપાશ ન વાસના રે, એહવા ગુણ પ્રકાશ રે. વીર૦ ૧૧
દેવ ભજો દિલગા ધરો રે, ભૂના ભૂડે ભર્મ રે,
શ્રીવીતરાગ વિના નહિ રે, દાતા શિવ સુર શર્મ રે. વીર૦ ૧૨
સંસારી સુખ કારણે રે, લીજે વસ્તુ ઉકાય રે,
તાસ પરીક્ષા સહુ કરે રે, એહની ક્યું નવિ થાય રે. વીર૦ ૧૩
તત્ત્વપરીક્ષા જોગ છે રે, માનુષ મોરી જાન રે,
તે લહી પરમાદે કરી રે, ન ધરે ભાતિ ઉભાત રે વીર૦ ૧૪.
તે પશુ નર રૂપ કરી રે, ગુગ નહિ પુચ્છ કોય રે,
ભૂલા ભવઅટવી વિષે રે, ભૂલા મૃગ સમ જોય રે. વીર૦ ૧૫.
દેવ તમારા દેખિયા રે, રાગી સાગી એહ રે,
વામા કામી મોહિયા રે, નિપટ વિટંબ અછેહ રે વીર૦ ૧૬.
મુક્તિ હુવા કા અવતરે રે, દૈત્ય નિપાયા કાય રે,
ખેલે કા સત હોઇને રે, માયાશું મનસાય રે. વીર૦ ૧૭
શસ્ત્ર ધરે માલા ધરે રે, નાર ધરે અંગમાહી રે,
વાહન બેસી ચાલતા રે, એ દેવ શોભા નાહીં રે. વીર૦ ૧૮.
જગત ઉપાયો તિણ ભમે રે, વ્યાધિ જરા દુખ રોગ રે,
નીપાયા કા જાણિને રે, ભગવતાને કમ જોગ રે. વીર૦ ૧૯
આતમ દિશ વ્યોમ કાજ જે રે, વસ્તુ અખંડિત એહ રે,
કુણ ઉપજાવે એહને રે, આદિ ન લાભે છેહ રે વીર૦ ૨૦.
મુખ્ય આતમ દ્રવ્ય આખિયા રે, જ્ઞાન તે સકલ સ્વરૂપ રે,
એહ વિના થે જાણજો રે, સઘળો છે અંધરૂપ રે વીર૦ ૨૧
સકલ પદારથ શાશ્વતા રે, દ્રવ્ય ગુણે કરિ હોય રે,
પરજાય ફિરતા રહે રે, એહ સ્વભાવ તું જોય રે વીર૦ ૨૨
રાજસ તામસ સત્ત્વ જે રે, એહ ઉપાધિ સંસાર રે,
જ્ઞાનાદિક ગુણેં શોભતો રે, દેવ તિકા નિર્ધાર રે. વીર૦ ૨૩.

દોહરા.

વળી પાખંડી બોલિયા, સુણુ વિવેક વર વીડ;
કર્મભોગમેં પણ કહ્યાં, તે શિવ હાથેં હીર. ૧.
જીયુ જેવો ક્રમ આચર્યો, તેહવું ફલ દે ઈશ;
એહ વચન સુણિ તિણ સમેં, વિવેક વદે મન હીંસ. ૨.
કર્માનુસારી તુમતણો, દેવ હુઓ નિર્ધાર;
તો ક્યું થેં કર્માં ભણી, નવિ માનો સવિચાર. ૩.
કર્મવશેં જગજીવડા, સુખ દુઃખ લાભે જોય;
પણ પરમેશ્વર કેહને, ભલો બુરો નહિં હોય. ૪.
થેં આખો જિન દેવ એ, રૂસે તૂસે નાહિં;
એહ વાત સાચી સહી, પણ અચરિજ ઇણમાંહિ. ૫.
ભક્ત તિકે સહજેં લહે, અનુપમ લીલ વિલાસ;
ભક્ત નહિં જે જીન તણા, તે લહે બંધન પાસ. ૬.
ઋતુ વસંત છાયા લહે, તરૂવર નવલાં પાન;
વળી વારદ વૂઠે થકે, સઘળે વાધેં વાન. ૭.
ઇણે દ્દષ્ટાંતે સુખ લહે, જીનવર સેવે જેહ;
સહેજેં સમિયો લાભિને, શિવ પણ પામે તેહ. ૮.

ઢાળ ૧૦ મી.

(મન મધુકર મોહી રહ્યો;—એ દેશી)

વિવેક કહે વળી સાંભળો, તુમચા દેવ છે એહ રે;
પાળે તાડે લોકને, શુગ સખરા એહ રે. વિવેક૦ ૧.
એ ગુણ દેખી રંજીયા, તો જગ જીંત્યા રાય રે;
દેવ કહે સઘળા સહી, ભુક્તિ મુક્તિના દાય રે. વિવેક૦ ૨.
ગોપી વહાલી જેહને, તેને કીધા દેવ રે;
મૂઢમતેં એમ વર્ણવો, મુક્તિ દાસી કરે સેવ રે. વિવેક૦ ૩.
કોપ શાપ દેવે ઘણા, અર્ધાંગ રાખે નાર રે,
નાટક હાસ્ય વિલાસિયો, ક્યું તે દેવ વિચાર રે. વિવેક૦ ૪.
પૂજા શોભા દેખિને, હર્ષ ધરે મનમાંહિ રે;

ખાવે પીવે ખુશ કરે, દેવપણું તે નાંહીં રે. વિવેક૦ ૫.
લોક ઘણે સેવક ભયે, તો તે દેવ ન થાય રે;
મોહતણા સેવક ઘણા, દેવ કરો મન લાય રે. વિવેક૦ ૬.
મસારી કરણી કરે, મમ ગ્રંહ મનમાહિ રે;
દેવ મ જાણો તેહને, મૃગતૃષ્ણાજલ નાહીં રે. વિવેક૦ ૭.
દેવ નિરંજન ધ્યાઇયે, ધ્યાન ધરી શુદ્ધ હોય રે,
અંતર આંખ ઉઘાડીને, ભાન બલી પરે જોય રે. વિવેક૦ ૮.
સાચું રૂપ જાણ્યા વિના, ભૂલે છે સંસાર રે;
પણ પરમાર્થે પ્રીચ્છજો, સીપ એ રૂપુ સાર રે. વિવેક૦ ૯.
સાચો દેવ લહી કરી, જૂઠો નાવે દાય રે;
ક્ષીરસમુદ્ર લહી કરી, ખારે જલ કોણ નહાય રે. વિવેક૦ ૧૦.
મહારૂ નામ વિવેક છે, સમજવું સમ લોય રે;
ઝવેરી જાણે આંતરો, કાચ મણિમેં હોય રે. વિવેક૦ ૧૧.

દોહરા.

ઇણ વચને પાખડીને, ઋષિ નગરમેં આય;
માતા મુનિશાલા રહી, સુત પુર દેખે જાય. ૧.
તિણ અવસર હવે નિવૃત્તિનો, મનમંત્રી પિયુ સાર;
બહુ વિરહો ન ખમી શકયો, આયો મિલણ વિચાર. ૨.
પિયુ બોલ્યો સુણ હે પ્રિયા, તું શુભ નારી હોય;
મુજ વચનેં તું નીસરી, રોષ ન આણો કોય. ૩.
તું સત્યવંતી સાધવી, સુધી સખરી નાર;
તબ મે પ્રવૃત્તિ વશેં કરી, દીધી ચિત્ત ઉતાર. ૪.
ઇક દિન તુજ ગુણ સાંભરયા, તિણે મિલવાને આય;
તુજ સુત વીસરનો ન છે, ગુણવંત આવે દાય. ૫.
તુજ સુત પરણ્યો તિણે સમે, હું પણ છાનો તેથ;
ગુપ્તપણે આવ્યો હતો, વિમલબોધ છે જેથ. ૬.
વારૂ વીર વિવેક એ, પરણી તત્ત્વરૂચિ નાર;
કરશે કામ ભલો હવે, તિહાં આવીશ સંભાર. ૭.

દોષ ન આણ્યો પાઠવો, પિયુશું હિલમિલ હોય,
ગોવન ભાગોહી મિલે, પચ્છર ન મિલે કોય
એહ વચન શ્રવણે સુણી, કુલવતીને કાશ,
પગશું પાછા ઠેલિરે, તોહી ન આણે રોષ

ઢાળ ૧૧ મી.

હરિયા મન લાગો,—એ દેશી

ઇક દિન માતા સુત ભણી, શીખ કહે મન લાય રે, સુત સુણુ સોભાગી.
તું ડાહ્યો શાણો અછે, માત ભણી સુખદાય રે સુત૦ ૧
હિત વાણી પાણી ભણી, રાખણુ તુ છે જોગ રે, સુત૦
પકવઘડો કાચો નહિ, સાચો સખર સયોગ રે સુત૦ ૨
હિતવાણી કામધેનુ છે, સતપુત્રકાને આય રે, સુત૦
દુષ્ટ કુસુત માતગને, ઘરમા નહો કયુ જાય રે સુત૦ ૩
સઘગાને રચતી નથી, ગુરૂ જન વાણી એહ રે, સુત૦
અમૃતથી અધિકી અછે, જાણે સ્વાદી જેહ રે. સુત૦ ૪
શુભ ઉપદેશ વિના ફિરે, નર નારી જગમાહિ રે, સુત૦
લાવણ્ય લક્ષણુ બાહિરા, જ્ઞાન હૈને જસુ નાહી રે સુત૦ ૫
માત વાણી જાણે સહી, અમૃત ધારા મેહ રે, સુત૦
ઉખર ક્ષેત્રતણી પરે, મત દેખાડ છેહ રે સુત૦ ૬
પ્રવૃત્તિ શોકય શમવા ભણી, કીજે કોઇ ઉપાય રે, સુત૦
એહ અવસ્થા તિણે કરી, જમનારો કયુ જાય રે સુત૦ ૭
પિયુવિયોગ સ્થાનભ્રશતા, સુબુદ્ધિતણો નહિ યોગ રે, સુત૦
એ દુખ સઘળા નવિ ગણુ શુભપુત્રને સયોગ રે સુત૦ ૮
ધન ભરિયા ભડાર જે, ખાતા ખૂટી જાય રે, સુત૦
અક્ષયનિધિ પુત્ર સપૂત સસારીને થાય રે સુત૦ ૯
માતા સદાઇ પુત્રની, આશા રાખે ભૂર રે સુત૦
તે તુજ પુત્ર રતનથી, કયુ મન ન રહે સનૂર રે સુત૦ ૧૦
સુકરી રાસભીને ઘણા, પુત્ર હુવા શી સિદ્ધ રે, સુત૦
સિંહિણી એકો સુત જણે, સઘળાઇ સુખ દીધ રે. સુત૦ ૧૧

કુલમંદિર દીપક સહી, કુલજામિની ચંદ રે; સુત૦
કુલગાડી ધુર ધવલ છે, સુપુત સદા સુખકંદ રે. સુત૦ ૧૨
તમરૂપ વૈરી વશ કરે, મીલ કમલ ઉલ્લાસ રે; સુત૦
સુપુત્ર સૂરજ ઉગે થકે, શોભાવે ધરવાસ રે. સુત૦ ૧૩
હવે તું એ નગરીનો ધણી, સેવ નિરંજન દેવ રે; સુત૦
જાસ પ્રસાદ લહ્યાં થકાં, સકલ કરે તુજ સેવ રે. સુત૦ ૧૪
મોહ મહીપતિ જીપતાં, ઊપર કરસી એહ રે; સુત૦
સેવક પણ એહના અછે, મોહ દાવાનલ મેહ રે. સુત૦ ૧૫
ઓલગ કરજે એહની, આઠ પહોર અપ્રમત્ત રે; સુત૦
સાચો ઊતરજે સહી, સાચ ભલો જગ મિત્ત રે. સુત૦ ૧૬
ન રૂચે કૂડ એ સ્વામીને, કાંઈ તિલ તુષ માત રે; સુત૦
સેવા પ્રમાદને વેર છે, ગાય અને વાઘ જાત રે. સુત૦ ૧૭
લક્ષણ એ તે સ્વામીનાં, સેવક ચૂકા જાણ રે; સુત૦
પ્રમાદને વશ હુઈ રહ્યા, મોહે લીધા તાણ રે. સુત૦ ૧૮
તે ભણી પ્રમાદ છોડીને, ખીજમત કરજે ખાસ રે; સુત૦
પ્રસ્તાવે સઘળી કરે, આપણી જે અરદાસ રે. સુત૦ ૧૯
શીખ ઇસી માતા તણી, શીશ ચઢાઇ તેણ રે; સુત૦
ધર્મમંદિર કહે હવે સુણો, વિવેક વદે હરખેણ રે. સુત૦ ૨૦

દોહરા.

પય પ્રણમીને બોલિયો, મીઠા વચન વિચાર;
નર પશુ પંખીમેં સહી, માત હુવે સુખકાર. ૧.
પણ સાચી માતા તિકા, આખે શીખ સુજ્ઞાન;
હેમકોડિ હિતકારિણી, નહિં તે શીખ સમાન. ૨.
માની છે શીખ તે સહી, માતુ જે જે દીધ;
સુધાકુંડમાં નાઇયેં, કામગવી પય પીધ. ૩.
નંદન વન નિરખ્યો કિયો, બાવન ચંદન લેપ;
ઇણિપરેં સુખ મુજને થયું,સુણિ તુમ વચન અપેખ. ૪.
માતા વચન ઉથાપશે, સો સત પુત્ર ન હોય;

સુખ નાપે માતા ભણી, વ્યાધિ રૂપ તે જેમ. ૫.
ઇમ માતા હર્ષિત કરી, ઉઠયો કુંવર તિવાર,
માતા હાથ માથે ધરી, જાયે રાજદુવાર. ૬.

ઢાળ ૧૨ મી.

રામચંદ્રકે બાગ, ચાંપો મોરિ રહ્યો રી,—એ દેશી
પરખદા આતમ ભાવ, માંહિ બિરાજ રહ્યો રી:
શ્રી જગનાથ નરેંદ્ર, નિરખી હર્ષ ગહ્યો રી. ૧.
છત્ર ઢલે સિરસાર, સિંહાસન પર રાજે,
ધર્મધનુષ ધરિ હાથ, કરણી ખડ્ગ તે છાજે. ૨.
તવના બે કર જોડ, પય પ્રણમી ને કરે રી,
તીન ભુવનનો નાથ, અનુપમ શોભ ધરે રી. ૩.
અષ્ટાંગ યોગના ધાર, યોગ જોગ ભયેરી,
હૃદય કમલ તુજ ધાર, ધ્યેયશું જાય મિલે રી.[૧] ૪.
સુર નર ભમરા ભૂર, સેવે પાય સદા રીઃ
તુજ પયપંકજ સાર, મનમેં અધિક મુદા રી. ૫.
જ્યોતિરુપ જગનાથ, કેવલરુપ ભયો રી,
સ્યાદ્વાદી સુખરૂપ, ભૂપ અનુપ ભયો રી. ૬.
ભાવ કર્મ મલ છોડી, આપે રૂપ વિરાજે,
તો સમ અવર ન કોય, દિન દિન અધિક દિવાજે. ૭.
ભવ ભવ ભમતા આજ, દર્શન તુમચો દીઠો,
આજ અધિક આનંદ, લોચન અમિય પઇઠો. ૮.
સુરતરૂ સમ તું રાય, બીજા ભૂપ કરી રી,
તું જાતિનો હેમ, અવર તે ધાતુ કથીરી ૯.

---

૧ શ્લોક ॥ अष्टांगयोगाः ॥

संयमो नियमश्चैव, करणं च तृतीयकम् ॥
प्राणायामः प्रत्याहारः, समाधिर्धारणा तथा ॥ १ ॥
ध्यानं चैतस्य योगस्य, ज्ञेयमष्टांगकं बुधैः ॥
पुर्णांगक्रियमाणस्तु, शुक्लमेस्यादशोच्चता ॥ २ ॥

શમ દમ સઘળા ભાવ, આનંદ અધિક ઘણા રી,
તમ મેલ્યાં લહે લોક, નહિ કાઇ રિદ્ધિ મણા રી. ૧૦
રવિથી નાસે ધૂક, મોરથી નાસે ભુજંગા,
તેમ તુજ આણુથી દોષ, ન કરે કો પરસંગા. ૧૧.
જંગમ સ્થાવર જીવ, તુ સઘલાં સુખદાઇ;
મિત્ર અમિત્ર સમાન, એ તુમમે અધિકાઇ. ૧૨
તુમ ગુણ કેરો પાર, કહેતાં કુબુદ્ધિ નાવે,
પણ આપણી મતિ સાર, સેવક ભાવ જણાવે ૧૩

દોહરા.

ઇમ સ્તવના જિન રાજની, કીની બે કર જોડ,
વળી પચાગે પય નમે, મન મદ મચ્છર છોડ ૧.
કૃપા કટાક્ષે જોઇને, ઇમ બોલ્યા જિનરાજ,
પરખદ બારા સાભલો, ધરિ ચિત્તમાહિ સમાજ. ૨.
વીર વિવેક કહી જિયે, તે છે એહ કુમાર,
ભાતો ભાત ભલી પરે, તત્ત્વ શુદ્ધિ ભડાર ૩.
નાયક વિના સેના કિસી, જ્ઞાન વિના જ્યુ વાણિ,
જલ વિણુ સરવર કો નહિ, ગુણ વિણુ લાલ કખાણુ ૪.
ધર્મ કર્મ તિમ એ વિના, સખરો નાવે ધાત,
બની ખરી સખ ભાવની, તુરત લખે એ વાત ૫
વિકલેન્દ્રિયમા એ નહીં, પશુ નરકમે નાંહિ,
પ્રાય નરમા એ વસે, વળી આરજ કુલમાહિ ૬
ત્યા પણુ કો વિરલા કને, પૂરણ લાભે એહ,
છીપ ઘણી સઘળી નહિ, મોતી ધારે જેહ ૭
અહકાર ઇણુમે નહિ, કૃપણુભાવ નહિ કોય,
મીન ભાસે મુખ હસે, ધર્મવંત વળી હોય. ૮.
લાજવત મતિવત એ, પર દોષ ઢકણુહાર,
સુખમાહે મૂકે નહિ, દીન હીન દુખ ચાર ૯
વિણુ ઉપકારે ઉપકરે નિર્મલ ગગ તરગ,

મુજને તે હોય વાલહો, જે કરે એહનો સંગ ૧૦.
મુજપેં આયો એ સહી, અધિકાર લેવા કાજ,
તે ભણી એહને મેં કિયો, ઇણ પુરનો શેઠરાજ. ૧૧.
એહ વચન નૃપનું સુણી, સઘળે કીધ પ્રમાણ;
નગરમાંહિ વાસો દિયો, કુંવર લહે બહુ માન. ૧૨.

ઢાળ ૧૩ મી.

ચિત્રોડા રાજા રે;–એ દેશી.

ઇક દિન અરદાસા રે, કરે કુંવર પ્રકાશા રે,
મોહ છપણુ આશા વાસા આણીયેં રે;
સાહિબ જિન રાજા રે, અતિ સબલ દિવાજા રે,
ફિર વેરી હુવા છે તાજા, જાણીયે રે. ૧.
મન મચ્છરાલો રે, દુઃખ ખેતનો માલો રે,
અતિ પાપનો જાલો આલો, મોહ છે રે;
અવિદ્યા ગઢ કીધો રે, નિજ વંછિત સીધો રે,
જાણે જલ જ્યું પીધો, વડ એ મોહ છે રે. ૨.
હાથી ભલા ઘોડા રે, વળી માનવ જોડા રે;
બહુ રાખ્યા છે હોડા, હોડી તુમ તણી રે,
સઘળો જગ જીત્યો રે, એ છે વદીતો રે,
વૈરી અનીતો છીતો, સહુ ભણી રે. ૩.
મોહરાજા જોરે રે, આજ સખરો તોરે રે,
કહે હરિ આવે કોરે, એહને રે,
તપસી તપ ચૂકે રે, મોહપાસેં ઢૂકે રે,
ધર્મ સઘળો તે લૂટે, મારે તેહને રે. ૪.
કુલવંત કહીજે રે, આચારે છીજે રે,
મોહે કરી બીજે, રીઝે રાગમા રે;
દેવ દાનવ નાગા રે, ઇણ આગેં ભાગા રે,
પૂઠા પછી નાચે સરગા, માગમેં રે ૫.
વેદ મંત્રના પાઠા રે, તો પણ જાયે નાઠા રે,

ઇણુ મોહના કાઠા ભાઠા, કુણ સહે રે;
પશુ પંખી હુવા રે, જસ ખાટે વદીના રે;
બહુ કાલ વ્યતીતા, અંત ન કો લહે રે. ૬
તુમ સેવક ભાંખ્યા રે, તો પણ મોહ નાખ્યા રે,
કોઈ જોર ન ચાલે પાલે, કો નહિં રે,
અતુલી બલ દીસે રે, પાપ વિશવા વીશે રે,
સઘળાનાં મન હીંસે, છે સહી રે. ૭.
તુમચો મુખ જોઇ રે, હરખે સબ કોઈ રે;
પર પૂઠે ન હોઈ, હમણાં છે જિરયા રે;
મોહ રાય અલેખે રે, જગ સઘળો પેખે રે,
જાણો વિશેષે, હમણા એ દશા રે. ૮.

દોહરા.

વળી વિવેક વાચે ઘણા, મોહતણા અવદાત,
જગગુરૂ તું સબ જાણુ છે, તો પણ સુણજે વાત. ૧
જીવ હણાવે લોકપેં, જાઠ શીખાવે જોર,
વાટ પડાવે ધન હરે, પરદારક અતિ ઘોર. ૨.
છલ બલ સાધે અતિ ઘણા, જોડે ધનની રાશ;
લોલુપ લોભી લપટી, વ્યસન ન મૂકે પાસ. ૩.
શીખાવે સઘળા ભણી, પાપતણી બહુ વાત;
સંતતિ સખરી હોયસી, ગરવતણો કરો ઘાત ૪.

ઢાલ ૧૪ મી.

વેગવતી તિહા બાભણી;—એ દેશી

મોહતણો મહિમા સુણી, ભવિજન આતમ ભાવો રે,
ઉદય અધિક આવે છતે, વાધે મોહનો દાવો રે. મોહતણો. ૧.
પૂજાવે પીપલભણી, દેવનાવે દવદારો રે;
પાવસ પાત્રને પોષિયે, એ એ મોહ વિકારો રે. મોહતણો. ૨
લાખ પીપી ફલ જેહના, કૃમિ કીટકનો ગેહો રે,
પીપલ પીનગ ઉદરે, એ એ મોહ અછેહો રે. મોહતણો ૩

પૂજાવે નિર્જીવને. નાસ્તિકે આકારો રે;
આપતણી હિંસા કરે, એ એ મોહ વિકારો રે. મોહતણો ૪.
શત્રુ વધે સંસારમાં, પાતક પાપ નિધાનો રે;
પૂજજો પુણ્ય કારણે, એ એ મોહ વિધાનો રે. મોહતણો. ૫.
આરંભ અધિકા જેહથી, વાધે ભવજલ પૂરો રે;
કન્યાદાન કીજીયે, એ એ મોહ અંકૂરો રે. મોહતણો. ૬.
બાહિર શુચિ જલથી હુવે, તિહાં માને ધર્મભાવો રે;
તીર્થંકરજી ન આદરે, એ એ મોહ સભાવો રે. મોહતણો. ૭.
માખી મધુ દાને દિયે, હોમે ધાન્ય અપારો રે;
ધર્મ બુદ્ધિ તિણશું ધરે, એ એ મોહ પ્રકારો રે. મોહતણો. ૮.
પતિ મૂકી પર પુરૂષને, સેવે સાહમી શુદ્ધિ રે;
એકાકાર કરી મળી, એ એ મોહ કુબુદ્ધિ રે. મોહતણો. ૯.
સુરભિ મુખ પુચ્છે કહે, બહુ દેવોનો વાસો રે;
શુદ્ધ કહે મલ મૂત્રને, એ એ મોહ વિલાસો રે. મોહતણો. ૧૦.
સંસારી દેવાં કને, માગે મોક્ષ ગમારો રે;
ગેહીને ગુરૂ કરિ ગણે, એ એ મોહ વિકારો રે. મોહતણો. ૧૧.
ગેહી ધર્મ મહોટો સહી, જસુ આશ્રય સબ કોયો રે;
ઈમ બોલે જગમાં ઘણા, મોહે મોહ્યા લોયો રે. મોહતણો. ૧૨.
સોનાની સુરભિ કરી, મંત્ર ભણી વિપ્ર લેહ રે;
ભાગ કરી વહેંચી લિયે, એ પણ મોહના ગેહ રે. મોહતણો. ૧૩.
કર્પણી કહે અમ ઉપરા, ધર્મી કેહા હોય રે;
પશુ પંખી નર કણ ગ્રહે, અમથે મોહ એ જોય રે. મોહતણો. ૧૪.
વેદ પુરાણે પાળિયો, વળી માર્કંડ પુરાણો રે;
નિશિભોજન કરવું નહિં, સમજો ચતુર સુજાણો રે. મોહતણો. ૧૫.
સૂરજ કિરણે ફરસિયો, ગંગારો પણ પાણી રે;
પીવા યોગ્ય પાવન અછે, નિશિ નવિ પીવે ધીરો રે. મોહતણો. ૧૬.
એહ વચન નિજ ગ્રંથરો, માને નહિંય લગારો રે;

રસના લોભી હુઇ રહ્યા, એ એ મોહવિકારો રે. મોહતણો. ૧૭
અન્ગ ધરે ગેહો પિતા, પિડ લહુ નહિ ભાગ રે,
મૂઢમતિ મૂઝી રહ્યા, એ એ મોહના દોરા રે મોહતણો. ૧૮.
તો પરભવ પહોતો પિતા, નિજ ઘર ગેહો પુત્રો રે,
પિંડ દિયો પહોચે નહિ, પરતિખ દેખ પવિત્રો રે. મોહતણો. ૧૯.
પરણાવે વૃક્ષા ભણી, ચેતનની પરે જાણી રે,
ગ્રથ રચે વ્યભિચારના, એ એ મોહની ખાણી રે. મોહતણો ૨૦.
ચેતનને માને નહિ, શૂન્ય ગિણે સંસારો રે,
ક્ષણિકવાદ કેઈ ધરે, મોહતણા વિસ્તારો રે. મોહતણો. ૨૧.
વાનનમા મૃગલા રહે, સૂકા તૃણ આહારો રે
તે મૃગ મારે માનવી, એ એ મોહ પ્રકારો રે. મોહતણો. ૨૨.
મોહ મોહ બાધા ઘણી, ગન્ય વધ્યો અતિ જોરો રે,
તમચી આણા માને નહિ, બલ બલિ મોઇ ફેરો રે. મોહતણો. ૨૩.
તીન લોક નાયક તમે, મોહ ઇશ પણ એમો રે,
એક મિયાનમાહે કના, ખડગ રહે ગ કેમો રે. મોહતણો. ૨૪.
તમ સેવકપે લીજીએ, ભટ ભલી સાવારો રે,
જોરો તોરો જાણતો, જાગ જીતરો વિસ્તારો રે. મોહતણો ૨૫.
વૈરાજે એ હુઇ રહ્યો, સાહિબ ગરિમનિવાજે રે.
ધર્મમંદિર કહે તે સુણો, જે બોલ્યા જિનરાજે રે. મોહતણો. ૨૬.

દોહરા.

વત્સ સ્વચ્છ મતિ તાહરી, તુ વિવેક વડ વીર
ઉપકારે એ વીનતિ, ભવિકતણી કરે ભીર. ૧.
હુ જ્ઞાને દેખુ અછુ, સઘળીહી એ વાત,
કર્મ ઉદય અધિકો અછે, તિણ નહિ બણતી ઘાત ૨.
ધીર વીર પુરૂષે ઘણો, વધ કીધો બહુ વાર,
પણ એ ફિર ફિર પાલવે, અનતકાય અનુહાર. ૩.
મહોટા ખન એ મોહ છે, મહોટો રિપુ એ જાણ,
વિષમ વ્યાધિ વારૂ નહિ, વિષ ભરિયુ એ વાહાણ ૪.

ઢાળ ૧૫ મી.

(કંઇ લાખેણા રે નય;—કૂલડાની દેશી.)

મોહવશેં વળી માનવી રે, માતા શું કરે પ્રેમ;
મદમાતી ને કામિની રે, ઉદ્ધરી ચાલે એમ.
વિવેકી, ધિક્ ધિક્ મોહ વિકાર;
મંસારી પ્રાણી ભણી રે. ભવજલ એહ અવતાર. વિવેકી૦ ૧.
પતિ પરદેશેં પૂઠલેં રે, પર નરશું રમે રંગ;
ગર્ભ તજે મલની પરેં રે, ન કરે કરૂણા સંગ. વિવેકી૦ ૨.
જનકતણો વળી જોયજો રે, સુતશું પ્રેમ ઉદાર;
ધન પ્રભુતા લુબ્ધીયકો રે, ઘાત કરે અવિચાર. વિવેકી૦ ૩.
માત પિતા મૂકે સહી રે, ભાઇ બેહેન સગીન;
પ્રાણ તજે પ્રેમેં કરે રે, વનિતા વચન આધીન. વિવેકી૦ ૪.
દેશ ફરે ગિરિ શિર ચઢે રે, લંઘે નદીય નવાણ;
જે કામણને કારણેં રે, તે પણ ન કરે કાણ. વિવેકી૦ ૫
પ્રેમ ઘણો સુતશું ધરે રે, માતા વલિય વિશેષ;
ધોવે મલ મૂત્ર દૂર થકી રે, વિરચે નવ નવ વેષ. વિવેકી૦ ૬.
પરણાવે પ્રેમેં કરી રે, સુંદરિ સુંદર દેખ;
યૌવન મદમાતોથકો રે, ન ધરે વચનની રેખ. વિવેકી૦ ૭.
ધરતી ધન લોભીથકાં રે, ધંધ કરે મિલિ ભાય;
કથન કોઇ માને નહિં રે, ચાલે આપણી દાય. વિવેકી૦ ૮.
કાયા કંચન સારિખી રે, ઉપરથી દેખાય;
શારદ સંધ્યાવાન જ્યું રે, ક્ષણમેં ખેરૂ થાય. વિવેકી૦ ૯.
માયા છાયા સારિખી રે, ધન ધન મેલે રે જેહ;
સ્થિરતા તે રહેશે નહિં રે, તડકે લાગે ત્રેહ. વિવેકી૦ ૧૦.
આશ્રવ અધિકા મેલિયા રે, નવ નવ બંધન થાય;
કામ ક્રોધ લહરી વધે રે, જ્યું જલ પવન પસાય. વિવેકી૦ ૧૧.
માત પિતાદિક એહવા રે, સઘળા સખાઇ ન હોય;
પણ સંસારી પ્રાણિયા રે, પ્રાયેં એહવા જોય. વિવેકી૦ ૧૨.

રસના લોભી હુઇ રહ્યા, એ એ મોહવિકારો રે. મોહતણો. ૧૭.
અવર ઘરે બેઠો પિતા, પિંડ લહે નહિં ભોરા રે;
મૂઢમતિ મૂંઝી રહ્યા, એ એ મોહના દોરા રે. મોહતણો. ૧૮.
તો પરભવ પહોતો પિતા, નિજ ઘર બેઠા પુત્રો રે;
પિંડ દિયો પહોંચે નહિં, પરતિખ દેખ પવિત્રો રે. મોહતણો. ૧૯.
પરણાવે વૃક્ષા ભણી, ચેતનની પરેં જાણી રે;
ગ્રંથ રચે વ્યભિચારના, એ એ મોહની ખાણી રે. મોહતણો. ૨૦.
ચેતનને માને નહિ, શૂન્ય ગિણે સંસારો રે;
ક્ષણિકવાદ કેઈ ધરે, મોહતણા વિસ્તારો રે. મોહતણો. ૨૧.
કાનનમાં મૃગલાં રહે, સૂકાં તૃણ આહારો રે;
તે મૃગ મારે માનવી, એ એ મોહ પ્રકારો રે. મોહતણો. ૨૨.
મોહ સોહ બાધા ઘણી, રાજ્ય વધ્યો અતિ જોરો રે;
તમચી આણા માને નહિં, બલ બલિ કોઇ ફેરો રે. મોહતણો. ૨૩.
તીન લોક નાયક તમેં, મોહ ઈશ પણ એમો રે;
એક મિયાનમાંહે કદા, ખડગ રહે બે કેમો રે. મોહતણો. ૨૪.
તમ સેવકપેં લીજીયેં, ભેટ ભલી સાવારો રે;
જોરો તોરો જાણતો, જાગ જીતરો વિસ્તારો રે. મોહતણો. ૨૫.
વૈરાજે એ હુઇ રહ્યો, સાહિબ ગરિબનિવાજો રે;
ધર્મમંદિર કહે તે સુણો, જે બોલ્યા જિનરાજો રે. મોહતણો. ૨૬.

દોહરા.

વત્સ સ્વચ્છ મતિ તાહરી, તું વિવેક વડ વીર;
ઉપકારેં એ વીનતિ, ભવિકતણી કરે ભીર.
હું ગ્યાનેં દેખું અછું, સઘળીહી એ વાત;
કર્મ ઉદય અધિકો અછે, તિણ નહિં બણતી ઘાત.
ધીર વીર પુરુષેં ઘણો, વધ કીધો બહુ વાર;
પણ એ ફિર ફિર પાલવે, અનંતકાય અનુહાર.
મહોટો ખલ એ મોહ છે, મહોટો, ... એ જાણ;
વિષમ વ્યાધિ વારૂ નહિં, વિષ ભરિ

ઢાળ ૧૫ મી.

(ક્ષણુ લાખેણો રે જાય;—ફૂલડાની દેશી)

મોહવશે વળી માનવી રે, માતા શું કરે પ્રેમ;
મદમાતી ને કામિની રે, ઉભટી ચાલે એમ.
વિવેકી, ધિક્ ધિક્ મોહ વિકાર;
મસાગી પ્રાણી ભણી રે ભવજલ એહ અવતાર. વિવેકી૦ ૧.
પતિ પરદેશે પૂઠવે રે, પર નરશું રમે રંગ,
ગર્ભ તજે મલની પરે રે, ન કરે કરુણા સંગ. વિવેકી૦ ૨.
જનકતણો વળી જોયજો રે, સુતશું પ્રેમ ઉદાર;
ધન પ્રભુતા લુબ્ધીથકો રે, ઘાત કરે અવિચાર. વિવેકી૦ ૩.
માત પિતા મૂકે મહી રે, ભાઇ બેહેન ભગીન;
પ્રાણ તજે પ્રેમે કરે રે, વનિતા વચન આધીન. વિવેકી૦ ૪.
દેશ ફરે ગિરિ શિર ચડે રે, લંઘે નદીય નવાણ;
જે કામણને કારણે રે, તે પણ ન કરે કાણ વિવેકી૦ ૫
પ્રેમ ઘણો સુતશું ધરે રે, માતા વલિય વિશેષ,
ધાવે મલ મૂત્ર ધુર થકી રે, વિરચે નવ નવ વેષ. વિવેકી૦ ૬.
પરણાવે પ્રેમે કરી રે, સુંદરિ સુંદર દેખ;
યૌવન મદમાતોથકો રે, ન ધરે વચનની રેખ. વિવેકી૦ ૭.
ધરતી ધન લોભીથકાં રે, ધંધ કરે મિલિ ભાય,
કથન કોઇ માને નહિ રે, ચાલે આપણી દાય. વિવેકી૦ ૮.
કાયા કંચન સારિખી રે, ઉપરથી દેખાય;
શરદ સંધ્યાવાન જ્યું રે, ક્ષણમેં ફેર થાય. વિવેકી૦ ૯.
માયા છાયા સારિખી રે, ધન ધન મેલે રે જેહ,
સ્થિરતા તે રહેશે નહિં રે, તડકે લાગે તેહ. વિવેકી૦ ૧૦.
આશ્રવ અધિકા મેલિયા રે, નવ નવ બંધન થાય;
કામ ક્રોધ લહરી વધે રે, જ્યું જલ પવન પસાય. વિવેકી૦ ૧૧.
માત પિતાદિક એહવા રે, સઘળા સખાયી ન હોય;
પણ સંસારી પ્રાણિયા રે, પ્રાયે એહવા જોય. વિવેકી૦ ૧૨.

રસના લોભી હુઇ રહ્યા, એ એ મોહવિકારો રે. મોહતણો. ૧૭
અગ્ર ધરે બેઠા પિતા, પિંડ લઇ નહિ ભોરા રે,
મૂઢમતિ મૂઝી રહ્યા, એ એ મોહના દોરા રે. મોહતણો. ૧૮.
તો પરભવ પહોતો પિતા, નિજ ઘર બેઠા પુત્રો રે,
પિંડ દિયો પહોચે નહિ, પરતિખ દેખ પવિત્રો રે. મોહતણો. ૧૯.
પરણાવે વૃક્ષા ભણી, ચેતનની પરેં જાણી રે,
ગ્રંથ રચે વ્યભિચારના, એ એ મોહની ખાણી રે. મોહતણો ૨૦.
ચેતનને માને નહિ, શૂન્ય ગિણે સંસારો રે,
ક્ષણિકવાદ કેઈ ધરે, મોહતણા વિસ્તારો રે. મોહતણો. ૨૧.
કાનનમા મૃગલા રહે, સૂકા તૃણ આહારો રે,
તે મૃગ મારે માનવી, એ એ મોહ પ્રકારો રે. મોહતણો. ૨૨.
મોહ મોહ બાધા ઘણી, રાજ્ય વધ્યો અતિ જોરો રે,
તમચી આણા માને નહિ, બલ બલિ કોઇ કેરો રે. મોહતણો. ૨૩
તીન લોક નાયક તમે, મોહ ઈશ પણ એમો રે,
એક મિયાનમાહ કહ્યા, ખડગ રહુ બ કેમો રે. મોહતણો. ૨૪.
તમ સેવકપે લીજીરે, ભેટ ભલી ગોવારો રે,
જોરો તોરો જામતો, જાગ છતરો વિસ્તારો રે. મોહતણો ૨૫.
વૈરાજ્ઞે એ હુઇ રહ્યો, સાહિબ ગરિમનિવાજે રે,
ધર્મમંદિર કહે તે સુણો, જે બોલ્યા જિનરાજે રે. મોહતણો. ૨૬.

દોહરા.

વત્સ સ્વચ્છ મતિ તાહરી, તુ વિવેક વડ વીર
ઉપકારે એ વીનતિ, ભવિકતણી કરે ભીર. ૧.
હુ જ્ઞાને દેખૂ અછુ, સવગીહી એ વાત
કર્મ ઉદય અધિકા અછે, તિણ નહિ બણતી ઘાત ૨.
ધીર વીર પુરૂષે ઘણો, વધ કીધો બહુ વાર,
પણ એ ફિર ફિર પાલવે, અનંતકાય અનુહાર. ૩.
મહોટો ખલ એ મોહ છે, મહોટો રિપુ એ જાણ,
વિષમ વ્યાધિ વારૂ નહિ, વિષ ભરિયુ એ વાહાણ ૪.

ઢાળ ૧૫ મી.

(ક્ષણ લાખેણો રે જાય;—ફૂલડાની દેશી.)

મોહવશેં વળી માનવી રે, માતા શું કરે પ્રેમ;
મદમાતી ને કામિની રે, ઉલટી આલે એમ.
વિવેકી, ધિક્ ધિક્ મોહ વિકાર;
સંસારી પ્રાણી ભણી રે, ભવજલ એહ અવતાર. વિવેકી૦ ૧.
પતિ પરદેશેં પૂઠલેં રે, પર નરશું રમે રંગ;
ગર્ભ તજે મલની પરેં રે, ન કરે કરુણા સંગ. વિવેકી૦ ૨.
જનકતણો વળી જોયજો રે, સુતશું પ્રેમ ઉદાર;
ધન પ્રભુતા લુબ્ધોથકો રે, ઘાત કરે અવિચાર. વિવેકી૦ ૩.
માત પિતા મૂકે સહી રે, ભાઇ બેહેન સગીન;
પ્રાણ તજે પ્રેમેં કરે રે, વનિતા વચન આધીન. વિવેકી૦ ૪.
દેશ ફરે ગિરિ શિર ચડે રે, લંઘે નદીય નવાણ;
જે કામણને કારણેં રે, તે પણ ન કરે કાણ. વિવેકી૦ ૫
પ્રેમ ઘણો સુતશું ધરે રે, માતા વલિય વિશેષ;
ધોવે મલ મૂત્ર ધૂર થકી રે, વિરચે નવ નવ વેષ. વિવેકી૦ ૬.
પરણાવે પ્રેમેં કરી રે, સુંદરિ સુંદર દેખ;
યૌવન મદમાતોથકો રે, ન ધરે વચનની રેખ. વિવેકી૦ ૭.
ધરતી ધન લોભીયડાં રે, ધધ કરે મિલિ ભાય;
કથન કોઇ માને નહિં રે, ચાલે આપણી દાય. વિવેકી૦ ૮.
કાયા કંચન સારિખી રે, ઉપરથી દેખાય;
શારદ સંધ્યાવાન જ્યું રે, ક્ષણમેં ખેર થાય. વિવેકી૦ ૯.
માયા છાયા સારિખી રે, ધન ધન મેલે રે જેહ;
સ્થિરતા તે રહેશે નહિં રે, તડકે લાગે ત્રેહ. વિવેકી૦ ૧૦.
આશ્રવ અધિકા મેલિયા રે, નવ નવ બંધન થાય;
કામ ક્રોધ લહરી વધે રે, જ્યું જલ પવન પસાય. વિવેકી૦ ૧૧.
માત પિતાદિક એહવા રે, સઘળા સખાયી ન હોય;
પણ સંસારી પ્રાણિયા રે, પ્રાયેં એહવા જોય. વિવેકી૦ ૧૨.

જ્યું બીલી બિલમે અછે રે, સાપા કેરો વાસ,
પણ આશંકા આણિયે રે, ઇમ સમદિઠિ ઉદાસ. વિવેકી૦ ૧૩.
સાગર તરતાં મોહિયો રે, દવ ઓલાયો રે જાય,
સુર સાન્નિધ્ય ગિરિને ખણે રે, પણ વશ મોહ ન થાય. વિવેકી૦ ૧૪.
બૂઝ્યો રાક્ષસ રાખિયો રે, તીખે શત્રુ સહાય,
મીણ દાંત લોહ ચાવિયો રે, પણ એ વિરમ કદાય. વિવેકી૦ ૧૫
સેવક પણ જે મોહના રે, સ્વામી સરિખા રે તેહ,
કણ કણ કીધા ફિર મલે રે, પારદ નારકી જેમ. વિવેકી૦ ૧૦.
અનાદિ અનંત પણ એ સહી રે, અનાદિ સાંત પણ એહ,
સાદિ સાન્ત પણ જે અછે રે, તુમચી સંગતિ જેહ. વિવેકી૦ ૧૭.
મોહ એહ બહુ રૂપિયો રે, સેવક પણ બહુ રૂપ,
એકાકી પ્રાણી ભણી રે, લાગી રહ્યા વદે ભૂપ. વિવેકી૦ ૧૮.
તુજ બેલીથી એહના રે, બેલી અનંત અપાર,
કયું જીપાયે વેગશું રે, તુહિજ આપ વિચાર. વિવેકી૦ ૧૯.
ચૂપ કરી હમણાં તે ભણી રે, અવસર સમયો દેખ,
શિવ સાધે સમવાયશું રે, એ સ્યાદ્વાદ વિશેષ. વિવેકી૦ ૨૦.
મોહવશી હોવે જિણે રે, તેહ અછે પ્રતિકાર,
તે પણ કહિશું તો ભણી રી, સુણ એક અપર વિચાર. વિવેકી૦ ૨૧.

દોહરા.

લોક તણે અંતે અછે, ઉંચી અનુપમ સાર,
સિદ્ધપુરી નામે ભલી, સઘળામાં સિરદાર. ૧.
ભવ્યભણી જે યોગ્ય છે, પણ કરે વિરલો વાસ,
હેમ સંગ લાભે નહિ, સઘળી માણિક રાશ. ૨.
જન્મ જરાનું દુઃખ નહીં, આપદ ગર્ભ ન વાસ,
ધન મન બંધન કો નહીં, આતમ સહજ વિલાસ. ૩.
આધિ વ્યાધિ બાધા નહિં, શીત રીત નહિ કાંય,
ભૂપ ધૂપ રૂપ રંગ ચા, વિરસ ફરસ નહિં થાય. ૪.
કેવલ કેવલ જ્ઞાનમાં, પરનો નહિં પ્રસંગ,

જ્ઞાન સુધા કરિ થાપિયા, પરમ ઉલ્લાસ ઉતંગ. ૫.
તે પુરની ઇચ્છા કરી, યત્ન કરે બહુ લોય;
પણ ફિર મોહતણી પુરી, પામે પ્રાપત સોય. ૬.
શિવપુર મગ જાણે નહિં, જૂઠો મારગ બાલ;
મુગ્ધ મીન જ્યું માનવી, ફસી રહે જગ જાલ. ૭.
જ્ઞાન ક્રિયા વૈરાગ્ય તિમ, મારગ સૂધો જેહ;
સદ્દહણા સાચી નહિ, ભ્રામક ભાવે તેહ. ૮.
નિકટ મુક્તિ છે જેહને, તે પણ મોહ છલાય,
સાગર કંઠે પણ રહ્યો, પોત ચલાવે વાય. ૯.
મોહથકી બીયે ઘણું, શિવપુર જાવણહાર;
બોલાવીને તેહને, કરજે હર્ષ અપાર. ૧૦.
તૂં સાથે હૂઆં થકાં, ભય નહિં તેહને કોય;
ગરૂડ પંખીથી નાસહી, ભુજંગ જાતિ જે હોય. ૧૧.
પહેલાં પણ શિવપુરતણો, મારગ વહ્યો એમ;
ઇણિપરેં રાજા આખિયો, તહત્તિ કિયો સબ તેમ. ૧૨.

ઢાલ ૧૬ મી.

વધાવાની દેશી.

વધાવો હે વીર વિવેકને, જગનાથેં હે આપણો જાણીદાસ કે;
પુણ્યરંગ પાટણ આવિયો, રાજ્ય દીધું હે માનું ભાનુ ઉલ્લાસ કે. વધાવો० ૧.
સેવક સખરા આપિયા, સાથ પૂરો હે શૂરો સુગુણ સનૂર કે;
સાહિબ હુકમ કિયો વળી, તુજ સસરો હે વિમલબોધ પડૂર કે. વધાવો० ૨.
તેહને નિજપુરની ધરે, કોટવાલી હે દીજેં સુખકાર કે;
વનપાલકતા મૂકશી, મુજ વચનેં હે ન્યાયેં સુવિચાર કે. વધાવો० ૩.
આદેશ લેઇ તિહાં થકી, વીર આયો હે નિજપુરને કામ કે,
ધર્મ ધ્યાન ધ્વજ આગલેં, મુખ આગેં હે આગેં કરિ અભિરામ કે. વધાવો० ૪.
માતા મન આનંદશું, વળિ વનિતા હે વનિતા લીધી સાથ કે;
પ્રેમનિધાન પ્રનીતની, ઘરમાંડે હે માંડે પ્રથમ એ આથ કે. વધાવો० ૫.
જય જય શબ્દ હુવે ઘણા, ગુણ ગાવે હે ભાવેં ગુણિજન સાર કે;

પુણ્યરંગ પાટણ રાજિયો, સિદ્ધ વિદ્યા હે વિદ્યાધર જસુ તાર કે. વધાવો૦ ૬.
વાજિત્ર ગુરુ ઉપદેશના, અતિ વાજ્યા હે ગાજ્યાં ગુહિર ગંભીર કે,
આડંબર અધિકો કરી, પુર પેઠા હે સાથે વડવીર કે. વધાવો૦ ૭.
મોટા મહાજન આવિયા, ગજ મુજરો હે કીધા ઉદાર કે,
આનંદ અધિક હુઆ ઘણા, પુરમાંહે હે વરત્યો જય જયકાર કે. વધાવો૦ ૮.
કોટવાલ સંસરો કિયો, પ્રભુવાણી હે જાણી કીધ પ્રમાણ કે
ઢંઢેરો કરુણા તણો, પુર ફેર્યો હે ફેર્યો વીરની આણ કે. વધાવો૦ ૯
દૂર કીયા પાપી નરા, પુણ્ય ધારી હે સારી નગરનો વાસ કે,
દુષ્ટ દુર્દાંત જન કાઢિયા, રાખ્યો નહિ હે તિહાં છવનો પાસ કે વધાવો૦ ૧૦
રાજ્ય ભલો હવે ભોગવે, શિવ મારગ હે માર્ગનું મુખ તેહ કે,
ભોળાવે ભવિ સાથને, ભવતારે હે સારે સુખ ગુણગેહ કે. વધાવો૦ ૧૧
માતાને સુખણી કરી, જસુ સીખે હે હુઆ નવેય નિધાન કે,
મન મંત્રી પણ વેગશું, આવે જાવે હે પ્રમદા પ્રેમ નિધાન કે વધાવો૦ ૧૨
અચરિજ ધરતો મંત્રવી, સુત દેખી હે પેખી હર્ષ અપાર કે,
લાજ ગહે સુત પુત્રથી, નવિ નિંદા હે નાનોહી નરસાર કે વધાવો૦ ૧૩
વીર વિવેક વાધ્યો ઘણું સુખ પાયો હે શ્રીજિનચંદ પસાય કે,
ત્રીજો ખંડ પૂરો થયો, એ સુણતા હે ભવિજન આવે દાય કે વધાવો૦ ૧૪.
દયાકુશલ પાઠકવરૂ, તસુ શિષ્ય હે ધર્મમંદિર ગણિ સાર કે,
એ સંબંધ કિનો ભલો, સુખદાયી હે શ્રી સંઘને જયકાર કે વધાવો૦ ૧૫.

ખંડ ૪ થો.

દોહરા.

શ્રીગુરૂ ચરણ પ્રસાદથી, લહિયેં લીલ વિલાસ;
મંગળ માળા સંપજે, દિન દિન અધિક ઉલ્લાસ. ૧.
તિણ પ્રસ્તાવેં મોહ હવે, નગરી અવિદ્યામાંહી,
ચાર્વાક મિત્ર ભણી કહે, ઇક દિન વાત ઉચ્છાહી. ૨.
આજસમે મો ઉપરેં, દ્વેષ ધરે નહિં કોય,
એક વિવેક વિના સહુ, પરમ મિત્ર જગ હોય. ૩.
પહેલે પણ છળ બળ કરી, મુજને જીત્યો એણ;
તે વેળા મુજ સંભરે, બીતિ રહે છે તેણ. ૪.
ચાર્વાક તવ બોલિયો, મોહરાય સુણ સિંહ;
શાલ કંગાળ વિવેક છે, તિણસું કેહો બીહ. ૫.

ઢાળ ૧ લી.

(વેગેં પધારો હો મહેલથી;—એ દેશી)

મછરાલો મોહ બોલિયો, ચારવાક સુણ મિત્ર;
ભેદ ન જાણે તું એહનો, છાની છુરી એ શત્ર. મછરાલો॰ ૧.
મનમંત્રી મૂરખ થયો, જીવતો મૂકયો એહ,
મેં પણ ન કહ્યું મંત્રીને, કેદ કરી ધરો એહ. મછરાલો॰ ૨.
ઇણ દ્વેષી જીવતા છતાં, કયું સુખ પામે જીવ;
એકો રોગજ અંગમાં, ઉન્માદ રહે જસ જીવ. મછરાલો॰ ૩.
વિરૂઓ વૈરી જાગતાં, નિશ્ચિંત સુએ જે રાય;
બંધ હુઓ તે જાણજો, નીતિવચન કહેવાય. મછરાલો॰ ૪.
નાનો વૈરી ન જાણિયેં, વિશ્વાસ ન ધરો તાસ;
મનમે વળગી કીટિકા, હાથીનો કરે નાશ. મછરાલો॰ ૫.
અવગણિયેં નહિં રિપુ ગુણી, નાનો સો પણ જેહ;
વૃક્ષ અંકુર ઉગ્યો થકો, પ્રાસાદ પાડે તેહ મછરાલો॰ ૬.

દુઃખ પામ્યો નાનો થયો, પર હથ કૂઓ જોય;
હલાહલ વિષ નિસ સમું, દુઃખદાયી કયું ન હોય. મછરાલો૦ ૭.

કમધક ફિરતાં જાયસી, પ્રવચન પુરમાં વાસ;
તો હાથે આવે નહિં, જીમ સિંહ ગિરિમાં નિવાસ. મછરાલો૦ ૮.

રાજનીતિ માંહે કહ્યું, વૈરી નિજ વશ રાખ;
પરવાણી કાનેં સુણી, દૈત્ય સમોવડ ભાખ. મછરાલો૦ ૯.

ખરી ખબર લીધા વિના, સાલ સમાન એ થાય,
ખબર ભણી ચર મૂકિયેં, એ મુજ આવે દાય. મછરાલો૦ ૧૦.

મિત્ર કહે વારૂ અછે, સાહિબ એહ વિચાર;
તુરત તેડાવ્યા તિણે ક્ષણે, આખે સકલ પ્રકાર. મછરાલો૦ ૧૧.

પાખંડાદિક ડંભ વળી, સખરા સેવક જેહ;
શીખ કહે નૃપ તેહને, કામ કરો સસનેહ. મછરાલો૦ ૧૨.

પુત્ર સહિત નિર્વૃત્તિ વધૂ, કિહાં નાઠી કિણુ ઠામ;
જગ સઘળો ઢૂંઢી કરી, ખબર કરો અભિરામ. મછરાલો૦ ૧૩.

સ્વામી વચન શીશેં ધરી, સેવક ચાલ્યા તામ;
શૂરવીર સાહસિકધરૂ, સ્વામીતણું કરે કામ. મછરાલો૦ ૧૪.

ગામ ગામ પુર તે ફરે, વન વન તરૂ તરૂ તેહ;
વાનરની પરેં જોવતાં, સ્વામી ધર્મ સસ્નેહ. મછરાલો૦ ૧૫.

યત્ન કરી જૂવે ઘણું, પણ કો ન કહે વાત;
પગ પગ પૂછ્યા અતિ ઘણા, ન પડી શુદ્ધ તિલ માત. મછરાલો૦ ૧૬.

ફરતાં દૂર દેશાંતરે, પુણ્યરંગપાટણ જાય;
વાત સકલ તિહાંકિણુ લહી, પણ પુરમાં ન જવાય. મછરાલો૦ ૧૭.

છાના બાહાર છૂપી રહ્યા, કો તરૂનો લેઇ સંગ;
કોટવાલ તિહાં નીસર્યો, ચોકી કરતો ચંગ. મછરાલો૦ ૧૮.

ભાગ્ય જોગ આવી જુડી, હાથણા ઊપર ચોટ;
સિદ્ધિ હુવે કયું તેહને, જસુ દિલમાંહે ખોટ. મછરાલો૦ ૧૯.

કોટવાલ સમ જાલિયા, કાઠા બાંધ્યા તેહ;
સમકિત-ભટને વશ કર્યા, તાડન તરજન દેહ. મછરાલો૦ ૨૦.

મિથ્યામતી પાખંડ વળી, દંભ પ્રમાદ વિશેષ;
સમકિત શૂરે કૂટિયા, મોહતણા દાસ દેખ. મછરાલો૦ ૨૧.
વિવેકતણી તિણ શુદ્ધિ લઇ, તાડન પણ લહી તેથ;
હર્ષ વિષાદ બેહુ લહ્યા, પુણ્યરંગપાટણ જેથ. મછરાલો૦ ૨૨.

દોહરા.

છાના નાઠા તિહાંથકી, રહી ન શક્યા તિહાં તેહ;
જીમ દાવાનલ દેખીને, મૃગ નાસે લેઇ દેહ. ૧.
મોહ ભણી આવી મળ્યા, પ્રણમ્યા સ્વામી પાય;
વિલખાણા તે દેખીને, મોહ વદે ચિત્ત લાય. ૨.
તુમચો મુખ આખેય છે, ભાગા આવ્યા આજ;
મેં આગેંહી જાણિયો, તુમથી નહુવે કાજ. ૩.

ઇમ સાંભળી મોહ ભૂપતિ રે, આનંદ અધિક ઉત્સાહ રે; દંભ દરિયા.
સભામાંહે બેઠો થકો રે, દંભ તણા ગુણ ગાય રે. દંભ દરિયા. ૭.
છલ બલ બુદ્ધિ નિધાનનો રે, માજી ઘરનો સ્થંભ રે; દંભ દરિયા.
જીવન તું ચિરંજીવજે રે, થારો ચરિત્ર અચંભ રે. દંભ દરિયા. ૮.
સેવક એ જંબુક થયા રે, તું પંચાયણ સિંહ રે; દંભ દરિયા.
વિરવા વેરી ચિહું દિશે રે, તિહાં પણ નાણી બીહ રે. દંભ દરિયા. ૯.
સેવક પ્રાણ ભણી ગણે રે, તૃણસમ સ્વામી કાજ રે; દંભ દરિયા.
એ સેવક ધર્મ સાંભળ્યો રે, તેં રાખ્યો તે આજ રે. દંભ દરિયા. ૧૦.
ભૂપતિ જીપત તે કરી રે, વૈરીનાં બહુ વૃંદ રે; દંભ દરિયા.
સંસારી રીત જામિની રે, ત્યાં તું પૂરણચંદ રે. દંભ દરિયા. ૧૧.
સાટે માંહે તું સહી રે, ધારે હાટે દીઠ રે; દંભ દરિયા
ગર્જે કાજે ધને વને રે, મધજેઠી નું મીઠ રે. દંભ દરિયા ૧૨.
તુમ વિણ ફીકા કુમ છે રે, લાવણ્ય તુજ વિણ નાહિં રે; દંભ દરિયા.
રાજ સઘળાં અન્ય છે રે, તું મીઠો તે માહિં રે. દંભ દરિયા. ૧૩.
પારસભા એ માહરી રે, મોતીમાળા જેમ રે; દંભ દરિયા.
મધ્યનાયક મણિ તું અછે રે, હજીય ન આવ્યો કેમ રે. દંભ દરિયા ૧૪.
એહ વચન ક્રોધાદિકેં રે, સુભટેં સુણિયું આમ રે; દંભ દરિયા.
રીષ રાજાની જાણીને રે, ઉઠી ચલ્યા ફિર તામ રે. દંભ દરિયા ૧૫.
પુરયરંગપાટણ ઉપવનેં રે, જાના ગહિયા જાય રે; દંભ દરિયા
પૂર દરિયાવતણી પરેં રે, માંહિ પગ ન દેવાય રે. દંભ દરિયા. ૧૬.
કુરગડુ સાધુ ક્રોધેં મલ્યો રે, બાહુબળિ માનેં તેમ રે; દંભ દરિયા.
લોભેં કેસરી ઋષિ મલ્યો રે, કામેં શ્રી રહનેમ રે. દંભ દરિયા. ૧૭.
ખાલી ફિરી પાછા ગયા રે, રાજા કરશે રીષ રે; દંભ દરિયા
એમ જાણી તાકે ઘણુ રે, ચોર પરેં નિશ દીસ રે. દંભ દરિયા ૧૮.
એ સેવક વિવેકના રે, બંદી કીધા જાણ રે; દંભ દરિયા.
જોરો કરીને લે ચલ્યા રે, મોહ નગરી દિશ તાણ રે. દંભ દરિયા. ૧૯.
બાહુબળી રહનેમજી રે, યુદ્ધ કરે તિણ સાથ રે; દંભ દરિયા.
આતમ ઘરે આયા વહી રે, સાચો દેખાયા હાથ રે. દંભ દરિયા. ૨૦.

કુરગડાદિક ઋષિને અહી રે, મોહ પુરે લેઇ જાય રે; દંભ દરિયા.
રાજાસું મુજરો કર્યો રે, ખાટ કરીને આય રે. દંભ દરિયા. ૨૧.
દુર્ગતિ કારાગારમેં રે, લેઇ ઘાલ્યા તેહ રે; દંભ દરિયા.
વૈરીને વશ તે થયો રે; પામે દુઃખ અછેહ રે. દંભ દરિયા. ૨૨.
વળી રાજા પૂછે કહો રે, દંભતણી કોઇ વાત રે; દંભ દરિયા.
દર્શન દીઠે તેહને રે, મુજને હુવે સુખશાત રે. દંભ દરિયા. ૨૩.

દોહરા.

તિણ અવસર દંભ આવિયો, અણચિંત્યો તિણ ઠામ;
રાજા ઊઠિ ઊભો થયો, દંભ દેખી અભિરામ. ૧.
કરિ પ્રણામ બેસે ઉછંગ, આલિંગન દે રાય.
રોમ રોમ ઉલસ્યા ઘણું, આનંદ અંગ ન માય. ૨.
કુશલ-ક્ષેમ પૂછે પ્રથમ, ભલેં આયો વડ વીર;
બોલ્યો સ્વામી પસાયતેં, તરિ આયો રિપુ નીર. ૩.
સુણ સાહિબ સઘળો કહું, વાતતણો વિસ્તાર;
ગય વિવેકનો જાબદો, દીઠો અધિક અપાર. ૪.
કોટવાલ .. કરડો તિહાં, નગરતણો રખવાળ;
ધર્મરીત રાખે ખરી, જ્યું પાણી ને પાળ. ૫.
નગરમાંહિ પેસણ ન દે, તબ કીધી મેં બુદ્ધ;
સાહિબ કામ સુધારવા, મેં વંચ્યા બહુ મુદ્ધ. ૬.

ઢાળ ૩ જી.

(વહાલેસર મુજ વિનતિ; ગોડીચા રાય.—એ દેશી)

પુણ્યરંગપાટણ પેસવા, રંગીલા રાય; મેં કીધા જાતિ ભેખ રે; રંગીલા રાય.
કપટ ક્રિયા કરણી કરી, રંગીલા૦ અવસર એવો દેખ રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૧.
ભૂર ભવિક આવી મળ્યા, રંગીલા૦ પણ ન જાણ્યો ભેદ રે; રંગીલા૦
વચન જીકે હું ઉચ્ચરૂં, રંગીલા૦ તહત્તિ કરે ધ્રુવેદ રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૨.
ભોજન સખરાં મેં લહ્યાં, રંગીલા૦ તે જતિ ભેખ પ્રમાદ રે; રંગીલા૦
સુરસુદ્રા પણ આદરી, રંગીલા૦ કીધા બહુલા વાદ રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૩.
કીર્તિ કારણ આચર્યાં, રંગીલા૦ આવશ્યક ઉચ્ચાર રે; રંગીલા૦

પણ અંતર ભેદ્યો નહીં, રંગીલા૦ આમ પ્રત્યે પ્રતિકાર રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૪.
દીધી બહુલી દેશના, રંગીલા૦ પરરંજનને કાજ રે; રંગીલા૦
મિથ્યાત્વ મૂક્યો નહિ, રંગીલા૦ મહેર કરી મોહરાજ રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૫.
શ્રાવકોનો ભેખ આદર્યો, રંગીલા૦ ઉચ્ચરતો નવકાર રે; રંગીલા૦
નિરિ રૂપિ ચાલા સૂઝને, રંગીલા૦ ઉપધિ લઇ કીધ વિહાર રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૬.
પરમાને પૂજા રચી, રંગીલા૦ મુખો મુખશું લાય રે; રંગીલા૦
ધાતુ રત્ન પ્રતિમા ગ્રહી, રંગીલા૦ નાઠો સ્વામી પસાય રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૭.
યાચના મિષ કરી પેખિયો, રંગીલા૦ ઘર ઘર દીઠ આચાર રે; રંગીલા૦
કૂડકપટ બહુ કેળવ્યાં, રંગીલા૦ સાહિબ સાન્નિધ્યકાર રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૮.
નર નારી બહુ છેતર્યાં, રંગીલા૦ નવ નવા કીધા ભેખ રે; રંગીલા૦
હવે પુર વર્ણન સાંભળો, રંગીલા૦ દીઠો જેહ વિશેષ રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૯.
નગરીને ચિહું દિશિ અછે, રંગીલા૦ નીયતિકો પ્રાકાર રે; રંગીલા૦
ખાતિકા ધર્મની વાસના, રંગીલા૦ પ્રાસાદ પરિણામ સાર રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૧૦.
લેસ્યા ધવલી છોહશું, રંગીલા૦ ઉજ્જ્વલ કીધી તેહ રે; રંગીલા૦
ઉંચી ભૂમિ નિવાસ છે, રંગીલા૦ સાધુ જન ધર્મ નેહ રે, રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૧૧.
ચાર ભેદ ધર્મ ધ્યાનના, રંગીલા૦ તેહજ પોળ્યો ચાર રે. રંગીલા૦
અનુપ્રેક્ષા ચારે અછે, રંગીલા૦ દઢ કિમાડ ઉદાર રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૧૨.
ઇંદ્ર પ્રશંસે જેહને, રંગીલા૦ શ્રીસંઘ મહાજન તેથ રે; રંગીલા૦
યોગાસન બાજાર છે, રંગીલા૦ પુણ્ય કરિયાણું જોય રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૧૩.
સમતા શેરી મોકળી, રંગીલા૦ બાધા ન લહે કોય રે; રંગીલા૦
બ્રહ્મપુરી મોહે ભલી, રંગીલા૦ સુખિયાં સઘળાં લોય રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૧૪.
જ્ઞાન સરોવર શોભતું, રંગીલા૦ ગુપ્તિ ભલી છે પાળ રે; રંગીલા૦
હંસ ઘણા ક્રીડા કરે, રંગીલા૦ શાન્તિ સરસ રસ શાલ રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૧૫.
જીવ દયા દેવી ભલી, રંગીલા૦ નગરતણી રખવાળ રે; રંગીલા૦
સખરી ચરચા કૂપિકા, રંગીલા૦ ઘર ઘર નયન નિહાર રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૧૬.
આત્મભાવના ભાવતાં, રંગીલા૦ પટ્ ઋતુહીકા ચાત રે; રંગીલા૦
કેહા ગુણ તસ દાખવું, રંગીલા૦ દીઠાં આવે ધાત રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૧૭
તે આગળ પુર તાદરૂં, રંગીલા૦ દીન હીન દુઃખ જાલ રે; રંગીલા૦
કાંઇ શોભા ધરે નહિં, રંગીલા૦ [illegible] દેખાલ રે. રંગીલા૦ પુણ્ય૦ ૧૮

: દોહરા :

દંભ કહે સુણજ્યો વળી, નગરી લોક વિચાર;
અંતર એ મેં દેખિયું, સરશવ મેરૂ પ્રકાર. ૧
થોડી નિંદા ઘણી, તુજ લોકામેં દીઠ;
જાગરૂક તે લોક છે, ચેતન ચાતુર મીઠ. ૨
અલ્પ હેત ભારત કરે, પ્રાયેં તાહરા લોક;
વેદ નામ તે નવિ લિયે, તિલભરે નાંહી શોક. ૩.
બંધન બહુલાં ઇહાં લહે, તાડન તર્જન જોર;
તિહાં કોઇ જાણે નહીં, બંધ ક્રિયા પરિઘોર. ૪.
દીન હીનતા એ લહે, ક્ષણ ક્ષણ વારોવાર;
નવ નવ મંગલ તે લહે, સાર સમાધિ વિચાર. ૫.
ઇહાં રાજા દંડે ઘણું, લોક ન આવે દાણ;
રાજ પ્રજા તે એક છે, હિતવત્સલ તે ખાણ. ૬.
અંઠ લોક અતિ કલેશસું, ધન પામે છે કોય;
સહજે ધન પામે ઘણા, એ અચરિજ તિહાં જોય. ૭.
ઇહાં ધન ધરતી ગાડિયેં, અધોગમનને હેત;
તિહાં દેવલ દાને કરી, વાહીજે શુભ ખેત. ૮.
લાભતણો સાંસો ઇહાં, ઉદ્યમ અધિકા ઘોર;
નિશ્ચે લાભ તિહાં સહી, અલ્પ ઉદ્યમે જોર. ૯.
ઇહાં બમણે લાભે કરી, હર્ષ ધરે સહુ કોય;
લાભ અનંતે પણ તિહાં, આશ ધરે નહિં જોય. ૧૦.
હીન વસ્તુમાં પણ સહી, લાભ અનંતો થાય;
ઉડદ દાન દીનાં થકાં, કંચન કોડી આય. ૧૧.
નરપતિ સુરપતિ તાહરા, સેવક સઘળા જેહ;
તે તસુ નગરી દાસ સમ, એવડો અંતર એહ. ૧૨.
ઇહાં લોકોને સુત અછે, તે પણ વૈરી થાય;
લોક વિદેશી ફિરી તિહાં, હિતવત્સલ લઘુભાય. ૧૩.
એહવાં લોક હું નિરખતો, ઇક દિને સભા મઝાર;
રાજસંદિ દેખણ ભલી, ઉભો જાય તિવાર. ૧૪.

ઢાળ ૪ થી.

રાજા જો મિલે;—એ દેશી.

સાધુની પરખદા જ્યોતિ સ્વરૂપ, તિહાં નૃપ વીર વિવેક અનુપ;
રાજા સાંભળો, મેરી અરજયકી રિપુને હણો;
સત્વસિંહાસન માંડયું સાર, ગુરૂ આદેશ છે છત્રાકાર. રાજા૦ એ આંકણી. ૧.
શ્રી હ્રી બેઉ પાસેં નાર આચાર, રાજાને ચામર ઢાલણહાર; રાજા૦
કર્મ વિવર ઉભો છે ખવાસ, તિણ મહાજન આણીજે પાસ. રાજા૦ ૨.
પ્રભતણા જે જાણણહાર, ગાયન ગીત કરે વિસ્તાર; રાજા૦
શુભ લેશ્યા તે નટવી નાર, થેઈ થેઇ નાટક નાચે ઉદાર. રાજા૦ ૩.
સ્યાદ્વાદ મુખ લીધો તામ, મીઠો અમૃતથી અસમાન; રાજા૦
થિગત હુઆ તે સઘળા લોય, નીકી નટવી નાચતી જોય. રાજા૦ ૪.
નિશ્ચે વ્યવહાર લોચન દોય, તિણ કરી જોતાં આનંદ હોય; રાજા૦
એહ રસાયણ ઇણહીજ ઠામ, નહિં કો દીસે બીજે ગામ. રાજા૦ ૫.
સુણવા ઇચ્છા સુણિયેં જેહ, ગ્રહણ ધારણ ઉહ કહીયેં તેહ; રાજા૦
ઇણિપરેં આઠે* હી ગુણસાર, પહિરયા મોતિના તિણે હાર. રાજા૦ ૬.
સૂરિતણા ગુણ છત્રીશ§ હોય, આયુધ ધારે સઘળાં જોય; રાજા૦
સુવિચાર બાળપણાનો મિત્ર, તિણસું પહિલો રાખે ચિત્ત. રાજા૦ ૭.
તત્વ રૂચી પટરાણી સાર, માનું લક્ષ્મીનો અવતાર; રાજા૦
ભવ વૈરાગ્ય વડો છે પૂત, ન્યાયેં રાજનો રાખે સૂત. રાજા૦ ૮.

---

* ૧ ગર્વ ન હોય, ૨ નિંદા ન હોય, ૩ કટુકભાષી ન હોય, ૪ અપ્રિય ન હોય, ૫ બોલવામાં ક્રોધ ન હોય, ૬ કાવ્ય શરીર લક્ષણ ચેષ્ટા વિષયે મૌની હોય, ૭ પૂર્વ અવગુણ ન કહે, ૮ સ્વાત્મા ન પ્રશંસે.

§ ૧ સ્વરૂપાધિક, ૨ તેજસ્વી, ૩ જુગ પ્રધાન, ૪ આગમ જાણ, ૫ મધુરવાક્ય, ૬ ગંભીર, ૭ બુદ્ધિવંત, ૮ ઉપદેશ દેવાને તત્પર, ૯ પરગુણગ્રાહી, ૧૦ અવગુણ ન કહે, ૧૧ સૌમ્ય, ૧૨ શિષ્યસંગ્રહ, ૧૩ અવગ્રહવંત વિકથાત્યાગી, ૧૪ ચંચલતા, રહિત ઉપશાંત હૃદય, ૧૫ ક્ષમા સહિત, અહંકાર રહિત, ૧૬ કપટ રહિત, ૧૭ નિર્લોભી, ૧૮ તપસ્યા કરે, ૧૯ સંયમ પાળે, ૨૦ સત્ય બોલે, ૨૧ અદત્તત્યાગી, ૨૨ શુક્ષ પરિણામી, ૨૩ પરિગ્રહ રહિત, ૨૪ બ્રહ્મચર્ય પાળે, અને બાર ભાવના ભાવે.

સંવેગ નિર્વેદ પુત્ર સુજાણ, તેજ પ્રતાપ ઘણો જયું ભાણ, રાજા૦
દુશ્મન દૂર કરે પાયમાલ, જોરાવર જોધા વડ ભાલ. રાજા૦ ૯
પુત્રી ચારે ચતુરાં દીઠ, કરૂણા મૈત્રી મુદતા મીઠ, રાજા૦
ચોથી ઉપેક્ષા નામા સાર, સૂરિ ગુણે કરી છે સિરદાર, રાજા૦ ૧૦
સમકિત મંત્રી છે જસુ પાસ, રાજાનો પૂરણ વિશ્વાસ, રાજા૦
આર્જવ માર્દવ ને સંતોષ, શમ,રસ સામંત નહિ કો દોષ, રાજા૦ ૧૧.
સાત તત્ત્વ તે સાતે અંગ, રાજ્યતણા રાજે અતિ ચંગ, રાજા૦
દાનાદિક ચારે ધર્મ, ભેદ, ચતુરંગસેના નહિ કો ખેદ. રાજા૦ ૧૨
વિમલ બોધ કોટવાળ પ્રધાન, પરમાગમ ભંડાર નિધાન, રાજા૦
ક્ષાયોપશમ સમકિત ભાવ વિલાસ, દાણી દાણ લિયે ઉલ્લાસ. રાજા૦ ૧૩
ન્યાય સંવાદ નામા છે શેઠ, સઘળા લોક છે જેહને હેઠ, રાજા૦
પાંચે વ્યવહાર ચોધરી પાંચ,* ઝગડામાંહિ ન કરે ખાંચ રાજા૦ ૧૪
સામાયિક આવશ્યક સાર પુરોહિત પદવીનો અધિકાર, રાજા૦
પ્રાયશ્ચિત્ત તે નીરતી ધાર, નિર્મલ કરવાનો આચાર. રાજા૦ ૧૫
સુખ સમાધ તે શય્યાપાલ, તંબોલી ધર્મરાગ વિશાલ, રાજા૦
શુદ્ધાશુદ્ધપ્રણામ પડૂર, કોડિ જ્ઞાને સેવક શૂર. રાજા૦ ૧૬
એ સઘળા નિજ સ્વામી આણ, નવિ લંઘે કોઇ મુખની વાણ રાજા૦
ધર્મમંદિર કહે હવે વળી હભ, આગળ વાત કહે છે અચંભ રાજા૦ ૧૭

દોહરા

તિણ અવસર તિણ પરખદા, માંહે કીધ પુકાર
મોહ ભિલ્લ સેવક કરી, ચોરી દશ મઝાર ૧
પુરજન ઝાલી લેઇ ગયા આપણી લાધી કાર,
સાભળી ભૂપ વિવેક તબ, કીધો કોપ,અપાર ૨
મુખ બોલે વળી એહવું, મેલો મોહ નરેશ,
તીન ભુવન રાજા થયો ન થઇ તૃપ્તિ અજેશ ૩

* પાંચ વ્યવહાર આ પ્રમાણે—૧ આગમ્ય ત, ૨ પ્રાયશ્ચિત્ત શુદ્ધ, ૩ દોષ પ્રકાશીન, ૪ ગ્રંથ નિર્વાહ, ૫ ઉપત્સર્ગ અપવાદદર્શી

અથવા પાંચ કારણ–૧ કાલ, ૨ સ્વભાવ, ૩ નિયતિત, ૪ પૂર્વકૃત, ૫ પુરુષકાર
—સંગ્રહ કર્તા

વયર સ્વામી હો કીધી આહાર શુદ્ધિ કે, દેવની ભિક્ષા નહી ભખી. ૮.
પડિલેહણ હો વંકલચારી કીધ કે, સમિતિ ચોથી તિણે અનુસરી;
ઋષિ ઢઢણ હો પરઠવતા સાર કે, પાંચમી સમિતિ નિધિ કરી. ૯.
પ્રસન્નચન્દ્રે હો કરી મનની ગુપ્તિ કે, ધોયાં દુષ્કૃત ધ્યાનશું;
મેતારજ હો ધરિ ભાષા ગુપ્તિ કે, કૌય ઉપર દયાવાનશું. ૧૦.
તનુ નિશ્ચલ હો અનુભવ તિણે પાય કે, ચિલાતીપુત્રી તે પરગડો,
ઇણે રાખી હો તનુની શુદ્ધિ ગુપ્તિ કે, પરમાતમ ધ્યાની વડો. ૧૧.
એ આઠે હો સખિયાં અભિરામ કે, સંયમશ્રી સાથે રસી;
એ પરણ્યા હો પીઠે વિવેક કે, મોહ ભણી કરશે વસી. ૧૨.

દોહરા.

રાય વિવેક એ સાભળી, મનમાં કરે વિચાર;
એક મ્યાનમાં કયું રહે, બે સારી તરવાર. ૧.
સુતવંતી શીલધારિણી, ઘરમા બેઠી નાર,
તે ઊપર કયું આણિયે, સાલ સમાન વિચાર. ૨
ગાઢાગારીની પરે, કલહો કરશે દોય,
ઘરટ સમોવડ દો ધણી, પ્રીત કરણ સમ જોય. ૩.
બીજી પરણે સુખ ભણી, મૂઢ જીકો નર હોય,
ઇક દિશિ ઊગો સૂર પણ, બીજો પડતો જોય. ૪.
ઇમ ચિંતાતુર દેખીને, આઇ તત્વરુચિ નાર;
મુખ હસિને એમ ઉચ્ચરે, સુણ સાહિબ ભરતાર. ૫.

ઢાળ ૬ ઠી.

બે કર જોડી વીનવુ જી;—એ દેશી

કર જોડી કામિની કહે જી, તુ નર નાથ કહાય,
ચિંતા બહુ નારી તણી જી, નબળા નરને થાય.
રાજેસર પ્રમદા પરણો તેહ
જીણ પરણ્યા મોટી હુવેજી, આતમ ઋદ્ધિ અછેહ. રાજેસર૦ આંકણી. ૧
કુલવંતી કામણી તીકા જી, બહુ મિલિયા જેસ લેહ;
અવધિ આયા નાં તજે જી, ઝટક ન દાખે છેહ. રાજેસર૦ ૨.

મેં પ્રભુતા નિજ ગુણ લહી, દેખી શકે નહિં એહ;
લોભી લોભ વશે કરી, લેહશે સંગર છેહ.
રાજ તેજ તેહજ ખરો, જ્યાં રહિ રિપુ ઉપચાર;
દિનકર કર દીઠાં થકાં, કેમ રહે અંધકાર.
ઇણ વૈરી ઊભાં થકાં, પ્રભુતા ન લગે મીઠ;
માટી કુંભ મુખેં રહ્યો, મોધર ભલો ન દીઠ.
ઇમ આલોચી મંત્રીને, બોલાયો ભૂપાલ;
મતિનિધાન તું મંત્રવી, પ્રભુતા વન રખવાલ.
છલ બલ કાંઇ કેળવી, જિપીજેં રિપુ એહ;
રાજ કાજ સ્થિરતા રહે, બુદ્ધિ બતાવો તેહ.

ઢાળ ૫ મી.

મોરા સાહિબ હો, શ્રી શીતલનાથ કે;—એ દેશી

મત્રીસર હો મ્હોટો મતિવંત કે, કર જોડીને વીનવે,
સુણ સાહિબ હો મુજ ગુરૂ છે જાણ કે, આગમ નીગમ અનુભવે
તે ગુરૂને હો મેં રાખ્યો પૂછ કે, ગન્ત્ય વધે કે શું રહે;
પ્રભુ બોલ્યો હો તમચો રિપુ મોહ કે, જોરાવર અતિ ગહગહે.

ગુરૂઉવાચ.

મોહ છત્યા હો તુમચી વૃદ્ધિ હોય કે, તે તો ઇણ પરિ છપિયે;
પુરવચનેં હો જગમાહિં વિખ્યાત કે, સર્વજ્ઞ ગજા દીપિયેં.
તસુ રાણી હો કેવલસિરી જાણ કે, નિર્મલરૂપ નિધાન છે;
તસુ લીણો હો રહે નિશિદિન રાય કે, દિન દિન ચઢતો વાન છે.
તસુ સંવર હો મ્હોટો ઉમરાવ કે, સામંતમાં સિરદાર છે;
તસુ ઘરણી હો સુમુક્ષા નામ કે, જોગીસર હૈયે હાર છે.
તસુ પુત્રી હો સંયમસિરી નામ કે, સકલ જીવાં હિતકારિણી,
તસુ કન્યા હો પરણો વિવેક કે, તેહ હોશે જયકારિણી.
કન્યાની હો સખિયા સુખકાર કે, પાંચ અને ત્રણ આખીયેં;
એકકી હો છપે છે મોહ કે, એહ વચન' ગુરૂ ભાખિયેં.
ઇરિઆસુખ હો ધર્મ રૂચિ અણગાર કે, કરકહૂ ભાષા આદરી,

વેયર સ્વામી હો કીધી આહાર શુદ્ધિ કે, દેવની ભિક્ષા નહી ભખી. ૮.
પડિલેહણું હો વલ્કલચીરી કીધ કે, સમિતિ ચોથી તિણે અનુસરી;
ઋષિ ઢંઢણ હો પરઠવતાં સાર કે, પાંચમી સમિતિ વિધિ કરી. ૯.
પ્રસન્નચન્દ્રે હો કરી મનની ગુપ્તિ કે, ધ્યાયાં દુષ્કૃત ધ્યાનશું;
મેતારજ હો ધરિ ભાષા ગુપ્તિ કે, ક્રૌંચ ઉપર દયાવાનશું. ૧૦.
તનુ નિશ્ચલ હો અનુભવ તિણે પાય કે, ચિલાતીપુત્રી તે પરગડો;
ઇણે રાખી હો તનુની શુદ્ધિ ગુપ્તિ કે, પરમાતમ ધ્યાની વડો. ૧૧.
એ આઠે હો સખિયાં અભિરામ કે, સંયમશ્રી સાથે રસી;
એ પરણ્યાં હો પીછે વિવેક કે, મોહ ભણી કરશે વસી. ૧૨.

દોહરા.

રાય વિવેક એ સાંભળી, મનમાં કરે વિચાર;
એક મ્યાનમાં કયું રહે, બે સારી તરવાર. ૧.
સુતવંતી શીલધારિણી, ઘરમાં બેઠી નાર;
તે ઊપર કયું આણિયે, સાલ સમાન વિચાર. ૨.
ગાદાગારીની પરે, કલહો કરશે દોય;
ઘરટ સમોવડ દો ઘરણી, પ્રીત કરણ સમ જોય. ૩.
બીજી પરણે સુખ ભણી, મૂઢ જીકો નર હોય;
ઇક દિશિ ઊગ્યો સૂર પણ, બીજી પડતો જોય. ૪.
ઇમ ચિંતાતુર દેખીને, આઇ તત્વરૂચિ નાર;
મુખ હસિને એમ ઉચ્ચરે, સુણ સાહિબ ભરતાર. ૫.

ઢાળ ૬ ઠી.

બે કર જોડી વીનવું જી;—એ દેશી.

કર જોડી કામિની કહે જી, તું નર નાથ કહાય;
ચિંતા બહુ નારી તણી જી, નબળા નરને થાય.
રાજેસર પ્રમદા પરણો તેહ.
જીણ પરણ્યા મોઠી હુવેજી, આતમ ઋદ્ધિ અછેહ. રાજેસર૦ આંકણી. ૧
કુલવંતી કામણી તીકા જી, બહુ મિલિયા જસ લેહ;
અવધિ આયા નાં તજે જી, ઝટક ન દાખે છેહ. રાજેસર૦ ૨.

ભગતિ જુગતિ મૂકે નહિં જી, ભર્ત્તાની ભલી નાર;
સાગર નદિયાં સો ફિરે જી, ગંગા મહિમા અપાર. રાજેસર૦ ૩.
પુરૂષ રીતિ બીજી અછે જી, નારી રીત ન કાંય;
વેલી વૃક્ષ સમાન છે જી, પણ કયું સરિખા થાય. રાજેસર૦ ૪.
વૃક્ષેં હસ્તી બાંધીયેં જી, વેલી ન ધરે જાણ;
ઇણિ પરેં પુરૂષ પ્રધાન છે જી, ન કરો કાંઇ કાણ. રાજેસર૦ ૫.
બહુ નારી પરણ્યાયકાં જી, પુરૂષ ભણી નહિં દોષ;
સંયમથી આયાયકાં જી, હું ન ધરૂં મન દોષ. રાજેસર૦ ૬.
નિકલા વિકલ ધણી હુવે જી, નારી ન તજ્યો જાય;
દુઃખ સુખ સરસું માછલી જી, સારસ સમ નવિ થાય. રાજેસર૦ ૭.
જીણ આયા નિજ જય હુવે જી, હું સેવું તસુ પાય;
એહ વચન સુણિ નારીનું જી, હરખી બોલ્યો રાય. રાજેસર૦ ૮.
શોકયેં એહવુ સહુ પછેં જી તો હુઇજયત અપાર;
વિલંબ ન કીજેં તો હવે જી, સુણ મંત્રી શિરદાર. રાજેસર૦ ૯.
અતિ ઉજ્જવલ પરિણામ છે જી, તેહિજ સેવક થાય;
પરધાનેં એ મૂકિયો જી, ઓલગશે જિણ રાય. રાજેસર૦ ૧૦.
મહિર ભલી મો ઉપરે જી, રાખે શ્રી જિનરાજ;
કન્યા તેહ દેવાવશે જી, બાંહ ગ્રહ્યાની લાજ. રાજેસર૦ ૧૧.
મંત્રી સંજ્ઞા કરી નરા જી, મૂકયા જિનવર પાસ;
એ વિરતંત સહુ લહી જી, લઇ આયો ચાર ભાસ. રાજેસર૦ ૧૨.
મત વિશ્વાસ કરો હવે જી, વૈરી વાધ્યો વાન;
આજ રાજ્ય અતુલી બલી જી, કોઇ પ્રગટયો નિધાન. રાજેસર૦ ૧૩.
તસુ પુર નર નારી ધરે જી, તુમશું જાતિ વૈર;
મંત્રી જાપતો ઉપરા જી, સાધે સમલો નયર. રાજેસર૦ ૧૪.
વસ્ત્ર તજે તપ આદરે જી, લિખન પઠન ધ્યાન લીન;
કામણ દુમણ આચરે જી, તુજને કરવા ક્ષીણ. રાજેસર૦ ૧૫
તુજ નગરી લોકાં ભણી જી, લોભાવે મુખ મીઠ;
આપ સરિખા આચરે જી, એવું અચરિજ દીઠ. રાજેસર૦ ૧૬.

દોહરા.

મોહ મહીપતિ એહવો, દંભ મુખે સુણિ વાદ;
ફાલભ્રષ્ટ વાનર જિસ્યો, પામે ચિત્ત વિષાદ. ॥
વૈરી વધતો દેખીને, મનમાં કરે વિચાર;
તિણ અવસર હવે મોહસુત, અરજ કરે અવધાર.

ઢાળ ૭ મી. દેશી કડવાની.

તાર કિરતાર, સંસાર, સાગરથકી;—એ દેશી

વાત હવે તાતજી, સાંભળો મમણુની, એવડી ચિંત મન, કાંઇ આણો;
મુજ સરિખા સુત, સેવક તાહરે, કુણ અછે તુજ સમ; ગય રાણો. વાત૦ ૧.
બંધ નરવૃંદ, કરશું ઘણા દેખ તુ, ઇન્દ્ર ને ચન્દ્ર સબ, પાય આણું;
સકજ સુત ઘર છતે, જનક ચિન્તા કરે, મૂઢતા કેહની, ચિત્ત જાણું. વાત૦ ૨.
પુત્ર હું આપનો, તો નવિ બીહીજીયે, રવિ તણો પુત્ર, શનિ લોક આખે;
છીપ સુત મોતીડાં, માતનો ઘાત કરી, સકજ સુત એહને, કોણ દાખે. વાત૦ ૩.
તાતને શાત સુખ, સંપજે જિણથકી, કમલથી જેમ સર, મોહ પાવે;
પુત્રના પદકજ, પાલણે ઓળખિયેં, લોક વૈરી તિકે, જાસુ ગાવે. વાત૦ ૪.
નામ અભિરામ, અંગજ કિસ્યું કીજિયે, અંગનો મેલ, અંગજ કહીજે;
તેહ નાખી દિયે, વનતણાં ફૂલને, વાસ ગુણરાશિ, શિર પર વહીજે. વાત૦ ૫.
ધીરતા વીરતા, મન ધરી જે રહે, સાંકડે આણીને, શત્રુ પાડે;
જગતિમેં નીર, પાવક ભણી ઓટવે, તેહને વાડ–વાગી નસાડે. વાત૦ ૬.
એહવાં આકરાં, વચન સુણિ પુત્રનાં, મોહને મન હુઓ, સુખ સવાયો;
સાધુ સાબાશ, સાબાશ તું સુત ભણી, આજ તેં પુરષતા, બલ જણાયો. વાત૦ ૭.
એહવે તેજે કરી, વંશ દીપાઇયાં, સબ્ય સદોહ, અદોહ ટાળ્યો,
રાજ્યનો ભાર, સુવિચાર સુત કંધ હવે, શત્રુ જગગાહવા, પોત ભાળ્યો. વાત૦ ૮.
કાષ્ટથી ઘણું હુઓ, ધૂમ પાવકથકી, તનુથકી વ્યાધિ, બુધ ચન્દ્ર દેખો;
વૃક્ષથી લાખ છે, નીરથી પંક છે, એહવા પુત્ર, કુપુત્ર લેખો. વાત૦ ૯.
ધૂમથી મેહ છે, બિંબ પાષાણથી, પંકથી કમલ બેઠિ, સર્પ માથે;
કલશ માટી થકી, એહવા પુત્ર હુવે, વંશ વિભૂષણા, શોભ સાથે. વાત૦૧૦.
તાહરી અંગ, ઊર્ણાવણી એહવી, શત્રુ દલ ધાન, ને ઘરટ ભારી;

લોક આનંદ કરી, તો ભણી વર્ણવે, જાુઠ તે દીઠ નિજ દગ પસારી, વાત૦ ૧૧.
હસ્તિ જ્યું મસ્ત વલી, તાહરે મિત્ર છે, જગતને જીપતો, મધુ કહીજેં;
ફૂટરાં ફૂલ જે, બાણુ છે તાહરે, રિપુ ભણી જીપતાં, સાથ લીજેં. વાત૦ ૧૨.
મનતણા અતિઘણા, ઘોર પરિણામ છે, તેહજ તાહરા, દાસ તાજા;
સાર શૃંગાર તેં, સૈન્ય સાથેં લિયા, મેઘ ઘનઘોર ધ્રુનિ, તેહજ વાજા. વાત૦ ૧૩.
માહરો મંત્રી, મિથ્યાત્વ નામા ભલો, તેહ પણુ તાહરે. સાથ સારૂ,
રંજતી પ્રીતિ વલી, રતિ ભલી ભારજા, યુદ્ધની સિદ્ધ, અબ જાત વારૂ. વાત૦ ૧૪.
નાગિની ગોઠ, તે જોગણી તાહરે, મંત્રની તત્રની, ઘાત જાણે;
કુપથ કથા ગ્રહે, લોકને ભોળવે, રિપુતણા સૈન્યની, વાત આણે. વાત૦ ૧૫.
ગીતની રીતિ ને, નાટક નાચતાં, હાવ ને ભાવ, પ્રમદા વિલાસા;
ચારુ મણિહાર, હથિયાર સાથેં ધરે, સુખતણા માગિયા, હોય પાસા. વાત૦ ૧૬.
હાસ્ય ને જાુવટો, બે જણા તાહરા, અંગના ચંગ, રખવાલ રાખે;
રામત અતિ ઘણી,તેહ દાસી ભલી, કામ ને કાજ, સબ તાસુ આખે. વાત૦ ૧૭.
સુખ અભિમાન, સન્નાહ તું પહેરજે, નેત્રને પાન, કૃપાટોપ ધરજે;
વિષય ઇંદ્રિયતણા, ચંચલ હય ઘણા, મત્ત ઉન્માદ, માતંગ વરજે. વાત૦ ૧૮.
રથ ઘણા સાબતા, જેહ મનોરથા, પાયક લાયક, પ્રેમ પૂરા;
નાયકા સાયકા, વરસતી ફોજમાં, શોભશે જીપશે, ચતુ શૂરા. વાત૦ ૧૯.

દોહરા.

મોહરાય પ્રણુપરેં કહો, મદનતણો પરિવાર;
રાય વિવેકને જીપવા, શીખ દિયે સુવિચાર. ૧.
પુત્ર સુપૂત તું માહરે, રાજનીતિનો જાણ;
મતિ વેશાસે કેહને, એ માહારી છે વાણ. ૨.
થોડું બોલે બહુ કરે, અતિ ઉત્સુક મન હોય;
ધીર વીર હોવે ખરો, છલ બલ કરજે જોય. ૩.
જોગી જંગમ જતિસને, નર નારી તિર્યંચ;
તરુણ વૃદ્ધને પીડવે, કાં ન કરે ખલ ખંચ. ૪.
ક્ષત્રી ક્ષમા ન આદરે, યાચક લાજ ન કાંઇ;
વેશ્યા પ્રેમ ધરે નહિં, કામ અર્થ કિમ થાય. ૫.

અવસર વિણુ ગુણુ દોષ છે, દોષ હુવે ગુણુપોષ,
સ્નાન સમે વસ્ત્ર મૂકિયે, વાંકો દ્રુમ લહે તોષ ૬.
જગ સઘળો જુગતે ફરી, સાધિં સઘળાં ગામ,
પ્રવચનપુર મત પેસજો, અરિહંત રાજા ઠામ ૭
શુરવીર તેહજ ખરો, જોવે ઠામ વિશેષ,
પાડે મયગલ ભીંતને, ગિરિ પાડે નહિં દેખ ૮
એક ગામ છતો નહિ, કો નહિ યશની હાણુ
વન ધન છાયા નહિ નમે, ઇકતરૂ છેદે જાણુ. ૯
પિતા શીખ ઇણિ પરે કહી, શિરપરધારી મયણુ,
ચારવાક પંડિત ભણી, બોલાવી વદે વયણુ. ૧૦
કુંવર ભણી વદનાતણો, મુહુરત જોવો સાર,
ચાર્વાક હવે બોલિયો, સુણુ સાહિબ સુવિચાર ૧૧
ભોગ ક્ષીર તિણુ ક્ષીર કલિ, ગુરૂ નારિ ધિક્કાર,
વૃષ્ટિ વાઉલમેં અપશકુન, એતા ગમન નિવાર ૧૨.

ઢાળ ૮ મી.

ચતુર સનેહી મોહના,—એ દેશી

મોહ મહીપતિ સાભળો, બીજ ભલી તિથિ જોય રે;
ચંદ્ર ઉદય હુઆ થકા, ગોધુલિક શુભ હોય રે. મોહ૦ ૧.
માતતણે પાયે નમી, તિલક કરાયો હરખી રે,
લીધી માતા બહેનની, આશિષ અધિકી નિરખી રે. મોહ૦ ૨.
આદેશ તાતતણો લેયો, ભાઇશું બાહુ મળિયા રે,
પ્રેમે મિત્ર કલત્રશું લોચન હુવે ગલગલિયાં રે. મોહ૦ ૩.
પાપશ્રુત ભટ એ ભલા, બિરૂદ ભણીજેં સારો રે,
કુમિત્ર પ્રસંગ માતંગ છે, તસુપર બેશી કુમારો રે. મોહ૦ ૪.
ચતુરંગી સેનાસહી, વડ વડા યોદ્ધા સાથે રે,
શૃંગ પૂરા ગોભના, જયલક્ષ્મી ધરે હાથે રે. મોહ૦ ૫.
કામ તણી કટકી ચઢી, તિહાં નારીસુખ શૃંગ રે;
હાસ્ય વિલાસ હેતે કરી, અધિકા મોહે સનૂરા રે. મોહ૦ ૬

બાણ તે કામકટાક્ષ છે, ભ્રૂકૂટી ધનુ કીધા રે;
કાલ તે ઘુંઘટ પટ ધરી, બાણ ચલાવે સીધા રે. મોહ૦ ૭.
રોદન ગોદન મદનના, નવ નવ રંગ તરંગો રે;
મોહે સુર નર મોહિયા, ચૂકયા ધણુને સંગે રે. મોહ૦ ૮.
પશુ પંખી પણ જીપિયાં, એકેન્દ્રિય પણ જીત્યા રે;
કિં[illegible] કામ તણા ઘણાં, પસરયા સબલ અનીતા રે. મોહ૦ ૯.
ઇન્દ્રિ[illegible] રૂપે કરી, ઇન્દ્રને જીત્યો કામો રે,
ઇન્દ્રીરમણે જીપવા, ચક્રવર્તી અભિરામો રે. મોહ૦ ૧૦.
અનમી આણ ધરે નહિં, વાંકી ટેઢી પાગે રે;
જોધા રાવ ઘણા અછે, પણ કિંકર સ્ત્રીઆગે રે. મોહ૦ ૧૧.
ત્રિવલી ત્રિપથ કહીજીયેં, નારી ઉદરે હોવે રે;
કામ પિશાચ તિહાં છલે, મૂઢા નર જે જોવે રે. મોહ૦ ૧૨.
પાધોરે પંડિતભણી, શુચિને રૂચિકર હસતો રે;
અરધ કરે ધીરજ ભણી, જીહાં તિહાં એ ધસમસતોરે. મોહ૦ ૧૩.

દોહરા.

કામતણી ફોજા ફરી, ચિહું દિશિ સારે જગ્ગ;
કોઇ શર સાંધે નહિ, યોષિત જોયે ભગ્ગ. ૧.
બ્રહ્માપુર કાને સુણ્યો, રાય પ્રજાપતિ હોય,
બ્રહ્મ તેજ સમ જગતનો, જનક કહીજે સોય. ૨.
અહનો થે ટાળો કરો, આખે આગે વાણ;
કોઇ કાલનો ડોકરો, છોડો બ્રહ્મા જાણ.

ઢાળ ૯ મી. રાગ ધમાલ.

પરધર ગમન નિવારિયે;—એ દેશી.

ઇણિ પરે, બહુપરે વારિયો, પણ ન ટલ્યો કામ કુમાર હો;
બ્રહ્માપુર જાઇ ઢુકિયો, નિજ તેગ જગાવણહાર હો. ઇણિ૦ ૧.
ફોજ વિદા કરી નારિની, ચિહું દિશિ પાસે લીધો ઘેર હો;
બ્રહ્મા પણ ધ્યાન કોટમાં, લીણો છે ન હુવે જેર હો. ઇણિ૦ ૨.

રાગદૂત વિચમેં ફિરે, આખે મત કરજો ખેડ હો,
કોટ ઓટ લીધી અછે, પણ મયણ ન છોડે કેડ હો ઇણિ૦ ૩.
તીન જગત એ સાધતો, આવ્યો છે તુમપે ધાય હો,
તનક તનક તુજ કોટને, કરશે તુજ આણ મનાય હો ઇણિ૦ ૪.
સાવત્રી જોધ મૂકિયો, ઇણસેંતી રાખો રંગ હો,
બ્રહ્મા પણ મન ચિંતવ્યુ, ઇણ સાથે ન હુવે જગ હો ઇણિ૦ ૫
સાવત્રીમેંતી મિલ્યા, ઉઠીને અગો અગ હો,
ચતુર હતો પણ ચૂકિયો, જોર દીધો જોર અનગ હો ઇણિ૦ ૬.
બ્રાહ્મણ સઘળા બાધિયા, વનિતા જોધ પળમાહી હો,
અનમી કોઈ ન પેખિયો, ધર્મ ધીગજ જિણમા નાહિ હો ઇણિ૦ ૭
બ્રહ્માપુર જીપી ચલ્યા આગે તે મયણકુમાર હો,
જમુનાકાંઠે આવિયો, કરતો જગ ચરિત્ર અપાર હો. ઇણિ૦ ૮
સ્યામ વર્ણ ઇક સાભળો, પુરૂષોત્તમ નામ ધરાય હો,
વૈકુંઠનાથ વખાણિયે, અવતાર નિયા મન લાય હો ઇણિ૦ ૯
મત્સ્ય કૂર્મ નરસિંહના, વામન બલિરાજા બાંધ હો,
ભાર્ગવ પણ એહિજ થયો, નવિ ગણ્યો ક્ષત્રીગંધ હો ઇણિ૦ ૧૦
દશરથ સુત પણ એ હુવો, રાવણને માર્યો એણ હો,
જાદવ કુળમે અવતર્યો, વિરચી માયા હરખેણ હો ઇણિ૦ ૧૧
કસ હણ્યો નાગ નાથિયો, નવલા જસુ અવદાત હો,
દાનવ માનવ જીપિયા, કુણ આખી શકે તસુ વાત હો. ઇણિ૦ ૧૨
સાગર મથિયો ભુજબલે, ગિરિવર ઉપાડયો જોર હો,
પંચજન્ય પરગટ કિયો, જસ શબ્દ અછે અતિ ઘોર હો, ઇણિ૦ ૧૩
ચક્ર ગદા શારંગ ધરે, ઇન્દ્રસેંતી જસુ પ્રીત હો,
આજ ન કો એહવો અછે, ઇણશું માંડે અનીત હો ઇણિ૦ ૧૪
જ્ઞાની માની પણ મહી મધુસૂદન એ ગોપાલ હો
મયણ વયણ ઈમ સાભળી અતિ કોપ્યો ક્રૂર કરાલ હો. ઇણિ૦ ૧૫.
ગોપી જોધા મૂકીયા, છળવાને કિસન મુરાર હો,
નયણ બાણ તીખે કરી, ભેદ્યો લક્ષ્મી ભરતાર હો. ઇણિ૦ ૧૬

હાસ્ય નમિ રતિ કબિશ, વશ કીધો કેશવરાય હો;
જલ બલ કોઇ ન દેખીઓ, રગમતો માતો થાય હો. ઇણિ૦ ૧૭
વૃંદાવનમેં ખેલતો, ગોપિયોની પૂરે આશ હો,
કુસમાં કરી શિર સેહરો, વિગ્રે જ્યુ કોઇ દાસ હો. ઇણિ૦ ૧૮.
ચાકી ગોપીને ધરે, નિજ હાથે સારિકા જેમ હો,
વસ્ત્ર ઉપાડ્યા તેહના, પ્રગટે તિણશુ બહુ પ્રેમ હો. ઇણિ૦ ૧૯.
વૃક્ષ ઉપર ચઢીને રહે, ગોપિયોના અબર લેહ હો,
નર નવિ કામ વિડબના, કરતા નહિ આવે છેહ હો. ઇણિ૦ ૨૦
જોરાવર રતો ઘણુ, પણ હાર્યો એકણુ સાર હો,
ધર્મમહિ કહે મન તિકે, જે છીપે કામ વિકાર હો. ઇણિ૦ ૨૧.

દોહરા.

જયતકન્યા દુઇ કરી, ચાલ્યો તિહાથી મયણ,
કોઇ અનમી છે વળી, ઇમ બોલે મુખ વયણ ૧.
દિણહિકે આવીને કહ્યુ, સુણ સ્વામી મુજ વાત,
અચલ એક કૈલાસ છે, તિણપર શભુ કહાત. ૨.
લોક કહે છે તેહને, મહારો શ્રીમહાદેવ,
જટામાહિ ગગા વહે, ચદ્ર રહે નિતમેવ ૩.
પાસ ત્રિશલ હથિયાર ધર, વાહન વૃષભ વિખ્યાત,
જગ સહારણ જોધ છે, અષ્ટમૂર્તિ કહેવાત. ૪.
તીન નેત્ર છે જેહને, ભૂષણ ભસ્મ ભુજગ,
જેહ કહે મે મન્નને જીત્યો કીધ અનગ ૫.
એહ વચન સુણી કોપિયો, મોહ કુવર મછરાલ;
ઉઠયો માનું કેશરી, દેવા ત્રિપુરશિર ફાલ ૬
મત્રી કહે મૂહો તમે, જટિલ યોગનો ધાર;
કહો કિમ કાઢીજે કરે, તૃણ ઉપર તરવાર. ૭
કામ કહે મૂકુ નહિ, મદનશત્રુ કહેવાય,
સહસ્ર કિરણ ઉગ્યાથકા, તિમિર ભાર ન રહાય. ૮.

ઢાળ ૧૦ મી.

સુમતિ સદા દિલમાં ધરો;—એ દેશી

મદન મોહ શર સાંધિયું, બે કીં કીધ ગિરીશ; સલૂણો.
કુસુમ ચાપ કરી ચાઢિયો, શંકર જ્યું કરી રીષ. સલૂણો. મદન૦ ૧.
ધૂણીધૂપ તૂં કાં સહે, છોડ દિગંબર વેશ; સલૂણો.
હરિણાક્ષી પરણાવસ્યાં, કર સખરો ધરવેશ. સલૂણો. મદન૦ ૨.
મહાદેવ બોલ્યા તિસેં, તું મન્મથ વિખ્યાત; સલૂણો.
પીછેં બુદ્ધિ એ દીજિયેં, પહેલી સુણ મુજ વાત. સલૂણો. મદન૦ ૩.
પ્રેત વનેં શંભુ વસેં, ભોજન ભિક્ષા હાથ; સલૂણો.
ભાજન મનુજ કપાળ છે, તિલ રતિ નહિં કા આય. સલૂણો. મદન૦ ૪.
એહ અવસ્થા છે સહી, કહો કિણ પરઘર થાય; સલૂણો.
નારી નદીતું પૂર છે, સાગરમાહિ સમાય. સલૂણો. મદન૦ ૫.
રૂંઢ મુંડ માળા ગળે, આંખ વિરૂપ કહાય; સલૂણો.
મુજથી નાસે કામિની, હંસી થલ ન સુહાય. સલૂણો. મદન૦ ૬.
શાલી દાલ ઘૃત ઘોલ તે, નારી ચાહે નિત્ત; સલૂણો.
ઇહાં ભિક્ષાયેં જીમવો, દેખ ઘણો ઇહાં મિત્ત. સલૂણો. મદન૦ ૭.
મંડન ચંદન માગશે, વસ્ત્ર ઘણાં પટકૂળ; સલૂણો.
ચર્મ બિચ્છાવણુ એ અછે, નારી ભણી પ્રતિકૂળ. સલૂણો. મદન૦ ૮.
હાસ્ય વયણ મુખ ધારતી, ત્રિવલ્લી રંગ તરંગ; સલૂણો.
નારી નહિં જ્યું જાણિયેં, બૂડે જે કરે સંગ. સલૂણો. મદન૦ ૯.
લોચન સહસ્ર તણો ધણી, ખબર ન લાભે કાંય; સલૂણો.
નારી નિશા અંધકારમાં, અવરને કેમ કહાય. સલૂણો. મદન૦ ૧૦.
મન પરિણામ તે વાનરી, કામ કિરાત કરૂર; સલૂણો.
અજગર હાસ્ય વિલાસ છે, નારી અટવી ભૂર. સલૂણો. મદન૦ ૧૧.
નારથકી હું બીહતો, પર્વત બેઠો આય; સલૂણો.
તપસી જોગી જાણીને, મૂંક તું મનની દાય. સલૂણો. મદન૦ ૧૨.
મદન કહે નીલકંઠને, કેડ ન મૂકું કોય; સલૂણો.
પરણ તું પારવતી ભણી, શીલવંતી એ હોય. સલૂણો. મદન૦ ૧૩

મદનવશે મહાદેવજી, ગોપી પરણ્યા નાર; મલુણો.
ભિક્ષા તો ભાવે નહિં, માબળજે ભરતાર સલુણો. મદન૦ ૧૪.
ભિક્ષા સખરી ભિક્ષુને, ગેહીને ન સુહાય; મલુણો.
ધાન્ય ઘણું ઘરમા હુવે, તે કહુ તુજ ઉપાય. સલુણો મદન૦ ૧૫.

દોહરા.

ગોરી કહે મહાદેવજી, જાઓ કૃષ્ણની પાસ,
ક્ષત્રભૂમિ ત આપશે, બીજ ધનદ પરકાશ ૧.
હળ તો હલધર આપશે, યમરાજ મહિષ સુચગ,
વૃષભ એક તુજને અછે, ખેતી કર મન રગ ૨.
ભાતુ હુ લાવીશ ભલુ, ઇમ ચલશે ઘરવાસ,
પણ ભિક્ષા નહિ છૂટશુ, ઇમ કીધો ઉપહાસ. ૩
કામ વિટબન બહુ કરી, નવ નવ કર્મ વિકાર,
કહેતા અત ન પામિયે, ઇમ જાણે કિરતાર ૪.
પારાશર જમદગ્નિ વલી, ચૂકાયા ઇણે કામ,
તીન ભુવન જીત્યા ઇણે, ફિરિ ફિરિ સઘળે ઠામ ૫
પુણ્યરગપાટણની દિશે, આવ્યો મદન કુમાર,
તિણ વેળા તે નગરમા, પ્રગટ્યો એ આચાર ૬

ઢાળ ૨૨ મી.

(નયશે પર્વત ધ્રુધ્રુ રે લોલ,—એ દેશી)

કર જોડી કરે વિનતિ રે લોલ, મત્રી વિવેકને એમ રે, રાજેસર.
પુણ્યરગપાટણમા હુવે રે લોલ, ઉત્પાત મઘલા કેમ રે રાજેસર. કર૦ ૧
ગઢ મઢ મદિર કુંજિયા રે લોલ, ભુકપ તારાપાત રે; રાજેસર
શોણિત બિન્દુ આકાશથી રે લોલ, વૃષ્ટા ન વારૂ વાત રે રાજેસર કર૦ ૨.
તિણુ અવસર કિણ આખીયોરે લોલ આયો મોહ કુમારરે, રાજેસર
રાજા પ્રજા સહુ શકિયા રે લોલ, ભડા અસુર અપાર રે રાજેસર કર૦ ૩.
મંત્રીશ નૃપ ચિંતવે રે લોલ, કીજે કણુશુ જુઝ રે; રાજેસર
જીતઇચ્છા જો હુજો રે લોલ, તો કીજે એ ગુઝ રે રાજેસર કર૦ ૪.
મત્રી કહે સુણુ સાહિબા રે લોલ, ગુરૂનું વચન છે આમરે; રાજેસર

સંયમ સ્ત્રી પરણ્યા વિના રે લોલ, કોઇ ન હોવે કામ રે. રાજેસર. કર૦ ૫
મોહતણો હજી જોર છે રે લોલ, તિણુ એ મદન દીપાયરે; રાજેસર.
બ્રહ્માદિક જિત્યા ઇણે રે લોલ, કીના કોડિ ઉપાય રે. રાજેસર. કર૦ ૬.
અવસરસેંતી સિદ્ધ છે રે લોલ, સઘળી વાતામાંહી રે; રાજેસર.
આતમ બળે વિણુ ફોરવ્યાંરે લોલ, કષ્ટ કિયા ફલ નાહિ રે. રાજેસર. કર૦ ૭.
આપેં પણુ એહની પરેરે લોલ, પામ્યા પરાજય ઠામરે; રાજેસર.
તો હમણાં એ શ્રેય છે રે લોલ, જાઇ અનચન ગામરે. રાજેસર. કર૦ ૮.
વરશે સંયમ કન્યકા રે લોલ, તો એ છાર સમાન રે; રાજેસર.
અરિહંતશું સાચા હુઆ રે લોલ, વધશે આતમ વાન રે. રાજેસર. કર૦ ૯
આપણુને કોઇ આખશે રે લોલ, કાયર મૂકો માણુ રે; રાજેસર.
અવસર જાણિને આખશેરે લોલ, બહુવિધ લોકની વાણરે. રાજેસર. કર૦ ૧૦.
નળરાજા પત્ની તજી રે લોલ, કૃષ્ણે મૂકી ભૂમિ રે; રાજેસર.
આતમહિત ઇણુ આચર્યો રે લોલ, નાઠો અપયશ ધૂમરે. રાજેસર. કર૦ ૧૧.
રાય વિવેક વદે ઇસ્યું રે લોલ, ઢીલ ન કીજે આજ રે; રાજેસર.
ભાજન ભોજન સિદ્ધ છે રે લોલ, કેહી કીજે લાજ રે. રાજેસર. કર૦ ૧૨.
તું પૂંઠે તે આવજે રે લોલ, સઘળા લોક લેઇ સાથ રે; રાજેસર.
હું આગેથી જાઇને રે લોલ, ઓળગશુ જગનાથ રે. રાજેસર. કર૦ ૧૩.
ઇણુ અવસર નર આવિયા રે લોલ, પહેલા મૂક્યા જેહરે; રાજેસર.
નમન કરીને વીનવે રે લોલ, સુણુ સાહિબ સસનેહ રે. રાજેસર. કર૦ ૧૪.
મહેર ઘણી તુમ ઉપરે રે લોલ, તે સાહિબની આજરે રાજેસર.
કુશળ પ્રશ્ન બહુ પૂછિયા રે લોલ, હર્ષ ઘણો જિનરાજ રે. રાજેસર. કર૦ ૧૫.
મિલણુ ભણી આવે સહીરે લોલ,અમ ચરણે એક વારરે; રાજેસર.
ઇમ કહીને અમ મૂકીયા રે લોલ, વાત ભલી નિર્ધાર રે. રાજેસર. કર૦ ૧૬.

દોહરા.

સેવક વાણી સાંભળી, હરખ્યો રાય વિવેક;
મનવંછિત મુજ હોયશે, શકુન હુઆં અતિરેક. ૧.
આઉ વચન સાહમો હુવે, ઉત્તમ શકુન તે જાણુ;
બોલાવ્યા પુરૂષોત્તમે, કેહી કીજે કાણુ ૨.

વિવેકરાય હવે ચાલિને, પ્રવચનપુરમે આય,
મંત્રી પણ પૂઠે થકી, પ્રજા લોક લઈ જાય ૩
સકળ લોક રાજા મળી, અરિહંતની છત્ર છાય,
સુખ સમાધિ જઈ રહ્યા, ડર ભય કોય ન થાય ૪.

ઢાળ ૧૨ મી.

(ઇક દિન નમિ રાજનો હાથી છૂટ્યો, અતિ મદમત્તયમે,—એ દેશી)

મયણ તણા દલ પૂરાં શૂરા, પુણ્યરંગપાટણ આય રહે, હાં આય રહે.
શત્રુ નગર રે દીઠું સઘળું, મયણ ભણી તે જાય કહે. હાં૦ ૧.
મયણકુંવર મન ચિન્તવે એવું, રાય વિવેક તે નાઠી ગયો, હાં૦
નામ સુણીને ન રહ્યો ઊભો, જંબુક કાયરકાય થયો. હાં૦ ૨.
કુળાચાર પણ ન ગણ્યો કોઇ, ક્ષત્રીતણો ધર્મ નાખ દિયો, હાં૦
મંત્રીતણો સુત આખર એહજ, રાજા એહને કોણ કિયો હાં૦ ૩
જાતિ ઉપર ગયો ન હુઓ અસલી,બીત વિન કેમ ચિત્ર ધરે, હાં૦
નાસણ વિદ્યા ધુરથી શીખી, તે નહિ વિસરી ચિત્ત ખરે હાં૦ ૪
રણની હોશ રહી મનમાહે, ઈણ અવસર શઠ એ નાઠો, હાં૦
લોક લાજ પણ ન ગણી ભોળે,કામ કિયો અતિહી માઠો હાં૦ ૫
જીનવરનો પણ ભગતો યુગતો, નિર્મદ નિર્મમ ન્યાય થિયો, હાં૦
જે જેહવો નર સેવે તેહવો, ફલ પણ હાથોહાથ દીયો હાં૦ ૬
જિનવર સંગતિથી સિદ્ધાદિક, તે પણ વૈર વિરોધ તજે, હાં૦
કા ભુરકી એ ધાલે માથે, શીતલ સાર સમાધિ ભજે. હાં૦ ૭
અરિહંત ચરણ શરણ ઇણે લીધો, ઝાલૂ હમણા પુચ્છગ્રહી, હાં૦
ઉદર ક્યુ બિલમાહે પૂરે, જો જમ આવે સાપ વહી હાં૦ ૮
પણ મુજ તાતતણી એ વાચા, પ્રવચનપુર મત જાય કદા, હાં૦
માહરી કીરત્તિ સઘળે હુઇ, જયતપતાકા પાઇ મુદા. હાં૦ ૯
જયતતણા નિશાન ઘુરાયા, હથિયાર હવે સમ મ્યાન કરે, હાં૦
નવનવા ભેટણા લેતો મન્મથ, નિજપુર દિશિને પાઉ ધરે. હાં૦ ૧૦
નવ રસમાં ઇક સાર શૃંગારો, કામ અયાણે મુખ કીયો, હાં૦
શાન્ત ભણી તે છેહડે થાપ્યો, મન્મથ ઉવરયો એમ હિયો હાં૦ ૧૧

અનુક્રમેં આયો અવિદ્યા નગરી, તિહાં કિણે ડેરો આવી દીયો; હાં૦
મોહરાયને દીધ વધાઇ, સુત આયો યશપુંજ લિયો. હાં૦ ૧૨.

દોહરા.

મોહરાય મન હરખિયો, આયો પુત્ર પ્રધાન;
ગુરૂ લઘુ રીત ન કાકરી, સાહમો જાય સુજાણ. ૧.
મન્મથ તાતભણી તિહાં, તુરત કીયો પરણામ;
સુત સખરા તે સલહિયેં, વિનયવંત અભિરામ. ૨.
મન વચ કાયા પ્રેમ ધરી, મળિયા મનને રંગ;
શીતલ ચંદન ચંદ્ર જ્યું, સુખદાયી સુત સંગ. ૩

ઢાળ ૧૩ મી.

વાગ્યાં જાંગી ઢોલ, હે સખી વાગ્યાં જાંગી ઢોલ;—એ દેશી

વાગ્યાં ગુહિરનિશાન, હે સખી વાગ્યા ગુહિરનિશાન; આયો લાયક નંદન મોહરો;
હરખ્યો સબ પરિવાર, હે સખી૦ હરખ્યો૦ નિજકુલ શેખર દીપે ગેહરો. ૧
વંચાણા વચનનિનાદ, હે સખી વંચાણા૦ તિણે કરી અંબર અધિકો ગાજ્યો;
પુરજન કરે ઉચ્છરંગ, હે સખી પુરજન૦ ધન ધન મોહ મહિપતિ રાજ્યો. ૨.
નવ નવ પાપ વિકાર, હે સખી નવ૦ નટ્યા નાચે રાચે જન મના;
હાવ ભાવ સુખકાર, હે સખી હાવ૦ મંગલ ગાવે તિહાં બહુલા જના. ૩.
પૂર્ણ કલશ પરધાન, હે સખી પુર્ણ૦ શ્રૃંગાર પાણિ કરીને અતિ ભરયો;
મલપતિ સોહવ નાર, હે સખી મલપતિ૦ સાહમો આણી મંગલ જય કર્યો. ૪.
આશ્રવ ગોખ વિશાળ, હે સખી આશ્રવ૦ તસુપર બેઠાં નર નારી ઘણાં;
નૃપસુત નયણ નિહાલ, હે સખી નૃપસુત૦ બોલે એ સુત તેહને શી મણા. ૫.
પુર પેસારો કીધ, હે સખી પુર૦ મોહોલે આયો મન્મથ માનશું;
માયાદિક પરિવાર, હે સખી માયાદિક૦ હરખ્યો નિરખી સુત મુખ વાનશું. ૬.
યુગવર શ્રીજિનચંદ, હે સખી યુગવર૦ તાસ પ્રસાદ લહી કરી મેં કીયો;
ચોથો ખંડ રસાલ, હે સખી ચોથો૦ ભણતાં ગણતાં હીમેં મુજ હીયો. ૭
પાવક પ્રવર પ્રસિદ્ધ, હે સખી પાવક૦ દયા કુશલ ગણી ગુરૂ પ્રસાદથી;

ધર્મમંદિર કહે એમ, હે સખી ધર્મમંદિર૦ અર્થ લહો એ મેં આગમથી. ૮.
કર્મ વિચિત્ર કહાય, હે સખી કર્મ૦ તેહ તણો એ વિવરો આખિયો;
ભવિજનને સુખકાર, હે સખી ભવિજનને૦ જીનવર વચન સુધારસ દાખિયો. ૯.

ખંડ ૫ મો.

દોહરા.

શ્રી શંખેશ્વર સુખકર, પ્રણમૂ પારસનાથ;
નામ લિયંતાં જેહનું, આવે અવિચલ આથ. ૧.
ઇણ અવસર મન્મથતણી, કીરતિ ભાટ કરેઇ,
નવ નવ છંદ સ્વચ્છંદથેં, વાણી રચના ધરેઇ. ૨.
જય જય જગને વલ્લહો, જીવ જીવ ચિરંજીવ;
મોહરાય નંદન નિપુણ,ભવ સુખ માણ સદીવ. ૩.
તું શૂરા શિરસેહરો, તું વીરે વિખ્યાત;
કુસુમ શરેં જીત્યો જગત, કોણ કહીજેં વાત. ૪.
બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ્વરા, ઇંદ્ર ચંદ્ર નાગેન્દ્ર;
ભૂર સુર ગુરુ ગરૂડ પંખિ, જોગિ જતિ નરવૃન્દ. ૫.
તેં જગમેં જીત્યા ઘણા, આણ મનાઇ જોર;
કામ પદારથ શિખવ્યો, ધર્મ અર્થ શિવઠોર. ૬.
વિષયતણાં સુખ તું લહે, માત તાત સુખકાર;
ઇમ આશીષ સુણી કરી, દીધું દાન અપાર. ૭.

ઢાળ ૧ લી.

આદર જીવ ક્ષમા ગુણ આદર;—એ દેશી

માત પિતા ભગિની ને ભાઇ, પૂછે મયણને એમ જી;
જગ જીપણની વાત કહીજેં, બળ બુદ્ધિ કીધી જેમ જી. માત૦ ૧.
મન્મથ માંડિ કહીજે આગેં, જીપણની સહુ વાત જી;
નારી.ની૦ વિવેક વિખ્યાતો, સાંભળિયા અવદાત જી. માત૦ ૨.

માતા મન હરખ્યું અતિ ગાઢું, વખાણે વારંવાર જી;
તું ચિરંજીવે વંશ વિભુષણ, ધન ધન તુજ અવતાર જી. માત૦ ૩.
બેટા બહુલા હોશે જગમાં, પણ તુજ જોડ ન કોય જી;
તારા બહુ આકાશેં દીસે, ચન્દ્ર સમાન ન હોય જી. માત૦ ૪
નયન અમારાં ચપળ ચકોરા, તુજ મુખ ચન્દ્ર સમાન જી;
કિણુ દિન સુત આવીને મળશે, હુતો એ મુજ ધ્યાન જી. માત૦ ૫.
આજ મનોરથ સઘળા હુઆ, સુરતરૂ ફળિયો આજ જી;
ચાતક મોર તણીપરેં હરખ્યો, તુજ દર્શન ઘનગાજ જી. માત૦ ૬.
રતિ રંગીલી તારી નારી, વસંત તારો મિત્ત જી;
સ્નેહ ધરીને દિન દિન જોતાં, મારગ તારો નિત્ત જી. માત૦ ૭.
રંગરલીશું સઘળા મળિયા, હુઓ અતિ ઉછરંગ જી;
નવ નવ નાટક ગીત વિનોદા, કર્મ ઉદય પરસંગ જી. માત૦ ૮.
ઘર ઘર મયણતણા ગુણ ગરજે, કામકથા વિસ્તાર જી;
લીનો જગ સઘળો કામરાગેં, કામ વિકાર અપાર જી. માત૦ ૯.
ઉત્સવ કામ તણા અતિ કીધા, કહેતાં નાવે પાર જી;
નરથી આઠ ગુણો નારીને, વલ્લભ કામ કુમાર જી. માત૦ ૧૦.
બહુલાં સુખ સંસારનાં વિલસે, ધરતો મન ઉછરંગ જી;
ધર્મમંદિર કહે ધન ધન તે નર, કામનો ન કરે સંગ જી. માત૦ ૧૧.

દોહરા.

મોહ મહીપતિ ચિન્તવે, એક દિન એમ વિચાર;
વીર વિવેક નાસી ગયો, જીવનો દુઃખ દાતાર. ૧
મંદમતિ મુજ સુત અછે, બાળક બુદ્ધિ વિચાર;
ભાવી વાત ન ચિન્તવે, તે છલિયો સંસાર. ૨.
પંડિત પરખે પલકમેં, બાધક સાધક વાત;
છલ બલ કલ જાણે ઘણા, વીર વિવેક કહાત. ૩.
પંડિત તેહને વર્ણવે, જે પરિણામેં મીઠ;
કાય કટુક મુખરોગ ને, દૂર કરંતો દીઠ. ૪.
કારજ તેહિજ કીજિયેં, અંતે સુખ દાતાર;

સ્વાદ મુખે કિંપાક ફલ, આપે અધિક વિકાર ૫.
રાત્રુ થકા જે રાજ્યસુખ, તે સુખ સ્વપ્ન સમાન,
અરિહત નૃપ પાસે રહ્યો, કરરો કોઈ વિજ્ઞાન. ૬
ઇમ મન ચિન્તાતુર થકો, બેઠા મોહ નરિંદ,
સઘળી મળિ બેઠી સભા, બેઠા નરના વૃંદ ૭.

ઢાળ ૨ જી.

ઇક દિન માહાજન આવી એ,— એ દેશી.

નિણસમે સેવક વીનવે, સુણુ સાહિબ સનેહો જી,
કાળો રૂપ કુરૂપ છે, ઉચો છે તસુ દેહો જી. ત્રટક
તસુ દેહ ઉચો, પુરૂષ કોઇ, આવી ઉભો, તિયા કણે,
કળિકાળ નામે, નામ ધરતો, નૃપ જણાવે, મુખ ભણે
દીદાર તુમચો, દેખવા એ, આયો છે તુમ, ગુણ સ્તવે,
રાજરો હૂકમ, એથ આવે, તિણુ સમય, સેવક વીનવે. ૧
રાજા તેહને તેડાવિયો, દીઠો રૂપ તિવારો જી,
માની વાઘતણી પરે, લૂખો ભૂખો અપારો જી. ત્રૂટક
અણુપાર ભૂખ્યો, લોહ જડિયો, રૂપ કુરૂપી, અતિ ઘણુ,
તે રૂપ દેખી, સભાજનના, કંપિયા મન, અતિ ઘણું.
તિણુ આય રાજા, પાય પ્રણુમ્યા, રાજા પણ, આદર દિયો,
કર જોડિ ઉભો, વદન આગે, રાજા તેહને, તેડાવિયો ૨
તબ રાજા સુખ પૂછિયુ, ક્ષેમ કુશળ તુમ હોયો જી,
કિણુ કારણુ ચિર કાલથી, તુજ દર્શન એ જોયો જી ત્રૂટક.
એ જોય દર્શન, હર્ષ પામ્યા, આયા થે, કારણુ કિસે,
તબ બોલિયો તે, પુરૂષ પ્રણુમી, હેતુ મુજ મન, એ વસે
ઇક મયણુ દેખુ, જગત જીપી, જેણુ છત્રડો, યશ લિયો,
એ મયણુ દેખો, નયન આગે, તવ રાજા, સુખ પૂછિયો. ૩.
બીજુ કારણુ એ અછે, તુજ વેરી છે એકો જી,
હાથ નાયો, તુજ પુત્રને, જીવતો નાઠો વિવેકો જી ત્રટક.
સુવિવેક નાઠો, તેહ ચિન્તા, રાજન થે, મનમા ધરો,

તેહ ચિંતા ભાજો, રિપુ વિનાસુ, જો મુજે, સેવક કરો
માહરો પણ, તેહ વૈરી, વયર લેશુ, તે પછે,
એવો કળિયુગ, પુરૂષ બોલ્યો, બીજુ કારણ, એ અછે
કળિ બોલ્યો સુણુ ભૂપતિ, પ્રવચન પુર તુજ દૂરો છે,
માહરે મન સુગમો અછે, લેઉ તુજ હજૂરો છે ત્રૂટક
હજૂર લેઉ, દેખ તૂ હવે, જ્ઞાન રક્ષક, બાવશુ,
સંવેગ સામંત, જેહ જોધા, તેહ સઘળા, સાધશુ
વડ વડા વીર, વિવેક સવગા, સબળ હૂતા, શુભમતિ,
હવે ખબર પડશે, અણી માથે, કળિ બોલ્યા, સુણુ ભૂપતિ. ૫
દેખે હાથ તુ માહારા પ્રવચન પુર ઉથેડો છે,
જોર ન ભાજે જ્યા લગે, નવિ મૂકુ તા કેડો છે ત્રૂટક
કેડો ન મૂકુ, જ્યા લગે, અવક્ષીણુ ન હુવે, એ ખરો,
મુક્તિનો મારગ, ભાજી નાખુ, મદત જો, માહરી કરો
અરિહત ગજા, કેડિ નાખુ, ધ્રુજાવુ ધર્મની ધુરા
કલિકાન મહારૂ, નામ સાચૂ, દેખ હાથ, તુ માહરા ૬
હરખ્યો મોહ નરેશ તે, સાભળી વચન કરાલો છે,
કામ કહૂ નર એ ખરો, અરિદલનો એ કાળો છે ત્રૂટક
એ કાળ અરિદલ, તણે માથે, ઉદ્દત નર એ, આકરો,
ચિર કાલ એહની, સ્થિતિ ન હોસી, તોડીજ છે મુજ, કાજરો
ઇમ જાણિને નિજ, પાસ રાખ્યો, સાર સેવક, સુખકર,
બહુ માન દીધો, વડો કીધો, હરખ્યો મોહ, નરેશર. ૭

દોહરા

રાજ કાજ લાયક ઘણુ, કળિયુગ રાખ્યો રાય,
રત્ન થકી સેવક ભલા, જિણથી અરિ છીપાય. ૧
સમય સ્વભાવ થકી હવે, અરિહત મોક્ષ સિવાય
દિનકર આથમિયે થકે, તમનો જોરો થાય. ૨.
કળિયુગ ફોજ મુખી હુઇ, સેના લેઇ અશેષ
ચિહુ દિશિ પસરે પવન જ્યુ પ્રવચન માહી વિશેષ ૩

ઢાળ ૩ જી.

મેઘ મન કાંઈ ડમ રોને,—એ દેશી

રાગદ્વેષ વળી અતિ ઘણા જી, બાધ્યા વડ વિસ્તાર,
વિષયતણી તૃષ્ના વધી જી, વિષની વેલ અપાર.
ભવિકજન, સુણજો કળિયુગ વાત, મૂકો બીજી તાત. ભવિજન૦ ૧.
મનપર્યાય તે કેવળજ્ઞાની, ક્ષપકશ્રેણિ સુપ્રધાન,
છેદવા સયમ તીન જે સખરા, ઉપશમ શ્રેણી વિધાન. ભવિજન૦ ૨.
પુલ્કનાક લબ્ધિ ને શ્રીજીનકલ્પી, ચૌદપૂર્વ અતિમાન,
આદિમ સઘયણ ને શુક્લધ્યાના, પરમસમાધિ નિધાન ભવિજન૦ ૩.
કલિયુગ આવતે એટલા વાના, દૂર કર્યા તિણવાર,
અનુક્રમે દશ પૂર્વાદિક મેટ્યા, પૂર્વાનુયોગ વિચાર ભવિજન૦ ૪
અંતર મુહૂર્તમા પૂર્વ ગુણતા, તે નહી લબ્ધિ વિશેષ,
સઘયણ સઘળા તે પણ બાધ્યા, છેવટ્ટ રહ્યો દેખ. ભવિજન૦ ૫
મહાપ્રાણાયામ ધ્યાન જે ધરતા, મહોટા શ્રી ઋષિરાય,
તે પણ દૂર કિયો કળિકાલે, અશુભ ધ્યાન દીપાય. ભવિજન૦ ૬.
દક્ષિણપરે જાવે દિન દિન હીણા, કલિયુગ કીધૂ જોર
કામ ક્રોધ ને વૈર વિરોધા, રૌદ્ર આર્ત અતિ ઘોર ભવિજન૦ ૭
સમ્પ્રતિ રાજા અનુક્રમે હૂઓ, કલિશુ કીધ સગ્રામ,
ઠામ ઠામ જિનચૈત્ય કરાયા, ભાવભક્તિ અભિરામ. ભવિજન૦ ૮.
દેશ અનારજમે પણ જિનવર, ધર્મ દીપાવો સાર,
કળિયુગને તિણ કાઢિ કૂટયો, ધર્મરાગ મન ધાર. ભવિજન૦ ૯.
તે રાજા દેવલોક ગયા પછી, વ્યાપ્યો કાલ કરાલ
વડવડા ભૂપતિના મન ફેર્યા, કીધી મિથ્યાજાલ. ભવિજન૦ ૧૦.
નવ નવ પ્રગટ કિયા પાખડી હિસા ધર્મ અપાર,
દુર્ભિક્ષ પણ કળિયુગના સેવક, દોડયા વારોવાર ભવિજન૦ ૧૧.
જિનવર ધર્મ કિયો તિણ ખડિત સામાચારી ભેદ,
મહેના મન મુનિવરના કીધા, સૂધો સયમ છેદ ભવિજન૦ ૧૨.
ચાર અછે અનુયોગ જે મહોટા અલકિયા તે કાળ

લેશ દેશથી મતિ શ્રુત હૂઆ, બાંધ્યો જડતા જાગ. ભવિજન૦ ૧૩.
જિનશાસનની રક્ષા કાજે, નાવે દેવી દેવ,
તપજપ ધ્યાનતણો નહિ મહિમા, ધર્મતણી નહિ સેવ ભવિજન૦ ૧૪.
ગણુગચ્છ ભેદ ક્રિયા ઘણુ ભૂડે, ઋષિમે ઘલી રાડ,
આતમઅંગમા થોડા બૂઝે, ચેરા ભણુ ધરે વાડ ભવિજન૦ ૧૫.
સૂત્ર સકલ માને નહિ છ, અર્થતણુા કરે ભેદ,
સદ્દહણા જિન વચને નાહિં, મિથ્યા નાખે ખેદ. ભવિજન૦ ૧૬.
ભૂરથૂર ભોલાયા એણે, લોભતણે વશ કીધ,
નિર્ગ્રંથને પણુ સમરથ કીધા, મૂર્ચ્છા મતિ દણે દીધ ભવિજન૦ ૧૭
નિજ ગુણુનો ખપ ન કરે કોઇ, પરગુણ લેવા જાય,
સાવદ્ય શાસ્ત્ર ભણે ઘણા છ, કર્મબંધ જિણે થાય ભવિજન૦ ૧૮.
લાવ પાવ ઋષિજી કરે છ, અવર જેહ નર નાર,
ગજવૃત્તિને મૂકી કરી છ, લેવે ખર આચાર. ભવિજન૦ ૧૯.
વિકથા વાદ બહુ કરે છ, આગમ ન જાણે સાર,
ભાવ ભેદ સમજે નહિ છ, બાહિજ દષ્ટિ અપાર. ભવિજન૦ ૨૦.
સમવાયે પાચે કરી છ, સ્યાદ્વાદ સુખકાર,
તે નવિ સૂઝે ધુર થકી છ, જિનમતિ મૂલ વિચાર ભવિજન૦ ૨૧
નય પ્રમાણુ નિરખે નહિ છ, નિશ્ચય નય ન વ્યવહાર,
દ્રવ્ય અને પર્યાય ન બૂઝે, કુનિયુગને પરિવાર. ભવિજન૦ ૨૨
શ્રાવક પણુ વળી એહવા હૂઆ, એ જુગને પરસંગ,
દેવ ન માને ગુરૂ નવિ માને, ધર્મ ઉપર નહિ રંગ. ભવિજન૦ ૨૩.
ગોગા મોગા ને મહમાયી, ક્ષેત્રપાલ ભલી રીત,
તેહને સેવે મનશુ સૂધા, અરિહંત ન ધરે ચિત્ત ભવિજન૦ ૨૪
નાટક ગીત સુહાવે ભાવે, જિનવાણી ન સુહાય,
ગુરૂ ઉપદેશ સુણે નહિ કમદ્દ, ઘરધંધામા ધાય ભવિજન ૨૫
ત્યાગ ધર્મ કરીને પુ આખે, ફળ નવ દીઠું કોય,
પૂરી પ્રતીતિ નહિ ધર્મ ઉપર, સિદ્ધ કિહાથી હોય ભવિજન૦ ૨૬.
દાન દેઈ મહુ વળા ઇહા રાખે, ત્યાગ ન રાખે ભાવ,
નિર્વિઠક ધર્મ મન આચરતા, થાયે ભવજલ નાવ. ભવિજન૦ ૨૭.

મહા મંત્ર નવકાર તજીને, સમરે બીજા મંત્ર,
પુણ્યાનુસારી ધનને અર્થે, ધારે બહુલા યંત્ર. ભવિજન૦ ૨૮.
ધાતુરવાદી જૂવટે ખેલે, વાંછે ધનની રાશિ,
પનરે કર્માદાનને સેવે, શ્રાવક નામ ઉલ્હાસ. ભવિજન૦ ૨૯
વાદે કુપાત્ર મુખે ધન ખરચે, પાત્ર ન પોષ્યો જાય
રાજા ધન દંડીને લેવે, કોડી દાન ન થાય ભવિજન૦ ૩૦.
આતમરૂપ ન ઓળખે જી, જ્ઞાન ન આણે ચિત્ત
કામ ક્રોધ ભીના રહે જી, આરંભ અધિકો નિત્ત ભવિજન૦ ૩૧
કળિયુગ સમય સ્વભાવથી જી શ્રાવક એહવા થાય,
ધર્મમંદિર કહે વિણુ ભોગવિયા, કર્મ ન મૂક્યા જાય ભવિજન૦ ૩૨

દોહરા.

અવર લોક પણ કલિયુગે વ્યાપી પાપી કીધ,
કૂડ કપટ છલ બલ ઘણા, કુમતિ કદાગ્રહ ગૃદ્ધ. ૧
સેવક સ્વામી છલ કરે, પિતા પુત્ર વળી દેખ,
પતિ પત્નીશું છલ કરે, લોપે કુલની રેખ ૨
ન બને સાસુ ને વહુ ઘરમાં કલહો હોય,
ખીસ્કૂ ચટકાની પરે, સાસૂ વાણી જોય ૩
વૃદ્ધ તાત દૂઓ જિમે, કથન ન માને કોય,
અશન વસન આપે નહિ, પુત્ર વધૂ વશ હોય. ૪
અલ્પ ભરમને કારણે ખેલ કરે અતિ ઘાર,
મન સંતોષ ધરે નહિ, તૃષ્ણા વાધી જોર ૫
ભગિની ભ્રાત તણે ધરે, જન્મ લગે રીસાય,
ભાઇ માહોમાહે વળી, પરણી જૂઆ થાય ૬.
સગપણ સંપ ન કો ધરે, સહુ સ્વારથને થાય,
પરમારથ પ્રીછે નહિ, કળિયુગ વ્યાપ્યો આય ૭

ઢાળ ૪ થી.

ધર્મ હૈયે ધરો,—એ દેશી

રસ કસમાં કળિ વ્યાપિયો રે, દિન દિન એહવો થાય,
મેહ ઘણો વરસે નહિ રે, વાજે અધિકા વાયો રે,

કલિ કૌતુક કરે, સમય તણો વળી જોરો રે,
અલ્પ ધર્મ હૂઓ. વ્યાપ્યો પાપ અઘોરો રે.
કલિ૦ એ આંકણી. ૧.
પત્ની શું પ્રીત નહિ ધરે રે, પરનારી લોભાય,
શીખ ભલી ધર્મની દીએ રે, તે મન નાવે દાયો રે. કલિ૦ ૨
કપટ કરાવે મિત્રશું રે, જનની જનકશું જૂઝ,
કુબુદ્ધિ શિખાવે પાપની રે, આવવા ન દિયે અંઝો રે કલિ૦ ૩.
સ્વારથ લગે મૈત્રી કરે રે, નિયમ મકટ લગિ જોય,
કષ્ટ પડ્યાં સમકિત તજે રે, એહવા ધીરજ હોયો રે કલિ૦ ૪
થોડી શુભ સંપત્તિ હુવે રે, કઇંક વિણસી જાય,
જો જીવે તો નિશ્ચે હુવે રે, યૌવન ધર્મી ન થાયોરે. કલિ૦ ૫.
દંભ વિના ધર્મ નવિ કરે રે, કોપ સહિત તપ તુચ્છ,
માન ધરી શ્રુતને ભણી રે, ધન મેલે નહિ સુચ્છો રે કલિ૦ ૬
વ્યાપારી ચોરી કરે રે, કુલવંત વિટ સમ થાય
કુલ નારી ગણિકા પરે રે, હસન વસન મન દાયો રે કલિ૦ ૭
મુખ મીઠી વાતા કરે રે, કપટ હૈયામે રાખ,
કર્પણી અતિ આરંભ કરે રે, સામી નાવે શાખો રે. કલિ૦ ૮.
ઉત્તમ ફલ થોડા હુવે રે, ખારા કુંઆ લાખ,
અલ્પ ક્ષીર ગાયા હુવે રે, થોડી સતત શાખો રે. કલિ૦ ૯

ઇમ કલિપાવક બહુ કરે રે, સુકૃતિ દૂધનો શોષ,
કુમારપાલ નૃપ અવતર્યા રે, કરવા દૂધને તોષો રે. કલિ૦ ૧૦
ઉપદેશી હેમસૂરિને રે દીપાયો જિનધર્મ.
ઉત્તમ આચરણા કરી રે, દૂર કિયા પાપ કર્મો રે કલિ૦ ૧૧
અષ્ટાદશ દેશા વિષે રે, માર ઇસો મુખ વાણ,
કોઇ ન ભાખે નગ કદે રે, એવી જેહની આણો રે. કલિ૦ ૧૨.
ભરણુ પોષણુ નબલા કરે રે, દીન હીન ઉદ્ધાર,
ભાવ ભક્તિ ધર્મ રાગિયો રે, કીધા ચૈત્ય અપારો રે કલિ૦ ૧૩.
કલિયુગનું મુખ ઝાંખિયું રે, ચૌલુક ગૌજ નરેશ,

સાત વ્યસન ભટ કલિતણાં રે, હથિયાં ઝાલિ કેરી રે. કલિ૦ ૧૪.
અમાર શબ્દ ઉદ્ઘોષણા રે, તેહજ તીખાં બાણ;
કલિને લાગ્યા અતિ ઘણાં રે, પણ ન તજ્યાં કલિપ્રાણો રે કલિ૦ ૧૫.
નિરૂપક્રમ એ આઉખો રે, વજ્રઋષભ કર્યું દેહ;
કઈ કોઇ પારદ સેવિયો રે, કળિયુગ નાવે છેહો રે. કલિ૦ ૧૬.
ગળિયા ઢોરતણી પેરે રે, હોય રહ્યો તિણિવાર;
જીવનો મૂક્યો નરપતિ રે, કરૂણા ચિત્ત મઝારો રે. કલિ૦ ૧૭.
ચાર વર્ણ ધર્મ જિનતણો રે, એને નૃપ આદેશ;
જીવદયા પાળે ખરી રે, સઘળા દેશ વિદેશો રે. કલિ૦ ૧૮.
અધ્યાત્મ ગુરૂ દાખવે રે, જાણી જીવ અજીવ;
નિજ પરગુણ પરગટ કીયા રે, ધરી સ્યાદ્વાદ શુભ દીવોરે. કલિ૦ ૧૯.
કેટલાં વરસ ગયા પછી રે, તે પણ દેવલોક જાય;
ફિર જાગ્યો કલિયુગ તદા રે, વળતો વશ નવિ થાયો રે. કલિ૦ ૨૦.
કામ ક્રોધ જાગ્યા ઘણા રે, ધર્મધન લૂટયું જોર;
દુર્ગતિ જાયે પ્રાણિયા રે, કરિ કરિ પાપ અઘોરો રે. કલિ૦ ૨૧.
બહુત યુગતાંઈ ઇમ હૂઆ રે, કલિકેરો અધિકાર;
તે પણ સમયો પામિને રે, ક્ષીણ થયો જિણવારો રે. કલિ૦ ૨૨.
જિનવર પ્રગટ હુઆ તદા રે, કળિયુગ પામ્યો નાશ;
મોહ સુણી મન સુરિયો રે, મચ્છર થયો મુજ નાસો રે. કળિ૦ ૨૩.
અતિ સબરી મતિ રૂપનો રે, ચિરંજીવ નવિ કોય;
મેં આગેથી જાણિયો રે, સ્થિરતા વાસ ન હોયો રે. કલિ૦ ૨૪.

દોહરા.

ભવિજન લોક મળી કરી, જાયે અરિહંત પાસ;
કર જોડી ઉભા કહે, સુણ સાહિબ અરદાસ. ૧.
અમલ ચલાવ્યો કલિયુગે, કરકે સઘળે ઠામ;
જીવ ઘણા ઝાલી કરી, મૂક્યા મોહને ગામ. ૨.
કરુણાકર કરુણા કરો, મોહતણો મદ ફેડ;
જીવવિધ એ લોકાંતણી, વૈરી મૂકે કેડ. ૩.

ઢાળ ૫ મી.

જી હો મિથિલા નગરીનો એ ધણી;—એ દેશી.

જી હો જિનપતિ જગગુરૂ બોલિયા, જી હો કરૂણાનિધિ કૃપાલ;
જી હો ભવિક ભણી આશ્વાસના, જી હો દે જિનવચન રસાલ.
ચતુર નર ચેતો ચિત્ત મઝાર.
જી હો શિવ અભિલાષા થાય છે, જી હો ફળશે વંછિત સાર. ચતુર૦ એ આંકણી. ૧.
જી હો કલિયુગ શિવ પુર જાવતાં, જી હો રોધક થિયો અસમાન;
જી હો પાપી પચીશો પાપશું, જીહો હવે વધિયૂં ધર્મ ધ્યાન. ચતુર૦ ૨.
જી હો મોહ વિટંબન જે કરે, જી હો જાણું છું હું તેહ;
જી હો અવસર વિણુ ઉદાસીનતા, જી હો ધર રહિયા નિજ ગેહ. ચતુર૦ ૩.
જી હો વીર વિવેક વારૂ અછે, જી હો તુમ દુઃખ ફેડણહાર;
જી હો સંયમસ્ત્રીને પરણિને, જી હો જીપશે મોહ અપાર. ચતુર૦ ૪.
જી હો આખે સ્વામી વિવેકને, જી હો વિલંબ ન કીજેં સાર;
જી હો નિજ ભુજબળ દેખાડિને, જી હો થાઓ સંયમ ભરતાર. ચતુર૦ ૫.
જી હો વીરકુલેં એ કન્યકા, જી હો વીરવ્રતા ગુણ ધીર;
જી હો શરભણી પરણે સહી, જી હો કાયરશું નહીં શીર. ચતુર૦ ૬.
જી હો કન્યાના ગુણ સાંભળો, જી હો અનુપમ રૂપ નિધાન;
જી હો બીજી નારી તેણિ પેરં, જી હો નહિં છે એહ વિધાન. ચતુર૦ ૭.
જી હો બીજી નારી સેવતાં, જી હો દેવતા નાસી જાય;
જી હો એ કન્યા પરણ્યાથકી, જી હો સેવક સુરપતિ થાય. ચતુર૦ ૮.
જી હો બીજી નારી ચાલતાં, જી હો પગ પગ બંધન થાય;
જી હો એ બંધનને છોડવે, જી હો પરમાનંદ સહાય. ચતુર૦ ૯.
જી હો બીજી નારી જુવાનને, જી હો વાંછે મનની ખાંત;
જી હો એ ગરઢા નરને ખુશી, જી હો એહની નવલી ભાંત. ચતુર૦ ૧૦.
જી હો લોકનાં દૂષણ જે અછે, જી હો ભૂષણ એહને થાય;
જી હો ભૂખ્યો દૂબળો એહને, જી હો મનમાં આવે દાય. ચતુર૦ ૧૧.
જી હો અશન વસન વાંછે નહીં, જી હો ઉષ્ણ ન વાંછે શીત;
જી હો કેશ ન ગૂંથે એકઠા, જી હો ભૂતલ શય્યા રીત. ચતુર૦ ૧૨.

જી હો જ્ઞાન વિના એ શૂદ્ર છે જી હો બૂઝ્યુ વિણુ એ ગમ્ય,
જી હો વિણુ જન્મ્યા વળિ ધારતી, જી હો ગુણગણુ ગયણુ અગમ્ય. ચતુર૦ ૧૩
જી હો વસ્ત્ર વિના રુપતી રહે, જી હો સુરત વિના સુખદાય,
જી હો પ્રેમ વિના પ્રીત ધારતી જી હો પરમ સમાધિ ઉપાય ચતુર૦ ૧૪.
જી હો નરપતિ સુરપતિ ના ગમ, જી હો હલધર પણુ ન સુહાય
જી હો એક વિવેકી ગુરૂશ, જી હો પ્રીતિ કરે મન લાય ચતુર૦ ૧૫
જી હો નિયમ કર્યો છે એહિયે, જી હો ગધાવેધ સવાય
જી હો પરણુ પિયુ પ્રીછી સહી જી હો એ આસુ છોય. ચતુર૦ ૧૬.
જી હો એ કન્યા હાજર અછે, જી હો વર તુ વીર વિવેક,
જી હો પરણાવે સવર પિતા, જી હો ઢીલ ન કરિયે છેક ચતુર૦ ૧૭

દોહરા

એહ વચન સુણી હરખિયો અરજ કરે મન લાય
હું તુમને શ વીનવું, તુ સર્વજ્ઞ કહાય ૧
રહાલો સેવક આપનૂ, દાદો વાલો જેહ
મહિન સુણીજે કન્યકા, વજ્જતણી પરે ધાર ૨
પણુ તુજ ચરણુ પ્રમાદથી, અતુલી બલ મુજ જોય
મલયાચલ સયોગથી ચન્દન તરુવર હોય ૩
હુકમ લહો સવર સુતા પરણાવે સુપકાર,
માધ ગધાવેધને તે સુણજો સુવિચાર ૪

ઢાળ ૬ ઠ્ઠી.

યત્તનીની દેશી

સ્વયવરા મડપ મડાવે તિહા વડ વડા ભૂપ બોલાવે
હીરે નિહચે થભ રોપે અતિ ઉચો સબલ આરોપે ૧.
આઠે આરા આઠ કર્મ, અતિ કાન તે નહિ નર્મ,
ફેરે ફરી ફિરતા હીરે મન વીર વિવેકનૂ હીરે ૨
વાણી ગતિ વિસમાકાર ફરે ચક્રતણે અનુહાર,
તિણુમાટે તલ તે ગધા રૂપ પૂતલી કીધ અબાધા ૩.

જીવના જે આઠ પ્રદેશા, નિશ્ચલ મધ્ય રહે સુદેશા;
બીજા અસંખ્યાતા જેહ, તાતા તેલ તણી પરેં તેહ. ૪.
તે સ્થંભ તણે અતિ પાસેં, ક્ષમા ઊપર લેઇ વાસેં;
ધર્મ નીરેં કરીને ભરિયું, પરમાગમ કુંડ કર ધરિયું. ૫.
નિજ ચેતન કીધ કબાણુ, તિહાં ધૂનો ધીરજ બાણુ;
ધ્રત રાતાઇ બહુલા પ્રાણી, આઇ ઊભા કબાણને તાણી. ૬.
થંભને પણ હાથ લગાયા, પણ તતકલા નવિ પાયા;
નાખીને તીર કબાણુ, ઘણા નાઠા મૂઢ અજાણ. ૭.
લોકેં બહુ હાસા કીધા, ફિર પાછા ચાલ્યા સીધા;
હવે વીર વિવેકની વારી, આવિ ઊભો કરિ હુસિયારી. ૮.
પહિલા જગનાથને વંદે, વળતો ગુરૂચરણ આનંદે;
પર તત્વ કલા જે રાધા, સીખાઈ જેણુ અગાધા. ૯.
આવ્યો તિણુ કુંડની પાસેં, ઝાલે બાણ કબાણ ઉલાસેં;
શીધિ કુંરે હવે થાપે, ચરમ ચક્રતણે રૂપ વ્યાપે. ૧૦.
કર્મચક્ર સ્વરૂપને દેખે, કુંડ દર્પણમાંહિ વિશેષે;
લેઇ બાણુ કબાણ ચઢાયો, ટંકાર શબ્દ સુણાયો. ૧૧.
ઉંચી દિશિ બાણને બાંધે, નીચી દગ્ કરુણા બાધે;
ભાવિત કરુણા કરિ ગાઢી, શુદ્ધ શીલ કછોટી ડાઢી. ૧૨.
ક્રમ ચક્ર ફિરંતો ધારી, તિહાં અંતર જ્ઞાન વિચારી;
રાધાવેધના શેધને ભેદે, શુદ્ધ આતમ અનુભવ વેદે. ૧૩.
તબ જય જય શબ્દ ભણીજેં, વળી ધવલ મંગલપણુદીજેં;
વરસાવે ફૂલને દેવા, કરે વીર વિવેકની સેવા. ૧૪.
વરમાળા કન્યાયેં ઘાલી, પાસેં ઉભી આઠે આલી;
સખિયાં એ પ્રવચન માતા, તસુ ઉપની અધિકી શાતા. ૧૫.
હર્ષિત હુઆ અતિ પ્રાણી, તરસ્યાં જ્યું લાધે પાણી;
તિહાં પરમ પ્રમોદ પ્રકાશે, શુભ ભાવના ભાવ નિવાસે. ૧૬.
પરસંગતણો હુઓ ત્યાગી, સૂધો મુનિ મુખ્ય વૈરાગી;
સંયમસ્ત્રી પરણી નારી, અરિ જીપણને હુશીયારી. ૧૭.

દોહરા.

ચોરી ચઢવાની હતી, હોંશ ઘણી મનમાંહિ;
પૃગી તેહ વિવેકની, ધરિ જિનવરની છાંહિ. ૧.
તીન ભુવનમેં યશ થયો, સારો હે સંસાર;
ભાગ અધિક એ વીરનો, લાધી સંયમ નાર. ૨.
પ્રેમ ઘણો પ્રમદા ધરે, પ્રીતમશું રસરંગ;
વિલસે વીર વિવેકશું, અનુપમ સુખ અભંગ. ૩.
વાસુદેવ વળી ચક્રવર્તી, સુરપતિ નરપતિ વૃંદ;
એહના સુખથી પણ અધિક, સુખ શોભા આનંદ. ૪.

ઢાલ ૭ મી.

શ્રી જિનપ્રતિમા હો, જિન સરખી કહી;—એ દેશી.

વૈરાગી સૌભાગી હો, વીર વિવેક છે, નિરૂપમ ગુણ મણિ રાશિ:
ઉત્તમ આતમ હો, નિજ બલ ફોરિયો, અંતર વાસ સુવાસ. વૈરાગી૦ ૧.
જ્ઞાનાવરણી હો, કર્મ ઉદય કરી, દોય પરિસહ ધાર;
દર્શન મોહથી હો, એક પરિસહો, વેદની થાય અગ્યાર. વૈરાગી૦ ૨
એકજ હોવે હો, અંતરાય કર્મથી, ચારિત્ર મોહથી સાત;
એહવા પરિસહ હો, બાવિશ ઊપજે, સહે ખમે દૃઢગાત. વૈરાગી૦ ૩
પંચ મહાવ્રત હો, મેરૂ ઉપાડિયા, તૃણ જિમ ન ગણે ભાર;
બલવંત મહોટો હો, રિપુદલ જીપવા, ચરણ કરણ હથિયાર. વૈરાગી૦ ૪
દિન દિન અધિકો હો, સંયમ નારીશું, અધિક અધિક સરનેહ;
તપ જપ તેજેં હો, દીપે અતિ ઘણું, ક્રોધ દાવાનલ મેહ. વૈરાગી૦ ૫.
કરવતની પરેં હો, ક્ષત્રિવટ દોહિલી, શરણે રાખણહાર;
જંગમ સ્થાવર હો, સમભાવેં કરી, રાખે ચિત્ત મઝાર. વૈરાગી૦ ૬.
ઇક દિન આવી હો, જિનપતિ વિનવ્યા, હુકમ કરો મહારાજ,
અરિદલ ભાંજી હો, ભવ ભવ ભયહરૂં, વાલું શિવપુર રાજ. વૈરાગી૦ ૭.
સમયે દેખી હો, ભગવંત ભાખિયો, ન કરો ઢીલ લગાર;
મોહ મહીપતિ હો, હવે તું જીપસી, નહિં છે વિઘ્ન વિકાર. વૈરાગી૦ ૮.
અધિક કરારો હો, આગ્રમ મોહ છે, હજીય ન મૂકે કેડ;

તો હવે નિજ બલ હો, ભુજ બલ ફેરવી, અરિ નાખું ઉથેડ. વૈરાગી૦ ૯.
ઇણિ પરે ચિન્તી હો, જયભંભા ભલી, વજડાવે શુભ વાર;
કટક સહાયી હો, સઘળું મન કરે, અરિ છીપણ અધિકાર. વૈરાગી૦૧૦.
સામંત સખરા હો, સાથે વડ વડા, પુત્ર કલત્ર પરિવાર;
હય ગય પાયક હો, રથ ચતુરંગશું, તે સુણજો વિસ્તાર. વૈરાગી૦૧૧.

દોહરા.

જય જય શબ્દ સહુ ભણે, માંગલિક મુખ ચાર;
અરિહંત સિદ્ધ ને સાધુ ધર્મ, એ ચારે સુખકાર. ૧.
શીખ દિયે હવે જગગુરૂ, સુણ વિવેક વડ વીર;
સમય માત્ર પણ મત ધરે, પ્રમાદમંતી શીર. ૨.
માતા શીખે ચાલજે, એ નારી અનુકુલ;
નિશ્ચે સન્નાહ તું પહેરજે, અરિ હોશે અકવુલ. ૩.

ઢાળ ૮ મી.

ભવિક કમલ પ્રતિબોધવા, સાધુ તજી પરિવાર,—એ દેશી

વિનય વિવેક વિચારશું, કરજે તું મહેલાણ;
વેશાસ ન કરે કેહનો, એ છે માહરી આણો રે;
સુણ સુણ શુભમતિ, તું છે ચતુર સુજાણો રે,
તો પણ આખિયે, રિપુ છીપણરો ટાણો રે. સુણ૦ એ આંકણી. ૧.
જન્મ થકી તું જાણ છે રે, પુરો પાત્ર સુપાત્ર;
તો પણ ઉપદેશ જાણીને રે, થાપી જે તુજ ગાત્રો રે. સુણ૦ ૨.
તુજ વૈરી તીખો .અછે રે, તું શીલો છે વીર;
એહુમાં બલ છે ઘણું રે, એ પાવક તું નીરો રે. સુણ૦ ૩.
શાંત રસીલો તું અછે રે, તે છે તામસ ધીર,
તું સુરતરૂ છાયા અછે રે, એ આતપનો ભારો રે. સુણ૦ ૪.
નિજ ગુણ ને મત મૂકજે રે, રહેજે માતા પાસ;
અમિય કચોલાં એહનાં રે, લોચન છે ગુણ રાસો રે. સુણ૦ ૫.

ભવ વૈરાગ્ય એ તાહરો રે, સુત મહોટો શિરદાર;
મુખ આગેં રાખે સહી રે, છપશે રિપુ પરિવારો રે. સુણ૦ ૬.

સંવેગ નિર્વેદ લઘુ સુતા રે, જય કરશે તુજ જોર;
રણુ રસિયા રિપુ છપશે રે, આતમનો બલ ફેરો રે. સુણ૦ ૭.

સમકિત દષ્ટિ જે મંત્રવી રે, ધરજે ફોજ મુખ્ય;
ઉદ્યમ સફલો એ હુશે રે, જાશે સઘળાં દુઃખો રે. સુણ૦ ૮.

શમ દમ તપ જપ ઉમરા રે, વડ વડા વીર વિખ્યાત;
આદરજે તું એહને રે, દુશમનને કરિ ઘાતો રે. સુણ૦ ૯.

જ્ઞાન તલાર એ તાહરો રે, બુદ્ધિતણો ભંડાર;
સ્વસમય પરસમય જાણુ છે રે, રિપુદલ ભાર ઉતારો રે. સુણ૦ ૧૦.

સામાયિક આદિં કરી રે, આવસ્યક નિર્ધાર;
તે તુજ પુરોહિત આખિયો રે, તેહને મત વીસારો રે. સુણ૦ ૧૧.

દશવિધ યતિ ધર્મ હાથિયા રે, ફોજોના શણગાર;
શીલંગ રથ તે રથ ભલા રે, સહસ્ત્ર સહસ અઢારો રે. સુણ૦ ૧૨.

નવ નવ તપ ભેદ તુરંગ છે રે, તીખા તેજી વેગ;
તે ઉપર બેસી કરી રે, દીપાવે નિજ તેજો રે. સુણ૦ ૧૩.

શુભ પરિણામ તે સાખતા રે, પાયક પ્રૌઢા પદ્દર;
તુજ સુખ આગેં રણુ ભિડે રે, રાખે આપ હજૂરો રે. સુણ૦ ૧૪.

પ્રાયશ્ચિત્ત તે કેમ છે રે, તેહને લેજે સાથ;
ઘાયલને એ સજ કરે રે, સિદ્ધિ સખરી જસુ હાથો રે. સુણ૦ ૧૫.

રાણી બેહુ સાથ લે રે, જે છે બુદ્ધિનિધાન;
નારી જાણુ ન પરિહરે રે, કુણુ શૂરો એ સમાનો રે. સુણ૦ ૧૬.

દોહરા.

ઇમ સુણી વીર વિવેક હવે, આવે નારી પાસ;
આખે સુંદરી સાંભળો, ધરી મનમાં ઉલ્લાસ. ૧.
જિનવર વચન હુઆ અછે, નારી લેજો સાથ;
તુમચો શ્યો આલોચ છે, સ્ત્રી બોલી સુણુ નાથ. ૨.

ઢાળ ૯ મી.

વાડી ફૂલી અતિ ભલી, મન ભમરા રે;–એ દેશી

કર જોડી કામિની કહે, મુજ ભમરા રે;
સુણુ સાહિબ ભરતાર, લાલ મુજ ભમરા રે;
કટક યાત્રા ભણી થેં ચલ્યા; મુજ૦ મેં પણ થાહરે લાર. લાલ૦ ૧.
તનુ છાયા જ્યું મેં અછાં, મુજ૦ કેડ ન મૂકું આજ; લાલ૦
ચંદ્રકલા ચંદ્ર સાથ છે, મુજ૦ વાદલ સાથે ગાજે. લાલ૦ ૨.
સાહિબ ખાર્ગ સમાન છે, મુજ૦ મેં વેલી વિસ્તાર; લાલ૦
થેં સરોવર નીરેં ભર્યાં, મુજ૦ મેં કમલિની સુખકાર. લાલ૦ ૩.
તું જીવન તું આતમા, મુજ૦ તું અમ પ્રાણાધાર; લાલ૦
તુમ વિરહો ન ખમી શકું, મુજ૦ દેખી રહ્યો કિરતાર. લાલ૦ ૪.
શક્તિ અમારી દેખજો, મુજ૦ રિપુદલ ભેલો જેથ; લાલ૦
ગઢ પૂરા દેખશે, મુજ૦ કસવટી અમચી તેથ. લાલ૦ ૫.
અવર નારી સમ હું નહિં, મુજ૦ રાજસુતા રજપૂત; લાલ૦
રિપુદલ તૃણસમ લેખવાં, મુજ૦ નિજ ઘર રાખ્યાં સત. લાલ૦ ૬.
વીર વિવેક ખુશી થયો, મુજ૦ પ્રમદાની સુણિ વાત; લાલ૦
સામંત સઘળા તેડિયા, મુજ૦ એહ વિચાર કહાત. લાલ૦ ૭.
આપ આપણી નારીને, મુજ૦ લેજો સઘળી સાથ; લાલ૦
જીત હુશે એ શક્તિથી, મુજ૦ કહિયો, છે જગનાથ. લાલ૦ ૮.
પ્રશમ સામંતે તબ ગ્રહી, મુજ૦ ક્ષમા નારી જસુ નામ; લાલ૦
માર્દવ વરી પ્રિય નમ્રતા, મુજ૦ સાથ હુઇ અભિરામ. લાલ૦ ૯.
આર્જવ સામંતે ગ્રહી, મુજ૦ પ્રસન્નતા નામે નાર; લાલ૦
સંતોષ સામંતે ગ્રહી, મુજ૦ ધૃતિ લલના સુખકાર. લાલ૦ ૧૦.
વિમલબોધ શુભ માર્ગણા, મુજ૦ લીધી સુંદર સાર; લાલ૦
પુરોહિત આસ્તિકયબુદ્ધિને, મુજ૦ લીધી પત્ની તિવાર. લાલ૦ ૧૧.
શેઠ સત્યવાણી વધૂ, મુજ૦ વેદકતા મંત્રી નાર; લાલ૦
ભવમંદા પુત્ર તે ગ્રહી, મુજ૦ નારી પ્રેમ ઉદાર. લાલ૦ ૧૨.
ધણિ પરે સઘળે સાથીયેં, મુજ૦ સાથે લીધી નાર; લાલ૦

હુકમ હુવો સાહિબતણો, મુજ૦ વેગેં હુઇ અસવાર. લાલ૦ ૧૩.
પાંચેઇ હથીયાર બાંધિયા, મુજ૦ ઝગમગ જ્યોતિ અપાર; લાલ૦
ઉજ્જ્વલ શુક્લ ધ્યાન છે, મુજ૦ હથિઆરમાં શિરદાર. લાલ૦ ૧૪.
જહર જોસણુ ગુરૂશીખ તે, મુજ૦ પહેરી રક્ષા કાજ; લાલ૦
સકળ સજાઇ લેઇ કરી, મુજ૦ મગન કરે મહારાજ. લાલ૦ ૧૫.

દોહરા.

સાધુ સંયમ ગજરાજ દઢ, વરદાયી વડ વીર;
પ્રવચન પુરથી ચાલિયા, સાથ વડ વડા ધીર. ૧.
મોહ મહીપતી જીપવા, શુરા પૂરા સાથ;
વીરબલેં ધરતા થકા, જય લક્ષ્મીના નાથ. ૨.
નવ નવ ગુણઠાણ ભૂમિકા, આક્રમતા તિણિવાર;
પસરી કીર્ત્તિ દહદિશેં, હરખ્યાં લોક અપાર. ૩.

ઢાળ ૧૦ મી.

(પાસ જીણંદ જુહારિયે;—એ દેશી.)

વરદાયી વીર ગાઇયેં, જગ સઘલેઇ યશવાસો રે;
હિંસક ચોર નાસી ગયા, તમ નાસેં સૂર પ્રકાશો રે. વરદાયી૦ ૧.
મિથ્યાભ્રમ દૂરેં ગયા, હવે કપટ ક્રિયા રહી દૂરો રે;
અપૂર્વ કરણ કરતો હવે, પ્રતપ્યો નિજ તેજ પંડૂરો રે. વરદાયી૦ ૨.
ભૂર ભવિક ભટ કટકમાં, આવીને ભેળા થાયો રે;
વાહલેં જીમ નદિયાં વદે, રિપુ જીપણુ સબળ ઉપાયો રે. વરદાયી૦ ૩.
ગામ નગરનાં ભેટણાં, નવ નવલા સમ રસ લેવે રે;
નમતા ખમતા તસુ દેખીને, ઉપદેશ તે શિરપાવ દેવે રે. વરદાયી૦ ૪.
મંત્રી સઘળાને કહે, સુખ થાશે ધરો વીર આણો રે;
મોહતણો ભય મિટ ગયો, હવે ધરજો મન શુભ ધ્યાનો રે. વરદાયી૦ ૫.
દુઃખ દોહગ દૂરેં ગયાં, ગયા આધિ વ્યાધિ વિકારો રે;
રોધ વિરોધ વિલય ગયા, સમતાયેં શ્રી સુખકારો રે. વરદાયી૦ ૬.
પરમ પ્રતીતિ પ્રગટ ભઇ, ઘન વૂઠો જ્યું હરી કાયો રે;
પાપ તાપ દૂરેં ગયા, ભવિ લોકાંને મન ભાયો રે. વરદાયી૦ ૭.

શ્રીજિનચંદ્ર સૂરીશ્વર, જસુ નામે સુખ અપારો રે,
દયાકુશલ પાઠકવર, ગુરૂ ગિરૂઆ ગુણ ભંડારો રે વરદાયી૦ ૮
તાસુ પ્રસાદે એ રચ્યા, ખંડ પાંચમો ભવિ ઉપકારો રે
ધર્મમંદિર કહે સાંભળ્યા, લાભીજે સુખ શ્રીકારો રે. વરદાયી૦ ૯.

ખંડ ૬ ઠ્ઠો.

દોહરા.

શ્રીજિનવાસ સુનાસ નિત, મહોટો મહિમા નિધાન
ચરણ કમળ શ્રીપાસના, પ્રણમું પરમ પ્રધાન ૧
હવે અવસર હવે મોહ નૃપ, ચર મુખ સાંભળી વાત
સાધે સઘળા દેશને વીર વિવેક વિખ્યાત ૨
માની મછરાળો ઘણું પર ઉન્નત ન સુહાય,
નિજ મંત્રીને તેડીને, આખે ચિત્ત લગાય ૩.
આવા વૈરી છન્ન કરી, સિંહ તણી પરે એહ
પાછા પાગલા દેખીને, ફિર માંડના મતિ ગેહ ૪
મેં પહિલાં જાણિયું, અવસર સાધ્યો એણ
થં મનમાં હ ખ્યા ઘણું ભાગો કાયર એણ ૫
મહતણો બન મધ વિણ જાણે નહિ છે મોય
મુગ્ધમને થે મૂગ અઠો, છન્ન બલ હવે શ્યો હોય ૬
નયણ પ્રમુખ ખોયા હવે, સુણ સ્વામી મોહરાય
ન કરો ચિન્તા એવડી, કરશું દાય ઉપાય ૭.

ઢાળ ૧ લી

આ ૮ નિહેલો રે નીસે નાહલો —એ દેશી

મોહ મહીપતિને ઇમ વીનવે, કર જોડીને કામ
તુજ મુખ આગે વડ વડા વીર છે, ધર ધીરજ અભિરામ મોહ૦ ૧.
એ કૂકર જ્યું ફિરે અબ નાસતો દેખાડું હું રાગ,
ખજૂઆ ત્યાં લગી જ્યોતિ કરે ફિરી જ્યાં નવિ ઉગ્યા સૂર મોહ૦ ૨

હુકમ હુવો સાહિબતણો, મુજ૦ વેગે દૂઇ અસવાર. લાલ૦ ૧૩.
પાંચેઇ હથીયાર બાંધિયા, મુજ૦ ઝગમગ જ્યોતિ અપાર; લાલ૦
ઉજ્જ્વલ શુક્લ ધ્યાન છે, મુજ૦ હથિઆરમાં શિરદાર. લાલ૦ ૧૪.
જહર જોસણ ગુરૂશીખ તે, મુજ૦ પહેરી રક્ષા કાજ; લાલ૦
સકળ સજ્જાઇ લેઇ કરી, મુજ૦ મગન કરે મહારાજ. લાલ૦ ૧૫.

દોહરા.

સાધુ સંયમ ગજરાજ દઢ, વરદાયી વડ વીર;
પ્રવચન પુરથી ચાલિયા, સાથ વડ વડા ધીર. ૧.
મોહ મહીપતી જીપવા, શુરા પૂરા સાથ;
વીરબલે ધરતા થકા, જય લક્ષ્મીના નાથ. ૨.
નવ નવ ગુણઠાણ ભૂમિકા, આક્રમતા તિણિવાર;
પસરી કીર્ત્તિ દહદિશે, હરખ્યાં લોક અપાર. ૩.

ઢાળ ૧૦ મી.

(પાસ જીણંદ જુહારિયે;—એ દેશી.)

વરદાયી વીર ગાઇયે, જગ સઘલેઇ યશવાસો રે;
હિંસક ચોર નાસી ગયા, તમ નાસે સૂર પ્રકાશે રે. વરદાયી૦ ૧
મિથ્યાભ્રમ દૂરે ગયા, હવે કપટ ક્રિયા રહી દૂરો રે;
અપૂર્વ કરણ કરતો હવે, પ્રતપ્યો નિજ તેજ પંડૂરો રે. વરદાયી૦ ૨
ભૂર ભવિક ભટ કટકમાં, આવીને ભેળા થાયો રે;
વાહલે જીમ નદિયાં વહે, રિપુ જીપણ સબળ ઉપાયો રે. વરદાયી૦ ૩
ગામ નગરનાં ભેટણાં, નવ નવલા સમ રસ લેવે રે;
નમતા ખમતા તસુ દેખીને, ઉપદેશ તે શિરપાવ દેવે રે. વરદાયી૦ ૪
મંત્રી સઘળાને કહે, સુખ થાશે ધરો વીર આણો રે;
મોહતણો ભય મિટ ગયો, હવે ધરજો મન શુભ ધ્યાનો રે. વરદાયી૦ ૫
દુઃખ દોહગ દૂરે ગયાં, ગયા આધિ વ્યાધિ વિકારો રે;
રોધ વિરોધ વિલય ગયા, સમતાયે શ્રી સુખકારો રે. વરદાયી૦ ૬
પરમ પ્રતીતિ પ્રગટ ભઇ, ધન વૂઠો જ્યું હરી કાયો રે;
પાપ તાપ દૂરે ગયા, ભવિ લોકાંને મન ભાયો રે. વરદાયી૦ ૭

ઢાળ ૨ ૭. રાગ મારૂ.

ઋષભ દેવ મોરા હો,—એ દેશી

અભિમાની હો રાજા અભિમાની હો, મોહ મહિપતિ કોપિયો,
મનમા રૌદ્ર ધ્યાની હો, રાજા અભિમાની હો. રાજા૦ ૧.
જડતા નારી તિણે સમે, શ્રૃંગાર બણાવે હો;
માંગલિક મુખ ઉચ્ચરે, અવ તિલક કરાવે હો. રાજા૦ ૨.
હિંસા હરિણાક્ષી મળી, જય મંગળ ગાવે હો,
બાળ ગોપાળ સહુ ભણે, મોહ ચઢતે દાવે હો. રાજા૦ ૩.
પાપ શાસ્ત્ર ભટ બોલિયો, બિરદાવલી નીકી હો,
વિવેક વીરની હોય જો, સેના સબ ફીકી હો. રાજા૦ ૪.
અનરથ દંડ કમાન લેઇ, વાંકી અતિ તીખી હો,
મતિ અજ્ઞાન ભાથડા ભર્યા, બાણાવળિ શીખી હો. રાજા૦ ૫
તાપ સ્વભાવ તે ટોપ છે, તર્જન અતિ લીધી હો,
મદ સન્નાહ તે પહેરિયું, જિનશાલી કીધી હો. રાજા૦ ૬.
મિથ્યાનાદ વાજિત્ર ઘણા, વાજે તિણ વેળા હો,
વગ્ર થઈ રાગ સહુ, તમ દૂવા ભેળા હો. રાજા૦ ૭.
ભારી કર્મતણો ઉદે, મુહૂર્ત્ત તિહા સાધ્યો હો,
નીચ સંગ ગજપર ચઢી, જાણે જય વાધ્યો હો. રાજા૦ ૮.
પાપ વિકાર પ્યાદા ઘણા, મુખ આગે કીધા હો,
આર્ત્ત ધ્યાન બખ્તર લેઇ, હવે વંછિત સીધા હો. રાજા૦ ૯.
પાપ મનોરથ રથ ભલા, સજિયા રણ સારૂ હો,
કામ વિકાર તુરંગમા, વાયુ વેગ જ્યું વારૂ હો. રાજા૦ ૧૦
અતિ અભિમાન તે હાથિયા, પર્વત સમ દીસે હો,
મેઘતણી પરે ગાજતા, મોહ દેખી હીસે હો. રાજા૦ ૧૧
પ્રમાદ સેનાની કિયો, આપ મોહે માન્યો હો,
ચતુરંગ સેનાએ પરવર્યો, અબ નાયક જાણ્યો હો. રાજા૦ ૧૨
[illegible] જોડીને કહે, હોજો હવે શૂરો હો,
[illegible] પાળિયા, પરતો તુજ પૂરો હો. રાજા૦ ૧૩.

અવસરથકી જે તેજ લહી કરી, નીચ દઇ દુઃખ જાય,
સૂરજ જ્યોતિ ન દાહક તેહવી, જેહવી વેનૂ થાય. માહ૦ ૩
ટીટોડી પંખીની પરે હવે, પાઉ ધરે છે એહ,
મિડકની પરે સોર કરે રહ્યો, અ૫ લહીને મેહ માહ૦ ૪.
વરસાલાના જ્યુ વહુ વાયરા, ઓછાના જ્યુ નેહ,
એહની પણ છે પરહચ્છ સપા, ઝટક દેખાડ છેહ. મોહ૦ ૫
આજ ન કોઈ તુજ જોડે અછે, સુરપતિ નરપતિ જોય
સસારી પ્રભુતા પૂરી લહી, તુજ સમ તુહીજ હોય મોહ૦ ૬.
હેલા ખેલામા જગ છપીયો, તુ ગિરૂઓ ગભીર,
નહાનાશુ થે યુદ્ધ કરો નહિં, સરિખા સરિખી ભીર મોહ૦ ૭
જનકે કાઢ્યો ઘરથી એહને, ફરિયો દેશ વિદેશ,
અરિહત નૃપ મેનાથી ઇણે લહ્યો, રહિતણો લવલેશ. મોહ૦ ૮
એહની ચિન્તા મનમા મત ધરો, મત લ્યો એહનુ નામ,
ચણક ઉછલિયો ભાવિ નભાજશે, લોક ઊખાણો આમ. મોહ૦ ૯.
ઇમ સુણી મોહ મહિપતિ બોલિયો, મલકીને મન માહી,
હાથ ન દેખ્યા છે તે એહના, તો ઇવડો મદ કાહી મોહ૦ ૧૦
અવગણના એહની નવિ કીજીયે, એ ઊંડા અસનાવ
વૈરી વ્યાધિ ન નહાના જાણિયે, દુખ સરોવરની પાલ. મોહ૦ ૧૧
મોહ નહીં કે એહ નહિ હવે, બે માહે એક વાત,
અવસર આ યા ટાલો કિમ હુવે, તાપ મુખે ગલે ધાત મોહ૦ ૧૨.
યુદ્ધ કર્યાં પણ ક્ષત્રી ધર્મ નવિ રહે, ન ધરુ મમતા એહ,
ધર્મમદિર કહે મોહ મહા બળી, હુકમ કીયો સુણો તેહ મોહ૦ ૧૩.

દોહરા.

પાખડી સેવક ભણી, કહેવે છે વડ વીર,
મિથ્યાવાણી ભેરી એ, વજડાવો વરિ ધીર ૧
ભેરી શબ્દ સુણી કરી, સ જ્જ હુઆ ભટ વૃદ
જય લક્ષ્મી વરવા ભણી, મન આણે આનદ ૨
મન્મથ સુત આદે કરી, વડ વડ વીર નરિંદ,
મનગમઇ મમળી કરે, ભાજણ અરિદન ફન્દ. ૩

ઢાળ ૨ જી. રાગ મારૂ

રૂપભ દેર મોરા હો,—એ દેશી

અભિમાની હો રાજા અભિમાની હો, મોહ મહિપતિ કોપિયો,
મનમા ૨૬ ધ્યાની હો, ગજા અભિમાની હો. રાજા૦ ૧.
જડતા નારી તિણે સમે, શ્રંગાર બણાવે હો,
માંગલિક મુખ ઉચ્ચરે, અવ તિલક કરાવે હો રાજા૦ ૨.
હિસા હરિણાલો મળી, જય મંગળ ગાવે હા,
બાળ ગોપાળ સહુ ભણે, મોહ ચઢતે દાવે હો નાજા૦ ૩
પાપ શાસ્ત્ર ભટ ઓલિયો, બિરુદાવલી નીકી હો,
વિવેક વીરની હોય જ્યે, સેના સબ ફીકી હો. રાજા૦ ૪.
અનરથ દંડ કબાન લેઇ, વાણી અતિ તીખી હો
મતિ અનાન ભાથડા ભર્યા, બાણાવળિ રીખી હો. રાજા૦ ૫
તાપ સ્વભાવ તે ટોપ છે, તર્જન અતિ લીધી હો,
મ સન્નાહ તે પહેરિયુ, જિનશાલી કીધો હો. ગજા૦ ૬.
મિથ્યાવાદ વાજિન ઘણા, વાજે તિણ વેળા હો,
નગ્ન થઇ શગ સહુ, તમ દ્વા ભેળા હો નાજા૦ ૭.
ભારી કર્મતણો ઉગ્ર મુહૂર્ત્ત તિહા સાધ્યો હો,
નીચ સગ ગજપર ચઢી, જાણે જય વાધ્યો હો ગજા૦ ૮.
પાપ વિચાર પ્યાદા ઘણા, મુખ આગે કીધા હો,
આર્ત્ત ધ્યાન બધૂર લેઇ, હવે વછિત સીધા હો. રાજા૦ ૯.
પાપ મનોરથ રથ ભલા, સજિયા રણ સાર હો,
કામ વિકાર તુરગમા, વાયુ વગ જ્યુ વાઉ હો. ગજા૦ ૧૦
અતિ અભિમાન તે હાથિયા, પર્વત સમ દીસે હો,
મેઘતણી પરે ગાજતા, મોહ દેખી દીસે હો ગજા૦ ૧૧
પ્રમાદ સેનાની કિયો, આપ મોટે માન્યો હો
ચતુરંગ સેનાયે પરવર્યો, અબ નાયક જાણ્યો હો. રાજા૦ ૧૨
નરપતિ તેડીને કહે, હોજે હવે શૂરો હો,
તે શ્રતજ્ઞાની પાડિયા, પરતો તુજ પૂરો હો. રાજા૦ ૧૩.

મેરૂથકી દક્ષિણ દિશે, પ્રાયે પરમાદો હો,
બાંધ્યો મોહપ્રસાદથી, અધિકો ઉન્માદો હો. ગજ૦ ૧૪

દોહરા

ઇણપરે જોરો મોહનો, સુણિયો વીર વિવેક,
સજ્જ હુવે ઇક તાનશું, જૂઝણની ધરિ ટેક. ૧.
દગ્ગોચર દલ મોહના, ઇક દિન મળિયા આય,
પર દલ દરિયાવેલ જ્યું, નાયગને મન થાય. ૨.
આનદ અધિકો ઉગ મન, જાણે આજ વિવાહ,
આરણ ભેલણુરો કરે, મનમાહે ઉત્સાહ ૩
ઝમકે દામિનીની પરે, દ્દાવે હથિયાર,
ઉન્નમિયા આષાઢ જ્યું, ધાગ્ઘટા જલધાર. ૪
સમરાવે રણભૂમિકા, વિષમ વિદારે દૂર,
વીર વિવેકતણો ભલો, ગજનીતિ અન્દૂર ૫.
હવે મનમત્રી પણ તિહા, આવે સુતને પ્રેમ,
ક્ષણ વિવેક ક્ષણ મોહશુ, જાય મળે છે એમ. ૬
તિહાં જાણે તબ તેહનો, જય વછે મન એહ
ઇણ અવસર વિચ આવિયા, સધિપાલ સુસનેહ ૭
કહા છે અધ્યવસાય તે, સધિપાલ સુખદાય
પહેલી વીર વિવેકને, અરજ કરે મન લાય ૮.

ઢાળ ૩ ૭.

ઉઠ કનાવણી ભર ધંઝે હે, નયણે નીંદ નિવાર,—એ દેશી

સુણ સાહિબ અમ વીનતિ હો, મન દેઇને આજ,
સેવક મે નહિ કેહનો હો, સાધુ અવસર કાજ,
રાયજાદા વીરા હો, થે રાજન છો રઢીયાલ. રાય૦ એ આકણી ૧.
હિત વાણી છે અમતણી હો, હૃદય કમલ સુવિચાર,
તું પ્રભુ આજ હુઓ સહી હો, ભાગ્યતણે અનુસાર રાય૦ ૨
પણ એ મોહ નૃપ આવિયો હો, જૂનો રાજા તેહ,
અવગણિયે કયુ એહને હો, અનત સુગારો જેહ રાય૦ ૩.

કટક વિકટ સબળો ઘણો હો, વળી પૂરો પરિવાર;
વડ શાખા જ્યું વિષ ભર્યો હો, વ્યાપિ રહ્યો સંસાર. રાય૦ ૪.
કોટ ખજ્જનો કાં નહી હો, જ્યું માનસ અંભોજ;
સકલ ક્રિયામેં સુંદરુ હો, કુણુ લે ઇણુરો ખોજ. રાય૦ ૫.
ઇન્દ્ર ચન્દ્ર નાગેન્દ્ર જે હો, માને એહની આણ;
અવર ન કો એહવો અછે હો, ઇણશું સાધે વાણુ. રાય૦ ૬.
જો થેં મોહ ન માનિયો હો, એને દોષ ન કોય;
હંસ ભણી વહાલો નહિં હો, મેહ કયું ભૂંડો હોય. રાય૦ ૭.
બહુ જનને જે વાલ્હો હો, તિણશું કયું રીસાય;
અન્ન અધિક પ્યારો સહુ હો, અંત સમે ન સુહાય. રાય૦ ૮.
પગ પગ દેખૂં એહનો હો, લશ્કર લાગર જોર;
મોહ સેના સાગર જિસી હો, તુજ દલ એકો કોર. રાય૦ ૯.
તીન ભુવનમાં એ અછે હો, તુ ઇક નરમેં હોય;
તે પણુ આરજમાં વસે હો, તિહાં પણુ ભવિજીવ કોય. રાય૦ ૧૦.
તિહાં પણુ શુભ મનિમાં વસે હો, વળી રૂચિ શુદ્ધ પ્રતીત;
તે લોકોનો રાજિયો હો, તું છે લોકાતીત; રાય૦ ૧૧.
તાહરી સેના પણ સહુ હો, તેહને મિલશે જાય;
તે સુખ વિરલો થોભશે હો, અર્ક તૂલ કરે ન્યાય. રાય૦ ૧૨.
કુણુ ન સેવે તેહને હો, ભવ્ય અભવ્ય અપાર;
કોઇક વિરલો થોભશે હો, તુજ વેળા નિરધાર. રાય૦ ૧૩.
તું હમણાં વાધ્યો અછે હો, ઘટતાં નહિં છે વાર;
એ અનાદિ વાધ્યો રહે હો, અમર કીધો અવતાર. રાય૦ ૧૪.
તું સેવક ને સુખ દિયે હો, અખય અગોચર જેહ;
એ ઇન્દ્રિયને સુખ દિયે હો, સુખ મીઠા છે તેહ. રાય૦ ૧૫.
તું સેવકને દાખવે હો, ગિરિ કંદર વન વાસ;
એ આપે સેવક ભણી હો, મદિર નારી વિલાસ. રાય૦ ૧૬.
તું પરિવારને છોડવે હો, એકાકી ટહરાય;
એ મેળે પુત્ર મિત્રને હો, લોકોને મન ભાવ. રાય૦ ૧૭.
ખૂઢા સેવક તાહરા હો, જૂના જર્જર તેહ;

મેરૂથકી દક્ષિણ દિશે, પ્રાયે પરમાદે હો,
બાધ્યો મોહપ્રસાદથી, અવિકો ઉન્માદો હો. ગજ૦ ૧૪.

દોહરા

ઇણપરે જોરો મોહનો, સુણિયો વીર વિવેક,
સજ્જ હુવે ઇક તાનશું, જૂઝણની ધરિ ટેક. ૧.
દગ્ગોચર દલ મોહના, ઇક દિન મળિયા આય,
પર દલ દરિયાવેલ જ્યું, કાયરને મન થાય. ૨.
આનદ અધિકો શૂર મન, જાણે આજ વિવાહ,
આરણ ભેલણુરો કરે, મનમાહે ઉત્સાહ ૩
ઝબકે દામિનીની પરે, દૃદાવે હથિયાર,
ઉન્નમિયા આષાઢ જ્યું, ધારધટા જલધાર ૪.
સમરાવે રણભૂમિકા, વિષમ વિદારે દૂર,
વીર વિવેકતણો ભલો, ગજનીતિ અકૂર ૫.
હવે મનમત્રી પણ તિહા, આવે સુતને પ્રેમ,
ક્ષણ વિવેક ક્ષણ મોહશુ, જાય મળે છે એમ. ૬.
તિહા જાયે તબ તેહનો, જય વછે મન એહ,
ઇણ અવસર વિચ આવિયા, સધિપાલ સુસનેહ ૭
ઇહા છે અધ્યવસાય તે, સધિપાલ સુખદાય,
પહેલી વીર વિવેકને, અરજ કરે મન લાય. ૮.

ઢાળ ૩ ૭.

ઉઠ કલાલણી ભર ઘડો હે, નણદે નીંદ નિવાર,—એ દેશી

સુણ સાહિબ અમ વીનતિ હો, મન દેઇને આજ;
સેવક મે નહિં કેહનો હો, સાધુ અવસર કાજ,
રાયજાદા વીરા હો, થે રાજન છો રઢીયાલ. ગયo એ આંકણી. ૧.
હિત વાણી છે અમતણી હો, હૃદય કમલ સુવિચાર,
તુ પ્રભુ આજ હુઓ સહી હો, ભાગ્યતણે અનુસાર. ગય૦ ૨.
પણ એ મોહ નૃપ આવિયો હો, જૂનો રાજા તેહ,
અવગણિયે કસુ એહને હો, અનંત યુગારો જેહ રાય૦ ૩.

બાહ્ય સુખ દેખીને રાચિયા જી, એહના સેવક ભૂર,
અન્તર સુખ નવિ અનુભવ્યો જી, આતમ અનુભવ નૂર. વીર૦ ૯.
ભોગ સયોગ જે એ દિયે જી, તિહાં પણ મહારૂ સુખ,
એહથી નિઃકેવન નરક છે જી, ઘોર અતિ જોર દે દુઃખ વીર૦ ૧૦
ભવ જળ તારણ એકલા જી, કુટુંબનુ ત્યાં નહિ કામ,
નાગ કરી મોહિયા મોહશુ જી, જાણિયુ નહિ નિજ ધામ. વીર૦ ૧૧
યાદરો વાક ઇહાં કો નહિ જી, વડ વડા ભોળવ્યા ધીર,
કૃષ્ણ કલેવર લેઇ ભમ્યો જી, બલભદ્ર મોહ કરી વીર. વીર૦ ૧૨
ક્રોધથી કંસ ચૂક્યો સહી જી, માન દુર્યોધન દેખ,
દભ ઉદાયન નૃપ મારિયો જી, લોભ સભૂમ વિશેષ. વીર૦ ૧૩.
કંડરિક પ્રમાદે પાડિયો જી, ચડપ્રદ્યોતન કામ,
રાગથી બ્રહ્મદત્ત દુઃખ લહ્યા જી, દ્વેષથી શ્રેણિક આમ. વીર૦ ૧૪.
વ્યસનથી કીચક ચૂકિયો જી, કપિલ મિથ્યાત્વથી જેમ,
પાખડ સગ કુસગથી જી, બહુ નર ચૂકિયા એમ. વીર૦ ૧૫
જગત જન પીડિયા બહુ પરે જી, મોહ નિઃકારણ શત્રુ,
તેહ અન્યાય દુ કેમ ચઢે જી, થે સુણો મહારા મિત્ર વીર૦ ૧૬
માહરે સેવકે જે કદે જી, આચર્યો હોય અન્યાય,
તેહનુ નામ લેઇ દાખજો જી, શીખ દેઉ સુખદાય વીર૦ ૧૭
ધર્મથી જય હુવે જગતમે જી, પાપથી ક્ષય કહેવાય
એહ બેહુ વાતા અછે જી, આદરો મન તણી દાય વીર૦ ૧૮.
જિમ જિમ ખુદ ખમે એહના જી, વળી કીધા વચન પ્રમાણ
તેમ તેમ એ શિર ચઢિ ગયો જી શીખ દેઉ અભિરામ વીર૦ ૧૯.

દોહરા.

એહ વચન સુણિ વીરના, સંધિપાલ ગયા ધામ,
હવે શ્રી વીરવિવેક નૃપ, યોદ્ધાને કહે આમ ૧
શૂરા પૂરા સાભળો, આયો છે રણ એહ,
હાથ તમારા દેખસ્યા, અતિ દન કામિ એહ ૨
માથી હાથી છો તમે, અમ્દિલ એહ કરીગ
જય લક્ષ્મી વરસ્યા હવે, જો કરશો થે ભીર ૩

અરણ્ય તરણ્ય તીખા ઘણું હા, તસુ સેવક સુસનેહ ગાય૦ ૧૮.
તેહ ભણી તે સેતી કીસી હો, ખસ ખૂટણની વાત,
ફિરજાવો નિજ ઘર ભણી હો, અમ મન એહ સુહાત ગાય૦ ૧૯.

દોહરા

ઇમ કહીને ચૂપ કરિ ગયા મધિપાલ તિણવાર
હરખી કરી વીર વદ તિહા વાહ વાહ મતિસાર ૧
માહતણો મહિમા કરી, જાગ્યા વચન વિશાલ,
ક્યુ કરુ છાનો હોયશે, મા આગે મોશાળ ૨.
મે જાણ્યો મીઠ્યો અછે, છલ બલ એહનુ દીઠ,
વ્યાઘ્રમુખે એ શિયાળ છે, તુમને લાગે મીઠ. ૩

ઢાળ ૪ થી

વીર વખાણી રાણી ચેલણાજી—એ દેશી

વીર વિવેક વળતો કહેજી, સાભળો થે સધિપાલ,
વીચ કરો ભલ માણસાજી ગુણ કહ્યા આલપપાલ વીર૦ ૧
મેહ વહાયો મગને હુવેજી, હસને ન્યાય સુહાય,
પખ કરે દિન તમ હરેજી, સ્યામ કણ ઉજ્જવલ થાય. વીર૦ ૨
માનસવાહી હસ કેજી, ઉજ્જવલ મોતિ આહાર,
પખ મેકુ ધવની કરે જી, દૂધ પાણી કરે સાર. વીર૦ ૩.
કટક ઘણુ તનુ આખિયુ જી, ભુગર તુસ સમ તેહ,
ત્યા લગી ધુની ઉડે ઘણી જી, જ્યા લગી વૂઠો ન મેહ વીર૦ ૪.
લોહ સમ તે જગમે ઘણા જી, હેમ તે અલ્પ તુ જોય
ચદન વન વન નવિ હુવે જી, ગજ ગજ મોતી ન હોય. વીર૦ ૫
તિમિરતણી પરે તે ઘણા જી, સૂરજ એકજ થાય
અકુશ કેવડો ગજ કિહા જી, શકુની વાત કહાય. વીર૦ ૬.
રકના વૃદ સ્યાં કામના જી, એકજ શ્રીમત સાર,
સિહ એક બાળુ ત્રાસવેજી, શિયાળની કાઇ નહિ કાર. વીર૦ ૭,
અમર થે એહને આખિયો જી દેખસ્યા તે હવે આજ,
કસવટી આપથી આખશે જી, જૂનો એ શરની ગાજ વીર૦ ૮

બાહ્ય સુખ દેખીને રાચિયા જી,¹ એહના સેવક ભૂર;
અન્તર સુખ તવિ અનુભવ્યો જી, આતમ અનુભવ નૂર. વીર૦ ૯.
ભોગ સંયોગ જે એ દિયે જી, તિહાં પણ મ્હારૂં સુખ;
એહથી નિઃકેવલ નરકે છે જી, ઘોર અતિ જોર દે દુઃખ. વીર૦ ૧૦.
ભવ જળ તારણ એકલા જી, કુટુંબનું ત્યાં નહિં કામ;
ગગ કરી મોહિયા મોહશું જી, જાણિયું નહિં નિજ ધામ. વીર૦ ૧૧.
થાહરો વાંક ઇહાં કો નહિં જી, વડ વડા ભોળવ્યા ધીર;
કૃષ્ણ કલેવર લેઇ ભમ્યો જી, બલભદ્ર મોહ કરી વીર. વીર૦ ૧૨.
ક્રોધથી કંસ ચૂકયો સહી જી, માન દુર્યોધન દેખ;
દંભ ઉદાયન નૃપ મારિયો જી, લોભ સંભૂમ વિશેષ. વીર૦ ૧૩.
કંડરિક પ્રમાદેં પાડિયો જી, ચંડપ્રદ્યોતન કામ;
રાગથી બ્રહ્મદત્ત દુઃખ લહ્યાં જી, દ્વેષથી શ્રેણિક આમ. વીર૦ ૧૪.
વ્યસનથી કીચક ચૂકિયો જી, કપિલ મિથ્યાત્વથી જેમ;
પાખંડ સંગ કુસંગથી જી, બહુ નર ચૂકિયા એમ. વીર૦ ૧૫.
જગત જન પીડિયા બહુ પરે જી, મોહ નિઃકારણ શત્રુ;
તેહ અન્યાય હું કેમ સહું જી, થેં સુણો મ્હારા મિત્ર. વીર૦ ૧૬.
માહરે સેવકેં કો કદેં જી, આચર્યો હોય અન્યાય;
તેહનું નામ લેઇ દાખશો જી, શીખ દેઉં સુખદાય. વીર૦ ૧૭.
ધર્મથી જય હુવે જગતમેં જી, પાપથી ક્ષય કહેવાય;
એહ બેહુ વાતાં અછે જી, આદરો મન તણી દાય. વીર૦ ૧૮.
જિમ જિમ ખુંદ ખમે એહના જી, વળી કીયાં વચન પ્રમાણ;
તેમ તેમ એ શિર ચઢિ ગયો જી, શીખ દેજ્યો અભિરામ. વીર૦ ૧૯.

દોહરા.

એહ વચન સુણિ વીરતાં, સંનિપાલ ગયા ધામ;
હવે શ્રી વીરવિવેક નૃપ, યોદ્ધાને કહે આમ. ૧.
શૂરા પૂરા સાંભળો, આયો છે રણ એહ;
હાથ તમારા દેખસ્યાં, અરિ દલ કાદિમ એહ. ૨.
સાથી હાથી છો તમેં, અરિદલ એહ કરીર;
જય લક્ષ્મી વરસ્યાં હવે, જો કરશો થે ભીર. ૩.

હાર મુકુટ કેયુરે કરી, શોભા શુરા નાહિ,
રિપુ સન્મુખ ધાયે કરી, યશ પસરે જગમાંહિ. ૪.
અસિ ધારા તીરથ અછે, દેવતણી ગતિ દેય,
નિજ ભુજ બળ મભારિને, સામ ધર્મ ધરિ ધેય. ૫.
અગજ અગ ને અગના, રાજ કાજ જીવ પ્રાણ,
ત્યાં લગી સઘળા વલ્લહા, જ્યાં ન મિલે અરિ બાણ ૬
વાહન કવચે શસ્ત્ર ભરી, વહે આડબર એમ,
ચતુરંગ સાહસ વિના, જય પદ પ્રાપ્તિ કેમ ૭.
ગોવો કુણ કયા થોભશે, નિજ નિજ લેઈ પરિવાર,
કોણ કોણ કેહને જીપશે, તબ બોલ્યો સુત સાર ૮

ઢાળ ૫ મી રાગ સોરઠ

ગેવા બાહિરો હિયે શે ગેવા;—એ દેશી

નંદન ભવ વૈરાગ વદે તબ, વિનયવત વરરાય,
સાહિબ આગે નિજ ગુણ વર્ણન, કહો કિણ કીધો જાય નંદન૦ ૧.
પણ સાહિબ જે પુછો વાણી, તસુ ઉત્તર હુ આખુ,
અરિ મુખ ઝાલુ પહેલી અણિયે, ટેક ભલી પરે રાખુ. નંદન૦ ૨
ચક્રતણી પરે ભવ ભર ફેરે, ભૂર ભવિકને જેહ,
વિપરિત ભાવ અભાવ વડો અરિ, હુ વશ કરશુ તેહ. નંદન૦ ૩.
શમરસ રસ આદિ કરીને મહારા, અતર મેવડ તાજા,
કરંડક આદિક દેઇને, બાહિજ સેવક સાજા. નંદન૦ ૪
પચમ ગુણ ઠાણની ધરતી, દેશ વિરતિ જયદાઇ,
દેશે ઉણી પૂરવ કોડી, માન્ય કહુ મન લાઇ નંદન૦ ૫.
ધર્મ ધ્યાન મધ્યમ ત્યાં જાણો, પ્રતિમા શ્રાવક કેરી,
ખટ આવશ્યક કિરિયા કીજે, નત લઘુ શુદ્ધ નિહારી. નંદન૦ ૬
સડશઠ પ્રકૃતિતણો તિહાં બાધી, મોહતણો મદ ગાળુ,
અપ્રત્યાખ્યાનતણો ક્ષય કીધો, વૈરકદમી વાળુ નંદન૦ ૭
આનંદ ને કામદેવ કરીજે, તે મુજ સેવક સારો,
ખટ આવશ્યક પુરોહિત કેરો, એ રણખેત વિચારો નંદન૦ ૮.

હવે સંવેગ ને નિર્વેદ બેઉ, લઘુ સુત ભોળા શૂરા;
મોહ મહિપતિનું દલ મોડું, ભુજબલી બીમ સનૂરા. નંદન૦ ૯.
છઠ્ઠો સત્તમ ગુણઠાણુ ધરતી, તે રણુ ખેત બુહાર્યો;
અન્તર મુહૂર્ત્ત સ્થિતિ મતિ બેહુ, ચઢી ઉતાર નિહાર્યો. નંદન૦ ૧૦.
ત્રેસઠ પ્રકૃતિ પ્રમત્તે બાંધે, સત્તર અઠાવના;
મોહતણું બલ પલ પલ છીજે, સહુ વદે ધનવન્ના. નંદન૦ ૧૧.
નિરાલંબ ધર્મ ધ્યાન વિશુદ્ધા, તેહિજ અંતર વેલી;
પાંચે પાંડવ બાહિજ સેવક, કાઢે મોહને ઠેલી. નંદન૦ ૧૨.
અપ્રમત્ત ગુણઠાણુથી કરસુ, અપૂર્વધ્યાન વિચારી;
ગુણશ્રેણીયેં ગુણુ નિજ સંક્રમ, ક્રિયા દૂર નિવારી. નંદન૦ ૧૩.
સત્તમ અંતે શુકલ ધ્યાના, સામો આવે શૂરો,
મોહ મહીપતિનું બલ ધ્રૂટે, અનુભવ હોય સનૂરો. નંદન૦ ૧૪.
ઇણિ પરે પુત્રે ફોજ ઝાલ્યા,હવે સમકિત મંત્રી બોલે;
ભવજળ તારણુ પોત પ્રવીણો, કુણુ આવે મુજ તોલે. નંદન૦ ૧૫.
એ સંસાર આદિ અપારા, મિથ્યાભૂષણુ ભારી,
ત્યાં ભવિજનને હાથ ગ્રહીને, હું ઊતારું પારી. નંદન૦ ૧૬.
દેવ ગુરૂ ધર્મ તત્વ દેખાઉં, ભાંજું કર્મ વિકારા;
શ્રદ્ધા કરૂણા આતમક માહરા, અંતર સેવક સારા. નંદન૦ ૧૭.
બાહિજ સેવક શ્રેણિક કેશવ, ઇત્યાદિક બહુ લહિજે;
ક્ષાયિક ભાવ ખજીનો પામી, વિરતિ ક્રિયા નવહીજે. નંદન૦ ૧૮.
તેત્રીશ સાગર કિંચિત્ અધિકો, માન કહીજે એહી;
ચોથે ગુણુઠાણે બહુ લાભે, ધર્મરાગી ગુણુ ગેહી. નંદન૦ ૧૯.
પ્રકૃતિ સત્યોત્તેર ચોથે બાંધે, ભુંડી પ્રકૃતિ નિવારે;
ધર્મ ધ્યાન મંદો સહુ દીસે, આરત રૌદ્ર વિચારે. નંદન૦ ૨૦.
મોહતણો મંત્રી મિથ્યાદગ્, તે હું જીપન જોરે;
મોહતણું દલ સુડરી તબહી, દેખાડે નિજ તોરે. નંદન૦ ૨૧.
ઇણિપરેસમકિત મંત્રીયે આખ્યો,ભુજબલ કીધપ્રકાશા;
ધર્મમંદિર કહે અધિકો કીયો, વીર વિવેક ઉલ્લાસા. નંદન૦ ૨૨.

દોહરા.

ઉપશમ શૂરો બોલિયો, સુણુ સ્વામી મુજ વાણુ,
શ્રેણિસ્થિર રણ આદમો, ગુણઠાણે ગુણ ખાણુ. ૧.
આળસ નિદ્રા ભય સકળ, દૂર નિવારૂ સંગ,
ક્રોધ જોધને જીપશુ, નવ ગુણઠાણે રંગ ૨.
ક્રોધ દાવાનળ ક્રૂર છે સતાપ્યો સંસાર,
હુ સંધાને સુખ કરૂ, નિજ ગુણ અમૃત ધાર ૩.
શત્રુ મિત્ર સમ ભાવને, અન્તર મુજ પરિવાર,
સાગરચંદ નાગદત્ત બહુ, બાહિજ સેવક સાર. ૪.

ઢાળ ૬ ઠી.

બેટને ભાર ઘણો છે રાજ, વાતા કેમ કરો છો,—એ દેશી

નવમે ગુણઠાણે વળી ઊભા, શૂરા પૂરા સારા
મોહતણો હવે મદ ઉતારૂ, શુક્લ ધ્યાન હથિયારા,
મહોટા માર્દવ શૂર સુજાણુ, અરજ કરે કર જોડી. એ આંકણી. ૧.
ગાઢો અનમી માન જે વૈરી, જીપીશ હુ રિપુ તેહો,
પ્રાણાયામ તે અંતર સેવક, અતિ બલ મન વચ દેહો. મહોટા૦ ૨
બાહુબળી ગણધર ઇન્દ્રભૂતા, એ મુજ બાહિર શૂરા,
અહંકાર છોડીને દીધા, અનુભવ લીધ સનૂરા. મહોટા૦ ૩
આર્જવ સામંત તિહા કિણે બોલ્યો, માયા જીપણહારો,
શરણસ્વરૂપી શાન્તિ શિરોમણિ, અંતરંગ પરિવારો મહોટા૦ ૪.
રાજા પૂછ્યો તેણે પ્રકાસ્યો, માયા વચન અબોલા,
ક્ષુલ્લક કુંવર પ્રમુખ મુજ બાહિજ, સેવક રાખ અમોલા. મહોટા૦ ૫
મોહતણો જે મહોટો સેવક, દંભ કહીજે દરિયો,
તે પણ હુ નવમે ગુણઠાણે જીપણ બીડો ધરિયો. મહોટા૦ ૬
સંતોષ મહોટો સામંત કહીજે, તે હવે બોલે એમા,
તૃષ્ણા તરલ તરંગિણી તરશુ, ધરશુ ધૃતિ રતિ ક્ષેમા મહોટા૦ ૭.
પરમ સમાધિ તણો અંકૂરો, તે મુજ વહાલો જોધો,
કપિલાદિક મુજ સેવક સારા, ત્યાગી અંતર સોધો મહોટા૦ ૮.

દશમ ગુણઠાણુ ઠામ લહીને, સૂક્ષ્મ લોભને જીતી;
સંપરાયકી કીરિયા સઘળી, તબથેં હોય વિતીતિ. મહોટો૦ ૯.
ઉચ્છાહ સેનાની તિહાંકણે બોલ્યો, સુણુ સ્વામી મુજ વાતાં;
સઘળી ફોજમેં હું ફિરશું, મેં લાધી તુમ ધાતાં. મહોટો૦ ૧૦.
સઘળા શૂરાને ઉપકારં, વડ વડ બિરદ સંભારં;
વેદ વિકાર નિવારણ અંતર, સેવક સખરા ધારૂં. મહોટો૦ ૧૧.
ઇન્દ્રાનુજ ને મહાગિરિ મુનિવર, બાહિજ સેવક શૂરા;
સઘળા શુભ ગુણઠાણા માંહે, વજડાવું જયતૂરા. મહોટો૦ ૧૨.
વિમળબોધ કોટવાળ કહે ઇમ, સુણુ સ્વામી મુજ વાણી;
મોહમહિપતિના ચર ઝાલું, નિર્ણય તુરત પિછાણી. મહોટો૦ ૧૩.
ચર્ચન અર્ચન અંતર સેવક, દઢમતિ દઢ ધર્મ ધારા;
બાહિજ સેવક ધર્મ રૂચિ પ્રમુખા, બહુવિધ ભક્તિ વિચારા. મહોટો૦ ૧૪.

દોહરા.

ઇણિ પરે બીજો પણ તિહાં, નિજ નિજ બલ પરકાશ;
મોહરાયને જીપવા, આણે અધિક ઉલ્લાસ. ૧.
વનિતા પણ સુભટાં તણી, હરખી બોલે એમ;
જીણ વિધ પ્રીતમ જૂઝશે, મેં પણ જૂઝાં તેમ. ૨.
નિજ પ્રીતમ પાસેં રહી, કરસ્યાં શસ્ત્ર પ્રહાર;
અબળા સબળા કામ મેં, કરસ્યાં સ્વામી તિવાર. ૩.
ઇણ પરે સઘળા સાથરો, સાહસ સબળો જોય;
રાજા વીરવિવેક તબ, અધિકો હર્ષિત હોય. ૪.
અધિકાધિક પરિણામશું, પર્યાલોચન સાર;
તેહિજ વાજાં વાજીયાં, શિવપદ મંગળ સાર. ૫.
ઇણિ અવસર હવે મોહ નૃપ, સજ્જ હુઇ સુવિચાર;
સઘળા જોધાને કહે, સુણજો એ નિરધાર. ૬.
ચઢશે વીર વિવેક હવે, રણ કરવાને કાજ;
ઢીલ ન કીજેં તો ભલો, મુજરો ઘો મુજ આજ. ૭.
કુણ કેહી ફોજેં ખડો, માજી હોશે તેહ;
નામ લેઇને દાખવો, અરિ મુજ ઝાલે જેહ. ૮.

ઢાળ ૭ મી

દેશી વિંછીયાની

મયણુ વયણ તબ ઉચ્ચરે, સુણ તાતજી સાહિબ આજ રે લાલ,
આપ મુખે કરી આપણી કીર્તિ કરતાં ન લાજ રે લાલ. મયણ૦ ૧
તૃણસમ અગ્નિ જાણજે દાવાનલ સમ મુજ જોર રે લાલ,
નાગીકડ હવે હાસને, મુજ આગલ એ છે ચાર રે લાલ મયણ૦ ૨.
લઘુ ભાઇ શ્રીનેમરો, વળી આષાઢ રુષિ નંદિષેણ રે લાલ,
આર્દ્રકુમર કુલવાલુઓ મે જીત્યા મન હરખેણ રે લાલ મયણ૦ ૩
વડ વડા ગરા એહના, જીત્યા કહું કેતાં નામ રે લાલ,
છળ બળ કરીને છેતર્યા, મુજ સાથી છે અભિરામ રે લાલ. મયણ૦ ૪.
મણિરથ ચંડ પ્રદ્યોતના, મધુ કુમર અને ગર્દભિલ રાય રે લાલ,
નામ લેઇ કેતા ગણું, સેવક બાહિર કહેવાય રે લાલ મયણ૦ ૫.
જલ વસંત અણુ ઘટા, કામશાસ્ત્ર શૃંગાર સંભોગ રે લાલ,
સ્નાન અને મદ પાન તે, મુજ અંતર સેવક જોગ રે લાલ મયણ૦ ૬.
રાગ વદે હવે સાભળો, હું જતન કરૂં સગધ રે લાલ,
મયણ તણો પણ મિત્ર છુ, જોડું હુ સઘળી સંધ રે લાલ. મયણ૦ ૭.
કિહા કિહા આખ છે, કિહા ચંદ્ર અર્ધે કિહા મુખ મુદ્દરે લાલ,
પરવાળા કિહા અધર છે એ ઉપમા રાગ નિરૂદ્ધ રે લાલ મયણ૦ ૮.
કિહા હીરા કિહા દશન છે, કિહા કનકકલશ માસગ્રથ રે લાલ,
કિહા વાપી કિહા નાભિ છે, પણ રાગવશે એ સથ રે લાલ. મયણ૦ ૯
સડણ પડણ વિધ્વંસ છે, અંગ અગાલતણો ભંડાર રે લાલ,
તે દેખાડી ભોગનું જોરાવર રાગ અપાર રે લાલ. મયણ૦ ૧૦.
મીઠા મન્મથ બોલડા, મિલવો ભિલવો બહુ પ્રેમ રે લાલ,
અંતર સેવક છે બહુ માહરે જોરાવર એમ રે લાલ. મયણ૦ ૧૧
ઇન્દ્રષેણ સિન્દુરેણુ જે, ચિનાતી ચોર ઇલાપુત્ર રે લાલ,
બાહિર સેવક માહરા, પરેવાથી મહારા મિત્ર રે લાલ મયણ૦ ૧૨.
દ્વેષ વદે હવે સાંભળો, હું કરેડો શૂરો તુજ રે લાલ,
કૃષ્ણ આઉ જગમે તિકે જે કરશે મુજગુ ઝુઝ રે લાલ મયણ૦ ૧૩.

ચંડ રૂદ્ર બિભત્સમાં, દર્શન અતિ ભયનો હેત રે લાલ;
સન્મુખ કુણ જોઇ શકે, રિપુ જિપું ઉભે ખેત રે લાલ. મયણ૦ ૧૪.
મત્સર નિંદા પિશુનતા, સંગ્રામ શરાપ ને મર્મ રે લાલ;
આક્રોશન અતિ ચંડતા, અંતરસેવક ધર્મ રે લાલ. મયણ૦ ૧૫.
કૌરવ ને ચંડકોશિયો, પાલક ને સંગદેવ રે લાલ;
કમઠાદિક બહુ પ્રાણિયા, સાચવે છે માહરી સેવ રે લાલ. મયણ૦ ૧૬.
હવે મિથ્યામંત્રી બોલિયો, સુણ મારી શક્તિ અનંત રે લાલ;
તીન ભુવનમાં પ્રાણિયા, મુજ સાન્નિધ્યથી ભામંત રે લાલ. મયણ૦ ૧૭.
જાતિ યોનિ કુલ કોડી એ, નહિં કોઇ છે તે ઠામ રે લાલ,
સેવક વીર વિવેકના, બહુ ઝાલી પોડયા આમ રે લાલ. મયણ૦ ૧૮.
કુગુરૂ કુદેવ કુધર્મને, વશ પડ્યાં પ્રાણી જેમ રે લાલ;
અંતરંગ મુજ કામના, કિંકર સઘળાયે તેહ રે લાલ. મયણ૦ ૧૯.
મતિ વિપરીત તણા ધણી, પાલક કપિલાદિક તેમ રે લાલ;
બાહિજ સેવક બહુ અછે, પાર નાવે ગણતાં એમ રે લાલ. મયણ૦ ૨૦.

દોહરા.

સ્યામ શરીરી દૂબળો, ડીંઘો જોર અનંત;
લાલ રંગ લોચનધરૂ, ત્રાસે તેહથી સંત. ૧.
ક્રોધ જોધ છે એહવો, તે બોલ્યો સુણ સ્વામ;
કુણ મુજ હોડ કરે ઇહાં, તે દાખે તસુ નામ. ૨.
નયણ વયણ કરી હોઠ બહુ, ધ્રૂજાવું છુ જોર,
નરક ભુજંગેં બહુ વમું, થોડો બીજો ઠોર. ૩.
ચંડભાવ દુર્વચનતા, તામસ વૈર સગાપ;
એ મુજ સેવક શાશ્વતા, કુણ સહે એહનો તાપ. ૪.
સંગ્રામી શિશુપાલ નૃપ, કુરૂડ દીપાયન જોય;
બ્રહ્મદત્ત આદેં કરી, બહુ સેવક મુજ હોય. ૫.

ઢાળ ૮ મી.

રાજમની રાણી ઇણિપરે બોલે;—એ દેશી.

સુણજો સ્વામી અંતરજામી, હવે અહંકાર કહે શિર નામી; સુણજો૦
તીન ભુવનમાં વાધ્યો વેગે, માનવ માંહે દેખો ઘણેરો. સુણજો૦ . ૧.

વિદ્યા જ્ઞાન તણો ફલ હારે, જે નર ટાવે માહરે મારે, સુણજ્યો૦
ગુરૂ જનનો પણ માહરે લેખો, મયમત્ત હાથીની પરે દેખો સુણજ્યો૦ ૨.
ચક્રવર્ત્તિ આપ તપ ચાખ્યો, મેરો સ્વરૂપ ઇણીપરે ભાંખ્યો, સુણજ્યો૦
દૂર વિનીત મુજ ભાવ સદાઇ, સેવક સેવે ચિત્ત લગાઇ સુણજ્યો૦ ૩.
ચમર દાનવ ને પ્રતિવાસુદેવા, લાખે જ્ઞાને કરે મુજ સેવા, સુણજ્યો૦
દંભ કહે મુજ વાર્તા મહોટી, અવસર નાવે એહ હથોટી સુણજ્યો૦ ૪.
પીણા સર્પતણી મુજ કરણી, અતરમા કાતર અનુસરણી, સુણજ્યો૦
મીઠું બોલુ પાશમા પાડું, સૂક્ષ્મ બાદર નિગોદ દેખાડું. સુણજ્યો૦ ૫
જૂઠું બોલુ છલ બલ સાધુ, વેશ્યા સઘાતી દ્રોહ આરાધુ, સુણજ્યો૦
અંગારમર્દક આષાઢભૂતા, કપટ કરી મનિ ભારે જૂતા સુણજ્યો૦ ૬.
મહાબલ વનિતા ગોત્ર જે બધિયો, પીઠ મહાપીઠ તેહિજ વધિયો, સુણજ્યો૦
સેવક સખરા તિર્યંચ માહે, સસાર ફેરૂ ઝાવી બાહે સુણજ્યો૦ ૭.
લોભ બોલ્યો હુ મહોટો વીરો, હુ સસારે જાચો હીરો, સુણજ્યો૦
આદર માન દીયે મુજ દેવા, નરવર પન્નગ સારે સેવા સુણજ્યો૦ ૮.
જલ થલ ગિરિવર ભૂમિ પરાઇ, તે અવગાહૂ ક્ષણમે જાઇ, સુણજ્યો૦
ભૂખ તૃષા તપ શીત ન જાણુ, લાલચ ને સુખ સબ લીભાણુ. સુણજ્યો૦ ૯
મમતા આરભ મૂર્ચ્છા મહોટી, કૃપણ સાહસ એ સેવક કોટી, સુણજ્યો૦
સુભૂમ ચક્રી અને નૃપનદા, લોભ ઉદય કેશરી મુનિચદા સુણજ્યો૦ ૧૦.
અતર બાહિજ સેવક ઝાઝા, કોઇ ન લાભે અમચી માઝા, સુણજ્યો૦
હવે પ્રમાદ તે શૂર સવાઇ, રાજા આગે બોલ્યો ધાઈ. સુણજ્યો૦ ૧૧.
ઉંચી પદવી કોઇક ચઢિયો, માહરી શક્તિ તુરત તે પડિયો, સુણજ્યો૦
ચઉદે પૂર્વધરે કેઇ મુનીશા, ઉપશાન્તમોહી જેહ જોગીશા. સુણજ્યો૦ ૧૨
તેહ નિગોદે જાયે સીધા, પ્રમાદના સગ જેણે લીધા, સુણજ્યો૦
સ્નાન મજ્જન જલકેલિ શિખાઉં, નાટક ચેટક બાર દેખાઉં. સુણજ્યો૦ ૧૩.
પાસે બેઠું વિકથા ભાખુ, પરની નિદા તે પણ દાખુ, સુણજ્યો૦
વૈરે વિરોધના વશ વધારૂ, આળસ ઉઘ ઘણેરી ધારૂ. સુણજ્યો૦ ૧૪.
તેરે કાઠિયા વ્યસન જે સાતે, તિણસું મેરે મિલતી ધાતે, સુણજ્યો૦
નટ વિટ સગતિ વિષયા અશા, અતર સેવક મુજ અવતસા. સુણજ્યો૦ ૧૫.

મંગૂ શૈલક મરીચ વદીતો, કુંડરીક મૈદાસ મેં જીત્યો, સુણજો૦
બાલ સેવક ઇમ કેતા દાખુ, મુજ ગુણ નિજ મુખ કેતા ભાખું. સુણજો૦ ૧૬.
ધર્મમંદિર કહે પ્રમાદ ઘોરા, વીર વિવેકશુ ન ચલે જોરા. સુણજો૦

દોહરા.

ઇણિ પરેં સામંત બોલિયા, શૂરા પૂરા સાથ;
મોહ શીસ હવે પાખર્યો, નાવે કેહને હાથ. ૧.
જૂઝી ને સત્યામુવા, દુદ દમામા દીધ;
હલકારે રણ જીપવા, અમલકરાએ કીધ ૨.
શુભધ્યાન અપધ્યાન બે, આમા સાહામા હોય;
શુદ્ધાશુદ્ધ ઉપયોગ અસિ, મહિપ વૃષભ યુદ્ધ જોય ૩.
અપધ્યાન નર બોલિયો, કરિ પહિલો હથિયાર;
જોરાવર મુજ શસ્ત્ર છે, ઇણસું જીત અપાર. ૪.
રહનેમી નલ રાય બહુ, સુદાવાં નર નાર,
મુજ આગેં તૂં નાં ટકે, નાશ મૂક હથિયાર. ૫.
શુદ્ધધ્યાન બોલ્યો હવે, તુ મહેલો મનમાંહિ;
શીખ ઇસી શૂરા કહે, તુ કાયરની બાહિ ૬.
દઢ પ્રહારી ચિલાતીયસુત, હત્યાકારક જેહ,
મેં તાર્યા એક પલકમેં, બાંહ ગ્રહીને તેહ. ૭.
બહુ કાળે તું આવિયો, સાંકડે મ્હારે સાથ;
હવે જીપીને મૂકશું, જો કરગે જગનાથ ૮.
ઇણિપરેં બેહુ કટકમાં, સજ્જ થઇ તિણ વાર,
નિજ નિજ બલ પરકાશતા, વદે તે વારો વાર ૯.

ઢાળ ૯ મી.

તુંગિયા ગિરિ શિખર સોહે;—એ દેશી

ઝૂઝનો હવે જૂઝ સુણજો, ભવિક જન મન લાય રે,
અવર જૂઝે નરક જઇયેં, એહથી શિવ થાય રે. ઝૂઝનો૦ ૧.
મિથ્યાત્વ તેહિજ રાતિ બહુલી, જ્ઞાન ભાનુપ્રકાશ રે,
તિણ સમે માંહો માહિ અડિયા, ભીડિયા ધરિય ઉલ્લાસ રે. ઝૂઝનો૦ ૨.

વિદ્યા જ્ઞાન તણો ફલ હારે, જે નર હોવે માહરે સારે; સુણજો૦
ગુરૂ જનનો પણ માહરે લેખો, મયમત્ત હાથીની પરેં દેખો. સુણજો૦ ૨.
ચક્રવર્ત્તિ આપ તપ ચાખ્યો, મેરો સ્વરૂપ ઇણીપરેં ભાંખ્યો; સુણજો૦
દૂર વિનીત મુજ ભાવ સદાઇ, શેવક સેવે ચિત્ત લગાઇ. સુણજો૦ ૩.
ચમર દાનવ ને પ્રતિવાસુદેવા, લાખે જ્ઞાનેં કરે મુજ સેવા; સુણજો૦ .
દંભ કહે મુજ વાર્તા મ્હોટી, અવસર નાવે એહ હથોટી. સુણજો૦ ૪.
પીણા સર્પતણી મુજ કરણી, અંતરમાં કાતર અનુસરણી; સુણજો૦
મીઠું બોલું પાશમાં પાડું, સૂક્ષ્મ બાદર નિગોદ દેખાડું. સુણજો૦ ૮
જૂઠું બોલું છલ બલ સાધું, વેશ્યા સંધાતી દ્રોહ આરાધું; સુણજો૦
અંગારમર્દક આષાઢભૂતા, કપટ કરા મુનિ ભારે જૂતા. સુણજો૦
મહાબલ વનિતા ગોત્ર જે ધરિયો, પીઠ મહાપીઠ તેહિજ વરિયો; સુણજો૦
સેવક સખરા તિર્યંચ માંહે, સંસાર કેરૂં ઝાલી બાંહે. સુણજો૦
લોભ બોલ્યો હું મ્હોટો વીરો, હું સંસારેં જાચો હીરો; સુણજો૦
આદર માન દીયે મુજ દેવા, નરવર પન્નગ સારે સેવા. સુણજો૦
જલ થલ ગિરિવર ભૂમિ પરાઇ, તે અવગાહું ક્ષણમેં જાઇ; સુણજો૦
ભૂખ તૃષા તપ શીત ન જાણું, લાલચ ને સુખ સબ લોભાણું. સુણજો૦
મમતા આરંભ મૂર્ચ્છા મ્હોટી, કૃપણ સાહસ એ સેવક કોટી; સુણજો
સુભૂમ ચક્રી અને નૃપનંદા, લોભ ઉદય કેશરી મુનિચંદા. સુણજો
અંતર બાહિજ સેવક ઝાઝા, કોઇ ન લાભે અમચી માઝા; સુણજો

મંગૂ શૈલક મરીચ વદીતો, કુંડરીક મોદાસ મેં જીત્યો; સુણુજો૦
બાહ્ય સેવક ઇમિ કેતા દાખું, મુજ ગુણ નિજ મુખ કેતા ભાંખું. સુણજો૦ ૧૬.
ધર્મમંદિર કહે પ્રમાદ ઘોરા, વીર વિવેકશુ ન ચલે જોરા સુણજો૦

દોહરા.

છણિ પરે સામંત બોલિયા, શૂરા પૂરા સાથ,
મોહ શીલ હવે પાખર્યો, નાવે કેહને હાથ. ૧.
જૂડી ને સત્યામૃપા, દુંદ દમામા દીધ;
હલકારે રણ જીપવા, અમલકરાએ કીધ ૨.
શુભધ્યાન અપધ્યાન બે, આમા સાહામા હોય;
શુદ્ધાશુદ્ધ ઉપયોગ અસિ, મહિપ વૃષભ યુદ્ધ જોય. ૩.
અપધ્યાન નર બોલિયો, કરિ પહિલો હથિયાર;
જોરાવર મુજ શસ્ત્ર છે, છણસું જીત અપાર. ૪.
રહનેમી નલ રાય બહુ, સુદાયાં નર નાર;
મુજ આગેં તૂં નાં ટકે, નાશ મૂક હથિયાર. ૫.
શુદ્ધધ્યાન બોલ્યો હવે, તું મહેલો મનમાંહિ;
શીખ છગી શૂગ કહે, તુ કાયરની બાહિ ૬.
દઢ પ્રહારી ચિલાતીસુત, હત્યાકારક જેહ,
મે તાર્યા એક પલકમેં, બાંહ ગ્રહીને તેહ. ૭.
બહુ કાળે તુ આવિયો, સાંકડે મહારે સાથ;
હવે જીપીને મૂકશું, જો કરશે જગનાથ ૮.
છણિપરેં બેહુ કટકમા, સજ્જ થઇ તિણ વાર;
નિજ નિજ બલ પરકાશતા, વદે તે વારો વાર ૯.

ઢાળ ૯ મી.

તુંગિયા ગિરિ શિખર સોહે;—એ દેશી

ખૂઝનો હવે જૂઝ સુણજો, ભવિક જન મન લાય રે;
અવર જૂઝે નરક જાયેં, એહથી શિવ થાય રે. ખૂઝનો૦ ૧.
મિથ્યાત્વ તેહિજ રાતિ બહુલી, જ્ઞાન ભાનુપ્રકાશ રે;
તિણ સમે માંહો માહિ અડિયા, બોડિયા ધરિય ઉલ્લાસ રે. ખૂઝનો૦ ૨.

વિદ્યા જ્ઞાન તણો ફલ હારે, જે નર હોવે માહરે સારે; સુણુજો૦
ગુરૂ જનનો પણ માહરે લેખો, મયમત્ત હાથીની પરેં દેખો. સુણુજો૦ ૨.
ચક્રવર્ત્તિ આપ તપ ચાખ્યો, મેરો સ્વરૂપ બહુપરેં ભાંખ્યો; સુણુજો૦
દૂર વિનીત મુજ ભાવ સદાઇ, સેવક સેવે ચિત્ત લગાઇ. સુણુજો૦ ૩.

ચમર દાનવ ને પ્રતિવાસુદેવા, લાખે જ્ઞાનેં કરે મુજ સેવા; સુણુજો૦
દંભ કહે મુજ વાર્તા મહોટી, અવસર નાવે એહ હથોટી. સુણુજો૦ ૪.

પીણા સર્પતણી મુજ કરણી, અતરમાં કાતર અનુસરણી; સુણુજો૦
મીઠું બોલું પાશમાં પાડું, સૂક્ષ્મ બાદર નિગોદ દેખાડું. સુણુજો૦ ૫.
જૂઠું બોલું છલ બલ સાધું, વેશ્યા સંધાતી દ્રોહ આરાધું; સુણુજો૦
અંગારમર્દક આષાઢભૂતા, કપટ કરા મુનિ ભારે જૂતા. સુણુજો૦ ૬.

મહાબલ વનિતા ગોત્ર જે ધરિયો, પીઠ મહાપીઠ તેહિજ વરિયો; સુણુજો૦
સેવક સબરા તિર્યંચ માંહે, સંસાર ફેરૂં ઝાલી બાંહે. સુણુજો૦ ૭.
લોભ બોલ્યો હું મહોટો વીરો, હું સંસારેં જાચો હીરો; સુણુજો૦
આદર માન દીયે મુજ દેવા, નરવર પન્નગ સારે સેવા. સુણુજો૦ ૮.

જલ થલ ગિરિવર ભૂમિ પરાઇ, તે અવગાહું ક્ષણમેં જાઇ; સુણુજો૦
ભૂખ તૃષા તપ શીત ન જાણું, લાલચ ને મુખ સબ લોભાણું. સુણુજો૦ ૯.
મમતા આરંભ મૂર્ચ્છા મહોટી, કૃપણ સાહસ એ સેવક કોટી; સુણુજો૦
સુભૂમ ચક્રી અને નૃપનંદા, લોભ ઉદય કેશરી મુનિચંદા. સુણુજો૦ ૧૦.
અંતર બાહિજ સેવક ઝાઝા, કોઇ ન લાભે અમચી માઝા; સુણુજો૦
હવે પ્રમાદ તે શૂર સવાઇ, રાજા આગેં બોલ્યો ધાઈ. સુણુજો૦ ૧૧.

ઉંચી પદવી કોઇક ચઢિયો, માહરી શક્તિ તુરત તે પડિયો; સુણુજો૦
ચઉદે પૂર્વધરે કેઇ મુનીશા, ઉપશાન્તમોહી જેહ જોગીશા. સુણુજો૦ ૧૨.
તેહ નિગોદેં જાયે સીધા, પ્રમાદના સંગ જેણે લીધા; સુણુજો૦
સ્નાન મજ્જન જલકેલિ શિખાઉં, નાટક ચેટક બાર દેખાઉં. સુણુજો૦ ૧૩.
પાસેં ખેલું વિકથા ભાખું, પરની નિંદા તે પણ દાખું; સુણુજો૦
વૈર વિરોધના વંશ વધારૂં, આળસ ઉંઘ ઘણેરી ધારૂં. સુણુજો૦ ૧૪.
તેરે કાઠિયા વ્યસન જે સાતે, તિણસું મેરે મિલતી ઘાતે; સુણુજો૦
નટ વિટ સંગતિ વિષયા અંશા, અંતર સેવક મુજ અવતંસા. સુણુજો૦ ૧૫.

મંગૂ શૈલક મરીચ વદીતો, કુંડરીક સૌદાસ મેં જીત્યો; સુણજો૦
બાહ્ય સેવક ઈમ કેતા દાખું, મુજ ગુણ નિજ મુખ કેતા ભાંખું. સુણજો૦ ૧૬.
ધર્મમંદિર કહે પ્રમાદ ઘોરા, વીર વિવેકશું ન ચલે જોરા. સુણજો૦

દોહરા.

ઇણિ પરેં સામંત બોલિયા, શૂરા પૂરા સાથ;
મોહ શીલ હવે પાખર્યો, નાવે કેહને હાથ. ૧.
જૂઠી ને સત્યાભ્રૂપા, દુંદ દમામા દીધ;
હલકારે રણ જીપવા, અમલકરાએ કીધ. ૨.
શુભધ્યાન અપધ્યાન બે, આમા સાહામા હોય;
શુદ્ધાશુદ્ધ ઉપયોગ અસિ, મહિપ વૃષભ સુદ્ધ જોય. ૩.
અપધ્યાન નર બોલિયો, કરિ પહિલો હથિયાર;
જોરાવર મુજ શસ્ત્ર છે, ઇણમું જીત અપાર. ૪.
રહનેમી નલ રાય બહુ, ચુકાયાં નર નાર;
મુજ આગેં તૂં નાં ટકે, નાશ મૂક હથિયાર. ૫.
શુદ્ધધ્યાન બોલ્યો હવે, તું મહેલો મનમાંહિ;
શીખ હસી શૂરા કહે, તુ કાયરની બાહિ. ૬.
દૃઢ પ્રહારી ચિલાતીસુત, હત્યાકારક જેહ;
મે તાર્યાં એક પલકમેં, બાંહ ગ્રહીને તેહ. ૭.
બહુ કાળેં તુ આવિયો, સાંકડે મ્હારે સાથ;
હવે જીપીને મૂકશું, જો કરશે જગનાથ ૮.
ઇણિપરેં બેહુ કટકમાં, સજ્જ થઇ તિણ વાર;
નિજ નિજ બલ પરકાશતા, વદે તે વારો વાર. ૯.

ઢાળ ૯ મી.

તુંગિયા ગિરિ શિખર સોહે;—એ દેશી.

ખૂઝનો હવે જૂઝ સુણજો, ભવિક જન મન લાય રે;
અવર જૂઝે નરક જઇએં, એહથી શિવ થાય રે. ખૂઝનો૦ ૧.
મિથ્યાત્વ તેહિજ રાતિ બહુલી, જ્ઞાન ભાનુપ્રકાશ રે;
તિણ સમે માંહો માહિ અડિયા, ભીડિયા ધરિય ઉલ્લાસ રે. ખૂઝનો૦ ૨.

ક્રોધ થકો ક્રોધગેતી, જૂઝે વીર પ્રસિદ્ધ રે,
આવશ્યક પુરોહિત જૂઝે, જય પ્રતિજ્ઞા કીધ રે. મુઝનો૦ ૩
ભદ્ર ભાવ તે તુરંગ ગેરી, જૂઝે માર્દવ રૂ૦ રે,
સગલ અસિ હથિયાર લેઇ, ધાયો માનને પૂઠ રે મુઝનો૦ ૪
આર્જવ ને સંતોષ બેહુ, વિવેકના વડ વીર રે,
માયા લોભશુ સબલ જૂઝે, કા ન કરે તકસીર રે મુઝનો૦ ૫
અતિઘોર પહિલા રૂપ જાણો અનંતાનુબંધિયા ચાર રે
છેદવા અપૂર્વ કરણે, હુઓ એમાચાર રે. મુઝનો૦ ૬
સ્યાદ્વાદ સિંધુર ઉપરિ આવે, મંત્રી સમ્યક્ દૃષ્ટિ રે,
આસ્તિક્ય આયુધ હાથ લેઇ, ગોનાવે રિપુદૃષ્ટિ રે મુઝનો૦ ૭
મિથ્યાત્વ મોહનો મંત્રી આયો, પચરૂપ વિકાર રે,
એક ઘાયે હણ્યા પાચે, સમકિત જોર અપાર રે મુઝનો૦ ૮
ઉપશમાદિક વીર સંગ લઇ, અપ્રત્યાખ્યાની શત્રુ રે,
ગુણઠાણુ ચઢતા ભૂમિ ચાંપી અરળ્યા હરખ્યા મિત્ર રે. મુઝનો૦ ૯.
હવે તિહા ભય વૈરાગ્ય વીરે, વઢી આયો જ્યાં મયણુ રે,
સજ્જ હુઈ મદન બોલ્યો, સાંભળ મોરા વયણુ રે. મુઝનો૦ ૧૦
વિષમશર હુ જગત જીતા, તે સુણ્યો નહિ કાન રે,
માહરાં બાણુ તે ઉરગ સરિખા, ઉતારૂં તુજ માન રે. મુઝનો૦ ૧૧
નાસવાની કળા તાહરી, નાતનીશરે ચિત્ત રે,
તુ નાશ હવણા કહુ તુજને, પસ્તાઇશ તુ ચિત્ત રે મુઝનો૦ ૧૨
પુરુષ નારી પંઢ વેદે, રૂપ કીધા મયણુ રે,
વચન એ વૈરાગ સુણિને, કોપિયો કહે વયણુ રે મુઝનો૦ ૧૩
તીન રૂપે હુ ન બીહુ, સાભળજે તુ કામ રે,
પ્રબળ પાયક તામ દીસે, જનંદ નાવે જામ રે મુઝનો૦ ૧૪
ઇમ કહીને પહેલા તિણે તે પડનારી વેદ રે,
શર થઇ વૈરાગ્ય વીરે, અરતિણો કિયો છેદ રે, મુઝનો૦ ૧૫.
ઉદાસીનતા ગજ રાજ ચઢિયા, બરછી અનિત્યતા ભાવ રે,
સંવેગ ને નિર્વેદ ભાઇ, આયા તિણ પ્રસ્તાવ રે. મુઝનો૦ ૧૬
હાસ્ય ને રતિ અરતિ ગોમ, છેદિયા તિણવાર રે,
પછે તિણે પુવેદ છેદ્યા નાના વિષય વિકાર રે મુઝનો૦ ૧૭

દોહરા.

હવે વળિ સમ સંતોષ ભટ, રણખેત ખુંદે જોર,
સજ્વલના ક્રોધાદિ સબ, છેદે નિજ બળ ફોર ૧
વિકટ કટક નાસી ગયો, મોહ તણુ બળ ક્ષીણ,
જીપે ધીર વિવેકના, સબળ શૂર પરવીણ ૨
દુર્ભગ સંજ્વલના ભણી, ખડ ખડ બહુ કીધ,
દશમે ગુણઠાણે ક્ષપક, સંતોષે યશ લીધ. ૩
આતમ ઉદ્યમ જાગિયો, જ્ઞાન ધ્યાન ભરપૂર,
હરખ્યા વીર વિવેક ભટ, મોહ સુભટ ચકચૂર ૪.
મોહ કટકની યોષિતા, નિજ પતિ પડિયા દેખ,
જલ સૂકાં જ્યું કમનિની, જીવન વિણુ તનુ શેષ. ૫
મોહરાય મન ચિન્તવે, મુજ ભટ પડિયા ભૂર,
ભોય ભારી હવે નાસતા, સન્મુખ હો તું શૂર ૬.
શૂર ભણી દોય ગતિ કહી, જય અથવા છે નાશ,
ક્ષપક શ્રેણી રણ ભૂમિમાં, આવે અધિક ઉલ્લાસ ૭

ઢાળ ૧૦ મી.

દેશી સૂબના ગીતની, અથવા

લાગો સબલ સંગ્રામ, લાગો સબલ સંગ્રામ, બે દલ જૂઝે નગરી બાહિરે હો –એ દેશી

મોહ મહિપતિ આપ, મોહ મહીપતિ આપ
આવે હો આવે હો, ગજ પર બેસી જૂઝમે હો,
મનના કરતો નાદ, સબના૦
નાસો હો નાસો હો અધ્યાતમ મૂકી બુજને હો ૧
દેવ દાનવ કુણુ હોડ દેવ૦
આગે હો આગે હો, નાઠા ભય ખમિના નહિ હો
બીવરાવે અતિ ઘોર બીવરાવે૦
વડ વડ હો વડ વડ ઉપશમ, શૂરા ભણી સહીહો ૨
મૂંઝ્યા કાયર પ્રાણી મૂંઝ્યા૦
આવો હો આવો હો, મોહ મહીપતિ આકરો હો

પીપલ પાન સમાન પીપલ૦
ધીરજ હો ધીરજ, ન રહે કોઇ વાતરો હો 3
અંધારૂ આકાશ, અંધારૂ૦
છાઇહો છાઇ હો, રજે કરી સઘળી દશે દિશા હો,
હાક અધિક હૂકાર, હાક૦
સુભટા હો સુભટા હો, ઉપર શર પડે ધસી હો ૪.
લાગે સબન સગ્રામ, લાગે૦
બે દલ હો બે દલ હો, જૂઝે જૂઝે ગવિદા હો,
ઘાડા ઘોડે ઘર, ઘાડા૦
હાથી હો હાથી હો હાથીશુ જૂઝે તના હો ૫
પાયક પાયક લાગ પાયક૦
માછી હો માછી હો, માછીશું ભીડીયા ભલા હો,
આવે રાય વિવેક, આવે૦
હાથી હો હાથી હો, ખેગી ચઢતી કના હો, ૬.
બરછી શુક્લ ધ્યાન બરછી૦
ઝગમગ હો ઝગમગ હો, મોટે હાથે જેહને હો
નવ વધૂનો પરિવાર નવ૦
સાથે હો સાથે હો, વપુકારે સહુ તેહને હો, ૭
મોહ વદે તવ આય, મોહ૦
વીરા હો વીરા હો, ધીના હવે હોશો નહિ હો,
નાશ તુ ચતુર સુજાણ નાશ૦
થારી હો થારી હો, મૂનગી વાતા એ સહી હો. ૮
ધર્મ ધાર તુ માગ, ધર્મ૦
મૂકો હો મૂકો હો જીવતો તુજને જાણુતે હો,
સુભટ પડયા મન જાણ સુભટ૦
બેઠા હો બેઠા હો કરશુ અમૃત આણુને હો ૯
મો હુતે સબ કોય, મો હુતે૦
જીવે હો જીવે હો, જોધા સઘળા મોહના હો,

ગુહર વડની ન્યાય; . ગુહર૦
શાખા હો શાખા હો, છેદ્યાં ફિર પલ્લવધરા હો. ૧૦
જીત્યા હો ત્રણે લોક; જીત્યા૦
એહવો હો એહવો હો, મન્મથ તેં સુણિયો હશે હો;
તેહનો ગુરૂ હું તાત; તેહનો૦
જાણે હો જાણે હો, જૂઠો કર્યું આતમ કસે હો. ૧૧
વજ્ર ગદા હથિયાર; વજ્ર૦
મુજને હો મુજને હો, લાગે નહિં એ સદા હો;
મંત્ર તંત્ર વિષ વ્યાલ; મંત્ર૦
નાવે હો નાવે હો, મુજ નેડા કોવિદા હો. ૧૨.
મેં બહુલાં રણ કીધ; મેં૦
કાઢાં હો કાઢાં હો, તરકસ હાથ છે માહરા હો;
તું શાલો સુખકાર; તું૦
કોમલ હો કોમલ હો, પુદ્ગલ તન છે તાહરાં હો. ૧૩

દોહરા.

મોહ રાય ગર્વે ચઢ્યો, વળી બોલે સુણુ વીર;
બહુ વેળા તુજ હાથમાં, પહિરાયા જંજીર. ૧.
આદિમ ચક્રી સુત ભલો, નામ મરીચ વિખ્યાત;
સાગર કોડાકોડિમેં, ફેર્યો, એમ કહાત. ૨.
રસનેન્દ્રિય મુજ સેવકેં, કંડરીક તુજ વીર;
ક્ષણમાંહે બાધી કરી, સાતમી મૂકયો મીર. ૩.
સત્યકી શ્રેણિક આદિ દે, તુજ સેવક અતિ સાર;
અવિરતિ માહરી નારિયેં, બાંધી લિયા તેવાર. ૪.
જીત્યા કેતા આખિયેં, તું પણ નાઠો તેથ;
લાજ તજી આયો વળી, શ્યું ખાટિશ તું એથ. ૫.
ઇમ સુણી વીર વિવેક હવે, ઉત્તર આખે એમ;
નિજ મુખ ઇંદ્ર પ્રશંસતો, લઘુતા ન લહે કેમ. ૬.

ઢાળ ૧૨ મી

પ્રભુ નરક પડંતો રાખી, વાણી જાણી,—એ દેશી

રાજા એસા વચન ન બોલિશ, ગર્વતણું તુ ગેહ હો,
શારદ જલદની ગાજ સરિખી, વાણી જાણી એહ હો. રાજા૦ ૧.
માદલ મહોટા નાદ કરે બહુ, અંતર પોલા જાણુ હો,
અંતે સાચા તે નહી કાચા, એહ વડાની વાણુ હો. રાજા૦ ૨.
પૂર્ણ કલશ ના છલકે ભરિયા, નાલા છોકર જોઇ હો,
ઉછળે તોય અલ્પ પામીને, એ ઉત્તમ તુજ હોઇ હો. રાજા૦ ૩.
પાકા પીપલ પાનતણી પરે, ખડ ખડ કરે તુ આજ હો,
તે ખડ ખડ હુ આજ ઉતારૂ, જો કરશે જિનરાજ હો. રાજા૦ ૪.
મત મુજને તુ શીળો જાણે, પૂરથકી હૂ ક્રૂર હો,
અગ્નિ જળ ઉપરથી બાળે, મૂળ હણે જળપૂર હો રાજા૦ ૫.
હું હિમની પરે ટાઢો ગાઢો, તુજ દલ વૃક્ષ અપાર હો,
ઝાખર કીધા પલ ભરમાહે, હવે તહારી છે વાર હો રાજા૦ ૬.
હય ગય સેવક સઘળા નાઠા, ખોઇશ ખાનનો તુજ હો,
ધિક્ ધિક્ તુજને ધીઠ હઇને, કગવા આવ્યો મુઝ હો રાજા૦ ૭
નાશ તુ હમણા જીવતો મૂકુ, ખોટી કા ધરે ધીર હો,
પાળ તૂટી તો કિણુ પરે રહેશે, સરવરકેરો નીર હો રાજા૦ ૮.
ચેતન વૃદ્દે શુગે સતે, છૂપી મૂક્યો તેહ હો,
નિર્લજ્જની પરે આવે દોડી, એહવી તાહરી ગોહ હો. રાજા૦ ૯.
માહરા સેવક મુજથુ રુશી, કોઇક તુજપે આય હો,
પણુ તે અંતર સેવક મહારો, સ્વામી ધર્મ સુખદાય હો રાજા૦ ૧૦.
ભોળવિયો તે ભરતભણી બહુ, પણ ભૂલો નહિ તેહ હો,
અનુભવ રસિયો સેવક મેરો, પરમ અધ્યાતમ ગેહ હો. રાજા૦ ૧૧
પાચે પાંડવે બે ભાઇ હણિયા, તે સહુ કર્તવ્ય તુજ હો;
ઉત્તમ જાણી મે ઉદ્ધરિયા, હોડ કરિશ કયુ મુજ હો રાજા૦ ૧૨.
હત્યાકારક અર્જુનમાલી, દઢપ્રહારી વળિ દેખ હો,
તે અધિકારી નરકના કોના, મે સુખ દીધા અશેખ હો. રાજા૦ ૧૩.

તેં કન્યાનો શિર છેદાયો, મનમેં ન કરી લાજ હો;
તેહ ચિલાતીને મેં દીધો, સ્વર્ગતણો સુખસાજ હો. રાજા૦ ૧૪.
જૂનો જર્જર દેહ દેખીને, કરુણા આવે મુજ હો;
નિલા વૃક્ષને અગ્નિ પ્રજાળે, તોશ્યે નીરસ ગુઝ હો. રાજા૦ ૧૫.

દોહરા.

ઇણિ પરેં વીર વિવેકની, વાણિ સુણી નૃપ મોહ;
વૃદ્ધ હુઓ પણ તરુણ હુઈ, કોપ્યો અધિકેં છોહ. ૧.
નિજ હથિયારેં વરસતો, હણવા વીર વિવેક;
વહિ આયો તિહાં વાઘ જ્યું, બે જુઝ્યા અતિરેક. ૨.
મલ્લતણી પરેં બે જણા, જૂઝે માંહોમાંહિ;
અંજનગિરિ હિમગિરિ મલ્યા, સુરસાખી રહ્યા તાંહિ. ૩.
વીરવિવેકેં મોહને, ઉપાડિયો ગ્રહિ પાય;
નાખ્યો ધરણી ઊપરેં, ક્ષીણ હુઓ સ સકાય ૪.
દ્રોહી તું સબ જગતનો, પાપી પાપ નિવાસ;
વિરુઇ વિષ વેલી હતી, તે ભણી કીજેં નાશ. ૫.
દેવ સમર તું આપણો, જે સારે તુજ કાજ;
નવિ છૂટે તું ઝાલિયો, યમ્રતણો અજ આજ ૬.
સુત સહોદર કોઈ અવર, ઊવટ ચાલણહાર;
નરપતિ તસુ રાખે નહિં, એ નૃપનીતિ વિચાર. ૭.
જનની જનક ન કો ઇહાં, રાખિ શકે નહિં તોહિ;
પાપતણાં ફલ આપયાં, દોષ નહિં છે મોહિ. ૮.
સાક્ષીધર છુ હું સહી, કિંચિત કારણ હોય;
પાપ ફલ અધ વૃક્ષના, તે મારે છે તોય. ૯.
ઇમ કહી વીર વિવેક તબ, બ્રહ્મશસ્ત્રશું મોહ;
હણિયોસુર નર દેખતાં, આતમ અનુબલ સોહ. ૧૦.
જ્ઞાનાવરણ્યાદિક પ્રકૃતિ, સેવક નાઠા શેષ;
જય જય શબ્દ કરાઇયા, જીત્યો વીર વિશેષ. ૧૧.

ઢાળ ૧૨ મી.

નયન નિહાળો રે નાહલા,—એ દેશી

જડતા ઝુરે રે યોગિતા, ઝુરે માયા રે માત,
એ અવસ્થા રે મ્યુ થઈ, તું જગ અમર કહાત જડતા૦ ૧
તું જગજીવન વાલહો, તુ અમ પ્રાણાધાર,
જે વૃક્ષ વળગી રે વેલડી, તે વૃક્ષ પામ્યો સહાર જડતા૦ ૨
આશ ઘણી મનમાં હતી, તે નહી દીસે રે આજ,
વલ્લભ તુ દુરલભ છે, મન માન્યો મહારાજ જડતા૦ ૩.
તુ સમ અવર ન કોય છે, પૂરણ મનની આશ,
તુજ ગુણ કેતા રે દાખવું, તો વિણુસ્યો ઘરવાસ જડતા૦ ૪
એ તનુ દીપકવાટ છે, તુ વહાલો તૈન પૂર,
તુ સગ્વર મે માછલી, મેં કર્મવિની તુ સૂર. જડતા૦ ૫
તુ વાદલ મે દામિની, તુ તરૂવર મે પાન,
તુ માનસર મે હસની, તુ ઉત્તમગ મે કાન જડતા૦ ૬.
દાદુર ચાતક મોર હે, તુ ગિરૂઆ ઘન મેહ,
દર્શન પ્યાસ બુઝાઇને, ઇમ કિમ દીજે રે છેહ. જડતા૦ ૭.
ભ્રમર કુમુદિની મે અછાં, તુ છે ચન્દ્ર સમાન,
તુ તરૂવર મે પખિયા, કુણ હવે દેશે રે માન જડતા૦ ૮
ઇણ પરે માયા રે યોગિતા, ઝુરતી ઘરતી ઢળી તામ,
મોહતણો પરિવાર જે, બીજો પણ ગયો આમ જડતા૦ ૯
મોહતણુ મૃત્યુ દેખીને, હરખ્યા સુર નર રાય,
ફૂલતણી વૃષ્ટિ વીરને, શિરપર કીધી રે આય જડતા૦ ૧૦,
જય જય શબ્દ સહુ કહે, થારી શક્તિ અપાર,
હિમગિરિ હીર તણી પરે, તુજ ગુણ નિર્મળહાર જડતા૦ ૧૧
એરવત ભરત વિદેહમે, તુહિજ સખરો હેત,
સકળશરીરી રે જીવને, તુ સુખ બીજનો ખેત જડતા૦ ૧૨
તુ હિતવચ્છળ માત જ્યુ વિઘ્ન વિારણ વીર,
કલિયુગ પાવક ઝીપવા, અધિકુ નિર્મળ નીર. જડતા૦ ૧૩.

તુ સાહિબ શિર સેહરો, ભૂરભવિક સુખકાર;
ભવભય હરણ હરાયવા, તું પચાયણ સાર. જડતા૦ ૧૪.
કજ્જલ યમુનાજલ કોકિલા, એહો કાલોરે પાપ;
તે ગયો દૂરેં આજથી. દૂર ગયો દુઃખ વ્યાપ. જડતા૦ ૧૫.
ઉદયાચળ જિનશાસને, તું ઉગો અભ સૂર;
તિમિરપાખંડ દૂરેં ગયાં, દિન અધિક પંડૂર. જડતા૦ ૧૬.
રવિ તો ઉગે આથમે, ચન્દ્ર કલંકી રે હોય;
મણિ તો પચ્છર આખિયેં, સુરતરૂને વૃક્ષ જોય. જડતા૦ ૧૭.
તાહરી ઓપમ જે હુવે, તે જગમેં નહિં દીઠ;
અધિકું અમૃત પાનથી, તુજ દર્શન અમ મીઠ. જડતા૦ ૧૮.
શ્રી જિનરાજ મયા કરી, એ રદ્ધિ આઇરે તોહિ;
વીર વિબુધ શિર સેહરો, દિન દિન અધિકી રે મોહ જડતા૦ ૧૯.
ઇણિ પરેં સુરનર કિન્નરેં, ગુણ ગાયા ધર્મ ટેક;
ધર્મમદિર ધન તે સહી, સેવે વીર વિવેક. જડતા૦ ૨૦.

દોહરા.

જયત દુઇ જાણી કરી, હરખી વીરની માત;
પુત્ર સમીપેં આઇને, આખેં મધુરી વાત. ૧.
ચિરંજીવ જીવન જગત, તીન ભુવન વિખ્યાત;
સુત સંગમ શીતલ ઇસ્યો, ચંદન ચન્દ્ર કહાત. ૩.
સાચી ધાગ દૂધની, તેં ધાવી છે મુજ;
સ્વચ્છ વત્સ તું હવે થયો, શોભ વધી બહુ તુજ. ૩.
ચિત મનોરથ માહરા, ભવ્ય જીવ કિધ એહ;
સિદ્ધિ પ્રતેં પામ્યા સહી, એ ઊપમ સસ્નેહ. ૪.
સિંહ સમા હું તુજ સુતેં, ગજી શકે કુણ મોહ;
બીજાની મા બાપડી, કુણ જાણશે સમ તોહ. ૫.
અવિચલ રૂદ્ધિ હોજો સદા, ધર્મ નીતિ આધાર;
નિજ કુળ દીપાયો ખરો, સકળ જીવ સુખકાર. ૬.
એહ વચન નિર્વૃત્તિના, સુણિયાં વીર વિવેકેં;
મધ્યભાવ ભાવી રહ્યો, નિજગુણ નિર્મળ ટેક. ૭.

રણુ ખેતર રહ્યો મોહનો, સઘળોઈ પરિવાર;
એક તાત મન નિહાં દિશે, જીવતો દીઠ તિવાર. ૮.

ઢાળ ૧૨ મી.

પિયુ ચલે પરદેશ, સબે ગુણ લે ચલે;—એ દેશી.

તિણુ વેલાં ત્યાં વીર વિવેકે તાતને,
નિરખ્યો પરખ્યો ક્ષીણુ ખરો તસુ ગાતને,
નાંહિ વિલેપન કર્મ તણો નહિં અતિ ઘણો,
અતિ નહિંચ ચલ અંચલ ઉપમ કિમ ભણો. ૧.
મૂકે બહુ નિઃશ્વાસ આશ મન સંભરે,
મોહશું સબળો સ્નેહ મેહ આંસૂ ઝરે;
આથમિયો મોહ સૂર નિશિ સહુ કો કહે,
સિંહ ગયો જિમ હરિણુ વનમાં આવી રહે. ૨.
રાજ કાજ સુખ સાજ સહુ મુજ હાથથો,
રાગાદિક પરિવાર પ્રવર્તનો નાથ થો;
હૈ હૈ દોષી દેવ તેં એવડો શું કિયો,
ચિન્તામણિ મોહરાય ઉદ્દાસીને દીયો. ૩.
ભક્તિ યુગતિ ભરપૂર ભલી પરેં મુજ હતી,
હવે કુણુ કરશે સેવ દેવ મન ભાવતી;
વિગ્રહ વિલાપ સંતાપ તાતને જાણીને,
આયો રાય વિવેક નેક મન આણીને. ૪.
વીર કહે સુણુ વાત તાત હવે માહરી,
એ માર્યો જે મોહ મોહ સવિ તાહરી;
તીન ભુવન દુઃખદાય રાય મોહ એ હતો,
પાપ તાપ બહુ વ્યાપ કળા ગુરૂ એ છતો. ૫
જીવ. દયાદ્રુમ. આયુષ. વહે જૂઠ. સદા.,
પરધન હરણુ પરદાર સેવે છે એ મુદા;
મિત્રશું દ્રોહ વિછોહ કરી ધન મેળવે.
નિશદિન મદિરાપાન ખાન છાકયો લવે. ૬.

જીવ ભણીએ નરક નિગોદ લઇ ફેરવે,
ભૂખ તૃષા તપ શીત રીત પણ જેરવે,
આધિ વ્યાધિ બહુ સાવ અગાધ સમુદ્ર છે,
જ્ઞાન ધ્યાન શુધ પાન ભણી મુનિ ક્ષુદ્ર છે ૭
કરડો એહ કપૂત કુકર્મતણો ધણી,
એહના બહુ અપરાધ સહ્યા મે અવગણી,
ધિક્ ધિક્ તુઝને પ્રેમ જે મોહ વધારીઓ,
શાન્તિ પ્રકૃતિ મુઝ જાણ તિહાથી વારીયો. ૮.
નિવૃત્તિ તાહરી નારી સારીપૂત્ર હુ છતો,
હવે મુઝ ઘરમે આવશુરો કર તુ મતો,
લોક કથીર તણી ભૂષા તુઝ તનુ હતી,
હેમ તણી હિતસોહ તોહિ દૂભાડી રતી ૯.
દેવ નિરંજન ધ્યાયો આયો મુઝ ગેહમે,
આલ પંપાલ વિચાર વિકારે કારમે,
લોક કહેશે વાહ વાહ મંત્રી તો ભણી,
ભક્તિ ભાવ ભરપૂર કરસ્યાં તુમ તણી ૧૦.
એહ વચન સુણી મત્રી વિચારે મન કરી,
વીર વિવેક વિચાર કહે છે હિતધરી,
પણ માહરી સુખ વાત ઘાત મોહશુ મિલે,
વિરશુ નવલી પ્રીત રીત કહો કિમ ભિલે ૧૧.
એહની માતા શાતા મુઝથી નવિ લહી,
તે દુખ હિયામાહિ નાહિ કહો કિમ સહી,
પુત્ર વધુને હાથ સાથ જીમણ હરી,
આગ્નિયાની શાન તાન મનને કરો ૧૨.
ભવ વૈરાગ્ય પ્રમુખ એ કરેશે મો ભણી,
તાત તણો નડી બાપ સાપ એ ઘરધણી,
પુત્રતણે બહુમાન ન કોઇ વિચરશે,
તો પણ નયણાં શાન વાન ઉતારશે. ૧૩.

રત્નરાય મન ભંગ મિસે કહો કિણિ પરેં,
શીલ ભણી કોપાય વાસ ભેલો વસે;
આપ ઓશીર્શે ધાર કહો કુણ નર રહે,
એ ઉપમ અવધાર વિચાર મંત્રી કહે. ૧૪.
મોહદશા વિપરીત ઇત નવિ અનુસરી,
તો ક્યું રહિયેં નેહ ગેહ કિણશું ધરી;
મને મેલું પરિવાર સાર વિણ ગમ નાહિં,
તોશું એ ઘર વાસ દાસ પરનારહી. ૧૫.

દોહરા.

ઇમ આલોચી મંત્રવી, દીરઘદર્શી એહ;
વીર વિવેક ભણી કહે, સુણ સુપૂત સસ્નેહ. ૧
તુઝવાણી હિતકારિણી, મીઠી અમૃત ધાર;
પણ પરચિત્ત ચિર કાલનો, જ્યારે હતો મનોહાર. ૨
એહ ગયે થઇ ના રહે, મન મંત્રી નિર્ધાર;
ઇણ શું વાચા મેં કરી, હું થારી છું લાર. ૩
બોલ કોલ કિમ પલટિયેં, ઉત્તમ એ આચાર;
તે સંબલ સખરો દિયો, હિતશિક્ષા સુવિચાર. ૪
હું આજ્ઞા દે મંત્રીને, જ્યું કરે અગ્નિ પ્રવેશ;
અતિ આગ્રહ કીધાં થકાં, વીંદ દીયો આદેશ. ૫
ચઢી ગુણઠાણે બારમે, ભાવતીર્થ જલ સ્નાન;
સ્નાતક ક્ષાયિક કુંડમાં, શુદ્ધ હુયો બહુ માન. ૬
અંતરાય પ્રચલા પ્રમુખ, ઇધણ કર્મ વિશેષ;
શુક્લ ધ્યાન પાવક પ્રબલ, મન મંત્રિ શુદ્ધ શેષ. ૭
સાખી વીર વિવેક હુય, વલી બીજો પરિવાર;
ગત વીર જગ તીવેદ હુય, ભસ્મ થયો તિણવાર. ૮
મૂલ જ્યોતિ પરગટ ભઇ, પ્રગટ્યો ચેતનરાય;
ઇણ અવસર હવે મૂલગી, ચેતન રાણી આય. ૯

ઢાલ ૧૪ મી.

(થાંકિ કેશરિઆ કસબીનો—એ દેશી.)

અબ ચેતના શ્રી વીનવે રાણી, સુણજો સાહિબજી૦
આજ અવસર પાયો મનહર પ્રાણી; સુણજો૦
હું એટલા દિન જે તુમપેં નાઈ, સુણજો૦
તે અબ ગુનહો બક્ષજ્યો મન લાઈ, સુણજો૦ ૧
હું અવિહડ નેહો મનમાં ધરતી, સુણજો૦
હવે આપ મિલ્યા જ્યું મેહને ધરતી; સુણજો૦
હવે જુઆ ન હુઆ કબહી વહાલા, સુણજો૦
કબ મારો માયા દેશી કાઢલા. સુણજો૦ ૨
હવે હું તુમ ચરણની હુઈ દાસી, સુણજો૦
જ્યું માનસરોવર હંસી વાસી, સુણજો૦
એ મોહ અને મન મંત્રી થારે, સુણજો૦
તબ તાંઈ રમણો હુતો મારે. સુણજો૦ ૩
ઇતરા દિન માયા જાયેં બાંધ્યો, સુણજો૦
હવે પરમાનંદ પદ પન્ન્ગુ લાધ્યો; સુણજો૦
ઇતરા દિન વૈયરી વશ પડિયો, સુણજો૦
તિહાં બંધન મંધન સબબો અડિયો. સુણજો૦ ૪
હવે જ્ઞાન ગુલાબ કરી અંગ બીનો, સુણજો૦
ચારો મૂલગા રૂપરો મુઝગે કીનો; સુણજો૦
માનું વાદલ મુક્યો સુરજ શોહે, સુણજો૦
માનું રાહે મુકયો શશિધર મોહે. સુણજો૦ ૫
માનું નિર્ધુમ પાવક પ્રબળ સુહાયો; સુણજો૦
માનું માટીથી એ કંચન આયો; સુણજો૦
જાણે ખાણુ ખણતાં માણક પાયો, સુણજો૦
તું અનુપમ દીપક તેજ સવાયો. સુણજો૦ ૬
એ હેમ તણો સિંહાસન દેવા, સુણજો૦
રચિયો છે બેસો કરશે સેવા સુણજો૦

ઉપદેશ દિયો હવે મનને રગે, સુણજો૦
ભવિલોક ભણી સુખ તુમચે સગે, સુણજો૦ ૭
ઇમ વયણ સુણી પટરાણી કેરા, સુણજો૦
હસ રાજાને મન હર્ષ ઘણેરા સુણજો૦
હવે પ્યારી કેરો વિરહો નાઠી, સુણજો૦
નિજરૂપ વિગાગ્યો નિજગુણ માટી સુણજો૦ ૮

દોહરા.

જય જય શબ્દ સહુ ભણે, ધન ધન તુ મહારાય
ન્યાય ધર્મ દીપાવિયો, તેહમ ગુણઠાણાં પાય ૧
નિજપદ પ્રભુતા પદ લહ્યો, લાધો મુક્તો રાગ,
બધન અરિ દૂરે ગયા, પરમહસ નૃપરાજ ૨
સુરપતિ નરપતિ ભાવશુ, મનમદ મચ્છર છોડિ.
ભય ભય બધન મૂકવા, સેવે છે કર જોડિ ૩
વાણી ઇણિ પરે ભાખશે, ભવિજનને ઉપકાર
નિજગુણ પરગુણ કર્મ રિપુ, વિવરે ધરજો સાર. ૪
મોહરાય જીત્યા વિના, શિવપદ લહિયે કેમ,
જીપણની વિધિ મે કહી, સઘલી માંડી એમ ૫
વિનય વિવેક વિચારણા, આતમનો ગુણ એહ,
વસ્તુ યથી જોતા થકા, ઉપાવન ધરી નેહ. ૬

ઢાલ ૧૫ મી.

(પૂર હુવે અતિ ઉજલોરે—એ દેશી)

શ્રામણી આગેં એ કહ્યો રે, સઘળો એ વિરતત,
પરમહસ હુ ઇણી પરેરે, હઓ તુ સત રે પ્રાણી
કર શ્રી આતમધર્મ, જીપીજે જ્યુ કર્મ રે પ્રાણી કર૦ એ આકણી ૧
હસ નામ તે માહરુ રે, મુલ ગુણે નિર્ધાર,
રૂઢ નામ તે ધર્મ રચિઉ, એહ અરથ અવધાર રે પ્રાણી. કર૦ ૨.
માયા મોહ એ મે કિયાઉ, નાના રૂપ પ્રકાર
સુમતિ વિવેક વિના સહુઉ, ભરિયા પાપભડાર રે પ્રાણી કર૦ ૩.

આપદ સંપદ નવિ લહેજી, જ્ઞાન તણો કિયો માન;
ભૂલો ભ્રામક ભાવશું જી, ન ધર્યો નિરંજન ધ્યાનરે પ્રાણી. કર૦ ૪.
બહુ વિધ જીવાયોનિમેં જી, બહુ વિધ ધરિયાં નામ;
નાના વિધ ત્યાં દુઃખ સહ્યાં જી, સઘળી ફરસી ઠામરે પ્રાણી. કર૦ ૫.
સમય તણો બલ સાધીનેં જી, શ્રી પરમેષ્ઠિ પસાય;
મલિયા વિવેક વૈરાગ્યશું જી, મેં જીત્યો મોહરાયરે પ્રાણી. કર૦ ૬.
મોહ જીત્યો માયા ગઇ જી, નાઠા વિષય વિકાર;
નિજ ગુણ મણિ કરિ શોભતોજી, પરતિખ દેખતું મારરે પ્રાણી. કર૦ ૭.
ચેતના પટરાણી મલીજી, નીકે નિર્મલ નૂર;
સતીય શિરોમણિ શોભતીજી, દીઠા આનંદ પૂર રે પ્રાણી. કર૦ ૮.
રાણી ગુણ કેતા કહુજી, ગણતાં ન આવે પાર;
અવિચલ પદ હવે એહથીજી, આમણી તું અવધાર રે પ્રાણી. કર૦ ૯.
કર્મ ભરમ દૂરેં ગયાજી, આયો આપ સ્વભાવ;
જ્ઞાન સુરજ ઉગ્યો સહીજી, નાઠો વિકલ વિભાવ રે પ્રાણી. કર૦ ૧૦.
ઇમ સુણી આમણી આતરીજી, સાચી સઘળી વાત;
એ ભવ મુઝને તેં દીયોજી, ભેદાણી મુજ ધાત રે પ્રાણી. કર૦ ૧૧.
મોહ માયા કરી નવિ લખ્યોજી, એહ સ્વરૂપ વિચાર;
મિથ્યા તિમિર દુરેં ગયાંજી, સ્વામી મુઝને તાર રે પ્રાણી. કર૦ ૧૨.
ભૂર ભરમ નાશી ગયાજી, સૂરજ સાચો દીઠ;
એ વિરતંત મેં અનુભવ્યોજી, અમૃતથી બહુ મીઠ રે પ્રાણી. કર૦ ૧૩.
આપ સમોવડ મુઝ કરોજી, અવધારો અરદાસ;
ચરણ ન છોડું તાહરાંજી, છોડિ વિભવનો પાસ રે પ્રાણી. કર૦ ૧૪.
સંવેગ નિર્વેદ દેખિનેજી, ધર્મ ગુરુ અણગાર;
દેશે દિક્ષા તેહનેજી, આણી મન ઉપકાર રે પ્રાણી. કર૦ ૧૫.
આમણી દિક્ષા લેઇનેજી, રહેશે ગુરુની સાથ;
તપ જપ સંયમ પાપ કરેજી, હેરો સાડુમા નાથ રે પ્રાણી. કર૦ ૧૬.
આમણી કર્મ ખપાઇનેજી, લહેશે કેવળજ્ઞાન;
લોકાલોક વિલોકશેજી, અનુપમ રુપનિધાન રે પ્રાણી. કર૦ ૧૭

મુક્તે જાશે મુનિવરજી, એ જિનધર્મ પસાય,
ધર્મમંદિરગણિ તેહનાજી, ચરણ નમે ચિત્ત લાય રે પ્રાણી કર૦ ૧૮

દોહરા.

ચેતના રાણી એકદા, અવસર સમયો દેખ,
હંસરાયને વીનવે, વાર વાત વિશેષ ૧
જ્ઞાન અંતર દર્શન વલી, અનંત વીર્ય સુખકાર
અવિચલ પદ પુર પરગણે તિહા જઈએ અવતાર. ૨

ઢાલ ૧૬ મી

(અસ્થિર આ સંપદા રે—એ દેશી)

કાયા નગરી કારમી રે, અશુચિ તણો ભંડાર,
સાત ધાત નવ બારણા રે, માંસ રુધિર વિસ્તાર
વાલેસર વીનવો રે, આતમ તુ અવધાર વાલેસ૦
એ આંકણી૦ ૧
ચર્મ માંસ આંતાં શિરા હાડે ઢાંકીરે, બધાણો જસ બંધ,
લાલ સિંહાસન મલ મૂત્ર શુ રે, વાસ વ્હયો દુર્ગંધ. વાલેસર૦ ૨.
દમક ચમક કંચન જિસી રે, પરિ પુદ્ગલ પરસંગ,
સુરતિ મૂરતિ સોહિણી રે, ક્ષણમે પામે ભંગ વાલેસર૦ ૩
મણિ મુક્તા ફલ એ નહિ રે, કંચન રંગ ન હોય
મોહી જન મોહી રહ્યા રે, વાર વાર મુખ જોય વાલેસર૦ ૪.
અન્ન પાન ઘૃત ગોલ જે રે, સખરા ફૂલ ફુલ પાન
ચૂઆ ચંદન અરગજારે તનુ સંગે મણિ જાણ વાલેસર૦ ૫
નક ચક્ર મચ્છ કચ્છપારે, નકુલ ઉદર સિંહ સાપ
ભુત પ્રેત મંત્ર શાકિની રે, ગુંભ ગ્રંથિ વાત તાપ વાલેસર૦ ૬.
ચક્ર ધનુષ બાણ ખડ્ગ જે રે, બરછી તુબ બંદૂક પ્રહાર
ઇત્યાદિકથી ભય ધરે રે, પગ પગ વિઘ્ન વિકાર રે પ્રાણી વાલેસર૦ ૭
રોગ શોક રિપુ રોષથી રે, સમનો તનુ સૂકાય
દુષ્ટ દૃષ્ટિ ઋષિ કોપથી રે, ભરમ સમોવડ થાય રે પ્રાણી વાલેસર૦ ૮
સ્નેહ રાગ ગોપ ભય ચળી રે, ગોમલ તનુ કુમલાય,

અતિ આહાર શીત તાપથી રે, ધાત પાત વશ થાયરે પ્રાણી. વાલેસર૦ ૯.
અંગ સંગ પંક નીરમેં રે, વસીયો કમલ સમાન;
સર્પશિરે જ્યું મણિ રહે રે, આપ અલેપ સુજાણરે પ્રાણી. વાલેસર૦ ૧૦.
પાંચ ભૂત જડ એક મિલ્યા રે, નામ કર્મ સંયોગ;
તું પવન પ્રકાર લહી કરી રે, જ્યું વાદલનું જોર રે પ્રાણી. વાલેસર૦ ૧૧.
ચિદાનંદ તું જ્યોતિ છે રે, અવિનાશી અવિકાર;
ઇહાં રહેવું તુઝને નહિં રે, આપો આપ વિચાર રે પ્રાણી. વાલેસર૦ ૧૨.
અનંતવાર લઇ મૂકિયાં રે, એહવા દેહ સ્વરૂપ;
હવે કાંઇ ધરવું નહિં રે, સ્વયંમરુપ ચિદ્રુપ રે પ્રાણી. વાલેસર૦ ૧૩.
એહ વચન નિજ નારીનું રે, માન્યું આતમરાય;
પરમ બ્રહ્મ પદ પામવા રે, કીધો એહ ઉપાય રે પ્રાણી. વાલેસર૦ ૧૪.
જોગ નિરુંધન સાચવે રે, તન મન વચન પ્રકાર;
પ્રકૃતિ પચ્ચાસી, છોડવે રે, લાગીથી જ્યું છારરે પ્રાણી. વાલેસર૦ ૧૫.
ગુણઠાણ ચૌદમે સ્થિર રહે રે, લઘુ અક્ષર પંચ સાર.
ચેતના રાણી પરવરયો રે, જાયે મુક્તિ મઝાર રે પ્રાણી. વાલેસર૦ ૧૬.
બાણ છુટો જિમ ધનુષથી રે, નિર્લેપ તુંબી દેખ;
દીપ શિખા ઉંચી ધસે રે, યુગતેં કીધ વિશેષ રે પ્રાણી. વાલેસર૦ ૧૭.
અતુલી બલ એ આતમા રે, એક સમયમાં જાય;
રિજુ ગતિ સમશ્રેણેં કરીરે, પરમાનંદ પદ થાય રે પ્રાણી. વાલેસર૦ ૧૮.
પરમ ધ્યાન પદ પામિયો રે, પરમ મંગલ પરકાશ;
ધર્મ મંદિર કહે એ સુણ્યાં રે, થાયે અધિક ઉલ્લાસરે પ્રાણી વાલેસર૦ ૧૯.

ઢાળ. ૬૭ મી.

(પ્રણમી પાસ જિનેસર કેરા—એ દેશી.)

હવે શિવપદ ગુણસ્થાનક ગુણ થુણિયેં, આગમ અર્થ થકી જ્યું સુણિયે;
અચલ અક્ષય પદ એહજ કહિયેં, ચૌદરાજ શિરોપર વહિયેં. ૧
નરલોક જેતી લાંબી પહોલી, છત્રાકારેં અતિહી ધવલી;
સિદ્ધ શિલા ઉપર આકાશેં, નિજ નિજ અવગાહન કરી ભાસે. ૨
જ્ઞાનાવરણ ગયાથી પાયો, કેવલ જ્ઞાન અનંત સમાયો;

દર્શનાવરણ ગયાથી આયો, દર્શન અનંત તણો સુખ ભાયો. ૩
ચરિત્ર ક્ષાયિક સમકિત લીધો, બેહુ મોહ તણો ક્ષય કીધો;
વેદની જાતાં અનંત સુખ સારા, અનંત વીર્ય દ્આ વિઘ્ન નિવારા. ૪
અક્ષય સ્થિતિ દઈ આયુ ખપાયા, ક્ષાયિક પારિણામિક તસુ ભાયા;
નામ કર્મ ગયા તે અશરીરી, ગોત્ર ગયા અવગાહન ધીરી. ૫
ગર્ભ પ્રસવની વેદ ન છાંડી, વેદની કર્મ તણો બલ નાંહિ;
વિષય કષાયતણા ભય નાવે, યોગ વિયોગનો દુઃખ ન પાવે; ૬
લેવા દેવા ન કરે સેવા, ધન વન મનરી મમતા ન ધરેવા;
જલથલ જાઈ આવૂં જોરા, તિહાં કિણે કેહનો ન ચલે તોરા. ૭
ડંસ મસક ક્ષુદ્ર જીવની પીડા, માખી ભમરી કીડી તીડા;
બીંછુ સાપ વીરોધી જીવા, નાંહીં અંધારો નાંહી દીવા. ૮
આતે ભયની કા નહિં બીતિ, રિતુ પાલટણરીકા નહીં રીતિ;
મંત્ર યંત્રકો જાણાં જોશી, નહીકા ગાયાં ભેસાં ઘોસી. ૯
રાજા રંક ન કોઈ ત્રોકા, આધિ વ્યાધિ નહીં કોઈ શોકા;
ડાકિની શાકિના વ્યંતર દોષા, આશા પાશા નહીંકો શોષા. ૧૦
અશન વસન નહીં રમણી રંગા, હાસ વિલાસ તણી નહીં સંગા;
ખાટ પાટ નનહીં પોઢી સેજા, રુસે તુસે નહીં કો હેજા. ૧૧
ભૂખ તૃષા તપ શીત ન બાધા, કોઈ ન બોલા ઘાટન વાધા;
મંદિર મહિલ ન કોઈ વિમાના, કોઇ ન કરે આદર માના. ૧૨
તપ જપ કિરિયા શીલ ન પાલે, દાન દયા વળી કોઇ ન નિહાલે;
ધ્યાન નહિં કો ધર્મની ચર્ચા, દેવ તણી નહિં સેવા અર્ચા. ૧૩
પાપને પુણ્ય તણા નહિં બંધા, આશ્રવ સંવરનો નહિં સંધા;
ગુણઠાણા નહિં ચઢણ ઉતારા, એ સાધકતા નહિંય લગારા. ૧૪
છેદન ભેદન નહિંકો ખેદા, શોષણ તોષણ વર્ણન વેદા;
શબ્દ રૂપ રસ ફરસ નં ગંધા, સ્થિતિ ગતિ સુખ દુઃખ ગહી પ્રતિબંધા. ૧૫
ઉપમ દીજેં એહની જીકાઈ, તે જગમાં હે વસ્તુ ન કાંઇ;
જ્યોતિરૂપ તણે અનુસારેં, પંડિત નર મનમેં અવધારે. ૧૬
સુરપતિ નરપતિનાં સુખ જોતાં, સઘલાં ભેલાં કીજેં તેતાં;

તેહ થકી અનંત કહી જે સંપૂરણ સુખ તે નવિ છીજે ૧૭
કેવલજ્ઞાની શિવ સુખ દેખે, કહી ન શકે તે સુખ સુવિશેષ,
ઇંદ્રિયના સુખ તે દુખ લેખે, સંસારી મીઠા કરી દેખે ૧૮
સ્થિર પદ સ્થાનક ઇણિ પરે પાયો, ભવિજન સુણતા સુખ સવાયો,
ધર્મમંદિર કહે ધન ધન તેહા, એ પદ પામે પૂરણ જેહા ૧૯

દોહરા.

પરમહંસ રાજા તિહા, રાજ કરે નિતમેવ,
પ્રહ ઉઠીને પ્રણમતા, મન વંછિત તતખેવ. ૧

ઢાળ ૧૮ મી.

(દેશી હંસલાની)

નિરં ગુણ હંસ રાયના, તે સુણજો હો ભવિજન મન લાયકે, ,,
હંસજી ભલો ભલો હંસ રાજા હો અતિ છવવ સુહાય કે, હંસજી૦
લોકાલોક વિલોકિને, સુખ માને હો નિજપદ સુપસાય કે ,, ૧
બંધન સવિ દૂરે ગયા, જ્યોતિ પ્રગટી હો અતિહી ઉદારકે ,,
અલખ અરૂપી આતમા, અવિનાશી હો પર બ્રહ્મ અમરકે ,, ૨
અકર્તા અભોક્તા એ સદા, ચિદ્રૂપી હો ચિદાનંદ વિલાસ કે, ,,
વિષયાતિત અજીત એ, ચિન્મૂરતિ હો ચિન્મય સુપ્રકાશકે ,, ૩
અગુરુ લઘુ ગુણ શોભતો, ખેમરૂપી હો માહાધામ નિધાનકે, ,,
પરમ પ્રબોધ પ્રકાશએ, સંઘાતી હો શિવરૂપ પ્રધાનકે ,, ૪
જ્ઞાનાદિક ગુણ શોભતા જ્ઞાન દૃષ્ટિ હોનિજ સકલ સ્વરૂપકે, ,,
નિરંજન નિર્લેપ એ, નિરાગી હો નિર્ભોગી ભૂપકે ,, ૫
દ્રવ્ય ગુણે કરી એક છે, જ્ઞાન દર્શન હો ચારિત્ર અનંતકે,
સંસારી સુખ જે ધરે, તો તેહને હો દુખમાને સંતકે ,, ૬
અવિકારી અવિમરતુ, સુખ માણે હો નિજ ગુણનિર્માયકો, ,,
વચન અગોચર એહના, ગુણ વર્ણન હો કેવલી ન કહાયકે ,, ૭
સંસારી સુખ એકઠો, સહુ કીજે હો મન બુદ્ધિ વિજ્ઞાનકે ,,
એહ થકી અધિકો સહી, લવે સંત હો સુર સુખ નિધાનકે ,, ૮
હંસ રાજા સુખ આગને, અનંત ભાગે હોહીણો સુખ તેહકે, ,,

સદા વિરાજિત એહવા, ગુણ પ્રગટયા હો નાવે તસ છેહકે. „ ૯
કિણ ઈકનૃપજયું આણિઓ, ભિલ વનનો હો ઉપકારી જાણકે, „
સઘળાં સુખ તેહને દિયાં, નવનવલા હો દિયા ખાન ને પાનકે, „ ૧૦
ફિરી તે અટવીમાં ગયો, આવી મીલિયો હો સઘનો પરિવારકે, „
પૂછી વાતાં સુખતણી, કહી ન શકે હો અસગો વિસ્તારકે. „ ૧૧
સરખાં કરીને દાખવે, તે વનમાં હો નહિં કાંઈ વાતકે, „
ઈણીપરે સુખ હસરાજનાં,કહી ન શકું હો સઘળાં વિખ્યાતકે. „ ૧૨
કારમુ સુખ સસારમુ, રોગશોકે હો ભરિયું ભરપૂર કે, „
પરમ પવિત્ર પ્રધાનએ, અવભજન હો રજન બહુ ભૂરકે „ ૧૩
મહિમા બ્રહ્મ વિલાસની, કહી ન શકે હો સુરગુરૂ પણ એહકે, „
ધર્મમદિર કહે વદણા, કરજોડી હો ધરી ધર્મ સ્નેહકે. „ ૧૪

દોહરા.

મગલ કારણ એ સહી, માંગલીક સુખ રૂપ,
જ્ઞેય ધ્યેય કરી ધવલપદ, આતમ આપ સ્વરૂપ. ૧
પરમદેવ પણ એ સહી, તારણ તરણ સુ એહ,
પરમ સમાધિ સ્વરુપ એ, જ્ઞાન રતન ગુણગેહ ૨
બ્રહ્મ રસાયણ સગથી, હેમ કુધાતુ વિકાર
તિમ એ અતર આતમા, પરમાતમતા સાર ૩
ત્યાં લગિ મીઠાં અવર રસ, જ્યાં લગ એ નવ દીઠ,
જ્યાં અમૃત ચાખ્યું નહિ, ત્યા જલ સ્વાદે મીઠ ૪
ખટ્ દર્શન નદીયાં સમા, નિજનિજ નય વિસ્તાર
સઘલા નય સમવાયધર, જિન મત સાગર સાર ૫
સ્યાદ્વાદ મતિ અનુસરે, તે પામે બ્રહ્મરૂપ
એહ વિના સઘલા ગણો, ભવ સસાર સ્વરૂપ ૬
ઉદ્યમ સસારી સકલ, સફલ નિષ્ફળ પણ હોય
એ અમોઘ ફલ લ્યો સદા, ઇહાં સંદેહ ન કોય ૭
જ્ઞાની જ્ઞાને રાચશે, અજ્ઞાની અજ્ઞાન,

ઢાળ ૧૯ મી.

(ઇણિ પરે ભાવ ભક્તિ મન આણી—એ દેશી,)

ધન ધન ધર્મ રચિ શ્રી જગગુરૂ, આતમ ધર્મ બતાયાજી
રૂક્મિણી પ્રમુખ ભવિકજન તાર્યા, આતમ કામ સમારયાજી
ધન૦ એ આંકણી ૧
આતમ સુરતરૂકામિત દાતા, કામ ધેનુ વિખ્યાતાજી
રત્ન ચિંતામણિ કામિત કુંભા આતમમહિમા અચભાજી ધન૦ ૨
પરમાતમ સેવો ભવિ પ્રાણી એ શિવપદ સહી નાણીજી
રસના પામી સદ્ગુણી ગણિયે, જો જિનધર્મ ગુણ ગુણીયેજી ધન૦ ૩
પુણ્ય પાપ બે એ જવાસી, ઇણથી હોય ઉદાસીજી
આતમકેરૂ રૂપ નિહાલો, વિષય થકી મનવાલોજી ધન૦ ૪
નિજગુણ પરગુણ બેઉ જીજે, અંતર ગતિતસુ સુઝેજી,
બાહિજ તપ જપ બહુલા સાધે, વિરલા જ્ઞાન આરાધેજી ધન૦ ૫
દેશ વિરાધક જ્ઞાની હોવે, જો પ્રમાદને સેવેજી,
અજ્ઞાની ક્રિયા ગુણ ભજિને, દેશે આરાધક વાર વોજી ધન૦ ૬
આરાધક જ્ઞાની આગમમે, સાચો શુદ્ધ શમ દમમેજી,
અજ્ઞાથી આરાધક નાહિ, જો તપ જપ ખપમાહીજી ધન૦ ૭
ભાગની મહોટો ધર્મ જાણો, મન્ત્ર મહા મન આણોજી
ભાવના સૂધી આતમ ભાવો, પરમાનંદ સુખ પાવોજી ધન૦ ૮
ધ્યેય ન ગેય ન હેય ન સોઈ, અંતરજ્ઞાને જોઇજી
પ્રહ ઉઠીને કીજે પ્રણામા ફલે મનોરથ કામાજી ધન૦ ૯
પ્રબોધ ચિંતામણી ગ્રંથ પ્રસિધ્ધો, શ્રી જયશેખર કીધોજી,
મોહ-વિવેક તણા અધિકારા ગિર્વાણ વાણી સારાજી ધન૦ ૧૦
મંદ મતિ જે મનમે આણે, આલસ પણ અંગ આણેજી
તિણે એ દાના ભાષાપ્રબંધે, ભવિજનને સુખ સંધેજી ધન૦ ૧૧
શ્રી જિનધર્મ સૂરીશ્વર રાજે, દિન દિન અધિક દિવાજેજી,
આદેશ તાસ લહી ચોમાસા, કીધી ધર્મ ઉલ્લાસાજી ધન૦ ૧૨
શ્રી મુલતાન નગરમે સોહે, પાર્શ્વનાથ મન માહેજી,

તાસુ પસાયે ચોપાઇ કીધી, મગનમાન પ્રસિદ્ધીજી ધન૦ ૧૩
અધ્યાતમ શૈલી મન લાઇ, સુખાનંદ સુખ દાયીજી,
ધર્મ ધુરંધર શ્રાવક સંગે, વાધે જ્ઞાન સુરંગેજી, ધન૦ ૧૪
ઉદ્યમ આદર એહનો જાણી, એ રચના મન આણીજી,
લાભ થયો મુઝને ધર્મ ધ્યાના, ભવિજનને વધ્યો જ્ઞાનજી ધન૦ ૧૫
અત્તરશે એકતાલે વર્ષે, ઉજ્જ્વલ પક્ષ શુભ દિવસેજી
માગશિર દશમી સ્થિર શુભયોગા, ચોપાઇ થઇ સુપ્રયોગાજી ધન૦ ૧૬
વડવખતી ખરતરગણ ઇંદા, યુગવર શ્રી જિન ચંદાજી,
ભુવન મેરુ ગણિ સુમતિ સુરંગા, પુન્ય તણા લીન ચંગાજી ધન૦ ૧૭
પુણ્ય રત્ન વાચક પરધાના, તાસુ શિષ્ય બહુ માનાજી,
દયાકુશલ પાઠક પદધારી, સુવિહિત સાધુ વિહારીજી ધન૦ ૧૮
તસુ શિષ્ય ધર્મ મંદિર ગુણ ગાવે, ચઢતી દોલત પાવેજી,
રૂપ રત્ન સુખ સંપતિ વાધેજી, જે જિનધર્મ આરાધેજી ધન૦ ૧૯
સુણતાં ભણતાં પાપ પલાવે, જ્ઞાન કલાદિક પાવેજી,
જે નર હોશે જાણ પ્રવીણા, તે ઇણ અધિકારે લીણાજી ધન૦ ૨૦
મોર તણા જે મેઘ હોઇ, તે ઇણ આડંબો ન જોઇજી,
ઇણે કલ્પના રૂડી આખી, કિણ દીઠી કુણ સાખીજી ધન૦ ૨૧
નીર વિવેક તણા જે ભાઇ, કરશે પ્રીતિ સવાઇજી
આતમજ્ઞાન તણા જે રસિયા, તસુ મન વચન એ વસિયાજી ધન૦ ૨૨
પરમાદી પ્રાયે સંસારી, શુદ્ધ ઉપયોગ વિસારીજી,
આગમથી ઉપગંઠો જે હો, મિચ્છામિ દુક્કડ તેહોજી ધન૦ ૨૩
જ્ઞાન તણી એ મંજરી મહકે, નવ નવ ઢાલે લહેકેજી,
ચતુરાને એ કંઠે છાજે, આતમગુણ ધરી રાજેજી ધન૦ ૨૪
છ ખંડે કરી ચોપાઇ દીપે, મિથ્યા ભાવને ઝીપેજી,
આતમ દર્શી અર્થ કરેશીજી, આનંદ અંગ મહેસીજી ધન૦ ૨૫
ભાવભક્તિ કરી ભવીજન ભણશે, જે ગાઇ આવી સુણશેજી,
ધર્મમંદિર કહે એ પરધાના, આપે નવેઇ નિધાનાજી ધન૦ ૨૬

मोह-विवेक संपूर्ण.

રાયચંદ્ર જૈનકાવ્યમાલા.

(ગુચ્છક ૨ જો.)

પ્રાચીન જૈનગુજરાતી કાવ્યોના સંગ્રહના આ પ્રથમ ગુચ્છકની પેઠે બીજો ગુચ્છક છપાય છે.

આ બીજા ગુચ્છકમાં પણ સમર્થ જૈન કવિઓના કાવ્યોનો સંગ્રહ દાખલ કરવામાં આવે છે.

સસ્તું સાહિત્ય પ્રચાર કરવા માટેની યોજનાનો આ બીજો પ્રયત્ન છે.

પ્રથમ ગુચ્છકના જેવોજ એક સરખો 'સેટ' કરવા માટે બીજો ગુચ્છક તૈયાર થશે.

મૂલ્ય. માત્ર ૧૨ આના.

શ્રીમાન્ રાજચંદ્ર પ્રણીત

આત્મ સિદ્ધિશાસ્ત્ર.

સ્વર્ગસ્થ શ્રીમાન્ રાજચંદ્રે આ ગ્રંથમા આત્માનું હોવાપણું, આત્માનુ નિત્યપણુ, આત્માનુ કર્મકર્તૃત્વ આત્માનું કર્મભોક્તૃત્વ, મોક્ષનું હોવાપણુ, મોક્ષના ઉપાયનુ હોવાપણુ એ છ પદ ગુરૂ શિષ્યના સવાદરૂપે સરલ દોહરામા સિદ્ધ કરેલ છે

આ આવૃત્તિમા તેના અર્થ, વિશેષાર્થ અને ૧૦૦ પૃષ્ઠની સમાલોચના આપેલ છે

પૃષ્ઠ ૪૦૦. પાકા પુંઠા સહિત ઉંચા કાગળ ઉપર 'નિર્ણય સાગર' પ્રેસમા છપાવ્યુ છે.

મૂલ્ય રૂા. ૧-૦-૦(પોસ્ટેજ જુદું.)

'સનાતન જૈન' પત્રની ઓફીસ.

ઝવેરી બજાર—મુબઇ.